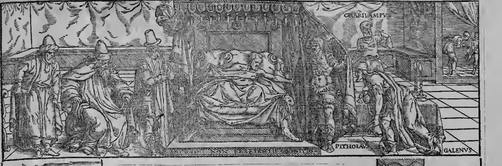
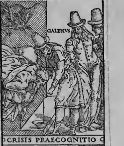

GALENO

ASCRIPTI LIBRI

QVI VARIAM ARTIS MEDICÆ farraginem ex varijs auctoribus excerptam continentes, optimo, quo fieri potuit, ordine sunt dispositi, & in vnum corpus redacti.

QVARTA HAC NOSTRA EDITIONE, *non parum ornamenti consequuti, ob complures nouas emendationes, & ob aliquot versiones recenter factas, deniq; ob librum vnum nunc primum in lucem editum.*

Locis etiam Hippocratis nuperrime in margine notatis.

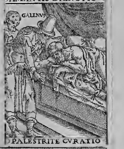
Librorum seriem sequenti pagina habes.

Τὰ Νόθα.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LXV.

SPVRII LIBRI HI SVNT

Siquid superesse videbitur in antiquis translationibus, quod in hisce nouis non reperiatur: id titulorũ diuersitate contingere scias, non quia prætermissum aliquid sit. Nihil est enim in vetustis illis codicibus, quod in hisce nouis non contineatur: nam aut idem sunt, verum alio nomine insigniti: aut compendia: aut partes: aut fragmenta. Exempla aliquorum subijcientur. Opus, quod illic Myamir appellatur, idem est, ac id, quod hic De compositione medicamentorum secundum loca inscribitur. Libri item de iuuamentis membrorum, compendium sunt librorum De vsu partium. Libellus de præsagitura, finis est libri De constitutione medicinæ. Et qui de commoditatibus theriacæ inscriptionem habet, fragmentum est libri De theriaca ad Pisonem.

GALENI
LIBER DE HISTORIA PHILOSOPHICA
Iulio Martiano Rota interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Liber longe Plutarcho dignior, quàm Galeno.

Qualis Philosophia fuerit ante Socratem: Quas ipse Partes addiderit: ac de Proposito Libri.

CVm illi, qui se primum ad philosophiam contulerunt, de rerum natura solummodo disceptarent, atq; in ea finem studiorum suorũ posuissent, multis post seculis natus Socrates, illorum sniam improbauit, fieri nõ posse dicens, vt ab hoĩbus ea perciperentur, quæ tam remota à nostro sensu forent. Existimabat.n. summę difficultatis esse tam abditarum re
C rum certã notitiam consequi: plusq; vtilitatis hoĩes habituros, si scrutarẽtur, quo modo quis fęliciter vitã traduceret, & se, quãplurimis bonis fruẽs, à malis oĩbus tueretur. Hoc itaq; cũ vtilius fore Socrates iudicasset, dissertationes de natura rerum, q̃ parũ humanæ vitæ conducere viderentur, omisit: & eam disciplinã excogitauit, quę quid bonum, quid malum: quid turpe, quid honestum: quidq; honore, aut vituperatione dignum sit, inuestigat, arbitratus illos, qui hæc antea secũ meditati fuissent, ab oĩbus vitæ incõmodis se facile explicaturos: Atq; philosophiæ pars altera hinc addita est, q̃ de moribus agit, & illos instruit, qui vitam optime degere velint. His aũt ita mente præsumptis, idem quoq; cum aĩaduerteret, opus sibi fore, vt quos inuentorũ suorum participes esse vellet, eos ẽt assentiri faceret: idq; solum fieri posse, si qbus cum sermonem instituisset, vere q̃ diceret affirmare videretur: rerum oĩum magistram disserẽdi facultatem adinuenit: cuius argumẽtationibus ducti & à malis discedimus, & ea amplectimur quæ ꝓdesse semper, obesse nunq̃, suapte natura queunt. Sic itaq; Socratis opera, philosophia, quæ ad ipsum vsq; naturaliũ rerum cognitionẽ non excesserat, tres partes obtinuit. Hęc præfari nos oportebat, vt calle quodã ad philosophiæ historiã veniremus: de qua nobis recensere hoc in libro propositum est, nõ quia noui aliquid ipsi apportemus, verum vt q̃ ab antiquis de primo eius genere
D sparsim & fuse dicta sunt, in vnum colligamus, breuiterq; & dilucide ea explicemus: ne, ii prius hæc nostra legerint, qui discẽdi studio tenentur, expositoribus egeãt: ne'ue per se ipsos vnaquaq; in re, quid ab antiquis philosophis pronunciatũ sit, aperte non intelligant. Cõmodius aũt, quod dicimus, efficiemus, si & enunciatorum comprobationes, et verborũ phaleras omittemus: nã neque ostentationis gratia scribere hæc aggressi sumus, sed vt his cõmodi essemus, q sibi vtile quippiam ex philosophia sumere decreuerint: quiq; non solũ abolla & pallio indutos, philosophos arbitranẽ, sed ẽt eadem qua cęteri veste vtentes, mõ animũ philosopho dignum habere studeant. Perspicue vero nũc oĩa, q̃ à doctoribus meis accepi, quæq; ipse legendo consecutus sum, in vnũ redigere curabimus: vt ex his intelligat vnusqsq;, vnde primũ philosophia ad Grecos ꝑuenerit, quibusq; auctoribus in Greciam trãsierit: ac demũ qui ipsi aĩum adijcientes cæteris præstare visi sint.

De Successione Philosophorum.

COnstat igitur inter q̃ plurimos Thaletem Milesium, philosophiam primũ apud Iones inuexisse: vnde & eius ętatis sapientiã oẽs Ionicam appellarunt. Huius familiaris Anaximander extitit: qui & ipse eodẽ pacto philosophatus est, Anaximeneq; doctrinę suę successorẽ, & æmulũ reliquit. Anaximenes Anaxagorã docuit, q Mileto relicta, migrauit Athenas, vbi Atheniensem Archelaũ ad studia philosophiæ cõcitauit. Archelaum Socrates audiuit, is q & ætatis suę, & post

se genitis hoībus, in causa fuit, vt syncero animo philosophiæ incūberent: oēs.n. ferme quotquot E
ad ipsum accedebāt, philosophiæ desiderio inflāmatos dimittebat. Quāuis aūt multi fuerint appellati Socratici, in præsentia tñ eorum tantum mentionem faciam, qui disciplinæ successores ab eo relicti sunt. Horum vnus Plato fuit, qui cęteris oībus plurimum excelluit, &, vt aliquis diceret, solus inuidia superata, Socratici nomen obtinuit. Clarus itaq; apud oēs cum esset, veteris academiæ princeps extitit. Hunc Speusippus secutus est, qui in eisdem quidem inuentis māsit, sed in articularem morbum incidens, non multo postea naturæ cōcessit, Xenocrate relicto, qui Platonis alumni dogmata explicaret. Xenocrati Polemo successit, qui & ipse à Platonis disciplina non deuiauit, Cratemq; instituit, in quo vetus academia finem habuit: nam Archesilaus, qui Cratē audiuit mediā academiā inuexit, & ἐποχὴν hoc est sententiæ suæ reticentiam, excogitauit. Hunc secutus Carneades, academiæ nouæ fundamenta iecit, Clitomachumq; dogmatis sui sectatorem reliquit. Fuerūt pręterea duæ aliæ academię, quarū priori, Philo: posteriori, Antiochus præfuit. E reliquis aūt Socraticis, quos plures admodum fuisse constat, multis parem, inferiorem nemini Antisthenem arbitror: is enim austerā vitam agens, philosophiam primus in opus deduxit. Antisthenem Diogenes sectatus est, & illi similis vitę instituto fuit. Hūc Zeno Citieus audiuit, qui & Stoicam sectā inuenit, & Cleātem docuit. Chrysippi magister Cleanthes fuit: amboq; Zenonis doctrinā F
& vitæ institutum tenuere. Chrysippus Diogenem Babylonium discipulum habuit: Diogenes Antipatrum instruxit: Antipater Possidoniū docuit. Rursus quoq; Aristippus vnus ex Socratis auditoribus fuit, à quo Cyrenaicus cum esset, Cyrenaicam sectam accepimus. Sed nec Megarensium dialecticā (hoc enim nomen ea secta habuit) iure quispiam despiciet: huius auctor Euclides Megarēsis fuit, qui Stilponem docuit, & ingenij subtilitate nemini eorum, qui Socratē audierunt, inferior fuit. Stilponem Menedemus Erytriensis audiuit à quo Erytriaca philosophia cognomen accepit. Phædonem Eliensem nemo non nouit, vt inter Socraticos è primis vnus habitus sit. Hūc Anaxarchus Abderita sectatus est, qui Pyrrhonē docuit, Scepticæ philosophię auctorem. Aristoteles autem diu quidem Platonicis inuentis adhæsit, sed tandē se ipsum nouo dogmati addixit, & Theophrastū scholæ & disciplinæ hæredem sibi elegit. Theoprastus Stratonem docuit, qui suo quodam iure, de rerum natura disputauit: nam Epicurus philosophiæ, vt quidā opinantur, eruditione cōtempta, disciplinæ genus quoddam inuexit, quod ab accuratis philosophis non est approbatum. Epicurum vero Metrodorus audiuit & Hermachus, qui Epicuro successit.

Porrò philosophorum genera duo suprema fuerūt, Ionicum & Italicum. Sed de Ionico multa satis iam diximus: Italici vero, eius quidem, quod Crotone & Tarento viguit, princeps extitit Py- G
thagoras: eius autem, quod Elææ floruit, Xenophanes Colophonius, quem plerique dubitando potius, quàm aliquid statuendo, philosophatum ferunt. Xenophanis placitis delectati sunt Melissus & Parmenides, quem abditarum rerum notitiam adeptum sic tradunt, vt Zenonem Elæatē cōtentiosam philosophiam. Zenonis auditor Leucippus Abderita fuit, qui primus atomos excogitauit: quod dogma susceptum à Democrito, & stabilitum est. Democriti Protagoras discipulus fuit, qui primus oratoriam faculatem philosophiæ coniunxit.

De Cognominibus Philosophiæ.

PHilosophia vero cognomen adepta est, Partim ab auctoribus, vt Pythagorica & Epicurea: Partim ab eorū patria, vt Eretrica, Megarica: Partim à fine, vt Eudæmoniaca, siquidē Anaxarchus philosophię, quę suo tempore viguit, finem esse fęlicitatē dicebat: Partim ab actionibus, vt Peripatetica, Aristoteles nanq; deambulando cum sermonē ad discipulos haberet, hoc cognomine philosophiam suā appellandā censuit: Partim ab aduersando, vt Cynica: Partim ab aliqua eius portione, cui prę cæteris operam dederint, vt Dialectica: Partim à locis, in quibus diuersabantur, vt Academica, & Stoica: Partim ab affectu, quo docentes vtebantur, vt Sceptica: Partim ab auctoribus, fine, & patria simul, vt quam Aristippus introduxit, quæ ab ipso Aristippica dicta est, H
ab eius patria Cyrenaica, à fine Voluptuaria, voluptatem enim philosophiæ dicebat finem esse. Voluptatem autem illum pleriq; significasse affirmant, non illam sensuum motione excitatā dulcedinem, sed eum animi statum, qui molestia careat, nec illecebris vllis mulceatur.

De Ordine & Definitione Philosophiæ.

Eam philosophiæ partem, quę nobis differendi artem tradit, duabus reliquis eius partibus anteponendam censuere, qui posterioribus seculis extitere philosophi, arbitrantes eos qui accurate velint philosophiæ operam dare, non prius alias partes attingere debere, q̄ disceptandi peritiam adepti sint, & quid sit vnumquodq; cognoscendi: philosophiam nanq; cognoscēdi facultatem esse quidam dicebant, & artem vitam optime traducendi: optimam autem vitam esse secundum virtutem viuere. Quidam vero ipsam definiebant, exercitationem artis ad vitam optime degendam necessariæ. Ac exercitationem quidem philosophiam esse omnes existimant: artem vero sapientiam, quæ humanarum diuinarumq; rerum comprehensio est. Quidam vero ipsam esse potius arbitrati sunt facultatem spectandi quæ eligenda fugiendaq; sint: per eligenda, bona: per fugienda, mala significantes: bona enim esse, quæ propter se sequenda sunt, & adepta possidentibus vtilitatem apportant: mala vero, quæ vitanda, & obtenta damnum habentibus inferunt.

A *De Partibus Philosophiæ.*

Philosophiæ partes ex sententia plurium, & eorum, qui diligentissimi fuisse creduntur, tres esse in superioribus iam diximus. Harum prima Rationalis dicitur, qua scimus vniuscuiusq; rei substantiam ab accidētibus discernere, & quo quidq; ab alio differat. Secunda Naturalis vocatur, per quam intelligere valemus, quid in causa sit, vt cœlum tanto ordine circūuoluatur, & quę partium eius tarditatis ac velocitatis ratio sit, ac id genus alia. Tertia, quæ alijs duabus magis est necessaria, & ad opus vitæ longe vtilior, Moralis nuncupatur: qua commode colloqui, & pacate conuersari scimus: ac imperiosos, quidem & elatos, non odio prosequendo, sed partim eludendo, partim miserando, comtemnere: mansuetos autem & officiosos è contrario diligere. Horum autem vitam agere melius atq; facilius est, cum expositi omnium commodis sint: illorum autem, & malum & difficile, quia nec adiri volunt, & adeuntibus molesti sunt.

De Sectis, quid Secta sit, & Quot numero.

Sectam aliqui tribus modis dici affirmant, cōiter, proprie, & proprijssime: ac cōiter quidē consensum esse aliqua in re, quæ ad vitam degendam pertinet: proprie vero consensum in artis alicuius exercitatione: proprijssime autem, consensum rerum ad philosophiam spectantium. Hanc B sic ex notione definiunt. Secta est collectio multorum dogmatum sibi ipsis concordantium, & ad vnum finem tendentium. Sectæ vero quas maxime generales existimant ij, quibus ista curæ fuerunt, quatuor enumerantur. Dogmatica, quæ in multis constituta & stabilis est. Sceptica, quæ de singulis dubitat. Contentiosa, quæ cauillis superior esse in concertationibus studet: sunt aūt cauilli, sicut si dixeris, quod ego sum, tu non es: homo sum: ergo tu non es homo: & id genus aliæ pueriles & litigiosæ deductiones. Mista, quæ licet multa decreta habeat, de multis tñ adhuc dubitat, nec ita de singulis disputat, vt ea constituat. Dogmaticos fuisse tradunt Pythagoram Samium & Epicurum Atheniensem Scepticos Zenonē Elæatem, Anaxarchum: Abderitam, & Pyrrhonē, quem exactissimum in hoc genere fuisse dicunt. Contentiosos aūt appellarunt Euclidem, Menedemum, & Clitomachum. Mistos vero Xenophanē, qui de rebus oībus dubitauit, illudq; solum asseruit, cuncta vnum esse: Deumq;, & finitum, & immutabilem, & rōne præditum: Itē Democritum, qui nulla alia de re sententiam suam protulit, sed tantū atomos vacuū & infinitū asseuerauit.

De Exortu Philosophiæ, & Cur inuenta.

Principium philosophiæ tribus modis dicitur, inuestigandi, constituendi, demonstrandi. Principium inuestigandi, est quod primos hoīes in opinionem philosophię induxit: constituēdi, pars C ea philosophiæ, quæ prior in artem redacta fuit: demonstrandi, illud vnde probare incipimus ea, quæ apud nos inuēta & constituta fuerunt. Xenocrates ideo repertam philosophiam asserit, quia cum turbulenta sit actiua vita, se ad contemplationis studium prudentes hoīes contulerunt.

De Signo.

Signum à dialecticis diffinitur proloquiū mentis cōiunctum: item antecedens, cui consequēs aliquod adnexum sit. Signorum autem quædam ostendere, quædam admonere dicūtur. Ostēdunt, quæ sic adnexa significatis sunt, vt cum primum apparent, nos in cognitionem rei significatæ ducant, vt fumus: quē simulatq; conspeximus, ignem subesse statim intelligimus. Admonent, quæ non nisi prius obseruata in notitiam rei significatæ nos abducunt, vt lac in papillis: id enim vbi prius adesse cognouerimus, antea peperisse mulierem intelligimus.

De Syllogismo.

Syllogismus est oratio, quæ ex concessis ab eo, cum quo disputamus, inexpectatum aliud quippiam colligit, veluti in primo de republica, Thrasymacho concedente, iustum id esse quod vrbiū magistratibus est vtile, magistratusq; interdum aberrare, colligit Socrates iustum quoque id esse, quod magistratibus inutile sit.

D *De Definitione.*

Definitio est concisa oratio, quæ nos ducit in cognitionem vniuscuiusq; rei. Vel definitio est oratio, quæ breui quadam cōmonefactione, nobis propositas res detegit. Definitionū aliæ à substantia, aliæ à notione sumuntur.

De Diuisione.

Diuisionem existimant separationem esse eorum, quæ in vnum conuenerint: diuidi autem nomē, in significationes: totū, in partes: genus, in species & differētias: species, in singularia: & hęc, in accidentia: accidentia, tum in se ipsa, tum in subiecta.

De Iudicio.

Iudiciū est rē discernens consideratio. Duplex aūt iudiciū habemus, vnū quo viuimus, alterum quo res esse vel nō esse diiudicamus. Tribus modis vero dr̄ iudiciū, cōiter, ꝑprie, et maxime ꝑprie.

De Vero.

Verum est, quod alicui oppositum cum re conuenit. Differt autem verum à veritate, substātia, constitutione, potentia: Substantia, quoniam verum incorporeum est, cum dignitas sit quæ ab oībus proloqui solet, veritas autem corpus: nam omnium rerum scientia est, scientia principalis animi facultas, principalis facultas spiritus esse videtur, qui merito corpus existimatur: Constitu-

tione, quia verum euidens est, vt ego disputo: veritas autem à nobis inquiratur oportet, cum bona vniuersa comprehendat: Potentia, quoniam verum malis & ineruditis hominibus, nam vera interdum & ipsi dicunt: veritas autem non nisi probis & eruditis viris inesse potest. E

De Demonstrationum Generibus.

Qm̃ ad eam philosophiæ partem, quam logicam vocant pertinere vr̃ de demõstrationibus docere, consentaneum est, vt de his quoq; aliquid dicamus. Demonstrationes voco syllogismos, qui euidentibus propositione & assumptione, conclusionem ostendunt: vel qui nulla alia egeãt comprobatione. Sunt autem bifariam distincti: nã alij cathegorici i. prædicatiui, alij hypothetici hoc est conditionales, appellantur. Horum alij modum habent, alij modo carent, alij misti sunt, alijq; secundum, alij tertium adiacens prædicant. Conditionalium species sunt septem. Prima est in qua duobus positis, quorum vnum præcedat, alterum sequatur, præcedens assumitur, & sequens infertur: vt, si dies est, lux est: sed dies est: ergo lux est. Secunda est, quę ex antecedente & opposito cõsequentis, oppositum præcedentis colligit: vt, si dies est, lux est: sed lux non est: ergo dies non est. Tertia est, in qua ex annexo negato & opposito vnius partis, alterius partis oppositũ deducitur: vt, non si dies est, lux non est: atqui dies est: igitur lux est. Quarta est, in qua ex disiuncto & partis vnius opposito, alterũ probatur: vt vel dies vel nox est: sed dies non est: igitur nox est. Quinta est, F in qua ex disiuncto & vna eius parte, altera nõ esse arguitur: vt vel dies vel nox est: atqui dies est: igitur nox non est. Sexta est, quæ ex coniuncto negato & vna eius parte, reliquã non esse concluditur: vt, non & dies & nox est: sed dies est: igitur nox non est. Septima est, in qua ex cõiuncto & parte vna negata, alteram colligimus: vt aut dies aut nox est: sed dies non est: ergo nox est.

De Naturali Philosophiæ Genere, ac primo de Efficiente, & Materia.

QVantum igit̃ par fuit de his agere, quæ ad rõnalem philosophiæ partem attinẽt, à nobis est alio in opere fuse conscriptum. Hic autem pauca quædam solummodo perstringẽtes, ad ea recensenda properamus, quę de natura rerum antiqui tradidere. Nemo vero mihi succensere debet, si quæ ab alijs inuolute & perplexe scripta sunt, ea nos facile & explicate referre confidimus: nã & hoc fieri posse non dubitamus, & rudibus satis fore censemus hinc philosophię dogmatibus, tanquam sacris quibusdam, initiari. Exordium autem faciemus à primis rerum naturalium principijs, tam efficientibus, q̃ materialibus: quibus cum animum adiecissemus, iure oĩbus anteponendum duximus causas efficiẽtes: inter quas Deus principem locum obtinet, quem omnium quæ sunt, quæq; in dies fiunt, auctorem & artificem, vt ita dixerim, veteres asserunt. Plato siquidem & Stoicus Zeno quid esset Deus explicantes, non mundũ, ipsum esse dixerunt, sed præter hæc omnia quiddam aliud, incorporeum quidem, vt Plato sentit: corporeum vero, sicut Zeno asseuerat: Neuter tamen, quę Dei forma sit exponere est ausus, sed Epicurus humanam ipsum habere figuram credidit: Stoici propriam quidem eum semper non retinere, sed igneus spiritus cum sit, oĩum, quibus affluxerit, formam facile suscipere, illisq; similem effici. Locum illi determinatum Epicurus inter mundos assignat, vbi Deum incedere, & ambulare dicit: Stoici rebus omnibus eum cõnasci, illisq; similem effectum, cum eisdem & moueri & locum mutare dicunt, ac ex ingenita sibi virtute, cuicunq; rei sibi coniunctæ prospicere: ijdem quoq; Deum quidem cuncta gubernare dixerunt, sed nullius rei curam peculiariter habere. Stoicis Epicurus hac in parte consentit, affirmans beatam incorruptibilemq; naturam, neq; ipsam in se molestias vllas habere, neq; alicui alteri negocium facessere, vniuersis tñ hominibus bona Deum elargiri. Plato aũt opinatus est Deum, & oĩum simul, & vniuscuiusq; priuatim, curam habere in illis solũmodo, quæ ad vitam spectant. Quicunq; mũdum genitum putant, Deum inquiunt ipsius extructorem fuisse: non tñ omnes qui genitum mũdum concedunt, eandem quoq; de ipsius fine sentẽtiam habent. Verum Plato ex admirabili artificio eius, qui ipsum construxit, neq; dissolui, neq; aboleri posse mundum existimat. Stoici contra absumi mundum putant, idq; ignis opera fieri, qui in causa est, vt exustus H in infinitum commutetur: sub quo certo quodam tempore materia quiescit, totq; cõmutationum vacationem accipit, donec rursus in contrarium statum vergentibus rebus, alia quoq; elemẽta denuo prodire incipiãt: & rursus diuino iussu segregata, atq; in vnum corpus redacta nouum mundum constituant. Ac cæteri quidem omnes, qui Deum cunctarum rerum auctorem crediderũt, ipsum quoq; vnum horum omnium causam statuũt: Solus Plato ideas introduxit, quarum exemplum Deus in conficiendis rebus sequeretur: item materiam omni qualitate carentẽ, ex qua singula quæq; componeret, & dissimiles inter se res distinctasq; faceret: neq; enim ex his vnum aliquid sufficere, sed tria simul hæc requiri censet, siquid absolui debeat. Verum qm̃ de efficiente principio satis multa attulimus, tempus est vt de materia quoq; aliquid dicamus. Oẽs qui de rerum natura aliquid locuti sunt, cõcordes materiam esse concedunt: quę nam vero sit, non oẽs consentiũt. Sed Pherecydes Syrus, terram eam esse credidit. Thales aũt, aquã. Anaximandrus, infinitũ. Anaximenes & Diogenes Apolloniata, aerem. Heraclitus, & Hippiasus Metaponticus, ignem. Xenophanes Colophonius, aquã & terrã. Hippo Rheginus, ignẽ & aquã. Oenopius Chius, ignẽ & aerẽ. Empedocles, quatuor elementa, terrã, aquã, ignem, & aerẽ: His amicitiam & litem adiũgit, quarũ altera cõiungit, & vnit, altera segregat & distinguit. Democritus & eum secutus Epicurus,

A atomos oĩum rerum materiam opinantur. Heraclides Ponticus,& Asclepiades Bythinus,rerum
principia faciunt moles quasdam oĩ actione carentes. Anaxagoras, minimas quasdam & siles re-
rum particulas. Diodorus,qui Cronus appellatus est, indiuidua minimaq; corpuscula. Pythago
ras,numeros. Mathematici corporum fines. Strato Physicus cognomẽto, quas vocãt qualitates.
Plato, Aristoteles,et Stoici,naturam quandam informẽ,ex qua primum quatuor elementa,tũ re-
liqua fiant: sed Aristoteles elementis quintum corpus addit, qđ circũuoluitur, & est immutabile.

De Principijs & Causæ Differentia.

PRincipiũ & causam aliqui nihil inter se differre putant. Aliqui principium quidẽ rerũ oĩum
originem precedere volunt,non tñ ipsum euentus huiusce causam esse dicunt,sed id,quo ẽm
vnumquodq; modum res fiunt. Causarum gña quatuor ijdem statuunt: Præcedens,quod ab euen-
tu separari põt,idq; quod iam effecit ꝑmanet: Continens,quod rem quã facit non deserit,nã eo ꝑ-
sente,res gignitur,absente desinit,vrgente crescit,desistente minuitur: Perfectum, quod per se so-
lum rem peragit: Cõcausans,quod cæteris pares in euentum confert: vt in arãdo videmus,in quo
vel plurimum affert,qui minimum etiam adiumenti confert, vt bobus quidem duobus arator in-
digeat, sed multo facilius opus absoluat,si tertium iumentum adiunctum aliorum laborem leuet.

B *De Principijs & Elementi Differentia.*

Cum Iones elemẽtum à principio nihil differre arbitrarentur, plurimum Plato ĩteresse iudica-
uit,atq; ita vtrũq; distinxit,vt Elemẽtũ id sit qđ compositum & effectũ est, quo terrã,aquã, aerẽ,&
ignem elemẽta vocamus: Principiũ vero dicatur,quod se prius quicq; nõ habet,ex quo gigni po-
tuerit: alioquin principium nõ fore elemẽtis, nãq; priora sunt tum materia informis & perenis:
tũ forma,spẽs,& ἐντελέχεια hoc est perfectio nũcupata: demũ priuatio, quã absentiã definiũt rei,q̃
tum adesse debeat. Merito igitur Plato reperta differentia,veterem Ionicorũ sñiam improbauit.

De Natura.

Naturam aliqui definiũt arte ꝑditum suapteq; motu in gñationem tendentem igneum spũm.
Alij nihil aliud,quàm minutorũ corporũ cõgressum & discessum. Aristoteles principiũ motus &
q̃etis eius,in quo est primo & nõ ẽm accidẽs: Naturalia vocat, cũ elemẽta quatuor, tũ cætera q̃ ex
eis fiunt,aĩalia,stirpes,metalla: & quæ in aere gñantur imbres,niues,fulmina,grãdines,venti.

De Motu.

Motum oẽs penè concedunt,quicunq; paulo diligentius philosophati sunt, Locorum cõmu-
tationem: vt cum quis Alexandria Romam venit ,vel Alexãdriam Roma discedit: Qualitatum
C variationem,vt siquis ex frigido calidus fiat, vel ex calido frigidus euadat: Naturæ vicissitudinẽ,
vt si quis antea non existens homo,nunc esse incipiat: vel cõtra existens homo , esse desinat: Sta-
turæ mutationem,vt siquis è paruo magnus crescat,aut è magno in paruum decrescat.

De Corpore.

Reliquis corpus esse dicẽtibus quodcunq; siue agat,siue patiatur, Mathematici corpus esse de-
finiunt,quod trifariam extentum est,in longum,in latum,& ꝓfundum: Punctum nanq; esse, qui
partes non habeat: Lineam vero, longitudinem tantum: Superficiem, latitudinem longitudini
coniunctam: Hanc, si profunditas accedat,corpus appellari: Quidam etiam corporum fines cor
pus crediderunt. Plato molem esse corpus asseruit,quę & locum occupat,& intra se molem aliam
non admittit,neq; enim duo corpora vnum locum obtinere simul posse.

De Figura.

Figura,corporis superficies,circunscriptio,& finis est. Figurarum vero,aliæ rotundæ sunt,alię
angulares,quarum infinita penè variatio est.

De Forma seu Idea.

Forma,substantia est incorporea,quæ quidem ex se non subsistit, sed formis carẽtem materiam
D informans, omnia, quæ videmus extare facit. Socrates & Plato formas arbitrantur naturas esse à
materia separatas in intellectu cogitationeq; Dei,hoc est in mente diuina sitas. Aristoteles autem
formas quidem & species non abstulit, sed eas materiæ coniunctas esse voluit. Stoici nostras intel
lectiones formas appellarunt.

De Mundo.

STo ici mundum vnum esse dixerunt, quem & totum esse, & corporeum arbitrati sunt. Empe
docles mundum quidem vnum esse concedit,totum tñ ipsum negat,sed exiguam quãdam to-
tius particulam,reliquum vero,ociosam materiam. Plato mundum vnum esse & totum,tribus ar
gumentis coniectat,quia perfectus non esset,si omnia nõ contineret: nec exemplari similis,si vni-
cus non esset: nec æternus, siquid extra se haberet. Metrodorus tam absurdum esse putat vnum
mundum in infinito natum dicere,q̃ in agro magno,vnam spicam: nam cum infinitæ causę sint,
mundos quoq; infinitos esse necessum est. Sunt autem infinitæ causæ,i.atomi, quare & infinitos
effectus esse oportet,hoc est mundos, cum eorum quisq; finitus sit.

De Constitutione Mundi.

Mundus rotunda figura hoc pacto constitit. Indiuidua corpuscula, quæ tum fortuito motu fe
rebantur,cũ vnũ in locũ plurima conuenissent,magnitudine,& figuris differebant. Quæcũq; igit̃

angulosa, magna, & grauia fuerunt, subsistere: quæ vero parua, leuia, & rotunda, in superiorem lo- E
cum ab illis extrusa sunt: nec prius ascẽdere desierunt, q̃ impulsionis violentia cessauit: tunc.n. re-
tro acta, cum inferius descendere non possent, in loca sibi cõgrua deuenere, ea autem sunt quæ cir-
cumposita. Vt igitur inter se satis coagmentata sunt, quæ circum vndiq; erant, extimum cœlũ ge-
nuerunt: quæ vero illis & loco & natura proxima extiterunt, planetas effecerunt: nã aerem exha-
latorum corporum multitudo cõposuit, qui concitatus in ventum, cœlum agitare cœpit, & eum
in orbem actum circũuersare: quem motus ordinem stellas adhuc seruare videmus. Vt aũt ex cor-
poribus in sublime eiaculatis, cœlum, ignis, & aer, ortus est, ita ex subsidentibus nata est terra: quã
multa materia nimium adhuc corpulentam, cum ventorum impetus, tum stellarum splendor cõ-
pingendo attenuarunt, & ad eam quã spectamus paruitatem, redegerunt aqua expressa: quæ flui-
da cum sit, per decliuia labi cœpit in loca concaua: vel ipsa per se aqua huc illuc discurrens alueos
sibi & latos sinus excauauit. Sic itaq; præcipue mundi partes in lucem prodierunt.

De Deo.

QVæ de Deo inter initia omisimus, ea nunc explicare nobis in animo est. Nã ex antiquis phi-
losophis quosdam inuenimus, qui Deos non esse dixerunt: nõ tñ id palàm fateri ausi sunt,
sed an Dij essent, ignorare se dicebant. Fuerunt aũt Diagoras Milesius, Theodorus Cy- F
renaicus, Euemerus Tegeata, & Euripides Atheniensis, quanq̃ id ipse non dicit, sed Sisyphum id
dicẽtem introducit ob metum Areopagitarum. Sed istos missos faciamus, & Anaxagorã potius
audiamus, qui diuinam mentem asserit, res oẽs à primordijs mundi inter se confusas distinxisse, at-
que ita res omnes procreasse: Vel Anaximandrum, qui stellas cœlestes Deos arbitrabatur: Aut
Democritum, qui mentem igneo circulariq; corpore vtentem, hoc est mundi animam, Deum es-
se affirmabat. Nam Pythahoras ex hisce, quæ ipse inter principia collocauit, vnitatẽ, hoc est vnius
naturam, & mentem ipsam, Deum atq; bonum existimauit: dualitatem vero, Dæmonem, & ma-
lum, quam corporea moles circunstat, id est quem aspicimus mundum. Socrates autem & eum se-
cutus Plato, Deum id inquiunt esse, quod vnum, quod solum, quod bonum, & ex sese est: quæ oĩa
illuc tendunt, vt Deum mentem esse significent nulli materiæ commistam, nulliq; effectui obno-
xiam. Aristoteles vero supremum Deum formam esse definit, separabilem quidem, æthereo tan-
tum corpori, quod quintum appellat, inhærentem. Id autem cum in plures sphæras natura quidẽ
coniunctas, ratione vero distinctas, separet, quãq; sphæram animal esse censet, ex anima & orbe
compositum: quorum hic æthereum corpus est, in circuitum volubile: illa ratio, quæ ipsa quidem
motum non admittit, sed tñ motus est causa. Stoici Deum esse pronunciant, ignem arte præditũ, G
rationeq; & via ad mundi generationem procedentem, atque oẽs rerum omnium rationes conti-
nentem, quibus vniuersa fato eueniunt: Item aliter, spiritum toti mundo infusum, qui varias ap-
pellationes sortitur pro diuersitate materię, in quam diffusus est. Deos autem existimant cum stel-
las & cœlum, tum præcipue mentem. Epicurus Deos omnes humanam speciem habere credidit,
videri tamen à nobis non posse, ob summam tenuitatem atomorum, quę ipsos componũt. Qua-
tuor etiam alia rerum genera sempiterna statuit, atomos, infinitum, vacuum, & similitudines, quæ
ab eo eiusdem rationis partes & aliorum elementa censentur.

Vnde in Cognitionem Dei venimus.

Dei vero cognitionem habuimus ex pulchritudine, quã cœlo inesse spectamus: nihil.n. teme-
re, aut casu, pulchrũ oritur, sed artificis alicuius opera: quamobrem & Euripides stellas inquit or-
natus gratia ab Opifice sapienti cœlo inditas fuisse. Deuenimus autem in huiuscemodi cognitio-
nem, cum ex alijs stellis, tum præcipue ex Sole & Luna, quæ subterraneum iter emensa, eodẽ co-
lore, eadem figura, eadem magnitudine nascuntur, eademq; & tempora & loca seruant.

De Heroibus & Dæmonibus.

Thales, Pythagoras, Plato, & cum his Stoici, vnanimes asserunt, Dæmones naturales substan- H
tias esse: Heroas aũt, animas à corporibus separatas: & harũ bonas esse, q̃ hoĩum fuerint sancte vi-
tam traducentium: malas aũt male viuentium. Epicurus tam Dęmones, q̃ Heroas non concedit.

De Anima.

CVm multa de anima ab antiquis inter se controuersa dicta sint, nemo me à proposito intro-
ductionis modo discedere arbitretur, si paulo fusius ea cõmemorauero, quæ ab illustrissimis
quibusq; dicta sunt. Animam igitur existimant alij spiritum esse toto corpori adnexum, non tñ
æquabiliter, sed vni mẽbro magis, alteri minus: hoc Asclepiadis sectatores dicunt. Eandem alij
facultatẽ qua viuimus arbitrant: Quidam principium motus oĩum, q̃ fiunt & sunt. Epicurus aũt
aerẽ illum, quem respirando attraximus, aĩam esse credidit. Cuius substantiã alij incorporeã dixe-
runt, vt Plato: Alij corpoream, vt Zeno, & ipsum secuti Stoici, nã spũm ipsam esse opinati sunt:
Item mortalẽ alij, vt Epicurus & Diocles: Alij immortalẽ, vt Plato & Stoici, ipsam existimarũt: *Al. Dicæarchus.
quãq; Plato suo se motu semper mouentem, nec vnq̃ interituram ipsam asseueret: Stoici contra,
tam diu animã durare, quoad mundus dissoluatur, tunc enim ipsam quoque corrumpi. Rursus
alij sic adnexas corporibus animas aiunt, vt ex eis ipsas sponte natas dicant: hocq; in causa esse,
vt corporeis voluptatibus tantopere delectentur. Alij vero animam volunt Dei particulã quan-
dam

A dam esse, nec vllum extare elemẽtum, quod ociosum sit, quodq; in compositarum rerum rationem
non veniat. Peccare vero animas inquiũt, Alij quia liberæ cum sint, suopte arbitrio ad malum fe-
rantur: nam cum voluptates appetant, vt eas assequantur, vitia persequi flagitiosum esse non iudi
cant. Alij, cuncta fato euenire putantes, aĩam quoq; nulla electione habita delinquere posse conce
dunt. Pœnas dare sceleratorum animas, vbi à corporibus solutæ fuerint, existimat Plato: bonorũ
autem, ad Deum post mortem reuerti, et in astris habitare. Stoici nihil istorũ admittunt, sed postq̃,
aiunt, seiunctæ à corporibus fuerint, quę intemperanter vixerunt, & voluptatũ adhuc auidę sunt,
corpus aliud iterũ subeunt, desiderio voluptatum illectæ, quas corporis ministerio assequuntur: id
autem eas tandiu facere, quoad virtutem edoctæ, in cognitionem veri boni deueniãt, ac meliorem
vitam traducant: à qua statim, vbi solutæ & iam ab impedimentis corporis liberę fuerint, ipsis per
sesemet interlucentibus honesti ac decoris, ideis vniuntur, à quibus nunq̃ sic affectæ postea diuel-
luntur. Partes animæ Plato tres fecit, rationem, iracundiam, & concupiscentiã. Aristoteles quar-
tam addidit, naturalem, quæ corpus vegetat. Stoici & ipsi partes animæ quatuor enumerant, ra-
tiocinandi, sentiendi, loquendi, & gignẽdi facultatem. Alij simplicem & partibus carere animam
arbitrantur: nihil enim aliud ipsam esse, q̃ prudentiam, quam tum mentem, tum intellectum, ap-
B pellant. Menemachus vnus ex sectatoribus stoicæ disciplinę, vbi suspitionem addidit, loquendi et
gignendi potestatem ademit, eas sentiendi facultatibus attribuens. Non nulli demum in sensum
& rationem animam diuiserunt, quibus aliquis merito potius assentiri poterit.

De Minimo.

ANte quatuor elementa non nulli fragmenta quædam eiusdem rationis paruissima & rotun-
da, ceu elementorum elementa, extitisse dicunt. Heraclitus quoq; frustula quædam cum mi-
nima, tum indiuidua, cogitatione tantum apprehensibilia concedit.

De Colore.

Color est qualitas corporis visibilis. Pythagorici colorem appellant superficiem corporis. Em
pedocles, quod meatibus oculorum quadraret. Plato flammam è corporibus prodeuntem, cuius
partes apte oculis incidunt. Zeno is, qui Stoicorum princeps fuit, colores esse definit, primos ma
teriæ habitus. Qui pythagoræ successerunt philosophi, colorum genera quatuor fecerunt, album,
nigrum, rubrum, et pallidum: reliquas autem colorum varietates ex diuersa elementorum commi
stione oriri: animalium vero etiam ex aeris & locorum diuersitate consurgere.

De Mistione.

C Prisci mistionem elementorum fieri dixerũt, ex mutua inter sese per primas qualitates actione.
Anaxagoras, & Democritus ex eorum solummodo congressu. Empedocles è paruissimis micis
elementa cõponit, quas minima q̃dam frustula, et veluti elementorũ elementa, esse dicit. Plato tria
tm̃ corpora ex se mutuo fieri credidit, ignẽ, aerem, & aquam: terram nanq; solã immutabilem esse.

De Vacuo.

Qui à Thalete manarunt philosophi ad Platonem vsq; vacuum oẽs abnegarunt. Empedocles
intra mundum, inquit, vacuum res nulla, nec extra est. Leucippus, Democritus, Epicurus, & Me-
trodorus atomos quidem multitudine, vacuum autem magnitudine infinitum dicunt. Stoici in-
tra mundum vacui quidẽ nihil esse, extra vero infinitum: Alij tantum vacui solũmodo extra mun
dum esse, quantũ ad respirationẽ mundi faciat: mundũ enim, igneus cũ sit, euentatione indigere.

De Loco & Receptaculo.

Stoici & Epicurei locum à receptaculo differre censent: ac locum quidem esse, quod corpus to
tum tangit vt superficies: receptaculum autem, quod parte solum, vt in vasis vinarijs contingit.

De Tempore.

Pythagoras tempus esse arbitratur, continentis nos cœli machinam. Plato mobilem æternita-
D tis imaginem, vel interuallum motus cœli. Eratosthenes Solis circumuolutionem. Temporis au
tem essentiam Plato cœli motum existimat. Stoici ferè omnes motum ipsum. Ac cæteri quidem
ingenitum tempus arbitrantur: Plato genitum ex sensus nostri cogitatione.

De Ortu & Interitu.

Parmenides, Melissus, & Zeno Elæata, ideo nec generari nec corrumpi quicq̃ asseruerunt, q̃
vniuersum immobile ponunt. Epicurus & cæteri, quotquot è minutis corpusculis mundum ex-
truunt, ex atomorum conuentu gigni, & eorum discessu aboleri cuncta affirmant. Hi autem neq;
oriri quicq̃ neq; interire proprie dicunt: nam cum ex congerie nõ ex alteratione gigni res velint,
non qualitatis sed quantitatis motum, ortus & interitus momentum præcedere faciunt. Pythago
ras, & alij quicunq; materiam pati supponunt, ortum & interitum proprie astruunt, cum velint
elementorum qualitatibus immutatis nasci res, & dissolui.

De Necessitate.

Thales validissimam esse necessitatem dixit, cum vniuerso dominetur. Pythagoras mundo
eam incubare credidit. Parmenides, & Democritus, omnia necessario euenire dicunt: eandemq;
ipsam esse cum fato, cum iudicio, cum prouidentia. Plato quędam in prouidentiam, quędam in ne
cessitatem refert. Necessitatis aũt essentiam Empedocles arbitratur causam principijs & elemen-

tis vtentem. Democritus, resistentiam motum & impetum materiæ. Plato, non nunquam materiam: interdum habitum eius, qui circa materiam operetur. E

De Fato.

Heraclitus omnia fato euenire dicit: ipsumq; idem esse quod necessitas. Plato quãuis in hominum animis & vita fatum constituat, ei tñ & libertatem nostram adiũgit. Stoici Platonem hac in parte sequuntur: ac necessitatem quidem definiunt, insuperabilem & violentam causam: fatũ vero causarum seriem, in qua tñ illa quoq; causa cõtinet, quæ in nobis est, vt quædam fato fiant, quædam non fiant. Fati vero essentiam Heraclitus esse definit rationem, substantiã vniuersi permeantem: Fatum autem corpus æthereum, quo tanq; semine vniuersum gignitur. Plato perennem rationem & legem naturæ totius vniuersi. Chrysippus vim ordine cuncta gubernantem: Itẽ in definitionibus, fatum, inquit, est ratio seu lex, cuius prouidentia reguntur omnia, quæ sunt in mũdo: vel ratio, per quam, orta nata sunt, nascentia oriuntur, oritura nascẽtur. Reliqui vero Stoici fatum describunt causarum seriem, hoc est ordinem & nexum intransgressibilem. Possidonius tertium ipsum à Ioue facit, vt primus sit Iupiter, secunda natura, tertium fatum.

De Fortuna.

Plato fortunam definit causam, quæ sectetur & incidat rebus quas facere eligimus. Aristoteles causam, quæ hisce rebus interuenit, quas alicuius gratia & volentes facimus, obscuram tamẽ & instabilem: Differre vero fortunam à casu, ex eo, quia quæ fortuna fiunt, casu quoq; fiant, cum fortuna solum in nostris actionibus versetur: quæ vero casu fiunt, non omnia fortuna, in his enim casus etiam consistit, quæ ad actiones nostras non attinent: Insuper fortunam ad homines tantũ spectare: casum autem non ad homines solum, sed ad bruta, & ad reliqua quoq; vita carentia. Epicurus inconstantem & ipse causam modis temporibus personis, fortunã dicit. Anaxagoras & Stoici, causam quæ humano discursu assequi non possit: Atq; alia quidem necessitate, alia fato, alia electione, alia fortuna, alia casu fieri. F

De Finitate & Infinitate Mundi.

Pythagoras primus hãc rerũ oĩum congeriẽ mundũ appellauit, exactã eius dispositionẽ cõtẽplatus. Thales, & qui ab eo deriuarũt, vnũ mũdũ asseruit. Democritus & Epicurus, & vtriusque magister Leucippus, infinitos, in infinita vacui amplitudine sitos. Empedocles cum in suprema parte mundi Solẽ circũuolui faciat, mundũ finitũ statuit: Seleucus aũt infinitũ. Diogenes vniuersum quidẽ infinitũ dicit, mundum aũt finitũ. Stoici multum inter vniuersum & totũ interesse dicunt: ac vniuersum quidẽ infinitum esse, cum vacuũ quod infinitum est, cõprendat: totum autẽ quia vacuum excludit, finitum esse: quare cum totum & mundus idem sint, mũdum finitum esse. G

De Figura Mundi.

Aristoteles & Stoici rotunda figura mundum constare dicunt: Alij partim cono, partim ouo similem malunt. Epicurus, & his, & id genus reliquis, mundum constare posse concedit.

De Anima Mundi.

Reliqui oẽs aĩam habere, prouidentiaq; regi mundum arbitrant. Democritus & Epicurus, & quotquot atomos ac casũm introducũt, neq; aĩam habere, neq; prouidẽtia regi ipsum inquiũt, sed bruta quadã natura. Aristoteles non aĩa, non rõne, nõ mente, nõ prouidẽtia, præditũ mundum oĩbus suis partibus existimat, sed cœlum tantummodo: cœlestes enim orbes singulos & animam & vitam habere: reliqua vero infra cœlum posita, omnibus his carere: q̃ si ordine aliquo frui videantur, non ex se illa ipsum habere, sed incidenter, quatenus à cœlestibus corporibus reguntur.

* inane

De Aeternitate Mundi.

Pythagoras & Plato factum à Deo mundum arbitrantur, ac quantum in ipso est, interire posse: nam cum sensibus percipiatur, corporeum est & dissolubile: non intercidet tñ Dei prouidentia & custodia præuentus. Epicurus & Stoici mundum interiturum concedunt, ortus cum sit: id quod & reliquis accidere videmus & aĩalibus & stirpibus. Xenophanes ingenitum, sempiternũ, indelebilem, defendit. Aristoteles, quæ infra Lunam sunt, mortalia: quæ vero supra, immortalia statuit. H

An Mundus Alatur.

Aristoteles, qui mundum sempiternum tuetur, nullo ipsum alimento indigere concedit, nam si nutrimento egeret, interiret tandem. Heraclitus ex ijs, quæ hic corrumpuntur, ipsum sibi mundum immutatione quadam nutrimentum subministrare putat. Philolaus ex Pythagoricis vnus, corruptiones duas esse dixit: interdum nanq; ignem è cœlo descendere, interdũ vero lunaris aquę circunuersatione aerem effundi: horum itaq; exhalationibus cœlum nutriri.

A quo Elemento Mundus Exordium ceperit.

Physici mundũ à terra exordiũ sumpsisse dicũt, tanq; à centro, quod rotundis oĩbus esse principiũ solet. Pythagoras ab igne. Empedocles ætherẽ primo extitisse dicit, tum ignem, postea terrã: de qua circũuoluentis se cœli impetu vehementer astricta, exilijt aqua: quæ in vaporem conuersa, aerem peperit: Cœlum autem æthere, Solem igne solo constare credit: reliqua vero, quæ hic apud nos sunt, ex alijs. Plato cum visibilem hunc mundum ad imitationem mũdi intelligibilis factum existimet, animũ primum extitisse dicit, tum corpus: quod ex igne & terra primo, ex aere & aqua

A secundo constat. Pythagoras cum quinq; tantum figuras solidas esse cerneret, quas etiam Mathematicas appellant, e cubo terram natam credidit, e pyramide ignem, ex octaedra aere, ex icosiedra aquam, è dodecaedra cœlum: atq; Plato hac quoq; in parte Pythagoram sectatus est.

De Ordine Partium Mundi.

Mundi partes ita inter sese complicatas Parmenides asseruit, vt vna ab alia contineat: ac quamuis oẽs ex raro & denso constent, eas tñ quę in medio sunt, ex opaco & lucido mistas: quę vero ceteras continet, instar muri solidam esse. Leucippus, & Democritus tunicam & membranam quãdã mundo circũponunt. Epicurus partim raro, partim denso, mundos operimento inuoluit, quorum alios circũagi putat, alios aũt minime. Plato supremo loco ętherem collocat, tum ignẽ, postea aerem, deinde aquam, vltimo terram: interdum tñ æthere ̃ igni coniungit. Aristoteles ætherẽ primo collocat, quem incõmutabilem, & quintum corpus facit: ab eo commutabilia disponit, ignẽ, aerem, aquam, & infimo loco terram. His autem ita motum attribuit, vt quintum corpus, hoc est cœlestes orbes, circumuoluantur: alia vero, quæ infra cœlum sunt, recto motu ferant̃: ac leuia quidem ascendant, ignis, & aer: grauia vero descendant, aqua, & terra. Empedocles nec definita, nec eadem loca semper habere sensit elementa, sed in alterius locum omnia succedere.

B *De Mundi Inclinatione.*

Diogenes & Anaxagoras post mundi constitutionem & animalia genita ex terra, sponte mundum vnam suam partem ad austrum inclinasse aiunt, alteram ad septentrionem extulisse: fortasse vero diuina prouidentia, vt quædam mundi partes habitari possent, quædam non habitari, pro caloris, frigoris, & temperiei cõditione. Empedocles, aerem inquit Solis impetu adactum, boreales plagas extulisse, australes autem depressisse, atq; ita totum mundum inclinatum esse.

An Extra Mundum Aliquid sit.

Qui duce Pythagora philosophati sunt, extra mundũ vacuũ esse dixerũt: vacuũ nãq; respirãdo mundus attrahit, expirãdo remittit. Stoici quoq; ideo vacuũ foris esse volũt, vt cũ mundus conflagrabit, in ipsum diffundi queat: id aũt vacuum infinitũ esse: quanq; Possidonius infinitum ipsum non facit, sed tm̃ solummodo, quãtum ad dissolutionẽ mũdi sufficiat, libro primo de vacuo. Diogenes vacuum & ipse astruit. Plato & Aristoteles nec intra mundum nec extra vacuum ponunt.

De Dextra & Sinistra Mundi Parte.

Pythagoras, Plato, Aristoteles, dextram mũdi partem orientalem faciunt, vnde motus incipit: occidentalem vero sinistram. Empedocles, q̃ ad solstitium, dextrã: quæ ad brumã, sinistrã definit.

C *De Cœli Essentia.*

ANaximenes extimam mundi circunferentiam, terream esse credidit. Empedocles cœlum solidum esse putat, constareq; ex aere in morem crystalli ab igne durato, & vtroq; hemisphęrio tam ignem, q̃ aerẽ continere. Aristoteles è quinto corpore, ipsum facit: Reliqui ex igne, ipsumq; ex calidi frigidiq; commixtione compactum.

De Cœli Segmentis.

Thales, Pythagoras, & qui ab eis manarũt, cœlũ in quinq; circulos diuidũt, quos zonas appellant. Horum is, qui nobis semꝑ apparet, arcticus vocat̃: sequens, solstitialis: tertius, æquinoctialis: quartus, brumalis: vltimus, antarcticus, qui nostris oculis hic aspici non potest. Obliquus autẽ circulus, quem Zodiacũ nominant, tres medios coniungit: ductos autem à septentrione ad austrum, ęquinoctialis rectis angulis diuidit. Pythagoram vero ferunt Zodiaci obliquitatem primum animo concepisse, quod sibi tamen Oenopides Chius arrogare, tanq; à se inuentum, non dubitauit.

De Stellis.

THales è terra quidem constare stellas opinat̃, verũ ignitas esse. Empedocles ignem tm̃, quem æther compressus, quo tempore dirimebantur elementa, illuc submisit. Anaxagoras ætherẽ D igneum esse ex sua natura putat, ipsumq; circumuolutionis suæ vehementia, lapides è terra surripere, quos sursum euectos & inflammatos, stellas asserit. Idem rursus alio in loco stellas appellat saxa latentia, quæ crebro in terram decidentia extinguũtur: sicuti contigit cum in Aegos fluuiũ candens saxum in morem stellæ cecidit. Diogenes stellas opinatur, perinde atq; pumices & raros lapides, ac per eos mundum respirare. Empedocles fixas, crystallo (sic enim ipse cœlum appellat) adnexas: errãtes autem, solutas asseuerat. Plato quamuis stellas maiori ex parte igneas esse credat, tamen aliorum elementorum expertes eas non iudicat, sed elementis glutinis vice contineri. Xenophanes è nubibus accensis constare stellas arbitratur, easq; interdiu extingui, noctu accendi, nõ aliter atq; carbones solent: ortumq; & occasum nihil aliud esse, q̃ nubium accensionem & extinctionem. Heraclides & Pythagorei singulam quanq; stellam, vnum mũdum esse, terram, aquam, aerem, & ætherem comprehendentem, ferriq; per aerem infinitum: hæc opinio in sacris Orphei contineri perhibetur, quibus initiati quãq; stellam vnum mundum arbitrant̃. Epicurus nihil istorum non admittit, cum id genus omnia contingere posse concedat.

De Stellarum Figura.

Stoici stellas rotundas existimant, vt & mundum, & Solem, & Lũnam. Cleantes, coni figura. Anaximenes, tanquam clauos cœlo adactos. Alij tanquam folia candentia, & picturas.

De Ordine Stellarum. E

Xenophanes vna superficie stellas oẽs moueri credit. Stoici quasdam altius, quasdam submissius ferri. Democritus stellas ita disponit, vt fixæ summum locum teneant: vagæ succedentem, inter quas Solem & Lunam reponit. Plato post fixas Saturnũ collocat, deinde Iouem, postea Martem, deinde Venerem, postea Mercurium, deinde Solem, vltimo Lunam. Mathematicorum alij Platonem sequuntur, alij Solem in medio statuunt. Anaximandrus & Metrodorus Chius, atque Crates, supremum locum Soli dant, succedentem Lunæ, tertium stellis fixis & vagis.

De Motu Stellarum.

Anaxagoras, Democritus, & Cleanthes, ab ortu in occasum ferri stellas oẽs existimãt. Alcmęõ & mathematici vagas ex aduerso fixis incedere dicũt, hoc est ab occasu in oriẽtem. Anaximãdrus vehi stellas existimat ab eo orbe, cui insunt. Anaximenes eodẽ pacto sub terra, quo supra, moueri. Plato & cum eo mathematici Solẽ, Venerẽ, & Mercurium eodẽ tpe cursum suũ absoluere dicũt.

De Stellarum Lumine.

Metrodorus oẽs stellas tam fixas quàm vagas lucem à Sole accipere iudicat. Heraclitus & Stoici nutriri stellas putant è vaporibus sursum eleuatis. Aristoteles non indigere nutrimento cœlestia dicit, æterna cum sint, & corrumpi nequeant. Plato vt mundum, sic stellas è se ipsis, nutriri sentit. F

De Stellis quas Castoris & Pollucis vocant.

Xenophanes stellas, quę in nauigiorum malis et antennis quandoq; videntur, nubeculas quasdam esse credit, quæ certo quodam motu agitatæ resplendent. Metrodorus nautis timore consternatis, oculos interlucere putat.

De Stellarum Significatione.

Plato, Solem, Lunam, & alias stellas, tam vagas, quàm stabiles, occasu & exortu suo tempestates, quę æstate & bruma contingunt, significare non dubitat. Anaximenes non ex alijs, sed ex Sole solo, hæc intelligi vult. Eudoxus & Aratus ex omnibus indifferenter.

De Sole.

ANaximander orbem Solis esse putat octies vigesies terra maiorẽ, similemq; rotæ plaustri cãthum habentem, concauum, igne plenũ, quem nobis ore quodã paruo, tanquàm per modioli foramen ostendit, hocq; Solem esse. Xenophanes è siccis vaporibus igniculos quosdam conuenire dicit, qui in vnum corpus redacti, Solem constituant: vel Solem accensam nubem esse. Stoici Solem inquiunt ignitum fluentum esse, è mari illuc euectum. Plato ipsum maiori ex parte, igne constare credit. Aristoteles globum, è quinto corpore. Philolaus Pythagoricus corpus vitro simile, G quod ab igne, qui in mundo est, lucẽ suscipit, & eam ad nos remittit: quamobrẽ tria requiri ad Solis cõstitutionẽ, ignem, qui in cœlo est: corpus, quod ab ipso perinde atq; speculũ quoddam igniri & illustrari possit: & tertio lucem, quæ ab eo speculo repercussa ad nos vsq; diffundatur: nam & hanc lucem Solem appellare solemus, tanquàm simulachrũ simulachri. Empedocles duos Soles existimauit, vnum præcipuum atq; primum, hoc est ignem, qui est in opposita & dimidia cœli parte, quam replet, quiq; semper ex aduerso suæ imaginis, hoc est Solis nostri, incedit: Alterum, eũ quẽ spectamus Solem, qui repercussio est lucis eius, quam ex præfata cœli parte aere concalefacto plena antedictus ignis suffundit, ac in corpus solare, quod est crystallo persimile, mittit: vbi refracta ad nos descendit, & ad primi Solis motum circunfertur. Atq; vt tam multa duobus verbis explicem, Sol est repercussio ignis, qui circa terram mouetur. Epicurus collectionẽ terrę, pumicis spongiæ ue persimilem putat, quam ignis eius foramina permeans accendit. Heraclitus collectum vaporem, qui in oriente accenditur, in occidente extinguitur.

De Magnitudine Solis.

Anaximandrus Solem quidem æqualem terræ credidit, orbem vero quo fertur, & è quo respirat, septies vigesies terram excedere. Anaxagoras multoties Pelopõnneso maiorem. Heraclitus, H quantum est humani pedis longitudo. Epicurus omnia quę hactenus attulimus, aliàs contingere posse: talem tamen hunc esse, qualem ipsum spectamus, pauloq; vel maiorem vel minorem esse.

De Figura Solis.

Anaximenes Solem, vt folium extentum iudicauit. Heraclitus peluis instar intus cõcauum foris deuexum. Stoici rotundum, vt cœlum est, & stellæ. Epicurus ipsum posse hisce omnibus esse figuris admittit.

De Conuersione Solis.

Anaximenes ideo Solem conuerti putat, quòd ab aere densato & obnitenti retro pellatur. Anaxagoras eum repelli ab aere, qui septentrioni subest, censet: quemq; Sol ipse compingens valentiorem iam dẽsitate reddidit. Empedocles cũ ab orbe, qui ipsum defert, tum à brumæ & solstitij circulis, Solẽ prohiberi credit, ne rectà ad polos descendat: Diogenes, quia Sol extingueret, frigore calorẽ oppugnante. Stoici eatenus Solẽ progredi volunt, quoad alimẽtum inueniat: oceanũ aũt & reliqua maria Soli nutrimentum subministrare vapores submissos, cum quibus terræ quoq; exhalationem admisceri volũt. Plato, Pythagoras, Aristoteles, ob signiferi obliquitatem, qua Sol oblique meare cogitur, & sm brumæ solstitijq; circulos progredi. Hæc autem oĩa ænea sphæra docet.

A *De Solis Defectu.*

Thales interuentu Lunæ, quę suapte natura opaca est, Solem deficere primus dixit, idq́; ex supposito Soli speculo facile discerni. Anaximander clauso foramine, per quod ignis euaporat. Heraclitus conuersione partis eius, q̃ concaua est, ad superiora: eius vero quæ deuexa est, ad nostros oculos. Xenophanes deficientem Solem extingui putat, rursusq́; renascentem alium accendi: narratq́; Solem aliquando integro mense defecisse: rursus alio tempore sic ex toto defecisse, vt interdiu nox esse videretur. Sunt qui putent densam nubem nostris oculis incompertam Solem occupare. Aristarchus Solem in errãtibus stellis annumerat, terramq́; circa Solis circulum mouet, qua inclinante Solis orbem adumbrari credit.

De Luna.

ANaximandrus orbem Lunæ decies nouies terra maiorẽ existimat: ac quemadmodũ de Sole diximus, rotæ plaustri similẽ canthum habere, concauum, igne plenum, vno foramine vaporantẽ. Xenophanes accensam nubem. Stoici corpus ex igne & terra compactũ. Plato ignẽ maiori ex parte. Anaxagoras & Democritus corpus solidũ, ignitum, campos, montes, & valles habẽs. Heraclitus terram nebula inclusam. Pythagoras & ipse, ignem esse lunare corpus existimat.

B *De Magnitudine Lunæ.*

Stoici maiorem terra Lunam computant, quemadmodum & Solem. Parmenides æqualem Soli, à quo Lunam quoq; illustrari dicit.

De Figura Lunæ.

Stoici rotundam Lunam dicunt, sicut & Solem. Empedocles, disco similem. Heraclitus pelui, hoc est orbicularem & concauam. Non nulli oblongam. Figuram vero Luna septem modis assumit. Nam ab interlunio discedens, cum primum apparere incipit, cornuta spectatur, tum dimidia, post semiplena, demum rotunda: rursus à plenilunio reuertens semiplena euadit, hinc dimidia, postea cornuta, videri postremo desinit, donec iterum nouetur. Multa vero hac de re vltro citroq; dicuntur. Quidam id vmbra terræ contingere credunt, quæ modo totam, modo partem aliquam eius occupet.

De Lumine Lunæ.

Anaximander, ipsam peculiarem lucem habere censuit, rariorem tamen. Antipho proprio Lunam splendore fulgere docet: ꝙ si paulatim abscondatur, id illi cõtingere Solis propinquitate: sic enim à natura institutum esse, vt minor lux maioris accessu sopiatur: id quod & reliquis stellis euenit. Thales & qui ab eo deriuarunt philosophi, Lunam à Sole illustrari dixerunt. Heraclitus idem Lunę, quod Soli, contingere defendit: stellas enim, quoniam concauæ sunt, & vapores excipiunt, lucere videri, ac Solem quidem splendidius cum in puriori aere feratur: Lunam vero languidius, quia turbulento magis incedat.

C

De Lunæ Defectu.

Anaximandrus ideo Lunam deficere putat, ꝙ os rotæ obstruatur. Berossus, quia ad nos cõuertat partem, quæ minus lucet. Heraclitus quia auertat partem, quæ caua est. Pythagoreorum quidã Lunam asseuerant reflectere, & intercipere lucem: illudq́; nostra, hoc antipodum terra, fieri. Plato, Aristoteles, Stoici, & Mathematici, concordes asserunt Lunã cõgressu Solis occultari, digressu illustrari: deficere autem terrenæ occursu vmbræ, quæ tum temporis ex diametro plus minus inter vtrunq; sydus porrigitur.

De Maculis Lunæ.

Pythagorici Lunam idcirco maculis interpunctam arbitrantur, quia maiora animalia, et proceriores arbores habeat, q̃ hic apud nos reperiantur: esse vero decies quinquies animalia illa nostris grandiora rubustioraq́;, nec vsitatum vllum excrementi genus emittentia: diem quoq; quantum diximus, longiorem nostro. Anaxagoras in diuersitatem partium hoc refert: Lunam enim ex attenuatis & corpulẽtis partibus cõponi, quamobrem opacam lucidis interiectã videri: stellam'que lucis ementitæ Lunam ideo nuncupari. Stoici quoq; non integre compactam Lunam fatentur, quia dissimiles partes habeat.

D

De Distantia Lunæ.

Empedocles plus duplo Lunam distare censet à Sole q̃ à terra. Mathematici decies octies plus. Eratosthenes Solem à terra distare computauit stadiorum millibus centum triginta, Lunam autem viginti octo.

De Annis.

ANnus is qui Saturno attribuitur, annorum est triginta: qui Ioui, duodecim: qui Marti, duorum: qui Soli, mensium duodecim: Veneri totidem & Mercurio deputantur, eodem enim tempore, quo Sol, cursum suum peragunt. Lunę vero annus dierũ est triginta: tot enim dies mensis comprendit, siquis à congressu ad egressum numeret. Annum vero quem magnum appellãt, quidam octauo quoq; anno compleri dicunt: alij decimonono: quidam sexagesimo primo: Heraclitus decem & octo millibus annorũ solarium: Diogenes è trecentis sexaginta quinq; annis tam longis, q̃ eos Heraclitus facit: non nulli septem millibus septingentis octoginta septem.

De Circulo Lacteo. E

CIrculus lacteus è nubibus constat: is noctu in aere semper apparet, lacteusq; est de suo colore nuncupatus. Pythagoreorum aliqui crediderunt ipsum esse vestigiũ incendij stellæ cuiusdã, quæ Phaetontis tpe suis sedibus excidit, & loca per q̃ circumuoluta est, exussit. Alij Solẽ antiquo tpe illac iter suum peregisse dicunt. Quidam nihil istorum volunt, sed id modo sic nobis apparere ex multitudine luminis cœlestis ignis, ꝙ illis in locis à cœlo tanquã à speculo quodam fractus, ad nostros oculos reijcitur, id quod etiã cœlestis arcus nubes facere consueuerunt. Metrodorus, hũc Solis circulum esse putat, qui Solis discessu conspici potest. Parmenides rarum denso commistũ, lacteum colorem procreare asseuerat. Anaxagoras vmbram terræ lacteum circulũ existimat: quẽ ideo cœlum ita occupare vult, quia Sol cum terrę subest, omnia illustrare non possit. Democritus splendorem multarum, paruarum, & cohærentium stellarum: quæ crebræ cum sint, cõiunctam lucem fundere videntur. Aristoteles exhalationis siccæ incendium, quæ iugiter & abunde succedit, nõ aliter atq; in crinitis fit: quas infra planetas esse non dubitamus, & ab igne accẽdi. Stoici ignis ætherei raritatem, ipsumq; superiorem planetis. Possidonius & ipse ignis aceruum, lacteum circulum credidit, qui licet stellis clarius luceat, splendorem tamen continuum habet.

De Crinitis & Discurrentibus stellis ac Trabibus. F

PYthagoreorum aliqui crinitas inquiunt stellas esse de numero illarum, quę non semper apparent, sed certis quibusdam temporum spatijs oriuntur. Aliqui repercussionẽ visus nostri ad Solem, non aliter atq; in speculis fieri solet. Anaxagoras & Democritus conuentum duarum pluriumue stellarũ sese illustrantium. Aristoteles siccæ exhalationis accensam congeriem. Strato syderis alicuius lucem densa nube retentam, id quod & laternis euenit. Heraclides Ponticus nubem præaltam illic à superna luce illustratam: eandem hic barbatis, areis, trabibus, colũnis, & id genus alijs, causam assignat, vt oẽs peripatetici faciunt, qui ex inflammatis vaporibus species hasce fieri dicunt. Epigenes vaporem terræ commistum, in altum eleuatum, ibiq; accensum. Boethus ardentis aeris id speciem esse credit. Diogenes, stellas quidem crinitas putat, sed quæ impendẽs alicuius periculum significẽt. Anaxagoras, quas discurrentes stellas vocant, perinde atq; scintillas ex ethereo igne cadere putat, quamobrem statim quoq; extingui. Metrodorus ex Solis radijs violenter nubem, vt sagitta solet, irruentibus, discurrentis stellę speciem excitari. Xenophanes id genus omnia, nubium accensarum constitutiones incursionesue existimat.

De Tonitruo, Coruscatione, Fulmine, Turbine, & Conuolutione.

ANaximandrus hæc omnia spiritu contingere existimat: is enim densæ nubi inclusus, erũpere nititur, qua parte tenuior & leuior ea fuerit: nubis diruptio, tonitru: spiritus expansio secus nubem atram, coruscationem facit. Metrodorus cum in nubem, inquit, densitate compactam spiritus irruit, frangendo & discindendo tonat, percutiendo & diuellendo micat: ꝙ si inter motus festinationem à Sole quoq; calorem spiritus is acceperit, fulmina: fulmen autem cũ impotens fuerit, in turbinem degenerat. Anaxagoras, cum calor, inquit, frigus impetit, hoc est cũ ætheris pars spissum aerem inuadit, crepitu, tonitrum facit: colore, quem ex vicinitate nubis atræ promit, coruscationem: luce vero cum multa, tum magna, fulmen procreat: corpore paulo plus densato cõuolutionem gignit, nubilosiore turbinem absoluit. Stoici nubium cõcursionem, tonitrũ definiunt: coruscationem, earundem accensionem attritu excitatam: fulmen, violenter actæ nubis incensionem: turbinem, tardius motæ nubis progressum. Aristoteles omnia ista è siccis vaporibus componit, qui cum in humidos inciderint, erumpere conantur: dum igitur sicci humidos impellũt & discindunt, strepitus excitatur, id tonitru est: dum protrudunt & erumpunt, inflammantur, hæc quoq; coruscatio est: cùm vehementiori impetu tanquam è catapulta exilierint, multo magis accensi ruunt, fulmen hoc appellatur: nam turbo à conuolutione hoc differt, ꝙ ille calidiori, hęc densiori materia constat, vtrunq; tamen multam habet. G H

De Nubibus, Pluuia, Niue, & Grandine.

Anaximenes ex aere plurimũ densato consistere nubes arbitratur: idem ex eodem adhuc plus inspissato, pluuiã exprimi putat: ꝙ si, dum cadit pluuia, gelascat, niuẽ procreare: & grandinẽ, si à vento aliquo frigido cõprendatur. Metrodorus è vaporibus aquosis in sublime delatis nubes componi censet: Epicurus ex atomis: rotundari vero grandinem & pluuiam longo per aerem descensu.

De Arcu Cœlesti.

Eorum quæ in sublimi fiunt, quædã re vera corpus aliquod sunt, vt imber & grando: quædam aũt quãuis solidi nihil in se habeant, inanẽ tñ quandam sui speciẽ oculis nostris obijciunt, quod genus est arcus cœlestis: de quo tũ deniq; aliquid dicemus, si prius quo pacto cernamus explicauerimus. Quicquid videmus, vel recta, vel curua, vel fracta linea videmus. Nemo vero existimet lineas oculis aspici posse: nam cum incorporeæ sint, mente tantum spectari queunt. Rectis lineis videmus omnia, quæ in aere sunt: quæq; cornu, vitro, speculariq; lapide interposito, spectamus, rara enim hæc sunt, & rectis meatibus videnda transmittunt. Curuis lineis aspicimus, quæ aquis subsunt: quapropter & remi si quis eos è longinquo spectauerit, curui apparent: curuatur enim visus necessario, cũ sit aquæ natura densior aere. Fractis lineis intuemur quas in speculis videmus

imagines,

A imagines, ad quas arcum quoq; cœlestem referri dicimus oportere: prius tamen humidam exhalationem in nubem mutatam concipiendum est, tum roris instar ex ipsa minutas guttas manare. Cum igitur Sol in occasu, vel ortu fuerit (nam arcus Soli contrarius sit, oportet) tum oculi guttas, quas diximus, spectantes, Solis lucem in eis refractam vident, id est arcum ipsum cœlestem: guttę vero non figuræ, sed coloris, causa sunt. Tres enim colores arcus habet, phœniceum, viridem, & purpureum: phœniceum, quia Solis radij sinceri penè remittuntur: viridem, quia plus aquę commisti, minus puri redduntur: purpureum, quia magis adhuc turbidi sunt & inter guttas dispersi. Exemplum sibi quisq; conficere potest, siquis aquam ore sumat & eam aduerso Soli compressis labijs ita propellat, vt nubis rorem imitetur: nam, si se lux ad guttas refrãget, arcum protinus formari videbis: sed & qui lippientibus oculis sunt, si ad lucernam respiciant, iridem illic vident. Verum hæc Platonis, & Aristotelis mens est. Anaximenes vero cœlestem arcum fieri credit, quoties Sol in aduersam nubem radios mittit, quos, densa crassa & nigra cum sit, euadere non sinit, sed eos in se detinet. Anaxagoras lucem Solis ab opposita densa q; nube repercussam, arcum appellat, quem semper è regione Solis consistere dicit. Eandem quoq; causam affert, cur duo Soles, vt frequenter in Ponto contingit, verum Solem hinc inde astare videantur. Metrodorus, cum Solis radij nubẽ, B inquit, intrarint, tunc nubem viridem, radios purpureos apparere dicit.

De Virgis, & Gemino Sole.

Virgæ, quas in cœlo videmus, & soles gemini, partim corpus aliquod habent partim non habent: habent, quia è nube, quam conspicimus, constant: non habent, quia color, quem spectamus, proprius ipsis non est, sed aduenticius, vt qui ex ijs rebus sit, quę non sunt, sed apparent: hi autem oẽs affectus, tam qui per naturam sunt, q̃ qui per adumbrationẽ fiunt, similes inter se sunt.

De Ventis.

ANaximandrus ventũ existimat fluxum aeris esse, cuius subtilissimas maxime q; humidas partes sol iam assumpserit. Stoici ventum oẽm fluentis aeris impetum arbitrantur, qui varias appellationes pro locorum diuersitate sortiatur: nã ab occasu spirans, Fauonius appellatur: ab oriente veniens, Subsolanus vocatur: ab Vrsa flãs, Aquilo dicitur: ab Africa prorũpens, Africus noĩatur. Metrodorus vẽtos alios tum cõmoueri dicit, cum sol aquosæ exhalationis humorẽ excusserit. Etesias autem, aere iam ad septẽtrionem inspissato, recedentem solem peracto solstitio subsequi.

De Hyeme, & Aestate.

Empedocles & Stoici hyemem fieri dicunt, aere præualente sursum q; sua se densitate protru- C dente: æstatem autem contra, igne inualescente, ac se deorsum ad nos agente.

De Terra.

THales, & qui ab eo deriuarunt philosophi, vnam tantum terram esse dixerunt. Pythagoreorum aliqui duas, hanc, & huic aduersam aliam. Stoici vnam & finitam. Xenophanes infinitam ex ea parte, qua deorsum tendit, atq; ex aere & igne compositam esse. Metrodorus terram aeris, solem ignis sedimentum existimat.

De Figura Terræ.

Thales & eum secuti, terram rotundam arbitrantur. Anaximandrus columnæ similem, quę tñ planam nõ rotundam superficiem habeat. Anaximenes mensæ, Leucippus tympani figuram habere credit. Democritus disco quidem similem, verum magnitudine concauam putat.

De Situ Terræ.

Qui Thaletem secuti sunt, terram in medio positam arbitrantur. Xenophanes primam, vt quę in infinitum radices suas porrigat. Philolaus Pythagoricus ignem in medio statuit, quẽ totius naturæ meditulium censet: supra quem terram huic nostræ contrariã, & inde nostram collocat, quam ex opposita sitã illi dicit, & circa eam ferri: quamobrem eos, qui illic sunt, à nobis videri non posse. D Parmenides oĩum primus terram extra duos circulos habitabilem dixit, solstitialem & brumalem.

De Inclinatione Terræ.

Leucippus terram in austrum propendere credit, ob exilitatem, quæ adest illi parti, eo q septentrionalis plaga, quæ summis algoribus infestatur, compacta sit, australis autem è contrario, combusta. Democritus demisisse sese ad meridiem terram putat, quia satis ea, quę illic nascuntur sustinere non possit: nanq; septentrionem, cum intemperie laboret, pauca gignere: meridiem, bene temperatus cum sit, multa proferre, quæ aucta terram deprimunt.

De Stabilitate Terræ.

Cæteri quiescere, Philolaus moueri terram asseuerat circa ignem per obliquum circulum, eo more, quo Solem & Lunam videmus. Heraclides Põticus, & Ecphantus Pythagoricus, q̃uis moueri terram dicant, non tamen eam locum suum exire concedunt, sed instar rotæ circa proprium centrum ab occasu in ortum ferri. Democritus initio terram, leuior & rarior cum esset, vagasse fatetur, verum procedente tempore grauiorem & densiorem factam, constitisse.

De Diuisione Terræ.

Pythagoras ad imitationem cœli terrã quinq; cingulis distinxit, septentrionali, solstitiali, ęquinoctiali, brumali, & australi: horũ medius & duo proximi mediã terrã cingunt, atq; pars hæc com

busta

busta nuncupatur, vtrinq; quod succedit, vsque ad australem & septentrionalem cingulum, bene E
temperatum cum sit, habitabilis regio dicitur, inde quod superest, nimio gelu torpescit.

De Concußione Terræ.

Thales, & Democritus terræmotus causam in aquam referunt. Stoici concussionem terræ sic diffiniunt: Terræ concussio est exitus vaporis humidi e subterraneis locis in aerem prodeuntis. Anaximenes terræ siccitatem, & humiditatem cōmotionis causam assignat: quarum illam ęstus, hanc pluuia gignit. Anaxagoras terram tremere putat ob inclusum aerem, qui cum in superficiem terræ incidat, nec eam præ densitate penetrare valeat, ambientem locum succutit. Aristoteles ob frigiditatem vndiq; ambientem, & in abeuntis locum succedere volentem: nam exhalatio leuis & calida cum sit, in superiorem locum euadere nititur: sed, cum viarum angustijs, & obliquitate impediatur, ac succedenti quoque locum dare cogatur, conatus, & altercatio vehemens oboritur, ex qua commoueri terram oportet. Metrodorus rem nullam asseuerat, modo proprium locum obtineat, moueri, nisi violenter inde propellatur, vel abstrahatur: quamobrem terram quoq; sua in sede morantem commoueri non posse, partes tamen eius interdum loca inter sese commutare. Parmenides, & Democritus terram æqualiter vndiq; recessisse, æqualiter quocunq; propendere dicunt, nec habere causam, ob quam plus huc, q̃ illuc, vergat: hinc q; fieri, vt vibrare se possit, F
mouere tamen non possit. Anaximenes ideo terram succuti putat, quia terram, lata cum sit, aeri tanquam vehiculo insidere credit: alij, quia perinde atque crusta, seu tabula mari incumbat. Plato sex genera recti motus enumerat, sursum, deorsum, in dextram, in læuam, ante, retro: horum nullo terram moueri concedit: nam, cum non habeat quò plus inclinet, immota remanet, quædam tamen eius loca concaua ab inclusis flatibus agitari. Epicurus fieri posse dicit, vt ab incluso, crasso q; aere, vt qui aquæ naturam adhuc sapiat, terra concutiatur, & veluti subter pulsata quatiatur: fieri quoq; posse concedit, vt, cauernosa cum sit, ab interfuso spiritu huc illuc per cauernas discurrente commoueatur.

De Salsedine Maris.

ANaximandrus humoris primi reliquias mare existimat, maiori nanq; parte, quæ dulcis erat, igni consumpta, reliquum, quod extenuari non potuit, amarū substitisse. Anaxagoras, cum, inquit, inter initia stagnaret aqua, cōtinua solis obambulatione vri cœpit, atq; ita factum est, vt pingui in vapores ablato, reliquum & amarum, & salsum remanserit. Empedocles terram putat Solis caloribus æstuantem sudorem fundere, eum q; maris fluctibus elutum salsedinis causam esse. Antipho quoq; sudorem corporum æstuantium mare credit. Metrodorus mare putat tanquam per G
colum à terra trāsmitti, atque ita crassitiem & salsedinem ab ea mutuari: non aliter atq; transmissa per cineres aqua solet. Platonici, aquam dicunt, quæ gignitur ex aere frigoris opera, dulcem esse: quæ vero caloris ope resudat, aut euaporat, salsam.

De Accessu, & Recessu Maris.

Anaximenes, & Heraclitus solem dicunt ventos complures excitare, & circūducere: flantibus igitur ventis, Athlanticum mare pelli, pulsum intumescere, tumens littora inundare: rursus cessantibus ventis aquas retrahi, hoc q; recessum, illud accessum esse. Euthymenes Massiliensis ad incrementum, & decremenum lunæ, mare crescere, & decrescere iudicat. Plato, mare attolli credit aquis insurgentibus: subsidere, descēdentibus: ostium enim quoddam esse per quod aquæ vltro citro q; reciprocant, inde q; maris accursum, & recursum fieri. Timæus cōplures fluuios è Celtarū montibus in Athlanticum pelagus labi putat: horum incursu protrudi, & inundare mare credit, defectu reuocari, & subsidere. Seleucus, cum & ipse moueri terram opinetur, existimat eā sua conuolutione in Lunæ obuolutionem incidere, sic q; afflatum inter duo corpora repercussum, in Athlanticū pelagus irruere, quo impetu maria cuncta attolli credibile est.

De Incremento Nili. H

THales, Etesias ventos aduersus Ægyptum flātes Nilum attollere credit: nam cum aduenientis pelagi tumor ipsum erumpere non sinat, increscat, oportet, & alueum exeat. Euthymenes Massiliensis externis oceani maris aquis, quas ipse dulces existimat, Nilum augeri putauit. Anaxagoras Æthiopiæ niuibus, quæ per hiemē densatæ, æstiuo tēpore liquescant. Democritus & ipse niuibus, sed quæ in septentrione sint: peracto nanq; solstitio resolui niues illic iudicat, & eas in vapores primū, ac nubes mutari, tum ab Ethesijs in meridiē, & Ægyptum expelli: repētinos itaq; illic imbres effundi, quibus Nili paludes restagnent, & Nilus ipse abundet. Herodotus is, qui conscripsit historiam, æqualem dicit æstate, & hieme Nilum è fontibus manare, per hiemem tñ minorem eum videri, ob Solem, qui tum vicinus Ægypto discurrens, eius aquas extenuat. Ephorus historiarum scriptor & ipse, narrat ęstiuo tempore Ægyptum vniuersam laxari, atq; ita magnā aquarum vim erūpere: Arabiam quoq; & Libyam, rara, arenosa q; terra cum sint, ad id plurimum contribuere. Eudoxus ab Ægyptijs sacerdotibus se accepisse memorat, permutationem ęstatis in hiemem causam esse, vt Nilus quotannis exundet: nam, quādo nobis, qui sub Cancro degimus, æstas ingruit, habitantibus sub Capricorno hiems adest: quo fit, vt inde aduectus Nilus, continuis pluuijs auctus increscat, & ruptis alueis latissime spatietur.

A *De Sensu.*

SEnsum ita Stoici definiunt. Sensus est rei sensilis comprehẽsio. Multis autem modis sensus dicitur, nam & habitus, & potentia, & actus, & imaginatio ea quæ per instrumẽtum aliquod res comprehendit, & id postremo quod ipsi octauo loco numerãt animæ principatum, à quo sensus omnis manat. Rursus instrumentum sensus appellatur, spiritus intelligens à principatu animæ in membra sensuum missus. Plato sensum enunciat corporis & animæ societatem, ad ea quæ foris sunt cognoscenda: vim nanq; quę id facit, animæ: instrumentum quo facit, corporis esse: cõueniunt autem vtraq; ad ea percipienda, quæ extrinsecus posita sunt. Leucippus, & Democritus sentire & intelligere nos putant è simulachris rerum nos obuiantium, neminem enim intelligere aut sentire posse, cui simulachrum eius rei non occurrat.

De Veritate Sensuum & Imaginationum.

Stoici sensus omnes veros arbitrantur: imaginationum vero quasdam veras, alias falsas: ac sensum quidem vno tantum modo falli, in ijs quæ ad intellectum pertinent: imaginationem vero tam in ijs quæ ad sensum, quàm in ijs quæ ad intellectum spectant, aberrare. Epicurus tam sensum, quàm imaginationem, veram putat, sed opinionum alias falsas, alias veras esse.

De Numero Sensuum.

B Stoici quinque particulares sensus enumerãt, visum, auditum, olfactum, gustatum, & tactum. Aristoteles sextum quidem non addit, sed cõem quendam sensum oĩum iudicem constituit, ad quem singuli sensus sua visa renunciant: is.n. singula discernit, & quo modo ab vna re ad aliã ventum sit docet, veluti figura vel motu. Democritus plures sensus bruta, quàm deos, habere credidit.

De Notionibus, Anticipatione, & Ratione.

Cum (inquiunt Stoici) homo nascitur, præcipuam animæ partem habet, perinde atq; mẽbranam scribendis literis aptam, siquidem in ea notiones quasq; notat. Primus adnotãdi modus est, qui per sensus fit, vt si quis tunicam albam videat, is ea remota tunicæ memoriam habet: ac si multoties ipsam videat, multas memorias habebit: memoriæ multæ, experientia nuncupantur, experientia quippe nihil aliud est, quàm eiusdem rei specie plures memoriæ. Notionum autem aliæ natura fiunt, quo diximus pacto: aliæ disciplina & arte comparantur: atq; hæ tantum notiones appellantur, illæ anticipationes ẽt nominantur. Ratio vero, qua rationales dicimur, anticipationibus intra primum ætatis septenarium completur: est autẽ discursus de re imaginabili: res autem imaginabilis simul atq; in rationali anima suscepta est, ratiocinatio dicitur, nomine à ratione ducto. Quapropter in reliquis animalibus imaginabilis res nõ cadit, verum in nobis tantum, & in dijs:
C sed quæ in nobis cadunt, ea genere imaginabilia sunt, specie vero discursus.

De Imagine, Imaginario, Imaginatione, & Imaginabili.

Chrysippus inter se differre quatuor hæc existimat, imaginem, imaginarium, imaginationem, & imaginabile, vt Imago sit animæ affectio, quæ tam se, quàm auctorem ostendat: veluti, cum quis albedinem intuetur, ex aspectu affectio quædam in illius animo nascitur, ei q; res ipsa, quę alba est, respondet: quod de visu diximus, id quoq; de reliquis sensibus censeatur. Imaginarium autem id est, quod in animo sui imaginem causare potest, cuiusmodi sunt alba, frigida, & omnia quæ exteriores sensus mouere possunt. Imaginatio, affectio est animi nullo quinque sensuum obiecto, sed potius quadam animi propensione excitata, sicut tironibus contingit, qui se ad prælium exercentes, speciem hostis concipiunt, & aduersus eam ictus suos dirigunt: nihil tamen ipsis adest, quod ense diuerberent: nihil igitur extra imaginationi quemadmodum imagini respondet. Imaginabile autem est illud, in quod inani quadam imaginatione ferimur: atq; crebro hoc deuenit in ijs, qui atra bile & furore laborant, quales Orestem & Theoclymum legimus.

De Modo Videndi.

DEmocritus & Epicurus è re visa simulachrũ quoddã attolli putant, id q; in oculos aspicien-
D tis incidere: nõ nulli radios ab oculis ad res egredi, et inde ad oculos reuerti, concedũt. Empedocles radios simulachris cõmiscet, cõpositum q; istud radios simulachri noĩat. Hipparchus radios inqt vtroq; ab oculo ad res peruenire, atq; earũ superficiem tanquã manum, attrectare, & sic rem foris visam intus renunciare. Plato videre nos cẽset duorum luminum conuentu: vno, quod ab oculis emissum ad certam distantiã prodit: altero, quod è rebus consurgens obuiam procedit: aerem vero, qui medius interuenit, affinis luci cum sit, facilẽ vtriq; cõgressum præbere, præsertim cum ignea vis oculorum ad id plurimũ conducat: atq; hęc est, q̃ Platonis collustratio nuncupaẽ.

De Speculorum Imaginibus.

Empedocles à rebus visis, quos simulachri radios appellat, effluere dicit: hos in superficie speculi collectos ab ignea vi, quæ de speculo prodit, & secum trahit aerem, in quem radij feruntur, ostẽdi. Democritus, & Epicurus, in speculis simulachrum illud videre nos credunt, quod assidue manat è nobis: nam simul atq; in speculum incidit, cum vlterius tendere non possit, conuertitur, atque ita se nobis inspiciendum exhibet. Pythagorici eas imagines fieri censent ex confractis visus nostri radijs: feruntur enim, ceu ferrum intenti, sed speculi densitate & leuore retusi, in sese redeunt, non aliter atq; manus solet: quæ si quid offendat, ad hominem se retorquet. Hoc ad superius caput potius attinere videbitur: sed illuc, & alia quoq; referri possunt.

De Tenebris. E

Stoici tenebras videri dicunt: ex oculis enim, in ipsas lucem quandam prodire: nec re vera falli visum, sed tenebras comprehendere: nam tenebrę visum colligunt, intercipiunt, ac retundunt: lux autem eundem dispergit, extendit, & ad res vsq; videndas producit: quamobrem aer lucidus, medij vicem nobis præbet: tenebrosus, obiecti. Chrysippus ita nos videre inquit: à principali facultate animi spiritus, non ater aut obscurus, sed igneus & splendens, ad oculorum pupulas mittitur: inde si propinquus aer similis, hoc est lucidus, fuerit, in coni morem ad res vsq; se profundit: sin dissimilis id est opacus extiterit, tenebris obuiat, atque sic eas aspicit.

De Auditu.

EMpedocles audire nos censet, aere partem intimam aurium impellente: ea siquidem in modum cochleæ obuoluta, ac tanq̃ tintinnabulum edito in loco suspensa, irruentis aeris pulsus oẽs agnoscit. Alcmæon autem istud idem fieri dicit, ꝙ aures intus vacuæ sint: vacua nanq; oĩa resonare, quoties in ipsa vox aliqua feratur. Diogenes aerem, quem in capite habemus, percuti vocibus & commoueri credit. Plato, & qui ipsum secuti sunt philosophi, pulsari volunt aerem, qui auribus insidet, pulsum in principalem animæ sedem ferri, sensum q; sic auditus illic committi.

De Olfactu.

Alcmæon in cerebro præcipuã animæ partẽ constituit: atq; ipsam odores inter respirandũ attractos percipere censet. Diogenes autem, qui ipsam in cordis arterijs ponit, vnà cum spiritu, qui ad pulmonẽ descendit, odores quoq; cordis sinus ingredi putat: atq; ideo, cũ quis grauiter spirat, vt qui destillationibus laborant, exasperatis & inuiscatis plena meatibus, odores non percipere. F

De Gustu.

Alcmęon, cum humiditate & temperato calore, tum mollitie, sapores internoscere linguam arbitratur. Diogenes autem, ꝙ instar spongiæ rara & tenera sit, sapores combibere, & eos per venas, quæ plurimæ ad ipsam perueniunt, in cor transmittere censuit.

De Voce.

PLato vocẽ ita definiuit. Vox est imperio cogitationis emissus ore spiritus, & aer impulsus, q̃ per aures & cerebri neruos in animũ vsq; peruenit: proprie vero hoĩum locutio, improprie aliorum quoq; animantium sonitus, & mutarum etiam rerum crepitus, vox appellatur. Epicurus vocẽ asseuerat atomorum fluxum, qui è loquentibus, sonantibus, aut aliter strepentibus prodit: has autem atomos ad sibi similes primum effluere: sibi similes appellat, quę sunt eiusdẽ generis, vt rotundæ rotundis, triangulæ triquetris: demum auribus impingentes, vocum sensum istic cõmittere: colligi vero, quod dicit, tum ex vtribus, cum musto pleni efflant, tum ex infectoribus, qui vestibus insufflare consueuerunt. Democritus aerem quoq; dicit in similes atomos scissum, vnà cum vocis atomis ad aures vsq; conuolui: nam vt in prouerbio est, graculo graculus astat, & similia Deus semper coniungit. Stoici non ex atomis compositum, sed per totum cõtinuum aerẽ esse, nec intersparsum vacuum habere contendunt: pulsus igitur aer à spiritu, fluctuat in gyrum, nõ aliter atq; stagnum solet iniecto lapillo: illud tñ interest, ꝙ aquæ superficies subinde maiores circulos cõmittit, aer autẽ vndiq; totus in orbes exundat. Anaximandrus vocem oriri putat cum aer spiritum repercutit, & eũ ad aures vsq; retorquet: quo modo conficit, & quã noĩamus echo. G

De Voce Corpus'ne sit, nec'ne.

Pythagoras, Plato, & Aristoteles, incorpoream vocem arbitrantur: neq; enim aerem ipsam esse, sed aeris superficiem certo quodam oris impulsu figuratam. Stoici corpus defendunt: nam omne quod agit, aut etiam facit, corpus est: vox autem & agit, cũ in auribus nostris resonet: & facit, cum in sensu, quod percipiamus relinquat. Insuper omne quod mouetur, corpus est, vox mouetur: nam si in loca polita incidat, vt pilã à pariete, sic vocem ad nos inde reuerti videmus: id quod in Ægypto comprehendi facile potest: siquis enim intra Pyramides semel inclamet, quater aut quinquies subinde vox eadem remittetur. H

De Præcipua Animæ Parte, & Quo modo singula comprehendat.

STоici supremam quandam animæ partem statuunt, quam principalem facultatem, & rationem appellãt. Ab hac septem alias deriuari volunt: Visum, quem definiunt spiritũ à principali facultate in oculos vsq; protensum: Auditum, quem similiter describunt spiritum à principali facultate in aures extentum: Olfactum, quem eodem modo spiritum dicunt, à principali facultate ad nares vsq; productum: Gustatum, quem itidem inquiunt spiritum à principe facultate in linguam transmissum: Tactum, quem & ipsum quoq; spiritum aiunt à principali facultate delegatum in vniuersam corporis superficiem, quò illic omnia comprehenderet, quæcunq; adhærendo vel prodesse vel obesse nobis possent. Supersunt duo, quorum vnum seminis procreatrix facultas nominatur, quam item definiunt, spiritum à principali facultate missum in membra semini conficiendo deputata: alterum vocis artifex facultas nuncupatur, quam similiter & ipsam inquiunt spiritum à principali facultate missum in membra formandæ voci accommodata.

De Sede Principatus Animæ.

Democritus, & Plato, sedem præcipuę partis animæ in toto capite statuunt. Strato in ea capitis parte, quæ superciliјs respondet. Erasistratus in membrana, quæ inuoluit cerebrum. Herophilus in

lus in

A lus in concauitatibus cerebri. Parmenides, & Epicurus in toto pectore. Stoici cuncti in toto corde, vel in spiritu cordis. Diogenes in arterijs cordis solum, quæ spiritum continent. Empedocles in sanguine. Quidā in ceruice cordis: alij in mēbrana vestiente cor: non nulli in septo transuerso. Iuniores quidē in ea corporis parte, quæ à capite ad septum transuersum peruenit. Phythagoras vitalem facultatem in corde, mentem autem & rationem in capite, tanq̄ in arce, habitare credidit.

De Respiratione.

EMpedocles initio respirationem fieri sic arbitratur. Cum primum fœtus humor incipit minui, nam plurimus in eius ortu fuit, tum primum aer ad vacuum replendum patētibus meatibus succedit: postea calor innatus erumpere cum velit, aerem foras eijcit, & eo reuertēte, rursus aer subsequitur: hoc inspiratio, illud expiratio, cognominatur. Nunc autem sanguine procursu suo per nares aerem pellente, & recursu eundem attrahente, respirationem confici iudicat. Id nos in clepsydris spectare monet. Asclepiades pulmonem infundibuli vicē præstare dixit, causam q; respirationis esse attenuatum aerem in concauitate pectoris: illuc enim externus aer, quòd crassior sit, fertur, & inde reijcitur: cum pectus tale sit, vt neque multum aeris continere, neque prorsus eo carere possit. Is igitur qui in pectore subsistit aer, tenuior paulatim efficitur: & quia totus B simul nequit excerni, ingredientis ponderi cedens, foras egreditur: non aliter ac in cucurbitulis euenit. Idem voluntariam respirationem esse credidit: collectis quibusdam angustissimis meatibus, qui pulmoni insunt, & voluntati nostræ obtemperant. Herophilus motricem facultatem relinquit in neruis, in arterijs, & musculis: pulmonem q; censet motus quatuor habere: vnum, quo extra positum aerem attrahit: alterum, quo attractum in pectus exprimit: tertiū, quo expressum denuo recipit: quartum, quo receptum foras demum eijcit. Sed hi motus partim quatuor, partim duo sunt: nam primum & tertium pulmonis extensio facit: secundum & quartum eiusdem visceris contractio peragit. Pectus autem bis tantum mouetur, semel cum se dilatat, & aerem à pulmone adducit: iterum, cum se colligit, & acceptum anhelitum eidem restituit.

De Affectibus.

STOici sensus in principali facultate animi collocant: affectus in membris quos afficiunt. Epicurus vtrosq; in membris affectis reponit. Strato tam sensus, q̄ affectus, in principe animi facultate statuit: in ipsa siquidem tolerantiam sitam esse, quemadmodum ex doloribus & cruciatibus colligi potest: quas fortes intrepide subeunt, meticulosi plus æquo formidant.

De Diuinatione.

C Plato, & cum eo Stoici, diuinationem admittunt, quæ vel numinis alicuius præsentia, vel propriæ mentis diuinitate, vel soluto per somnum animo, celebratur. Verum hi plura diuinationis genera probāt: omnia Xenophanes, & Epicurus tollunt. Pythagoras aruspicinā tantum improbat. Aristoteles & eum secutus Dicæarchus duas relinquūt, somnium, & furorem: nam licet animas immortales esse non concedant, eas tamen diuinum in se quiddam habere fatentur.

De Insomnijs.

Democritus insomnia fieri putat simulachrorum obseruatione. Strato cogitationem, aliam quādam naturam in somnis habere: tunc enim melius ipsam sentire credit, atq; ideo magis etiam cognoscere. Herophilus partim à Deo submitti somnia dicit, quæ necessario contingere iudicat: partim à natura confingi, cum animus rerum sibi vtilium vel futurarum etiam formas effingit: partim casu fieri, confusa hæc sunt, & imaginum occursu procreata: tunc enim ea spectantur, quę desideramus, id quod amantibus euenit, qui sibi per somnium amicas tenere videntur.

De Semine.

ARistoteles, excrementum vltimi alimenti semen definiuit, quod in se vim conficiendi tale aliquid cōtinet, quale est id, à quo proiectum est. Pythagoras optimi sanguinis spumam se-D men asserit: vel nutrimenti partem quandam superabundantem, qualis et medulla & sanguis est. Alcmæon cerebri particulam. Plato spinalis medullæ profluuium. Epicurus corporis & animæ modicum quiddam auulsum. Democritus ab omnibus præcipuis corporis partibus semen deriuari credit, vt ossibus, carne, venis.

An Semen Corpus sit.

Leucippus, & Zeno, corpus, ipsum dicunt: semen enim pars est animę, anima vero secundum eos corporea. Pythagoras, Plato, Aristoteles, vim seminis, quæ ipsum ceu mens disponit, incorpoream: affusum autem humorem, corpus asseuerant. Democritus, & Strato, vim quoq; corpus esse contendunt, spiritus cum sit.

An Fœmina Semen afferat.

Pythagoras, Epicurus, & Democritus, fœminas quoq; semen effundere censent, seminales alueos cum habeant, qui in vterum ex aduerso profluunt: atq; istud causam esse, vt etiam mulieres seminis vsum appetant. Aristoteles, & Zeno, humorem quidem eas emittere concedunt, non tamen concoctum id semen esse dicunt, verum ex congressus fatigatione, quendam veluti sudorē. Hippo fœminas non minus maribus semen effundere opinatur, quicquam tamen ipsum ad conformationem fœtus non conducere, cum extra vterum incidat: hinc mulieres aliquot, viduas prę sertim, absque virili concubitu semen interdum emisisse.

De Conceptu. E

ARistoteles cõcipere fœminas arbitrat̃ vtero mẽstruis expurgato: cũ mẽsibus nanq; puri sanguinis quoq; portionẽ quandã descẽdere, q̃ virili semini cõgrediẽs fœtũ exordit̃. Impediri vero cõceptũ iudicat, vteri ĩmundicia, animi cõsternatione, mulierũ sterilitate, virorũ impotẽtia.

Vnde Mares Fœminæ'ue nascantur.

Empedocles pro caloris frigoris'ue cõditionibus mares fœminas'ue gigni pronũciat: hinc q; illud, quod fertur manasse, primos masculos in oriente & meridie natos è terra, fœminas autem sub septentrione & occidente. Parmenides oppositum sentit, mares ob dẽsitatem in septentrione, fœminas ob raritatẽ in meridie genitas. Anaxagoras tum masculos procreari dicit, cum dextræ partis semen, in dextram vteri ceciderit, & sinistrę in sinistram: fœminas autem cum locorum permutatio facta fuerit. Cleophanes, cuius mẽtionem fecit Aristoteles, mares è dextro, fœminas è lęuo testiculo, prodire credidit. Hipponax in naturam seminis causam refert: nam si validum & compactum extiterit, mares: sin imbecillum & diffluens, fœminas procreat.

De Monstris.

Empedocles monstra nasci dicit, si multum fuerit semen, si paucum, si diuulsum, si euanidum, si inordinato motu immissum. Strato, vel quia additum, vel quia detractum, vel quia transpositum, vel quia tumidum aliquid sit. Non nulli medici, quia tunc vterus spiritu distortus fuerit. F

Cur Mulieres, quamuis Frequenter concumbant, Raro tamen concipiant.

Diocles medicus sæpe concũbentes fœminas raro concipere iudicat, vel quia semen non emittant: vel quia minus, q̃ conueniat: vel quia tale, vt in eo vis prolifica non sit: vel quia caloris, frigoris, humiditatis, siccitatis q;, plus minus'ue, quàm par sit, habeat: vel denique quia resolutus vterus, semen non contineat. Stoici virilis membri obliquitatem culpant, vt qui recte semen eiaculari non possit: item genitalia si inter sese parum conueniant, veluti cum vterus introrsum absistit, penis autem illuc non attingit. Erasistratus vterum tãtum accusat, qui modo latior est, q̃ deceat, modo angustior: aut callos habeat, quibus vteri meatus obstruantur.

De Geminis & Trigeminis.

Empedocles abundantia seminis, & distinctione, duos tres'ue simul infantes concipi dicit. Asclepiades id ipsum naturæ semini ascribit: nam vt hordeum reperitur, quod duarum & trium ordinum spicas gignit, ita fertilissimum semen extat, quod duos plures'ue fœtus procreat. Erasistratus in apprehensionẽ matricis causam refert, vt in brutis quoq; contingit: nam earum vterus cum bene purgatus fuerit, tunc ad corripiendum semen descendit. Stoici vuluas dicunt habere loculos: cum igitur in duos semen inciderit, geminos: cum in tres abierit, trigeminos fœtus edi. G

Vnde Similes Parentibus Filij gignantur.

Empedocles fœtum illi similem fore dicit, cuius semen superarit: dissimilem, si calor qui semẽ insequebatur, euaporarit. Parmenides è dextra parte vteri patri similem prodire infantem arbitratur, è sinistra matri. Stoici è toto corpore & anima semen descendere censent, eius q; vnamquamq; particulam ad similitudinem membri illius, à quo descendit, componi, perinde ac si pictor astaret, qui ex alicuius inspectione vultum similibus coloribus effingeret: atq; hoc pacto generis forma figura q; retinetur: Cum vero tam mater, q̃ pater semẽ effundat, si matris semen vincat, matri similem filium nasci: sin vincatur, patri.

Cur Dissimiles Parentibus Filij nascantur.

Complures medici casu & fortuna id euenire putant: nam simul atq; tam maris, q̃ fœminę, semen refrixit, dissimiles parentibus nati redduntur. Empedocles ad mulierum cogitationẽ, quam inter concipiendum habuerunt, infantes formari credit: siquidem illas ꝙ pictam imaginem statuam'ue aliquam eo tempore adamabant, imaginibus statuis q; similes fœtus plerunq; genuisse. Stoici tacita quadam discordia radiorum & simulachrorum mentis, quo tempore semen effluebat, parentibus filios dissimiles reddi arbitrantur. H

Vnde Mares Infœcundi, Fœminæ Steriles fiant.

Medici fœminas steriles inquiunt vteri densitate, raritate, duritie, obstructione, quam vel caro vel callus faciat: item animi lãguore, corporis tabe, & eiusdem malo habitu: vel demum, quia distortus conuulsus'ue sit vterus. Diocles viros infœcundos arbitratur, vel quia semen prorsus non emittunt, vel quia minus q̃ cõueniat, vel quia infœcundum: vel quia vieto pene sint, aut ita distorto vt iaculari semen in vterum non valeat, aut ita pusillo vt in vuluam non ascendat. Stoici discordes coeuntium vires qualitates q; culpant, quas siquis diuellat, & sui generis alteri coniungat, euincet natura, & fœtum procreabit.

De Mulorum Sterilitate.

Alcmęon mulos ideo non generare credit, ꝙ genituram nimis tenuem habeant, id autem frigiditate contingit: mulas autem non concipere, quia ipsarum vulua non hiscat, id est os non pandat. Empedocles in eius paruitatem et angustiam causam refert, vt quam prę exiguitate, cũ etiam ventri retorte cohæreat, nec iactus seminis attingat: nec, si attingeret, ipsum excipere posset. Diocles Empedocli consentit, se plerunq; in dissectionibus vidisse scribens mularum vuluas oblique collocatas: euenire'que, vt ea de causa mulieres quoq; non concipiant.

A *An Fœtus in Vtero sit Animal.*

PLato fœtum in vtero adhuc existentem, animal idcirco arbitratur, ꝙ se moueat, ꝙ alimẽtum capiat, ꝙ demum increscat. Stoici contra partum ipsum ventris defendunt: non aliter enim infantes, atq; fructus, quos arborum partes esse constat, cum maturuerint, decidere. Empedocles & ipse respirare quidem, non tamen animal esse fœtum in vtero putat. Diogenes sine anima partus effundi sentit, magno tamen calore præditos, qui statim vt in lucem editus est infans, in pulmonem conuenit, & ex eo loco frigentem aerem trahit. Herophilus naturales motus infantibus relinquit, spirationem adimit: motionum autem instrumenta, neruos esse: sed partum tum denique animal euadere, cum primum editus aerem attrahere cœpit.

Quomodo Fœtus in Vtero Nutriatur.

Democritus, Epicurus, infantes dicunt in vtero commorantes nutrimentũ ore suscipere: hinc fieri vt in lucem editi partus, mammillas quàm primum ore conquirant: nam & intra vuluam papillas quasdam esse, è quorum foraminibus alimentum ducunt. Stoici per vmbilicum fœtibus transmitti nutrimentum asserunt: & hac de causa obstetrices ipsum statim, vt quis editus est, ligare consueuisse: oris q; rictum digitis aperire, quò cibus aliunde iam conquiri incipiat. Alcmęon,
B perinde atq; spongias, vndiq; toto corpore alimentum fœtus assumere credidit.

Quid Primum in Vtero Absoluatur.

Stoici mẽbra pariter oïa cõpleri dicunt. Empedocles spinã primo, quæ carinæ spẽm inter corporis mẽbra ꝑ se fert. Alcmęõ caput, in quo princeps animi facultas cõsistit. Aristoteles cor, à quo venæ pulsantes & quietę originẽ ducunt. Aliqui magnũ pedis digitũ: Quidã vmbilicũ malunt.

Cur Septimestres Infantes Viuant.

ARistoteles, & Hippocrates, ita hac de re sentiunt. ‖ Si intra septem menses vterus impleatur, deorsum inclinat, & id quod editur viuit. Sin impleatur quidem, sursum autem repat, fœtus quidem in octauum mensem ortum differt: sed cum extensione debilitatus vmbilicus, alimẽtum vix adducere queat, infans vbertim, vt solebat, non nutritur, atq; ideo semienectus fame nascitur. Quòd si nonum mensem expectet, vtero iam descendente, tum quoq; integer egreditur. ‖ Polybus dies centum octoginta duos & dimidium sufficere putat, vt ortus aliquis viuat: quod spacium quãuis sex menses comprehẽdat, septimum tñ computatur, quia dies vltimi septimum mensem incurrunt: tot autem diebus à bruma ad solstitium Sol peruenit, ac redit: Octo vero mẽsium non viuere, quia sursum rediens vterus vmbilicũ distendat, distentus non facile nutrimentũ trans
C mittat, atq; ideo fœtum imbecillẽ reddat. Mathematici octauum mensem ideo nascentibus inimicum pronunciãt, quia nulla societate octauum zodiaci signum cũ primo teneatuř: septimum amicum, qm̃ opposita radiatione iungãt: ꝙ si quis octauo mense nascatur & viuat, infœlicem & breuem omnino vitã traducturum. Sunt autẽ à se inuicẽ disiuncta Aries & Scorpius, Taurus & Sagittarius, Gemini & Capricornus, Cancer & Aquarius, Leo & Pisces, Virgo & Aries, Libra & Taurus. Diocles & Empirici scire se dicunt octauo mẽse natos viuere, infirmos tñ eos, atq; iõ frequenter mori. Timæus duodecim mensibus partum gestari credidit, nouem tñ eos interdum existimari, interdum & septem, quia non semper statim à conceptione menstrua supprimantur.

Hippo. in libro de septi. partu ad principium.

In eodẽ in principio.

De Ortu Animalium.

QVi mundum genitum dicunt, aïalia quoq; genita concedunt, & interitura: qui ingenitum asserunt, ea sibi volunt semper succedere, partes .n. mundi sunt animalia. Quamobrẽ Anaxagoras, & Euripides, nihil, inquiunt, interit eorũ quę sunt, sed in aliud cõmutatum, diuersam speciem suscipit. Anaximander in aqua putat animalia primum orta, spinosis q; corticibus inuoluta fuisse: verum postea cum ætatis processu in siccum exiuissent, obtrito cortice modicum tempus superuixisse. Empedocles animalia primum edita, quẽadmodum & stirpes etiam,
D nequaquam inter se recte commissa credidit, sed parum conuenientibus partibus composita: secundo nata, sic inter se partibus iuncta fuisse dicit, vt quales nunc statuæ sunt, tales viderentur: tertio postmodum orta membris ex sese prodeuntibus extitisse: quarto demum genita non amplius ex vno aliquo simili vt terra vel aqua constitisse, verum è sese, iam fœminarum pulchritudine ad procreandum viros incitante. Cuncta vero animalia pro temperaturæ conditione quatuor generibus esse distincta: sponte nanq; alia aquas petunt, tanꝗ naturæ suæ plus accommodas: alia aerem adeunt, ꝙ eius in se plurimum contineant: alia terram incolunt, ex eo quia suapte grauitate illuc trahantur: alia toto pectore vocem effundunt, ꝙ æquali temperatura constituta sint.

De Generibus Animalium: & an Omnia Sensu prædita Rationis vsum habeant.

Extat liber Aristotelis, in quo quatuor generibus animalia facit, terrestria, volantia, aquatica, cœlestia: stellas nanq; ac cœlum ipsum arbitratur animal immortale ratione q; præditum. Democritus, & eum secutus Epicurus, cœlestia non enumerat. Anaxagoras animalia cuncta rationem agendi quamuis continere non dubitet, omnibus tamen, quam passibilem & mẽtis interpretem appellamus, non concedit. Pythagoras, & Plato, bruta quoq; rationem habere fatentur: corporis autem intemperie rationis vsu carere, presertim cum loquendi facultatem non habeant, vt canes & simiæ, quæ licet aliquid ganniant, non tamen illud quicquid id est, eloqui valent. Diogenes & ipse non expertia quidem bruta rationis asserit & intellectus, verũ partim corporis crassitie, par-

tim humore nimio, nec discurrere, nec aduertere, sed affici perinde, atq; furentes solent, in quibus E præcipua animi facultas delinquit.

Quanto Tempore Fœtus in Vtero Formetur.

EMpedocles in hominibus à trigesimosexto die fœtum incipere dixit, vnde quinquagesimo partibus omnibus absolui. Asclepiades in masculis, quod calidissimi sint, vigesimosexto die mẽbra distingui, quinquagesimo consummari credidit, quosdam tamen etiam intra hoc tempus formari: fœminas autem intra duos menses incipere, quarto compleri, frigidiores cum sint: alias autem animantes ex elementorum facili congressu pariter totas & inchoari, & absolui.

Ex Quibus Elementis Membra singula Constent.

Empedocles carnem ex æquali quatuor elementorum portione constare voluit: neruos ex igne, terra, & aquæ partibus duabus: vngues ex neruis, aeris contactu refrigeratis: ossa ex aquæ & terræ partibus æqualibus composita quidem videri, constare tñ è quatuor elementis, in quibus ignis & terra dominantur: sudores & lachrimas, attenuato & eliquato sanguine manare.

Quo Tempore Homo Perfectus sit.

Heraclitus, & Stoici, homines inquiunt perfectos esse, transacto secundo septennio, quo tempore semen adolescentes excernere incipiunt: nam & arbores tum perfectas haberi, cum fructum F gignere cœperint: imperfectas, quoad fructum effundere nõ valuerint. Aristoteles post septem annos hominẽ perfectum existimat: ab eo siquidem tempore boni mali q; notionem pueris inesse, disciplinæ q; tum eos capaces haberi. Alij tertio septenario perfici nos arbitrantur, quod iuuenes facti tunc pubescimus, & plurimum corporis viribus præstemus.

De Somno & Morte.

ALcmæon sanguinis recessu in venas ipsius confluxui deputatas somnum fieri censet: mortẽ vero, si prorsus oĩs illuc abscedat, quia frigidum corpus, ita nimium redditur: expergisci vero nos idem sanguinis eiusdem reditu putat. Empedocles calore sanguinis parumper frigefacto, somnum: prorsus refrigerato, mortem, oboriri credidit. Diogenes, si, inquit, sanguis, qui per vniuersa membra diffusus est, venas impleat, et aerẽ qui in venis continetur, non tñ totum in pectus & ventrem pellat, somnum pariet, & ea mẽbra solito plus incalescent: sin totum protrudat, mortem inferet. Plato, & Stoici, dormire putant animalia quiescente spiritu illo, qui sensibus vigilantibus ministrat, non quia velut in terram concidat, sed quod ad principem animi facultatem feratur, quæ intra supercilia sedem habet: occidere vero, si spiritus ille prorsus omnem motum amittat.

Somnus & Mors Animi sint an Corporis. G

Aristoteles tam ad animum, quàm ad corpus, somnum quidem spectare iudicauit: somni vero causam esse vaporẽ, quem venter in caput submittit, & calorem, qui in corde viget, crudo alimẽto refrigeratum: mortẽ vero solius corporis esse, mori nanq; animam non posse. Anaxagoras ex longa corporis fatigatione somnum excitari credidit, corpus q; non aĩum ipsum affici: cæterum aĩas quoq; mori, cum à corpore separatur. Empedocles mortem opinatur discessum eorũ, ex quibus homo constitit: propterea q; tam aĩas, quàm corpora, occidere: somnũ vero caloris secessu aduenire.

An Stirpes Animalia sint.

EMpedocles non solum animatas, sed animalia quoq;, stirpes arbitratur: id autem conijci, quod se commoueant, quod ramos intentos teneant, quod adductos vix sequi permittant, quod remissos celeriter adeo reducant, vt pondus etiam secum auferant. Aristoteles animam quidem eas habere, non tamen animalia esse concedit: animalia nanque sentiunt, appetunt, & ex eis aliqua etiam intelligunt. Stoici, & Epicurei, stirpes ne animam quidem habere volunt: animalia nanque solum animam habere, ac eorum alia concupiscere & prosequi, alia rationem quoq; possidere: stirpes autem non animæ, sed casus instinctu, pullulare.

Quo pacto Stirpes Augeantur. H

Empedocles, inter animalia stirpes primum è terra natas asserit, ante quàm Sol circumageretur, dies q; à nocte discretus esset: Eas quoq; maris & fœminæ rationem coniunctas habere, ex temperamenti conueniẽtia: Crescere vero ob calorem, qui terræ subest: quamobrẽ ipsas sic terræ partes esse, vt fœtus vteri: Fructus autem ignis & aquæ illius, quæ stirpibus insunt, excrementa censeri: Frõdes amittere, quibus æstatis calor humorem absumpserit: semper frõdere, quæ maiorem succi copiam habent, vt laurum, oleam, palmam: Saporum varietates, cum ex alimenti diuersitate, tum ex stirpium differentia, nasci, quę è terra id quod sibi simile est, attrahunt: neque enim tam vitium differentiam, quàm soli diuersitatem, dissimilia vina procreare.

De Nutrimento & Incremento.

Empedocles animalia censet alimenti conuenientis accessu nutriri: crescere, multi caloris pręsentia: minui, caliditate diminuta: tabescere demum & extingui, vtroq; ablato: Huius autem ætatis homines, si primo genitis hominibus comparentur, infantium instar esse.

De Febre.

ERasistratus ita febrem definiuit: Febris est motus sanguinis cõceptacula spiritus subintrãtis nullo febriẽtis assensu factus. Nã vt mare cũ nullis ventis infestatur, quiescit: cũ aliquo vento pręter modũ impellitur, vndiq; fluctuat: sic in corpore cum sanguis excitaẽ, spiritus conceptacula

subit,

A subit, ibi q; calefactus totum corpus incendit. Placet quoq; ipsi febrem ēt vnum ex illis accidentibus esse, quę alicui morbo superueniunt. Diocles ex ijs, quæ videmus, ea quæ latent intueri nos monet: & cum videamus, inquit, inflammationibus, abscessibus, vulneribus q; febrem subsequi: oborta febre, licet aliquid istorum fieri non cernamus: intus tñ aliquid eiusmodi factum esse credendum est. Herophilus etiam nullo præcedente morbo, febrem quandoq; concitari dixit.

De Morbis.

Alcmæon sanitatem constare credidit ex æqualitate caloris, & siccitatis, & frigoris, & humiditatis, item dulcedinis, amaritudinis & id genus alijs: morbos autem excitari, quoties istorum vnũ aliquod cæteris dominetur: singulorum nanq; excessus societatem dissoluit, atq; ita morbum parit. Diocles, cum ex inæqualitate elementorum, quibus corpus compositum est, tum ex aeris constitutione, morbos oboriri existimat. Erasistratus ægrotare nos arbitratur ob alimentum vel nimium, vel inconcoctum, vel corruptum: sanos viuere, si ciborum quantum sufficiat, assumpserimus: & dum eos assumimus, ordinem quendam seruemus.

De Senectute.

Stoici, & medici pariter omnes, consentiunt senectam inopia caloris aduenire: ac qui plus caB loris habuerint, tardius senescere. Asclepiades, Æthiopas arbitratur celerius alijs in senium deuenire, sexagesimo siquidem ætatis anno, quoniã eorum corpora Sol plus, q̃ par sit, excalfacit: Britannos contra annis centum viginti perdurare: nanq; cum frigidam regionem incolant, calorem ingenitum diutius conseruant: Æthiopes enim, quos iugiter Sol relaxat, rarum: Britannos, cum sub vrsis degant, spissum corpus habere, atq; ideo longiorem vitam ipsos traducere.

GALENO ASCRIPTVS LIBER CVI TITVLVS PROGNOSTICA DE DECVBITV EX MATHEMATICA SCIENTIA

C

Iacobo Antonio Mariscotto Florentino Medico interprete.

Expressa autem fere sunt Græca verba Latinis verbis, ne qua forte fiat sensus permutatio aut ambiguitas. Atque ex collatione vetustorum exemplarium multa loca castigata & restituta.

CENSVRA

Magnæ experientiæ liber, plerisq; tamen neglectus, quia pleriq; etiam diuinæ sunt Astrologiæ ignari. E quibus aliqui ob id ipsum ꝙ illam ignorant, eandem etiam contẽnunt.

Laudat Scientiã Mathematicã priuatim q; Astrologiã, quã in Medicina vtilem esse affirmat. CAP. I.

AD probandum quidem essentialem esse Mathematicam scientiam vel ipsa Stoicorum philosophorũ virorum authoritas sufficiebat, qui tũ libros elaborarunt, tũ vitam, qualis sit, ostenderunt. Nihilo minus tñ, qm̃ etiam in præsenti sermo nobis est de illis, quæ ars medica pollice-
D tur, necessariũ est eorum testimonia afferre, qui in ea fuere probatissimi, vt notum fiat cunctis ipsos ēt medicos, quos asciscere sibi oportuit præuisiuam suæ artis partẽ, si quidem non oẽs, plerosq; tñ, Mathematicæ scientiæ illã tulisse acceptã. Hippocrates igit̃ & vetustate admodum notus, & scientia admirandus, inquit, Quicunq; exercentes medicinã, Physiognomoniæ sunt expertes, horũ mens in tenebras deuoluta torpida senescit. Non solũ dixit haud recte facturos, verum etiã erraturos: nam dixit per tenebras vagari mẽtem illorũ, qui Physiognomonia vsi non fuerint. At Physiognomonica pars, astrologiæ est particula maxima. Qui igit̃ aliquã laudauit particulã, multo magis celebret ipsum totum. Diocles verò Carystius {medicus} & rhetor non solũ asserit ipse (vt tu quoq; nosti) sed & veteres insuper testatur ab illuminatione & cursu Lunæ morborũ prognostica solitos esse conficere. Quando igitur tanti ac tales tũ dignitate tum scientia viri, non tm̃ eius quæ in medicina habet̃, præcognitionis hæredes, sed ēt facti suarum sectarũ authores, {huic attestãtur, quo pacto hoĩes,} qui hanc quasi per manus acceperunt, fructũ q; ex alienis laboribus capiũt, quicquam de his addubitabunt? Quocirca tu quoq; Aphrodisi charissime, si accurate decubitus elaboraueris modũ, & prædictos viros fueris sectatus, è pulcherrima tuę artis parte capies fructum, præcognoscẽdo ac prædicendo, quę sint ægrotantibus euentura. Hinc vero tractationem inchoemus.

Ex antiquis manuscriptis codicibus adiecta.

De Lunæ tum motus tum luminis incremento ac decremento, quocunq; loco Zodiaci sit: varia q; eiusdem cum reliquis Planetis configuratione CAP. 2. E

ANte omnia Lunã considerare oportet, num ea moueatur addẽdo an demẽdo numeris, non
luminibus, sicuti decepti sunt quidam. Si ergo, vbi quis decubuerit, Luna in aliquo duo-
Ex antiquis. decim partes constituentium signorũ incipiat {propriæ magnitudini addendo &} proprijs nu-
meris moueri, progrediens ad equipartiũ: est aũt Æquipartium idẽ quod diameter {siue opposi-
tum:} maximã faciet episemasiã {id est assignationẽ, seu cõmotionẽ, seu turbationẽ.} Maximẽ
verò, si ẽt coniũctionalis fuerit, vbi scilicet cõiunctione soluta tẽdit in pleniluniũ, et feratur in cur
sus quantitatẽ maiorem, sub centesimũ & octogesimum gradum interficit. Si verò, vbi quis de-
Ex antiquis. cubuerit, Luna demendo moueat, morbus vsq; ad oppositũ faciet cõmotionem. {Luna enim ad
oppositum hoc est ad centesimum & octogesimum gradum conuersa} morbum in magis salu-
bre conuertit. ¶ Aduerte autem animum ad motus testimonia q; stellarũ. Si enim, vbi quis de-
†Ex antiquis. cubuerit, Luna in maius moueaẽ, † Marti Soli q;} cõfigurata, augebit morbũ, & periculosum red
**videtur legẽdum, Saturno.* det. Si vero, luminibus numeris q; augeaẽ, circa oppositum, periculũ proculdubio afferet. Si ve-
ro phaetonti {id est splẽdenti} Ioui quocunq; modo fuerit cõfigurata, morbos sine periculo fa-
**Al. quadratũ* ciet: vel in quadrato facta cõmotione incolumes reddet ad oppositũ. Si vero phlegethõti Satur- F
no configureẽ numeris demẽs, circa nonagesimum gradũ instabiles reddit ac periculosos. Quòd
si coniunctione soluta ad minora feraẽ, circa centesimũ & octogesimũ gradum absq; ullo dubio
interimet. Si vero Soli vel Marti in decubitu configureẽ, numeris demens, vel etiam lumine de-
ficiẽs, minuetur morbus ad gradũ nonagesimũ, & facta cõmotione ad sanitatẽ conuerteẽ. Quòd
si coniunctionẽ soluerit, & adhuc minuatur, circa cẽtesimum & octogesimũ gradum incolumita
ti restituet. ¶ Verum assumere reliquas etiã stellas oportebit, per singula signa, quo pacto se ha-
bent, illinc etenim, duodecim signa Luna permeãte, causæ morborum cognoscuntur. Ante oĩa
autem scire oportet, si quis neglegenter se in calculis gesserit, nihil ei secundum verum esse succes-
**Ex antiquis.* surum: si vero non succedat, in ipso, non in re, causam erroris merito futuram. Numeri autem
non secus ac in ipsa natiuitate disquirantur, ex hisce enim veritas certa cognoscetur.

De configuratione Lunæ in Ariete. CAP. 3.

SI factus fuerit decubitus, quando Luna est in Ariete, & Marti vel Soli configuratur, morbus
à capite erit à Solis æstu, atq; meningem dolebit, & erunt continuæ febres, & insomniæ, & ar
dor, & sitis, & aspera lingua, et thoracis incendium, vel hepatis dolor, & pulsus elati ac inordinati.
His vtile fuerit sanguinem educere, & adhibere omnia quæ frigefacere queant & mitigare, nã G
erit delirium atq; phrenitis. Quòd si nulla benefica Lunæ complicetur, habeat q; Saturnus ean-
dem figuram, vsq; ad diem septimũ interibit in primo quadrato, & Maxime si Luna numeris vel
lumine augeatur. ¶ Si autem factus decubitus fuerit, vbi Luna est in Ariete, & aliqua malefica-
rum ex opposito vel quadrato ei configuratur, vel cum ipsa apparet, stellam ipsam videre oporte
bit, quæ nam sit. Ac si quidẽ fuerit Saturnus, causæ in capite sunt, lethargus, sine sensu, alto som
no oppressi, infrigidati: adhuc autem inæquales, nunc quidem remisso morbo, nunc vero intẽso.
Quòd si illa quoq; luminibus, vel numeris, vel vtrisq; demat, vt tibi antea dixi, ad dictum gradũ
nonagesimum, maximam habebit commotionem. Sed & reliquas quoq; adiunge. Nam si Iup-
**Aliter Sol.* piter vel Venus aliqua annuerit configuratione, in summum veniet discrimen, at oppositũ præ-
tergressus seruabitur. Si autem solus Mercurius propositæ cõstitutioni configureẽ, absq; dubio
morietur. Et si igneus quoq; Mars propositæ figuræ configuretur, redẽptores tu potius existi-
mabis. Quare oportebit te omni prudentia vti, scientem huiusce stellæ frigidiores esse affectus
atq; rheumaticos. ¶ Si vero Luna configuretur Marti vel Soli, numeris addens vel etiam lumi-
ni, inducet ea in capite affectus, alienationes mentis, phrenitides, circumdolentias, inflãmationes,
incẽdia, αἱμαγμὼς quasi cruẽtationes. Oportebit igitur in cunctis, vti illis quæ frigefacere valeãt
Ex antiquis. et discutere, atq; hisce quidem maxime circa quadratum; nam post tertium {vel quintũ} diẽ au- H
**ὥραις τε, ẽ in ĩpreßis, sed ui detur legendũ ἑώραις τε, i. gestationibus.* geri incipit morbi magnitudo: affectus vero periculosi erũt & acutissimi vsq; ad oppositum. Si
autem Mercurius propositæ figuræ configuretur, periclitatus seruabitur: namq; hic consentit cũ
Marte, econtra vero à Saturno dissentit. ¶ Si vero vbi factus fuerit decubitus, Ioui, vel Mercu-
rio & Veneri, vel etiam alteri ipsorum tantum, Luna configuretur, morbos quidem facit inæ-
quales, & in diuersos affectus deuoluuntur, sed omnino seruãtur. Te ergo oportet diætis adhi-
† Aliter ex ãtiquis manu scriptis. proprietate est af finis, hisce facit, vt ẽt infirmus delecteẽ, atque hæc desideret: hisce ẽt iuuat. bere animũ, horis q;, & deambulationibus, & balneis, & vino exhibendo: qui enim Saturno con
figurante decubuere, & balnea cupiẽt, & quietẽ, & lectũ cibum q; multum, & calẽtem potũ: Qui
autẽ Marte, potum frigentem, motum, vinum, ventos. Oportet ergo te à proprio iuxta quamli-
bet stellam desiderio haudquaquã retrahere: quælibet enim stella, quibus rebus † delectatur &
optat, his etiã iuuat.} Vt enim mihi videtur optime Aphrodisi, ne putato huiuscemodi curatio
nes medicæ rationi aduersari. Ego enim, qui cognitas habeo stellarum naturas, effatus sum tibi,
quibus rebus quælibet delectetur, vt in cunctis, labi non possis.

De configuratione Lunæ in Tauro. CAP. 4.

SIquis vero decubuerit, quando Luna est in Tauro, & Saturnus in eius est quadrato, vel oppo
sito, vel cum ipsa vna, præsertim vbi ea & lumini & numeris demit, morbus etiam in princi-
pio à

A pio à crapula erit, & ferculis, & plenitudine: & erunt febres astrictæ, & hypochondriorũ dolor, et labor articulorũ, & pulsus elati ac inordinati, & totius corporis inflãmatio, & in pulmone ac latere sinistro sensus grauitatis. Hos iuuat sanguinis detractio, ea q; oĩa, quę valent habitũ demoliri. Si igitͬ beneficę vsq; ad oppositũ, nõ complicenͭ, proculdubio morieͭ. Quòd si etiã Mars eãdẽ figurã, aut Sol, retineat, in primo quadrato interibit. At si beneficę adsint, Lunã q; aspiciãt, periclitatus seruabitͬ. ℭ Si vero qs decubuerit, qñ Luna est in Tauro, præcipue vbi dies est, Mars aũt cũ ea est simul, vel in eius opposito aut quadrato, morbus erit ex plenitudine sanguinis, & adstrictio, & incendiũ, & dolor colli ossiũ q;, excessus q; insomnię, & magnũ vini desideriũ & frigidæ. His ergo sanguinis detractio cõducit, & oĩa quę relaxãt. Quòd si Saturnus eandẽ cũ Luna obtineat figurã, nullã q; benefica cõplicetͬ, nonũ diẽ non superabit: si aũt beneficę p̃sentes adsint, vel cõfigurenͭ, periclitatus vsq; ad vigesimũ diẽ seruabitͬ. ℭ Si vero quis decubuerit, qñ Luna est in Tauro, ac iuxta ꝓpositã cõstitutionẽ & lumina & numeros ĩminuit, ipsi vero Saturnus quomodocũq; cõfigurat, pręsertim si Mercurius vnà cõprehendatͬ, affectus iuxta sanè signi ꝓprietatẽ in ipsis initiis tarde mouebunͭ, & ęgre ĩnotescẽt, veluti si nõ adsit morbus: & corporibus imbecilli, & interrupti loquelis, & stomacho nihil appetẽtes, & calefactiões q̃ sunt in ꝓfundo ostẽdẽtes, et B articulis dolẽtes, & toto corpore resoluti. Hęc aũt ego tibi signa in quolibet signo propono, vt si quod ex illis appareat, facile videas, qd de infirmis sit ꝓnunciandũ. Natura enim hoc signũ, cũ habeat significationes aquarũ, inducit & terra & mari tempestates, & excitat diuersorũ turbationes ventorũ. Quare te capitis curã gerere oportet, hoc enim ostẽdet tibi principiȷ fixã* ęgritudinis cãm: vnde & neruosum oẽ cõpatieͭ, & noxę stomachi cõsequenͭ, pulsus q; abditi & formicãtes, pręcipue p̄ diẽ. Quã ob rẽ nutrire quidẽ oportet, non autẽ vereri ob pusillanimitatẽ, & detractiones sanguinis, & vẽtris subductionẽ, oĩa q; quę euacuãt, vt quę magnã admodũ debilitatẽ inducant: à quadrato autẽ vsq; ad oppositũ diligẽtius seruare. Si enim cõiunctione soluta assignatiões mutabit in melius, morbus in opposito dissolueͭ: at si cõiunctione soluta, in deterius assignationes faciet, pręsertim si nulla benefica in decubitu fuerit cõplicata, oppositũ non prætergredietur.

*ἀπαθὲς

ℭ Si vero quis decubuerit, qñ Luna est in Tauro, & Marti vel Soli cõfiguratur, præsertim si plena lumine sit, vel gibba vtrinq;, numeris augescens, in collo & hypochondriis erũt causæ ex plenitudine, & febres ardentes ac cõstrictę, & in lingua asperitas, & oris amaror: ipsi vero oculis torue tuentes, facies q; prorsus minabũda, ac verbis temerariȷ, & frequẽtius in domesticos amarulẽti insultãt, & sunt siticulosi. Oportet itaque ventris curã gerere, ne sit adstrictus, atq; in primis sanC guinis detractionibus vti, neq; à desiderio frigidi potus admodũ retrahere, nã morbi à principio vsq; ad quintũ siue septimũ erunt acutiores. Oportet autẽ esse attentũ. Si enim videris † Leonẽ in quarto, ℈ erit affectus cardiacus. Quare oportet in septimo singulis horis esse attentũ, & ad vini ac frigidæ potionẽ pręparari. A septimo autẽ, si ad deterius vertatͬ, eius salus est desperanda, nam ineuitabiliter morieͭ. Inspicere aũt oportet & horas in hac cõmotione, quo pacto possis horã adaptare ad beneficas, & nutriendo, vel lauãdo, vel vinũ exhibendo, opitulari. Si enim in hac cõmotione cibus deͭ, medicę id rationi aduersetur: at si in hora detur beneficarum, magnopere iuuerit.

† *Aliter, Sol in Leone.*

ℭ Quòd si Lunæ, dum ad eum, qui dictus est, se habet modum, Iuppiter vel Mercurius vel Venus configuretur, siue addat illa numeris, siue demat, vsq; ad oppositum manifesta fiet ad salutem conuersio. Oportet ergo citra omnem adiectionem diminuendo cibare.

De configuratione Lunæ in Geminis. CAP. 5.

SI vero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Geminis, & Saturnus est cum ipsa, vel opposito aut quadrato aspicit, origo morbi à labore & vigilia erit, vel in primis ab itinere, si Luna lumini demat & numeris, habebit enim in articulis dolorẽ: & paulatim se retegit morbus, & à tertio die incipit augeri vsq; ad vigesimũ: febres enim tenues erũt, & corporis totius extenuationes ob eas, D quę frequẽtius noctu fient, intẽsiones: & dolor splenis. Quòd si nulla benefica cõpliceͭ, & eãdẽ igneus Mars figurã obtineat, post trigesimũ diẽ morietur. Sed si adfuerint beneficę, ac Lunã intueantur, in diuturnos et periodicos delapsus affectus seruabitur. ℭ Si vero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Geminis, & Mars vel cũ ipsa est, vel ex opposito seu quadrato aspicit, tum autẽ numeris lumine q; augescit, instabilis morbus ac periculosus erit. Nam cõtinuę erunt febres adstrictę q; ac ardẽtes, & pulsus elati ac inordinati. His igitͬ cõducet detractio sanguinis. Quòd si nulla benefica Lunã aspiciat, & eandẽ Saturnus figurã obtineat, vsq; ad diametrũ morieͭ. Sed si eam benefica aspiciat, periclitatus seruabitur. ℭ Si vero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Geminis, procatarctica morbi causa à labore erit & balneis: atq; oĩs humiditas morbũ retinebit. Quòd si cõfigureͭ splendẽs Saturnus scintillantẽ Mercuriũ sociũ assumẽs, præcipue si Luna à cõiunctione numeris demat, opertas scoptulas dolebit & lumbos, & totũ corpus erit ignitũ; ac in sup̃ficie veluti ex adustione dolẽs. Erũt aũt inutiles sanguinis detractiones, quod quidẽ ipsi exoptabũt: & cõtraria erit frigidę potio vsq; ad septimũ. Cum aũt ea cõiunctionẽ soluit, & ad minora mouetur, ꝓculdubio interibit. Si vero in ꝓposita cõstitutione aliqua beneficarũ in decubitu cõfiguretur, ab aliis in alios decidũt affectus, vt ischiadas, & alios quosdã in ipsis articulis dolores. Quãtitas autem tp̄is innotescet tibi ex ipsa Lunę copulatione, hoc est ex ipso stellę beneficę progressu, nã proculdubio seruanͭ. Eadẽ autẽ ratio in oĩ signo. ℭ Si vero decubitus fiat omniũ carens cõfiguratione

* *Ex antiqu*

guratione stellarũ, inęquales morbi sunt, sub oppositũ autem liberantur. Inęqualitas vero ita tibi statuatur, quocũq; in signo Luna extiterit, in eo ipsam imperium assumere: indicat enim tibi ipsa stella per singulos dies, vtrũ intendetur an remittetur. ℭ Si vero in proposita decubitus cõstitutione Luna fuerit in geminis, & cõfiguretur ei quocũq; modo Mars, aut Sol, aut vterq;, ac pręcipue si ipsa plena lumine fuerit vel gibba vtrinq;, feratur aũt in magna suo motu, erit quidẽ ęgroti ea pręsumptio, suã vt salutẽ desperet: & lachrymantur, ꝙ tali statu sint: exiliunt autẽ, & sunt in loquendo audaces, simulachrorũ imaginationibus insilientes: quibus oĩbus augescẽtibus augescit affectus. Interdiu autẽ & stomachi est debilitas, & affectus circa meningẽ, vt fiãt & fractis viribus & sine pulsu. Oportet ergo colligãdo atq; fouendo curã gerere extremorũ, & cogitare opportunas esse sanguinis detractiones: iuxta autẽ signum, & pręcipue si ipsi appetant, adaugere cibos: à coniunctione enim cognosces signũ, & soluere morbũ audies, si & stomachus validior tibi esse videbitur, & meninx ab affectu liberata, seruabuntur hi proculdubio. Quòd si ab oppositione morbus tendat ad incrementũ, & per ventrẽ tenuia reddantur, proculdubio intereunt. Magnopere aũt conducit, si quę consueta sunt, exhibeãtur. Si autẽ beneficę iuxta hoc signũ propositę cõstitutioni cõfigurẽt, ac si Luna vel demat vel addat, omnia quidẽ medicamina abdicare oportet, regere autẽ balneis simplicibus & placidis, & gestationibus, & exercitamentis quę per manus fiunt, nã absq; dubio seruantur. Quidam autem in ipso quadrato, morbo liberantur.

F. *Al. maxima · * · F.

De configuratione Lunæ in Cancro. CAP. 6.

SI vero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Cancro, & ei iungit̃ Saturnus, vel opposito aut quadrato aspicit, morbi origo à balneis erit & frigefactione. In thorace erit fluxio & tusses, & corporis adstrictio, & febriculæ tenues ac malignæ, & pulsus tenues debilesq;, & lateris dolor. His igitur cõuenient calefacientia omnia. Quòd si benefica Lunã nõ aspexerit, morbo producto hic obibit vsq; ad diẽ quadragesimũ. Si autem benefica Lunã aspexerit, {in primo quadrato} multis vexatus malis seruabitur. ℭ Si vero aliquis decubuerit, quãdo Luna est in Cancro, & cum ea est Mars, vel ex opposito aut quadrato aspicit, morbi origo à vomitibus erit, & chòlera, ac stomachi subuersione. His igitur cõuenient frigefacientia & adstringentia omnia. Quòd si beneficę Lunam haud aspexerint, in primo quadrato interibit: at si benefica Lunã aspexerit, in primo quadrato seruabitur. ℭ Si vero quis decubuerit, quãdo Luna est in Cancro, morbus erit ex vini ingurgitatione ac vsu immoderato. Incipiet autẽ à distentione & eleuatione membrorum collaborantiũ: & differendo declarant locũ affectũ. Erit autem à frequentioribus vomitibus, atq; abundantia bilis. Ægre igitur respirant, & costas dolent proiectãtes se valde, ac volentes frigido in aere esse continenter, vt etiam operimenta abiiciant, & circa artus dolentes frequentius exurgent, pręcipue ab opposito. Quare oportet non solum absistere à frigida exhibenda, sed adhibere etiam quæ valeãt frigefacere, & discutere, p̃cipue q; in principiis. ℭ Si vero Marti, aut Soli, aut vtrisq;, quocunq; aspectus modo Luna cõfiguretur, erunt febres per additionẽ & augmentũ, & pulsus inęquales, aliàs quidẽ aucti, aliàs autem attenuati. Quare sanguinis detractio conducit, à quinto enim gradu vsq; ad nonagesimũ hoc est quadratum lateris, successiui & maligni affectus consequentur. Quòd si nulla benefica complicetur, quousq; soluerit cõiunctionẽ, in neruoso patiuntur, & delirant acclamantes ac vociferantes. Naturaliter autẽ iuxta hoc signũ in noctibus superueniunt affectus. Si autẽ coniunctionẽ soluerit, & ad minora moueatur, ac beneficæ copuletur, in periodicum affectum veluti quartanarium delapsus seruabitur. At si maleficæ copulet̃, modo nihilominus periodico perdetur. Si vero in prædicta constitutione, nulla fuerit media vsq; ad oppositum, si Luna coniunctionẽ soluat, & tendat ad minora, seruabitur. At si à coniunctione ad maiora moueatur, malefica autẽ media fuerit, Saturnus inquam, vsq; ad oppositum periclitatus seruabit̃. Naturaliter autẽ qui hoc in signo decubuerũt, morbis laborabunt, qui ægre intermittãt, atq; malignis: & quæ illis conferre medicationes vident̃, aduersant̃. Cõuenit autẽ & vini exhibitio, & balnea, & cibi qui celeriter valeant distribui. Si vero in proposita constitutione Saturnus aut Venus configurentur, morbi quidẽ remittentur, vt ostensum est tibi, sed restabunt magis dolores in articulis auribusq;: quidam autẽ in pulmone vel hepate retinent affectus: ita autẽ diuturnæ erunt ęgritudines. Si ergo in hac figura Luna numeris demens moueat̃, diu durant affectus, & nihilo minus in affectu morientur. Quòd si Luna augẽdo & numeris addat & lumini, ac Iuppiter quocunq; modo aduocetur, decumbent tam diu, dum Luna ad decimũ à decubitu signum deuenerit. Si vero nec à maleficis nec à beneficis aspiciatur, in ipso signo morbo liberabuntur.

Ex manuscriptis. · * χολέρας. · G. · * · H · *Al. Mercurius

Quod si beneficę tantum atq; Mercurius quocunq; modo configurentur, vsq; ad quadratum ipsos soluunt affectus. Oportet ergo à frequentioribus balneis abstinere, cõuerti autem ad exercitamenta gestationesq;, namq; hoc modo morbi mitigabuntur.

De configuratione Lunæ in Leone. CAP. 7.

SI vero quis decubuerit, quãdo Luna est in Leone, & † {Mãrs cum ea est,} vel opposito aut quadrato aspicit, morbi initiũ erit ex plenitudine & cruditate. Erit enim in pectore ac hypochondriis dolor, & erunt intensæ febres, & caliditas in profundo ꝙ̃ in superficie maior, & aluus adstricta. His igitur omnia conuenient, quæ recalfaciunt & relaxant. Quòd si beneficæ Lunã haud aspexerint, vsq; ad oppositũ interibit. At si beneficę Lunã aspexerint, multa passus mala seruabitur.

† Ex manuscriptis. · * Videtur legendum Saturnus.

A uabitur. ¶ Si vero quis decubuerit, qñ Luna est in Leone, & simul cum ea est Mars, vel opposito aspicit aut quadrato, morbi initium à sanguinis plenitudine erit. Et erunt febres fluidæ, & pulsus debiles atque abditi, & animi defectus, & appetentiæ collapsę, & grauitas, & cataphora, & totius corporis languor, & cardiaca dispositio. His igitur conuenient constringentia & infrigidantia cuncta. Quòd si benefica nulla Lunam aspiciat, vsq; ad nonum interibit. At si beneficæ eam aspiciant, post oppositũ periclitatus seruabitur. ¶ Si vero quis decubuerit, qñ Luna est in Leone quocũq; in gradu (hoc autem ipsum in aliis etiam signis aduertatur, licet ego de illis nõ decernam) horoscopante Leone, erit morbus ab animali principio, & molestis laboribus, aut negociis, & aliis sollicitudinibus. Pectus quidem erit ardens, extrema autem frigentia, & causæ in capite erunt, & oculi cauati, & naris contracta, & videbuntur sine pulsu esse ægrotantes, & morbũ ostendent diuturnum, & quãtum ad plenitudinem viribus valent. Oportet ergo euestigio sanguinem detrahere (si quidem fieri potest) dum Luna in ipso signo mouetur, & præcipue quidẽ si inceperit ad maiora moueri: si minus, vsq; ad tertium: & extrema fricare, ac exagitare omnia, quæ sunt infra thoracem. ¶ Quòd si Mars & Sol, Lunæ addenti vtrisq;, nempe numeris ac lumini, configurentur, cardiacus erit affectus proculdubio vsq; ad quintum diem: sub quadratum

*B vero latus si cesset à numeris, aut etiam adaugeat, Saturno autẽ configuretur, saluus fiet. ¶ Si vero Iuppiter aut Venus Lunæ in decubitu configurentur, vbi ipsa Luna ad tetragonum venerit, seruabitur. Si vero ipsa quoq; sola numeris demens moueatur, saluus fiet. Vtiles autem fuerint ipsæ vini exhibitiones, & balnea, & post tertium aut quintum gestationes. ¶ Si vero in proposita figura, quando in decubitu Luna est in Leone, ac ad magna mouetur, vel lumini addit, Saturnus ipsi configuretur ac Venus, vel beneficarum vna, ea quidem, quæ sunt prędicta, vsq; ad quadratum euenient, nihilo autem minus dolores in uesica erunt, & stomachi inflationes, verum seruantur. Quòd si ea à coniunctione maiora percurrat, proculdubio seruabuntur. Quòd si propositæ figuræ Saturnus, & Mars, aut alius quispiam cõfiguretur, ipsa q; borealem versus tendat, vbi ea ad oppositum venerit, morbi omnino solutio fiet. Oportet autem haud fouere, neq; in locis tenebrosis habere decũbentes, continenter vero longe à cupiditate retrahere. Est vero vtile frigidam exhibere: & vtiles cibi qui implere valeant, nõ autẽ imminuere. ¶ Si vero ipsa Luna cunctis sit inconspecta, ad magna autem moueatur, vbi venerit ad oppositũ, facta crisis commotione morbum soluet. Quòd si ad minora moueatur, ægrotus, quoad illa coniunctionem sit prætergressa, inæquali morbo detentus, frequentius q; in morbum relapsus, seruabitur.

*Aliter, non ostendent.

*Aliter, μεσουρανήσει, id est fuerit in medio cœli.

C *De configuratione Lunæ in Virgine.* CAP. 8.

SI vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Virgine, & Saturnus cum ipsa est, vel ex opposito aut quadrato aspicit, morbi origo erit ex tarditate & cruditate ventris, & dolor intestinorum, & hypochondriorum inflammatio: & febres adstrictæ, & in remissione & intensione inæquales: & pulsus abditi, crebri q;, ac inordinati. His ergo conuenient calefacientia omnia & relaxantia. Quòd si beneficæ Lunam non aspexerint, circa quadragesimum periclitabitur. Si autẽ beneficæ Lunam aspexerint, longum passus morbum seruabitur. ¶ Si vero aliquis decubuerit, quando est in Virgine Luna, & cum ipsa est Mars, vel opposito aut quadrato aspicit, erit morbus à fluxu ventris, & in affectum vertetur dysentericum, & erit sanguinis fluor, hulceratio q; in intestinis, febres tenues fluidæ, & pulsus debiles crebri q;, & collapsæ appetentiæ, & stomachi subuersio. Hisce conuenient omnia, quæ constringunt. Quòd si beneficæ Lunam non aspexerint, trigesimo die interibit. Si autem beneficæ Lunam aspexerint, seruabitur. ¶ Si vero aliquis decubuerit, quãdo Luna est in Virgine, erit morbus à dispositione cœliaca, doloribus q; ac inflatione ventris: atq; incipient veluti ex †lęsa coctione} alia quidem per ventrem acuta effluere, alia vero per vrinas ferri viridia, & male olentia: præcipue vero punctiones tanquam in diaphragmate

† ἀπεψίας

D fiunt, ac stomachus resoluitur, totum vero neruosum collaborat, ab initio enim statim oculi sunt assidue vigilantes. Quòd si ea ex minimo etiam cursu impulsa ad maiora moueatur, cõfiguretur autem illi Mars, vel Mercurius, vel etiam Sol, delirabunt quoque loquelis impediti. Oportet ergo illis vti, quæ densare & contrahere humida possint: inutilis autem frigidæ exhibitio, & omnis succus frigidus. Quòd si à quadrato ad maiora vertatur, accuratius à quocunque frigefaciente arceantur, etenim vsque ad diametrum periclitati in affectum cœliacũ, vel dysenteriam deuoluuntur, atque ita protracto morbo deficiunt. Si autem huic constitutioni Saturnus cõfiguretur cum Mercurio, vel Venere, vel Ioue solo, nihilo minus erit diuturnus morbus, & splenici affectus atq; renales, nisi q etiam sic quoque protracto morbo, atq; illo afflicti, seruantur. ¶ Si vero aliquis decubuerit, quando Luna sola mouetur, neq; aspicitur, siue addat siue demat, siue quocunque alio figuræ modo se habeat, sanguinis fluxum patietur. Soluit autem hosce morbo Luna, circuitione peracta. Pallidi autem & coloris atri multo tempore ægrotantes fiunt, nihilo tamen minus seruantur. Si vero Iuppiter, vel Venus, vel Mercurius, vel quilibet ipsorum, vel etiam omnes, in decubitu annuant, nihilo minus, quæ sunt in ventre, fluxu laborabunt: in ipso autem signo vsque ad quintum ægritudines soluunt. Oportet vero vini quidem vsum indulgere, balneorum autem deuitare.

De configuratione Lunæ in Libra. CAP. 9. E

SI vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Libra, & Saturnus cũ ipsa est, vel opposito aut quadrato aspicit, morbi origo erit ex potu vini, & maxime ex crapula, si lumini numeris'que Luna demat, fiat q; in nocte decubitus. Affectus autẽ in capite & thorace erunt, defluxus & tusses à principio, & in capite sopor, & ablatæ appetentiæ, & duplices intẽsiones, & continuę febres, & † crebrę} atque imbecilles. His ergo conuenient calefacientia omnia. Quòd si cum Marte quoq; eandem retineat figuram, proculdubio in opposito morietur. ℭ Si vero aliquis decubuerit, quãdo Luna est in Libra, & Mars cum ipsa est, vel opposito aut quadrato aspicit, erit morbus ex sanguinis abundantia, & erunt febres intensæ, & elati pulsus, & mentis alienatio, & phrenitis, & insomniæ excessus, & in toto corpore inflammatio. His cõueniet sanguinis detractio, ac omnia, quæ valeant habitum extenuare. Quòd si benefica Lunam non aspexerit, in diebus decem interibit. Si autem beneficæ aspexerint, vsq; ad oppositum periclitatus seruabitur. ℭ Si vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Libra, causa erit ad extrema, dolebunt etenim ipsa, & ignea erunt, atq; eam quæ in profundo est magis, caliditatem manifestabunt: statim vero soporãtur, & magis oculos tanquam ad somnum conuertunt, & absq; appetentia iacent. Ita ergo naturaliter in hoc signo morbi fiunt, in quo fallunt aliqui, † assiduũ nutrimentũ} causantes. ℭ Si vero, quãdo F ipsa mouetur ad minora, Saturnus, vel Venus, vel Mercurius, vel quilibet ipsorũ accesserit, vsq; ad oppõsitum proculdubio phrenitissant. Quare calefacere oportet, atque vti iis, quæ discutere queant & repercutere, & asseruare in quiete atq; custodia, ne forte aquam furtim bibant. Ita enim quæ sunt in ventre excreta vsq; ad oppositum, morbi facient dissolutionẽ: nihilo autem minus in longiora & inæqualia mala deuoluti, veluti periodica, hoc pacto seruabuntur. At si solus Saturnus fuerit, peribunt. Si autem in prædicta constitutione magno cursu feratur, vsq; ad oppositum ob febrium intensionem & remissionem † multa passi} seruantur. ℭ Si vero, quãdo Luna est in Libra, Mars & Sol Lunæ opponantur, causæ in capite erũt, cephalalgia, & rheumatismus, & hemicrania. Quòd si Mercurius accedat, causæ erunt in oculis, suffusiones, glaucedines, pupillarum dilatationes. Oportet ergo vt plurimum sanguinis detractione vti: vtiles autem & excretiones per ventrem. Sic vero diu perdurantes, nihilo minus periclitabuntur, in eodem affectu manentes. Quòd si Iuppiter aut Venus quocunque configurationis modo complicentur, salui fient, in eisdem affectibus manentes. Quòd si ipsa haud aspiciatur, ac si decrescat, malignę quidẽ ægritudines erunt, & inordinati pulsus, qui difficulter cõprehendi queant: nihilo tamen minus, vbi ad oppositum Luna peruenerit, morbum soluit. Hoc autem sciatur, in omnibus tropicis & G æquinoctialibus signis, malignas esse ægritudines.

† *videtur legendũ, pulsus crebri.*

† *Al. nutrimẽti defectũ.*

Al. quadratum.

† *In manuscriptis quibusdã, σκυλέντες κὴ ἀνωμαλίσαντες, i. vexati et inæqualiter affecti.*

* *Additum ex antiquis.*

De configuratione Lunæ in Scorpione. CAP. 10.

SI vero aliquis decubuerit, quãdo Luna est in Scorpione, & Saturnus est cum ea, vel opposito aut quadrato aspicit, morbi origo erit ab exhulceratione aut inguinum aut locorum abditorum ad anum vel pudendum. Quòd si Luna numeris addat aut lumini, seruabitur ægrotus, ac præcipue si beneficæ intueantur. ℭ Si vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & cum ea est Mars, vel opposito aut quadrato aspicit, lumine autem deficit, ac numeris demit, maxime si beneficæ intueantur, in primo quadrato seruabitur, aut vsque ad oppositum: nam morbi erunt mites, & qui facile mutentur. Scito autem eandem esse rationem in omnibus signis, quando huiuscemodi figuræ inciderint. ℭ Si ergo aliquis decubuerit, quãdo Luna est in Scorpione, morbus erit ab horroribus minimis. Hi enim contemnentes { morbos atque deambulantes, } augebunt affectus. Causa autem procatarctica erit in vesica, & partibus quæ coxas interiacent, aut etiam hulceratio sedis. Ad tertium vero vsque diem rectus febricitans, morbum augebit.

Quòd si numeris addat, & præcipue ab *oppositione, & cum ipsa sit Mars, per Scorpionem & ferrum in occultis locis noxam patientur. Quòd si Sol quoq; vnà fuerit ac configuretur, apostematum ad costas noxam patientur. Si autem ad maiora vertatur: est autem hoc, {quãdo diurnus Lunæ motus graduũ est} circiter quindecim p longitudinẽ, noxam ad costas accipiẽt, & per vomitiones sanguinem aut excretiones eiicient. Oportet ergo à frigidæ potu arcere continenter, & in quiete asseruare. Inutiles vero sunt clysteres, & quæ frigefacere queant cataplasmata, & sanguinis per cucurbitulas detractio: inutilia etiam balnea. Vbi vero Luna vsq; ad vndecimum venerit, tum sic prætergredientes longos faciunt affectus, tum itidem periclitantur. Quòd si Iuppiter & Venus vnà cum Luna fuerit, aut configuretur, erunt quidẽ mala proposita, at mora protracta seruabuntur. Temporum autem vel dierum quantitas à complicatione stellarum tibi innotescet, nam durant affectus vsq; ad earum aspectũ. Determinatus enim est decubitus vsq; ad oppositum, prætergressæ autem oppositum diuturnas stellæ faciunt ægritudines. ℭ Si vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & Saturnus est cum illa, aut configuratur, & minora percurrit, vel etiam ad coniunctionem fertur, proculdubio resoluentur: & deuoluentur in mala diuturna, veluti qui defluxum circa pudendum aut proxima sedi loca patiuntur. Quòd si nulla benefica applicetur aut configuretur, in ipsis interibit malis. Quòd si Luna ad maiora excitetur, & ei Saturnus configuretur, proposita quidem mala obuenient, at protracta mora seruabuntur.

sunt in antiquis.

* *Al. coniunctione.*

† *sunt in antiquis.*

H

*

A seruabuntur. Naturaliter autem iuxta hoc signum sunt inutilia balnea, omniáque quæ possint fluxionem ciere.

De configuratione Lunæ in Sagittario. CAP. 11.

SI vero quis decubuerit, qñ Luna est in Sagittario, & est cum ipsa Saturnus, aut opposito quadratoúe aspicit, erit morbi initium ex humidorũ tenuium q; & acutorũ rheumatũ fluxione. Dolebunt autẽ articulos, & patientur febres, quæ cũ rigore inuadunt, & assignationes erunt cum rigore, ac frigebunt extrema. Quando igit̃ Luna lumini numeris q; maxime demit, duplices erũt assignationes, & febres astrictæ, & abditi pulsus. His conuenient ea, quę resoluunt & calefaciũt. Quòd si benefica Lunã aspexerit, periclitatus seruabitur, vbi oppositũ pręterierit. {At si benefica non aspexerit, vsq; ad oppositũ interibit.} ℭ Si vero quis decubuerit, qñ Luna est in Sagittario, & cũ ipsa est Mars, vel opposito aut quadrato aspicit, vel lumine eadem augescit & numeris, ex plenitudine & crapula instabilis erit morbus & periculosus. Erunt enim continuæ febres, & intensæ & fluidæ, & cholerici affectus, & ventris fluxiones, & debiles pulsus. His igitur conuenient frigefacientia cuncta & astringentia. Quòd si maleficæ Lunã aspexerint, die septimo interibit. At si beneficæ eam aspexerint, vsq; ad oppositũ periclitatus seruabitur. ℭ Si vero aliquis de-

B cubuerit, qñ Luna est in Sagittario, morbus à balneo erit & frigido aere, & totũ corpus rheuma infestabit, & erunt in facie pulsus, & gingiuarum* dolor & dentium: causa autem procatarctica in pectore erit. Quòd si Luna minora percurrat, pręcipue vero si ad Solem feratur, & cũ illa sit Saturnus, vel Mercurius configuret̃, erunt in pulmone hulcerationes, & in septo transuerso inflammationes, totum q; corpus erit inflammatum. Oportet autem adhibere vim habentia siccandi. Sunt vero etiam vtiles sanguinis detractiones vsq; ad quintũ. Quòd si etiam à decimotertio gradu ad decimumquartum moueatur, afflicti, vsq; ad quintũ peribunt. Si autem Iuppiter vel Venus propositæ constitutioni fuerint præsentes, futura quidem sunt ea mala quæ diximus, sed seruabuntur. Quòd si Luna ad maiora moueat̃, & sola sit, seruantur. ℭ Si vero Luna ad maiora festinet, & illi Mars & Sol configurentur, maxime quidem frigore aut tussibus corripientur. Naturaliter aũt iuxta hoc signũ vigilię fiunt, & noctu mala intenduntur: fiunt autem valde parui pulsus. Oportet vero fouere, & in obscuro loco habere cubantes. Balnea autem sunt inutilia, & vniuersa, quę facile resoluunt. Si igitur beneficę intueantur, periclitatus seruabitur. Quòd si Luna à beneficis aspicit̃, aut ab vna ex ipsis, morbi soluent̃ non admodũ vehementes facti, in opposito.

**Aliter συστάσεως, i. constitutione.*

Ex manuscriptis.

** χολερικὰ*

** Al. aurium*

De configuratione Lunæ in Capricorno. CAP. 12.

C SI vero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, atq; tum numeris tum lumini demit, & Saturnus iungitur ei, vel opposito aut quadrato aspicit, initium morbi à perfrigeratione erit balneorum, & rheumatis tenuibus, & in thorace erit sensus grauitatis atq; in pulmone, tusses q; à principio, & assignationes cum rigore, & intensiones nocturnæ, & febres intensæ. His igitur calefacientia omnia conueniunt. Quòd si beneficę Lunã non aspiciant, vigesimoprimo die moritur. Si vero eam beneficę aspiciant, viuet quidem, sed patietur longum in pulmone affectum.

ℭ Si autem decumbat aliquis, qñ Luna est in Capricorno, ac iungitur ei Mars, vel opposito aut quadrato aspicit, initium morbi à vomitu erit, & cholera*, vel corruptione†, vel} tarda coctione. Morbus igit̃ erit periculosus & acutus, & neruorũ contentio, & fluxus ventris, & in ano acrimonia, † & hulceratio.} His conuenient oĩa, quæ frigefaciunt & adstringũt. Si ergo nõ aspiciat benefica Lunã, quinto aut septimo die interibit. At si eã benefica aspiciat, post septimũ periclitatus seruabitur. ℭ Si vero qs decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, causa procatarctica à labore erit, & indigentia. Erit aũt in dorso dolor, & horrorũ insultus, & insultuũ frequẽtiores assignationes, vt & secunda & tertia fiat: & corpis totius pilorũ erectiones, & febres adstrictæ, & ordines inter-

D rupti. Hæc ego tibi frequentius propono, vt ex hmõi signis assequare & coniicias ęgritudinẽ. Quòd si numeris demat, frangit ęgrotis vires, & morbũ adauget, & in loquela balbos reddit, & cũ tarditate sursum spectantes. Si aũt Saturnus etiã configuretur, aut sit vnà, periclitantur quidem vsq; ad oppositum propter febrium intẽsiones: at si benefica complicetur, seruantur, ac diu perdurant in malis. Si vero in proposita constitutione Mars vel Sol configurentur, affectu quidem liberabuntur, sed in affectus periodicos incidunt, & ita seruantur. Quòd si Luna addendo, numeris augescat, sit q; ei præsens vel configuretur Saturnus aut Sol, augescunt mala vsq; ad oppositum, & cũ periculo ęgrotant. Si autem in quinto augescãt, oppositũ omnino non superabũt. Si vero Luna fuerit cũ Ioue vel Venere, † vel Mercurio,} vel etiam vtrisq;, erunt quidem causæ propositę, sed seruabuntur. Animum ergo aduerte, naturaliter enim iuxta hoc signum morbi periculosi fiunt. Quare balneis oportet abstinere, frigidęque exhibitione: ad † gestationes vero seu lectos pensiles,} vnctiones, atque exercitamenta conuerti.

**Al. multis*

** χολέρας.*

† Aliter, ex

† In manuscr. eorũ loco, hæc sunt, et febres continuæ & fluidæ, & debiles pulsus, et in thorace incendium.

† videtur vacare.

† In impresso μετεωρισμοὺς, ĩ manuscripto αἰώρας.

De configuratione Lunæ in Aquario. CAP. 13.

SI autem decubuerit aliquis, qñ Luna est in Aquario, numeris addens ac lumini, & ei iungitur Saturnus, vel ex opposito aut quadrato aspicit, initium morbi erit à laboribus, vel insomnia, vel itinere. Erit igitur inęqualis in intensione & remissione morbus: & vsq; ad oppositum seruabitur,

bitur, prẽsertim si benefica Lunã aspexerit. ℭ Si vero aliquis decubuerit, qñ Luna ẽ in Aquario, lumini demens ac numeris, & Mars iungitur ei, vel opposito aut quadrato aspicit, erit morbus {acutissimorũ affectuum: & periclitatus seruabitur post nonũ diem, prẽsertim si etiam beneficæ Lunã aspexerint. ℭ Si vero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Aquario, erit morbus} ex prẽgressa aliqua causa bubonis oborti, vel ex ocreẽ, aut ex pudendorum dolore. Et ita febres erunt ardentes & intensæ, & imprimis incendiũ extremorũ, sitibundi q; ac frigidẽ appetentes, & frequentius exurgentes. Quòd si ea per magna feratur, & configuretur †, vel accedat insuper Mars, vsq; ad quadratũ mente permutabitur. Vtiles autẽ erunt sanguinis detractiones: item q; si non à frigidẽ desiderio prohibeatur, & si in luce decumbant. Si vero etiã ad maiora percurrat, vbi ea fuerit in quadrato, ac nullatenus fuerit morbus imminutus, vsq; ad oppositũ interibunt. Si autem propositẽ constitutioni Iuppiter, vel Venus, vel vtriq;, attestẽtur, & ipsa Luna ad minora festinabat eo tpe, quo decubuit, vsq; ad oppositum periclitatus seruabitur. Si vero lumini demat & numeris, configuretur autẽ Saturnus, vel etiam Mercurius insuper accedat, mala quidẽ eadem erũt, sed largos fluxus ad artus patientur: reddet autẽ mala longiora, & hydropem aliquo pacto ostendet. Et si etiam à media constitutione per minora moueatur, in ipso affectu morientur. ℭ Si vero Luna sub decubitum per mẽdia percurrat, quæ quidem proposita est, causa erit, vbi vero diu ẽgrotarint, seruantur. { Si vero Luna à nullo aspiciatur, sit'que cum Venere, vel Mercurio, vel Ioue, in decubitu, vbi in ẽqualiter habuerint, à morbo seruantur.}

Ex antiquis eod. — *† Additur ex manuscriptis, sol.* — * *Al. magna.* — *Adduntur ex manuscriptis.*

E F

De configuratione Lunæ in Piscibus. *CAP. 14.*

SI vero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Piscibus, ac lumini demit numeris q;, & iungitur illi Saturnus, vel opposito aut quadrato aspicit, morbi initiũ erit à balneis, & frigefactione, vel tenuibus fluxionibus. Extrema enim crebo frigescent, & erunt cum rigore febres, & assignationes duplices, & capitis constrictio, & puncturæ in mammillis, & dolor hypochondriorum, & pulsus abditi tenues q;, & articulorum dolor. His conuenient cuncta, quẽ calefaciunt & quæ relaxant. Quòd si benefica Lunã aspiciat, oppositum prẽtergressus seruabitur: habebit autem diuturnũ articulorum dolorem. ℭ Si vero, qñ est in Piscibus Luna, numeris addens, & lumine augescens, Mars ei iungitur, vel opposito aut quadrato aspicit, initiũ morbi erit à plenitudine, vini potu, & cruditate. Incipit enim à die tertio augeri morbus, noctu autẽ erunt intẽsiones, & thoracis ardores, & ratiocinationũ interruptio, & phrenitis, & in capite constipatio, & febres ardentes, & sitis, & vini desiderium, & pulsus elati. His conueniet sanguinis detractio, & omnia quẽ possunt habitum demoliri. Si ergo beneficæ Lunã non aspexerint, in primo quadrato interibit. At si Lunã beneficẽ aspexerint, vbi oppositũ prẽtergressus fuerit, periclitatus seruabiť. ℭ Si vero quis decubuerit, qñ Luna est cum Ioue, vel Venere, aut in opposito quadrato'ue, id q; si quis in quolibet signo decubuerit, vsq; ad primũ quadratũ vel oppositũ [a] †. [b] † At si maleficẽ Lunã aspexerint, nullo morbi ordine seruato vexatus, vsq; ad oppositũ} seruabitur. Magnum quid autẽ in decubitu conducit etiã hora. Nam si beneficẽ in horoscopo sint, vel cœli medio, Luna vero sit cum maleficis, vel in opposito quadrato'ue, vitã tutabuntur. Si vero contra maleficẽ in horoscopo sint [c] † vel cœli medio, } Luna vero sit cũ beneficis, ei officiunt qui decubuerit. Oportet igitur optimũ medicum mathematicẽ quidem scientiẽ meminisse, scrutari autẽ diligenter diem horam q; decubitus: & mundũ contueri, quo pacto habeat, nihil enim fit sine mundi consensu. ℭ Si vero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Piscibus, causẽ morbi procatarcticẽ à balneis, vel frigida potione, erũt. Statim enim neruosum patitur, & sunt circa stomachum dolores, nudi autẽ discurrunt, laterũ dolores, & spirant difficulter, et febres adstrictæ & in profundo, & pulsus tenues comprehensu'que difficiles in assignationibus, quos tamen infra duas horas immutant, & remissius continenter habent: & quẽ circa ventrem, tenuia sunt, deinde urinẽ male olent. Vtiles autẽ sunt {adhibitẽ cucurbitulæ, at inutiles} succi oẽs, qui infrigidant. Quòd si Luna à quadrato maiora percurrat, Saturno configurata, usq; ad oppositũ periclitati seruantur. Si uero in proposita constitutione Luna percurrat, Ioui, uel Mercurio, uel etiam utrisq;, configurata, erunt quidem causẽ propositẽ, ad hẽc uero uentrẽ dolent: ac frequentius exoluuntur, ut sine pulsu fiant. Quòd si à media figura ad minora feratur, configurata Saturno, ne quidẽ quadratum prẽteribũt. Si autem Venus quocunq; modo complicetur, qui oppositũ prẽterierint, decidunt in dysenteriam, pallentes q; fiunt, ac pedes intumescunt, & carnes collabuntur: cum autem hoc pacto diutius vitã traxerint, nihilo tamen minus intereunt. Si uero currat ad magna, pariter q; Marti, uel Soli, uel utriq;, configuretur, causẽ procatarcticẽ erunt omnes, † insuper tamen & febres intensẽ, & inflammatio in hepate, ac toto corpore dolentes, extrema autem ardentia propter assignationes inuicem succedentes. Conuenit ergo diẽtis uti, quẽ ualeant nutrire: naturaliter enim in hoc signo neq; sanguinis detractiones per phlebotomiam factẽ † cõducent. Quòd si nulla beneficarum complicetur, usque ad oppositum periclitabitur. At si Iuppiter uel Venus aspiciãt, uel ipsa Luna ad minora feratur, usq; ad oppositũ ualde uexati seruantur. Vtendum ergo ẽqualibus remediis, & quẽ facile adhibeanť. Si uero Iuppiter uel Venus configurenť Lunẽ, quẽ & ipsa Marti uel Soli configuretur, numeris q; addat & lumini, nihil proderunt beneficæ, namq; interibunt.

G H

σφίνωσις. — *A † Videtur hic deesse alterũ, seruabitur.* — *B † Ex antiquis.* — *C † Ex antiquis.* — *Ex antiquis.* — * *Al. Saturno.* — * *ὅρου.* — * *Al. oppositũ.* — *† Videtur addendum, quas diximus.* — *† Addũt manuscripti, neq; balnea.*

De

A *De Partubus casibus & Vulneribus: de Chirurgia eligenda, & Vario eius euentu: de euentu tandem D[illegible]orum, qui eodem tempore sint morbo correpti.* *CAP.* 15.

VOlo autem nihilo minus & hoc te scire, ea quæ circa partus accidũt, & casus, & vulnera quæ repente fiunt, & quæcunque his sunt similia, eodem modo esse inspicienda, quo in decubitibus ostensum est: Chirurgias vero, quæ ex delectu fiunt, & quæcunque his similia sunt, nempe chirurgiæ in oculis, verbi gratia dilatationis pupillæ, vel suffusionis, vel glaucomatis, & quæcunque his sunt similia, tunc esse exercendas, quando Luna lumine ac numeris ad augmentum tendit, & ei beneficæ configurantur. { Reliqua vero, quando illa minuitur, vel beneficæ complicantur, aggredienda & inchoanda. Hulceribus vero depascentibus, tumoribus'que, medici adhibeant manum, quando Luna lumine deficit, & Ioui ac Mercurio configuratur, magis autem, quando etiam hi horoscopum contuentur. Quando vero illa Soli coniungitur, vel cõiunctionem soluit: vel à maleficis aspicitur: & vel est in Virgine vel Capricorno vel Piscibus: nemo incidat, nam quibus inciditur, detrimento afficiuntur. Quòd si cum Luna maleficę quoque horoscopum inspiciant, maxime autem Saturnus, non curabitur id quod est incisum, nisi rursum incidatur. } Nosse autem oportet, cum augescit Luna, & numeris addit, & iunguntur ei Mars aut Sol, vel configurantur, consumi corpora illis, quibus ignis adhibetur: Cum vero illa minuitur, et numeris demit, atque ei Saturnus vel Mercurius iunguntur, aut configurantur, consumi corpora illis, qui infrigidantur. ℭ Illud vero tibi adiicio, Quando duo eodem die atque hora decubuerint, hoc pacto considera, eorum ętates comparando. Atque si Luna numeris demat, quando aliqui decubuerint, & configuretur Saturnus aut Vęnus*, qui iunior est, prius conualescet, sicuti antea quoque dixi in superioribus præceptis: & vltra signi congruentiam, in opposito liberabitur. Qui vero est senior, periclitabitur, vel in alios affectus deuoluet̃ pro signi congruentia †: vel morbo diuturno detentus seruabitur. Quòd si Luna augeatur numeris & lumine, & Mars aut Sol configuretur, periclitabitur iunior post quadratum et oppositum iuxta signi, in quo Luna fuerit, congruentiam. Sed si Luna beneficis & in senioribus & in iunioribus configuretur, iuxta ipsius signi cõgruentiam seruabuntur. Hęc ego tibi idcirco enarraui, vt hac ipsa considerandi ratione vtens, nulla in re labi possis.

Ex antiquis manuscriptis adiecta.

** Al. Mercurius.*

† Additur in manuscriptis, in quo Luna fuerit.

C

GALENI LIBER DE PARTIBVS ARTIS MEDICÆ

CENSVRA

Liber, qui nisi Galeni fuerit, eo tamen auctore dignus videtur.

Non nullæ Medicæ artis Partitiones nulla methodo constitutæ. *CAP.* 1.

D NOn absq; ratione mihi quidem, Iuste charissime, de partibus Artis medicæ dubitare videris: quippe quum alios alio modo eas partiri animaduertas. Sunt enim quidam, quos possis audire secantes totam artem in pharmaceuticen & chirurgicen & dięteticen, id est in eã quæ medicamentis, & eam quæ manuum opera, & eam quæ victus ratione medetur: & has deinde in alias partes, non tamen vt omnes mox eodem modo has partiantur. Non nulli vero in therapeuticen id est in curatricem, & eam quæ hygieine id est salubris appellatur. Alij & prophylacticen id est prȩuisoriam, inter has in prima statim partitione introducunt: sicut quidam & analepticen, quasi resumptiuam dixeris. Sed aliqui præter has, euecticam hoc est eam, cuius munus est, optimum corpori habitum introducere. Sunt prȩterea qui istis omnibus gerocomicam, hoc est eam partem, quæ senes regit, annumerant: quemadmodum alij eam partem, quæ infantium curam habet, quam græci pædotrophicam vocant. Alij vero præterea cosmoticen id est decoratoriam, quam à fucatoria commotica græce appellata, diducunt. His autem non contenti quidam, prædictis partibus aliam quandam

dam exiguam quidem partem primæ statim sectioni addunt, phoneticen id est vocalem appella- E
tam: & hoc non nulli ita indistincte proferunt: Alij vero distinguunt, atque ostendunt, tam illis qui vocem commodam cupiunt, quàm illis qui prout eorum natura exigit, opus esse vt non secus vocem, ac alias eorum actiones habeant. Hi tamen nunquam ad id deueniunt, vt sigillatim has huius artis partes, prosequantur: nempe si hoc fecissent, non omnino à ratione hæc eorum partitio videretur esse aliena. Verum, quum partibus aliis neglectis, vnius tantummodo meminerint, ipsi se ipsos videntur redarguere, quòd suam absque methodo & ratione partitionem instituant, vtpote qui ne maximas quidem partes omnes attingant. Nam de harum ipsarum partitione in minores particulas, consentiunt omnes: sed Alij, vt ex his quasdam tanquam huius artis partes admittunt, ita quasdam omittunt: alias tamen præter has primæ partitioni annumerant, quemadmodum illi qui physiologicam quasi naturalium rerum inuestigatricem, ac etiam pathologicam quasi affectuum perscrutatoriam, dixeris: Alij vero & materialem istis addunt, & eam quam græci semioticen quasi significatiuam dicunt: & quidam causalem addunt ętiologicen appellatam à græcis.

De Partitione Medicæ artis secundum Empiricos. CAP. 2.

EMpirici omnes ferè in hoc conueniunt, quòd nimirum duplices secundum genus primas F
artis differentias constituunt: alias enim aiunt finales esse, alias vero constitutiuas. Dum vero has particulatim enumerant, non æque deinde inter se consentiunt. Ex ipsis enim non nulli sunt, qui significatiuam ac curatricem dicant esse finales: alij vero, salubrem: alij etiam decoratiuam & vocalem illis ipsis addiderunt. At inter constitutiuas, eam quam græce autopsian appellant (& est eorum obseruatio atque memoria quæ vnusquisque ipse inspexit) & præterea historiam, inter partes reponunt quidem omnes, sed non ita deinde omnes transitum similis artis partem faciunt. Dum sigillatim etiam vnamquanque harum in partes minores secant, minime sunt vsquequaque concordes Empirici cum Dogmaticis. Et nimirum si quis ita omnes voluerit medicinæ partes appellare, vt Romę fieri consueuit, vbi in multa & ad minima ferè illas partiuntur, vt alios dentarios medicos vocent, alios auricularios, & eos etiam qui ani morbos curant, suo nomine appellant, in angustias multas detrudetur hæc eorum ratio: quanquam huiusce rei occasionem præstiterit oculariorum medicorum nomen, quod non modo nunc, sed iamdiu, impositum est. Porrò siquis oculorum solummodo sit futurus medicus, non erit deinde absonum, quin & dentium sit alius, atque ita etiam sigillatim cæterarum particularum omnium nostri corporis, vt sint tot subinde medici, quot sunt ipsæ particulæ: & præter ea suffusionum punctores, G
herniarum'que ac calculorum incisores. Vnde mox, si ita liceat loqui, plures etiam sint futuri medici, quàm sint corporis particulæ: pro quocunque enim affectu vnus erit medicus. Nempe mirum non est, si ars ea quæ maxima sit, tot admittat sectiones, atq; etiam si in maxima ciuitate pro harum vnaquaque statim aliquis reperiatur, qui inde medicus dicatur: neque enim in exiguo quodam oppido posset quis sibi victum parare, qui tantum suffusiones oculorum pungeret, aut hernias incideret: Romæ vero & Alexandriæ, præ mortalium in eis multitudine, possunt quemcunque alere, qui aliquam etiam ex his artibus, tantummodo profitetur. Vnde huiuscemodi medici, vrbes sæpe mutare coguntur, vt idem tota (exempli causa) Gręcia illis afferat, quod aliis qui in Italia sunt, sola Roma.

De Simplicibus & Instrumentariis Partibus humani Corporis. CAP. 3.

VErum enimuero mihi operępretium fore existimo, si sermonē vt ego sentio, ita instituero. Nam quales ex ipsa natura, sint minimæ artis particulæ, iam primū dictum est. Reliquum autē est, vt mox exponamus, quas oporteat minimas particulas appellare: id vero exemplo quodam explanabimus, quod non erit à nostro proposito alienum, immo desumetur à re, quæ nobis sit vtilis proculdubio futura. Itaq; vt in corporum nostrorum sectionibus particulas oēs ad mi- H
nimas vsq; secundum speciē scrutamur, quæ etiam elementa sensilia appellamus: ita etiā artiū minimas oportet particulas inuestigare, quæ & ipsæ sint sensilia elementa. Et quidem instrumēta sunt caput, manus, pedes, cætera q; huiusce generis: sed horum dein sunt etiam suę partes, capitis inquam aures, facies, nasus, & collum etiam possumus inter partes capitis connumerare, & præterea cerebrum, & ambas membranas, caluariam, arterias, venas, neruos, & postremo cutem, quæ omnes ex prima statim incisione inueniuntur. Harum vero partium quælibet in alias diuiditur particulas, de quibus omnibus abunde in administrationibus anatomicis actum est: quantum vero ad præsens negotium spectat, satis erit si vniuersas sigillatim proponendo, corporis sectionem ad elementa vsque insinuauerimus. Arteria igitur, quantum ad eius rationem pertinet, duplici tunica constat: iam enim satis monstrauimus, quare videatur ipsa triplicem ac etiam quadruplicē habere tunicam. Porrò ex eius tunicis, altera obliquas habet fibras, altera vero rectas: quas fibras non amplius in aliam quampiam speciem partiri possumus, quippe quæ minimę ac indiuiduæ specie sint. Nempe ea consuetudo est, vt partes illę, quibus actio quæpiam demandata est, quæ vniuerso animanti aut necessaria aut apprime vtilis sit, à nobis instrumenta, à gręcis organa, appellentur: minimas vero illarum particulas, non hoc tantummodo, sed sensilia etiam elementa, appellamus.

A appellamus. Huius generis sunt fibræ, è quibus vnumquodq; instrumentorum contextum est, sicuti arteriæ, venæ, nerui, intestina, ventriculus, vterus, & vesica: hęc enim omnia è tunicis constāt, quę ex huiuscemodi fibris contextæ sunt. Ex his etiam fibris sunt membranæ, ligamenta, & caro tum ea quæ simplex est: tum etiam illa, quæ est vnicuiq; visceri peculiaris, quamq; non nulli parēchyma appellant, quasi affusionem quandam dixeris. Et eundem ordinem cū his seruant, os, chartilago, adepsq; ac cætera quæ eiuscemodi sunt, quæ potest merito quis nostri corporis sensilia elementa appellare. Sed præter has sunt partes instrumentariæ, quas non erit malum recensere, nimirum arteriæ, venæ, nerui, lacerti, tendines, oculi, vterus, intestina, renes, ventriculus, lien, iecur, pulmonesq;, & cor, & cætera omnia, quæ huiusce ordinis sunt.

Exemplo Partium nostri corporis Medicæ artis Partium constitutio. CAP. 4.

PRo istius itaq; exempli similitudine, pūctoriam suffusionum artem talem vniuersæ artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentum, seu (vt græci) organum appellamus, cuius vnaquæq; particula ex proportione respondet sensilibus corporis elementis. Huiuscemodi vero partes artis, sunt notiones illę, quas non nulli græce theoremata vocant: latini vero præcepta. Prima nanq; cognitio secundum speciem est illius instrumenti, quod B pungendum est. Secunda est illius particulæ huius instrumenti, vbi pungere oportet. Tertia est mensuræ, quę sit pro affectus ratione. Quarta conuersionem respicit. Quinta remotionem suffusionis è loco, quem obtinebat. Sexta circa astrictionem versatur. Hæ profecto sunt notiones vltimæ, minimæ, atq; etiam simplices, quæ in alias simpliciores non amplius secari possunt. Nihil aūt in præsentia refert dicere notitias, aut notiones, aut scientias, aut theoremata, vel p̄cepta, sicut neq; si partes dicamus, vel particulas, vel portiones. Igitur ea scientia, quę de pūgendis est suffusionibus, his constituta est particularibus scientijs, quas nuper explicaui: vniuersa tn̄ ratio curādi suffusiones, alijs quibusdam notitijs eget, et illis quidem duplicibus secundum genus. Sunt autem hæ: prima quidem pręparatoria: secunda vero illa, quam apotherapeuticen gręci appellant. Siquis etenim velit aliquem repletum plurimum, aut prauis humoribus refertū, vel etiam ſm caput dolentem, ad hmōi operationem deducere, is inflammationes in membranis, quę punctę fuerint, facile excitabit, & vniuersum caput male afficiet: quod ne fiat, arte pręparatoria erit opus: cuius institutum est, corpus totum ab excrementis succisq; superfluentibus expurgatum & vacuum, atq; ēt caput ab omni dolore immune reddere. Vnde & ea pręcepta, quibus hoc agēdum est, artis sunt elementa: quemadmodum & ea, quę ad id pertinēt, vt post manuum opus expeditum, oculus ab C inflammatione, caput vero ab omni lęsione custodiatur. Et huiuscemodi præcepta sunt elementa artis medendi, hoc est vltimę atq; minimę illius particulę. Nimirum is sermo sit à nobis propositus in exemplum pro cęteris alijs affectibus vniuersis, quorum scientia sigillatim eum inter partes artis ordinem obtinere videtur, quem in animali pars ea, quam instrumentum appellamus. At definiri hoc exacte absq; labore non paruo, omnino non potest. Putabit enim facile quispiam, ꝙ eodem penitus modo se habeat notitia curandæ inflammationis, quo illam se habere diximus, qua curandæ sunt suffusiones: & id ipsum etiā de curando vlcere, aut fractura, aut erysipelate, deq; alijs affectibus dicemus. Id tamen verum non est, quia eandem rationem, quam in animantis corpore pars ea obtinet, quam instrumentum appellamus, eandem inquam curandę inflammationis notio inter artis partes obtinet: & quem ordinem oculus inter animalis partes seruat, eundem ea cognitio, quę curat lippitudinem, seu (vt gręci aiunt) ophthalmiam. Est vero ophthalmia inflammatio externę oculorum tunicę: sicuti peripneumonia gręcis dicta, pulmonis inflāmatio est: & pleuritis, membranæ costis pretensę: vnde hi omnes affectus inflammationes quędam sunt. Et alia est ars curandę inflammationis generatim: alia vero eius, quę ex certa particula definitur, quę male affecta sit: sicut etiam cum instrumentum communi quadam appellatione dicimus, et cum de certo D quodam & definito instrumento loquimur, aliqua intercedit differentia. Sanè nos in libris de curandi methodo monstrauimus, aliam esse artem curandę inflammationis in vniuersum: aliam vero huiusce, quę hanc particulam occupauerit.

Medicæ artis Partitio à corporis Affectibus. CAP. 5.

AT Empiricus negat vllam esse generalem ipsius inflammationis ſm se ipsam curandi rationem: nulla tamen necessitas est impręsentiarum in his verborum subtilitatibus versari. Sed summatim dicamus, ꝙ posteaq; ars medicinalis est de morborum curationibus, notitię curandorū morborum simplicium, atq; etiam mox compositorum, in primas principalissimasq; partes partiendę sunt. Nos vero in eo libro, quem de differentijs morborum inscripsimus, quot sint morbi simplices, quotq; compositi, monstrauimus. Quòd si non modo morbis profligatis ad medicinalem artem pertinet corpora restituere integrę valetudini, verum (vt in alio libro à nobis ostensum est) sanos tueri & seruare, alia quoq; erit huius artis pars, Salubris appellata, quę priori, curatrici inquam, ex opposito diuisa est. Et istius alię quoq; sunt particulę, ipsa nimirum pręcepta, quibus singillatim omnium nostri corporis partium valetudo tuenda est. Sed si tertia etiam quędam corporis constitutio reperitur, quam neutram appellant, necesse quoq; fuerit esse tertiam artis partem, quę Prouisoria dicenda erit. In hoc vero statu ij esse videntur, qui manifestam quidem

habent intẽperiem,non dum tamen ęgrotant,quippe cum possint adhuc suas obire solitas actiones,quiq; nullo adhuc malo tenentur, quod sensibile sit, sed tm̃ insensibili: quẽadmodum illis cõtingit, qui à cane rabido morsi sunt, vel qui venenum hauserunt, quod non nisi post tempus aliquod interficit. In his affectibus versari videtur pars artis præuisoriæ, quemadmodum rursus ad aliam huius artis particulam, quam resumptricem vel græce analepticen appellamus, illi attinet, q nuper ex morbo liberati sunt,adeo tamen sunt viribus imbecilles, vt neque balneis vti, nec ea, quæ soliti sunt, agere queant. Est & pars alia, quam Gerocomicam vocant, de senibus regendis, quæ nullam videtur certam habere constitutionem: siquidem senectus nec omnino morbus est, nec integra omnino sanitas. Non nulli & rationem educãdorum infantium in hunc ordinem redigunt,quam Pędotrophicã appellant: aiunt.n.ꝙ corporis cura sic habenda est, vt illius status exigere videtur. Addunt præterea quidam partem aliam, quæ, ꝙ optimum habitum corpori inducẽdum studeat,ab illis Euectica appellatur, eam alij gymnasticam nominant: Vt tandem primæ maximæq; artis istius,quæ circa corpus versatur,partes hę sint: curatrix,resumptoria, præuisoria, senum custodiẽdorum ratio,infantium educatrix,euectica seu optimi habitus inductrix, ac etiam salubris. Quæ si eo modo diuidantur,quo paulo ante curatricem monstrauimus,ad simplicissimas deuenietur præceptorum differentias: quæ ostensa sunt esse veluti quædam artis elementa. F

Partitio à Ratione,& Differentijs Operationum: & quàm varij fuerint Empirici in ea tradenda. CAP. 6.

VNiuersa hæc partitio à corporis affectibus deducta est. Est tamen & alia, quæ à ratione operationum & earum dr̃ijs depromi potest. Dicũt.n.aliqui manuum operationẽ, medicamenta,victusq; rationem esse primas maximasq; artis medicinalis partes. Quæ partitio quibusdã fieri videtur penes materierum dr̃ias: quippe cum oĩs nostri corporis particula seruari & iuuari suapte natura possit aut victus ratione,aut medicamẽtis,aut manuum opera: Nos tñ forsitan magis proprie dixerimus,ea quæ offeruntur,quæ administrantur,quæ euacuantur,& quæ extrinsecus occurrunt. Summatim vere dicere possumus,ꝙ qui occasione accepta ab his affectibus, quos hæc ars curat,aut à quibus tuetur, vniuersam hanc artem in partes dissecuerunt, tot huiusce artis partes fecere, quot sunt affectuum differentiæ. Sed alij non modo ab his, sed ab vniuersa etiam ea materia, quæ cognitioni medici exposita est: & ij physiologicam hoc est rerum naturalium indagatricem, atq; etiam illam, quæ materialis proprie appellatur, prædictis artis partibus annumerant. Sed alij ex ipsis actionibus huiusce artis partes distinguentes, pręter victus rationem,medicamenta,& manuum operationes, significatiuam introdunt. At nõ nulli hanc in affectuum cognitricem, græci pathognomonicen dicunt, & præsagitricem, quam prognosticen appellant, partiti has prædictis partibus addiderunt. Maxima autem empiricorum pars inter finales quidem ponunt significatiuam, curatricem,& eam quæ salubris dicitur. Verum curatricem deinde in victus rationem diducunt,medicamenta, atq; manuum functiones. Qui nominibus quidem aberrant, in ipsis vero rebus minime: nam neq; oportebat eos operationum nomina,sed scientiarum potius,apponere. Porro melius egissent, si dixissent (quemadmodum etiam ex illis aliqui dixerunt) vnam esse istius artis partem significatiuam,aliam curatricem, tertiam vero salubrem: & significatiuam partes habere, pathognomonicen hoc est affectuum cognitricem, & prognosticen hoc est præsagatricem: quemadmodum curatrix, medicamentariam, atq; illam, quam vocant chirurgicam, nempe quę manibus agit. Optime igitur aiunt,cum inquiunt primam generalissimamq; ipsarum artis partium esse differentiam illam, qua eas partimur in finales, & constitutrices: finales siquidem sunt, quæ finem efficiunt: constitutrices vero, quæ has cõstituunt,&(vt ita dicamus)in causa sunt cur illæ consistant. Sed non æque deinde bene agunt,cum existimant,significatiuam, esse parti artis curatrici, aut salubri æquiparandam, quamuis illa ex necessitate præcedat: neq; enim vnquam vel custodiri vel curari quis poterit, nisi cognoscatur prius,qualis sit is affectus, quo corpus tenetur: tamen ex ipsa significatione in finem artis nunꝗ peruenturi sumus. Et pari etiam modo transitus ad simile non est pars,quæ comparãda cum historia sit,aut cum illa quæ ea complectitur, quę ipse quis vidit. Verum de hoc nõ instituimus præsentem sermonem, quippe cum id satis alio quodam, & eo toto libro monstrauerimus. Et quidem nec Serapio aliter sentiebat: verum enimuero cum ille,tum etiam quicunq; professi sunt empiricam sectam, prætergressi sunt hunc librum. At ego facto principio perinde ac empirici, ad alia deinceps transibo: tu enim iam calles quo modo sumpta methodo ex indicatione ad hæc accedendum sit. G H

Medicæ artis Partes,quæ à Fine desumptæ sunt,& quæ has antecedunt. CAP. 7.

ITaq; dicamus illas quidem primas & proprias & quàm maxime esse artis medicæ partes, per quas istiusartis finem assequimur: alias vero istis esse superiores. Porro, tot.ẽm numerum primę proximęq; sunt, quot sunt maxime propriæ rationes medendi: medicina nãque affectionibus nostri corporis medetur,siue modo illæ duæ sint,siue tres, siue etiam plures. Nos tamen eo libro, qui ad Thrasybulum dicatus est,ostendimus primam harum constitutionum differentiam duplicem esse,ac vtraq; ab omnibus fere proprio nomine esse appellatam: siquidem alteram nos sanitatem, alteram ægritudinem appellare solemus. Sed in vtraq; deinde harum duplices reperiuntur

A species: nam vtrobiq; ea constitutio, aut in habitu est, aut in habitudine. Salubrem nimirum constitutionem, quę in habitu est, illa pars sibi asciuit, quam salubrẽ appellamus: & istius præcipuas partes, euecticam sic ab eis dictam quidam ponunt, & analepticen quasi resumptiuam, & gerocomicam quasi senum custoditricem. Quæ vero ægritudines respicit habitu vel habitudine, nominibus caret, quibus partes hę medicatiuæ nominentur: ægritudines vero ipsę quidem aut acutæ dicuntur, aut chronicæ idest longæ. Partium itaque huius artis, aliæ quidem primæ ac proximæ sunt: aliæ vero sine quibus illæ minime esse possint. In his igitur prima est significatiua, cuius duæ sunt partes, altera quidem præsentium cognitrix, altera vero futurorum pręsagatrix. Fieri enim nequit vt rationem affectum aliquem curandi reperiamus, nisi ille prius cognoscatur: neque etiam (nisi terminus futuræ iudicationis prænoscatur) recte vnq̃ curari poterit. Has tamen partes necessario alię item pręcedunt, vtpote ea quę omnium particularum statum exponit, ea vero dissectione comprehenditur: insuper vero & illa, quæ de earum actionibus: ac tertio illa, quæ de earum vsu est vel vtilitate. Verum & his sunt aliæ priores, ea nimirum, quæ contemplationem elementorum corporis: ac ea quę de iudicijs: nec non & illa, quæ de naturalibus facultatibus, quæ & ipsæ ex sectione animantium comprehenduntur. Nimirum in tot tandem princi-
B pia significatiua pars dissoluitur, quam diximus ꝙ omnino curatiuam ac salubrem præcedat: quæ omnia seorsum suis libris exposita sunt. Verum enimuero est & alia pars præcedens curatiuam, quam etiam significatiuæ annectunt: ea autem est, quæ omnes causas docet, tam salubres q̃ morbosas: quam materialem non nulli appellant. Hæc profitetur cognitionem causarum omnium, quę his in primis constant, quæ offeruntur, quæ efficiuntur, quæ vacuantur, & quæ extrinsecus accidunt: horum enim omnium vires perpendit. Nos autem in libris de ratione curandi monstrauimus, quam hæc vtilitatem arti præstant.

Partitio Medicæ artis ab Vno Corpore, quod illi subijcitur, desumpta. CAP. 8.

HÆc itaq; est partiũ artis medicæ perscrutatio, ab ipsius prima maxime ac propria materia deprompta: sed quę ex secunda materia, nec ita propria, hoc se habet modo. Corpus enim humanum medicinalis artis secunda est materia, ac (ita dixerim) per accidens, ea inquam ratione, qua sanitas & morbus istius corporis affectiones sunt. Nec modo huius artis, sed naturalis etiam philosophiæ materia hoc ipsum corpus est, & ipsius etiam per accidens, eo s. ꝙ generationem subeat & interitum. Naturalis nimirum philosophia ea contemplatur, quę generantur & intereunt: vnde & ipsius prima materia generatio est, & propter hanc deinde corpus etiam generabile: nam
C & ob id corpus humanum naturalis materia est, quia generationem subit & interitum: medicę vero artis non hac de causa, sed potius quoniam morbis ac sanitati subiectum est. Vnde cum corpus humanum sit quodam modo artis medicæ materia, hæc ars pro ratione partitionis illius, ipsa etiã in partes suas secanda veniet. At duæ sunt scd̃m genus primæ differentiæ, altera enim circa elementares partes consistit, altera vero circa instrumẽtarias. At vero vtreq; tam elementares inquã, q̃ instrumentariæ, animalis particulæ sunt: & harum omnium affectus quilibet propria erit huius artis pars, quam superius, dum de punctione suffusionum ageremus, in particulares actiones subinde diuidi ostendimus: harum siquidem notitiæ sunt elementares particulę totius huiusce artis, sicut in ijs, quæ medicamenta vniuscuiusq; cõplectuntur: & in ijs ẽt quæ ad victus rationem pertinent, illæ quæ vnumquodq; simplex respiciunt. Non modo autem partitio, quæ ex huiusce materiæ sectione suboritur, ad vltimas vsque & elementares artis particulas prouehitur, verum & cuius paulo ante meminimus. Præterea autem & alio modo fieri hæc partitio potest. Nam fingamus nos velle vnum quodpiam morborum propositum genus ad vltimas vsque particulas diuidere, prima tunc diuisio erit, ꝙ aut similaribus particulis accidat, aut instrumentarijs, vt in libro de morborum differentijs à nobis monstratum est: altera vero quòd harum deinde aliæ simpli-
D ces sunt, aliæ compositæ, quod in eodem quoque libro ostendimus. Erit igitur necessarium, vt curatiua scientia minimas elementaresq; particulas easdem habeat cum illis, quę dictę sunt. Si enim, exempli gratia, calidum aliquem morbum velimus curare, primum, quod cognoscere oportet, est ratio illum curandi. Nimirum quòd contraria contrarijs remedio sunt, iam monstrauimus hoc commune esse & primum omnium: deinde vero, ꝙ id quod est primo gradu calidum, illi est adhibẽdum, quod frigidum primo item gradu est: mox vero & calidorum morborum, atq; etiam medicamentorum refrigerantium gradus tenere oportet, quod in libris de medicamentis explicauimus. Vnde manifestum ꝙ vndecunq; quis partiri inceperit, si recte huiusmodi partitio ad vltima & elementaria theoremata fiat, perueniet tandem ad scientiam eorum, quæ dicta sunt.

Partitio Medicæ artis Ab ijs, quæ sunt Secundum naturam, & quæ sunt Præter naturam. CAP. 9.

VT tamen res hæc exactius intelligatur, alterius quoque partitionis, qua sæpissime vsus sum, meminisse velim. Porrò eorum, quę circa corpus humanum sunt, alia pręter naturam sunt, alia vero secũdum naturam: quæ vero pręter naturam sunt, aut morbi sunt, aut symptomata. Sed istorum causæ, si eorum quidem fuerint, quæ secundum naturam sunt, oportet vt medicus scientiam habeat hæc ipsa tuendi: si vero eorum, quæ præter naturam, vt ea interimendi scientiam

habeat. Quo autem modo hæc sint peragenda, alibi à nobis expositum est. In præsenti vero est E
examinãdum id, quod propositum fuerat, vt eorum vnumquodque singillatim partiamur. Sed nos seorsum de his in alijs egimus: de morbis, inquam, in libro de morborum differẽtijs: de causis item in alio libro: quemadmodum etiam in alio de symptomatibus: sed & sanorum differentias in libris de salubri parte medicinę: in therapeuticis quoque facta diuisione & morborum, & symptomatum, & causarum, docui quo modo omnibus sit consulendum. Et nimirum per hanc etiam partitionem facile inueniuntur ea, quæ prima & quàm præcipua sunt in arte, non esse alia ab illis, quæ diximus: necnon & ea quæ secundum locum obtinent, & quæ etiam tertium, vt antea quoq; à nobis expositum est: oportet etenim & hæc ipsa partiri: quod si recte fiat, oportebit partitionem tandem peruenire ad elementares vsque notitias. Quòd autem varie possit vnumquodq; quod propositum sit, diuidi, nec vno tãtum modo dixere philosophi omnes, qui dialecticam maxime calluerũt: atque in primis Plato in duobus libris, sophista inquam & politico. Nihil igitur est cur ex multiplicitate partitionum turberis, si multifariam antiqui medicam artẽ partiti sunt: quin potius perpende si nihil sit prætermissum ex ijs, quæ occurrere possunt. Profecto quicunq; hæc obseruauerit, is suam partitionem modeste prosequetur. Veruntamen optimum erit (vt etiam prius diximus) si initium à maxime propria sumpserimus materia, cui mox ex prædicta methodo alia addiderimus. F

GAL. ATTRIBVTVS LIBER DE DYNAMIDIIS

* *Desideratur libri principium.* *

CENSVRA

In libris facultatum medicamentorum simplicium veriora hæc, & absolutiora reperies.

Verum hæc est virtutis demonstratio oĩum medicamentorum, quæ ad artis medicinę sciẽtiam pertinet: quam si plenissime intelligent ij, qui artem medicinæ profitentur, semper his adiutorijs G & curis hoĩes adiuuabunt. Quòd si non negligens assiduitatem, & plenus huius disciplinæ & doctrinæ aliquo mõ fuerit, facile recipitur in crãsiam. Hi magis decipi possunt, qui doctrinam ignorant: qui quanto negligentiores fuerint, tanto magis periculum hominibus victuris faciũt: permista & præposita, & non congruentia valetudinibus, & iam magis vulneribus, medicamenta componunt. Ne igitur errore curantes frustrentur, experimento hanc doctrinam prius memorię commendare oportet. In principio ergo, omnium elementorum, vel humorum, atq; vrinarum, siue pulsuum, atq; phlegmonarum fere, composui confectionem ad Glauconem conscriptam. In secundo tibi clarissime Paterniane omnium pigmentorum intellectum & qualitatem & defectum posui. Nunc vero dynamidiam eorum nominum exponere institui, quæ multis generibus & ex dissimilibus rationibus constat, sicut infra ostenditur. Sunt autem genera nominum & eorum effectuum hæc. Hypnotica sunt, quæ somnium vel sopõrem faciunt. Peptica sunt, quæ digestionem faciunt. Eustomacha apta stomacho. Styptica quæ stringũt partes relaxatas. Lea sunt lenia, quæ leniunt asperitatem. Horectica sunt, quæ auferunt fastidium. Colleta sunt glutinatoria: quæ omnia soluta vel fluxa glutinant & alligant. Diuretica sunt, quæ vrinam prouocant. Cathartica sunt, quæ ventrem & vulnera soluunt, & purgãt. Picra sunt amara, quæ amaritudine sua morbos & humores expellunt. Drimea sunt acria, quæ nequitiam humorum vel morborum extinguunt. Glycea sunt dulcia, quæ aliquando purgant, & interdum acres humores indulcant. Thermantica sunt excalfactoria, quæ calore suo omnem perfrictionem & stricturam calefaciunt. Psyctica sunt refrigeratoria, quæ omnem calorem & lassitudinem mitigant. Paregorica sunt, quæ mitigant ne malum crescat, non persanant. Trachea sunt aspera, quæ suffocata loca vlcerant & exasperant. Staltica sunt, quæ carnes supercrescentes vulneribus æquant. Catulotica sunt, quæ cicatrices grossas comedendo æquant & lympidant. Anaplerotica sunt, q̃ cicatrices crassant: q̃ altiora vulnera complent & lympidant. Metasyncretica confirmatoria, quæ persanant. Malactica sunt, quæ omnem duritiem emolliunt, & soluunt. Toxica sunt venena, quæ nocumentum inferunt mortis. Et hæc sunt, ex quibus medicamina sunt prodeuntia. Sanationes constant ex animalibus marinis vel terrenis, herbis, vel seminibus, lignis, vel lapidibus, aut floribus, succo, vel lachryma: cætera omnia metallicis rebus constant. Omnium ergo qualitas & potentia quatuor modis probatur, visu, tactu, odore, & sapore. Visus omnium similitudinem foliorum vel florum, & cuiuslibet materiam & colorem demonstrat. Tactus cuiuscunque rei mollitiem vel duritiem, ponderis seu leuitatis æstimationem docet. Odore intelliguntur ea, quæ odorata sunt,

*Al. stuporem.

*

thermantica,

A thermantica, styptica, austera, & putrida. Sapore intelliguntur ea quæ sunt amara, dulcia, salsa, acria, acida, styptica, & lenia. Iam nunc ipsam medicinam leuiter demonstro corporibus ex his oĩbus contrarijs prodesse: Et ex contrarijs sibimet vinci, vt ignis ab aqua vincitur, et ipsa aqua calore siccatur. Interdum & calore nimio maiori adhibetur, vt contrarijs *esse possit. Sic ergo & omnis causa contrarijs sibimet causis vincitur vel mitigatur. Consequens ergo est ratio, vt prius causam curandi intelligas, deinde causæ rationem reddas, postremo de curis dicam. Febres validæ stypticis, chalasticis, & paregoricis rebus mitigantur: interdumq; & perfrictione, qñ causa concepta fuerit. Similiter & omnis causa valida curatur. Stricta et dura causa malacticis & metasyncreticis rebus curatur. Aspera causa chalasticis, et dulcibus, et lenibus rebus curatur. Fastidia morborum horecticis rebus curantur. Humores acres et salsi, amaris catharticis rebus et dulcibus indulcantur. Cancrosa causa stalticis, et catharticis, et acerrimis rebus, et igne curantur. Verrucæ et extantia corporis, stypticis rebus curantur. Difficilia vulnera & cicatrices crassæ catuloticis & colleticis rebus curantur. Alta & caua vulnera & lympida anapleroticis & lenibus rebus curantur. Dolores omnes vetusti, & insanabiles metasyncreticis & malacticis rebus curantur, aut paregoricis mitigantur, aut igne peruruntur. Hæc quidem doctrina complectens omnia experimenta non debet medicum latere. Quoniam si huic doctrinæ operam dederit, omnes valetudi- B nes & vniuersas imbecillitates humanorũ corporum per hanc doctrinam salubri auxilio superare poterit. Igitur totius corporis medicamina ad tria rediguntur adiutoria, medicamentum, ferrum, & ignem. Quod enim medicamento curari non potest, ferro curare tentes: quodq; ferro sanari non permittitur, igne curari conceditur: quod autem nec medicamento, nec ferro, nec igne curari poterit, incurabile cogitabis, quia nulla cura iam superari poterit.

*Al. prodesse.

GAL. ATTRIBVTVS LIBER ALTER DE DYNAMIDIIS

CENSVRA

Liber magna ex parto ex Aetio desumptus, erroribus tamen plurimis scatens.

De Quatuor Humoribus.

Libellum, quem rogāti tibi promisi, omni cura adhibita descriptum misi ordinatissimum tuæ salutis custodiæ: quem debebis ea diligentia intueri, qua scriptus est. Ad curationem tui corporis oĩa explorata sunt, quæ cum rerum effectu †comperi celeriter cõnexui. Nanq; diligēti cura, licet summa breuitate, comprehendi singula curationum genera, sicut proxime te interposito Cęsari nostro fecimus: quę per te etiam æstimare poteris, sapientis enim ratio consilium inuenire cõsueuit. Omne itaq; corpus hominum vel pecudum aliorumq; ex quatuor humoribus constat: Sed præcipue hominum, calido, frigido, sicco, & humido. Frigido continentur viscera vnde spiramus. Calido cõtinetur ani- D ma, qua viuimus, inde est q̄ sentimus. Sicca sunt ossa, quæ vires faciunt ad sustinendum laborem. Humidus est sanguis, quo alitur vita. Per ossa vero & viscera venæ currunt, quæ sanguinem regunt. Sāguis animam, anima vitam sustinet, spiritus autem aer est, ossa verius munita virtutem corpori præstant. Sanguis quando abundat, valetudinem vitiat. Ex eo enim nascitur sanies, quā in vulneribus videmus: nascitur ex eo pituita, quæ nauseam facit: nascitur ex eo bilis etiam acida & amara, quæ dicitur mater morborum: Bilis enim vbi est, concitat calorem, pruritum: pruritus, perfricationem: inde fiunt dolores intestinorum: oritur etiam inflatio, qua corpus extenditur vt rumpi videatur. Sanguis autem ex nimio cibo nimiaq; potatione incipit abundare, & cruditate corrumpi, qui quando vagatur extra cursum naturæ, infert vitia corpori: & in quacunque parte corporis incubuerit, vitiat, fatigat, & lædit: idem etiam animum vitiat, & inde os hominis incendit, incipitq; exinde fœtere. At quando est integer sanguis, animam sine dubio confirmat, vt possit frigus caloremq; fortiter sustinere. Quando abundat calor vel frigus, facit corporis languorem, vel malum generat odorem. Corpus enim hominis rationabiliter ex quatuor constat humoribus, sanguine scilicet & phlegmate, & vtraque cholera, quæ dominantur in suis locis. Sāguinis virtus est circa cor. Cholera rubra in dextro latere in hepate, quod iecur vocamus. Cholera vero nigra in sinistro latere est in liene, qui græce splen dicitur. Phlegmatis autem alia

†Al. corpori.

†Al. pulmone. pars in capite, alia in stomacho, †alia in vesica est. Sanguis calidus est, & humidus: cholera rubra, amara, viridis est, & sicca: cholera nigra acida, frigida est, & sicca: phlegma frigidum et humidum. E

Hęc omnia in suis temporibus crescunt: sanguis veris tempore, cholera rubra in æstate, cholera nigra in autumno, phlegma in hyeme. Isti humores dominātur siue per diem, siue per noctem: sanguis dominatur ab hora noctis nona vsque in horam diei tertiam: cholera rubra ab hora diei tertia vsq; in horam nonam: cholera nigra ab hora diei nona vsq; in horam noctis tertiam: phlegma ab hora noctis tertia vsque in horam noctis nonam. Hi etiam habent respirationes per singulas partes corporis: sanguis per nares, cholera rubra per aures, cholera nigra per oculos, phlegma per os & per nares. Hi quatuor humores, per quatuor etiam dominantur ætates: phlegma cum parte sanguinis in pueris dominatur vsq; in annum xiiij: & exinde cholera rubra cum parte sanguinis dominatur vsque in annum xxxv vel quadragesimum: deinde à trigesimoquinto, vel quadragesimo anno magna pars sanguinis dominatur vsq; in suam ætatem cum nigra cholera. Tales etiam faciunt mores in vnoquoque homine: sanguis enim facit pueros moderatos, blandos, & formosos: cholera rubra facit acutos, ingeniosos, & leues, macilentos, comedentes multum, & ventres solubiles: phlegma facit compositos corpore, inuigilātes, & intra se cogitantes, & canos cito producentes: cholera nigra facit subdolos, auaros, perfidos, tristes, seditiosos, & timentes. Qui habent virtutem calidam, dominātur in superiori parte: qui vero frigidam, in inferiori. Hi quatuor humores, pulsus suos habent: sanguis facit pulsum plenum, & humidū: cholera nigra tardum & segnem: cholera rubra tenuiorem, asperum, percutientem: phlegma honestum, plenum, & ęqualem. Isti humores sine se esse non possunt, sed in omnibus habentur ætatibus: si vnus ex his minuitur aut decrescit, longam facit ægritudinem: simili modo, si augmentari cœperit: & si imperitum medicum habuerit, qui non intelligat, ex quo humore fiat ægritudo. F

Scias autem charissime frater Mecœnas, quia si fuerit culpa sanguinis ægritudo, da ei frigida, & sicca, & amara, quia sanguis calidus, & humidus, & dulcis est: si vero cholera rubra, da ei frigida, humida, & dulcia, quia cholera rubra amara est, & ignea, & sicca: si cholera nigra, da ei calida, & humida, & dulcia, quia cholera nigra acida est, & frigida, & sicca: si ex phlegmate facta est ægritudo, da ei assidue dulce, calidum, & siccum, quia phlegma frigidum, & humidum, & † salsum est. †Al. insipidū. Et quando hoc factum fuerit, perduces ad propriam sanitatem ægrotum. Igitur vt facilius commodis fruamur, & incommoda vitemus, percurrentia vitia signis naturalibus cognoscamus, cognitaq; mortifera emendemus.

Ex Quibus membris Sanitas vel Infirmitas perpendatur. G

QVatuor corporis partibus origo infirmitatis vel sanitatis ostenditur, capite, thorace, vētre, & vesica: quæ ita oportet cognosci. Homines sani erunt, si vrinam mane albam, ante prandium cādidam, item ante cœnam roseam emiserint: cādida enim vrina debet esse, vbi cruditas non est. Quod si mane mutauerit colorem, ostenditur subesse vitium: quod autem genus vitij, ita intelligemus. Quando à capite morbus oritur, solet capiti dolor accidere vel temporibus, tunc supercilia grauantur, & tēpora saliunt, & aures sonant, oculi lachrymātur, nares repletę odorē nō sentiunt. Ergo quādo ex his aliquid acciderit, caput purgari oportet hac ratione: Hyssopi, aut coronę, būrbulę fasciculum vnum feruescere facias, inde aquam continebis ore, vsq; dū caput calidum habueris, vt fluat pituita. Quod siquis negligat eam, caueat epiphoras, aut dētiū aut aurium dolorem: interdum etiam parotides nascuntur, & vitia circa aures & ceruicem oriri solent: interdū destillatio vuulę, aut grauitas: interdū vlcera nascunt in capite, aut capilli defluunt. †Al. barbuinę.

Quando autem à thorace morbus oritur, incipit sudare caput, lingua fit grauior, aut os amarū, aut mām̄illæ dolent, oscitatio sequitur sine somno & quiete, grauitas & prurigo corporis aut dolor, brachia manusq; intumescunt, subitq; tussis arida. Ex his igitur quando aliquid acciderit, vitabis vitium si vomuerit, siue ieiunus, siue post cœnam, vel in balneo: plus enim prodest si ieiunus bilem proiecerit, eam enim dicimus esse matrem morborum. Sed qui vomere volunt, & stomacho laborant, si decimo quoque die abstineant, omne vitium euitabunt: nāque frequenter vomendo solet stomachus corrumpi. Quod si ex ventre morbus oritur, hæc sunt signa. Venter virtur & turbatur, & sentit dolorem, vt cibus & potus amara videantur, genua subsidunt, lumbi grauantur, inter scapulas contrahitur, totumq; corpus particulariter grauescit, tardantur pedes, grauia sunt crura, renes indolescunt, & incurrunt febriculam. His itaq; cognitis, prima est abstinentiæ vtilitas: tunc etiam medicamentis satis est aluum purgare, vt graue corpus leuamentis adiuuetur. Quod si morbus maior premere videtur, adijcies alterum diem in abstinentia, si vires tamen patiuntur: sin minus, quàm maxime leuissimum sumāt cibum, sicut ouum sorbile, aut aliquid ouo simile. Hæc qui neglexerint, fiunt cœliaci, torminosi, dysenterici, & nascuntur tertianæ & quartanæ: fiunt podagrici, chiragrici: morbus etiam in articulis accidere solet: quidam etiam fiunt amentes, quibus etiam solet sanguis à naso erumpere: oportet autem custodire & emendare vitium. In vesica qui nascitur morbus, hæc habet signa. Pleni videntur, & cito saturi sentiuntur: frequenter sentiuntur inflationes ventris, & strepitus: videntur oscitare nec oscitant, sed tantum os diducunt: sequitur totius corporis stupor, somnus grauis, quasi macri corporis sit: vrina H

*Al. maxillę. *Al. vertitur.

liuida

A liuida & vix erit: † tumescũt ẽt verenda, & inde calculosi fiunt. Hæc vitia sic emendant: Fœniculum, apiũ vino austero madefactũ, vel ẽt radices eorum conteres cũ vini cyathis duobus, & tantũdem aquæ calidæ: vel dauci semen, & myrtæ pusillum tritum cũ vini cyathis duobus, & tãtũdem aquæ calidę: vel cicer albũ madefactum cum vino, vt supra scripsi, bibe: vel radices asparagi, vel orobum erraticũ, vel serpyllum decoq; in aqua vino mista, & bibe. Quod si negligunt, fiũt hydropici: sequit & iecoris, renum, & vesicæ dolor: fiunt quoq; calculosi, sequit & strãguria, & vẽter tumescit. Intueri aũt oportet ægri vires, vt possit sustinere medicinã: ita & febris cruditate careat. Sed ẽt cataplasmata adhibenda sunt, quæ apta sint capiti, vesicæ, cruditati, frigori, calori, prout tẽpus erit. Vti etiam oportet roseo aceto, oleo violato, & irino: & linguam asperam melle fricabis, vel menthæ folio: & reliqua diligenti medico permittenda sunt, quia morbus acutus est. † Al. egeritur.

Prologus Libri.

QVoniam petẽti tibi, corporis sani & imbecillis per vrinam notas dedi, adieci ẽt ad curationem rationis consilia. Nunc autẽ medicamentorũ cõpositiones adiiciã, & vnde nascantur corpori vitia: & si nata fuerint, quæ emẽdatio ad sanitatẽ perducat. Aduersus autẽ omnes impetus morborũ duo sunt remedia certissima: primum est, vt decimo quoq; die a cibo et po

B tu abstineas, deinde postero die laueris, ciboq; firmo vtaris: si sic feceris, oportet vt nihil vitij omnino accidat, perpetuaq; sanitate vtaris. Altera res salubris est potus, qui lenitudinẽ cõfirmat: eius potionis compositiones habes per annos iam completos amicissime Mœcenas, qñ me cum Cæsare nostro morari mẽministi, et hæc faciendo nunquam te in aliquo languore corporis decidisse, nec nostrũ Augustum. Itaq; me tecum habebis, libellum meum legendo. Adieci ẽt quod plenius tibi consilium præstare poterit petenti, quod in vltimis leges dynamidijs. Sed expedit, vt crescentibus numeris Lunam obserues, qñ tollere & quando ponere velis curationem. Si itaque non feceris, & ad diminutionem Lunæ sustuleris, minus valere scire te oportet: etenim mare per Lunam augetur & minuitur: cerebrum etiam & corpora hominum augentur crescente Luna: quando autem Luna minuitur, ita quoq; vnaquæq; earũ rerum diminutionem sentit. Quæ licet recognoscas ex ijs hostijs, quę quotidie immolantur, in quibus vides omnibus augeri & minui cerebrum per Lunam: ita quoq; in herbis, & componendis medicamẽtis. Sane ẽt totius anni dies tibi scripsi, per quos scias quibus rebus vti debeas aut abstinere. Incipiamus ergo ab hyemis conuersione, quæ fit solstitiali die, i. octauo cal. Ianuarij. Tunc incipit se diffundere humor increscens vsq; ad conuersionem veris. Vtendum est ergo calidis & aperitiuis rebus illo tempore, & vino * Al. inuenisti.

C aliquatenus indulgendum. Sunt autem dies in supradicta conuersione nonagintatres. Nam incipit veris conuersio a duodecimo calẽ. Aprilis. Ex eo phlegma crescit & sanguis. Vtamur ergo bene olentibus, & acribus omnibus. Corpus exercere & laborare debemus vsq; ad ortum pleiadum, diebus s.†xxvij: nam pleiades oriuntur sexto idus Maij. Ex supradicta igitur conuersione vsque in hanc diem fel crescit, & amaritudo eius augetur, ex quo febribus subministratur alimonia vsq; ad æstiuam conuersionem. Vtamur ergo dulcibus, venere & vino parcius: labore nihilo minus exercitabimur. Sunt autem dies isti a supradicta conuersione xxxiij. Conuersio vero æstiua octauo cal. Iulij incipit. Tunc nigrum fel i. melancholia augmenta suscipit vsq; ad conuersionem autumnalem. Vtamur ergo frigidioribus, & dulcibus, & bene olentibus. A labore tunc corpus abstinebimus, sed a venereo vsu continere debemus, maxime diebus †xij. Conuersio autem autumnalis incipit sexto cal. Octobris. Tunc etiam fel crescit, & pinguis humor i. pituita vsq; ad occasum pleiadum. Vtamur ergo acidis & acerbis, & parcius laboremus, & abstineamus a venere. Sunt autem pleiadum occasus dies †xlv, quod est quarto idus Nouembris. Tunc crescit in corporibus hominum sanguis. Oportet ergo cibis leuioribus vti, & vinum sanum sumere, & a venere non abstinere. Inde ad conuersionem hyemalem dies sunt xij. His ergo vtere, & sanus tran-

D sibis omne ætatis tuæ tempus, nec medicinis indigebis. Al. xlvij. † Al. xv. Al. xj.

De Catharticis.

QVoniam quidẽ de naturalibus qualitatibus specierum & ciborum in superioribus satis diximus, nunc de catharticis dicendum est, quæ diminuunt humores, quos auxerunt cibi incongrue sumpti. Sana habentes corpora laboriosum est purgare, etenim tortionibus & strophis grauissime affliguntur, & grauiter eos consequitur purgatio, & deinde citius deficiũt purgati. Oportet igit aliquẽ purgare volentẽ pextenuare & incidere pingues humores: et poros adaperire, per quos accipiuntur & extrahuntur humores a catharticis: & crudos quidẽ & tenues humores a principio morborum euacuare oportet. Expectare autẽ oportet concoctionẽ in crassis & glutinosis humoribus, sicut est phlegma & cholera nigra. Et in oibus prolixis passionibus semper maturationem expectare conuenit. In acutis autem qñ mouentur humores, & circa initia purgandum est cum cautela multa: in motione etenim, & ductione, & cursu existentibus humoribus, timendum est, ne quod viscerum debile existens natura, materiam motam recipiat, & maxime thorax. In quolibet autem membro infixos humores, sicut in phlegmonis viscerũ fit, purgare non oportet, antequam maturentur: ‖ Quicunq;. n. phlegmonas habentes, dicit Hippocrates, in principijs soluere tentauerint, nihil extendentis & phlegmonen facientis auferet. Vide Aetium in lib. 3. ca. 23. De purgatione ex Antillo. In 4. de vic. rat. in mor. acu. cõ. 4. t. 22. 7ª. 137. e

Non enim concedit cruda passio, sed salubria, & morbo repugnātia deliquat: sicq; corpore debilitato prævalebit morbus: qñ vero morbus prævalet, honestum est humores educere. Vtimur autē catharticis in cephalæa, & scotomia, & hemicrania, & epilepsia, asthmate, & synáche, & orthopnœa, & in ischiadica, & arthritica, & podagrica, & nephritica, & in vesicæ & matricis passionibus, si plixæ fuerint. Similiter aūt & qñ rheuma frequenter nocet auribus, vel naribus, vel oculis, vel stomacho, vel ori, vel omni superficiei, & neq; desiccantur ab alijs adiutorijs, neq; per se stare potest: solet.n.vētris purgatio rheumatismos stringere. Hic quoq; ordinabo quo modo expurgeť melācholicus humor, post phlebotomiā, post retentionem hæmorrhoidū. Ad expurgandā vero & remouendā prolixā humorū dispositionem vtimur cathartico in paralysi, & apoplexia, & atrophia, & in pessimo morbo q caros dicitur; & in grauitate permanēte in aliqua parte corporis. Ad restaurādū vero corporis habitudinē, vtimur catharticis, & in prolixis febribus vel quotidianis vel quartanis, mania, melācholia, ecstasi, cachexia atrophia de malis humoribus facta, in elephantiasi, vel epilepsia quoq;, scabie, & lepra, exanthematibus, satyriasi in vlceribus multis spontaneis, & vix cicatrizantibus, & rheumatizantibus: & vt abundantem, & molestātem educamus humorē, vtimur catharticis in hydropico, & icterico. Hic quoq; ordinandum est de rheumatismis ventris, in quibus vtimur catharticis. Aliquando etenim acer & inutilis humor insidet pelliculis ventris aut intestinorum, similiter vt acria suppositoria & acria clysteria commouēs intestina, & ad desidendum conatum excitans. Vbi.n.est acredo, ibi attrahitur humor de membris in circuitu, vel de toto corpore. In his vero dignum est vti catharticis, vt talis humor expellatur à toto corpore, & venter, & intestina mundificentur. Vniuersaliter aūt catharticis vtēdum in robustis virtute, & prōptis ad exercitia, stomachumq; robustū hñtibus, & multā inutilem materiam in corpore cōgregantibus. Nimis vero pingues, nimisq; graciles ad purgandum incongrui, multo abundantes sanguine, & frequēter deficientes, & vix curabiles, & cito vomentes pro qualibet occasione, & pueri, & senes, & mulieres fortiter menstruosæ, & purum valde corpus habentes, & qui bene cauerint in diæta, & quibus valde restringitur venter ſm naturam, sed & etiā in dysenteria, & qui leuiter apprehēdūtur cœliaca, oēs.n.cœliaca passione grauati ad purgationem sunt incongrui. Nunc igitur incipiendum est à pharmacijs choleram purgantibus.

De Purgantibus Choleram Rubram.

CHolagoga dicuntur, quę choleram rubram expurgant: quibus vtendum est, si opus est, omni tempore, preterq̃ hyeme: in ętate quidem adolescentię & iuuentutis: habitudine autē sicca & gracili, & nigra vel rufa: & in viris magis, q̃ in mulieribus: & in ijs, qui frequenter cibū corrumpunt: & in habentibus ventrem constrictum, & amara cholera abūdātibus facileq; irascentibus, & vrinas modice egerentibus, cibisq; vtētibus calidis & siccis: in passionibus autem ictericis, hepaticis, spleneticis, pleuriticis, phreniticis, synanchicis, mania, cephalalgia, ophthalmia, erysipelate, lepra, febribus tertianis, & quibus cholera abundat. His ita dispositis, notādū quòd cathartica non simplici aliqua qualitate euacuant, vt per calorem, nam si hoc esset, omnia calida purgarent, vt piper, sinapi: sed potius purgant proprietate quadam, eo quidem modo, quo magnes ferrum trahit. Sed catharticorum quædam, quæ ventrem molliunt, tantum malactica dicūtur, de quibus superius diximus. Nunc vero de fortiter educentibus sermo imminet: quibus vtimur aut vbi materiam per metathesim medicamur, aut induratum morbum commouemus, siue vt reficiamus corpus, & ad suam temperantiam conuertamus, aut humorem molestantem educamus. Sunt autem alij quidam modi misti & compositi adinuicem. Purgantibus vero tempus est aptum ver magis, & maxime autumnus.

De Aloe.

Vide Aetiū lib. eodē. 3.ca. 24. Itidēq; de subsequētibus ordine simplicibus penè omnibus.

Aloe totum corpus non euacuat, sed choleram in stomacho ventre & intestinis existentē educit perfecte & suauiter, cum suppositis scybalis, quæ nimis educit. Datur aūt capite grauatis propter fumigationes à stomacho frequenter ascendentes. Datur autem ophtalmicis propter eandē causam: & ijs qui propter choleræ abundantiam sitiunt: & quibus lingua & os facile desiccatur: & quibus stomachi fit subuersio, aut propter calorem, aut propter anxietatem, siue propter aliquam infirmitatem. Detur quoq; citrinis extra rationem factis: & vbi necesse est educere superfluitates: & clystere pro aliqua occasione intromittatur. Dentur aloes drachmæ duę, cum melicrato. Optimum autem erit siquis acceperit eū quotidie vespere, siue quod melius est, mane, quia vespere post cibum cibum corrumpit. Quibus vero insuauis est propter amaritudinem, cum succo corticis citri, vel brassicę, vel cum terebinthina & melle cocto, orobicas confice pilulas, & da ex eis secundum q̄ opus fuerit. Est autem eustomachicum plus omnibus catharticis.

De Scammonia.

Scammonia choleram rubram educit, stomacho maxime dolorem inferens, & insuauis, & grauiter olens, & valde sitim faciens: & cum omnia cathartica cacostomacha preter aloen sint, scāmonia est prę oībus. Abstinere igitur ab ea oportet debilem habētem stomachū: leuissima.n.existēs, facile ad corpus attrahitur, & de eo purgat, quod purgandū non est: sed impeditur eius euacuatio frequenter à calore febrium, vt de superfluitatibus parum educat. Danda est igitur infebriētibus

& eu-

A & eustomachis, & difficulter vomentibus, & non facile deficientibus. Dosis vero eius est † ℈ ij, siue plus, siue minus, secundum virtutē: cui admisceatur sal, aut thymi cymæ, aut pulegij, aut aloe magis: †{quibus forte absentibus} detur cum melle, vel succo ptissanæ.

† Al. drach.

† Al. quibus clanculū exhibere volumus.

De Peplio.

Peplij semen aut cymæ in vmbra siccatæ dentur ℈ iiij in melicrato modico aceto asperso: educit enim choleram rubram, & nigram, & phlegma, & ventositates. Et s͂m ꝙ Isaac dicit, maxime cōuenit passionibus ex ventositate factis, †{& melancholiæ.} In vitio splenis quoqꝫ prodest, in flationibus prolixis & matricis, & coli, {& profundis tumoribus, qui fiunt in ventre.}

* Hippocrates.

† Al. q̄ sane melācholiam auspicantur.

De Elleboro Nigro.

Elleborus niger purgat inferius choleram rubram, maxime, & nigrā de toto corpore sine molestia aliqua. Ideo febricitantibus non grauiter, sed in circuitu, & p longū tp̄s, dat̃, & †{manētibus chronicis,} & in cephalæa diuturna: vtilissimus visceribus, & matricis passionibus. Maxime vero eius virtus est ad educendū ex toto, siquid corruptiuum sanguinis est admistū. Vnde vtilis est ictericis diuturnis, & exasperationibus circa supficiē, vt est lepra, & impetigines, & similia: ad elephantiacos quoqꝫ facit. Dosis aūt eius est ℈ iiij, siue plus, siue minus. Tenuibus autē radiculis prius

† Al. laxis œdematis, quę fiūt ī abdomine, furentibus, & hemicranicis.

B aquę infusis, deinde earum ablato cortice, & in vmbra desiccato, diligenterqꝫ trito, datur cum sapa, aut cum oxymelite: cui adiungitur causa boni odoris modicum petroselini, vel dauci, vel pulegij, vel satureiæ. Quod si fortius volueris facere, scammoniæ modicum adiunge.

De Purgantibus Choleram Nigram.

Choleram nigram educentibus vtimur in melancholicis, & scotomaticis, et furiosis, & ijs, qui atrophia laborant, & qui se abscondunt, & epilepticis. Detur autumni tempore maxime.*

*Al. legēdū est.

De Epithymo.

Epithymum igitur nigram choleram educit inferius. Dandum ergo perfectis ℈ † iiij, cum sapa vel oxymelite & sale modico. Conuenit autem passionibus ex ventositate natis, hypochōdriacis, & quibus hepar grauatur, & dyspnoicis. Similiter purgat illud superfluum, quod nascitur super satureiam, sed debilius est.

† Al. xij.

De Polypodio.

Polypodium choleram nigram maxime educit, & phlegma. Dentur autem radicis mundatæ ℈ vij. Elixa* eas in melicrato aquoso, vel Sole siccatas da comedendas ante cibum. Purgat quoqꝫ mediocriter in viscello gallinæ, vel ptisana cocta.

* infunde

C *De Pulegio.*

Pulegium quoqꝫ educit choleram nigram: & tragoriganum, et †panthemimum, quod leuitate modo dicitur & alixon, & alipon.} Dentur autem de vnoquoqꝫ ℈ vi. Melius autem dantur cum aceto, & sale modico & aqua, siccata & trita.

† Parthenion, quod & leucāthemon vocatur.

De Lapide Armenio.

Armenius lapis nigrā purgat cholerā, & oē pingue & viscosum. Ideoqꝫ dat̃ melancholicis, & elephātiosis, & siibus, & phreniticis, & asthmaticis. Dosis aūt eius est ℈ iiij, siue plus, siue minus.

* Al. nephreticis.

De Centaurio Minore.

Centaurium minus choleram pinguissimam purgat, & mucilagines. Et ideo prodest spleniticis, & ischiadicis. Bibitur autem elixatura eius. Sumantur quidem cētaurij ℈ vi, aquæ cotyla vna, & bulliat ad medietatem.

De Purgantibus Phlegma.

Phlegmagoga dn̄r, q̄ phlegma purgāt: quibus vtēdū est ī frigidis habitudinibus, & ætatibus, & egritudinibus, tp̄e quidē hyemis, vt in paralyticis, apoplecticis, tumētibus tumore frigidō, & qui multū & frequēter pinguia phlegmata mingunt, & quibus phlegmata abūdāt in ventre &

* laxo

D pectore & lt͞o, & mulieribus rheumatizantibus, & qui pinguia excreāt, & fastidiosis, & ischiadicis de mucilagine articulorum factis, elephantiosis, maxime aūt ijs, qui hydropem anasarca patiūtur.

De Colocynthide.

Colocynthis phlegma purgat maxime, & cholerā, & mucilagines. Vnde neruorū eorūqꝫ passionū est purgatiua. Dat̃ igit̃ vtiliter oībus capitis passionibus, et orthopnoicis, et ischiadicis, et arthriticis, & ijs qui in renibus & vesica diuturnā affectionē habuere: est quoqꝫ vtilis alijs passionibus, q̄ sunt ex materia vix extirpabili & dura. Dant̃ autem ℈ ij de interioribus in melicrati cyathis duobus, debilibus aūt ℈ i dat̃. Eligenda est aūt alba & mollis interioris colocynthidis pulpa, nam sicca & denigrata inutilis est. Terēda est aūt & soluēda diligenter, & multoties cribellāda. Et quādo vti ea volumus cū melicrato diligēter soluat̃: nā trita anteq̄ infundat̃, tenuissima videt̃, sed q̄n in melicrato infusa fuerit, tumescit valde, vt non facile credat̃, ꝙ cribellata fuerit: q̄ si sic bibitur, tumescunt eius partes recentes in ventre & stomacho, & maxime in intestinorum circulis et reuolutionibus propter mollitiem: quæ acres existentes natura & demordentes, intestina vlcerant quibus insederint, & passiones neruorum inferunt, et strophos, et fortes tortiones. Vnde cū multa cautela cū melicrato oportet eā soluere. Quod si mitius purgare volueris, colocynthidē desup aperi, & oē semen proijce, & solū pulposum absqꝫ semine in eā relinque, et reple eam elixatura, vel vino dulci,

* sapa.

& ve-

& veteri,& sic infundatur per diem et nocte: deinde colabis vinum cum panno,et calefacies,et dabis bibendum. Optime quidem purgat ictericos,et habentes liuidas pustulas in superficie. E

De Tithymallo.

Tithymallus educit plegma & cholerã nigram. Dañt aũt cymæ virides in vasculo quodam ad ignẽ desiccatæ, et sic diligenter tritæ. Misceañt aũt earũ ℈ iij cum polẽta et aqua, et sic bibañt, nam siccæ comæ eius debiliores sunt. Cũ caricis aũt tithymalli radix siccata in vmbra reponat: & qñ ea vti volueris,corticis ablati diligenter triti ℈ iiij immitte in vino dulci veteri,et sic infundi permitte die et nocte: & p pãnũ colãs calefacies modicũ, dabis ad bibendũ cũ vino. optime purgat. Succus aũt tithymalli dat à quibusdã cũ caricis,vel cũ polenta,stagones i. guttę iiij aut v, sed multum vlcerãt linguã et quæ circa eã sunt,et ventri calorem inferunt maximum. Sed,si vis bene facere, in ficu matura & recenti,supradicti lactis iij guttas immitte, & de lacte eiusdem ficulneæ secundum vires sumentis; & sic da ad comedendum. Et si volueris seruare toto anno,poteris. Quacunq; hora dederis,facile purgat: sed tanquam de fortissimo cathartico obseruare,quoniam mirabiliter soluit.

De Isio.

Ision phlegma purgat,maxime. Cuius cortices siccæ & insusæ,vt prædictum est,in aliquo dulci vino da ℈ vi. Bene purgat quantumcunq; volueris,donec anum aqua non laueris: sed cum panno lineo illum absterge: & quando tibi videtur sufficienter purgasse, laua anum frigida aqua, & extrema manuum & pedum in aqua mitte,& restabit fluxus. F

De Elaterio.

Elaterium purgat nimis phlegma & choleram. Dabis autem obolos iij cum lactis confestim mulcti cotyla vna. Sed eligendum est quod viride sit in colore,& leue,& non vetus.

De Cocco Cnidio.

* serosos. Coccus cnidius phlegma purgat & choleram mediocriter,sed magis crudos & aquosos humores: est enim igneus & acutus. Dantur autem grana xxx: si vero leuius purgare volueris, dentur grana xx vel xv. Dentur autem sic: quod interius est ex granis,cum polenta teres & vino,et da ad bibendum: & postea modicum olei rosei vel melini sorbere facias,ne fauces exuras. Ideoq; melius est ex eis cum melle cocto catapotia formare, quia aquosos humores magis purgat. Inter aquosos purgantia est magis habendum.

De Agarico.

Agaricum purgat phlegma & cholerã, sed mediocriter. Dabis ʒ ij cum melicrato vel oxymelite. Est autem cacostomachum: & quia leue est,superiora petit. Sit autem albissimum,& facile,& non valde lignosum,neq; robustum. G

De Cnico.

Cnicus idest semen croci hortensis siue hortulani, purgat phlegma, sed non fortiter. Tritum ʒ ij,& in viscello gallinæ,vel ptissana mistum et colatum,et sic bibitur. Quidam aũt quod interius est cnici accipiunt,& terunt cum amygdalis,& aniso,& melle: et catapotia formantes seruant,ictericis vtilia quidem,sed leuiora.

De Lathyride.

Lathyrides i. cataputia,purgãt phlegma magis. Dentur de maioribus grana xv, de minoribus xxx & amplius purgari indigentibus: diligenter, vt mandant præcipe. Iis vero qui multa euacuatione non indigent,integra da bibenda,maxime si patientes fuerint cacostomachi.

De Aristolochia.

Aristolochiæ rotundæ semen siccum,tritum ʒ i bibatur cum melicrato: phlegma purgat & choleram: est autem eustomacha.

De Linozostide.

Linozostis i. mercurialis,si elixetur, & sola folia comederis,sufficienter stercus expellit. H

De Cucumere Agresti.

Cucumeris agrestis radix,obolis duobus cum melicrato bibita, educit phlegma sufficienter sine molestia,& stomachum non euertit.

De Styrace.

† Al.ij. Styrax pinguis & flauus datur ʒ † i cum terebenthina: mensura æquali in catapotijs: & phlegma satis educit.

De Thymo.

† Al. drach. iiij. aut iij. Thymi cymas cum floribus teres cum oxycrato,et sale modico,† ʒ x aut minus: & expurgat sine molestia satis phlegma & choleram.

De Cyclamino.

Cyclamini radices solutæ ʒ iij aut iiij secundum virtutem,cũ hydromelitæ bibitæ, purgãt phlegma & choleram,maxime autem per sudorem. Ideoq; bibentem oportet iacere, & cooperire,& calefacere corpus,vt sudoris exitum adiuuet.

* Al. scordio. *De Allio.*

Allij drach. iij solutæ,& cum hydromelite bibitæ,phlegma educunt.

De Chame-

A *De Chamæpity.*

Chamæpityos tritæ ℥ ij cum ficubus vel cũ melle cocto sumptę in catapotijs, educunt phlegma.

De Bdellio.

Bdellij arabici clari atq; flaui ℥ iij solutę cum hydromelite bibantur, & phlegma purgabũt. Proprium autem est oculis rheumatizantibus.

De Radicibus Oliuæ & Pyrethri.

Oliuæ radicum corticum ℥ i cum vino vel aqua sumpta phlegma purgat. Similiter pyrethri radicum oboli viij cum aqua & ligdos semine ℈ iiij.

De Galla.

Gallæ quoq; grana xl excoriata comeduntur, & similiter operantur.

De Hydragogis.

HYdragoga dicuntur quę aquosos expurgant humores: quibus vtendum est in hydropicis, & mulieribus molestatis per longum tempus ab aliquo fluxu, & rheumatizantibus. * Al. albo. * Al. rheumatica vlcera habẽtibus.

De Squama Aeris.

Æris squamæ ℥ i ß in melicrato data, non solum aquosos humores, sed etiam phlegmaticos educit. Quædam vero prædictorum phlegma educũt aquosum, vt coccus cnidius, & cnicus, & linozostis, & agrestis cucumeris radix, quæ hydropicis est vtilissima. B

De Euphorbio.

Euphorbium phlegma educit, sed maxime aquosum. Acutissimum autẽ est nimis igneum, {et cholericum:} ideoq; colicis datur, et ventres frigidos habentibus: alios vero fortiter turbat, sitimq; validam infert: sed admisce ei aliquod odoriferum semen. Dabis ex eo iij obolos cum melicrato: melius autem est cum melle cocto catapotia formare ex eo.

De Chamelæa.

Chamelæa cocta in mulsa & bibita, aquosa magis expurgat: purgat quoq; phlegma & choleram. Mitte autem ex ea ℥ v in duabus cotylis aquæ, & coque ad quartam: in fine autem coctionis supermitte mel mediocriter, & parum coque, & colans da in potum. Quidam vero erunt valde chamelææ ℥ † i, cymarum absynthij duplum, & cum melle conficientes formant catapotia. * Al. dimidiũ. † Al. ij.

De Ammoniaco.

Ammoniaci, thymi an̄, mistas ℥ iij in melicrato bibe: aquam educunt. Quidam spleniticis illud dant cum acetoso melicrato.

C *De Sabuco.*

Sabuci radicis corticum succus bibitus ℥ ij aquosum humorem educit.

De Purgantibus Sanguinem.

SAnguinem vero purgãt, porri capitati succus i. eius quod dicitur aratillum: mercurialis quoque, albæ violæ, agrestis malua, & saluia.

Ratio Quorundam conficiendorum ac prius.

De Opio.

OPium sic fac. Mẽse Iulio papaueris viridis folia teras per linteolum extorquens: semen ipsius papaueris viridis teras, & ipso iure miscẽs coque vt spissum sit, et ad Solẽ siccabis: et serua: illud est opium. *De Omphacomelite.*

Omphacomeli sic fac. Rec. botros mundos non maturos nec acerbos, & repone in vmbra, vt possint suæ humiditatis aliquantulum deponere: deinde exucca, & mitte de ipso succo partes iij, & mellis despumati partem vnam, & mitte in vase fictili & gypseo cum calamo perforato, & suspende ad Solem per dies quadraginta. Valet ad crassas ventositates rheumatizãtes, ad fastidium & debilitatem stomachi, flaccida corpora confirmat, & maxime quæ syncopim patiuntur.

D *Alia Confectio eiusdem.*

Omphacomeli sic fac. Vuæ non maturæ succi partes ij, mellis partem i, in vase duplici coque, donec densior liquor ipse fiat, & vtere.

De Oesypi Ceroto.

Oesypi cerotum sic fac. Ceram, axungiam sine sale, colophoniam, ius lanæ, vetus oleum, an̄ li. i, ius fœnugrę. ℥ vi, adipis anserini et pullini an̄ ℥ i: coque oleum cum iure lanæ et fœnugręci diligentissime, donec ad mensuram olei veniat. Iterum pone ad focum, additis suprascriptis speciebus.

De Iure de Lana.

Ius vero de lana sic fac. Lanam succidam in aquã multã pone vt molliatur, diebus sex: septima vero die coque, & ipsam pinguedinem desup̃ collige suprascripto penso, et exinde cõfice cerotũ.

De Hydromelite.

Hydromeli sic fac. Mellis optime despumati libras xx, succi cydoniorum libras v, aquæ fontis libras xl, misce diligenter in vase fictili tenui et picato, recõde, et claude: et mitte ad Solem sub tecto diebus xlv hoc est ex die calendarum Iulij vsq; in iiij idus Augusti, ita vt intra quinos dies vas conuertas, vt partes quæ quinq; diebus fuerunt superiores, fiant infimæ. Hoc genus poculi vino vetusto melius redditur, vt nescientes quid bibant, putent se optimum vinum bibisse.

De Gariophyllato.

Gariophyllatum ad catharrum sic fac. Gariophyllos zingiber & piper tere, adde vinũ, & paucum mellis, & pone ad focum vt bene ferueat: deinde pone in cuppa lignea radicem apij, petroselini, libystici, costi, fœniculi: & super istas herbas in ipsa cuppa mitte gariophyllatum feruentem: & tandiu ibi sit, donec temperetur vt bibi possit: per dies tres, mane & sero hoc facias. E

De Chalcocecaumeno.

Chalcocecaumenõ sic fac. Limaturã de cupro in ollã rudẽ mitte, adde acetũ in ipsa olla gypsea de argilla: et mitte in foco, vt intus & foris ipsa olla rubra sit quasi focus: tolle à foco, et mitte intus fusticulos paruos, & ipsam ollã ad Solẽ mitte vsq; dum refrigeret: & illud est chalcocecaumenon.

De Amylo.

Amylum sic fac. Mitte frumentum mundum in aqua per noctes, & dies tres, & per singulos dies aquam renoua: postea in pila macera: adde aquam, & per linteum extorque in concha, & dimittas residere: et tunc ipsam aquam diligenter expurga, vt imum non moueas: quod remanet ad Solem sicca: & hoc est amylum.

De Cerusa.

Cerusam sic fac. De plumbo fac tenues laminas, & mitte in vase operculato aceti modium medium, & super acetum mitte ipsas laminas plumbeas, ita vt acetum non contingant: tunc ipsum vas gypsa vt nullum spiraculum habeat: ibi maneat diebus xv: postea tolle laminas, & rade puluerem quem ibi inueneris, & erit cerusa. F

De Aerugine campanæ.

Æruginem campanæ sic fac. Laminas de cupro tenues facias, & sicut de plumbo diximus ad faciendam cerusam, facias, & habebis æruginem campanæ.

De Medulla Ceruina.

Medullam ceruinam albam sic fac. Frange os cerui, & tolle medullam, et dimitte manere in vino horis quatuor: de ipso vino tolle, & in aqua mitte, & manibus macera donec alba sit: fac tortellos inde, & repone, & vtere.

De Sapa.

Sapam sic fac. Musti de peculo ℥ xv tolle, cydonia integra, viij, caricas xv, dactylos iij, anethi ramorum M i, fœniculi similiter, apij similiter: coque ad tertiam: & quando refrigeratum fuerit cola, & repone in vase fictili & picato.

De Careno.

Carenum sic fac. Musti dulcis modios xx, mellis ℥ x, cydonia partita xx, poma similiter, pulegij M v, canabis rad. M i, cyperi M iij, apij radi. & seminis M i, scariolæ ramorum & seminum, petroselini ramorum & se. costi hortulani, radicum fœniculi, radicum libystici, añ M i: hęc omnia coque ad medium, & refrigeratum repone in vase picato. G

De Hydromelite.

Hydromeli sic fac. Musti dulcis modios x, balsamitę siccę M iij, cyperi radi. M iij, petroselini radi. fœniculi radi. apij radi. lybistici radi. añ M iij, nuces pineas integras v, cydonia partita xij: coque ad medium, postea cola, & adde mellis cocti modium i: commisce bene, & quando refrixerit, repone in vase fictili picato.

De Garo Cathartico.

Garum catharticum sic fac. Polipodij pul. lib. i, piperis al. gra. 50, diagridij ℥ i, gariophyllorum cochlearium i: terens commisce cum melle, & repone in vase vit. deinde accipe ad quodcunq; volueris coclear i, vel ij, secundum vires: maxime humorem educit melancholicum.

De Lycio.

Lycium sic fac. Prunellas de caprifolio collige mense Septembri, & tere, per linteumq; extorque, & succum eius ad Solem in concha sicca, & erit lycium. H

De Acacia.

Acaciam sic fac. Mense Septembri prunellas ex nigra spina tere, per linteum extorque, succumq; eius in vase argenteo siccabis, & erit acacia.

De Flora.

Floram sic fac. Cerusam tritam cum oleo & cera modica coque in vase cupreo aut æreo: cataplasma vbi necesse est apponere, celeriter corium adducit.

De Ptissana.

Ptissanam sic fac. Mitte hordeum pinsitum in ollam rudem, cum aqua bene coque, per linteũ extorque, condias de sale, butyro aut oleo, cum pipere & cinnamomo modico: repone & vtere.

De Chalcidio.

Chalcidium sic fac. Æris florem in aceto vehementissime subigito, sicca ad Solem, fac puluerem & vtere. *De Opopanace.*

Opopanacem sic fac. Herbam virgultam, & radicem panacis siue meu, tere, extorque succum eius, in Sole siccabis, & erit opopanax.

De Omphaco.

A *De Omphaco.*

Omphacum sic fac. †{Acinos expressos} accipias, carnes ipsas & nucleos in Sole siccatos tunde, fac in puluerem, & erit omphacum. †Al. acidas oliuas.

De Diagridio.

Diagridium sic fac. Mense Augusti collige herbam tithymalli, & eius radices pinse: ius ipsius, id est lac in vase argenteo mittas, vt coaguletur sic ad Solem diebus vndecim: & pro necessitate quando opus fuerit vtere.

De Aphronitro.

Aphronitrum sic fac. Nitri partes ij, & saponis i, distempera cũ prima gutta saponarij: factisq; trochiscis ad Solem pone.

De Polenta.

Polentam sic fac. Hordeum quando cœperit habere quasi lac, mitte in furno: & quando desiccatum fuerit, paleis munda, & fac farinam.

De Elaterio.

Elaterium sic fac. Succum cucumerum agrestium non maturorum exprime, expressumq; su- B per plenum vas aquæ infunde, & quod supernatauerit collige, & ad Solem sicca.

De Resina frixa.

Resinam frixam sic fac. Rec. resinam pineam, in ollam missam durissime coque, & sic proba si est frixa: Gutta posita in marmore si infrigidata puluerizetur, tolle ab igne.

De Aqua ignita.

Aquam ignitam sic fac. Rec. salis lib. ij, sulfuris viui, tartari, añ ℥ † i, vinum forte, & fac ad disciplinam aquæ rosatæ. † Al. iij.

De Hydrelæo.

Hydrelæon sic fac. Rec. partes ij aquæ, & iij olei.

De Hydromelite.

Hydromeli sic fac. Rec. partes ij aquæ, & iij mellis.

De Posca.

Poscam sic fac. Rec. aquæ partes ij, vini tres, & coquatur.

De Cephalæa.

C SIquis cephalæam patitur, & vnum de brachijs tumuerit, vel caput, & ex vtraq; parte, seu sinistro oculo signũ apparuerit in modũ lenticulæ, moriturus erit. Si vero ex nullo alio signo moriturus est, demus ei hæc antidota, esdram s. vel philoniũ, hieram picram, blancam. Et puluis fiat ex spica nardi, & squinantho, & ammoniaco, & succo tithymalli virginalis & interioris: & opiũ, & semen papaueris, & flores centaurij addantur, ex nullo magis, sed æqualiter ex omnibus fiant: & diagridij ℥ i: his omnibus in puluerẽ redactis, dabis ℈ i cum vino calido: & anethino ac rosaceo oleo perfunde caput. Item Esdræ potio cum vino calido temperata & bibita, sine vnctione facta, dolorem capitis sedat. Item Theodoricon emperistõ magnum, ad omne vitium capitis facit: hoc idem facit diaolibanum. ℭ *Ad Dolorem capitis, & Calorem.* Accipe cymas salicum, & in fortissimo aceto ad ij partes decoque, & exinde caput & pedes foueas, & ex cymis caput fomenta. Item galbanum chartæ impone, & pone in parte illa qua caput dolet, et prodest. Item sauinam tere cum albumine oui, & cũ aceto fortiter distẽpera, & emplastrum fac super caput eius, & ibi dimitte iij diebus, & ambo crura eius vsq; ad genua mitte in aquam frigidam, et da ibi ei potum ad soluendum. ℭ *Ad Febrem capitis, quæ non permittit hominem dormire uel quiescere.* Tolle capita papaueris sicca vel viridia, & semen lactucæ, violas, & folia myrtæ, & pone in cacabo aqua pleno, & coquatur vsq; dum omnes herbæ dissoluantur: & ex decoctione ipsarum pedes & crura lauentur, & extergantur lin- D teo fortiter, deinde vngantur oleo violato: & sic somnum præstabis, & dolorem & angustiam auferes. ℭ *Potio ad Dolorem capitis.* Fœniculum, rutam, libysticum, mel, piper, vinum, totum commistum ieiunus bibat. ℭ *Item ad Somnum.* Succus papaueris agrestis cum farina hordei inũctus dat somnum. ℭ *Item ad Dolorem capitis.* Folia hederæ terrestris cum albumine oui in fronte ligata prosunt. ℭ *Electuarium ad Capitis & Stomachi dolorem.* Rec. mastiches, anisi, fœniculi, polypodij, thuris, myrobalanorum indorum, croci, spodij, sandali albi & rubri, portulacæ seminis, diagridij, añ ʒ iiij, zacaræ, amygdalæ, añ ℥ ß, tragaganthi ʒ ij, camphoræ ℈ i, musci ℈ ß, violæ quantum de alijs omnibus speciebus, tempera cum syrupo violaceo. ℭ *Vnguentum Laxatiuum, quod caput alleuat, stomachũ purgat, appetitum confortat, oculos clarificat.* Rec. succi apij ℥ ij, foliorum rubi succi ℥ iij, polypodij succi ℥ iiij, laureolę succi ℥ i, fœniculi succi ℥ xiij, mercurialis succi ℥ xiiij, olei lib. ij, adipis gallinæ et verris añ lib. v, resinæ ℥ i, thuris, masticheṡ, añ ℥ ß, casiæ fistulæ medullæ ℥ ij.

Ad Tineam.

Elleborum nigrum tritum cum vncto pone super totũ caput. *Ad idem.* Ficatum porci num crudum & calidum cataplasma diebus nouem, postea laua de aqua frigida, & sanabitur.

Ad Furfures.

Accipe semen vrticarum, & trita parumper, & pone in aceto per diẽ & noctem, & postea laua

caput

caput de qua re volueris, deinde vero de ipso aceto, ad vltimū autem de pura aqua: hoc fac bis vel ter. *Ad idem.* Coque cyclaminum in vino, & caput ablue: deinde coque saluiam in vino, & caput ablue: & super hoc puluerē nepitæ asperge super totū caput nocte, & mane iterū laua cum saluia. E

Ad Capillos Cadentes.

Apes quàm plures in olla noua include, & ibi eas incende, & cum oleo tere, & exinde in caput mitte, & scarificatum perunge.

Ad Diuturnam Alopeciam: & ad Renascentes Capillos.

Pyrethrum tritum mistum cum felle vituli sæpius perunges. Stercus etiam felis idem præstat cum aceto illinitum. Euphorbium cum oleo frequenter impositum idem mirabiliter operatur. *Ad idem.* Caprarum stercus, et vngulas ipsarum combustas, et cum aceto solutas adhibe. *Ad idem.* Testudinem viuam super sarmenta incende, & cinerem eius in cacabo nouo cum aluminis ʒ iij, & medullæ ceruinæ totidem, cum vino coque, & alopeciam inde frica. ℂ *Item ad Vriones in capillis.* Accipe fel terræ, & fel bouinum, seu taurinum, & acetum, et pone in cucurbita de creta, facq; fortiter feruere, & refrigerato, et colato: laua semel vel bis, deinde laua cum aqua calida si vis. ℂ *Ad idē, & vt Capilli citius crescant.* Olibanum cum stercore murium pari pondere tere cum aceto & perunge, sed ante loca nitro frica. Idem facit git ustum cum aqua tritum & illinitum. Item lathyris trita, & cum oleo cocta, & illinita mirabiliter capillos augmentare facit. Item fimum caprinum combure in testa, & tempera cum oleo, & raso capite inunctum spissos capillos præstat. Flos agrimoniæ tritus cū oleo & fricatus, nigros capillos facit. ℂ *Item ad capillos cadentes.* Agrimoniam tritam cum lacte caprino impone. *Ad idem.* Verbenam cum absinthio in lixiuio coque, & laua caput assidue. ℂ *Vt Capilli nascantur vbi volueris.* Panem hordeaceum, & chartam cum sale æqualiter cōbure, & tere cum adipe vrsino, & vnge locum. *Vt Capilli nascantur vbi vis.* Vnge caput oleo myrtino, quod sic fit: Rec. flores myrtæ, & coque cum oleo communi, & eo colato pone recentes alios flores myrtinos, & stet sub diuo xl diebus: sic fit omne oleum, vt rosatum, &c. Item corticem mediam de vlmo in aqua coque, & de ipsa aqua caput laua, deinde puluerem rutæ superasperge. ℂ *Item ad Capillos & pilos vt nascantur.* Pellem de capite vulpis calybitidis i. tugurialis excoriatam combure, & lacertæ viridis corpus eiecto capite vno die aut nocte suspende, & postea coque in oleo simul cum puluere, & vnge vbi volueris. *Ad idem.* Ex cortice capparis incenso cum melle inunge. Similiter ex puluere ranarum, & muris fimi cum pice liquida, & ex cinere quercus nouellæ vnge sæpius. F

Ad Auferendum Pilos. G

Ad pilos de facie vel alia parte corporis auferendos. Psilothri calcis viuæ lib. i in vase fictili ad ignem, sine aqua per diem & noctem dimitte: in crastinum autem aquæ quantum sufficit infunde, & diu agita: postea adde lepnias pulueris i. auripigmenti ʒ ij. Quando vero probare volueris, an perfecte coctum sit, penna immissa & abstracta si depilatur, coctum est: tunc in balneo antequam laueris vnge: post horam quando iam pili cadunt, de furfure absterge, & laua. ℂ *Vt Pili ita ablati nunquam renascantur.* Cicutæ semen, vespertilionis sanguinem, verbenæ succum cōmisce, vt multum spissentur, vnge nocte prius ablatis pilis.

De Hemicrania.

Siquis hanc passionem habuerit, & nullum cibum sumere quærit, & dormire nequiuerit, nauseare iterum non valuerit, & nullum suspirium fecerit, & potestatem in lingua nō habuerit vt debet, sed hæsitauerit vt ictericus, ista signa mortem significant. Si vero nulla sint mortalia, dabis ei picram Galeni & sal catharticum. Vnguento thermantico seu calido vnge caput eius. Item succo foliorum hederæ cū oleo & aceto vnge nares, et statim dolor sedat. ℂ *Pilulæ ad Hemicraniam.* Rec. myrobalanorum citrinorum, kebulorum, indorū, añ ʒ ß, croci orientalis, mastiches añ ʒ ij & scrup. ij, scammoniæ ʒ i ß, aloes hepatici quantum pensat totum, tempera cum succo fœniculi, & da eunti dormitum. ℂ *Ad idem, & ad quoslibet alios morbos.* Baccarum lauri cum folijs ʒ i, bryoniæ ʒ i, mastiches ʒ i, aloes ʒ ij: tere & confice cum succo caulis, & fac inde pilulas, & da patienti post comestionem xi vel xij secundum virtutem, eunti dormitum. *Ad idem.* Herba quinquefolia in vino, aut in aceto trita perunge. H

De Scotomia.

Qui villam iugiter circuit per gyrum, vel contra Solem respicit, seu in puteum seu in quemlibet locum manum mittit vt inde aliquid attingat, & statim cadit & spumat, mortale est. Si autem nullum mortale sit signum, abrotanum da bibere, & in capite pone theodoricon emperiston, & hieram, & anacardinum theodoricon. *Item ad Capitis Vertiginem.* Balsamitam cum oleo tritam & expressam, cerebro & fronti tepidam vngendo appone.

Ad Caput Fractum.

Aranea tela cum oleo & aceto, fracto capiti apposita, dolorem tollit & sanat.

De Epilepsia.

Qui ceciderit in hanc passionem, & contraxerit omnia membra in vnum, non tamen spumat, & postea libenter manet solus, & cum nemine propria voluntate loquitur, signa mortalia sunt.

Siquis

A Siquis lunaticus spumat,& oculos conuertit,& fremit,& mugit,& cadit,& membra contraxerit,& colorem similem croco habuerit,moriturus est: si autem hæc signa desunt,cum blāca,aut sancti Pauli antidoto,aut Esdræ cū scammonia, ei subueniatur. Item epilepsia nascitur ex tribus humoribus,i.phlegmate,cholera rubra, & melācholia. Siquis cadens fecerit spumam multā & albā, & stridet dētibus,erit de phlegmate. Si vero qn̄ ceciderit, claudit oculos quasi dormiat,et nō proijcit spumam,& cito resurgat,erit cholera. Si aūt vultum nigrū habebit,& distorquebit os,& caput, & linguam,& manus strinxerit,& fecerit spumam paruam,et continebit se quasi ad mortē,de melancholia erit. Item per vrinā potest cognosci,ex quo horum trium æger patiatur,quia si fuerit alba & crassa,erit de phlegmate: si citrina & parū nigredinis habuerit,de cholera rubra: si alba & nigra & crassa,erit de melancholia: hoc potest probari in sequenti nocte sui casus, vel precedenti in vrinis. Patientes aūt melancholiæ causa vel phlegmatis,sic curari possunt. In primis talem diætā accipiant xv diebus vel xx: comedāt carnem *ouillam non pinguem, coquinatā,& agnos paruos. De volatilibus,comedant gallinas,gallos,anseres,anates, pullos columbarum domesticos,phasianos. De oleribus,porros coctos cum oleo,buglossum coquinatum,pastinacas coquinatas,fœniculum,asparagos,ius cicerum cum oleo. De fructibus vero nullum, nec pisces. Bibant vinum subtile cum aqua. *Potio ad idem.* Rec. pœoniæ grana, saluiam,absinthium,vrticam, marrubium: secundum æstimationem in aqua frigida temperabis. *Item ad idem.* Lasar i.assæ fœtidæ, maluę,betonicę, abrotani,phu,cinnami,piperis albi,rhu pontici,euphorbij,salis,ficuum,opopanacis,saluiæ, origani,diagridij,scillæ,casiæ fistulæ, ammoniaci,mastiches, hyoscyami, costi,rutæ,castorij,añ ℥ i ß,sagapeni,mādragoræ,mercurialis,sampsuci, thuris,añ ℥ iiij: da ei cum aqua calida in modum auellanæ. ¶ *Item puluis ad Caducos,& qui spumant,& Paralyticos.* Rec. olibani,mastiches,myrrhæ,sanguinis draconis,aspalathi,antimonij,æquali pondere, opopanacis ℥ i, oliuæ smaragdinæ, bdellij varij, petræ de capite corui marini nigræ † vnc. iij,crystalli,sadib i.folia nucellę, nascam i.fungum quercinum, carbones sambuci,petræ sancti sepulchri,nascam vitis,† pannum blattæ byzantiæ,nascam myrtinam,† crucem marinam,herbam occasionis,† cicerellum,furfura,matrissyluam,herbam hircinam, betonicam,maiorem maluam, marcoram i.marrubium, baccarum, † malum styracis, vngulam vrsinam,corium vituli marini, fel & ficatum vrsinum, fel & ficatum corui, fel & ficatum erinacei, cingulum de corio capreoli,os de corde cerui,sulfur,pallam maris, radicem de carduo albo,añ ℥ ij: puluerem fac & da cum aqua frigida. *Ad idem.* Oua coruorum comesta prosunt. expertum est. Qui perdit loquelam culpa epilepsiæ,succū rutæ agrestis naribus inijcies: hoc sepe facto eam recu

* Al. suillam

† Al. drach. vij.

† Al. carnem

† Al. curcumā

† Al. canosolā i polium.

† Al. malū terrę.i. cyclaminum.

C perabit. ¶ *Vnguentum ad idem.* Centumneruiam, violam, brancā vrsinam,allium,farfaram,apium risus,batrachion,linguam caninam,sisymbrium,fœniculum,libysticum,aquilegiā, æqualiter,herbam fœtidam plus quàm de alijs: his oībus pinsitis cum axungia scrofæ recenti,& in axungia valde coctis,exprime fortiter per pannum in aqua frigida,& quod supercoagulauerit collige & repone,& vtere. Infirmus aūt secludatur diebus xxx: prius tn̄ accepta potione, quæ optime purgat,capite raso,& bene calefacto,mane totum caput hoc vnguento,& totum collum in circuitu vnge,et sero similiter eunti dormitū: & hoc xxx diebus facto, Rec. castorium,& olibanum,& antimoniū, æquali pondere,& pulueriza,& distēpera cum fœniculi succo,& da ad bibendum mane ieiuno,et sero eunti dormitum,& hoc per xxx dies,et custodi à cibis cōtrarijs. *Item probatum Vnguentum Epilepsiæ.* Rec. linguam caninam,brancam lupinam,plantaginem de aqua sulfurea,sisymbrium,fœniculum,libysticum,centrum galli,violam,saluiam: hæc omnia æquali pondere cum recenti axūgia scrofæ in aqua decoque, & cola fortiter, & quod supernatauerit infrigidatum collige. Et quando operari volueris,cathartico patientē purga,prout res postulare videt̄: deinde abraso capite abundāter inunge,habens idē supra caput et circùm amplā testam calefactā,vt affatim calorem ministrare possit: hoc per triduū,vel quantū opus fuerit fac. Et aquā aliquantulū mellitā & calidā bibat. Anti

D moniū,castorum,olibanum,linguæ caninæ radicem,fœniculi radicē,æquali pondere,& puluerizatis vtatur in supradicta aqua,vel eius succo expresso. *Item ad idem.* Fac bullire cētumneruiam idest barbaram syluanam in ix phialis vini,vt redeat ad tertiam: da phialam i per dies nouem.

De Apoplexia.

Qui ceciderit in apoplexiam,& de multis rebus desiderat sibi cibum afferri & potum, & statim quando videt hęc abominatur,siue masculus fuerit,siue fęmina, mortem sibi imminere significat: qui autem non habuerit hæc signa,curari poterit cum supradictis antidotis & vnguentis.

De Phrenitide.

Qui ex phrenitide multum alienatur,phlebotometur de media vena frontis,quantum oui testa capere potest. Si perdiderit loquelam,sternutamento vtatur,quod conficitur ex condili herba. Si autem præ nimia angustia dormire nequierit, crura & pedes lauentur ex decoctione violarum, & rosarum, & semine lactucæ, & myrtæ, & sic colatis linteo, vngatur oleo violato: & si non alienatur,& desiderat balneum, sine aliquo timore detur. Si autem hoc totum non profuerit, radatur totum caput,& ex calido pulmone pecoris obuoluatur totum caput, et maneat ibi per totam noctem,et super folijs cucurbitę: & totus stomachus similiter obuoluatur de folijs: & matutina hora præ nimio fœtore auferantur. De cibis, vtatur cucurbitis & portulacis conditis cum pauco oleo

& aceto,

& aceto, & comedat far, ptisanam: de pomis aũt, mala granata, & mala syria, & pira. *Item ad phrenitin.* Succus hederæ in naribus infusus, & ruta mista cum aceto, cerebroq; superposita, nimis adiuuat. *Item ad somnum.* Semen hyoscyami fortiter tere, & cum lacte mulieris, & oleo violato, vel rosato tempera, & tempora & frontem inunge. E

De Melancholia.

Qui melancholiam patitur, semper vomit, & fastidium patitur, & nihil de cibo & potu accipere potest, tamen hoc tantillum quod sumit non proficit ei: & Solis vel ignis ardorem nequit sustinere: & dormire non potest, tamen quando dormit supinus iacet: & nunquã firmiter dormit: & post dormitionem pigritia ei sentitur: & ambo labia viridia sunt: moriturus est. Item si multũ sitit, & lateris patiaẽ dolorem ex vtraq; parte, talis est ei curatio. Calami, nardi, casiæ fistulæ, euphorbij, costi, añ drac. ij, esulæ drac. iiij: hęc oĩa in puluerem redige, & cum vino bibat ieiunus valde diluculo, & tunc ieiunet ad horam nonam. *Item ad idem Potio.* Ireos tunsum & cribratum missum in vino ieiunus bibat mane. *Aliud Catharticum.* Tartarum, & farinam tritici mitte in vino in sero, alia die fac inde pilulas, & dabis ad manducandum ieiuno. *Item ad idem Medicamentum Purgatorium melancholiæ, quod hunc humorem proprie purgat, & liberat corpus.* Recipe anisi vnc. i, petroselini vnc. iiij, epithymi drac. iij, mel quod sufficit: dabis cum aqua, vel cum vino. F

De Lethargo.

Qui in lethargũ ceciderit, & libenter est solitarius, & multum comederit, & eo q̃ amplius desiderauerit, & loquitur quod non decet, & iugiter saliuam suam foras mittit, moriturus est, maxime si sudor frigidus in facie & ceruice fuerit. Si vero talia signa defuerint, ita curabis. Ante diem tertium nihil est adhibendum: iacere debet in loco luminoso: frequenter pulsando, nomen eius vocetur. Quo'd si præualeat plurimũ ei somnus, vngenda sunt ex oleo dulci & calido eius p̃cordia, & lana mũda & calida fascianda: cibo aũt dato, fricenẽ illius manus & pedes. Quo'd si iterũ dormiuerit, mulsam accipiat, & clysteria iniiciantur, & caput pressius tundatur: ferulæ incensæ fumus eius naribus apponendus est: sicut ẽt lucernæ extinctæ odor olfaciendus est. Sic ruta in aceto trita eius naribus adhibenda est. Sisymbrium in aceto tritum infundimus in capite, aut testudinis sanguinẽ in fronte illinimus. Ptarmico cerebrum mundare conuenit: alij sanguisugam fronti & temporibus adhibent. Ex cornu ceruino & galbano fieri fumum eius naribus valde approbamus.

Ad Oculorum Vitia.

SVper panem hordei calidum & per medium scissum puluerem carui asperges, & ante oculos patientis tenebis. ¶ *Ad Sanguinem & Vulnus oculorum.* Primũ tere pinguedinẽ, & postea adde farinam milij, & distempera cum vino in modum vnguenti, & linteolo superposito, cui opus fuerit impone. Item tolle crocum orientalem, & lycium, & succum ocymi, & lac fœminæ marem nutrientis, & dactylorum carnes: oĩa tere fortiter, & cum aqua rosata vel cum succo ipso & lacte distempera in modũ vnguenti, & super oculos pone. *Item ad oculos Sanguinolentos.* Tolle pullum columbinum, & sub ala incide, & sanguinem qui inde exierit in oculos infunde. probatũ est. ¶ *Ad Lachrymas oculorum.* Tolle rapas syluestres, & tere fortiter, et cum aqua rosacea distempera, et super oculos pone. probatum est. ¶ *Ad Lippitudinem oculorum.* Atramentum, mel, albumen oui æqualiter teres, & oculis superpone, mane & sero lacte mulieris inunges. ¶ *Item ad Lachrymas oculorum.* Rutæ succum & mel commisce, & oculos vnge, certum est. ¶ *Item ad Sanguinem & Dolorem oculorum.* Aloen & opium tempera cum lacte mulieris quæ nutrit masculum. ¶ *Item ad Tumorem, & Caliginem, & Sanguinem.* Verbenam cum oui albumine tere, & tritam impone. optimum est. Item cynoglossi succus in oculis immissus, & herba trita & superposita oculis, mire prodest. *Item ad Caliginem oculorum.* Rorem qui cadit in matutino, & succum rutæ collige in vnum, & in oculis mitte. ¶ *Ad Pannum oculorum.* Puluis olibani cum melle & aceto ac stercore maiorum murium mistus, atq; inunctus, caput denudatũ capillis vestit: et pannum oculorum diluit: dysenteriæ obsistit cum aqua sumptus occasione frigoris: lumen amissum puluerizatus & iniectus restaurat. ¶ *Itẽ ad Pannum & Sanguinem oculorum.* Membranam oliuæ fortiter teræ, & misce cum albumine oui, & pone super oculos. multum valet. ¶ *Ad Vngulam oculorum.* Tolle anguillam viuam, & extrahe inde sanguinem, & mitte in oculum. multum valet. *Item ad idem.* Recipe nitrum, & mitte per ix dies in ignem: & postea fac tenuissimum puluerem, & mitte in oculum. expertum. ¶ *Item ad Sanguinem oculorum.* Rec. succum apij, & albumen oui, misce simul, et mitte in oculum sero eunti dormitum. probatum est. *Ad idem.* Rec. salicem siccum, combure fortiter in ignem, postea fac tenuissimum puluerem, mitte in oculum eunti dormitum. probatum est. ¶ *Aliud ad Pruritum, & Pinguem pituitam.* Succum vel folia apij misce cum bono vino & dimitte per vnum diem, postea vnge oculos, vel laua. mire prodest. ¶ *Ad Albuginem oculorum.* Succus agiolæ, fœniculi, instillatus eunti dormitum, multum valet. Stercus album tantum lacertę cum vino temperatum idem facit. Item succus hederæ terraneæ in nare eiusdem partis oculi, in quo fuerit albugo, immissus, capite vehementer reflexo manente, albuginem eijcit. ¶ *Item ad Clarificandum uisum.* Fel vulturis cum stercore humano mistum, & vino bene colatum, & oculis immissum mire facit. Fel arietinum immissum hoc idem facit. ¶ *Pilulæ ad Visum expertæ.* Rec. squinanthi, spicæ, xylocasiæ, xylobalsami, carpobalsami,

A sami, agarici, asari, rosæ, violæ, epithymi, absinthij, colocynthidis, terebinthinæ, cinnamomi, croci orientalis, stœchados, mastiches, añ ʒ i, diagridij ʒ iiij, aloes hepatici ℥ v: tempera cum succo absinthij, & fac pilulas.

Ad Aurium Vitia.

AD *Aurem percussam, vel vulneratam.* Calidi panis interiora cum melle tere: & frequēter pone. ℂ *Item ad Aurium dolorem.* Tolle cæpas, & tere fortiter, & adde cyminum, & mitte in frixorio, & fac in modum cataplasmatis, & tepidum pone super aurem. ℂ *Item ad Auditum.* Micā panis hordeacei impone calidam. ℂ *Ad Aurium dolorem.* Succum menthæ tepidum infunde. *Item ad Aurium dolorem.* Rutę cymam & cyminum tempera cum lacte mulieris, misce & cola: & succus inde extractus tepidus auribus instillatus valet. ℂ *Item ad Aurium dolorem, ventositatē, & surditatem.* Cępulam albam, & allium, simul tere, & exprime inde succum, & auribus instilla. Item tolle malum terraneum, & caua, & immisso oleo coque, & in auribus instilla: idem prestat. ℂ *Item ad Diuturnos sonitus.* Euphorbium cum oleo cyprino tritū & calefactum in aure missum, singulare presidium est. ℂ *Item ad dolorem calidum & tumorem.* Succus cucurbitę cum oleo rosaceo calefactus & immissus sanat. Item lycium, & opium lacte mulieris admistum, & auribus immissum, nimios do-
B lores mitigat, si tamen opium vetus fuerit. Item oua formicarum tere, & per linteum cola, & adde polygoni succum, & auribus infunde: vetustissimū emendat surdum. ℂ *Si vulnus in auribus fuerit, aut auditus grauetur.* Vrinam puerilem tepefactam infunde: humorē desiccat, & celeriter sanat. Item hæderę succum cum vino mistum infunde.

De Fluxu Sanguinis Narium.

AD *Narium sanguinis fluxum.* Testes ouorum, & maxillas cancri, & sanguinem draconis, & stercus bouinum siccum, & parum de psilothro vnguento sicco quod remanet in vase in quo conficitur: hæc oīa tere, & in puluerem redige: & quantum tres digiti leuare possunt, vel quantuncūq; pōt cum nare, vnde sanguis fluit, leuare, attrahat, & liberabitur. Hic puluis cum aqua frigida temperatus, in mane & sero potatus cum prædicta mēsura, scilicet trium digitorum, curat fluxus mulierum, dysentericos, & hæmoptoicos. *Item ad idem.* Gypsum cum aceto forti, aut argillā, fronti vel temporibus illine, & testiculos in aceto forti patiens teneat. Item lūbricos terrestres cū thure & tenui albumine oui contere, & fronti & naribus impone. Item bombacem aliquantulū vstum, & vino & oleo infusum, in nare, de qua sanguis exit mitte: eamq; exinde oppila. Item herba sanguinaria pinsita, & naribus imposita sanguinem sistit. Puluis vrticæ combustæ naribus in-
C sufflatus idem facit. Item vitellus oui assatus & durus naribus immissus sanguinem stringit.

De Fœtore Narium.

Ad Nares male olentes. Rutæ semen, absinthij semen, vel pyrethri accipe: fac puluerem, & in naribus pone.

Ad Polypos Naris.

Recipe aluminis scissi, myrrhæ, sandaracæ, añ ʒ iiij, æris vsti, gallæ, añ ʒ i: diligenter tere: & calamo insuffla, prælotis tamen naribus bono vino: & bene valebit. Emplastrum Leneadi diapepereon, solutum cum succo mali granati acidi idem præstat.

Ad Vitia Oris.

SIquis vlcerationem oris patitur intrinsecam, tolle oculum lucidum i. lycium, & cum aqua rosea distempera, & in ore tenere facias, & sanabitur. Si ex rheumate tn̄ fuerit, abrotanum tritū & cum melle mistum in ore clauso teneatur, & phlegma fluere sinatur. Singulare auxilium hoc est, & ad dolorem dentium valet. ℂ *Ad Fœtorem oris.* Folia frāgi manduca pulegium & serpyllum simul: & quando perrexeris dormitum, aceto bono laua. Si anhelitus olet, quando perrexeris dormitum aceti boni cyathum i per partes bibe. ℂ *Vnguentum ad Vitium oris, vel Vulnus.* Ius
D de chelidonio pleno ouo, mel pleno ouo piperis grana 51, coque ad medietatem, & vtaris. ℂ *Ad Linguæ vulnus.* Arundinem in melle missam & coctam pone: mirifice sanat.

* Al. fagi.

De Dentium Vitijs.

NAsturtij succus auribus infusus dentium dolorem mitigat. Sotira & Eucharistum potata dolorem dentium sedant & placant. Item tithymalli radicem coque in vino ad medietatē, & bis per mensem os lauetur, & dētes nunquam dolebunt. *Item ad idem.* Rec. radicem vrticarū, & coque in aceto: acetum tene in ore, de radicibus vero emplastrum facias super maxillas dolentes. *Ad idem.* Tolle membranum, radicem thapsiæ, & coque in aceto, & ablue dentes, prius tamē scarificatos, vt sanguis inde exeat: hoc etiam commotos dentes confirmat. Item rasura corticum oui tene deforis, & cum aceto forti decoque, & tepidum in ore tene. *Ad idem.* Chamædryos cum aceto forti tene, & longe in ore tene: statim dolor deficiet. Item hederæ radicem in vino coque, & in ore tene radicem & vinum, multum prodest. Item quinquefolium cum radicibus in aceto aut vino coctum ieiunus in ore tene. Item vinum cum pipere miscebis, & parū bullies ad focum, & tepidū in ore tenebis. Item succus allij cum pipere triti, in aure alterius partis missus prodest. Vel sal combustum super dentem positum perfecte idem operatur. Item puluis olibani cum staphide agria tritus prodest dentibus, & linguam expeditam reddit. Item Rec. 33 grana piperis, & tere

* Al. orni.

fortiter, cum forti vino bullias: & teneas in ore, & reijcias, & iterũ bis vel ter, aut amplius sumas, E donec dolor cesset. Cortex pyrethri bene tritus, & super dentes positus prodest: puluis eius idẽ operatur. Hoc idem facit vena incisa, quæ retro est in media aure, vel alia ligata inter pollicem & indicem contrarię partis. ℭ *Ad Maxillas tumidas, & ad Dolorem dentium.* Bulli tithymalum in aqua & cola: herbam fascia leuando, & ponendo in gingiua. ℭ *Ad Dentes continendos.* Corticem pyrẽ thri incende: & bolum armenicum, & mastichen, misce: & facto puluere vnge gingiuas. Idem faciunt piper, ℨ, calx cum melle prius mista & postea assata, & galla, & mastiche, & balaustia: omnia ęqualiter pulueriza, & vnge gingiuas. ℭ *Ad Vuulam destillantem, & Fauces tumentes.* Succo absinthij sufficienti laua. Item sinapi in aceto gargarizatum cum melle multum iuuat.

*Al. piri.

Contra Vitia Faciei.

AD *Impetiginosam faciẽ & rubram.* Rec. succũ carduncelli albi, & morgellinæ, tantundẽ de olibano, & melle, & absinthio, & cerusa: & his cõmistis vnge: & laua faciẽ cũ mica panis in aqua infusa: deinde teneras cymas rubi cũ melle Luna decrescẽte, cõfice: postea inũge cerusam nouies ablutã: deinde cõmisce oleũ, & psimythiũ i. cerusam, & olibanum. ℭ *Ad Lentigines.* Rec. ouũ, & pone in aceto, donec testa maceret: & accipe sinapi, & pulueriza, & cum ouo cõfice: & vnge faciem eunti dormitum: postea laua cũ farina hordei. *Ad idem.* Succus bryonię, & cucumeris agrestis, anã ℥ i, gũmi hederæ ℥ ß, accipe: & faciem laua superiori modo: & si intumuerit facies, cũ succo strychni i. solani & albumine oui laua. ℭ *Item ad Impetiginem.* Rec. radicẽ plãtaginis, & sal, & acetũ fortissimũ, tere fortiter, & de illo aceto distẽpera, & laua. Item radix minoris lapathij in aceto cocta, & super impetiginem fricata liberat. Itẽ hieralogodion, & hiera Rufi, facit in initio impetiginẽ habentibus, & varijs alphis. ℭ *Vnguentum ad Impetiginem.* Lacertã viuã, & vitem albam pone in oleo, & coque ad tertiam: & colato oleo, adhibeatur cera purissima. probatum est. *Ad idem.* Rec. olei libram i, olibani, cozũbri, pegulę, sulfuris, saponis, lycij, auripigmenti, cerę, anã libram mediam. F

De Morpheæ curatione.

ℭ *Trochisci ad Morpheam albam vel nigram.* Rec. ellebori albi, piperis longi, careos i. carui, halcyonij i. spumæ maris, sulfuris viui, calami aromatici, andrachnes i. portulacæ, sandaracæ: omnia ęquali pondere tere, & fac trochiscos cum aceto, & vtere. ℭ *Ad Maculas albas vel nigras.* Oua trita, & cretam, lithargyrum, & cerusam, ex æquo cum aceto & oleo rosato confice: & loca prius cum linteo perfricata vsq; ad ruborem perunge. probatum est. ℭ *Ad Maculas rubras.* Cũ melle, & absinthio inunge faciem. Item aloe trita cum melle inuncta faciem iuuat.

Ad Rugas de Facie tollendas, & Omnem Aegritudinem depellendam. G

Cucumeris agrestis radices siccas tere, & secerne, & misce cũ aqua: & faciẽ laua: hinc alia aqua frigida laua faciem: quod si per triduũ feceris, mirũ effectum videbis. ℭ *Vnguentum ad Morpheam.* Recipe staphidos agriæ, sulfuris, lithargyri: fac puluerem, & vade ad balneum & laua te: & postquam lotus fueris, laua te cum aceto, & vnge supradicto vnguẽto: & post triduum iterum laua te. ℭ *Aliud ad Morpheam albam, & nigram, & Serpiginem.* Rec. succi mali terranei i. cyclaminis vel panis porcini, succi hyari, succi draconteæ, viticellæ succi, saponis, sanguinis draconis, & aliquantulum capitelli: frica fortiter sicut vnguento, & vnge vbi opus fuerit. ℭ *Ad Scrofulas.* Rec. radicis raphani agrestis rotulas ix, & tantum de eadem radice, vt tantũ succi possit exprimi, quod sit ad mensurã trium digitorum in ampulla vitrea: & da vt bibat in die Martis Luna crescente, & in die Iouis Luna deficiente: & scrofas super scrofulas pone. ℭ *Vt tota Facies sit candida.* De sanguine tauri faciem linias: maculas de facie tollit, & lympidam reddit. *Item ad idem.* Aphronitrum, lithargirum, picem rufam, olibanũ, cimoliam, raphanum: cũ aqua pluuiali confice, & faciem linias. ℭ *Vt totum Corpus hilaris fiat coloris.* Vini veteris fæcem cum oleo tere, & totum corpus perunge. ℭ *Ad Faciem clarificandam.* Rec. crystalli, amẽti dulcis & salsi, dentalis & antalis, coralli albi & rubri, vmbilici marini, nitri, salis gemmæ, sarcocollæ, anã ℥: cerusam circa omnia supradicta contere: vbi ergo cutem H laueris, distempera paululum de prædicto puluere in manu tua, & inde tange cutem. *Item ad idem.* Olibani, †ceræ virginis, cornu ceruini, lithargyri, cerusæ, ana ℥ iij, terebinthinæ ℈ iij, confice & vtere. ℭ *Vt Facies albescat & mollescat.* Cerusam, & ceram albam teras valde cum roseo, & vnge. Theodoricon emperiston male coloratis, Anacardinum pallidis valde facit.

†Al. olei.

De Passionibus Gulæ.

POtio ad Scrophulas. Rec. ellebori nigri, mali terranei, herbe mauræ i. trifolij, matrissyluæ, caudæ lupinæ: has bene ablutas fortiter pinsito, & ad tertiam decoque: & patienti de tertio in tertium diem dabis. *Item ad idem.* Rec. radicem spathulę, & radicem herbę maurę, & testiculos agni, & nouies ablue & tere: & in vase pleno aquæ ad cœlum liberum suspende nocte vna: & singulis diebus bibe. Et frondes tritas herbæ mauræ in patientibus locis fascia, & dimittatur tota nocte. *Item ad idem.* Rec. stercus porcinum, & fac puluerem ex eo, & laua prius vlcus de fortissimo aceto vel vino: & postea imple de puluere illo, donec sanetur. expertum est. *Ad idem.* Fabæ lupinæ radices vino nouies lauentur, & aqua in diuersa proijciatur loca: quarum radicum vna pars teratur mediocriter: alia pars dimittatur integra: & ix grana piperis integra, & cinnamomi integri ℈ ij, & mellis ℥ ii imponatur in olla cum vini cyathis ix: quæ omnia bulliant ad tertiam: & sic tribus diebus.

A diebus detur infirmo ad bibendum Luna deficiente. *Ad idem.* Recipe brusci radices, asparagi radices, radices fœniculi, radices violæ, cymas oliuę, cortices fagi, paululum radicum acori, cortices vlmi, flores stœchados, rosę agrestis, vel rosæ caninæ: quæ omnia lauentur nouies in aqua: & concoquantur in vino vsq; ad tertiam: & postea misceatur paululum mellis, & piperis, & ita bibat. Item vitis albæ radicem tritam cum axungia superpone frequenter. *Ad idem.* Succus capparis, & succus fumiterræ misti & bibiti valde prosunt.

Ad Glandulas.

Obuli cataplasma impone, & glandulas deficere certum est. Item folia persici cum sale tere, & superpone. mirifice prosunt. Sed si fuerint duræ ipsæ glandulæ, fimum caprinum tere cum aceto, & in panno inuolue, & superpone. ¶ *Item ad Scrofulas.* Tolle lacertam viuam, & mitte in olla rudi, olei libram vnam, & ibi se decoquant: penitus aquam non tãgat: postea vnge mane & sero, vel decies in die. *Item potio ad idem.* Enulæ radices, gladioli, asphodeli, folia lauri: omnia coque in vini fortis phyalis nouem, quousq; ad tertiam redeat: dabis Luna deficiente.

Contra Vitia Palati, & Gutturis.

B DIamoron de rubis, quod facit ad Omnes causas palati, & gutturis: Vuulam subleuat cadentem, & humorosam desiccat.* Rec. succi mororum rubi libras duas, mellis libram vnam, sapæ libram vnam: quod conficit sic: Succum cũ melle & sapa in vase æneo stagnato ad leues prunas decoque, & ad pfectam decoctionem feruefacere desine: quando vero coctũ fuerit scies, quia posita de eo gutta super marmore, si se retinuerit vt mel, bene coctum est: tunc in vase stagnato reconde, & vsui reserua: quando opus fuerit, ex eo palatum & vuulam vnge, aut ad gargarizandum dabis. ¶ *Aliud ad idem, & ad Vulnera Faucium alba vel nigra.* Rec. balaustij, succi corticis granati sicci, amborũ, an̄ ʒ iiij, aluminis scissi, mastiches, an̄ ʒ i: tere, & in puluerem redige, & cum decoctione croci collige: & quando opus fuerit, locis dolentibus inunge.

Ad Vocem clarificandam Electuarium.

Recipe cymini assi ℥ ij, seminis sinapis, piperis, an̄ ʒ xv, calaminthes, pyrethri, cinamomi, an̄ ℥ i, mellis quod sufficit.

Ad Tussim veterem & nouam.

Sotira magna cum vino detur eunti dormitum. Simili modo Eucharistum datur cum sotira mistum tussientibus. Vtile ẽt est, diabutyrum pectori & tussientibus. Idem facit diacalaminthes. ¶ *Item ad Raucedinem.* Apij semen, cymini syriaci, seminis fœniculi, seminis anethi, seminis pule-
C gij, an̄ cochleare i: in puluerem redige: & cum fœnigræci succo da ad bibendum per triduũ. res est nimis salubris. ¶ *Pilulæ ad Tussim probatæ.* Rec. styracis ʒ i, opij, galbani, sulfuris viui, terebinthinę, an̄ ʒ ij, piperis nigri ʒ xv: tempera cum succo apii, & da eunti dormitum aut iii aut v.

De Præcordiorum Passionibus.

QVibus color rubeus apparet in facie: & aliqñ post hoc in pallorẽ cõuertitur: & tunc vadit dolor inter scapulas, vel tibias, & tussit: & quod proiicit ab ore, saporem salis habet: & memoriam non habet: & vñr esse aspera, quę videt: hunc de vita, quia moriturus est. Sin minus, ita curabis: diaprasu vtile est, diaireos vitiis pectoris, sic diacalaminthes, aut clymax i. aristo. vel vitis alba, & diaolibanu catarrho, & tussi. ¶ *Electuarium expertum ad Vitium Pulmonis, & ad omne Rheuma descendens à capite ad thoracem, et qui Sanguinem expuunt, & ad Raucedinem vocis, & qui male Ructant ab ardore stomachi, & Synanchen quæ in faucem rumpit, & Stranguriam quæ ex phlegmate fit curat.* Recipe spicæ nardi, anisi, cinnamomi, tragaganthæ, gomphitæ i. styracis, hyssopi, petroselini, piperis albi, gariophyllorum, seminis fœniculi, dactyli, carui, rhu põtici, an̄ ℥ i, mellis quod sufficit: da mane & sero. ¶ *Item Aliud probatum ad Vitium Pulmonis, & Omnem tussim.* Rec. raphani, pyretri, enulæ, elenii, iridis illyricę, piperis, an̄ ℥ i: dabis mane & sero. ¶ *Electuarium dianthu, quod optime facit cõ-*
D *tra Cardiacos, Phthisicos Hepaticos: confortat illos, qui sunt Debiles natura, & ex Longa infirmitate curat.* Absinthii florum libras duas, & frondis eius libram vnam, sandali rubri & albi an̄ libram vnã, gariophyllorum, spicæ, galangę, ana ℥ ß, piperis longi, ʒʒ, mastiches, ana ʒ ii, liquiritiæ libram vnam, succi eius ℥ i, sachari libram vnam, rosæ ℥ iiii, mel quod sufficit. ¶ *Diapenidion magnum, quod facit Asthmaticis, Arthriticis, Sicce tussientibus: Vocem perditam ex calore perfecte reparat: Phthisicis, Peripneumonicis, & Pleuriticis subuenit.* Recipe penidiarum ʒ c, pinearum, amygdalarum purgatarum, seminis papaueris albi, oium trium ʒ xxx, cinnamomi, gariophyllorum, zingiberis, succi liquiritiæ, tragagan. gummi ara. amyli, seminis citruli, melonis, cucumeris, cucurbitarum purgatarum, an̄ ℥ xi, camphoræ ℈ iiii, syrupi violati quod sufficit. Conficitur sic, penidiæ cum syrupo, lento igne aliquantulum bulliant, & inde puluis terendorum temperetur: detur mane & sero cum tepida. ¶ *Diapenidion minus, faciens ad Vulnera, quæ intrinsecus sunt maturanda: omnes Putredines expurgat, & constipata pectora mollit.* Recipe zingiberis, tragaganthæ, pinearũ purgatarum, amygdalarum, anisi, seminis citruli, melonis, cucurbitæ, papaueris, omnium nouem, an̄ ʒ xii, spicæ, croci, an̄ ʒ vi, mellis rosſ. quod sufficit: detur mane & sero cum tepida. ¶ *Epithema ad Tumorem vel dolorem vel inflammationem Hepatis.* Recipe rosarum, trium sandalorum, farinæ hordei, æquale põdus: tempera cum succo solani, & cũ aqua frigida. ¶ *Tryphera magna, quæ facit ad Dolorem Stomachi ex frigiditate, sic vt quãdo accepta fuerit, sta*

tim patientem ad sudorem prouocet: Phreneticis, & Mulieribus quæ ex melancholia de matrice insomnia patiuntur, suauiter somnum præstat: Rheumaticis, & qui faciunt ventrem cum sanguine, vtilissima est: Ascaridas & Lumbricos educit: & Menstrua prouocat cum mulsa data. Recipe opij ℥ ij, cinnamomi, gariophyllorum, galangæ, spicæ, zedoariæ, zingiberis, costi, styracis, calami aromatici, cyperi, iridis, peucedani, acori, mandragoræ, celticæ, rosæ, piperis, anisi, apii, petroselini, fœniculi, macedonici, dauci, hyoscyami, ocymi seminis, oium xxv ana ℥ i, mellis quod sufficit. ℭ *Ad Infusionem.* Rec. squamam ferri, & tere, & misce cum melle, & cum succo menthæ sanicenæ idest herbæ sanctæ mariæ, & succo abrotani, & pastillato, mitte in testa posita super caueam terræ: & sic coque, donec siccetur multum, & reserua: quando opus est accipe cochlearium vnum puluerizatum vsq; ad dies nouem, & bibe post acceptionem: vel misce in vase vini puluerem, & quassatū bibat. similiter probatum est. ℭ *Triasandali expertum ad Dolorem Hepatis ex calore, Ictericorum colorem emendat potenter, & oēm Calorem intraneorum vsitatum extirpat, & Sitim intolerabilem temperat.* Rec. diagridij in cytoniis cocti ʒ xxvij, zaccaræ, spodij, rosarum babylonicarum, añ ʒ ix, sandali albi rubri & citrini, succi liquiritiæ, seminum portulacæ, omnium, añ ʒ iiii, rhu barbari, croci orientalis, amborum añ ʒ iii, camphoræ ʒ i & ℈ i, sirupi Galeni quod sufficit: dosis eius ʒ iii cum tepida. ℭ *Ad Ictericos.* Accipe virgam, quæ sit de ære, & intinctam in forti aceto pone in oculis. Itidē facies de succo pomorum granatorum amarorum. F

Ad idem. Rosmarinus coquatur in vino optimo, & decoctione eius infrigidata, nocte & die vtatur. ℭ *Electuarium diaprasiu, siue sancti Petri, quod valet ad Causas pectoris, & ad Febres ex his natas, & ad Tussim maxime prodest.* Recipe hyssopi, serpylli, fœnigræci, anisi, añ ʒ ij, iridis illyricæ ʒ iiii, origani, pulegij, calaminthes, scyllæ, prasii syluestris, & domestici, añ ʒ iii: herbæ virides concoquantur in quindecim sextariis aquæ, vt ad tertiam redeant: pinsantur, & exprimantur fortiter: ius aquæ decoctionis misceatur cū melle ℥ v: lente super carbones bulliant, donec aqua consumat: deinde mitte pinearum, dactylorum, caricarum pinguium mundatarū & pinsitarum, ana ℥ iii, tragaganthæ: postremo his optime expressis, addanī pulueris liquiritiæ ℥ iii, galliæ muscatæ ℥ i, gariophyllorū, galangæ, zedoariæ, spicæ, cinnamomi, rhu pontici, añ ʒ iii: confice, & vsui reserua. Sotira asthmaticis auxiliatur. Theodoricon anacardinum ictericis medetur: hiera fortissima idem facit. ℭ *Pilulæ probatæ ad Tussim.* Rec. myrrhæ, croci, castorii, styracis, galbani, piperis, opii, añ ʒ i, olei laurini ℥ xv, costi, casiæfistulæ, añ ℥ ß. *Aliæ ad idem.* Rec. myrrhæ, castorii, galbani, tragaganthæ, opii, styracis, añ ℥ ß, croci ℈ iii. ℭ *Ad Vocem meliorandam.* Accipe lardum recentem de porco multum crasso, cum aqua tepida depilato, & tantundem enulæ, facq; in olla bullire per totum diem: & carne consumpta fac iterum bene excoqui ius eius: quo excocto vtatur quilibet sicut voluerit. probatū est. G

ℭ *Antidotum ad Splenem.* Recipe costi, spicæ celticę, pulegii, rhu pontici, aristolochiæ longæ, casiæ fistulæ, squinanthi, ana ʒ iii: dabis ʒ ii. Item accipe verbenam, & chelidonium, fac tortellos, & comede. *Item ad Splenem res probata.* Cortices fraxini excoque in vino, & bibat quotidie donec sanetur. Si vis probare, da porcello per triduum vt bibat, & in quarto occide ipsum, & non inuenies splenem. Item radix ebuli cum syluestri rapa decocta & superposita splenis duritiē valde remollit. *Item ad idem.* Tamarisci in vino decocti, & xl diebus continuis bibendo eius decoctum, mirifice prodest: Scypho etiam de eo facto, si cum eo assidue potetur, splenis duritia dissoluitur. Item potio Esdræ cum diagridio mirifice prodest. Item acetum scylliticum splenem cito extenuat: conficitur autem sic: Scillam sume, & eius durissima & tenerrima remoue, & mediū per aliquot dies dimitte vt cōsenescat: & postea libram vnam & vncias sex sume, & in aceti lib. xii pone ad Solem per viginti dies: quibus expletis per sacculum diu exfrica: & proiecta scylla in vase vitreo conde & vtere. Facit etiam hydropicis & stomachicis.

*Al. capitis.

*Al. asthmaticis.

Contra Vitia Stomachi.

AD *Stomachi Dolorem & Rugitum.* Siler & cyminū coque in vino falerno, & pone super stomachum. ℭ *Item ad Ventositatem & Dolorem non solum stomachi, sed etiam Ventris & Ilium ex frigiditate nata. expertum est.* Recipe baccarum lauri partes duas, et tantundem rutę, & cymini partem vnā, & his tritis commisceantur: & mistis apponatur de melle quantum sufficit, & supponatur in frixorio super ignem, donec fiat calidum satis: & dolenti loco superponatur. Dia trion pipereon stomachis cibos non digerentibus, & postremo ad oēm imbecillitatem stomachi valet. Idē facit diapepereon. *Ad idem.* Zingiber conditum, quod Recipit radices eringii bene mūdatas & purgatas atq; lauatas libras quinque; deinde immutata aqua bene coquantur: postea de aqua colādo siccentur: sic puluerem illis libræ vnius zingiberis in aqua rosata per noctem vel amplius mollificati cum melle sufficienti bene despumato commisceas: ita tamen ꝙ radices ipsæ in prædicto melle prius bene bulliāt: & tunc demum omnibus bene iunctis aliquantulum, vel vsq; ad mellis spissitudinem coque: & sic repone. *Item ad idem, Confectio marmoridarum, id est penidiarum habentium duritiem marmoris.* Rec. saccari libras duas, solue cum frigida: quibus commisce pulueris cinnami, zingiberis, añ ʒ iiii, gariophyllorum, galangæ, spicæ, añ ʒ ii: pone super ignem, & tandiu coqui dimitte semper agitando, vsq; dum aqua consumpta fuerit, sed spathula nunquam recedat: deinde tres guttas olei super mundū marmor mitte, quod sit in modum tabellę, & incide, & vtere. Sed si vis laxatiuū facere, mitte ibi ℥ ii diagridii. ℭ *Ad Vomitum superius, & inferius.* Rec. thapsiæ lib. ß, cataputię lib. ß,

agarici

A agarici ℥ iii, atriplicis, rapę radicis, an̄ ʒ ii, croci ʒ iii, mellis quod sufficit. *Aliud.* Recipe thapsiæ ℥ ix, cinnamomi ℥ ii ß, mellis quod sufficit. ℭ *Vomitus suauissimus, & sine angustia purgans cholerā vstam.* Rec. thapsiæ libram mediam, castaneolæ, condisi, cinnami crassi, lathyridum mundatarum, croci hortulani, an̄ ℥ iii, mel quod sufficit: dabis in modum nucis cum calida. *Alius vomitus.* Recipe thapsiæ libras duas, croci libram vnam, condisi ℥ iii, cinnami ℥ iii, mel quod sufficit: datur vt supra. *Vomitus sine periculo.* Rec. succi cyclaminis, atriplicis seminis, spermatis genestellę, an̄ ℥ iii, cinnami ℥ ß, mellis quod sufficit. *Item alius, qui sic fit.* Rec. mellis cyathum i, aquæ cyathos duos, aceti cyathos tres: coque ad medietatem: deinde rafanum ibi intingas, & mãduca: & bibe de ipso oxymelite. ℭ *Ad Vomitum.* Mitte in vase fictili libram vnam aceti, & tantundem aquæ, & tãdiu bulliat donec aqua consumetur. ℭ *Ad Vomitum & Dolorem, & concussionem Stomachi cum ventris dolore.* Recipe sumac, mastiches, carpobalsami, an̄ ʒ ii, seminis bauciæ, carui, cardamomi, an̄ ʒ ii, spicæ† ʒ i: trita in vino mitte cum ʒ ß de croco: post addes corticum citri viridis, aut menthæ vnciam vnam, & succum menthæ, & succum turionis vitis: confice, durat per annum. ℭ *Ad Vomitum stringendum.* Nymphæam bibe cum vino distemperatam per tres dies. *Ad idem.* Nepitam coquas in lacte caprino: prodest si bibas per triduum. Item tolle olibanum, & succum menthæ, & parum aceti, & simul confice: & facto emplastro pone in furcula gulę, & super stomachum. ℭ *Ad Vomitum nimium, & Ventris solutionem.* Recipe ciminum, & fac bullire in aceto, & da patienti ad bibendum & manducandum. ℭ *Electuarium ad Vomitum prouocandum.* Rec. ellebori albi lib. ß: tritum sicca, cribella: fac tegulam calidam, & desuper pone puluerem modica hora: deinde mitte tres phialas mellis despumati in olla, & ipse puluis insimul bulliat in ipso melle, & repone: quãdoq; opus fuerit, da cochleare vnum: & facit vehementer vomere sine angustia. ℭ *Ad Venam ruptam interius restringendam.* Bibat parum nasturtij seminis, aut adrianum balsamatum cum mulsa calida, aut athanasiam cum succo plantaginis, aut trypheram magnam cum mulsa, quæ ēt vomitum & dysenteriam cum calida mire curat. Similiter oleum muscellinum vomitum stringit, & angustiam tollit. *Ad idem.* Boli armeni partem vnam, gummi saracenici partē alteram, & tragaganthæ tertiam: hæc oĩa tempabis cũ vino veteri: fac pilulas, & exinde dabis iii. *Ad idem.* Lac caprinũ coque simul cum tragagantho: & vtere vno die in modum lactis.*

† Al. drach. ii.

* Al. electuarij.

De Stringendo Sanguine.

AD *Stringendum omnem sanguinem.* Folia enulæ tere & impone. Hoc ēt cum sale & vrtica imposita fistulam stringit. *Aliud.* Corticem medium caprifici rasum impone. probatum est. Item C cæpam finde, & impone. satis probatum est. ℭ *Ad Hæmoptoicos.* Sanguinē draconis, aloen, symphytum, alumen, ex æquo trita dabis cum aqua frigida, vel cum succo arnoglossi. ℭ *Electuarium ad Stomachum, quod asthmaticis peculiariter prodest.* Recipe galangæ, gariophyllorum, piperis, zingiberis, costi, an̄ ʒ ii, spicæ, mastiches, an̄ ʒ iiii, xylobalsami ʒ iiii, gõphitæ, myrrhæ, an̄ ʒ ß, cinnamomi ℥ i, liquiritiæ ℥ ii, rosarum ℥ ii ß, croci ʒ ii ß, mellis quod sufficit. ℭ *Item ad eos, qui Sanguinem fundunt ex ruptura venæ.* Recipe symphytum, & bolum, an̄ ʒ ii: fac puluerem, & bibe cum aqua pluuiali per triduum in mane.

De Singultu.

AD *Singultum tollendum.* Mitte manus & pedes in aqua calida: & postea apprehende spongiam, & intinge in aceto, & superpone stomacho. Item tere rutam viridem, & cyminum in oleo frigido, & in stomacho fascia. Item aquam pluuialem & zingiber bibant, & cyminum manducent. Item in aqua calida sedeant, & aquam decoctionis zingiberis, & galangæ bibant. *Ad idē.* Sotira cum mulsa bibita mirifice prodest. Item accipe castorium, & tere, & fac puluerem: & da patienti ad comedendum. ℭ *Oleum ad Debilitatem Stomachi, ad Ventositatem: facit etiam Debilitati hepatis.* Recipe olei rosati ℥ i, mastiches ℥ ij vel ℥ i, ceræ albæ ℥ ij: hoc in æstate fiat. Si autam fuerit hyems, D adde laurini ℥ ij, costi ʒ i: hæc omnia concoquantur lento igne in testa: & bene liquefacto tepide, totus stomachus vngatur, & tegatur stuppa.

De Signis Hepaticorum, & Spleniticorum vitæ & mortis.

QVi tussit nimiũ, & ĩ latere dextro nequiuerit quiescere, et quod proiicit ex ore dulce est, hoc accidit ex iecore: et si nullã memoriã hēt, & frequẽter nares eius sanguinent, & pes eius dexter tumuerit, et nihil sumere desiderauerit ꝑter aquã, post vesperã et circa vesperã pigritiã vel lassitudinē passus fuerit, qui ista signa habuerit, morietᷣ. Quicũq; vero apostema patitur, & ista signa non habuerit, hunc debes curare ita cum antidoto apii, quod ita cõficiᷣ: Succum apii cyathos duos coque in similitudinē mellis: tunc cũ pauco vino, & butyro, & terebinthina, an̄ ℥ i, pyrethri ℥ ß, cõmisce, & lēto igne decoque: & da mane & sero in modum auellanæ. Super latus autem illud pone emplastrum oxyracroceũ: & da sibi hieram Gal. & picram eiusdem. Herbam artemisiam tritã cum vino, & cum ferro candente calefactam, quotidie bibat, & sanabitur. Sed & alia superius experimenta & potiones scriptas, si hæc non plene profuerint, vt cures dabis.

De Splenitica Passione.

QVi in illa iugiter die noctuq; tristis apparet, et dolorē in sinistro latere patitur semper, & in eodē loco vbi dolet tumescit, & pedes & tibię eius tumescũt, & dormire negᷣt, & nihil dele-

ctat edere, & vrina sua croco similis fit, & fastidium habet, moriturus est: si aūt hæc signa non habuerit, suprascriptis medicinis curetur. ℭ *Ad Splenem probatum.* Recipe splenem erinacei terreni recentem vel siccum, tere, cum vino albo infirmo acum in manu sinistra tenenti in die Iouis Luna deficiente dato. E

De Paßionibus Ventris.

Al. vesicę. QVi in illa die multū nauseat: & siquid mādicat aut bibit, illi non proficit: & pedes eius semper calorē generant: et dolorē patitur, sicut de passione nēscia: ista signa mortalia sunt. Sin minus, ita curetur. Eucharistū ei dabis. *Item Cataplasma tale fac.* Incende fustē caprifici, & fac cinerem, & tempera cum pice liquida, & pone calidum vbi dolor sentitur. Item portulacas siccas tere, & cum calido oleo desuper pone.

Medicinæ ad Laxandum.

Pilulæ ad Laxandum multum. Rec. aloes, scammoniæ, cocci cnidij, lathyridum, æquale pondus, mastiches quantum medietas scammonię: confice cum lacte tithymalli: dabis tres in modum ciceris, & postea dabis mulsam calidā, & ieiunet vsq; ad horā nonam. ℭ *Pannus ad Ventris Solutionē.* Succum ellebori viridis exprime, & ex eo totum vmbilicum perunge: & pannum de oleo linitum superpone. Et si de viridi elleboro habere non poteris, siccū in puluerem redigas, ipsumq; cū succo polypodij, &†mercurialis, & cucumeris agrestis tēperes, & vt supra dictū est vmbilicum perungas: & si vis vt vomat, stomacho superponas doctrina prædicta. *Item ad Ventris solutionem.* Lac anabulæ in carica fac fluere, & ignorante patiente ad comedendū dato: vel cum prædicto lacte farinā tempera, & inde facias fritulas in frixorio cum adipe porcino frixas, ad comedendum dato. *Item ad idem.* Rec. cocci cnidij, euphorbii, croci orīetalis, equale pōdus, mellis quod sufficit, purgat p superius & inferius. ℭ *Electuarium bonum ad laxandum.* Rec. esulę ℥ iii, gariophyllorū, epitymi, ana ʒ i, baccaræ helaterii, polypodii, mastiches, piperis, ana ℥ ii, mellis quod sufficit. *Item ad soluendum ventrem.* Fel taurinum inuolutum lana ad vmbilicū positum ventrē soluit, & infantibus lūbricos necat. *Ad idem Catapotia Galeni.* Rec. diagridii ʒ iii, colocynthidis, aloes, ana ʒ iiii, myrrhę ʒ ii, mastiches ʒ i: fac pilulas in modum ciceris. *Ad Ventrem laxandum.* Accipe sauinam, & mitte in cacabo, & bulliat fortiter: & postea extrahe, & pinse fortiter cū pinguedine porci: & iterum pone in caldario, & bulliat, & cola, & fac vnguentum, & vnge vmbilicū. *Ad idem.* Fel lupi pone ad vmbilicū. ℭ *Aliud Vnguentum mirabile adeo Secessum prouocans, vt stercora constipatissima in momento prouocet.* Fel taurinū, aloen, sal gēmam, & oleū cōmisce, & orificium ad ignem fortiter vnge. probatū est. ℭ *Clyster.* Rec. aloes lib. i, scāmoniæ ℥ iii, succi ebuli, succi betæ atque maluæ palustris, & mercurialis semē, & oleū, & furfur coctū in aqua salsa: & sic super puluerē succi mittanť, & tepefactū iniice. ℭ *Clyster ad Renum dolorem.* Rec. ellebori nigri ℥ i, radicis cucumeris agrestis ℥ iiii, caricas numero ix, aquæ alexandrinæ ℥ i, cucurbitæ mundæ ℥ ii, coque ad tertiam, & iniice. ℭ *Ad dolorem Ventris.* Stercoris porcini, baccarū lauri, seminis fœniculi, apii, ana ℥ i, rutę fasciculū vnum, mastiches ℥ ii: fac puluerem: bulliat cum olei libris duabus, & cum lana infunde, & in ventre ligabis. ℭ *Ad Puncturam sub vbere.* Mitte mel in sartagine, & fac tepidū, & extende super stuppam, & desuper asperge puluerē cymini, & impone loco dolēti. probatū est. ℭ *Clyster quod facit ad Nimiam solutionem ventris.* Rec. cymas lentisci, cymas myrtæ, nepitæ, radices rubi, & cymas eius, coque omnia in vino, & iniice. ℭ *Antidotum ad Ventrē stringēdum de quacunq; distēperantia: valet Iliacis, Dysentericis, & ad Omnem solutionē.* Rec. myrrhę, opii, acatiæ, prunellæ, styracis, ana ʒ i, olibani, mastiches ana ʒ ii, stœchādos ℥ ß: confice cum succo cymarum rubi, aut arnoglossi: fac catapotia: dabis quinque aut septem, & est mirabilis effectus. ℭ *Pilulæ ad Omnem solutionem ventris.* Rec. balaustii, corticum mali granati, gallæ, acatiæ, tartari, sumach, croci orīetalis, gallię, myrtillæ, equale pondus, opii quantum pensat medietas vnius: & trita tempera cum succo myrtæ & lentisci, & fac pilulas in modum ciceris: & da v vel vii eunti dormitum. ℭ *Ad Nauseam vel Fluxum stringendum.* Puluerem mastiches tempera cum albumine oui, & fac velut emplastrum in purpureo panno, & stomacho imponas, & prodest. ℭ *Item ad Vomitum stringendum, & Tensionem stomachi, & defectionem.* Baccarum lauri ʒ iiii, cymini, rorismarini, absinthii, ana ʒ iii, pulegii ʒ ii, mastiches ʒ i, panis vsti ʒ ix: perunge stomachum de melle calido, & superasperge puluerem, & cooperi cum lana, & fascia. ℭ *Ad Lumbricos necandos.* Recipe folia herbæ mauræ, coque in vino, & misce parum mellis, expellet omnes mortuos. Item Rec. absinthii viridis, git, lupini, pulueris fellis taurini, medullæ cerui, ana ℥ i, ceræ † ℥ ß. ℭ *Contra Dysenteriam.* Sotira temperata cū succo sponsæ Solis, vel myrtæ, vtilissima est, vel athanasia cum succo plantaginis, seu solus succus semperuiuæ. *Ad idem.* Accipe cotonea, & munda interius & exterius, & gallas, & cyminum, & coque: coctis autem, accipe decoctionem, & misce cum saccaro & aqua, & bibe de tertia in tertiam diem, & liberaberis à fluxu. *Item ad idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omnino sanat, & vomitum stringit. ℭ *Ad eos qui Sine voluntate egerunt.* Accipe succum symphyti & hypocystidos, & fœcem olei, & cerā, fac inde magdaleones, & postea mitte in anum. ℭ *Ad Sanguinem reprimendum, si alicui cum sanguine anus exierit foras.* Puluerem aspalathi & gallæ superasperge: si solus anus exierit, aquam in qua cocti fuerint caules immitte. Item vnge ex aloe cum vino veteri distemperato.

Marginal notes: †Al. morgellinæ. (F) — *Al. ciclidos. i. gallię assę magnę. — (G) — (H) — †Al. vnc. v. — *Al. sāguis.

Ad

A ℭ *Ad Dysenteriam, & Lienteriam probatum.* Poma syluestria in aqua coque, & calida super vmbilicum & super renes pone, more emplastri inducta: & illis refrigeratis, alia tepida assidue superponantur: in die vna vel nocte et desperatis cito subueniunt. Quod si hoc suppositorium adiungas, citius restringit: quod sic facies: Accipe porrum cum capillis suis de terra abstractum, non lauatum, sed à terra excussum: tere, & exprime succũ, remotis prius folijs: & misce succum cum resina super tegulam calidam: & exinde cum lana succida fac suppositorium: & quãdo frigidum fuerit, calefacito: & quando siccatum fuerit, renoua ter vel quater. certum est. ℭ *Ad eos quibus Anus exit foras.* Aquam vbi cocti fuerint caules tolle, & ano immitte. Item vnge ex aloe, & cum vino veteri distempera. *Ad idem.* Puluerem aspalathi, & gallæ superasperge. ℭ *Item ad Dysenteriam.* Calefac petram molendini, & frondes porri pinsitas superpone cum aceto forti: & homo in sella perforata sedeat circũquaq; inuolutus, & totum fumum per anum recipiat bis vel ter. ℭ *Item ad pondus.* Vinum coctum, cyminum coctum, cum nitro, & pice de romania fac bullire, & supersedeat. Sic etiam saluia iuuat. Tegula quando calida fuerit, si supersedeat patiens multum iuuat. ℭ *Suffumigium ad Lienteriam.* Spolium serpentis, aut carnẽ eius siccam suffumiga. ℭ *Pilulæ ad Dysenteriam probatæ.* Recipe opij, styracis, croci orientalis, galliæ, maceris, mastiches, myrtilli, rosæ siccæ, gummi
B de Babylonia, myrrhę, roris syraci, aluminis, gallæ, acaciæ, balaustiæ, æquale pondus: tempera cum aceto, & fac catapotia, & da mane & sero iij.

Contra Vitia Renum, & Ilium.

AD Dolorem Renum. Folia lauri pinse fortiter, & coque in vino optimo quousq; coaguletur, & superpone renibus modo emplastri. Adrianum balsamatũ vtile est nephriticis, & turbulẽtam vrinã facientibus, & in vesica lapidem habentibus. Philanthropon ad idem valet. Sic diapepereon, & Euchariston. ℭ *Potio probata ad Ilium dolorem, & ad Frangendum lapidem.* Rec. dactyli mũdati intus & foris, saxifragiæ, radicis capparis, petræ lyncurij*, ossis de corde cerui, {petræ de corde ceruino,} gariophyllorum, seminis citri, cucumerum, seminis apij, aluminis de Africa, seminis alexandrini, & petroselini seminis, radicis asparagi, ana ℥ i, mel quod sufficit, bibant in balneo cum vino vel aqua calida in modum auellanæ: vrinam enim mouet, & lapidem frangit. *Ad idem.* Cardui radicem cum oratione dominica collige: & laua nouem vicibus, & pinse fortiter: & mitte nouies nouena grana piperis: colabis, & succum ad bibendum dabis. probatum est. ℭ *Emplastrum ad idem.* Rec. lãdani, adipis vrsini, olibani, saxifragiæ, petræ lyncurii*, myrrhæ siccæ, opopanacis, ana ℥ i, ceræ ℥ iiii, olei quod sufficit. ℭ *Sorbitiuum ad idem.* Rec. galangæ ℥ i, zedoariç, saxifragię*,
C granorum Solis, seminis apii, anisi, asari, squinanthi, omnium ęquale pondus: pone in vi lib. aquę, bulliant ad medietatem, cola, & proiice species, & da vt bibat mediam phialam.

Ad Ilium dolorem, & Frangendos lapides, & Stranguriam, & Dysenteriam.

Dia cissu. Recipe seminis hederæ, gummi eius, saxifragiæ, petroselini macedonici, apii, piperis, pyrethri, ana ℥ i, dauci, granorum Solis, cardamomi, myrrhæ, asparagi, agarici, cinnami, seminis citri, spermatis cerui*, anã ℥ i, sanguinis hirci de mense Augusti, galangæ, diagridii, anã ℥ ii, aloes ℥ iiii, spicæ nardi ℥ ii, mel quod sufficit. ℭ *Sclirõsmon** *faciens Nephriticis, Dysentericis, Sanguinem vomentibus, ad Dolorem stomachi, Arthriticis & Ischiadicis.* Rec. cinnamomi, styracis, spicę, zyngiberis, xylobalsami, castorii, costi, pyrethri, smyrnidis id est genus vernicis, terebinthinæ, sagapeni, opopanacis, chalbani, dauci, hyoscyami, piperis, petroselini, ana ℥ viii, gariophyllorum, opii, ana ʒ iiii, balsami ℥ 5, mellis quod sufficit: datur in modum auellanæ cum tepida. ℭ *Item ad Ilium dolorem.* Tolle hederã terraneam, fac bullire vt fomentetur: & tolle grana caudæ vulpinæ, & laua ix aquis, & tere, & da succũ patienti: & tolle tres cymas rubi, & tres vrticæ, pinse: & accipe lilii radices siccas, & tere vt puluis inde fiat: & accipe petram quam homo mingit, & fac puluerem, & misce cum puluere lilii: & accipe radicem pastinacę, & laua ix aquis, & cum aqua ipsius pastinacæ tempera oĩa supradicta, &
D da patienti. probatum est. ℭ *Fomentum ad Ilium dolorem, & ad Lapides proijciendos, & Vrinã prouocandam.* Furfur calidum infusum in aceto, vel arenam marinam cum sale calido, vel asphodeli frixi in oleo calido: hæc omnia singillatim missa in sacculo, dolenti superponantur loco. Dauitica potio iliacis efficaciter prodest. ℭ *Antidotũ ad Lumborum dolorem, & Frãgendos lapides, vt & lũbi pinguescãt.* Rec. nucleorum mundatorum, amygdalarum, auellanarum, nucum, fisticorũ, anã ʒ iiii, zingiberis ʒ iii, cinnamomi, aliptę, anã ʒ ii, croci orientalis, galangæ, gariophyllorum, anã ʒ i, anisi, mastiches, anã ʒ ii, mellis quod sufficit. ℭ *Potio probatissima ad Ilium dolorẽ, ad Petrã rũpendã, & ad eos qui Vrinãt cũ tormento.* Rec. gariophyllorũ ℥ i, cinnamomi ℥ iiii, zingiberis ʒ iii, costi ℥ i, thuris ℥ ii, seminis asparagi ℥ vi, & radicis eius ℥ iii, galangæ ℥ iii, pyrethri ℥ ii, spicæ ℥ viii, croci orientalis ℥ iii, myrrhæ ℥ i, macedonici seminis ℥ iiii, peucedani ℥ ii, saxifragię ℥ iiii, granorum Solis tantũdem, opii ℥ ii, seminis lapathii ℥ iii, hyoscyami ℥ iii, coriandri ℥ i, celticæ ℥ i, asari ℥ ii, petroselini ℥ ix, meu ℥ x, phu ℥ i, lithospermatis, libystici, ana ℥ iiii, piperis nigri ℥ i, mel quod sufficit. ℭ *Potio ad Petram frangendã probata mirabiliter.* Rec. petroselini macedonici, asparagi seminis, granorum Solis, seminis vrticæ, saxifragiæ, petræ lyncurii, serpylli, seseleos, chamædryos, xylobalsalmi, sisymbrii, ligni aloes, mãnæ, rhu pōtici, anã ʒ ii, amomi, seminis anethi, seminis apii, seminis basiliconis, cinnamomi, aliptæ, galangę, gariophyllorũ, zingiberis, zedoariæ, gomphitæ, carui, piperis, anã ʒ iiii, liquiritiæ, casiæ fistulę, ma-

*Al. lyncis.
*Al. sandali
*Al. gallç.
*Al. carui.
*Al. sclirophilon.

†Al. drac. vj. stiches, spicæ, ana † ʒ ix, anisi ʒ ix, amygdalarū ʒ xix, seminis citruli, melonis, cucurbitæ, ana ℥ ix: misce cum melle. Item scarabæum nigrum siccum potui dato. mire prodest. ℭ *Ad Lapidem frangendum.* Rec. radices fœniculi, apij, petroselini, macedonici: pinse, & succum cum vino in potu da. E

De Colica.

Ad Colicam. Rec. radicem lapathij, chamędryn, eupatoriū i. saluiā agrestē, plātaginē, trifolium, verbenam, gariophyllatam, violam, fœniculum, apium, hypericon, cyminū, piper: fac potionem cum vino & melicrato. *Ad idem.* Succi foliorum rhāni ʒ ij, piperis grana vij aut ix, mellis cochlearia ij: da vt bibat in Sole, & miraberis: hoc etiam nephriticis valet. *Ad idem.* Hydrelęon cum mulsa temperata bibitū, & iniectū, mire valet, maxime si est obstructio stercoris. Item farinam seminis lini & hordei æquali pondere, cum oleo chamæmelino coque, & calidum impone. *Ad idem.* Cerę ℥ v, ouorum vitelli ℥ vi, farinæ fabæ ℥ iiij, olei chamæmelini, & rosati, ana ℥ ij, succi seminis lini quantum sunt vitelli ouorum, & farinam cum succo seminis lini bene commisce, & sic ceram & oleum adde, & bene infrigidari permitte: & quando opus fuerit circa loca dolentia impone.

Contra Vitia Hæmorrhoidum.

AD *Hæmorrhoidas.* Tolle cymas pulicariæ minoris, & pinse, & mitte in anum tribus vicibus, & postea puluerem de fungo, qui vesica lupina dicitur, superpone. ℭ *Ad Hæmorrhoidas, quæ interius sunt in intestinis, vnde æger facit sanguinem ad sellam die noctuq;.* Omne calidū comedat & bibat, quia de frigiditate sunt: & vtat balneo calidæ aquæ, in qua sit absinthium, sampsucū, & pulegiū, & cæteræ calidæ herbæ: & calefac latā tegulā, & fac eū sedere super sellam perforatā, & pone tegulam subtus, & asperge interdū merū desuper, vt fumus & calor sursum saliat: hoc fac quotidie. Et postea accipe zingiber & galangā, anisum, masti. & cortices mali gra. & gallas, & hypocysti. hæc oīa coque in libra i vini vsq; ad ℥ iiii, & bibat: hoc quoq; faciat ter, vel quater, vel pluries: & de hac decoctione pone in prędicto fumigio super tegulā. Comedat gallinas, anseres, perdices, agnos nō multum pingues, arietē infra annū, non pisces, non fructum: oīa prædicta assata comedat, & qn̄ assaueris, asperge merum super carnem porcinam guttatim: accipiat oīa electuaria styptica, & bibat vinum album cum aqua. *Ad idem.* Piper, aloen, saponē spatarenticum, puluerem gallæ, vnū vitellum oui assatum, nepitæ frondes, cymas rutę, stercus hoīs recēs incende, & fac puluerē: hæc oīa simul tunde, & fac sicut cerotum, & confice cū vitello oui, & succo saluię: & appone quousq; sanet. F

ℭ *Emplastrum ad idem.* Sume symphytum, auripigmentum, coria mali granati, ammoniacū: fac puluerem, & distempera cum castorio, calaminthe, & therebinthina: induc in panno & impone. ℭ *Magdaleo ad idem.* Rec. Gummi hederę, saponem spatarenticum, panem siccum incisum, ęquali pondere, fac magdaleonē longum v digitorū, & immitte. *Item ad idem.* Semen tassi subtiliter puluerizatum, & super pinguissimam caricam seminatū, si cum eadē carica est immissum, vtilissimum est. Oleum etiam fraxini iniectū mire prodest. *Ad idem.* Atramentū, alumen, carbonem, corticem arboris nucis, separatim pulueriza: quę cribellata, in melle ad medietatem decoque, & calidū distēpera non nimis spissum: postea induc in panno lineo, & loco patiēti ter vel quater superpone. Itē gūmi hederæ coctū in oleo lini supponat hæmorrhoidibus, & intus mittatur. procul dubio liberabitur. Et puluis radicis tassi combusti idem facit. Et sanguisugæ prosunt positæ. G

ℭ *Vnguentum ad idem probatum.* Saluiā, rutā, olibanū, cerā, oleum, & lac caprifici: liquefac, & cōmisce, & vtere. *Ad idem.* Aristo. ro. fellis terrę: fac puluerem, & liga in iii frustis panni, & olla plena aceto forti bulliat, & ista iii frusta desuper stent cū suprascripto puluere: & calidum quantum durare poterit super ipsas pone: & leuando vnam, aliam ponas. *Ad idem.* Lappam manducabis. Et castaneæ cortex, & galla coquantur in aqua, & dolentia loca frequenter inde abluātur, & satis ꝑficit. ℭ *Ad Hæmorrhoidas Intrinsecas, & Extrinsecas.* Rec. ciperi, millefolij, marrubij, mētastri, plātaginis, centūneruię, ęquale pondus, sed minus ponatur de marrubio: hęc oīa tere, & cum forti vino distēpera, & bibat ęger octo diebus vel amplius mane & sero. ℭ *Ad Hæmorrhoidas.* Tolle corticē virginis nucis, & quercus, & aristolochię rotūdę, & marinā spongiā, & pone in testa noua calida calefacta ad ignem: induc in puluerem, & vnge ipsas hęmorrhoidas de calido melle, & postea superpone puluerē istū. ℭ *Ad Ficus.* Rec. aristolochię rotūdæ, piperis nigri, ęquale pondus, fac puluerem, & sic vtere. Herba calendula trita & superposita multum iuuat. ℭ *Emplastrum ad Ficum, qui apparet.* Mel, stercus pullinum, saponem gallicum, cymas lauri, & baccas cōmisce, & superpone: tertia vero die solue, & inuenies sanum. *Ad idem res probata.* Plantaginis M iij, millefolii, mentastri, an̄ M iiii: hęc omnia tere, & succū exprime: cui piperis gra. viii, mastiches grana vii commisce: & ieiunus bibe per triduum, & renoua potionem diebus ix. ℭ *Ad Ficum qui sanguinat.* Quinquefolium in lacte caprino decoque, & bibe per triduum. Item corallos, chelidoniam cum pipere & cerussa tere, & distēpera: ieiunus calicem vnum bibat plenum. optimum est. *Ad idem.* Radicis rafani rotellas manduca ix ieiunus infusas in melle diebus ix. H

De Harenalis Mictus signis & cura.

SIgna eorum, qui lapidē patiuntur in vesica. Natura eorum subtumida est, pruriginē patiuntur in ano, & mingere nō possunt: nascitur hęc causa magis infantibus, q̄ iuuenibus, q minores lapides mingunt. ℭ *Cura.* Petroselini semen, apij semen, betonicæ, saxifragiæ, gingiberis,

elemi,

A elemi, radicem seseli, arteriacæ s. confectionis, baccarum lauri, vrticę maioris semen, asari radicē, spicæ, roris marini, costi hortulani, radicem cardui, radicem agarici, marrubii albi, anisi, ana ℈ i, mellis modicū: teres oĩa: dabis quando non febricitat, mane & sero, cum vino. Item gallū anniculatū occide, & in grosserio eius inuenies albos lapides, quos cum vino tere, & da febrienti cum tepida. * Al. enulæ

De Mingentibus Furfures.

Signa eorum qui furfures mingunt, quia per vrinam in calice natant: signa hæc si videris, scias lapides maiores valde in vesica haberi: natura enim illorum si fuerit manibus fricata, intus redeūt lapilli, & ex confricatione in labiis vesicæ fit scabies, & emittunt per vrinam velut furfures. *Cura.* Dulcia comedant, & lac caprinum mox mulctum bibant: si non febriunt, cancros fluuiales dabis comedendos. ℭ *Antidotum ad hoc.* Rec. cymini, seminis apii, melanthii, seseleos, ęquo pondere: cū lacte & melle, et cochlearia singula, omnia commisce: dabis in mane ieiuno cochlearium. Item olera manducent, maluas, pastinacas, asparagos, oua sorbilia, succum hordei cum dulcore & pipere comedant quotidie, & vtantur balneis. ℭ *Antidotum ad Vesicæ Præclusionem probatissimum.* Recipe saxifragiæ, spicæ, betonicæ, squināthi, cinnamomi, carpobalsami, costi, absinthii, croci, suc. liquiri. acori, hyperici, rhu pontici, chamæleontis, petroselini, dauci, ireos, opopanacis, ana vnciam vnam: confice, & vtere. Item, petroselini, saxifragiæ, apii succum simul bibat, & sanabitur. Item saxifragiæ, asari, gummi, betonicæ, piperis, ana ℥ i, mellis libram vnam, vinum quod sufficit: hoc in balneo bibat.

B

ℭ *Ad Vesicæ Dolorem cura talis est.* In initio oleum rutaceum per clysterem ægro frequenter iniicias. Fœminæ vero matrix infundenda erit, & extrinsecus pectinem & inguen ex oleo cyprino calido, & cum lana succida fasciabis. Aliquando miscebis castorium si forte plus calidum fieri oporteat: item clyster ex decoctione fœnigræci aut radicum maluę cum oleo mista & calefacta: & si vesica stricta fuerit, subtili fomento relaxare, & vrinā adducere oportet. ℭ *Ad Frangendum Lapidem.* Succus radicis valet. Vesicæ vero patienti calculum, adrianum si dederis cum decocto radicum alexandrię, & semine ocymi, aut brusci, siue asparagi, aut pleni pugilli ciceris rubei. Similiter potio Iustini cum vino calido, si dederis, facit. Philanthropos, calculos frangit. Mulsa lapidem in vesica frangit. ℭ *Ad Petram Vesicæ.* Recipe saxifragiam, grana Solis, petroselinum, quinquefolia, asparagū, bruscum, agrimoniam: & coquantur omnia in vino vt ad tertiam redeant: & postea cola, & adhibe paululum mellis, gariophyllorum drachmam vnam, petrę de lucubio drachmam vnam: da ad bibendum mane tepidum quasi phialam vnam: et si potest bibat succum erysimi et ipsam herbam comedat. ℭ *Diachryson ad Petram.* Recipe saxifragię, radicis brusci, asparagi, petroselini, apii, piperis, ana ℥ i, grana Solis, alexandri, libystici semen, ana solidum vnum, mellis quod sufficit. ℭ *Ad eos qui Mingere non possunt.* Oleastri radicem, cyminum, & cepulas teras, & in oleo coquas, & super pectinem ponas. Item parietariam tere, & calefactam super pectinē fascia, & miraberis. Item sanguis hirci triennalis aut vetustioris cum decocto nardi, & cinnamomi, & siccarum cicadarum puluere datus, mirabiliter & cum celeritate lapidem expellit. * Al. lyncuriæ * Al. cymini

C

De Genitalium Causis.

VNguentum album pro Mentula. Recipe olibani, mastiches, aloes, assę fœtidę, myrrhę, ana ℥ i, cerussę ℥ ij: temperentur cum melle, & sambuco, & ponantur in membro. *Aliud fuscum.* Pix gręca, & aloe, cum melle temperentur. ℭ *Ad Vuluam stringendam quasi virgo sit.* Recipe myrrhę, olibani, mastiches, colophonię, picis nigrę, arsenici, boli, gallę, gypii, cornu ceruini incensi, aristo. longę & rotundę, omnia ęquali pondere: fac pulu erem, & in vuluam iniice. ℭ *Puluis ad idem.* Recipe symphyti, aluminis, balaustii, myrrhę, olibani, mastiches, colophonię, picis nigrę, boli, gallę, gypsi, cornu ceruini incensi, arist. rotundę, gallię, ana drach. v: fac puluerem, & in vuluam iniice, quę prius fomentetur aqua pluuiali, in qua cocta sint grana vuę, cortex castaneę, & pulegium. ℭ *Confectio ad idem.* Recipe symphyti, corticum mali gra. & mespilorum, & quercus, foliorum rosę caninę, hypocystidos, ana vnc. i, maceris, cinnamomi, gariophyllorum, nucis muscatę, anisi, antherę pulueris, ana vnc. v: ista omnia trita & puluerizata collige cum aqua ros. vel pluuiali in qua rosę decoctę fuerint: & inde trochiscis formatis ad Solē siccentur: & quando opus fuerit, vnū eorum in aqua ro. vel pluuiali resolue, & inde stricta vulua post balneum diutissime fomentetur. Symphyti decoctio idem operatur. *Ad idem.* Tolle symphytum, & gallam, & gummi pineę, & cinnamum, & amentum dulce, & fac puluerem, & misce cum pauca aqua, & laua locum, & miraberis. ℭ *Ad Menstrua prouocanda.* Recipe ammoniaci albi, galbani, opopanacis, aloes hepatici, colocynthidis interioris, myrrhę, cicutę seminis, ana drach. ij: tere, & cum succo porrorum cōfice, & fac pilulas ad modum pisi: et da drachmas duas vel tres in aqua tepida. *Item ad idem.* Ante dies iiij venam de tibijs incide, aut tibias scarifica: aut in ambobus talis venam incide, ita vt in vna die vnam incidas & in alia aliam: & post hoc dabis tenues cibos: & sic post vij dies castorium cum pulegio ad bibendum dabis, aut calamento: educit enim menstrua pulegium, & calamētum coctum cum mulsa. Est autem tempus dandę decoctionis vel potionis vtile post balneum in sabanis, quia sic data multū operatur: & plus his dictamus: & sauina data similiter. Vtiliter etiam datur picra, q̄ recipit aloes drachmam i. Quando autem ex plenitudine, & pingui superfluitate retinentur menstrua, centaurij maioris succo, & radicibus minoris excludantur. *Ad idem.* In duabus aquę par-

D

tibus & vna vini, artemisiæ, & saluiæ, brathyos, calamentæ, matrissylvæ, ana M, allii quantum de omnibus alijs, lento igne ad tertiam decoque: de quo ter in die fomentatio fiat, mane, & meridie, & sero eunti dormitum. Climax detur cum decoctione cymini: quæ Recipit elemi ℥ iiij, fœniculi ℥ iij, piperis, sesami, syriaci, ana ℥ ij, erucæ, seminis sileris montani, ana ℥ i, mel quod sufficit. *Item ad idem.* Artemisiæ, rutæ, dauci, dictami, phu, meu, nasturcii, ana: trita in aqua fac balneum: & da ad bibendam trypheram magnam cum aqua tepi. *Item ad idem.* Vrticæ maio. radicem, assari, hyperici, epithymi, polypodij, ana: hæc omnia coque in vino ad medietatem: da mane & sero. *Ad idem.* Baccas lauri xxxvij tritas cum vino bibat. Item accipe artemisiam & rutam æqualiter, & adde oleũ laurinum, & calefac parumper ad ignem, & facto ex panno pessario intinge, & in os vuluæ iniice. ¶ *Ad Sanguinem stringendum.* Rec. myrrhæ ℥ iij, cinnami, mastiches, ana ℥ ij: facto puluere accipiatur cum succo strychni, vel morellæ. ¶ *Siqua Mulier post partum se Purgare non poterit.* Esdræ potionem, aut Eucharistum accipiat: vel solum suffumigium de fungis siccis, aut de assa, aut phiala plena succo caulium. Sotira, & tryphera accepta menstrua educit. ¶ *Ad Menstrua superflua.* Aluminis scissi, myrrhæ, rubi, thuris, ana ℥ i: tere, & cum aceto confice pessarium de lana munda: & in tinctum in eo suppone vuluæ. *Ad idem.* Recipe sponsam Solis, & tere, & succum da ad bibendum: Pastellum vero in vulua suppone, & athanasiam dabis. ¶ *Ad Menstrua prouocanda.* Ex sagapeno, opopanace, myrrha, & felle fac pessarium. ¶ *Ad Sanguinis profluuium.* Fæcem quæ ex quercu exit da ad bibendam mulieri cum aqua calida pluuiali. *Ad idem.* Accipe lignum syluatici libystici, & mediam corticem quercus, & testas marinas rubras, quæ inueniuntur iuxta mare: & pone in vase aliquo, & fac bullire ad ignem cum aqua pluuiali, & fomenta. Item tolle polygonon, & coque cum aqua pluuiali, & da vt bibat. ¶ *Vt Mulier concipiat.* In nouem phialis optimi vini mitte nouem rotulas mandragoræ, & fœniculi radices tres, & ad tertiam bullire fac, & bene cola: & phiala mellis addita, nouies nouem grana piperis sparge in puluerem, & iterum aliquantulum bullire permitte: quando autem infrigidatum fuerit, tempore menstruorum per † vij dies bibat mane phialam vnam: & in obscuro loco iaceat, remotis amicis præter pedissequam quæ eam custodiat: circa sextam vero horam pullus gallinaceus elixus cum pipere, aniso, & modico aneto conditus, simul cum iure suo offeratur vt manducet, & de iusculo ad satietatem bibat: vinum leue & modicũ accipiat: & in nocte iaceat cum viro: & vir eius vespere & mane diacameron, aut climacem, aut alexandrinam sumat. ¶ *Ad Concipiendum eadem die sine periculo.* Myrrhæ ʒ i, piperis grana xl, staphidis agriæ ℈ i: dabis in vino post balneum. Item nepitam cum vino coque ad tertiam, & mitte ibi calamentum aromaticum, galangam, irim illyricam, spicam nardi, æquo pondere: coque ad tertiã, & da vt bibat per tres dies ieiuno. Item centauream cum foliis tere, & misce cum aqua, & fac pilulas ad similitudinem ossis dactyli, & inuolue cum terebinthina, & desuper mitte lanam, ne terebinthina cadat, & iniice. Item viscum qui est in arboribus tritum cum vino da bibere menstruo incipiente aut desinẽte. Item in phialis nouem optimi vini de radice herbæ barbæ syluanæ lib. i coque ad medietatem: & decolato succo, mellis adde phialas duas, et pulueris cymi. ℥ i, & modicum fac bullire: tempore vero menstruali per quinque dies singulas phialas ieiunæ propina mane: & sero in decoctione illius herbæ sedeat, diuq; calefiat, & sic cum viro suo coeat. Item coaguli leporis, corticum mandragoræ, ana ʒ iij, opii ʒ ij, trita cum melle despumato confice: & mane ad modum auellanæ maioris cum tepido vino sumat non ieiuna. Item testiculi cerui puluerizati, & in vino bibiti, & fel capreoli suppositum, idem præstant. ¶ *Item vt Mulier concipiat.* Leporis vuluam assatam tere, & da cum vino in balneo † in sabanis sedenti vt bibat: & in ipsa die aut nocte si tacta fuerit à viro statim concipiet. ¶ *Potio ad eas quæ Non concipiunt, et quibus Menstrua non apparent.* Rec. matrissylvæ, rutæ, artemisiæ, cicutæ, radicum brancæ vrsinæ, singularum fasciculos: quæ pinsitę & mistę cum vino albo vsq; ad tertiam coquantur: & eidem decoctioni cochlearia tria de cinere de corde cerui adhibeantur prius, quàm ad tertiam redeat decoctio: deinde coletur cum panno, & colaturæ adhibeantur tria cochlearia olei, & tragacanthæ drachmę tres de Constantinopoli, & simul omnia bulliant: & vnaquaq; die mane accipiat phialam vnam illa cui necesse est. ¶ *Si Matrix descenderit.* Cũ bonis odoribus nares suffumigabis: sin minus, * aspalathum sit inferius fumigatum ita, vt in vuluã fumus ingrediatur: & pessarium de styrace calamita cum lana succida imponatur. Si vero volueris vt concipiat, prius purgetur cum theodorico anacardino, & post purgationem balneetur. Et coagulum leporis in balneo bibat, & etiam viro suo tribuat: & post cum ipso iaceat: & si coagulũ fuerit masculi, masculum; si fœminæ, fœminam concipiet. ¶ *Vt Mulier non abortiat, & Fœtum contineat.* Cancrum fluuialem contere, & in vino veteri da ad bibendum. Aut leporem prægnantem viuum accipe & tolle ei catulos de ventre, & coagulum eius cum vino potui dato, & vltra non eiiciet. ¶ *Vnguentum ad omnes Dolores Matricis post partum.* Recipe adipis pullini, sampsuci, ana vncias septem, myrrhæ vncias duas, butyri, ceræ, ana vncias sex, adipis anserini, medullæ ceruinæ, terebinthinæ, casiæ, mellis, ana vncias septem, aloes vncias duas: confice, & vtere. *Ad idem.* Fac bullire oleum, & anethum, & mitte vnum birrum* de lana succida: & calidum pone ad matricem. ¶ *Ad Apostema.* Succus frondium porrorum, succus cichorij, vel heliotropij, succus petroselini, æquali pondere, puluis ferruginis, puluis paleæ hordei: hæc omnia bulliant, & bibat.

Margin notes: † Al. iij. — † Al. cum — * Al. asphaltũ — * Al. velum

Margin letters: E, F, G, H

A ℭ *Si Matrix foras exierit, aut tumorem habuerit.* Folia cicutæ, a'brotani, herbæ camphoratæ, pinse fortiter, & pone desuper. ℭ *Ad Retinendum Partum.* Spolium serpentis cum mica panis dabis comedēdum nescienti, mire prodest. ℭ *Ad Matricem reuocandam.* Testas ouorum gallinæ, ex quibus pulli exduduntur, incende: deinde superasperge picem nigram, & superextende, & reuocabitur ex toto. ℭ *Ad Excitandam mulieris Libidinem.* Sanguis vespertilionis in floccello lanæ collectus nescienti sub capite ponatur. *Al. camphorę

De Paßionibus Genuum & Tibiarum.

CEntri galli succus, genibus, & cruribus ad ignem vel ad Solem illinitus oēm dolorē extirpat, & neruorum contractionem penitus tollit. probatum est. ℭ *Ad Vlcera Tibiarum.* Fel caprinum cū resina & cerussa misce, & pone sup vlcera. ℭ *Emplastrum ad Inflationem, quæ fit in Cruribus, & in coxis.* Stercus columbinum album cum forti aceto mistū, & tritum, & in aluta inductū suppone. ℭ *Aliud probatum ad Inflationem, quæ fit cum rubore & calore.* Farinam hordei & fabæ tolle, & in aqua coque, & superpone. ℭ *Ad omnem Vlcerationē Tibiarū, Cicatricem, vel Maculam nigram vel albam.* Pulueris plūbi vsti facti cum ligno auellanæ aut lentisci ℥ viij, olibani, myrrhæ, aloes, mastiches, ana ℥ i: oleum viride, & modicum aceti exagita miscendo in corpus vnum, & in foliis hederæ inductū su-
B perpone. ℭ *Ad Tumorem Genu.* Fac bullire, radicem brusci bene, & postea pinse cum axungia & pauco saluiæ, & infascia. oēm tumorem tollit. ℭ *Vnguentum ad Tibias fractas de phlegmate salso.* Folia persici, hederæ terrestris, colophoniā, picē, oleum de spica, oleum commune, sepum, & ceram, & lithargyrum de auro. ℭ *Ad Dolorem Genuum.* Bibe succum rutę. ℭ *Pro Dolore Podagræ.* Tere, & fac puluerem de gith, & vnge vbi dolor est, & superpone stagnum, & insuper stuppam vnge de ipso puluere, & statim dolor recedet. ℭ *Vnguentum ad idem, et ad Qualemcunque Dolorem.* Rec. mastiches, olibani, ana ℥ i, adipem vrsinum, & albumen ouorū insimul misce: & accipe cymulas virides lentisci, & tolle ex eis succū: & adiunge vetus oleū, & distempera: & fac vnguentū theodoricon emperiston: ischiadicis, & podagricis subuenit: idem facit philanthropos. *Ad idem.* Rec. gariophyllorum, zingiberis, cinnamomi, ana ℥ ij, hermodactylorum ℥ v, costi, diagridij, ana ℥ ij, mel qđ sufficit. ℭ *Item ad Calidam Podagram.* Succus radicis filicis cum oleo roseo mistus, & inunctus prodest. *Al. salis. * Al. centaurii

Ad Hominem Subtiliandum.

PVluis †ciricus vel ciricon, vtilis ad pinguem hominem subtiliandum, & crassitiem superfluā deponendam, ita vt ad temperiem tenuitatis et siccitatis patientem deducat: curat ēt leprosos & herniosos, pruriginosos, & scabiosos: & siquis hoc vsus fuerit, podagrico, vel arthritico, seu alio
C aliquo dolore non molestabit. Quicunq; hoc puluere fricari voluerit, in balneo postquam sudare cœperit, fricet, & hoc tribus diebus vel amplius interpositis: diebus aūt quibus vtit, nullo alio vnguento patiens fricet: a pipere, & salsamentis, & acrimonijs caueat. Rec. †nitri assati, } myrrhę assatę, sulfuris viui, opocissi id est succi hederę, iridis illyricę, aā ℥ iiij, baccarū lauri siccarum, sampsuci, ellebori albi, pumicis marini assati, chamæleontis nigri, pyrethri, sinapis, gallæ alexandrinę, peucedani, pollinis fœnigræci, cimoliæ, tartari, aristolochiæ longę & rotundæ, gith, orobi, piperis nigri, caulis agrestis, struthij, cardamomi, marrubii, cātharidū, succi sicci elaterij, aā ℨ ij: cōfice sic: hęc omnia subtiliter tere, & in vase vitreo conde, & qñ opus fuerit, vtere. ℭ *Electuarium ad idem.* Recipe gariophyllorum, spicæ, galangę, zingiberis, aā ℨ ß, sacchari lib. ij & semis, musci ℈ i: saccharū coque cum aqua rosata, & ipsa pigmenta pinse diligenter, & misce cū ipsis saccharum, super ignem semper agitando: & qñ decoctum fuerit, infunde super marmor. ℭ *Ad Hominem nimis Crassum.* Imple patellam floribus auellanæ, & superfuso vino agita fortiter, & bulliat die ac nocte: & semper quando siccatur, funde vinum: & cola, & bibat ieiunus ℥ iij per dies quinq;, & comedat ad prandiū: hoc faciat mense Februario. *Ad idem.* Tolle tartarum, & fac puluerem, & de omni cibo intincto in eo comede: desiccat enim pinguedinē. Hiera rufina scabiosis & leprosis vtilissima est. ℭ *Vnguentum*
D *ad Mala nascentia.* Aloes, olibani, mastiches, myrrhæ, arsenici, boli armeni, colophoniæ, sandarachæ, terebinthinæ, æruginis cāpanæ, spumæ argēti, chalbani, ammoniaci, sagapeni, resinæ, gummi persici, picis naualis, ana lib. ij, tragacanthæ, aristolochiæ lōgæ, gomphitæ, castorii, floris plumbi, ana ℥ iiij, ceræ libras duas, sepi taurini ℥ iiij. ℭ *Oleum Frumenti ad Scabiem, & ad Herpetas, quod ita cōficitur.* Pone frumentum inter duo ferramēta calida, & exprime fortiter oleum. ℭ *Ad Sacrum ignem.* Accipe picem, & vitellum oui crudi, & fac emplastrum, & pone desuper. Vnguentum etiam de oleo frumenti, probatum est. ℭ *Ad Morfeam nigram.* Erysimon cum vino bibat, & sanabit. ℭ *Ad Sanguinem stringendum vndecunque exeat.* Testiculos in aceto pone, pedes in frigida, & statim cessabit. ℭ *Ad Carbunculos.* In primis liga maluas coctas cum butyro vel sagimine, & appone, et mutetur in die: deinde appone emplastrū istud, quod carbunculum cito aperit. Rec. ficuum pinguium passarū, cępæ coctæ, chalbani, ammoniaci, lactis mulieris, maluarū coctarum, carbonum, vel cinerum vitis vineæ, testudinis viuæ vnius, pinguedinis porci recentis vel veteris, æquale pondus: tere, & appone, vsq; dū aperiat. *Ad idem.* Accipe cinerem pruni, & distempera cum vitellis ouorum, & pone super: & postea accipe ficus siccas, & parū olei, & arsenici, & tempera totum simul, & appone: deinde appone terebinthinam, & chalbanum, quando putredo exire cœperit. Si multi carbunculi † Al. assyricus. † Al. nitri, assati * Al. nardi * Al. rotundæ

exierint

exierint, tolle sanguinem de brachiis, & da laxatiuum. ℭ *Ad Pustulas quas habet Infans in manibus & pedibus vltra modum.* Accipe scillam, & hyoscyamum ipsam herbam, & sambuci frondes, æquo pōdere, & pinsito, & coque in aceto inde multum, et appone. ℭ *Ad omnia Apostemata exteriora, siue tumores.* Agrimoniam, verbenam, quinquefolium, æquis si teres, & impones, ponderibus, cum aceto coquas adiecta semperuiua sanabis. ℭ *Ad Rumpendum apostema.* Fermentum, olibanum, axungia, lac fœminæ. ℭ *Ad Apostema subtiliandum.* Libysticum feruefacias in aqua, pinsito cum pinguedine, & pone desuper. ℭ *Ad Sacrum ignem, vel Calorem membrorum, qui per aliquam occasionem nascitur.* Rec. Sisymbrii, rutæ, rubi, solani, oīum quatuor cymarum M i, radicis lilii domestici ℥ i, aloes ʒ ij, cymini ℥ i, albumen oui vnum, aceti phialam vnam, olei phialam vnam: prædictas herbas tere fortiter, & succum earum cū prædictis commisce, fortiterq; cola, & cum penna vnge loca languentia, et miraberis. ℭ *Ad Scabiem.* Radices lapathioli coque, et axungiam porcinam cum eis vehementer tere, & argentum viuum cum cinere & sputo distempera, & cum eis misce, & vehemēter cōfice: inunge, et miraberis. ℭ *Vnguentum ad Pustulas, vel Lepram, siue Pruritum.* Florem tithymalli cum aceto coque fortiter, & oleum modicum misce, & inunge vsq; dum sanus fuerit. E

De Modo dignoscendi Cancrum à Carbunculo.

Sic poteris dignoscere cancrum à carbunculo in principio. Carbunculus quippe durus est, & rubens nimis & ardens, & dolet quamplurimum in ossibus & neruis, & cito facit caput. Sed cācer non tantū rubet, neq; tantum dolet, sed durior est, & non tam cito facit caput, & plus occupat: qui quando mollescere incipit perfora cum ferro quasi carbūculum: & nepitæ, apii, betonicę, agrimoniæ, chamædryos, trifolii, satureiæ, pimpinellæ, subtusillæ, cardui, fragifolii, millefolii, ana M vnum, teras, & cum vino & pipere dabis in potum mane & sero. *Item alia optima, sed valde grauior.* Aloes drachmas duas, aristolochiæ longæ drachmas quinq;, sanguinis draconis drachmas tres, castorii ʒ ij, pæoniæ ʒ v, thuris, mirrhæ, ana ʒ iiij, ammoniaci ʒ ij, succi saluiæ vel foliorum ana ʒ iij: decoque vsq; ad dimidium lento igne, ipsumq; in vase picato mitte: & pigmenta in linteolo mūdissimo ligata in medium liquorem pendere facias: et de populo arbore puluerem facias: de supradicta potione calicem medium dabis quotidie, & de puluere populi quantū tribus digitis leuare poteris in vino cocto distemperato. *Ad idem.* Accipe albi secessus canis, prasii, plātaginis, ana ℥ ß, calcis viuæ ʒ ij: pulueriza totum, & supra malum pone: & postea pone vnguentum marciaton, mane & sero muta illud, & ablue in omni mutatione de vino calido. Si vero aliqua pars mortuæ carnis remanserit, abscinde cum ferro. Si autem longi temporis fuerit malum, & per prædicta sanari non poterit, oportet incidere circumcirca, & postea apponere prædicta. *Ad idem.* Lenticulæ, quę in stagnis nascitur, vel fontibus, vel aliis aquis, succus supra cancrum positus eum occidit. Similiter facit doliachę succus cum porcina pinguedine mistus: & ipsa herba pinsita & superposita cum succo & pinguedine dictis prodest valde. *Ad idem.* Succum ebuli, succum aristolochiæ rotundæ, aut puluerem eius, & albumen oui fortiter commisce, sed non vt durum sit, sed molle: & taliter totum cancrum ex eo penna linies, & de frondibus septemneruiæ illum cooperies: sed per singulos dies mane & sero mutabis, & quando mutare volueris, cum penna in vino infusa cancrum prius ablue, & vnge doctrina supradicta. ℭ *Puluis ad Cancrum.* Calcis viuę nouies ablutę, nouem grana piperis, auripigmenti, aceti, & mellis, & farinæ hordei: fac focaciolam, & sub testa coque vsq; dum incendatur: & pinsito, & fac puluerem, & vbi opus fuerit, mitte. ℭ *Vnguentum ad Serpiginem, et Carnem mortuam manducandam.* Rec. aristolochiam rotundam, radices enulæ, cortices caprifici, cortices alburni, lotium hominis: hæc omnia simul coque fortiter: postea pinse, & confice cum axungia, et vtere. ℭ *Ad Cancrum.* Vlcus primum forti & calido aceto bene laua: deinde cum pāno lineo detergendo exicca: quo facto, puluerem gallę subtilem superasperge: hoc fac bis vel ter in die, donec sanetur. *Ad idem.* Sume mentastrum, & eo siccato fortiter frica inter manus: cui mentastro tertiā partem salis misce, & simul omnia fortiter tere: quibus tritis super stipites ardētes pone, vt vtrunque bene comburatur: quod quando fuerit combustum, bene iterum teratur, quorum puluis ter in die aspergatur. ℭ *Pro Carne sananda.* Linguæ bouis radicem tere, succum cuius vt pastillum superpone. ℭ *Res probata ad Cancrosa Vulnera, quæ Depascuntur in circuitu.* Accipe quotquot habere poteris felliculorum, & scinde, & extrahe succum, vt sit dimidia phiala: sed prius laua plagam de vino tepido: & tunc accipe tres peciolas de panno lineo, & in succo illo infunde, & ad ignem calefactæ vna post aliam super vulnus apponantur: & postea de farina tenuissima panis hordeacei cum supradicto succo eidem plagæ superponatur. ℭ *Ad Cancrum res probata.* Caput gruis & ventriculum cum petris omnibus quæ in eis sunt sicca in furno, & fac puluerem, & superasperge: hoc non solum cancrum, sed omnia vulnera sanat. *Item aliud probatum ad idem.* Mustellam viuam mitte in ollam nouam, & bene cooperi de tegula & argilla, & mitte in furnum calidum: & ea combusta fac puluerem, & de ostreæ testa similiter, & asperge: & post diem tertium laua de vino. ℭ *Probatum ad Fistulam.* Accipe terram francigenam, & galetum idest gallam rotundam, & pulueriza, & pone desuper, & sanabitur. Cortice quercino siccetur fistula primo: Postea sanatur, si mumia sæpe bibatur. Maiorum pulchris hominum quę est rapta sepulchris.

Marginal notes: F (beside "Sic poteris"); * Al. centūfolij (beside "moniæ"); G (beside "non poterit"); * Al. non (beside "ablue"); H (beside "partem salis"); » » (beside the last two lines)

ℭ Ad

A ℭ *Ad Scabiem probatum.* Accipe figiam græcam, & olei cõis partem i, & duas aceti, & coque in modum vnguenti, & vnge in balneo. ℭ *Puluis ad Cancrum.* Rec. atramenti, sarcocollæ, amenti salsi & dulcis, salis gemmæ, olibani, mastiches, ana ℥ i, piperis ℥ vi. *Ad idem.* Brancam lupinã quæ inferius est rotunda tere cum sale & fuligine, & parum de sanguine, & pone eo mortuo. Ad sanãdum, puluerem aloes pone. ℭ *Ad Carnem malam, vel ad Cancrum.* Pinse tartarum fortiter temperatum cum melle, & mitte in panno lineo, & liga cum licio, & mitte in foco vt ardeat: & fac puluerem, & superpone. Item testam allij, fabas, & panem frumenti incende in olla, & cum isto puluere misce puluerem gallæ, & salis: laua prius de vino, & postea sparge de hoc in die bis vel ter.

De Fistula.

AD *Fistulam.* Radicẽ lapathioli, qui rufum semen habet, in fistula mitte: & donec purgata fuerit, per singulos dies singulas radices mutabis: & quãdo purgata fuerit, cognosces, quia nõ vt aqua pus, sed quasi putredo fluit tantum: quando aũt hoc videris, hoc vnguento sanabit: Rec. picem, chalbanum, ammoniacum, aloen, sepum porcinum non multum, ceram, & parũ olei: prędictas guttas, & gummi genera, & picẽ, & aloen æqualiter commista liqua ad ignem: et postea cerã, & sepum semotim liquefacta desuper addas, & agita donec conficiat. *Ad Fistulam.* Raphanũ pul
B uerizatum, & quolibet modo fistulis immissum, antea tamen ex aceto ipsa fistula valde abluta, valet: & modo quocunq; superpositum: & infra, vel intra eam liberat. *Ad idem.* Sume herbam escuminatam nomine, et tere: cuius succum infirmanti mane, quando ieiunus fuerit, da ad potandum: & de ipso succo per ipsum foramen pone, donec sanus fiat æger. Item accipe costam folii raphani, et mitte vsq; ad profundum plagæ ita, vt sanguis egrediat: aliquanto aũt spatio intermisso accipiat fel taurinũ, & calefacito ita, vt duriciẽ perdat: & ossa gallinarum cõbusta, & in subtilissimũ puluerem redacta: ex his ellychnium cõponatur, & ad fundũ plagæ mittat: & interdũ ellychnium de cõbusto puluere saccharo aspergatur, & ipsum interdũ minuas, donec sanetur fistula. *Ad idem.* Sepi arietis ℥ i, gummi ℥ ß, colophoniæ ʒ ij ß, opopanacis, aristolochiæ longæ, sarcocollæ, æris viridis, ana ʒ ij, ceræ citrinæ ʒ ij: terenda tere, & de oleo parum pone, vt possint ibi temperari: & super ignẽ pone donec sepum & gummi genera liquefiant: & vtere quando opus fuerit. ℭ *Ad Fistulas tollendas, & Vermes occidendos.* Succum plantaginis mitte sæpius. *Item ad idem.* Potentillam bibat per dies xxx. probatum est. ℭ *Ad Fistulam claudendam.* Thus masculum diligenter tere cum vino veteri, et inde perunge. *Ad idem.* Accipe in primis de carne salsa lardonem, et mitte ibi per iij dies, et postea emplastrum fac hoc modo: Accipe frondes libystici syluatici, & tere fortiter, & misce ibi de sale co
C cto pulueriżato tantum, quantũ sunt frondes: deinde adde axungiam veterem sufficienter: et tere oĩa hæc in simul, & fac emplastrum. *Ad idem.* Accipe tithymallum cum sua radice, & mitte in clibano vt exiccetur, & fac puluerem, & insuffla intus. Item accipe piper, aloen, chalbanum, ceram, et oleum, et fac emplastrũ, & vtere. *Ad idem.* Pone emplastrum de farina, & alburno, & sinapi, & sale cocto, & de calce extincta, & de sapone spathulano, & de capitello per ix dies: deinde teres tres cymas rubi, et tres vrticę per tres dies. Item piper, allium, ficus siccas, radicem petroselini: misce, et tere simul, & fac emplastrum, & superpone, & statim interficiet. Item accipe marmor quod videtur esse sicut sal, & fac puluerem, & insuffla intus. *Ad idem.* Accipe farinã lupini, raphani, sinapis, mel arsum, alburni carbonem: omnibus tritis distempera cum sapone spathulano: & admisto de capitello fac tentam de licio torto ad mensuram fistulæ, & ablue eam mane & sero de capitello.

* Al. spataretico.

De Paralysi.

HIera fortissima G. theodoricon emperiston, potio sancti Pauli, & opopyri, paralyticis, arthriticis, & aliis diuersis causis succurrit. ℭ *Potio ad Paralysin Ioannis filij Ligurij medici.* Rec. mandragorę ℥ iiij, castorii ℥ iij, piperis grana ccc, nepitę manum plenã, vini optimi phialas xxiiij: bulliat ad medietatem, & ieiunus bibat phialam i, & vsq; ad nonam ieiunet. *Ad idem.* Rec. saluiæ, satureię,
D dictami, sauinæ, menthæ nigræ, cerfolii, foliorũ teneræ lauri, quinq;foliæ, betonicæ, febrifugæ, peucedani, agrimoniæ, pimpinellæ, artemisiæ, chamædryos, hyperici, millefolii, balsamitæ, pulegii, trifolii, hypocystidos, hyssopi, prasii, origani, ana M i: dabis cum vino. probatum est. ℭ *Vnguentum ad Paralysin.* Rec. sauinæ pulueris, saluiæ, menthæ, ocymi, pulueris vrticæ, balsamitæ pulueris, ana vnc. ij, olei lauri phialam i, ceræ lib. i, olei ʒʒ, ana ℥ vi: omnia arbitrio tuo tere, & coque, & vnge. *Ad idem.* Herbam centumneruiam, idest barbam syluanam, laua cum nouem aquis, & tere, & in succo adde duo cochlearia mellis, & sic vnge digitos in phialis: da primo galli cantu, si laxat non euadet. ℭ *Item ad Arthriticum dolorem.* Accipe micam panis madefactam aqua, & tere: deinde distempera cum succo morgellinæ, vel solatri, vel portulacæ, vel semperuiuæ, vel alicuius refrigeratiuæ: deinde superpone loco dolenti, primum inuncto oleo roseo: postea vero ne nimis loca neruosa desiccentur, adde emplastrum hoc: Rec. radicem altheæ, atq; semẽ lini, & coque in aqua, atq; fomenta: ad vltimum accipe farinam lentis, & coque in quatuor partibus mellis, & aqua quãtum sufficit, & sic superpone. probatum est. ℭ *Vnguentum ad Guttam.* Rec. radicis bryoniæ, corticis mediani sambuci, absinthii, rutæ, saluię, hederę, chelidonię, arnoglossi, saliũcę, aloes, thuris, mellis, olei, ceræ quantũ tibi videtur, & confice. ℭ *Emplastrum ad idem.* Absinthii, radicis ebuli, furfuris tritici, stercoris caprini: fac puluerẽ, acetum mitte in cacabo, et salis satis, fac bulliat fortiter, & superpone.

ℭ Item

℄ *Item Vnguentum ad guttam.* Rec. rutæ, hederæ terrestris, absinthii, abrotani, barbæ Iouis, omnium E
añ M i, sauinæ M ij: simul tere, & coque in oleo, & butyro, & adipe taurino, vel veruecino æqualiter: cola, & vbicunque fuerit gutta vnge, & postea in albo panno indue, & pone.

De Ratione medendi ad Os fractum.

Recipe betonicæ, violæ albæ, panem mundum ad cernendum, melangiæ, hederæ terrestris, pilosellæ, agrimoniæ, sinimphæ, saluiæ, ne intumescat. Item betonica sanat & tollit dolorē: saluia aufert dolorem: hedera terranea curat & mundat: viola sanat: plantago soluit dolorem & mūdat: agrimonia & pilosella sanant: melangia iuuat vt non claudatur vulnus. Quod si ex oībus his habere non poteris, accipe saluiam, betonicam, hederam terraneam, violam, agrimoniam, plantaginem: contere, & succum vino mistum, donec sanus sit eger, solum accipiat potum. Foliis suprascriptorum deficientibus, radices indifferenter, aut puluerem, ad eundem accipies vsum. Abstineat vero patiens ne comedat herbas, caseum, lac, fructus, carnes nisi de castratis, oua, & panem nisi azimum, pultes. *Ad idem.* Rec. farinam de germano idest de siligine partes ij, absinthii partem vnā: tere, & misce cum melle, & panno impone, & de raso lardo superpone ei, & super plaga pone bis mutando per diem.

De Plaga. F

Ad Plagam. Pilosellæ succum da bibere, si reiicit, morietur, si non, viuet: prima die plantaginē, & fragam in vino dabis: secunda die gariophyllatam adiunge prædicto vino: tertia die pilosellā: quarto die pimpinellam: quinto die hederā terrestrem: septemneruiā sexto die: trāsactis vero diebus septē, subtrahere debes singillatim, è conuerso incipiens ab hedera vsque ad primā quę est fraga. ℄ *Antidotum contra Plagas.* Angelicam, betonicam, agrimoniam, pilosellam, hederam terrestrem, septemneruiam, violam minorem de angelica, coque in vino, & potet tribus vicibus in die. Si sanguinauerit plaga, cum cultello minutatim incide vrticam: & intinctam in forti aceto, pone in plaga: statimque cessabit sanguinis fluxus. ℄ *Vnguentum ad Plagas.* Anguillas coque in aqua, & collige adipem qui supnatauerit, & de gallinis, & de anseribus, & de scrofino sine sale, saluiæ succū, rutæ, absinthii, hederæ terrestris, linguæ canis, artemisiæ, matriculæ, cicutæ, herbæ citri, hyoscyami, strychniboli, olibani, aloes, myrrhæ, ammoniaci, de speciebus añ ℥ i, farinæ de molendino collectæ in gyro, dactyli ossium, croci orientalis, sandali, acaciæ, ceræ quantum sufficit, vt albū fiat. ℄ *Tractum ad Aperiendum, Purgandum, Sanandum dolorem, & Carnem mortuam, & Carbunculum auferēdum.* Rec. succi ebuli, absinthii, cymarum rubi, vrticæ, carui, apii, omnium æqualiter, mellis cochleare vnum, & albumen vnius oui gallinæ, farinæ siliginis, vel cuiuslibet eorum quæ sunt ad tenuitatem: confice sic: Succos, & cætera pone in vase, & commiscendo exagita, donec spissum sit & tenax: si plaga G profunda sit, pone ex hoc ellychnium perunctum: si vero patula i. plana, pone super pannum donec sanetur: si vero tractum nimiū desiccatur, renoua cū succo solius apii. ℄ *Vnguentum ad Plagam.* Rec. ceræ citrinæ ℥ ß, picis, colophoniæ, añ ʒ ij ß, sepi arietis ℥ ij: infunde cum oleo, & pone sup ignē donec vnguentum fiat. ℄ *Potio ad Plagatos.* Betonicam, agrimoniam, fragifoliam, asari, violæ, lin-
*mimitę guæ bouis, ambrosiæ, plantaginis minutæ, quinquefolii, hyperici, picis, linguæ ceruinæ, pimpinellę,
*Al. vini añ M i: tere, & adde āquæ li. iij, mellis cochlear vnum: cola, & appone piperis grana c: & quanto frequentius biberit, tanto celerius sanabitur, sed à venere abstineat, & omnibus contrariis. *Ad idē.* Fac saginem de lardo, & accipe mel, & farinam de sigale, & vinum, & coque simul, & mitte super plagam. mire curat & sanat. Item succus apii, & albumen oui, quibus adde puluerem thuris, & tantum de farina frumenti vt satis spissum sit. ℄ *Ad Capitis Plagam sic fit.* Diligenter inquire vtrū longa sit, an non: an os fractum sit, an non. His præmissis, si profunda fuerit, & testa rupta, primitus capillos tunde: & deinde panni ellychnium absque vllo medicamine, vel lardi frustum excoriatum, iuxta plagæ quantitatē incisum, in ipso ossis hiatu, ne sanies irruens meningas sua putredine extēdat, vel aliquid morbi generet, pone: & post pone primo embrochā, quæ sic fit: Vinū & oleum, & H panem non ex toto arsum fac feruere in sartagine, vel aliquo vase: deinde vnguētum fuscum vnaquaque die in plagella pone. Memento tñ vt p̄dictum ellychnium semper adsit donec caro crescat. Quod si os ruptū non fuerit, sue cum acu in duobus vel tribus locis: hoc dico si plaga magna fuerit: deinde tunsis capillis, embrocham p̄dictam ad prædictum terminum, & vnguentum fuscū in plagella pone. ℄ *Ad Plagam profundam cum lancea factam in qualibet parte corporis excepto capite.* Primū pone lardum quantum tibi videtur, & vnguento fusco vnge: & tunc pultes hoc modo compositas pone: Vinum, farinam, oleum commune, mel, rotam, saluiam, absinthium: trita cum axungia porcina oīa æquali pondere fac feruere in sartagine: quo facto, cum panno suppone quousque plaga desiccet. Memento vt vnaquaque die bis mutetur, nisi prima die, & lardum impone semper ęqua quātitate vsque ad vij dies: deinde vnaquaque die, prout caro solidescet, paulatim minue, quousque plaga clausa videatur: & tunc impone emplastrum aliquod. In capite autem non oportet imponere pultem hanc, sed embrocham p̄dictam: quia non conuenit nisi pili nascant, propter constrictionem pororum. ℄ *Vnguentum Fuscum sic fit.* Recipe olei li. i, sepi, ceræ, añ ℥ vi, picis ℥ iij, saluiæ, sisimbrij, lentisci, sauinæ, allij, cymarum rutæ, ana M i: confice sic: Herbas cum seuo diu contusas cum oleo coque, & cola, deinde ceram adde, vltimo picem: quandoque liquefactū fuerit remoue, & vsui

reserua.

A referta. ℭ *Potio ad Plagam sanandam.* Rec. agrimoniam, betonicam, saluiam, plantaginem, folia hederæ terrestris, herbæ venti: pinsitis his, confice cum vino, da bibere quousq; sanus sit. ℭ *Emplastrum ad Plagam sanandam.* Rec. farinam siliginis, absinthium, oleum de oliua, axungiam porcinam veterem, mel quod sufficit. ℭ *Vnguentum album.* Rec. cerusæ ℥ iij, lithargyri ℥ ij, mastiches, condisi, añ ℥ i ß, olibani ℥, olei rosei & aceti quod sufficit.

Ad Ossa Fracta.

RAtio medēdi ossa fracta hæc est. Primū prouide vt leuissimis manibus aptes ad propriū locum male incisas fracturas: quo facto, sal & mel in sartagine compone, & diutissime feruere dimitte, et prout pati poterit, calidū superpone cum stuppa, aut bombace: deinde lignula recta plana adinuicem restibus concatenata circumliga: hoc per triduum fieri necesse est. Post triduum vero, reiectis his diu aqua calida fomenta, & facta fomentatione, agrippa, aut dialthæa, aut marciato circumlinies, & bombace vel stupa circumuolue: & sic vnguētum circumuoluere, & circumligare, & fomentare cōtemplata ætate bis in die mane et vespere oportet: vsq; ad xx enim dies solidanī, habita tñ diligenti cura: iuuenis vero vsq; ad xvij dies: senum autem vsq; ad xxi vel xxij, vel xxiiij: puerorum itaq; expectatio vsq; ad xv dies. In his ergo diebus constrictorium iuxta prædictam ra-
B tionem facies ita: Rec. olibani, mastiches, ceræ, boli armeni, æquali pōdere: ceram solue, & horum puluerem triconizatum superasperge: & ad modū ceroti coque, & tepidū superpone. Memento tñ vt prius sapone, & aqua calida, vel aliquo tali optime lauet: & sic cerotum superpone: nō enim adhæret appositū, pp vnguentum. Oportet ēt scire si vlcus affuerit: non enim debet apponi in vlcere. Quod si aliquo casu accidere disiuncta fuerit, ex vtraq; parte trahaī manibus, vt ad pristinum locum redeat iunctura: quo facto, palma vtrarumq; manuum locus constringatur, & postea fomētetī aqua calida: deinde circūliniaī agrippa, & tabulæ superponantur. Huius autem mutatio fiat de tertio in tertium diem semper cum fomentatione, & post, suprascriptum constrictorium appone. Si qua vero costarum hominis fracta fuerit & interius plicata, costam hoc modo reduces ad exteriora: Fac constitui ignem longum ad longitudinem hominis, & nudus calefaciat ventrem & costam: tunc vero habens mel coctum, vnge manus vtrasq; ex eo melle, & paulatim manibus perunctis blande tange locum, & trahe suauiter: sic sæpe facies trahendo, donec æqualis sit aliis costis: deinde marciato, cæterisq; vnguentis foueaī, & emplastrū apostolicon, vel diachrysu, vel aliquod quodlibet, donec saneī, exterius ponatur. ℭ *Emplastrum Diachrysu, quod latine aureum dicitur, Ossium fracturam sanat: Parotidas, Glādulas sanat: Spleniticum, Callum pedis, & Hemicranium mire curat: Apostema-*
C *ta & nascentias, & Carbunculos dispergit: Emprosthotonum, vel cui in capite, vel ceruice, vel scapulis nerui contrahuntur, & omnem Indignationē, vel Phrenitin infantium sanat.* Rec. colophoniæ, resinæ, añ ℥ ij, olei ℥ iij, picis lib. i, olibani, auripigmenti, aluminis, añ ℥ ij, aceti quod sufficit. Parotidas, glandulas sic incidas: Cutem superincide ferro: deinde cū hamulo ferreo subtilissimo glandulas ad te trahe: & tandiu abstrahe pelliculas circūcidendo cum spathula, donec omnes venulas earum habeas: & sic embrocham de panno incenso superpone, vel aliquod idoneū, vt sanguis stringatur et sanies: embrocha tunc cauatura lauetur, deinde vnguentum fuscum apponatur.

De Osse Fracto.

Ad Os fractum. Cerebrum canis cum aceto calido distempera, et superpone in panno lineo: per tres dies dimitte. ℭ *Item ad Os Fractum vel Scissum.* In simul albumen oui cū stuppa induc, & circunduc, & desuper liga. *Ad idem.* Ceræ nouæ, ammoniaci, rosæ, myrrhæ, croci, añ: malagma facito, & in linteolo apponito. ℭ *Tractum ad omnem Plagam.* Aloes, myrrhæ, olibani, mastiches, añ ℥ i, picis, ceræ, colophoniæ, añ ℥ ij: sicca tere, liquida solue, cola per linteolum, fac magdaleonem.

De Febribus, & Diebus timendis.

D RVbra *ad Febrem tollendam.* Rec. cymini, cozumbri, myrrhæ, anisi, croci, dauci cretici, hyoscyami, añ ℥ i, opii ʒ i, seminis apii ℥ i, mellis quod sufficit. ℭ *Hydropoton ad Febrem Quotidianam, Tertianam, sed maxime Quartanam, & ad omnes Accessiones & Angustias: Somnum facit, Fastidium tollit, Sudorē prouocat.* Rec. ameos, myrrhæ, anisi, croci, hyoscyami, opii, añ ℥ ij, chamædryos, apii, petroselini, spermatis mandragoræ, thuris, añ drac. i, mel quod sufficit: dabis cum aqua calida. ℭ *Ad Quotidianam.* Si cum typo fuerit, accipiat potionem rubram mistā cum hydropoto ante horas accessionis: post bibat aquam frigidam. Si vero frigus fuerit, magnum vinum bibat, aut aquam calidam. Si vero non profuerit istud, accipiat panchreston, post bibat mulsam. Si vero stomachus fuerit plenus humore, vt vomat, bibat oxymeli, quod Recipit aceti phialas ij, mellis li. i, seminis radicis, et atriplicis, añ ℥ i: quæ coquantur vsq; ad medietatem, & ante accessionem bibat, & ieiunet vna hora: postea si non vomuerit, accipiat aquam calidam, & bibat. De cibis, ius album manducet de gallina confectum cum oleo phār. porcellos, hœdos: de volatilibus, phasianos, turdos, perdices, ficedulas: de piscibus, saxatiles aut assos aut elixos: de pomis, mala cydonia, & vuas, & mala granata: de vino, album & leue. ℭ *Potio probata ad Frigiditatem, & Febrem.* Rec. seminis trifolij acuti, opopanacis, serpylli, añ drach. iij, anisi, fœniculi, amyli, apii, añ drach. ij, farinæ orobi ℥ i: hæc simul tere, & pone in vino bono paulul um: & post colligantur in modum victorialis ponderis ℈ iij: dantur cum vino calido. ℭ *Electuarium Quartanarijs, & Quotidianarijs.* Rec. siler. piper. amyli, marathri, añ

ʒ i,ʒʒ,pyrethri,añ ʒ iij,gariophyllorum,galangæ,añ ʒ i,mellis quod sufficit. ℭ *Ad Quotidianam,Tertianam,& Quartanam.* Rec.rosarũ ʒ xx,facchari ʒ xl,costi dulcis,rheubarbari,arsenici,cinnamomi, nardi,mastiches,spodij albi,sandali citrini & albi,berberis,gariophyllorum,croci,añ ʒ ij: tere,& cõfice cum syrupo violato: dosis eius ʒ iij ante accessionem & post. ℭ *Epithema vt Sudor febris exeat.* Semẽ lini fac bulliat in aqua,induc in panno, & põne sup stomachum. ℭ *Ad Quotidianas acutas in æstate.* Si habuerint turbidã vrinam,ex sanguine est: prima, vel secunda die, vel vsq; ad septimam phlebotomabis. Si nimius feruor irruerit, hoc fac emplastrum, vel epithema, quod valet ad febrẽ acutam: Succũ solani tempera cum farina hordei, & induc in pãno,et pone super stomachũ. Item panem assatũ diu, ita vt fiat velut carbo extinctus, postea tere,& cribra puluerem,& tempera cũ vino,& fac epithema. Dieta vtant̃ tali: succo ptisanæ expurgato hordeo: nam hordeum positum in aqua vna nocte,tundatur,& ad mensuram vnius phialæ ponatur in phialis quindecim aquæ,et coquat̃ lento igne vsq; ad tertiam partem, & coletur per linteolum: & vtantur farre molli: & de pomis,malo serico,aut dulcibus amygdalis, & pane in aqua,& de electuario supradicto. Quod si in tpe autumni venerit,& sine typo fuerit,similiter curabit. Si cum typo, vomitum prouocabis cum aqua calida & oleo, aut cum oxymelite suprascripto. Et si fuerit constrictus, oxymeli catharticum dabis,quod conficitur sic: Mitte acetum,& mel,& elaterij ℈ ß, vel ẜm vires ægroti. De cibis, superius dictum est. Quod si fuerit solutus, cibos stypticos damus. Potu vtere vino græco. Si vero in F suo tempore venerit cum typo,aut sine typo, primum catharticum dabis ad phlegma deponendũ i.diacalaminthes cum adriano,vel oẽs potiones calidas,vt picra,musa, athanasia,hydrocopiõ cum aqua calida: cibos suprascriptos: pannis autem,aut ceronium, aut oxyocroceum cum cerotis. Cataplasma recipit hæc: Micam panis,fabæ,absinthii, farinæ fœnigræci,omnia æquali pondere: confice cum ouo molli assato,& cum oleo laurino,aut cyprino,& induc in panno, & supra viscera impone.expertum est. Si autem in tempore veris,curabitur cum potione rubræ & esdræ. Cibos autem dabis,gallinas,carnes porcorum, & omnium volatilium: de leguminibus, cicer, far: de oleribus,fœniculos,betas,coctana: de piscibus,saxatiles: vinum album & leue.

De Febribus Tertianis cum typo.

Ad Febres Tertianas cum typo. Musam potionem ante accessionis horam accipiat, & post bibat aquam calidam. ℭ *Ad Duplices tertianas.* Vtatur hydrocopio,et musa,& rubra quasi vna potione. ℭ *Ad Tertianam mistam quotidianæ.* Panchresto,& rubra,hydrocopio,quasi vna potione vtantur. ℭ *Ad Tertianas acutas.* Si vomitu egent,ponat̃ mel,& acetum,quibus adhibeantur atriplicis ʒ iij,& vtantur. Si constipati fuerint,accipias pulueris violæ ℥ ß,& bibant interpolato die cum aqua frigi- G da: & vtãtur epithemate,quod Recipit farinę hordei ℥ iij, rosæ siccæ ʒ i,sandali albi ℥ ß,spodii ʒ ij,mastiches ʒ i, camphoræ ℈ i: tempera cum succo solani, & quasi vnguento vngantur, & vtantur desuper tegumento stuppæ: & bibant quotidie succum mali granati mane: & post vij dies, si vrina fuerit turbida & rufa, & nil superiora profuerint,balneo vtatur, & fomentetur ex aqua et oleo, & post fomentum phlebotometur de media vena dextri brachii. ℭ *Epithema ad omnes Acutas Febres.* Rec.ro.seminis portulacę,sandali albi & rubri,añ ʒ ij,tragacanthę parum: tempera cum aqua rosea,aut succo mali granati,vel vuę lupinę. Si vero volueris vt dormiat,vngantur frons,et nares, & aures,ex oleo violato,& lacte mulieris: & pedes loti in aqua, in qua papauer, & semen lactucæ, vel ipsæ herbę decoctæ sunt,vngantur. ℭ *Antidotũ ad idem.* Rec.sandali albi,citrini,& rubei,ʒ i,tragacanthæ ℥ ß,ros.℥ iij,facchari ʒ iij, syrupi quod sufficit. Cibos dabis succum oryzæ, aut alicæ, ius galli,pisces saxatiles,poma frigidissima: de oleribus,lactucas cum aceto,portulacas,solanum,oẽs cibos parum salitos: dabis aquam frigidã,& mulsam de hydromelite: & si fuerit solutus,dabis ei cydoniũ melle cõfectũ ita: Succi mali cydonii partẽ i,mellis partes ij: coque ad lentum ignem,donec veniat ad spissitudinem mellis: & dabis exinde mulsam. ℭ *Epithema ad idem.* Rec.mastiches, thuris,fœnigræci,seminis lini,farinæ hordei, croci, omnia æquali pondere: trita distempera cũ vitello H ouorũ,& cũ oleo rosato hoc mõ confecto: Tolle oleũ,& rosas cũ rore suo,et mitte simul in puteũ, aut in aquã viuã p viginti dies: postea tolle exinde,& pone ad Solem vndecim diebus: postea habeas ad vmbrã. Hoc oleũ frigidissimũ est,et si vnxeris igneã febrẽ de hoc oleo,mitigat eam,& solet eam amputare. Hæc eadem febris si fuerit in autumno,curabit,si diatessaron temperabitur cum vino,cum rubra, cum mulsa. Cibandi sunt talibus vt est far, simila, & granum bene coctum,carnes pecudum,& pedes porcini,& gallinæ,vinum album & leue. In tempore hyemis, si fuerit cum typo,curabitur cum mulsa,& hydrocopio,& rubra: & si sine typo fuerit, prolongabitur: lixopericũ dabis cum aqua calida: cibos,carnes porcellorum,cerebella eorum,phasianos,& agrestia volatilia.

* Al. molæ

* Al. laxatiuũ al. lexipyreton.

Quod si fuerit in tpe veris,curabitur potione rubra,et rosata simplici,quę Recipit croci orientalis ʒ i,traga.ʒ i,succi liquiritiæ ʒ i,seminis citru. melo.añ ʒ i, rosæ ʒ iiij: tempera cum melle rosſ.& aqua rosea. ℭ *Rhodosacchara ad idem.* Accipe rosarum albarum lib.i: minutatim incide rosas, & frica bene cum manibus ipsas cum saccharo, & pone in vase, & ligabis, ponasq; ad Solem lx diebus donec bene coquatur, & nocte auferes. ℭ *Diacydonion ad idem.* Coctana mundabis interius & exterius, & coques cum aqua bene: & in vna libra pomorum, pone ij lib.facchari, & iterum coques ad spissitudinem: postea addes pulueris sandali rubri, & citrini, añ ℥ ß, spodii ʒ vi, rosæ

ʒ x,

A ℥ x, seminis portulacæ ℥ iiij, succi liquiritiæ, succi rhu, traga. seminis cucu. an̄ ℥ ij, mannæ, casiæ fistu. an̄ ℥ vi, croci ℥ ij, mastiches ℥ i, camphoræ ℥ i, adde syrupi violati simplicis quod sufficit. Cibos dabis, succum oryzæ, aut alicæ, ius gallinæ, &c. sicut superius notum est.

De Febre Quartana cum typo.

Ad febrem quartanā cum typo, si fuerit in æstate, ante horam accessionis dabis potionem musam: si fuerit in hyeme, vtantur potione diasulfuris, & dialtheæ vnguento: de cibis, vtantur rapis, porris coctis, & farre, & ciceribus: de carnibus, porcina, agnina, pedibus porcinis, gallinis: de pomis, malis cydonijs: de vino, neque leui, neque forti.

Ad Duplicem Quartanam.

Ad duplicem quartanam, Adriano, & Panchresto temperatis vtantur cum balsamo. Quartana si fuerit tpe veris, curabitur potione Esdræ, mista cum potione sancti Pauli, & musa enea. Vnctionem talem facimus: sinapi vngimus dorsum ante vnam horam accessionis: cibos aūt calidos & stypticos damus, vt lepores, phasianos, perdices, anates, anseres: de leguminibus, granum bene coctum, cicer, fabam fractam: de oleribus, fœniculum, capita raparum, rutas agrestes coctas, vinū rubrum & forte. In æstate vero, ru. mista cū theriaca mundissima cum vino temperata damus: &
B vnguento marciato vngimus totum corpus, ante vnam horā accessionis prope ignem donec sudet, & præterea hora accessionis: cibos aūt superius diximus. Si tpe autūni venerit, curabitur potione adriani, & diacalaminthes, & trochiscis probatis ad quartanā: petroleum dabis ad bibendū: vngimus totū corpus ante & retro dialthea, & quotidie damus origanū ad bibendum, cibos vero vt supra. ℭ *Vnguentum ad Quartanam.* Rec. cinnamo. ℥ ij, croci ℥ i, myrrhæ, styracis, sagapeni, an̄ ℥ v, laseris ℥ iiij, gentianæ ℥ ij, mellis quod sufficit: da in modum lupini, cum aqua calida. *Ad idem.* Oleo pulegino vtere cū nepita: purgat stomachū, & thoracē, cæteraq; membra, ita vt prius vtatur commistione sancti Pauli, & calidarum potione, confricetur totum corpus cum vino austero.

De Febribus Ephemeris.

Ad Ephemeras febres. Si nascātur ex calore, vtantur tenui balneo, & fomentētur ex aqua calida, & oleo: & bibāt aquam frigidam, vel tenue vinum: & vtantur frigida diæta, scilicet cucurbita, portulaca, malo matiano, vel syriaco, vel succo mali granati: de carnibus, pipionibus, syluaticis volucribus. Si autem ex frigore fuerint, vngatur stomachus oleo mastichino, quod Recipit olei ros ℥ ij, mastiches ℥ iij, costi ℥ i, rutæ viridis ℥ ij: simul in oleo coquantur, & ex ea vngatur stomachus, & detur potio diatriompepereon. Diæta: accipiant pecorinam carnem vnius anni & agninam, & pi
C piones domesticos, & bibant vinum rubrum & subtile, & ferantur ad balneum calidum.

De Synocha Febre.

Ad Synochā. Si ex sanguine fit, vel ex cho. ru. phlebotoma in prima die vel secūda, aut ad summum in iij die: si masculus fuerit, in dextro: si fœmina, in sinistro. Si ventrem habuerit constrictū, clysterizabis ita: Accipe succum cātabri, & maluas tunsas, coquātur cum oleo, deinde colato per linteum, & vtere. Si aūt desiderauerit balneum, concede sibi, & vtatur fomento ex calida, & oleo. Diæta vtatur tali: succo ptisanæ, & farre molli, & malis matianis, & syriacis, & pane in aqua.

De Homotono.

Homotonus curabitur sic. Potionem rosatam superius scriptam teneat sub lingua vsq; dum liquescat, & saliuam eius glutiat. Vnctionem talem facimus: Oleo roseo frequenter vngimus caput, & præcordia. Epithema tale facimus: Recipe croci orientalis ℥ ß, mastiches, olibani, an̄ ℥ i, ouorum assorum vitelli quantum tibi videtur: confice cū oleo roseo, & pauco aceti: super præcordia ponas. ℭ *Item alia vnctio.* Oleum roseum, cum portulacæ succo, aut cū succo verbenæ, aut cū suc. cucurbitæ, super præcordia pone. Diætam talem damus: succū alicæ & succū oryzæ: à vino abstineat, sed mulsam atticā damus. *Ad idem.* Si ventrem cōstrictum habuerit, clysterizabis cum succo cātabri:
D aut bibat psylliū in tribus aquis lotam: & vtatur mali granati succo, & malis, & pyris, & sorbis maturis: & vngatur vnctione, q̄ Recipit succi semperuiuæ, succi portulacæ, succi rasuræ cucur. olei ro. an̄ ℥ i: & vngatur ex his totum caput, præter loca vbi cerebrum est. Epithemate vtantur vt supra.

De Causo.

Causus nascitur ex cholera rubra nimiū sicca circa subtiliores venas hepatis. Quæ his signis cognoscitur: sitis, & insomnietas est magna, & alienatio prosequitur, & surditas, aut muti fiunt: qn̄ hæc signa ante triduum habuerint, q̄ febris fiat, dolor capitis sentitur, & buccinæ aurium, ipse dolor cum forti ictu & tremore conficitur. Mederi oportet phlebotomo in principio curationis, & frigida potione: & frigida adiutoria necessaria sunt his, quæ supra diximus. Euacuetur autē humor cholericus, extinguatur, & dissoluatur per sudorem, aut per vomitum, aut per ventris solutionem. Certissime autem extinguitur si biberit aquam multam & nimis frigidam: etiam hydromeli bibat: aut lauacrum intret vt sudet, sed non descendat in solium, nec diutius moretur. De escis vero nihil nisi ptisanam manducet.

De Nephritica Passione.

AD Nephriticā passionē, si fuerit ex cho. ru. in dextro latere, detur ei musa, vel iustinū minus, post elixaturam apij, & fœniculi, quæ cōficitur ex corticibus eorum in aqua coctis. Si fuerit

in sinistro latere, ex phlegmate vel cholera nigra, detur ante adrianũ, & iustinum maius, cũ decocto apij, & petroselini macedonici. Si fuerit sine febre, vinũ bibat: si fuerit cũ febre, aquã. Et vtantur emplastro ceronio, & fomententur cum aqua calida, & succum crescionis per se bibant. Diaeta vero, omnia calida & leuia: & vtantur crescionibus, & alexandris, & vrticis, petroselinis, & apio, & asparagis: de carnibus, porcina, agnina, hœdina: de volatilibus, phasianis, perdicibus, turdis, ficedulis: de leguminibus, cicere: de piscibus, nullatenus: de vino, claro & rubro vtantur. E

De Pleuritide.

AD Pleuritin. Si fuerit ex sanguine, & spuerit sanguinem, phlebotoma de brachio eiusdẽ partis: & cozumbrum coctum in patella cum mel. plagellæ imponatur ita, vt refrigerata altera calida imponatur. Si fuerit ex cho. ru. vtatur electuario, quod Recipit amygdalarũ ℥ ij, pineę mũdatę ℥ ij, gummi saracenici ℥ i, †tragaganthi albi vel rubri ℥ i, seminis citruli, melo. cucu. cucur. mũdatorum, añ ℥ i: tempera cum decoctione epithymi: amygdalæ purgatæ teranť, & ex suc. aqua inficiatur, & ita bibat. Si ex phlegmate fuerit, accipiat pilulas ex sagapeno factas, & bibat decoctionem hyssopi cum aqua, vel puluere facto de caprifico cocto in pice in modum emplastri vtatur. Diæta vero sit, pultes, far molle, & amygdalæ, & bibat aquam eorum.

†Al. sandali.

De Phreniti de. F

PHrenitis si fuerit tempore veris, curabitur sic. Venã, quæ in medio fronte est post septẽ dies tãgimus: & eos sternutare facimus cũ melle albo, & euphorbij puluere: ꝙ si sternutauerit, bonũ. Vnctionẽ facimus talem: oleo roseo, vel oleo violato frontem, & præcordia inũgimus: & sæpius faciem eius aqua frigida irrigamus, vt {non} dormiat. Si fuerit tpe ęstatis, vngimus præcordia eius cum oleo rosato & succo semperuiuæ. ℭ *Antidotum Basilij, Hemitritæis omnibus.* Rec. costi, carpobalsami, celticæ, gariophyllorum, añ ʒ i, croci ℈, nardostachyos, meliloti, añ ℈ ij, cassiæ fistu. foliorum, semperui. foliorũ, añ ℥ ij, mel. lib. i, aquæ lib. i & ß, aut ij: tere, & infunde. ℭ *Cataplasma ad oẽs Febres.* Rec. lini semen, hordeũ, fœnũgręcum, absinthiũ, anethum, apiũ, petroselinũ, libysticum, & lupinos: ex supradictis farina facta mittas oleũ desuper, aut axungiã veterem: & facto ita cataplasmate, indue in linteolo, & calidũ super stomachũ impone: oĩbus diebus mutãdo, & calefaciendo.

De Debus Timendis.

QVisquis prima die cuiusq; mẽsis in infirmitatẽ ceciderit, sequẽs tertia dies est timẽda: quã si trãsierit, vsq; ad triginta dies euadet. Qui vero secunda die deciderit, xiiij timenda est: quã si trãsierit, diu euadet, licet ęgrotãs. Qui autem iij die deciderit, sine molestia liberabitur in ꝓximo. Et qui in quarta die inciderit in infirmitatẽ, grauiter vsq; ad xviij diẽ infirmus erit, sed euadet. Quinta die ægrotãs, licet grauiter patiať, euadet. Sexta die decidens licet sanari videať, quinta tñ die alterius mensis morieť. Qui septima die deciderit, absq; molestia liberabiť. Octaua die ęgrotans, si non fuerit factus sanus vsq; ad xv diem, morieť. Nona die ægrotãs quãuis cum summa molestia, euadet. Decima die qui deciderit, ꝓculdubio morieť. Vndecima die q deciderit, in proximo liberabitur. Duodecima die qui deciderit, nisi liberatus fuerit in xv die, morieť. Tertiadecima die qui deciderit, infirmus erit vsq; ad xviij: quã si transierit, euadet. Quartadecima die siquis deciderit, manebit vsque ad xv diem, & sic euadet. Quintadecima die siquis deciderit, nisi intra xix dies conualuerit, morietur. Sextadecima die siquis deciderit, licet per xxviij dies molestetur, tñ liberabitur. Decimaseptima die decidens infirmus, vsq; ad xviij dies euadet. Decimaoctaua die decidẽs, subito sanabitur. Decimanona die decidens, euadet similiter. Vigesima die decidẽs, v diebus euadet, sed tñ sequenti mense morietur. Vigesimaprima die ægrotãs, nisi periculum mortis incurrerit, intra x dies alterius mensis liberabitur. Vigesimasecunda die decidens, licet x diebus patiatur grauiter, liberabitur. Vigesimatertia die decidens, quãuis cum molestia, altero mense liberabitur. Vigesimaquarta die decidens ægrotans xxvij die quasi liberabitur, attamen mense sequenti morietur. Vigesimaquinta die decidens, licet aliquantulum patiatur, euadet. Vigesimasexta die decidens non morietur. Vigesimaseptima die decidens, licet vsq; ad exitum patiatur, tamen in altero mense liberabitur. Vigesimaoctaua die decidenti mors minatur. Vigesimanona die decidens ægrotans, paulatim altero mense liberabitur. Trigesima die infirmus vtrum euadat, dubium est. Similiter, qui Trigesimaprima die ægrotauerit, vtrum euadet, ignoratur.

G

H

De Vrina & Pulsu.

QVoniam & causarum omnium, & non nullarum dimensiones, atq; imminẽtis spiritus pręuidere difficile est, vrinæ diuersitates, & varios pulsus arguto stilo conscripsi: ne confusa ratione medicinæ vel ordinata quærenti pernoscere fecissent errorem.

De Pulsu & Vrina, in Febribus Ephemeris.

Ephemeræ febris pulsus est simplex, nõ valde inęqualis, aut sordidus, aut difficilis: quarum ex vrina, si guttatim fuerit egressa, & patiens dolorem capitis senserit, hęmorroidas scias esse vẽturas. Si vero ex animi ægritudine i. tristitia, aut cupiditate, febris nata fuerit, pulsus eius est lassus, tenuis in principio, ita vt putes eũ multis tpibus ex longinqua infirmitate ægrotasse: vrina in his rufior inuenitur, quàm in cęteris ephemeris febribus. Si autem ex iracundia ęgritudo nata fuerit, & febris fuerit in magnitudine, & in nimietate, pulsus fit non minuens atq; desinens. Sicut in ijs,

qui

A qui ex triſtitijs, & vigilijs, atq; cogitationibus laborant, vrina crocea eſt, & ignea, & extra conſuetudinẽ cholerica euenit cum morſu veretri exiens. Nã, qui ex multo labore ſudantes deficiũt & frigeſcunt, pulſus eorum mitior inuenitur, & laſſior: vrina viridis & turbulenta apparet. Quæ ſi ſubito aſperitatem, & rubei vini colorem aſſumpſerit, & calor defecerit: aut ſi fuerit verſa in album colorẽ: aut dolorẽ articulorũ, aut auriũ nũciat apoſtema, id eſt parotidas. Quo'd ſi cholerica ſupradicta vrina abundans fuerit, & non ſupradictum dolorem habuerit, eius ægritudinis ſolutionem oſtendit futurã. Vrina alba & ſpiſſa bonam ſignificat ſanitatem, ſi tñ capitis dolor nõ fuerit. Si autẽ talis coloris vrina in initio ęgritudinis venerit, contractionem corporis futuram denũciat. Illi vero, qui nimia fatigatione fuerint laſſi, pulſum habent maiorem & laſſiorem, in hiſq; vrina rubra eſt & candida. Quibus vero indigeſtio ciborum febrem attulerit, pulſus eorum labentior & mitior ictu, & procedente tempore acrior fit: vrina vero eorum multũ rubra eſt. Quibus inguinum dolor febrem mouerit, pulſus eſt maximus, & grandis ictu, & velox, atq; ſpiſſus: vrina his ſubalbido colore apparet, & communis vt in cæteris ephemeris. *Al. colore.

De Pulſu & Vrina Cauſi, Synochi, & Synochæ.

Cauſus & ſynochus, hi ambo habent pulſum ſynochæ conſimilem, non horarum declinationes ſimiles: qbus ſi lingua fuerit arida, & vomitus cholericus, & vrina lucida, mors ſignificatur. *Al. liuida.
B Vrina crocea & turbulenta cũ nebulis nõ bonis, & pluribus diebus in eis non egeſta, aut longinquam ægritudinem, aut mortem futuram dicit. Vrina crocea ſi guttatim ſtillando fuerit egeſta, ventris conſtrictionem malam cum animi turbatione, & anguſtia oſtendit. Vrina alba & aquoſa in augmento ægritudinis aut in ſtatu veniens, laborem corporis cum frigore, & maciem nunciat futuram: ſi vero pinguis fuerit, mortem ſignificat. Vrina ſimilis ſpermati hominis, imminentia nunciat. Vrina viridis critico die immutata, mortem oſtendit. Vrina viridis ſi ſe mutauerit in album aut aquoſum colorẽ, typicã ægritudinẽ venturã ſignificat. Vrina æruginoſa ſtranguriã ſignificat. Vrina nigra & tenuis, cũ nebulis phrenitim oſtendit, maxime ſi odor vitioſus fuerit ei: quibus autem fluxus ſanguinis ex naribus venerit, ſolutionẽ eius ægritudinis ſtatim fore ſignificat. Vrina æruginoſum habens colorẽ, ſpaſmũ ſignificat. Vrina nigra & tenuis cum auriũ obtuſione, & inſomnia, & in ſe nebulam habens, tps longum eius ægritudinis nunciat, & ſanguinis fluxũ imminere oſtendit. Vrina ſanguinea cum dolore capitis, & hypochõdrij dextrę partis, ſtatim ſubitaneam mortem ſignificat. Vrina pinguis ſine febre ſenibus eueniẽs, apoplexiam facit: quæ cum ſoluta fuerit, caliginem oculorum cito tranſeuntem, & delectationem cibi oſtẽdit.
C Vrina turbulenta & non varia, criſim cum dolore aliquo venturam oſtendit.

De Pulſu & Vrina in Homotono, Epacmaſtico, & Paracmaſtico.

Homotonus pulſum habet grauem, ſpiſſum & ſordidum. Acmaſticus vero pulſum habet vigentem, & ſordidum, ſine intermiſſione: quibus grauis eſt, per ſingulos dies & horas febris augmentatur, nullo ſtatu vel declinatione interueniẽte, vrina rufa in his inuenitur. Paracmaſticus autem in ſecundo vel tertio die cum declinatione pulſum tenet mitiorem, quamuis in principio vehemens fuerit. In his ergo oĩbus præſcriptis paſſionibus ſi vrina fuerit colore liuida, & tenuis cõſtitutione, phreniſin futuram denunciat: quã longo tempore protrahi ſignificat. Vrina colore alba, & cõſtitutione tenuis, cũ nebulis non bonis, renum & dolorem & indignationem ſignificat. Si in bono colore, & in die critico conuerſa fuerit, certum diſcuſſionis tempus denunciat. Si vero ex bono colore in malum die critico conuerſa fuerit, futuram mortem oſtendit. Vrina cholerico colore, nebulã albã hñs, & furfures ſupernatantes, aut longam ægritudinem, aut mortem ſignificat. Vrina tenuis cum nebulis non bonis, phrenitin, ſiue mortem, aut ſpaſmum ſignificat. Vrina alba ſi ſe mutauerit, apoſtema celerius venturum ſcias. Vrina turbulenta, & tardius reſidens, maxime ſi ſanitas interaneorum fuerit, & per multos dies perſeuerauerit, & nõ ſe mutauerit, pro cer-
D to ſcias acutas febres in tertianã conuerti. Vrina ſubalbida, & ſpumoſa, aut rufa, & ſi ex cholerico humore ipſa ægritudo nata fuerit, mortem ſignificat: ꝙ ſi eo tpe ſanguis de naribus fluxerit aquoſus ſubito, & a ſolito abundans: & tenuem ſe vrina fecerit, & diu perſeuerans non ſe mutauerit: frigus ſubitaneum demonſtrat venire: pro quo frigore fit ægritudinis ſolutio non bona. Vrina cum ſudore ſi in febrium augmento fuerit, & abundantia vrinæ fuerit, mortem cito venturã nunciat. Vrina rubra & ſpiſſa modo ſupradicto, mortem cito futuram ſignificat. Vrina rubra & ſpiſſa ſi fuerit egeſta frequentius, & ſi dolor capitis & ſcapularum affuerit, & auditum patiens obtuſum habuerit, & hypochõdriorum dolorem ſenſerit, futuram phrenitin denunciat: quo'd ſi infra ſeptem dies ſoluta fuerit, ictericum facit: & ſi non fuerit ſoluta, & in macrõnoxiam* venerit, & nebulæ non bonæ in eadem fuerint, ex eadem phrenitide morietur. Vrina alba, & aquoſa, & nebulam bonam habens, & cum odore bono egeſta, ſupradictam phrenitin purgat. Vrina lactea ſi in initio ægritudinis iuuenibus euenerit, non bonum ſignificat. Vrina alba, ſpumoſa, & nebuloſa, non bonum ſignificat: & ſi in critico die, aut poſt criticum diem ſuperuenerit, ſolutionem ægritudinis oſtendit. Vrina nigra cum ſudore, non bona ſigna imminere oſtendit. Vrina puluerulenta, & maxime ſi frigus, & lippitudo oculorum fuerit, & caligo, & ſuperiores partes in ſudorem veniant, venturum ſpaſmum denunciat: ꝙ ſi ſe ſupradicta vrina abſtinuerit, & dolor capitis cum *Al. macronoſema.

ſudore corporis fuerit, ſpaſmum ſtatim venturum oſtendit. Vrina non bonum colorem habens, & ſi non fuerit digeſta, vel conſtitutionem vrinæ animalis ſimilem habuerit, & miſſa in calice cito reſederit, & amens patiẽs fuerit, & inſomniam ſenſerit, ſpaſmum ſignificat aut mortem. Vrina ſine nebula turbulenta, non bonũ ſignificat. Vrina nigra, aut liuida, non ſine periculo erit. Vrina crocea, & ſpiſſa, laborem, & dolorẽ, & grauedinẽ in hac ægritudine, ſiue mortem oſtendit. Vrina tenuis, maxime ſi dolor capitis & ſcapularũ, & inſomnia fuerit, phrenitin, & paracopen, & dementiã ſiue cardiacã ſignificat. Mulieribus tñ hoc tale ſignum mortẽ ſignificat. Vrina tenuis in critico die ſi aſpera facta fuerit, ſtatim ſudorem venturũ demonſtrat. Vrina ſuprascripta poſt criſim ſi ſe mutauerit, eius febris fiet repetitio. Vrina ſpiſſa & cholerica ſi fuerit in augmẽto febris, mortem ſignificat. Vrina nigra, per varios colores frequenter mutata, cum nebulis non bonis, & velut conciſis, & ſeparatis, & frequenter in nigrum colorem conuerſa, phrenitin cum morte ſignificat. Vrina nigra, & lucida, cum ſudore, & dolore hypochõdryorum, mortem nunciat. Vrina tenuis, & boni coloris, frequens, & multa egeſta, macronoxiam, & ſolutionem ægritudinis oſtendit: ſed apoſtema ſcias eſſe futurum, & per ventris ſolutionem ægritudinis criſim demonſtrari. Vrina alba, & turbulenta, & non cõpoſita, aliquem dolorẽ cũ periculo nunciat. Vrina nigra & ſpiſſa non boni coloris, ſi multus veſicæ dolor † fuerit, mortem ſignificat. Vrina nigra, & tenuis, & æſtuoſa, ſi æſtuatio fuerit cũ faſtidio, & ſi turbatũ ſenſum patiẽs habuerit, & nõ recte intelligat, & loquatur, aut malefactio nõ defuerit, mortẽ oſtendit. Vrina quæ veluti florem vini ſupernatantẽ habuerit, phrenitin aut paracopen venturam oſtendit. Vrina valde lucida, phrenitin venturam oſtendit.

† Al. nõ fuerit.

De Quartanæ Febris Pulſu & Vrina.

Quartana febris in initio pulſum rarũ, & ſegnẽ facit, & in alto poſitũ: declinãte aũt paſſione inuenitur pulſus laſſus, ſordidus, & ſegnis. Cui cauſæ tpe accidente frigido, minuitur plus † accenſo calore. Vrina in his miſto calore apparet maxime pallida, vel fuſca & indigeſta videtur.

† Al. pulſus.

De Tertianæ Febris Pulſu & Vrina.

Tertianarijs pulſus eſt ingens, citatus, vehemens, creber. Vrina in eis crocea, aut ſatis rubra, quaſi ſanguinea videtur.

De Quotidianæ Febris Pulſu & Vrina.

Quotidianis febribus pulſus eſt minor, q̃ quartanæ. Vrina eorũ cãdida apparet, aut ſpiſſa, aut turbulenta. Vrina alba ſi longo tpe perſeuerauerit, frigora ſoluit. Memineris autem quanto quartanariorum pulſus à tertianarijs minor eſt, tanto quotidianorũ à quartanarijs inferiorẽ eſſe. Vrina nigra quartanã nunciat. Vrina cum nebulis ſciſſis, macronoxiã ſignificat. Vrina nebulas cholericas habens, in ęgritudinẽ acutã tranſire ſignificat. Vrina q̃ velut raſuram habuerit, & arenam, & in nebulis quaſi ſanguinem, ſyntexin renum i. colliquationẽ oſtẽdit. Vrina phlegmatica ſi apparuerit ſicut Sol in lympidis coloribus, indignationẽ renũ denunciat. Vrina alba ſi ſe ſubito in malum colorem mutauerit, proximã nunciat mortem. Vrina tenuis ſi poſt criſim venerit, & longo tpe perſeuerauerit, repetitio cuiuslibet ægritudinis fiet. Vrina tenuis ſi in malum colorem ſe poſt criſim mutauerit, & ij qui patiuntur prima ætate fuerint, contractionem corporis ſignificat. Vrina aſpera ſi poſt criſim fuerit, in eandem febrem reintegrari demonſtrat ægrotum.

De Dolentium Caput Pulſu & Vrina.

Caput dolentibus ſi vrina liuida fuerit augmentum ſignificat. Vrina ruſa, vt ſuperior demonſtrat: quibus ſi ſanguis de naribus fluxerit, huius doloris fiet ſolutio.

De Synanchicorum Pulſu.

Synanchicis pulſus eſt paruus, velox, & denſus: qui qñ ad periculum veniunt, ſine pulſu ſunt.

De Cardiacorum Pulſu & Vrina.

Cardiacis pulſus eſt paruus, & denſus. Quibus imminenti periculo pulſus fit catoryctus i. defoſſus, vel deciduus. Et quando creuerit, quaſi iaculũ contrahit, & fit velox, & paruus, & minus clarus, & inanis, et velut creber. Ac vbi cœperit crebrẽſcere paſſio, incipit vibrans eſſe, non clarus, cum tremore, & formicatione, incognitus & ſe ſubducens. At vbi cœperit grauari, pulſus fit denſior, & poſt defectior: quibus velut incluſus eſſe ſentitur, quod eſt peſſimum ſignum. Quę quãdo ad melius venerit, pulſus inuenitur exaltatus, & bene diſpoſitus, & leuis ictus. Vrina eorũ alba & aquoſa, cum nebulis albis, eorum ægritudinis ſolutionem oſtendit. Vrina in eis ſpiſſa quando fuerit, quæ ſpiſſitudo ſi velut ſciſſa apparet, paralyſin ſignificat.

* Al. creſcere.

De Pleuriticorum Pulſu & Vrina.

Pleuriticorũ pulſus eſt ſpiſſus. Quę paſſio qñ facta fuerit grauior, pulſus plus cõſpiſſatur, & fit velox, & validus, & veluti fluctuans, & inſpicientium digitis velut vngues ſentitur. Quando autẽ ad peripneumoniam conuertitur, pulſus fit ſpiſſior, quã ſupradictis. Vrina tenuis, & ſanioſa ſi in initio ægritudinis venerit, & per multos dies manſerit, phrenitin futuram nunciat, maxime ſi eis tuſſis ſicca, & inſomnia fuerit: quibus ſi ſanguis narium, & plurimus dolor venerit, ſolutionem ægritudinis huius futuram nunciat. Vrina pinguis, & ruſa mortem futuram oſtendit. Vrina alba, & ſubliuida, mortem demonſtrat. Vrina tenuis habens veluti limum liuidum, indigeſtionem, aut mortem nunciat.

A *De Peripneumonicorum Pulſu & Vrina.*

Peripneumonicis pulſus eſt validus & ſpiſſus. Qui quãdo ad periculum venerint, pulſus fit tardus, & veluti non comparens, & formicans. Vrina eorum nigra, cum varijs nebulis, mortem futuram oſtendit. Vrina ſanguinea cum nebulis ſupradictis, vitæ periculum nunciat. Vrina indigeſta in initio, & ante criſim, ſignificat mortem futuram.

De Cachecticorum & Phthiſicorum Pulſu.

Cachecticis, & phthiſicis pulſus eſt laſſior, & talis morituris imminenter efficitur.

De Dyſentericorum & Iliacorum Pulſu.

Dyſentericis, & iliacis eſt pulſus laſſus, minus tamẽ q̃ cachecticis. Quibus ſi cum ſingultatione pulſus fuerit, mortem futuram oſtendit.

De Hepaticorum Vrina.

Hepaticorum vrina alba, & ſpiſſa, & plurimũ egeſta, ſanitatẽ ꝓmittit. Vrina ſanguinea, mortifera eſt. Vrina nigra, & turbulenta, & velut capilloſa, & aliquid raſuræ habẽs, mortem ſignificat.

De Spleniticorum Vrina.

Spleniticorum vrina rufa, vel nigra, intemperata, & tenuis, periculum venturum oſtẽdit. Vri-
B na lucida nimis, bonum ſignum ſignificat: quæ ſi cum nebulis fuerit, quaſi conglobatione inſtanti, bona imminentia oſtendit.

De Ictericorum Vrina.

Ictericorum vrina intemperata etiam vt ſupra, protractionem in longum tempus ſignificat. Vrina rufa, & ſpiſſa plurimum egeſta, ſanitatem, & ſolutionem ventris promittit.

De Hydropicorum Vrina.

Hydropicorum vrina intemperata, & pauca, & rufa quando fuerit, mortem annunciat.

De Iliacorum Pulſu.

Qui dolorẽ ilium patiunt, illis pulſus eſt denſus: & ſi ad periculũ veniunt, fit eis pulſus mitior.

De Eorum, qui in Renibus patiuntur, Pulſu.

Iis qui in renibus patiuntur, pulſus pigrior in vna manu, maior, ac vehemens, plenus, vel ſiccus, aut celer inuenitur: In altera vero manu pulſus inuenitur paruus, aut imbecillis, aut inanis, diſpari tempore reſpondens.

De Nephriticorum Pulſu & Vrina.

Nephriticorum pulſus laſſus. Vrina in his rufa ſi fuerit, non bonum ſignificat, ſi cauſa in peius
C protrahit. Vrina in his ſpiſſa, & color velut ſperma hominis, mortem ſignificat. Vrina vinoſa, augmentum doloris ſignificat.

De Apoſtematum Pulſu.

Qui eruptionem patiuntur apoſtematum, his pulſus eſt ſpiſſus, qui neq; in declinatione, neq; in augmento mutatur.

De Vlceris Renum Vrina.

Iis qui renum vlcerationem habent, vrina ſpiſſa apparet, habens velut carnes ſupernatantes, nimium dolorem ventris ſignificat.

De Scabiei Veſicæ Vrina.

Scabiem in veſica habentibus vrina ſi ſpiſſa apparet cum furfuribus ſupernatãtibus, dolorem futurum oſtendit. Vrina ſanioſa, & plurimum egeſta, & velut coagulata, aut aliquam eruptionẽ in renibus, aut initium calculi in proximo venturum oſtendit.

De Iſchiadicorum Vrina.

Iſchiadicorum vrina ſanguinea, & tenuis, & intemperata, in dolorem ſi venerit, acriorem dolorem venturum oſtendit.

D *De Arthriticorum Vrina.*

Arthriticorum vrina ſanguinea, & tenuis, nimios dolores venturos indicat. Vrina rubra, & nebuloſa, dolorem ceſſare ſignificat.

De Opiſthotonicorum, & Emproſthotonicorum Pulſu.

Opiſthotonicis, & emproſthotonicis pulſus eſt in tenuitate deductus.

De Cognitione Vrinarum variarum.

In omnibus his infirmitatibus, i. phthiſi, hydrope, apoplexia, epilepſia, peripneumonia, paralyſi, cholica, dyſenteria, ſi vrina rubra fuerit, mortem ſignificat. In phrenitica vero vel pleuritica, ſynocha, cauſo, tertiana, ſi vrina alba fuerit, aut ſubliuida, mortem ſignificat. Vrina alba ſine febribus, in maſculis, ſiue fœminis, dolorem laterum, & aliquando renũ ſignificat, & prægnantem fœminam ſignificat aliquantulum. Vrina aſterica, ideſt habens quaſi ſtellas, vbi fœmina eſt, multũ dolorem ſtomachi, grauitatem'ue capitis: maſculis ſcapularum dolorem ſignificat. Vrina ſi ſuperius claritatem habuerit, & inferius nebuloſa & ſubliuida fuerit, dolorem renum ſignificat & coxæ, & genu, & ſuperius ſtomachi. Vrina ſi ſuperius fuerit ſubnigra & plena, & inferius claritatem habuerit, inferius dolorem renum, & ſuperius grauitatem capitis, obturationem aurium & narium ſignificat, quod fumus ſtomachi facit. Vrina alba, & nuda in omnibus, debili-

tatem, & frigiditatem significat corporis. Vrina alba & pinguedinosa, vel iumentina, dolorem E renum significat, & vesicæ, & capitis aliquantulum. Qui sæpius ad vrinā vadit, infrigidationem vesicæ significat. Qui patitur vitium hepatis, vrinam rubram & obscuram habet. Vrina pulmonis pinguedinosa, & alba, peripneumoniam significat. Si vrina spumosa superius fuerit, significat stomachi ventositatem, & aliquando desiderium veneris, & tussim, & frigiditatem.

De Febrium Maiorum Vrina.

Vrina quasi ignea, significat tertianam. Vrina sanguinea synochum causon significat. Vrina sanguinea, & obscura, causon significat. Vrina de pleuritide quasi fæx est: Iuuenes raro moriunt̃ inde, & senes raro euadūt: sed qui quarta die solutionē habuerint, nō euadūt. Vrina in febribus rosea, & obscura, phrenitin significat: de synocho.n.incidit hō in phrenitin. Si fœmina habuerit vrinā velut iumēto similē, dolorē vuluę, seu matricis, & febrem significat. ℭ *Cura Fœminarū hæc est.* Si doluerit vulua, post balneū accipiat trypheram magnam, & sero mittat ℈ ij de eadem in vulua.

De Vulneribus sanandis, & Alijs.

MIstura ad Vulnera sananda. Rec. pilosellā ꝑ vlcere, saluiā pro paralysi, violā pro dolore, agrimoniā ad curandum, hederā terrestrē ad sanandū, melāgiā ad aperiendū, opopanacē nē cōtrarij sint sibi cibi, tenericulam ꝑ pleuritide, dictamum quæ ēt irrōnalibus subuenit, morsus serpentum curat, betonicam pro febre, quinquēfolia pro expellendo sanguine vel pure, ad constrin F gendum plantaginem, ad consolidandum consolidam eiecta pilosella, & melangia.

*Al. pīpinellā.

ℭ *Mistura perfectissima ad Plagam.* Rec. buglum i. herbā venti maior. i. consolidā m. fœniculum, peplium, vel pimpinellam, pindemōtis. ℭ *Emplastrum ad Vomitum restringendum.* Rec. mastiches, cymini, añ ℥ i, baccarum lauri ℥ i: tere, & cum succo rutæ collige, & super stomachū pone, & mirabe ris effectum. *Ad idem.* Zingiberis ℥ iij: pinse, confice cum melle, in stomacho pone, statim stringit. ℭ *Emplastrum ad Febrem.* Tolle radices rafani, & frige cum melle, & fac inde tentam, & mitte intus: postea tolle agrimoniam, & pinse, & fac emplastrum, & superpone. Si vis scrofulas absque plaga curare, pone super eas corticem nucis valde pinsitam: & post ij vel iij dies aufer, & pone ibidem nepitam herbam, tunsam: & post tres dies tolle, & impone sanguisugas, & sanabitur.

ℭ *Emplastrum barbarum, quod facit ad omnia Vulnera recentia, proprie autem ad Neruorum & Musculorū contusiones: & Luxata intumescere non patitur: Articulos incisos iungit: & omniū hominum Periculosissima sanat mirifice: interius prius iniectum, postea extra appositum, Plagas veteres, & Fistulas sanat vel consolidat.* Rec. ceræ, resinæ frixæ, picis frixæ, bituminis, omnium añ ℥ iiij, opopanacis, aluminis, & vitreoli, croci, gallæ omphacinæ, olei veteris, ana ℥ ij, cerusæ, mannæ, thuris, aluminis scissi, æruginis cāpanæ, omnium añ ℥ iiij: confice sic: Puluerem terendorum cum sufficienti aceto in mortario sine intermissione tere: solubilia cum oleo & cera soluta medicamini adde, & sufficienter commisce: quando autem commistum fuerit, compositis magdaliunculis conde, & vsui reserua. ℭ *Ad Ficum.* Puluerem radicis philipendule i. sisalidos dabis patienti interius, & exterius superpone. G

ℭ *Medicamen ad Dolorem Dentium.* Succo hederæ terraneæ, aut herbę in aure misso, in ea parte, qua dolor est, statim mitigatur dolor. *Ad idem.* Senecionis succus in aure eiusdem partis missus mirabiliter tollit dolorem. *Ad idem.* Succus herbæ calendulæ per nares eius partis missus, quæ dolet, dentes putridos excutit, & dolorem sedat.

ℭ *Fumigium ad Destillationem Vuulæ, & ad Rheumatismum Faucium.* Rec. styracis, ficuū pingium, florum amygdalarum, hyoscyami seminis, oīum quatuor ℥ vij: fac sic: Hæc omnia trita in puluerem redacta, cum ficubus & styrace diu terendo commisce, & in trochiscos informa: quādoq; opus fuerit, positos super carbones lentisci, vt traiectorium superimpone: & patiens ore aperto fumū accipiat donec sustinere præualet: & hoc ter in die faciat, mane, & meridie, & vesperi: & interpositis tribus diebus aut quinque, iterum atq; iterum faciat, donec sanus erit. Accipe auripigmētum, & diu tere, vt multum tenuis puluis inde fiat, & album oui, & misce cū prædicto puluere: quibus be H ne mistis, accipe pannum subtilissimum, & infice in illo misto, ita ꝙ totum absorbeatur ab illo pāno: postea pone ad Solē vt bene siccetur: postea incide pannū, & recipe frusta ad minus demum vsque ad ix dies: ponat vnum frustum super prunas positas in tegula, & inueniat infundibulum, mittatq; super pannum, fumum, qui inde exhalauerit per cannellam infundibuli in ore recipiat.

ℭ *Ad Guttam probatissimum experimentum.* Accipe cornu cerui, & incide per partes: quas incisas pone in lebete cum vino albo: & tandiu fac bullire, ꝙ solummodo sexta pars vini remaneat: & sic cornu proijce, & vinum in pyxide repone, quod coagulabitur: & de illo loca dolentia perunge. *Ad idem.* Accipe nouem folia laurus, & pone vnum in veru, postea lardi frustum: & sic facias pro vnoquoque folio vnum frustum lardi: quibus positis accende, & guttas lardi in paropside collige, & loca dolentia perunge.

ℭ *Ad Ficum destruendum.* Accipe puluerem herbæ capilli veneris, & cępe, & aristoloch. rotund. appone super ipsum, & sinę dubio destruitur. ℭ *Ad hominem Loqui impotentē propter phrenitin.* Accipe lapillum de oche, & bene tere, & puluerem cum aqua tepida tribue, & sine dubio liberabitur.

Galeno

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE SPERMATE

CENSVRA

Et hic quoque liber summis, & maximis erroribus refertus est.

De Ortu Fœtus ex Spermate.

SPerma hoīs descendit ex omni corporis humore, qui fit ex subtiliori natura quatuor humorū. Hoc aūt sperma hēt neruos, & venas ꝓprias, attrahentes se à toto corpore ad testiculos: qui nerui, & venæ, ex frica-
B tionis calefactione viri & mulieris emittūt illud, sicut ex collisione ferri & petrę elicit ignis. Et hi nerui & venæ diuersi sunt à neruis & venis vrinæ: vrina.n. suos proprios meatus hēt, & istud suos. Sperma viri fortius est & calidius muliebri: muliebre vero, nutrimentū est spermatis virilis. Secundum igit naturam spermatis, vt ex subtiliori natura quatuor humorū procreati in coeundo emittitur cōpletum et animatum, ac tūc spermati muliebri associatū recipitur cum quodam spiritu in matrice, & ibi impinguescit ex matricis calore & fomento, spiritu per arterias subtiles attracto. Alius.n. spūs est ille, qui venit per arterias subtiles, & fouet matricē exterius: alius est, qui cū vtroq; spermate in eā intrat. Et ille spūs, qui exterior est, non permittit exire spiritū interiorē, sed constringit eum ad fouendum infantē, & calefaciendū. Postea vero venit in matricē quidam alius spūs existēs ex subtiliori natura sanguinis: q iungens se spermati vertit illud in naturā carnalē per matricis calorem, sicut hepar vertit phlegma in sanguinē in duobus vasis: in quibus operatur fortiter operam suā cum virtute fellis. Nec mirū si hepar operatur illud fortiter cū opera fellis: quia indiget magna opera vt vertat illud, quod grāue est, in sanguinem. Spūs vero, qui est ex subtiliori Al. crassum.
C natura sanguinis, non indiget tanta opera: leuiter.n. vertitur in sanguinem per matricis calorem sperma, ꝙ ex subtiliori sanguinis constet natura. Quibus in sanguinem conuersis, illa substantia incipit suscipere figuram hoīs per calorem naturæ: & vnaquaq; die in sui fomentum sanguinem attrahit, & in carnem vertit, crescitq; in formatione hoīs per naturalem spūm, propriam naturam singulis dans membris & similitudinē, s. alias ex acutis acuta firmās, vt digitos, vel res acutas cum acutis, vt in iuncturis ossium, & sic in cæteris. Prius aūt formantur humeri, ex quibus caput, & latera, & brachia, & tibię: ex lateribus renes: ex renibus coxæ, prius simul iunctę, & postea vna formando separat ab altera. Demum vero formātur nerui & venæ. Et post hęc interior natura semper mittit harmoniam suā ad nutrimētum totius corporis, intus & extra. Intestina vero ex spū efficiuntur. Et expletis diebus triginta apparet masculi figura, fœminæ vero figura peractis diebus quadraginta. Figura itaq; humana pacta crescit infans, impinguescit, et tunc aperit os, incipiūtq; ossa crassescere ex calore veniēte à matrice per spūm naturalem: hic.n. calor hēt virtutē cōformandi totū corpus. Fiunt aūt ossa ex quatuor humoribus, principaliter tn̄ ex grauiori sanguinis natura, purgat.n. sanguinem: medulla vero ex subtiliori natura illius grauedinis. Ossa acuuntur in cōpositione digitorum, manuū, & pedum. Et peractis mēsibus tribus, in masculo venę incipiūt exi-
D re inguinum cōstitutionē: in fœmina vero post tres mēses. Et deinceps mouet infans in vtero, & sanguis menstruus, qui quotidie ex cibo & potu in corpore matris auget vel efficitur, agitatur in corpore, volēs exire: & subtilitate sua per poros, quos aperit, venit in māmillas, vbi ex earū calore & humiditate mutat in album & dulce: sed maior pars illius menstrui descendit in matricē ad nutriendū infantem. Quo'd aūt infans ex sanguine ad matricē descendente nutriat, qui emitti solet In lib. de natura pueri ad principium.
menstruo tpe ante conceptū, testatur Hippocra. sic: Vidi fœminā prægnantē minuisse sanguinē per brachiū, & in tertia die abortū misisse. Viri aūt mēstrua ideo nō patiunt, quia poros habēt, per quos sanguis ille tēdens vertitur in pilos, quod patet in brachijs, & pedibus, & in cęteris partibus. Spūs quoq; per os, & nares fortiores emittunt, ꝙ fœminę, per quę exiccant humores illius sanguinis, qui ꝑ sudorem emittunt. Sicut.n. aqua exiccatur in vase ex ignis calore, & per fumum emittitur, sic ille sanguis à suo proprio calore exiccatus, fumū ex se generat, qui ꝑ os & nares exit, pilosq; & sudorem, qui per poros subtiles exeunt: fœmina vero non tantum, non enim tanti caloris est.

De Natura Pueri secundum quantitatem, & qualitatem Matricis & Spermatis.

QVantitas autem infantis formatur ex quātitate matricis hoc modo. Si matrix longa & stricta fuerit, lōgus & gracilis puer erit, & sic in cæteris. Sunt aūt in matrice spermatis receptacula septē, & tot creant pueri, in quot ex illis ceciderit sperma. In dexterā matricis partē

si sperma cadet, masculus fiet infans: illic.n.calor & humiditas p hepar, calor & siccitas ex felle vigent. Si aũt sperma viri debile spermati mulieris fortiori associatũ illuc venerit, infans licet masculus, muliebris tñ est fragilitate mẽbrorũ, & animi moribus. Potestq; fieri ẽt ex prædicta spermatis viri fragilitate cũ forti mulieris spermate infans vtriusq; sexus. Si aũt sperma in sinistrã matricis partẽ cadet, fit fœmina, ex splenis & phlegmatis qualitatibus. Et si sperma virile p̃ualet, fit virilis ac fortis fœmina, qñq; pilos agranones habẽs: potestq;, vt diximus supra de virili, femineum sperma hoc similiter nimis fragile vtriusq; sexus infantem reddere. Et nota φ si sperma viri forte sit, masculus est, si debile, fœmina. Et fœtus ligaẽ in vmbilico matris: & per eundẽ locum recipit nutrimentum dum est in matrice, & non per os: vmbilicus.n.fœtus vmbilico matris continuatur. E

De Alteratione Sanguinis aliorumq; humorum in Spermate.

ORgana spermatis sunt arteriæ & venæ, in quibus sanguis vertiẽ in sperma hoc modo. Sicut enim in mãmillis mulierum p quãdam decoctionẽ sanguis in lac vertitur, sic & in arterijs & venis ad nutrimentum earum vertitur sanguis in calidam & humidam substantiam, phlegmatis habentem figuram: & nutriendo venas & arterias vertitur illa substantia in sperma, quod mox in caput ascendit cum magna venarum & pororum subtilitate. Et deinde descendit per duas venas & duas arterias ad testiculos. Solet autem contingere, φ sperma descendens à capite poros na-rium & aurium obturet ita, vt vitalis flatus exire inde vel introire nequeat. Sperma retentũ p̃ter naturam idem operatur, quod venenum, crescensq; in venis & arterijs suis, dum nequit descendere in sanguinis massam, nimiam generat passionem in faucibus quandam, quæ græce lycoides dicitur, latine lupus, idest strangulator. Quòd autem sperma principaliter ex sanguine, secundario ex alijs humoribus efficiatur, hac ratione probatur: quia in multo coitu spermate deficiẽte sanguis emittitur. Si vero sperma à capite descendens non impeditur, venit ad testiculos, ad vnum per venam vnam & arteriam, ad alium per arteriam & venam alteram. F

*Al. ventorum.

*Al. infantib⁹.

De Testiculorum Compositione.

TEsticuli vero quatuor habent panniculos: quorum duo calorem & humorẽ habent, alij duo habent acutionẽ, quę acutio sperma adiuuaret. Habent quatuor vasa ẽt i. supradictas venas, & arterias: quatuor seminãria, quorum duo ex recto semine, alia duo sunt adenes, quæ sunt attrahentia & purgantia sperma. Solet nãq; cum vero spermate descendere aquosum phlegma, quod ab † infirmis retinetur, & emittitur vel dormiendo, vel vigilando, quod semper liquefit: ex quo liquore acuto testiculi magnum pruritum & ardorem recipiunt, vnde generatur voluntas coeundi. Habent etiam testiculi neruos duos pendẽtes, & descendentes à principali osse colli & fundamento corporis, per dorsum & renes: qui nerui alios habent neruos coniunctos alijs ossibus totius corporis. Notandum aũt est, φ vna vena est propria spermatis, vacua ab alijs, quæ recipit id sperma à quatuor alijs venis: illæ vero recipiunt ab alijs venientibus ab omnibus partibus corporis, & ab oĩbus ossibus medullam habentibus: quæ vena ducit illud sperma ad caput, vt supra dictum est. Quarum quatuor prædictarum venarum talis est natura: vna est iuxta renes: altera est iuxta cor & stomachum: tertia in pectore, & extẽditur iuxta pulmonem: quarta est prope formositatem hepatis, in quo est potestas sanguinis, vnde diffunditur per totum corpus: ex cuius superfluitate nascuntur spasmus, apoplexia, diaphragmatis apostemata multimoda, & multæ aliæ passiones. In pectore vero est potestas phlegmatis, vnde diffunditur per totum corpus, ex superfluitate cuius fit asthma (primum.n.asthma fit ex corruptione aeris intrantis ad pulmonem, secũdum vero fit ex fumositate phlegmatis ad caput ascendente & inde ad pulmonem redeunte) & apostema diaphragmatis, & apostema multi generis, & alię passiones cõtrariæ musculis pectoris, q sunt organa spũs quem ad se trahit pulmo & à se remittit, † & omnibus corde verbum cõmittentibus, & multæ aliæ passiones. Cholera enim potestatem habet suam in renibus, vnde decurrit per totũ corpus: ex eius superfluitate nascuntur passiones in renibus, & petra, sperma etiam inuiscatum, & dolor in renibus generatur, & in veretro: ideoq; aliquando non potest tenere vrinam, vel non potest emittere: & in omnibus neruis vsq; ad pedem patitur. Renum etiam siccatio inde prouenit: vnde si cum muliere iacuerit, post patitur solutionem similem debili spermati super renes, & generatur apostema: ex quo aliquando procreantur vermes, & similia. G H

* Al. ex femun ctoria.

†Al. illis.

†Al. in.

De Domicilijs Humorum Sperma descendens alterantibus.

HAbent aũt p̃fati humores p̃prias sedes, & ab illis diuersas, de quibus diximus, in qbus suas habent potestates: propria.n.sanguinis sedes est hepar; phlegmatis pulmo, choleræ rubræ fel, choleræ nigrę splen. Ex potestate choleræ rubrę, q̃ habetur in stomacho, qdam fumositas in caput ascendit, generans ibi dolores, diaphragmatis apostemata, & alias passiones. Inde etiã descendit catarrhus ad pulmonem, vnde nasciẽ asthma, & phthisis, & pustulæ in pulmone. Qñ aũt sperma descendit à capite, & suscipit à duabus venis & à duabus arterijs supradictis, ducentibus illud ad testiculos, anteq; ad testiculos p̃ueniat, descẽdit per loca illa, in quibus supradicti humores suam exercent p̃tãtem, & ibi accipit naturã humoris ibi manentis: in hepate, fit calidũ & humidum: in pectore, mutaẽ in frigidũ & humidũ: in corde & stomacho, in calidũ & siccũ: & in renibus, in frigidũ & siccum. Sic ergo sperma quatuor humorũ qualitatibus formatum in renibus descendit in

testiculos,

A testiculos, ibiq; mundatum & completum recipit à matrice mulieris: sicq; homo ex quatuor constat humoribus. In coitu igit cuius sperma superabūdat, illi similis, infans procreat. Similis matri etiam hac causa fit, quia sperma eius est nutrimentum spermatis viri. Aliquando tn̄ vno superante humore nō est similis illi infans, cuius est sperma: nam alij humores debilitantur propter superfluitatē alterius: aliqn̄ enim sanis genitoribus strabo infans, vel claudus, vel naso torto nascit propter superfluitatē humorum, vel minutionem: quia quam potestatem habet sperma in loco suo, eandem habet natura in matrice. Item genitorum quolibet passione aliqua occupato, infans similem trahit qualitatem: & aliquando ex lacte matris. Sicut enim sperma viri habet potestatē in toto corpore, ita natura potestatem habet in matrice. Sicut.n. sanguis, ex cuius subtilitate oīum fit sperma, habet potestatem eūdi per corpus, ita & sperma quod inde fit, habet potestatem exeundi sine voluntate hominis vniuersaliter, dormiendo vel vigilando. Sicut enim natura corporis sequēdo quatuor mutationes in die, mutat corpus s̄m illas, sic natura mutat sperma in matrice s̄m easdem mutationes. Natura humani corporis proprie dicitur subtilitas fumositatis principaliter sanguinis: secundario aliorum humorum: & etiam aeris agentis & commouentis ipsum sanguinem in venis & arterijs: ‖ quæ infixa in carne est temperamentum omnium membrorum, testante Hip- In lib. de natura hominis cō. 1. t. 18. & 19. 1ª. 30. D
B pocrate, q̄ natura est medius gradus in caliditate & humiditate, & septem materierum. Vnde venit, q̄ quidam sunt cholerici, & quidam melancholici, quidam sanguinei, quidam phlegmatici: quod nisi esset, omnes eiusdem essent naturæ, licet non semper. Ætas enim vel diæta, seu aliud naturas quandoq; reprimit: sicut qui est sanguineus, naturaliter est iracundus, tamen iram deponit à corde procedentem naturaliter, aliqua occasione superueniente. Sic ergo natura quiescit & mutatur, sed eius proprietas † est inconuertibilis: quia qui naturaliter est sanguineus, iracundus est, iram tamen deponit. Sicut enim ignis prius acuitur & postea quiescit, non tamen amittit naturā suam, sic ille naturaliter prius acuitur & postea quiescit, non tamen mutatur. † Al. quiescit & mutatur secūdum eius proprietates.

De Natura Pueri Concepti in horis Sanguinis.

IN tribus horis sanguinis, sperma conceptum à muliere in sanguinis mutatur naturam, & informatur. Homo inde editus rubeus est: supercilia eius grauia: venæ temporum graues & plenæ: oculi sanguinei, nebulosi, passionibus semper abundantes: facies rubra, labia tenera, gingiuæ sanguineæ: sæpe fluit sanguis à naribus: guttur sanguine impeditur: inde vox grauis, rauca, debilis: os, dentes, guttur, & caput sæpe dolent: capilli tendūt in rubedinem: ambulatio moderata. Passiones ex rheumate sanguinis, & synochus, & alia ex sanguine procedentia.

C *De Natura Pueri Concepti in horis Choleræ rubræ.*

In horis choleræ rubræ conceptus, rubens & citrinus, & capilli: venæ crassæ, latæ, & plenæ, et citrinę: color citrinus, aliquando viridis: guttur, & os, & sputum, amara semper, & sicca: genua, crura, pedes, & ossa dolent: rheuma siccum per corpus sæpe currit totum. Inde nascūtur gutta, passiones ventris, dolores, vt dysenteria, transuersio ventris, lienteria: fiunt in somnis pauor, in fronte dolor, ambulatio acuta.

De Natura Pueri Concepti in horis phlegmatis.

Si vero in hora phlegmatis concipitur, albus, sed sæpe pallidus: oculi crassi, delati, aliquando similes oculis accipitris: palpebræ graues, capilli flaui: vox grauis, crassa: grauiter dormit, & sæpe stertit: os abūdat phlegmate: ambulatio grauis. Passiones, nimia tussis, amphimerina, asthma, apostemata articulis, nephrō*poma i. renum dolor, colica, voluntas vomendi aliquando, quartana, paralysis, solutio naturalis, & alia ex phlegmate procedentia. *Al. nephroponos.

De Natura Pueri Concepti in horis Choleræ nigræ.

Si in horis choleræ nigræ, vultus niger, partim albus: oculi nigri, sicci, acuti: capilli nigri: vox subtilis, non alta: risor propter splenem, à quo procedit risus: ambulatio acuta, non audax. Passio-
D nes quartanę, quotidianę, mania, mentis obliuio, cardiaca i. verberatio cordis, nephrōpoma, paralysis, phātasiæ, stupor mentis, oīs ossium harmonia sibi dolet, & alia q̄ ex cholera nigra contingunt.

De Natura Humana, Cur cunctis sit Agilior.

PErscrutati sunt philosophi medici cur naturam humorum quatuor bruta animalia non imitentur, vt de sanguine fiant sanguinea, de phlegmate phlegmatica, secundum horas, signa, planetas, & in alijs: quod sic soluitur; quia corpus hominis agiliori harmonia præditum esse necessarium est, vt facile addiscat omnem, ad quæ anima intendit, phantasiam. Homo enim theologus in virtute sapientiæ cum vi rationis suæ ad vniuersalitatem progreditur: & ideo corpus subtile & agile suscipit, vt facile rationem speculatricem sequatur, & imaginetur omnia. Sic denique fit perfectum hominis organum in theorica & practica. Itaq; multa sua agilitate ex humoribus quando concipitur in ipsorum proprietates transfertur, & ex planetarum atq; signorū operatione existente varias sortitur proprietates, ad quæ brutorum corpus non sic mutatur: sed tamen ex prima illorum eis indicta proprietate omnia vnius complexionis sunt, nam breuis numerus est ei collatus: vnde, cum vnus sit velox alter piger, alius paruus alius magnus, & in hunc modum, eiusdem tn̄ complexionis sunt semper. Si enim ita ad plenum sequeretur numerus, vt homines alijs alij præessent & stultitia, & prudentia, cæterisq; intelligentijs. Neq; sicut in hominibus hora præ- † Al. id genus.

ualet

valet materiæ ſpermatis eorũ, vt conuertat illud & firmet in humorum proprietates, quibus horę E illæ deputatæ ſunt, ſed extra infirmitas & natura ſpermatis eorum trahit vim & dominium humorum in ſui materiã: quia adeo fixum & inconuertibile eſt ſperma eorum, vt nunq̃ oẽ, ſed aliquãdo ex parte mutari contingat: quod in oĩbus certum eſt, quia in tantum agile & conuertibile eorum ſperma eſt, vt vis horarũ, & dominium humorum potius pręualeat ſpermati ad illud cõmutandũ, q̃ vis ſpermatis illius. Nam & ſi in ſingulis horis ternis ſinguli dominent̃ humores in vnoquoq; homine, horæ tamen illius ſemper pręualet vis, in cuius horis natus eſt: nam ex debilitate ſpermatis aliquando contingit, vt minus vigeat in homine vis humoris, in cuius horis natus eſt.

De Immortali Subſtantia, Qualiter viſibili & mortali copuletur.

PErſcrutati ſunt alij philoſophi porphyrici, quo modo ſubſtantia incorporea poſſit vel eſſe vel iungi in ſubſtantia mortali. Sed non ſicut quatuor elementa coniunguntur in conſtitutione alicuius ſubſtantiæ, ſed animę ſpiritualis virtus ſenſuum corporis, qui ſunt virtus corporis, iũgitur verbum. Et etiam hoc cauſa non eſt extranea à cognitione, q̃ ſubſtantia incorporea ſit humiliata ad conſtitutionem alterius ſubſtantiæ: poſt cuius completionem illa ſubſtantia tenet ſe in ſua proprietate: & eius differentia ſemper ſimiliter ſit per ſe: & eius altitudo nunquã eſt accidentalis, ſicut altitudo illius ſubſtãtiæ quam complet: & eius differentia † diffinit oẽm accidentalem differẽtiam F corpoream: & nulla differentia accidentalis poteſt eſſe firma in ſua ſubſtantia. Hoc dicit Porphyrius ad oſtenſionem coniunctionis animæ cum corpore: & per hoc affirmat verbũ Dei in ſapientia hominis eſſe. Ad quod oſtendendum fecit Iſagogas: in quibus oſtendit differentias animæ firmas & immortales, & differentias corporis eſſe mortales.

* Al. verbo Dei
† Al. deſtruit.

De Spiritu quid ſit: & Qualiter operetur in tota parte.

SPermatici ſpiritus virtutes ſunt tres: quarum prima, eſt neceſſitas: ſecunda, virtus: tertia, organum. Neceſſitatis duo ſunt opera: nam & calorem cuſtodit, & ſpiritum animalem nutrit. Virtus vero eſt complementum. Organum vero diſcurrit oĩa ex opere animæ. Spiritus aũt ille, cuius origo eſt à corde, porrigit ſe p̃ arterias & venas, dans in venis ſanguinẽ, mutando ſe in calorem naturalem & ſpiritualem vitam. Fumus autem progrediens ex calore ſanguinis, eſt nutrimẽtum ipſi ſpiritui: qui fumus ſpiritualis mittit ſe à venis in arterias, exiſtens animatio totius corporis & nutrimentũ: quæ partim vertit̃ in carnẽ, & partim p̃ poros mittit̃ ad procreationẽ pilorũ: nec ſolum eſt fumus ſanguinis, immo habet admiſtam ſibi ſubtilitatẽ ſpiritus, decurrens per totũ corpus. Sãguis purgat̃ p̃ hepar: ſpiritus vero in arterijs clarificat̃ ex fumo caloris à corde venientis: cuius clarior pars aſcendit p̃ quaſdam arterias ad caput: et ibi ſe ſecundario clarificat per calorẽ ſurſum pro- G cedentem à corde: & clarificatus vadit p̃ duas arterias in neruos, qui ſunt harmonia triũ ventriculorum capitis vſq; ad animã: cui ex nimia ſubtilitate ſui cõnexa eſt aĩa: per quam anima miniſtrat phantaſiam ſuam harmoniæ totius corporis: & harmonia illa pereunti corpori. Dicunt Ammonius, Democritus, & alij complures, q̃ ille ſpiritus eſt corporeus: & ipſe idẽ eſt anima, hac ratione, q̃ miniſtrando phantaſiã ſenſibus, & ſenſus corpori, findens ſe † in parte dat corpori ſenſum. Hinc ẽt accidentalis probat̃ eſſe, quia harmonia capitis eo conſumpto neceſſario trahit alium ſpiritum p̃ eaſdem arterias ad nutrimentũ animæ: quia ſi ſubſtantialiter ineſſet, nõ eſſet opus alium attrahi. Vnde per hunc & ipſa anima corporea probatur. Porphyrius non conſiderat quidem aĩam, ſed conſiderat ſpiritum animatum rationalem, oſtendens ſpiritum hunc in Iſagogis corporeum eſſe ad opus animæ, non ipſam animam. Sed Socrates, Plato, Ariſtoteles, & Theodorus Platonicus, & Andronicus peripateticus, & Porphyrius, & alij complures vnanimiter affirmãt, q̃ nec corporea eſt, nec lege loci tenet̃, nec ſcinditur: quia cũ totũ corpus virtute ſua illuminet ad quęlibet exteriora progreſſa, non tamẽ in ſubſtantia ſua aliquam ſciſſionem patitur. Et ſicut aer Sole illuminatur, ſic corpus anima. Et ſicut aer per Solis lumen propriam omniũ rerum confert oculis intelligẽtiam, ſic anima corporis harmoniæ p̃ ſpiritualem ſuæ ſapientiæ lucem, & propriam & ſecundã in- H telligentiam confert. Et ſicut lux Solis, quę incorporea eſt, ſuum complens effectum, nullam patitur diuiſionem, ſic & anima. Sicut etiam lumen Solis, quod incorporeum eſt, ſeparatur ab aere & ab omni intelligentia oculorum ſine corruptione, ſic anima quæ incorporea eſt, ſeparatur ſine corruptione à corpore. Empernomos philoſophus dicit non eſſe mirum aĩam, que eſt ſubſtantia incorporea, poſſe ſeparari à corpore, cum ignis qui eſt ſubſtantia corporea, poſſit ſeparari à lignis, quibus eſt iunctus, & reuerti in primã & propriam materiam ſine ſui corruptione. Sicut etiã Solis lumen illuſtrandum hominibus ſola vi vtitur ſua, non indigẽs vi alterius quæ attrahat quaſi ad complementum prioris virtutis, ſic & anima. Dicit Ariſtot. in Phyſica eſſe quinq; partes animæ, phyticon i. nutricem, eſtheticon i. ſenſualem, cineticon cata topon i. vim ad omnia loca progrediẽdi, noeticon i. intellectualem. Anima enim, quoniam generatur à natura corporis, cum natura ipſius corporis vadit ad quatuor elementa: inde ad ſubſtantias inanimatas, vt ad lapides, ferrum, aurũ, propter nutrimentũ: inde ad arbores, dehinc ad beſtias, inde ad homines: quemadmodũ enim aqua diuidit̃ in partes, quę poſtea † redimit in homine: qui ſi bonus & purus ſit, eius aĩa in cœlũ clara redit. Sed Porphyrius non conſentiens Ariſt. dicit q̃ nulla harũ partium ſeparat̃ à ſubſtãtia animæ, cum omnes phyſici dicant animã nouam de cœlo immitti, & aſſociari ſpermati in matrice, vel

* Al. diſcernit.
† Al. p poros.
* Al. primam
* Al. primam
* Al. naturam
† Al. redeũt ad hominem.

A puero prius formato: vnde si malus fuerit homo, vadit in bestiam, & inde redit ad hominē: à quo
si bonus fuerit, vadit in gloriam. Porphyrius vero negans hæc omnia, dicit animam potius de be-
stia in bestiam ire, de homine in hominem, deinde in cœlum.

De Natura Pueri secundum horas Humorum.

NOtandum aũt est, sperma non semper animatũ ab hoïe venire in matricem, sed tunc tm̃ qñ à
Deo statutũ est gigni infantē: & tunc aïa sociat̃ spermati. Stoici dicebant animas quotidie
creari, & corpori prius in matrice cõposito immitti, & oē corpus nouũ, & tēporaliter creatũ, esse
mortale. Porphyrius renuit, ostendens sic opus Dei esse debile, cũ sit necesse quotidie creari. Sed
sciendũ nobis est ꝙ animę semper suã vitam firmam habent & stabilē ab initio: & sic nõ est opus
Deo facere nouas vnaquaq; hora. Dicit Hip. ‖ ꝙ si mulier recipit sperma in prima, vel in secũda,
vel tertia hora noctis vel diei, infans cõtrahit ꝓprietates sanguinis, quia horæ sunt eius: si in quar-
ta quinta sexta, choleræ rubræ: si in septima octaua nona, phlegmatis: si decima vndecima duode-
cima, choleræ nigrę. Quòd si in sinistra parte matricis in horis sanguinis conceptus maneat, pater
vero & mater in horis choleræ rubræ cõcepti fuerint, nõ trahit infans figurã ex cholera rubra pa-
tris ac matris ꝑꝑ fragilitatē sinistræ partis: & habet causas passionũ ex phlegmate vel à cholera ni-
B gra plusq; ex cholera rubra, nõ tñ tanti acuminis, quantum si esset in dextra parte. Licet aũt in ista
parte sit virtus choleræ nigrę, & ꝑꝑ fragilitatem eius sit virtus phlegmatis ibi, tñ infans à sanguine
suarũ sumit initium passionũ. Si vero in dextra parte sit cõceptus in horis sanguinis, pater vero et
mater in horis choleræ rubræ, licet plus retineat figurã à patre & à matre ex cholera rubra, q̃ ex san
guine, tñ retinet ꝓprietatē passionũ à suo principio i. ex sanguine: q̃ passiones sunt hæ: synochus,
pleuritis, spasmus, apostemata, causus, & aliæ passiones hmõi: habet ẽt sanguis acutionē à cholera
rubra. Si infans cõceptus est in horis cholerę rubræ, & genitores in horis sanguinis, ex his trahit
figurã: magis tñ à suis, à quibus ꝓprietatē passionum retinet: quæ sunt febris acuta, tertiana, syno
chus, dysenteria, cephalalgia, phrenitis, icteritia, & similia. Si vero in sinistra cõceptus sit horis p̄-
dictis existẽtibus suis & genitorum, puella magis retinet figuram sanguinis à patre & matre, q̃ ex
natura choleræ rubræ: frigiditas enim sinistri lateris superat proprietates passionũ: tñ inhærent ei
choleræ rubræ, quæ propter frigiditatē minus sunt acutæ q̃ in dextra parte. Si vero in horis cho-
leræ nigræ concepti sunt pater & mater, & infans in sinistra sit parte, si puella est, naturaliter melã-
cholica est, vel paralytica, splenitica, quartanaria, epileptica, stulta, & iners: similis est ẽt patri & ma
tri, nec alio modo potest tẽperari natura eius. Si vero sperma est in dextra, non semper, nec ita p̄di-
C ctas habebit passiones, ꝑꝑ temperamentũ caloris hepatis, & fellis: & quia hic calor accidentalis est
ei, non potest prorsus pellere naturalia. Horæ autem choleræ nigræ, & cæterorum humorũ deter-
minant̃ per cursum planetarũ. Quòd si puella sit concepta in horis choleræ nigræ, pater & mater
vero in horis phlegmatis, puella retinet figurã phlegmatis, magis tñ choleræ nigrę: & inde habet
causas passionum. Si sit in dextra, magis retinet figurã patris ex phlegmate temperato à sangui-
ne: sed passionũ proprietatē habet à cholera nigra non ita acutarũ, propter calorem dextræ partis.
Si conceptio oïum sit in horis phlegmatis, & sperma sit in sinistra, puella est phlegmatica, debilis,
quotidianaria, lienterica, phthisica, cephalalgica, dolens in omni mẽbro, dolens in renibus in ma-
trice & similia: & partim habet passiones à cholera nigra, propter affinitatem phlegmatis. Si ve-
ro sit in dextra parte puer, eadem patietur, sed temperate, propter sanguinem & choleram rubrã.
Si pater & mater cõcepti sunt in horis phlegmatis, puella in horis sanguinis, trahit à phlegma-
te, sed non acutius, propter maiorē sanguinis proprietatem. Si vero pater & mater concepti sunt
in horis sanguinis, & puella in horis phlegmatis, contrahit passiones à cholera rubra & sanguine
æqualiter, magis tñ à phlegmate: quæ passiones temperantur per sanguinē. Quòd si cõceptio sit
in horis sanguinis, patris vero in horis phlegmatis, matris in horis choleræ nigræ, à sanguine pas-
D sionē ducit: & figurã & partē à patre: nullam vero à matre figurã, sed tm̃ debilitatem & inertiã. Si
in sinistra est, plus à matre minus à patre: proprietatē passionũ à sanguine, q̃ ꝓpter frigiditatē sini
stræ non sunt ita acutæ, sicut in dextra essent. Quòd si puer cõceptus sit in horis choleræ nigrę, pa
ter in horis choleræ rubræ, & mater in horis sanguinis, partē figurę retinet ex patre & matre: mi-
norem partem ex cholera nigra: sed maiorem partē passionum habet ex cholera rubra, minorē ve
ro accidentaliter à sanguine & cholera rubra: quę passiones aliquantulũ sunt tẽperatæ. Si in sini-
stra est puella, plus cõtinet ex cholera nigra: minus enim à matre, nihil ex patre: passiones ducit ex
cholera nigra, & sunt acutæ. Quòd si pater & mater concepti sunt in horis cholerę rubrę, et puer
in horis sanguinis vel phlegmatis, plus retinet figurã p̄ris à cholera ru. mediocrē figurã à matre &
minorē: passiones à cholera ru. & sunt tẽperatę. Si p̄r & mater concepti sunt in horis sanguinis,
puer in horis phlegmatis, & sit in sinistra, maiorē partem figuræ habet ex patre, mediocrē à matre,
minorē à phlegmate, passiones à phlegmate et sanguine. Si vero est in sinistra, plus habet à chole
ra ni. & phlegmate, minus à matre, nihil ex patre, passiões ex phlegmate et cholera nigra. Quòd
si oïum cõceptio est in horis sanguinis, habet figurã à patre: et si sperma matricis superabũdet et sit
sanũ tota est ex parte p̄ris figura: passiões sanguinis & acutæ. Si cõceptio oïum in p̄dictis sit ho-
ris, & in sinistra sperma, & matris sperma sit debile, tunc filia maiorē partē figuræ retinet à matre,

Hip. 1 li. de genitura ad mediũ, affert rõnem, cur fetus aliquando patri magis similis sit, q̃ matri, & è contrario: de horis istis autē nulla mẽtio fit. Ibidem cur modo mares, modo fœminę gignant̃.

‖ Al. frigiditatē

minorem ex cholera nigra. Si sperma matris est debile, patris vero sanũ & forte, totã figurã habet à patre, debilitatẽ vero corporis à matre: passiones à sanguine, partim à cholera nigra accidẽtaliter. Si oĩs cõceptio est in horis choleræ rubræ, & spma patris est forte, & matris debile, totã figurã habet à patre. Et si sperma matris est forte, & patris debile, ęquã vtriusq; cõtrahit formã: & aliquãtulũ tñ habet à cholera rubra, & passiones acutas. Et si tũc fuerit in sinistra, partẽ figurę habet à cholera, et tantundem ab vtroq;, passiones vero à cholera rubra. Si vero sperma patris sanũ est, matris vero debile, figurã habet vtriusq;: si vtrũq; debile, totã figurã habet à phlegmate, parũ à sanguine, & cholera rubra. Et si tũc in sinistra fuerit, parũ habet ab vtroq;, s. partim à cholera nigra et phlegmate, plus a cholera nigra pp frigiditatẽ illius partis. Quòd si æqualia sint & sana, ab vtroq; continet figurã æqualiter: & parũ vero à cholera nigra & accidẽtaliter. Quòd si sperma abũdet & sanũ sit, plus habet à matre q̃ à patre: passiones ex phlegmate. Quòd si cõceptio oĩum fuerit in horis choleræ nigræ, & vtrũq; sperma debile fuerit, ab vtroq; partim figurã recipit: plus vero à cholera nigra, & aliquãtulũ à cholera rubra & sanguine accidẽtaliter: Si vero sana fuerint, vtriusq; figurã retinet parũ a cholera nigra, & ẽt à cholera rubra accidẽtaliter. Quod si sperma abũdet matris, plus figurã habet à matre: & si sperma patris supabundet, plus habet à patre, & à cholera nigra passiones. Si sana fuerit, vtriusq; figurã retinet, sed plus à matre. Et ẽt si sperma matris est sanũ, patris vero debile, habet figurã à matre, minus vero à patre: si cõtra est, æquã habet ab vtroq; figurã, & cholera nigra. Si plus supabundat materia, plus habet à matre, passiones à cholera nigra plus, minus à phlegmate. Si spma oĩum fuerit in matrice matris eorũ in eisdẽ horis, magnę eloquẽtię erunt. Si pater & auus infans vel puer concepti sunt in horis sanguinis infantis, mater vero in horis phlegmatis: & sperma matris superet, sed tñ debile: à neutro trahit figurã, quia illius sperma minus est, huius vero debile est. Qñ vero habet puer principiũ ab horis sanguinis, sicut auus eius, retinet ab eo figurã. Si pater fuderit semẽ in horis sanguinis, mater vero cõcepta sit in eisdẽ horis, cuius sperma fortius & sanius sit spermate viri debili, non capit figuram patris, quia sperma est debile: sperma vero mulieris fortius & sanius vertit sperma viri in suam proprietatẽ: sed postea superueniẽte aliqua passione vel phlegmate vel cholera nigra vel alijs humoribus, debilitatur figura matris: & ideo puer nõ potuit eius retinere figurã. Et quia auia eius pueri est cõcepta in hora sanguinis: & sicut puer cuius sperma reduxit sperma viri sui ad naturã, sperma illud quia est materia pueri acuẽs se in septima, non potuit venire in figurã patris & matris pp supradictas passiones, venit aũt in figurã auiæ. Si vero fortius est sperma aui spermate auiæ, tũc retinet figuram aui, si concepti fuerint in eisdem horis. Ideo puer existẽs in tertio ab auo suo vel ab auia iuuamen habuerit suæ figuræ, & non à patre vel matre, qui sunt in secũdo loco, vel vtriq; sperma fuit debile: tñ quia opera planetarũ semper solẽt ministrare prosperitatem ẽm imparem vsum, vel diuersitatem naturæ ẽm parem numerum. Si vero sperma patris vel matris debile fuerit, tunc nec humores, nec secũdus locus impediunt quin recipiant figuram ab auo vel auia: & hoc propter naturam & vim loci & horarum.

De Conceptione Pueri Alterata à Stellis, & non à parentibus.

Contingit ẽt aliqñ infantem nulli parentum esse similem, et hoc fieri per naturam planetarũ: nascit enim aliquãdo mutus, vel carẽs pedibus, manibus, oculis, &c. Philosophi vero indubitãter asserũt teste Hipp. q̃ oĩs substãtia corporea animata iũcta sit & ligata in planetis & signis, quatuorq; elementorũ nexibus. Et hoc approbo auctoritate Alexandri Imperatoris Macedoniæ sic dicẽtis, q̃ Natanabus Rex Ægyptiorũ pater eius ẽm opera planetarũ cũ matre sua Olympiade cõcubuit: & per suã mathematicam & astronomicã rationem pcauit, vt non cognosceret eam nisi in talibus horis, in quibus ex operatione planetarũ & signorum figuram traheret, nõ ex patre vel matre. Cõsiderauit enim proprie Solem venturũ in leonem, et Saturnũ in taurum, à quibus volebãt filiũ suum nasciturũ figuram & naturã principaliter retinere. A leone igit tenuit crispitudinẽ capillorum, citrinum colorẽ, & toruum, aspectũ & vultum, & irã, & robur. Et quia aquila retinet proprietatẽ à leone in hoc solo, q̃ aquila altius volat cæteris auibus, & acutius videt, ideo Alexander habuit ex proprietate sui signi oculũ vnũ aquileũ & nasum. Et vt Sol clarus est præ cæteris, et qñ est in leone fortior est, sic ille toti mũdo dominatus est. Ex tauro vero contraxit cornutam frõtẽ, & corpus altũ, & ferociã: taurus. n. terrã findit ingenio simplici, & opere pio. Et quia draco habet proprietatẽ in signo tauri & magnitudine & sensu, & draco supra habet dentes acutos, & alterũ oculũ, in similitudinẽ draconis oculos habuit. Et vt Saturnus altior est oĩbus planetis, & in humilitate & subtilitate superat opus cæterorum planetarum, sic Alexander totum orbẽ superauit.

In lib. de genitura ad finem Hip. affert causam, cur part' mutilati nascantur.

De Natura Duodecim Signorum.

Sciendum itaq; est de signis duodecim, tria esse calida & sicca. Aries. n. ca. est in secundo gradu, sic. in tertio. Leo calidus est & sic. in quarto gradu. Sagittarius ca. in primo, sic. in secundo gradu. Alia tria sunt fri. & humi. s. cancer, scorpio, & piscis: nã Cãcer est Lunę sedes. Scorpio hu. in primo, frigi. in secũdo. Piscis frigi. in primo, humi. in secũdo gradu. Alia tria sunt ca. & hu. Gemini ca. est in secũdo, hu. in primo. Libra ca. est in primo, hu. in secũdo. Aquarius ca. in primo, hu. in secundo. Alia tria sunt fri. & sic. Taurus fri. in tertio, sic. in secundo. Capricornus fri. in secũdo, sic. in tertio. Virgo frigi. in secũdo, sic. in tertio. Alij Philosophi dicũt q̃ Gemini sunt ca. & sic. in

A tertio gra. & virgo ca. & hu. in primo, & sagittarius ca. & hu. in principio secũdi: & aquarius fri. et sic. in tertio gra. Aries, leo, sagittarius, sunt orientales, ca. ignei, & sicci. Taurus, virgo, capricornus, sunt terrei, frigidi & sicci, meridionales. Gemini, libra, aquarius, sunt occidentales, aerei, calidi & humidi. Cancer, scorpio, pisces, sunt aquatici, frigidi & humidi, septentrionales.

De Differentia Septem Planetarum.

AB his oĩbus ducunt elementa rerũ naturas suas & qualitates p̃dictas: & opera planetarũ cõplenť & perficiunť per signa p̃dicta. Et quia elemẽta iuncta sunt signis naturaliter, ẽt ex elementis cõstat oĩs substãtia corporea animata. Ergo elemẽta opus recipiũt planetarũ à signis, & illud trahunt oĩ substantiæ animatæ corporeæ, & illud esse natura à signis habet, & aliud i. eff caciã & operationes à planetis. Naturã enim dicimus in calore, & frigiditate, & cæteris: operationẽ vero in valetudine, pulchritudine, pigritia, velocitate, & similibus: quæ contingũt infantibus, etiam si non fuere in genitoribus. Multa enim de hmõi materia dicturi sumus, sed in p̃senti omittamus.

De Alteratione Signorum & Planetarum.

QVatuor autem sunt elementa ac temporaneæ mutationes, quæ fiunt ẽm cursum & rõnem signorum & planetarũ. Temporum quidẽ aliud est calidum & siccũ, vt æstas: & hoc fit ex
B natura signorum eiusdem cõplexionis, s. ca. & sic. Aliud vero calidũ & hu. i. ver, sicut alia tria signa. Aliud frigidũ & sic. s. autumnus ẽm sua tria signa. Aliud vero frigidũ et hu. s. hyems ẽm sua tria signa. Et vnumquodq; tempus ẽm naturã suorum signorũ acuit et mouet materiẽ elemẽtorum, q̃ sibi est conueniens, quod tñ aliqñ mutari solet. Nam cum ęstas debeat esse ca. & sic. naturaliter, tñ eius calor minuitur & temperať ex frigiditate, non ex sua natura, sed signorũ: nã si ex potestate capricorni & planetæ eius, generentur seu creentur res alicuius anni, ex eorũ frigiditate tẽperatur æstatis calor, & ex illa frigiditate innaturali æstatis currentis & cõtrariante, cõtrarię nascuntur passiones. Æstate vero transeunte venit autumnus qui frigidus & sic. naturaliter est, sed ex capricorni natura, qui potestatẽ habet anni, vt diximus, superuenit altera frigiditas, quæ auget frigiditatem & sic. autũni: quę res est contraria quatuor elementis in corpore existentibus: est enim in illo tẽpore maxima grauitas & intẽperies. Et ex affinitate autumni qui nimis est fri. & sic. superuenit hyemi magna intemperies, adeo vt superetur in oĩbus quatuor elementorũ temperata natura: putrefacta. n. liquescit à sua proprietate. Adueniẽte aũt vere quod est calidum & hu. temperať eius calor ex frigiditate capricorni atq; hyemis iam peractæ. Deinde calor veris & æstatis cõtemperatur hyemis peractæ & capricorni frigiditate, cuius potestas illo viget anno: sicut vnũquodq;
C signum suam habet potestatem ẽm suam naturam & mutationem suã. Et mouetur natura temporis anni illius, qui pertinet ad signũ illud: & ẽt per frigiditatẽ præfatã natura veris mutať: qua mutata turbať naturalis calor humanæ naturæ: & q̃ prius erat per frigiditatẽ hyemis & capricorni rupta & putrefacta, moueť & acuitur: & generantur passiones q̃ sunt propriæ illorum temporum, quæ sunt mortiferæ. Si vero ex potestate læsionis & planetæ eius, qui sunt calidi & sicci, generentur res atq; creenť, æstas erit magni caloris & siccitatis: veniente aũt autũno, ex calore leonis & Solis eius frigiditas temperať & hyemis: ideoq; turbať aeris natura & acuitur, tum propter naturam signi & planetæ, quæ sunt calidæ naturæ, tum propter naturã sui ipsius qui est calidus: & acuendo se, pugnat contra naturas illorum temporũ, s. hyemis & autũni, quæ frigidæ sunt naturæ: sicq; natura humana putrida mortiferas generat passiones, quæ propriæ nõ sunt illorum temporũ. Nam si iu anno leonis & eius planetæ, in æstate generentur passiones acutæ & graues, tunc sunt p̃prię eorum: si vero hyeme, vel in alijs temporibus eorũ, quæ non sunt propria, generantur passiones ad eorum proprietatem, tunc illæ passiones magis erũt proprię eorum leonis & Solis, qui sunt calidi & sic. q̃ eorum temporum in quibus generantur. Generant aũt aliquando passiones permutata natura vtrorũq; i. temporum signa planetæ: quæ passiones generant alias, q̃ non sunt signo-
D rum vel planetæ vel tẽporum. Quod aũt dictũ est de p̃dicto signo et planeta, quæ in eis sunt propria & quæ non, de reliquis intellige signis & planetis & tẽporibus. Sole. n. ascendente frigiditas, cum tñ potius ex Sole calor inesse debeat: quod cõfert potestas Saturni ex capricorno, cuius frigiditas terræ acuit frigiditatẽ quæ aduenit: fumus in aerẽ ascendit, ex quo color aeris turbatur. Æstatem vero ex Sole calor & siccitas, ex terræ fumositate frigiditas & sicci. aerem corrumpunt: vnde animalia & nos turbamur in illo capricorni anno: homines grauibus infirmanť morbis: sicut apparet in anno leonis descẽdente Sole super terram. Et qñ frigiditas adesse debet natura hyemis redeuntis, acuitur aer igne: & acuendo turbatus generat graues passiones, quæ propriæ sunt temporis illius, vt dictum est. Similiter apparet in anno cancri, qui ex eius natura acuiť natura aquę: qua acuente, inde ascendit quædam fumositas in aerem, ex qua turbatur aer: inde frigidæ & humidæ fiunt passiones, non propriæ illius temporis, sed signi. Si vero annus est libræ, acuitur, & acuendo trahit ad se calorem ab igne: & tunc tempus est multum calidum & humidum, s. hyems: & inde fiunt graues passiones, quæ propriæ sunt veris & hyemis, sunt enim calidæ & humidæ.

De Alteratione Signorum, & Septem Climatum mundi.

POtestas tamen signorum & planetarum non eodem modo se habet in omnibus partibus totius terrę. Climata enim mundi septẽ sunt ẽm planetarum rationem. Anno igiť capricorni, qui

qui est frigidus & siccus, est maior frigiditas & siccitas in partibus illius terræ, q̄ proprie sunt sub E
*Al. illę planeta, i. Saturno, qui est frigidus & siccus. Nam cum aliæ partes terrę naturaliter sint fri. et sic. tñ ex natura & potestate capricorni, quam habet illo tempore, magis mouentur & perturbantur q̄ aliæ terræ, quæ non sunt propriæ eorum. Quo'd si annus eorum non fuerit, tunc terra non habet moueri causa eorum nisi in hyeme & vere, scilicet per naturam: sed quãdo planeta superponitur, est alia significatio. Illæ vero terræ, quæ proprie sunt suppositæ Lunæ & cancro, propter affinitatem frigiditatis quam habent, inferũt commotionem in suo anno, non tantam quantã inferunt suæ propriæ terræ: quia terra illa frigida est & humida, sicut cancer & Luna. Alijs vero terris, quæ neq; frigidæ sunt neq; siccæ naturaliter, licet inferant contrarietatem et commotionem, tñ paruam inferunt. Similiter leo & Sol maiorem commotionem dant terræ sibi proprie subiectę q̄ alijs: illi tñ quæ subiecta est libræ & arieti, licet non dent tantam commotionem, quãtam dant suæ propriæ terræ, tñ propter affinitatem caloris dant ei maiorem commotionem q̄ alijs, cum quibus nullã habent affinitatem. Si vero fuerit annus leonis & Solis vt dictum est, tunc toto illo anno dant com-
*Al. ęstate motionem in ætate tribus mensibus, & hoc vt dictum est per naturam.

De Alteratione Quatuor Partium Mundi.

Est & alia in terris mutatio ſm quatuor mundi partes, dispositas scilicet ad orientem, vel occidentem, austrum, & septentrionem: & secundum altitudinem montium Soli accedentium, et ima vallium à Sole remotarum. Consideret ergo medicus an sit mutatio temporum propria an accidentalis, vt supra dictum est: Ætates quoq; hominum, figuras, colores, terram, vsum, passiones terræ in qua sunt geniti, vtrum sint consuetudinariæ an propriæ: an veniant accidentaliter secundum mutationem temporum vel naturaliter. Si enim sunt passiones ex natura terrę, aliud exigunt medicamen, quàm ex mutatione temporum naturaliter & accidentaliter. F

De Discrasia propria Naturæ temporis Passionum, vel non propria.

Intuendum est ẽt, an natura hominis suæ cõcordet passioni & temporũ mutationi, an passio sit accidentalis & mutatio temporũ, an mutatio sit substantialis & passio accidentalis. Solet enim passio cholerica & sanguinea mutationi temporum concordare, sed à natura patientis discordare, & è contrario. Pulsus quoq; videndus est, an cõueniat cum sua natura & passione & temporum mutatione: an tantum conueniat cum mutatione, & non cum passione nec cum natura: an cõueniat passioni, et nõ immutationi neq; naturæ: an naturæ, & non immutationi vel passioni: an nulli. Adhuc ẽt sciendum est, an tempus transierit, vel præsens sit, seu futurum, in quo pharmacũ dari infirmo debeat. His enim ignoratis nec bene euenientibus, miratur, & cito desperat medicus. G
Oportet ẽt medicum nosse, vtrũ infirmitas debeat augeri: & hoc an sui natura, an tpis, an passione alia superueniente: & sic poterit dare medicamen tẽpore congruo, vt vel decrescentẽ deprimat & tollat ægritudinem, vel imminenti resistat, ne nimis ægrum tardet. Nam si leue dederit medicamen in morbo adhuc leui, credens paruam fore ægritudinem, nihil fecisse videbitur, qñ grãdis infirmitas superuenerit. Sciendum aũt est quasdam infirmitates quibusdam esse substantiales, alijs accidentales. In æstate enim synochus & causus sunt naturales infirmitates cholericis & sanguineis: phlegmaticis accidentales: & ideo non eodem modo curandæ. Nam quæ potio cõuenit cholericis, per naturam temporis & morbi naturalis eis, est contraria alijs, et causa alterius morbi, id est phlegmaticis: est enim tempus, vt diximus, & morbus ille illis accidentalis. Si ergo phlegmatico alicui prædictis morbis synocha & causo occupato, eandem dedit eiusdem mensuræ medicinam, quam & cholerico, æstate cito sanabitur: quia eius complexio non est cholerica & sicca, sed est his contraria: cholerici vero diu infirmi manebunt, quia calidi sunt & sicci, & tempus: vertitur enim accidentalis febris in substantialem scilicet frigidam, quæ est phlegmaticorum. Oportet etiam scire complexionem: quoniam idem experimentum & eadem potio non omni danda est infirmo: contingit enim vt q̄ potio vtilis ei fuerit in primo vel secundo vel tertio periodo, in alijs non conueniat: & ideo ſm diuersas ægritudinum mutationes ad diuersos periodos, diuersa conuenit dari purgantia. Attende ſm quas horas, scilicet an sanguinis, vel choleræ rubræ, vel phlegmatis, vel melãcholię, magis acuatur passio vel minuatur. Synocha enim in horis sanguinis si acuatur, scias eius originẽ esse ex accidentali mutatione sanguinis, non à principio choleræ rubræ. Mutatur. n. sanguis aliqñ ex cõmistione, aliquando ex Solis ardore, aliqñ ex itineris fatigatione, & generatur synocha: ex qua commotione sanguinis acuitur cholera rubra: qua acuente quiescit sanguis, et synochus & causus generantur ex acuitate choleræ rubræ. Si vero ephemera febris acuitur in horis sanguinis, scias esse ex phlegmate salso coniuncto sanguini: quod phlegma acuens ex affinitate sanguinis solet verti in choleram rubram, & inde solet generari febris tertiana. Quartana vero si in horis sanguinis acuitur, scias eius materiam, id est melancholiam generari ex putrido sanguine sub planeta naturę propriæ. Quo'd si synocha magis acuitur in horis cholerę rubrę, nõ est propria synocha, quia vel mutabitur in tertianam, vel in causum. Si vero tertiana acuitur in illis, vera tertiana est et propria: in illam. n. aliquando mutabitur febrem. Quotidiana vero si acuitur & mutatur in horis choleræ rubræ, cito vertitur in tertianã. Si vero quartana acuitur & mouetur in horis choleræ rubræ, cito vertitur in tertianam. Si vero quartana mouetur & acuitur in horis eiusdẽ, H

scias

A scias principium eius nõ fuisse ex putrido sanguine; sed ex cholera rubra perusta in melācholiam conuersa. Quod si synocha acuitur & mouetur in phlegmate, sicut in horis sanguinis, scias generari ex sanguine iuncto phlegmati salso: & proprie post terminum suum completum mutabitur vel in quotidianam, vel tertianam, licet magis affinis sit tertianæ, ꝙ quotidianæ, propter calorem. Si vero tertiana phlegmatica mouetur, & acuitur sicut in horis choleræ rubræ, minus est periculosa: mutabitur enim in quotidianam: de quotidiana vero fiet quartana: & aliquando reddit tertianam. Quod si quartana moueat et acuatur in horis phlegmatis, principium eius fuit salsi phlegmatis, quod versum in choleram rubram incenditur; & vertitur in melancholiam: sicut viride lignum vertitur in viuum carbonem, deinde in cinerem. Quod si synocha mouetur in horis choleræ nigræ, †minus grauis passio, & æger est piger, & grauis, & illa infirmitas habet partem non solum ex bono sanguine, sed etiam ex putrido: & proprie post terminum suum completum veniet infirmus in quartanam. Si vero tertiana acuitur & mouetur in horis melancholiæ, subito vertitur in quartanam. Quod si quartana mouetur in horis illis, firma est & propria, nec mutatur in aliam propter prædictas passiones: omnes enim aliæ habent moueri & acui secūdum prædictas horas, & earum naturam & rationem: & secundum motum, & acutionem ipsarum, bene discernētur &

† Al. magis est.

B tactu, & pulsu, sicut ex prædictis horis.

De Cognitione Aegritudinis secundum Planetam, Diem, & Horam.

SCire etiam medicum decet planetam & signum, in quo æger ægrotare cœpit, & tempus ſm diem & horam. Nam si infirmitas fuerit ſm signa & planetas, sed accidētaliter ex acutione signi & planetæ esset, habet aliam distinctionem. Si vero medicus nesciuerit infirmitatem per numerum, idest per naturam signi & planetæ, perscrutetur pulsum & horas, vt dictum est.

De Qualitate & Efficacia Planetarum in septem Climata.

ASserūt etiam physici omnia in terris firmari & compleri secundum cursum & operationem superiorum corporum: quorum operatio omnis summi Creatoris virtute consistit. Elemēta igitur quatuor, signis duodecim, & septem planetis iuncta sunt: & eorum causa, quatuor habēt temporum mutationes: secundum quas humana, & omnium subiectorū natura mouetur & acuitur: per quam motionem & acutionem passiones fiunt. Hæc autem mutatio est vniuersalis omnibus mundanis. Est & alia mutatio ex natura terræ specialiter & planetarum constans in diuersis regionibus. Quadrifidus enim orbis etiam in septem diuisus est partes secundum septem planetas, qui per astrolabium discernuntur. Sciendum est tamen partes illas septem non esse conti-

C nuas, sed in toto mundo diuisas. Terra enim illa, quæ est frigida & sicca in quarto gradu, sub potestate est Saturni, qui eiusdem est naturæ. Quæ vero frigida est & sicca in primo gradu, sub Iouis imperio, qui eiusdem est naturæ, & qui etiam affinitatem habet cum natura rerum omnium maximeq; ad gaudium pertinentium. Sed quæ calida in secundo, humida in primo, sub Martis ditione est, & suæ naturæ conuenit eiusdem. Sed quæ est calida & sicca in quarto, Soli conuenit & concedit. Quæ autem calida & humida in primo gradu, sub Mercurio. Quæ vero humida, in primo, frigida in secundo, habens aliquantulum temperamenti calidi, Veneri subiacet. Sed quæ frigida & humida in primo gradu, Lunæ conuenit. Quæque autem singulæ terrarum partes sui retinent planetæ qualitates: accidentaliter tamen in naturam vertuntur planetę alterius: terra enim, quæ ex sui planetæ natura proprie frigida seu calida esse debet, in contrariam vertitur naturam & complexionem. In complexionibus ergo præfatis, deinde etiam in altitudine, & profunditate, & erectione, & casu, & harmonia cuiusque planetæ conuenire debet, ad cuius similitudinem composita est, & inde omne corpus sanum vel ægrum est. Vnde Andronicus peripateticus asserit nos esse secundum nostram voluntatem: & extra nostram voluntatem ambulamus: & etiam contra nostram voluntatem, quando nostra anima ducimur; vel quando accidentaliter ex natura corpo-

D ris, aut iræ furore, aut alio impetu mouemur. Monet etiam secundario aut cogente natura corporis ad malum cognitionem reddere: sicut enim musicus nequit chorda falsa sonitum reddere, sic anima prauum corpus, scilicet libidinosum vel aliud, ratione sui nequit regere: & symphonia instrumenti artificis animæ, idest corporis displicet. Andronicus igitur commotiones planetarum, & compositiones merito asserit veras: & cætera vitia non esse naturalia animæ: nec animam ex natura corporis constare, quod quidam voluere. Si enim eiusdem esset naturæ, nil repugnaret quin anima rationibus spiritualibus subderet corpus, scilicet ieiunijs, & cæteris virtutibus corporis vitia subderet. Et ideo dicit Plato in logica, dum iuuentus est per sensum & rationem mundata ab omni prauitate corporis, cognoscetis omnem virtutem: omnis enim prauitas extra naturam. At alijs elementis corpore composito, ipsum corpus animam mouet: quod eorum contrahit qualitates. Dicit Hippocrates in Physica, ‖quod terra est apposita generare naturam corporum. Est autem vt terra alia dulcis & temperata, ita & homines eius dulces & mansueti. Et ideo anima mandat eis per phantasiam suam omnem bonam operationem. Est & alia terra per naturam planetarum acuta: vnde eius homines veniunt bellicosi. Et quia operatio corporeę materiæ ligata est quatuor elementis, ideo dicit Plato, quod ratio conuenit ex superioribus, & ministrat homini spiritualem intellectum, secundum quem discernit superiora & inferiora, vera & falsa in theo-

In lib. de natu. hum. com. 1. t. 31. 1ª. 31. g. Idé ferè in li. de natu. pueri ad medium, & ad principium libri 4 de morb.

rica,

rica, & practica, i. in diuina rerum consideratione, & operum faciendorum doctrina & instructione: praxis enim græce, operatio latine. Et quia sensus non fit cum imaginatione animæ, cito ducitur ad dissensiones rerum, vnde theorica efficitur: Deus enim omnia imprimit, & vbiq; est, & omnia implet. Inde dicit Plato ꝙ homines existentes ante suum tempus, non ex virtute rationis, sed ex natura corporis, suam praxim adimplebant. Et inde affirmat Isaac ꝙ terra per operationem planetarum generat naturam corporis: natura vero corporis mouet corpus in consuetudines malas, & mutationes malas. Et mutatio quatuor temporum fit per duodecim signa & septem planetas: maior est autem per Lunam & Solem. Luna vero vnoquoq; mense mundum perambulat, & dat motus quatuor elementis. Sol vero quatuor tempora anni conficit, s. ver calidum & humidum: quod si non esset, sed siccum, vt quidam volunt, siccarentur gramina, non autem augerentur vel fouerentur: & alia inconuenientia essent, si aer tunc siccus esset. E

De Natura Coniunctionis & adiunctionis Quatuor Elementorum.

Hipp. in lib. de nat. hom. cō. 1. & 14. 1ª. 29. h. calidum ait secedere ad calidum, humidū ad humidum.

ASserebant falsò quidam philosophorum, quod homine mortuo humores separarentur, & ad propriam redirent naturam, vt sanguis in aerem, cholera rubra in ignem, melancholia in terram, phlegma in aquam. Hippocrates autem & Aristoteles & alij philosophi asserūt destitutis & mortuis humores in terram redire. Dissentiunt etiam Socrates et Hippocrates à quibusdā alijs physicis dicentibus, quod quatuor elementa nullum patiuntur detrimentum à sua substantia, sed remanent integra, nec corrumpuntur in constitutione corporis humani: sed quædam differentia accidentalis egrediens ab illis quatuor elementis temperat & regit humana corpora, quæ perit cū illis corporibus: sicut albedo vel nigredo consistens accidentaliter, in corpore destructo perit: & aliqua differentia destructa non patiuntur illa elementa aliquod damnum, quia semper sunt fixa & integra in sua substantia. Dicunt enim Aristoteles & Hippocrates, ꝙ omnis creatura incorporea penetrat totam substantiam, cui aduenit intus & extra: vnde illa differētia, cum sit incorporea, est veniens ad humana corpora ab illis quatuor elementis ęqualiter intus & extra. Sed illa differētia tantum est extra & non in figura incorporea. Nam si illa differentia esset adiuncta corporibus humanis vt illi dicunt, tunc illa corpora per illam differentiam intus & extra essent vbiq; eiusdem naturæ & eiusdem coloris: sicut aqua vbiq; in tota substantia per calorem calida, per frigus frigida. Ergo sicut calor & frigiditas, quæ sunt accidentales differentię aquæ, possunt separari ab ipsa et destrui permanente substantia ipsius aquæ, sic illa differentia, quando accidit corporibus nostris, perit, remanente natura & proprietate nostrorum corporum: quorum differentia accidentalis apparet extra, & potest destrui, sicut ipsa corpora sunt mortalia. Dicit nāq; Hippocrates, Sicut nulla substantia incorporea habet nutrimentum à differentia corporea, sic nulla substantia corporea potest nutriri à differentia incorporea. Vnde testante Hippocrate aer & aqua & ignis iunguntur et efficiuntur vnum: quibus terra propter suam nimiam ponderositatem nequit adiungi, sed mandat suam frigiditatem & siccitatem, quæ temperat illa tria, & sic complent naturam corporū: sicq; mortuis omnia illa rediguntur in terram. Et ideo sciendum est, ꝙ terra secūdum grauedinem suā non potest associari alijs tribus elementis in constitutione humanorum corporum: nam postea illa tria propter grauedinem terræ non possunt explicare suam operationem. Aqua turbulenta & commista terrę nō potest se mouere, nec in aliam partem suā vim emittere. Item, sicut videmus, ꝙ turbati sanguis & cholera vertuntur in melancholiam: melancholia vero in nullum supradictorum nisi in phlegma, & de phlegmate in alios: ita aer ignis et aqua vertuntur in terram, de terra in humiditatem, & de humiditate in alia elementa. F G

Fortasse illud quod ab Hip. dicitur in li. de dięta primo ad principiū, Constitui oīa animātia ex duobus differentibus facultate, cōcordibus verò vsu, igne inquā, & aqua: & hæc ambo sufficiētia esse tū alijs omnibus, tū mutuo sibi ipsis.

De Mutatione Elementorum qualiter fiat.

SVpradictam hanc mutationem vocant physici hoc modo. Terra enim crescens vnaquaq; hora ex mortalitate corporum vertitur in aquam: cuius subtilitas calefacta vertitur in aerē: subtilitas autem aeris calefacta vertitur in ignem. Sicut enim aqua mittens humiditatem suam, vertitur in terram accidentaliter, sic terra inde crescens accidentaliter, amittit tunc siccitatem suam, et vertitur in aquam: & sic considerant naturam aliorum elementorum. Et ideo dicit Aristoteles ꝙ nullū difficile aut dissolubile nomen est fixum & firmum circa aliquam substantiam. Nam illud quomodo dicitur per supradictam creaturam ꝙ terra vertitur in aquam, aqua in aerem, aer in ignem, sic ignis ingrossatus & infectus vertitur in aerem, aer ingrossatus vertitur in aquam, aqua ingrossata in terram: quę, vt dictum est, iuncta insimul fiunt corpora nostra. Corpora vero nostra vertuntur in terram, & vnumquodq; vertitur in aliud. Et ideo dicit Aristoteles ꝙ hæ quatuor materiæ non habent hæc supradicta nomina fixa & stabilia sibi, sed proprie dicitur substantia: nā in quodcunq; vertitur aer vel aqua, tunc dicitur substantia. H

De Mutuis Conuersionibus Elementorum.

COnueniunt autem & differunt elementa differētijs & qualitatibus. Sicut enim aqua frigida & humida cōtraria est igni, & mutat eius proprietatem, ignis vero calidus & siccus, terra frigida & sicca, aer calidus & humidus, aqua frigida & humida: & his qualitatibus ad se inuicem colligantur attrahentes semper consimiles qualitates, vt aqua terram siccam frigidam: deinde contēperant se in contrarijs, nam siccitas terræ per prædictam frigiditatem trahitur ad humiditatē aquę siccandam:

A ſiccandam: ita etiam humiditas aquæ aſcendit ad ignem tracta per aerem illuc, & ita vel annihilat contrarium ſuum, vel attrahit. Aqua igitur per frigiditatem ſuam terræ iuncta à terra trahit frigiditatem & nõ ſiccitatem: aer aquæ per humiditatem conueniens attrahit illam: ignis vero aeri per caliditatem conuenit, & illam ſuſcipit ab aere. Vnde dicit Ariſtoteles, quod duo ſunt genera aeris, vnum ex fumoſitate aquæ, aliud ex fumoſitate ignis, qui ſuam caliditatem & ſiccitatem mutans vertitur in fumoſam materiam. Hoc facto aſſociatur ſupradictæ materiæ, quæ eſt fumoſa, & calida: ex quibus duobus generibus iunctis efficitur aer, qui aliquando ex frigiditate & humiditate aquæ acuitur & inuoluitur: & inuoluendo amittit ſuum calorem, & ſic vertitur in ſuam materiam ex qua fit, ideſt aquã: ex eius enim cõſtat fumoſitate, vt dictum eſt. Aqua vero ſi de terra, inſpiſſatur & amittit humiditatem: recipitq; aqua & terra ſiccitatẽ, & in eius redigitur naturã. Naſcuntur ex his corruptelæ corporum: nã aer intra ignẽ & aquam ſtans tribuit calorem ignis, & in aqua acuitur, & calefit, & fumoſitas illa in aerem ſurgit, & inde aer turbat, & etiam frigiditate con trahente à terra, & calore deſurſum ab igne. Nouem autem ſunt naturæ ſeu qualitates corporũ: octo intemperatæ ſcilicet, & quæ conueniunt omnia animali, ſcilicet calida, frigida, humida, ſicca: calida & ſicca, calida & humida, frigida & humida, frigida et ſicca: nona vero ſoli homini cõuenit, [*Al. alterat.]

B & eius ſolam temperat naturam. Et ideo vtile eſt noſſe, quæ harum octo ſunt ſubſtantiæ, & quæ differẽtiæ. In igne ergo calor eius eſt differẽtia virtutis ipſius: quo calore amoto, attrahit ſiccitatẽ & remanet quędã fumoſitas calida, quæ eſt ſubſtãtia. Aeris vero defferentia eſt calor, qui deſignatur & reuertitur ſępius, vt dictum eſt: ſubſtãtia vero eius eſt humiditas, quę aliquando deſiccatur vt ſolet fieri quando vertitur in terram, illa enim ſiccitas eſt ei accidentalis: quæ & ſiccitas eſt accidentalis, ſi duret frigiditas: nã dum redit in ſuam propriam naturam, amittit ſiccitatem, ſemper autem eſt humida. Et ſciẽdum eſt, quod aquæ humiditas eſt idẽ, quod eius frigiditas, nec ſunt habendæ pro duabus differentijs, ſed pro vna tantũ: nam ex nimia frigiditate terrę fit nimia frigiditas aquę, vnde in aqua differentia eſt eius humiditas. Siccitas autem terræ eſt differentia: poteſt tamen remoueri à terra eius ſiccitas, licet videatur eius ſubſtãtia: eſt enim cum ipſa frigiditate, verum & ipſa poteſt remoueri à terra. Eſt igitur eius ſubſtantia humiditas: in primis enim terra fuit humida: & eius ſiccitate remota, & frigiditate, quæ eſt eius ſiccitatis, terra vertitur in humiditatem.

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE NATVRA ET ORDINE
CVIVSLIBET CORPORIS

CENSVRA

Liber ordine & iudicio carens.

De Quatuor Humorum Natura.

D LIcet te ſciam, chariſſime nepos, græcis literis eruditum ad hanc diſciplinam poſſe pertingere, tamen nequid tibi poſcenti ad memoriam denegetur, ex libris medicinalibus, Hippocratis intima latina feci: quod quia dignus es fideliter trado, daturus tibi aui tui patris mei librum, ex quo mundi rationem cognoſcas: vt noſſe poſſis quanta fuerit generis noſtri ſapientia. Nunc vero tibi corporis vniuſcuiuſq; naturam & ordinem aggrediar exemplificare. Corpus igitur hominis ex quatuor humoribus conſtat: nam habet in ſe ſanguinem, choleram rubrã, choleram nigram, & phlegma. Qui quatuor humores habitant vel dominantur in locis ſuis. Sãguis dominatur in dextro latere in hepate, quod iecur vocamus: ſic & cholera rubra ibidem dominat: in ſiniſtro vero latere, ideſt in ſplene cholera nigra dominatur: phlegma autem in capite, & alia pars in veſica: alia pars ſanguinis dominatur in corde. Virtus autem ipſorum talis eſt. Sanguis eſt feruens, humidus, & dulcis: cholera rubra eſt amara, ignea, & ſicca: cholera nigra eſt acida, frigida, & ſicca: phlegma vero eſt frigidũ, ſalſum, & humidum. Hæc omnia creſcunt ſuis temporibus. Sanguis enim creſcit tempore ab octauo idus Februarij vſq; in octauũ idus Maij, & ſunt dies xcij. Cholera vero rubra in æſtate ab octauo idus Maij vſq; in octauum idus Augusti, & ſunt dies nonagintanouẽ. Cholera autem nigra autumno ab octauo idus Auguſti vſq; in octauũ idus Nouembris, & ſunt dies nonagintaunus. Phlegma vero hyeme ab octauo idus Nouembris vſq; in octauũ idus Februarij, & ſunt dies xciij.

Hi quatuor humores hoc idem patiuntur die ac nocte. Sanguis enim dominatur horis septem ab hora noctis nona vsque in horam diei tertiam. Exinde dominatur cholera rubra vsque in nonam diei horam. Deinde cholera nigra dominatur ex hora diei nona vsque in horam noctis tertiam. Phlegma autem dominatur ex hora noctis tertia vsque in horam noctis nonam. Haec omnia habent respirationes suas per singulas partes corporis, sanguis per nares, cholera rubra per aures, cholera nigra per oculos, phlegma pes os. Diuiduntur etiam hi quatuor humores per quatuor aetates, i. phlegma in pueris ab ineunte aetate vsque ad xiiij annos cum sanguine: exinde cholera rubra dominatur vsque in annos xxv: & exinde dominatur vsque in annos xlij maxima pars sanguinis cum choleris nigris: dominatur exinde vsque in summam aetatem phlegma, sicut in pueris dominatur. E

Praeterea hi quatuor humores faciunt in hominibus tales mores. Sanguis facit homines boni voti, simplices, modestos, blandos, euchymos siue plenos. Cholera rubra facit homines iracundos, ingeniosos, acutos, leues, macilentos, plurimum comedentes, & cito digerentes. Cholera nigra facit homines subdolos cum iracundia, auaros, timidos, tristes, seditiosos, inuidiosos, habentes saepius cicatrices nigras in pedibus, vel in alijs membris. Phlegma facit homines compositos, inuigilantes, inter se cogitantes, cito afferentes canos in capite, minus audaces. Omnia ergo, quae calidas habent virtutes in superioribus locis corporis dominant. Pulsus autem suos hi quatuor humores habent vel faciunt. Sanguis enim pulsus facit plenos, humidos, aequales. Cholera rubra facit pulsum tenuem, citatumque. Cholera nigra facit pulsum plus tenuem, sed tabentem, veluti percussum, & asperitatem. Phlegma facit pulsum minus plenum, humectatum, aequalem pondere. Hi humores sine se esse non possunt, & in omnibus aetatibus dominantur: sed quoties ex his humoribus aliquis excreuerit, tunc facit aegritudinem longam, & causae veteres pro sua vetustate. Et temperantiam, & aequitatem, & aequalitatem pro corpore aetatum omnium, hi humores singulis aetatibus faciunt, quoties quisque eorum augmentum acceperit. Et tunc longam aegritudinem facit, si imperitum medicum habuerit, aut certe negligentem, aut qui causam non intellexit, aut ex quo humore aegritudo nata fuit. Et quidem tunc diligens & doctus aegrotanti potest succurrere: si vero negligens fuerit aut non intelligens, tandiu protrahit aegritudinem, quandiu transeat humoris ipsius tempus, & alius exterius humor augmentum accipiat, ita vt iste humor excludatur, ex quo aegritudo fuerat nata. Nam si sit ex causa sanguinis, qui sanguis est dulcis & calidus & humidus, occurrendum est sic: adhibeatur ei contrarium, quod sit frigidum amarum & siccum. Si fuerit causa cholera rubra, quae est amara viridis & ignea & sicca & acris, debet adhiberi quod sit frigidum & humidum. Si autem cholera nigra fuerit causa, debet adhiberi, cum sit frigida & sicca & acetosa illud, quod est calidum & humidum & dulce. Si ex phlegmate nata fuerit aegritudo, cum ipsum sit frigidum salsum & humidum, debet adhiberi, quod sit dulce calidum & siccum. Haec quando adhibita fuerint, tunc & peritus medicus inuenitur, & aeger cito ad sanitatem reuertitur. Haec tibi pro nostri memoria religiose nepos dedi maiora te putans adepturum. F G

De Dispositione Plasmationis Foetus in Vtero.

EXpositionem membrorum, quo ordine, vel quibus iuncturis, vel quo schemate, homo in vtero materno plasmetur, hic docemus, exordium a capite sumentes. Maioribus. n. nostris, Apollini, Hippocrati, Apollonio, & caeteris Santonicis placuit mortuorum viscera scrutari, vt scirent vnde vel quomodo morerentur: hoc autem nobis facere ipsa humanitas prohibet, eo quod ipsis scrutantibus omnia manifesta atque aperta sunt. Et quid dixerunt? Caput nostrum commissuras habet quinque angulosas se inuicem continentes, sicut summus anatomicus philosophus hic memorans dicit: masculus in galea commissuras habet quinque: foemina vero in circuitu commissuras habet: cui galea superposita est, quam Graeci cranium appellant: quae cohaeret membranis, & superposita est cunctis, quae habet causa decoris, scilicet vt ab aestu & frigore oculos custodiat. Vbi vero galea est, subiacent tempora, quae continetur spiritualibus venis cerebri: quibus superposita sunt supercilia, vt si copiosus sudor fronti aduenerit, opposita statione pilorum contineatur, donec excussus ab oculo sudor auferatur. Oculi quoque isto schemate continentur. Ex naso cerebri foramina orta sunt duo, per quae tenuissimae venae dextra laeuaque alterius inuicem sibi continentur. H

Tunicae sunt quatuor vel quinque: prima tunica appellatur ceratoides, secunda choroides, tertia oroenomides, quarta tinsenoides, quinta crystalloides. Supposita sunt ossa oculi, quae malas vocamus. Dentes etiam habent viri xxxij, mulieres autem xxx, auctor Apollonius memorat, dicens, Dentes vsque ad caninos singulas habent radices: alij vero interius, qui molares dicuntur, habent ternas & quaternas radices. Palato lingua subiacet, quae cooperit canalem spiritualem, quem Graeci pneumaticum dicunt: quem canalem modo aperit, modo claudit: aperit. n. spiritualem canalem quando loquimur, claudit autem quando manducamus: Quod probare possumus, quando forti cibo vel potu vtimur, & currit ex supradicto cibo in spiritualem canalem aliquid, statim tussis consequitur, donec impellente spiritu illud repat, & in propria iterum reuocet. Huic linguae dextra leuaque parte glandulae suprapositae: quod autem superpendet, vuula appellatur: post quam cauernae sunt duae, per quas fit infusio vel raptus, quod Graeci anarrhophema vocant, naresque cum supradictis cauernis inserunt, & per easdem vsque ad cerebrum tendunt. Aures vero viae sunt

auditoriae

A auditoriæ sicut rerum natura composuit ad cerebrum, & à cerebro descendentes faciunt exhalationem. Coniungitur autem gula pulmoni. Pulmo vero in modum fabri ferrarij follis est constitutus, alter alteri spiritum tradens: & implet pectoris arcana. Stomachus autem ventri cōiunctus est, qui infra pennas pulmonis medium possidet. Cor vero venas habet quatuor: duas quæ spiritum continent, & duas quę sanguinem trahunt: quæ spiritū continent, pulmoni affixæ sunt, quarum firma facta concatenatione totum per corpus sanguis diffunditur, & sic venæ pulsum reddunt. Pulsus ita nutritur, modo recipit sanguinem, modo repellit. Cor vero, vt diximus, est coniunctum pulmoni: in sinistra parte dominationem tenet. Id circa positum est, quod Græci pericardium vocant, attingens extremas partes pulmonis. Sed hic posita sunt præcordia, quæ Græci diaphragma vocant: continet aūt pulmonis substantiam, ventremq́; & intestina: cui iuncta sunt latera & spina. Venter autem orificia habet duo, vnum proximum membranæ, quod Greci pericardium vocant, in sinistra inclinatum, hoc Græci stomachum vocant: aliud vero in dextra parte circa iecur positum est, extensum vsque ad longaonem, quod Græci pyloron vocant. Inde ad vtranq; partem renes. Deinde vero inest follis vesicæ. In sinistra parte positus est splen, oblōgus, ventri coniunctus, continens membranas tenues, habens pinguissimas venas, quæ intestina tegunt & calefaciunt: hoc Græci epiploum vocant, ab orbo extensum vsq; ad renē sinistrum. Subiacet autem sub hoc intestinum, quod Græci colon vocant. Sub hoc autem est locus continens longaonem, qui iunctus est vesicæ habenti collum longum, quod veretro inest. Vesica vero renibus continetur media vtriusq;: ex quibus renibus decurrit ad neruos, quibus testiculi pendent, quos Græci vocant cremasteras, à quibus iunctæ sunt venæ tenuissimæ, quæ sperma deducunt ex cerebro: oriturq; ex spinæ medulla. Viris quoq; testiculos inesse manifestum est: sed alio schemate formati sunt viris. Mulierum vero testiculi breuiores & fragiliores sunt: nam quæ maiores habent, viragines appellantur. Igitur manifestum est vnam esse viris & mulieribus interiorum viscerum compaginatam lineationem. Sed multæ sunt tunicę testiculorum: prima eustrephes idest bene retorta: secunda pericochliades i. circūtortuosa: tertia perizoma i. circuncinctorium: quarta vero tunica tenuissima arcys i. rete appellatur. Similiter & matrix habet subiecta membra quibus continetur, quæ Græci cyetica, idest genitalia vocant: nam vt est masculo veretrum, ita est matrix mulieri columna. Matrix enim naturaliter fragilis & mobilissima est, constans ex neruis, & paruissimis venulis, & tunicis duabus: exterius neruis est firma, interius carnosa & mollis, quæ est directa contra intestina: cuius ceruix tribus foraminibus erigitur vsque ad longaonem. Sinistra vero est matrix, in qua sperma miscetur, quando conceptio celebratur natura volente, idest viri semine & mulieris sanguine: quamuis & virile sperma sanguis noscatur esse. Vnde & maiores nostri consanguineos appellauerunt ex cōsanguinitate paterna vel materna natos. Nūc dicitur ab imperitis, quo modo sperma sanguis esse potest, cum sit album? Nos tamen certa ratione probauimus. Mare enim, vt ei natura tribuit, est colore viride: quando autem in tempestatibus mouetur, spumam albam emittit: vel si vinum nigrum in quolibet vase exagitaretur, spumam candidam faceret. Simili vero ratione & sanguinis feruor concussus in albedinem vertitur. Dum enim coitio fit, non statim formatur infans: nam si quoties coitus fit, toties conceptio fieret, innumerabilis esset multitudo filiorum. Certo enim tempore mulier concipit, aut in initio purgationis, aut in fine: nam purgatio sperma corrumpit, plurimo vsu sanguinis materia superante. Temporibus certis infantem componi atque formari in vtero materno manifestum est: omnis enim figura formatur in quadraginta diebus, aliquando in diebus triginta. Qui vero quadragesimo die formantur, nono vel decimo mense impingente nascuntur. Manifestum est enim infantes in vtero materno ita formari. Primo enim mense iactu seminis congregatur in vmbilico, & fit rhysis, idest congregatio sanguinis. Secundo mense expressio corporis animam tribuit. Tertio mense vngulę atque capilli nascuntur, & motum facit infans. Ideoq; & quarto mense mulieribus nauseæ fiunt, quas Græci nautias vocant. Quinto autem mense facit catarrhi signum, atque adulteria demonstrat. Sexto mense facit neruorum compositionem. Septimo mense medullam confirmat. Octauo cum pelliculis ossa confirmat. Nono vero mense maturum mouet infantem. Infans vero masculus in dextra matricis continetur, fœmina vero in sinistra: nam & hæc signa præcedere solent. Quod si masculus fuerit in vtero materno dextro, robustior est: si fœmina, sinistra. Dum ergo infans in vtero matris est, oculi genibus oppositi sunt. Vnde hoc probauimus? quia genua tumentia, oculi autem concaui: ideoq; cognita rerum natura, ita natura imposuit genua. Et genæ quoque cum acri dolore vel nimium percussus homo fuerit, & genua curuauerit, oculi continuo lachrymantur: non enim vult natura eos obliuisci societatem genuum. Dentes autem nostri organa sunt quodam modo linguæ. Infans vero dum dentes non habuerit, vagit: dum vero duos vel quatuor dentes habuerit, mussitat: dum vero os dentes repleuerint, loquetur. Dentes enim nostri quos habemus, alij vocantur cynodontes, quos caninos dicimus, quos ad frangendum habemus. Dentes enim nostri ossa non sunt, nec medullam habent: ideoq; omnia ossa cōfringunt, sed assiduo humore capitis veniente vitiantur. Sicut enim assiduus humor ex alto in nasum veniens perforat, ita dentes vitiantur à capite.

Margin notes: * (beside "intestina tegunt"); * Al. crescere sinum. (beside "catarrhi signum"); * (beside "Dum ergo")

De Cognoscendis Febribus. E

DE cognoscendis febribus omnibus superius scriptum est: nũc illud sciendum: Scito ꝙ maxime iam dixi primum cognoscendas causas, & origines, & species febrium: & vt sciamus, quæ sunt generales, & quæ sunt speciales, idest quæ sunt veræ, & quæ non sunt veræ: & quæ sunt tropicæ, & quæ sunt acutæ: vel quæ sunt simplices, & quæ sunt duplices: vel quæ sunt, quæ cum alijs febribus geminatæ fiunt: & quomodo accedant, & quomodo recedãt, idest qualiter moueantur, & qualiter declinẽt: & quibus horis, diebus, & noctibus, vel quot horis paroxysmus idest cõmotio teneat: vel quãdo faciet paracmen, idest declinationem: quid ue significent, & quo ęgrum ducant considerandum est: & iterum virtus ægrotantis, qualitas, & impetus ægritudinis, & quantitas: ex hoc enim vitæ mortisq; indicia maxime, & ex pulsu, & consideratione vrinæ, ac genus febris præuidere poteris, si fuerit assiduus lectionis doctissimus vsus: nec non ex alijs signis, quæ noster Hippocrates in prognosticis probat: & futura ante prędicit: ‖ Indicant enim & quasi tacite loquũtur ægrotantis color, oculi, vultus, vox, taciturnitas, positio iacentis, schema, corporis habitudo: quæ omnia in ægris diligenter cõsiderãda sunt, vt sciamus manifeste quid tenere, vel quid refugere debeamus, ne forte hoc ignorantes, ægros lædamus. Addas & illud in his, vt consideres in omnibus semper ægritudinibus regionum qualitatem, positionem locorum, aeris temperantiam, temporum mutationem, ætatem, consuetudinem ægrotantis, naturam corporis, animi vigorem, causas & originem: nec non & illud, ne aut animi aut corporis vitio ægritudo nata sit, aut ne extrinsecus aduenerit ex cibo aut potu vel ex corruptela aeris. Quando enim hæc oĩa consideras, tunc rationem bene & vere esse cognoueris, & optime facies quicquid ad hæc omnia facere conueniat: qm̃ tunc medici beneficia vincuntur, quando non in suo tempore adiutoria offerũtur, aut natura corporis à morbo fugata beneficia non sentit. Itaq; præuidenti omnia diligenter perspicienda, & præuisis atq; cognitis causis, vt dixi, suis curis suisq; temporibus curanda. F

In libro pgno. cõ.1.t.5.&6.& 7.4ª.191.h

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE ANATOMIA PARVA

CENSVRA

Liber maxime deridendus.

QVoniam interiorum mẽbrorũ corporis humani passiones erant ignotę, placuit veteribus medicis, & maxime Galeno, vt per anatomiã brutorũ animalium, interiorum partes manifestarent. Et cum quædã bruta animalia, vt simia, inueniãtur nobis in exterioribus similia, ita s̃m interiorum positionem nulla inueniuntur adeo similia vt porci, & ideo in eis anatomiam fieri destinamus. Est aũt anatomia, recta diuisio mẽbrorum, quæ sic fit. Porcum debes inuersum ponere, & per medium gutturis incidere. Et tunc tibi primum lingua occurrit, q̃ dextrorsum & sinistrorsum quibusdã neruis alligata est, qui *motiui dicuntur: quia cum ipsi à cerebro veniant ad pulmonẽ, à pulmone vertuntur ad linguã, per quos lingua mouetur ad voces formandas. Ibi iuxta sunt quædã carnes glandulosæ, quæ dñr pharynges: qui colligitur humor, in eis facit branchos. In radicibus linguæ oriũtur duo meatus, s. trachea arteria, per quã trãsit aer ad pulmonem: & œsophagus, per quem immittitur cibus ad stomachũ. Et est trachea arteria super œsophagum: super quẽ quædam chartilago est, quæ dr̃ epiglottis, quæ eleuatur aliquando, vt cibus & potus per tracheã non descendat: & aperitur vt aer intret, & exeat. Inter tracheam arteriam & œsophagũ est locus, qui dr̃ isthmos, i. inter duo principia, in quo aliquando humor colligitur ad apostema, quod dicitur angina: aliquando pars est intus, & pars extra, & dicitur squinantia: aliquando est totus extra, & dicitur synantia. Tunc debes separare tracheam arteriam ab œsophago, & inuenies pulmonem & cor. Cor vero est in sinistra parte, & pulmo in dextra: quorum quilibet in sua capsula continetur. In capsula vero cordis colligitur materia, quæ facit syncopen: in capsula pulmonis colligitur materia, quæ facit peripneumoniã. Et tunc videbis quandam venam, quæ concaua dr̃, quæ ab hepate venit per medium diaphragmatis, & subintrat inferiorem auriculã cordis, & fit arteria: de qua sunt oẽs arterię alię, quæ procedunt ad membra, in quibus fiunt pulsus: quibus mediantibus cor alligatum est pulmoni, & tracheæ arteriæ, & fistulis pulmonis, in quibus colligitur humor, qui facit sansugium: aliquando

** Al. reuersiui.* H

A colligitur extra eas, & facit anhelitum: & aliquando intus, & extra eas, & facit orthopnœam. Et
ꝙ pulmo sit cauernosus, potestis probare, si cum calamo intromisso infletur. Sub illis membris est
panniculus, qui dicitur diaphragma, qui diuidit ea à nutritiuis, qui coniungitur teneritatibus co-
starum, in quibus colligitur humor, qui facit pleuritin. Tunc debes reuerti ad interiora, & ad nu-
tritiua: & computa longitudinem œsophagi vsque ad septimum spondylum, & ibi incipit os sto-
machi supra diaphragma, stomachus vero inferius. Sub stomacho est intestinũ, quod dicitur por
tonarium: sub portonario est duodenum: sub duodeno, ieiunum: sub ieiuno, orbum: sub orbo,
saccus: sub sacco, longaon: & sunt ibi quędam gracilia intestina, quæ lateralia vocantur, in quibus
est iliaca passio. Ex dextra parte sub fundo stomachi est hepar positum: in cuius substantia est
quasi quædam vesica, quæ cystis fellis appellatur. Et super hepar sunt duo panniculi girbus, & si-
fac, qui sunt impliciti velut rete, quod apparet ibi pinguedo: & dicitur grossus girbus, quod au-
tem subtilis, sifac: qui procedunt vsque ad splenem, per quos venæ transeunt, per quas melancho
lia ad splenem ex hepate mittitur. Est autem splen membrum oblongum in sinistro latere posi-
tum. Loca quæ sunt sub splene & hepate dicuntur hypochondria. Tunc debes omnia intestina
extrahere, & tunc occurret tibi in medio spinæ arteria magna, sub qua & vena magna contine-
B tur: quæ arteria fit de omnibus arterijs capitis, quæ de recto condensantur in venam magnam, &
arteriam quę descendit ad lumbos: & ad se varias arterias transmittit tam dextrorsum, quàm sini-
strorsum ad inferiora. Vena autem magna fit de venis capitis condensatis, quæ venit vsque ad re-
nes, & bifurcatur, & ibi fit caua vena, in qua infunduntur capillares venæ, quæ præ nimia paruita-
te sua videri non possunt, per quas vrina cũ quatuor humoribus venit ad renes. Sunt inter ea au
tem & renes quędam membra oblonga & concaua, in principijs lumborum posita: & in renibus
decolatur vrina à quatuor humoribus. Tunc inuenies ibi duos meatus, qui vreteres dicuntur po
ri: & per eos resudat vrina in vesicam, nam infiguntur vesicæ: qui etiam transeunt per quendam
panniculum, quo omnia intestina præter longaonem clauduntur, qui vocatur ẽpigome cinctus *Al. girbus.
menon, quo aliquo erupto cadit intestinum in oscheum: supra quem est quædam pinguedo, quę
vocatur omentum: supra omentum est sumen.

Nunc de Anatomia Matricis dicendum est.

Sciendum est autem, ꝙ natura hoc mẽbrum in mulieribus disposuit, vt quicquid in toto men-
se de superfluitate generaretur, ad hoc membrum in consueto tempore tanquam ad sentinam to-
tius corporis mitteret: & inde mulieres naturaliter mẽstrua habuerunt. Est etiam hoc membrum
C ager naturæ, qui excolitur vt fructificet: in quem aliquando vt in bonam terram semen eijcitur,
quod adhæret in ea, & per actionem cooperãtis naturæ calidæ, & spiritu mediante inferius scin-
ditur more grauis: & à se ramusculos emittit per quasdam radices vel ora, quibus infigitur matri-
ci, & per quæ nutrimentum sibi ministratur & futuro fœtui: & sic postea actione virtutum, vt sæ-
pe à me vobis dictum est, si bene recolitis, futurus fœtus generatur, & augmentatur. Est autem
posita matrix super intestina: & supra collum eius est vesica, & sub ea longaon est, & inferius est
vulua. Tunc debes scindere matricem per medium os: vbi inuenies duos testiculos superpositos,
per quos sperma mulieris mittitur ad matricem, vt ex eo & virili fiat fœtus. Habet autem matrix
septem cellulas: & si prægnans est, in ea fœtum inuenies, supra quem videbis quandam tunicam,
quasi quandam camisiam, quæ secundina dicitur: quæ rumpitur quando fetus recalcitrat ad exi-
tum: quæ alligata matrici & fœtui venis per eam transeuntibus nutrimentum ad matricem, & ad
fœtum transmittit: & illi meatus quibus fœtus alligatur, dicuntur cotylidones. Est etiam ibi qui-
dam magnus meatus, qui vmbilicus dicitur, qui rumpitur iuxta matricem in quantitate quatuor
digitorum, ex cuius ligatura fiunt phlegmone in vmbilico.

Nunc de Anatomia Cerebri videamus.

D Debes ergo in summitate capitis incidere, & remota cute inuenies pelliculas quasdam, quæ di-
cuntur musculi, sub quibus inuenies os, quod dicitur cranium: sub cranio est pellicula, quæ dici-
tur dura mater, sub qua est pia mater, denicꝫ cerebrum. In oculis est tunica, quę appellatur coniun
ctiua, & apparet alba: quæ est iuxta eam, aliquantulum est subnigra, & dicitur cornea: quæ
sub illa magis est nigra & minor, & dicitur vuea. Tunc incide per medium: & humor
qui prius exibit, dicitur albugineus: qui post eum est, clarus est, & coagula-
tus in modum crystalli, & dicitur crystallinus: & qui vltimo
est, ipse vitreus appellatur. Neruus, qui ab interiori-
bus venit ad oculum, qui est albus, & an-
gustus, ipse dicitur opticus: &
qui venit ad aures, di-
citur auditorius
neruus.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE ANATOMIA VIVORVM

CENSVRA

Liber, in quo multa vera & Galeno digna continentur, sed tamen longe ab eo differens,
quem Galenus ædere proposuerat.

Partium Corporis Diuisio, Natura, Vsus, & Dignitas.

MEdicorum anatomicos necesse est præcognoscere, ꝙ humanũ corpus F
cum sit compositum, ad hoc vt sit sustẽtaculum motuum & operatio-
num diuersarum, ex multis & diuersis componitur instrumẽtis. Con-
iungitur.n.nobilissimæ animæ, à qua influunt ei potentiæ nobiles, &
virtutes multiplices, quarum ministerijs regatur, & saluetur in esse, &
prohibeatur à corruptione, & à casu veloci. Sed cũ nullius virtutis mi
nisterium compleatur nisi per organum conuenienter adaptatum, tũc
exigitur adaptatio, & præparatio organorum multiformium, ad textu
ram corporis humani ordinandam, per quæ virtutes negocientur, &
effectus quos intendunt attingant. Verum quia operatio quęlibet abs
que multiplici iuuamento non saluatur diu, neq; ẽt fit, tunc oportuit vt organa specialia haberent
speciales texturas ex partibus diuersis. Et dico ꝙ tam ea, q̄ partes eorum à medicis membra appel
lantur: quarum generatio est ex humoribus proportionatis, sicut humorum ex cibis. Vnde mem
brorum alia simplicia, alia cõposita. Simplicia sunt, quorum quãcunq; partem sensibilem assum-
pseris, erit illa toti cõicans in noie & definitione, sicut os & caro. Composita sunt, quorũ quãcun
que partem assumpseris animalis, toti cõicans non erit noie & definitione, sicut manus & facies. G
Membrorum similium partium primum est os: quod creatum est durum, qm̃ corporis est fun-
damentũ, & motuũ sustentamentũ: tñ & ipsum ẽt & ẜm magis & minus in duricie diuersat̃. Post
ipsum est chartilago in duricie mollior, ad flectẽdũ humilis, sed oĩbus alijs durior. In cuius crea-
tione iuuamentum fuit, vt per ipsam ossium cum pelliculis & carnibus facilior & melior fieret cõ
tinuatio. Si.n.molle cũ duro absq; medio componeretur, accideret ei passio vehemẽs apud percus
sionem, & coarctationem seu constrictionẽ: & ex casu ipsius supra durum immediate, & resisten-
tia, seu repulsione duri cõstantis. Quare ordinata fuit positio mollis cũ duro: & inuestitæ fuerunt
ossium extremitates bucellares, & cõcauæ, hoc corpore medio, sicut est in oculo, scapula, & in os-
sibus costarum, & in epiglottali chartilagine, & in osse suspenso in furcula, et in alijs pluribus. Nõ
solum aũt hoc iuuamentum, sed ẽt alia in eis reperiunt̃ iuuamenta plura, sicut in osse, quod suspen
ditur in furcula ad defensionem oris stomachi. Et qñq; per ipsam melior vicinitas fit iũcturarum
sese inuicem fricantium: alioquin sui duricie rumperentur. Et aliquando iuuat in sustentãdo mẽ-
brum molle extensum, & elongatũ in suo itinere: propter quod alio indiget, cui innitatur, & à quo
confortetur. Postea sunt nerui, qui sunt tanquã virgulta orta à cerebro, & à spinali medulla, à sub
stantia†nuncia seu vicaria in ipsis, duram & flexuosam habentes substantiam, ad separãdum diffi- H
†Al.alba. cilem. Et iuuamentum eorum est deferre virtutes sensibiles à cerebro, & motiuas ad partes alias:
& corroborare totum corpus per quod incedunt: & dilatare quandoq; se in cinctorio membrorũ
ceu carentium, sicut hepatis, splenis, & pulmonis. Ista.n.membra, & si sensum non habent, positũ
est tamen super ea cinctorium neruosum cooperiens ea: quæ quando apostematibus & ventosita
te tensa fuerint, peruenit apostematis grauedo, seu pondus, aut ventositatis extensio ad cinctoriũ,
& ad ipsius radicem, & sentit ipsam. Postea sunt chordæ ab extremitatibus musculorum ducen-
tes originem, quarum substantia substantiæ neruorum similis est, ad membra tendentes mobi-
lia: quæ quando retrorsum trahuntur, propter sui principij attractionem ea retrahunt quibus alli
gantur: & quandoq; laxant, quia eis accidit relaxatio ex eo, ꝙ relaxantur sua principia, & ad suos
tendunt situs: & quãdoq; extendunt, sicut apud sui extensionem, quam habent ex suis principijs
egredientibus mensuram suæ longitudinis consuetæ. Et substantia chordæ componitur ex ner-
uo & ligamento ingredientibus musculum, in quo perficiuntur, & fiunt tanquam fila in eo, & vt
plurimum penetrãt per medium illius, & ex altera parte egrediuntur, & aggregantur in vnum,
& chordam constituunt: quæ quando separatur à musculo, ad iuncturam vadit, aut ad mem-
brum mouendũ, & colligitur in se ipsa, & inchordat ipsum sicut chorda arcum. Postea sunt liga-

menta:

A menta, sicut prędiximus similia neruis. Et quædam eorum absolute ligamenta vocanť: & quędam sunt, qbus appropriatur nomen alhacab. Illud aūt, quod ad musculos extēditur, non vocatur nisi ligamentum: quod aūt ad musculum non extenditur, sed continuatur inter duo extrema ossium, aut inter alia membra, annectendo vnū alij firmiter, & ligamentum & alhacab appellatur. Et ipsius extractio & origo est ab osse: vnde & sensu caret sicut & os: & hoc prouisum est ei melius, ne propter motuum suorum vehementiam & multam fricationem doleat. Iuuamentū ipsius est nexio, & concatenatio iuncturarum, & corroboratio neruorum. Qñq; enim nerui separanť de suis principijs, & partiunť, & ramificanť in membris: & propter hoc in suo processu magis subtilian tur, quanto magis remouentur à suo motu, cum rami ipsorū multo fiant subtiliores, quàm radix: quamobrem ne cadant in defectum & corruptionem, gubernauit eos Dei sapientia misericorditer agens: etenim ex ossibus rem similem sibi extraxit, quæ connexio vel ligamentum appellatur, & ipsam neruo miscuit, & ex eis quasi rem vnam effecit: & sic acquisita sibi crassitie securius incedit neruus ad membra longinqua, & non est timor de resolutione virtutis eius. Et pręterea non erat conueniens, vt nerui ossibus continuarentur, quæ sunt sustentamenta & radices membrorū mobilium: ossa.n. sunt solida & dura nimium, neruorum autem substātia mollis & subtilis. Post

B ligamenta sunt arterię, quę sunt organa concaua, in longitudine extensa, neruosa, & in sua substātia ligamentalia, habentes motiones diuersas & quietes, assimilatas seu proportionatas motionibus & quietibus cordis, quod est earum principium. Et sunt compositæ ad hoc, vt per ipsas euen tetur cor à suis fumis, & respiret calor naturalis, & spiritus distribuatur in membra, quæ sunt post ipsum, propter partitionem & ramificationem, quam suscipiunt. Et postea sunt venæ, arterijs in aliquibus assimilatæ, non habentes motum dilatationis vel cōstrictionis, sicut & arteria: & hoc est ꝙ quietæ nominantur. Et sunt creatæ ad hoc, vt sint viæ per quas feratur sanguis nutrimentalis, & membris partiatur ẜm ꝙ necessarium est. Vnde de necessitate ad omne membrum instrumentale veniunt duæ venæ, pulsatilis & non pulsatilis, ad deferendum duo genera sanguinis, quibus membra indigent ad sui conseruationem & nutritionē. Licet & aliam habeant vtilitatem istæ venę in corpore communem cum neruis in eo, ꝙ sunt ligamenta carnium, sicut postes in pariete. Et significatio super hoc est, ꝙ videmus, ꝙ in corporibus, in quibus liquefiunt membra & caro, apparent venæ crassiores alijs membris magis diminutis. Et alia est necessitas suæ manifestationis vt per venulas paruas diuidatur sanguis, & facilius accipiat alterationem, & conuersionem: & iterum, vt sanguis crassus remaneat, & retineatur ab eis, & cohibeatur ab exitu: & in quibus relin-

C quuntur orificia ampla, non coercetur sanguis ab exitu suo omnino: vnde in palato, naribus, & ano, fiunt multoties sanguinis exituræ. Et post hæc sunt panniculi, quorum textura est de filis neruosis sensu nequaq̃ perceptis: quorum spissitudo est tenuitas quædam in superficiem suscitata, ad hoc vt sint continentes conuenienter, & bene cooperientes superficiem corporum aliorum, propter iuuamenta plura. Ex qbus est, vt semitam eorum, in quibus est, in sua figura & factura bene custodiant. Et hoc iuuamentum est in tunicis cerebrorum, & grandinis glacialis, & humorum suorum, quorum substantia de natura currens & mobilis est, indigent tñ vt figantur & stent ordinati in suis figuris, ne accidat error in operationibus virtutum perficiendis, quarum necessitate creantur & existunt, vt suam existentiam in consequentiam contrahant. Et ex eis est, vt fiant suspensoria aliorum corporum, sicut renum à dorso: & vt sint continentia quædam, sicut stomachus & intestina, & vt per ea membra quędam sensum in superficie solum habeant, sicut pulmo, hepar, & splen, & renes. Et ex eis est, vt per eos distinctio, & diuisio habeať super membra diuersarum intentionum, sicut inter os & carnē, inter spiritualia & nutrientia propria daphragma: & vt inter duas concauitates cōpares, & hæc est intentio velaminis separātis thoracem. Et postea est caro: cuius iuuamentū est vt adimpleat tunicas, & connectat ramos: quæ in suis complexioni- *Al. manentiā.

D bus & coloribus diuersa in diuersis membris reperiť: sicut alba & mollis in coniunctionibus, & in glandulis oībus, & in māmillis, & in ouis: rufa seu rosea in pulmone: rubra vt in pluribus: rubicunda vt in corde: purpurea vt in hepate: subnigra, seu nigra vt in splene, & ēt in vua. Et membra alba albificant materias quas conuertunt, sicut māmillæ lac, oua semen: & rubra rubificant, sicut hepar sanguinem. Splen vero & renes sanguinē rubrū, quasi similem magis appetūt: similem dico in colore & natura. Et verum est, ꝙ glandulę sunt species carniū diuersorū iuuamentorum. In locis.n. iuncturalibus, & etiam sub lingua, ponuntur ad nutritionem humiditatis necessariæ, ad motū facilem & velocē, & prohibitionem arefactionis supfluæ aduenientis pp fortitudinem motuum: & qñq; ad recipiendum venas transeūtes ab vno in aliud, sicut mesaraicas euntes ab hepate ad stomachum & intestina, q̃ indigent solo, cui innitanť, sicut res honoratæ in hora suæ laxationis, ne prosternatur virtus earū. Et consimile est iuuamentum glandulæ pinealis suppositę cerebro: propter quod replet interstitia venarū transeuntiū ad diuersas partes cerebri. Adipem & medullā nō negat Aristoteles partes aīalis esse necessarias: quarū gñatio est ex eo, quod relinquiť de nutrimento caloris innati, & coagulať pp suā imbecillitatem, cū consumi nō possit: & est aeriæ substantiæ multū: ad quod se cōuertit natura, & trāsfert in vsum necessariū, & recipit ab eo iuuamentū multiplex. Quorū vnū est, vt non dimittat calorē innatū euanescere, imo retineat ipsum,

& coadunet & multiplicet: & hoc notum est in zirbo, & in pinguedine renum. Quare circa mēbra frigida de natura, calore multo indigētia, propter humiditatē multam, quę solet in ipsis dñari, circundata est in aīalibus, & plurima reti, & præcipue in locis distātibus à principio caloris naturalis, & maxime in frigidis complexione & humidis. Medulla est supfluitas sanguinis in ossibus cōcauitatē habentibus: & hoc significatur per hoc, q̄ oē animal abundans in sepo & pinguedine, abundat & in medulla: & puer qñ est puer, in osse.n.eius reperitur sanguis: & conualescēte calore in ipso, & decoctione, albescit. Et q̄ sit supfluitas sanguinis ossa nutrientis significatur, quia illa medulla est calida & humida: & ossa sunt frigida & sicca: & superfluitas est contraria ei, cuius est superfluitas: quare videt̄, q̄ potius sit superfluitas ossis medulla, q̄ eius nutrimentum. Et hoc significatur per hoc q̄ in ossibus aīalium frigidorum multa reperitur medulla, quia calor ossium in eis non pōt dissoluere pinguedinē siue medullam: propter quod leo nō habet medullam, qm̄ consumitur ex calore in ipso osse. Iuuamentum medullæ ossis est, vt ipsum fomentet & humectet, & vt ipsum mollificet ne frangatur, & ideo quia motus ipsum exiccat, & vt os per ipsam forte sit & solidum. Post partes istas vltimæ in mollicie, & à duritie maxime elongatæ sunt humiditates visui deseruientes, & p̄cipue albuginea, q̄ clara est valde & subtilis: creata est.n.in facie glacialis. Clara igitur posita est propterea, q̄ graditur delatio luminis super glacialem: si.n.spissa crearetur, obtegeret & velaret lumen ab omni eo, quod ipsum seq̄tur. Spinalis medulla ergo à q̄busdam putabatur medulla, sed Aristoteles dixit, q̄ non fuit medulla, q̄a in se habet duritiem, q̄ non accidit medullæ. Et dixit, q̄ ipsius iuuamentum erat per spinā transire ad modū tigni, iuuando remotionem spondylorū, & spinæ, & oīum q̄ ex eis oriuntur. Sed posteriores aliā inuenerunt ipsius vtilitatem: descendit.n.à cerebro sensificans virtutes, & mouens mēbra sequentia caput. Et hæc sunt hominis simplicia membra, in quorum vnoquoq; sunt virtutes ad sui regendi custodiam & tutelam. Et sunt duæ res necessarię, s. motiua de loco ad locum, & digestiua, seu maturatiua. Et motiuā de loco ad locū diuidunt medici in tres, s. in appetitiuam, q̄ trahit rem necessariam ad locum: & expulsiuam, q̄ expellit rem nō necessariam de loco: & retentiuam, quę retinet, quod necessarium est in loco: licet eadē virtus sit apud philosophū, ponentē principium motus & quietis ab illo motu esse indifferens. Et dico q̄ materia vniuscuiusq; mēbri similium partiū aut est ex spermate, aut ex sanguine. Quæ gñantur ex spermate sunt oīa mēbra præter carnē & adipem: quorum gñatio est ex sanguine. Et s̄m philosophum sperma masculi & fœminæ diuersarum est intētionū: intētio.n. spermatis masculi est informare ad similitudinem eius, à quo sperma separatum est: & intētio spermatis mulieris est recipere formam s̄m similitudinē eius, à quo seminatū est. A spermate igit̄ masculi spiritus est, & artifex, et forma: & à spermate mulieris est fundamētum, generatio, & materia. Caro vero ad replenda loca vacua, ex sanguine solo gñatur spisso, quē caliditas & siccitas coagulauerat. Adeps vero ex eius aquositate & vnctuositate, quam coagulauit frigiditas: ideo caliditas eam dissoluit. Et ex sanguine generata renascuntur post perditionem suam: & illud quod est generatum ex sanguine, in quo adhuc est virtus ex istis spermatibus, si tollatur, iterum renasci potest, sicut dentes in pueritia. Item quæ complexioni sanguinis vicina sunt, non indigent multitudine conuersionis sanguinis ad sui nutritionem, immo statim in suo occursu in eo conuertuntur: quorum vero est materia sperma, & sunt à complexione sanguinis remota, necesse est vt multis conuersionibus sanguis in eorū nutrimentum s̄m ordinem conuertatur. Quapropter in quibusdam membris tanta sunt foramina sicut in ossibus, quatenus eorum nutrimentum sanguineum stet in ipsis & moretur, vt ea procedant paulatim & paulatim conuertendo illud in sui similitudinē perfecte. A carne aūt separata est ista foraminū diuersitas. Præterea licet plura prædictorum mēbrorum simplicia nominentur à medicis, non suis tñ carent complexionibus, & texturis, sicut venæ, & arteriæ, & panniculi omnes. Componuntur enim ex villis seu filis, ordinatim in eorum textura positis, sicut qñq; videmus in artificialibus: & hoc propter necessitatem plurimā, nullus enim motus nisi per villos completur. Motus enim voluntarius per villos fit in musculis: & motus naturalis, qui est attractio, retentio, & expulsio, fit causa villorum, ex quibus vasa naturalia texuntur, sicut stomachus, & intestina, venæ, arteriæ, vesica, gula. Et sicut in artificiali textura tenduntur fila quædam in longitudine, quædam in latitudine, quædam in transuerso quandoq;, ita in naturali quæ protenduntur in longum, appropriantur attractioni: in latitudine vero tensa, expulsioni, & sunt constringentia: quæ vero cadunt secundum transuersum, proprie deseruiunt retentioni, & sunt tanquam frena secundum formam situum suorum in medio posita, ad prohibendum superfluam velocitatem motuum expulsiuorum & attractiuorum: neque sunt naturæ motus cum impetu, sed quadam successione & gradatione volunt fieri. Et quandoq; oēs istæ species villorum in eadem tunica simul reperiuntur, & qñq; in diuersis: & in diuersis tūc reperiuntur, quę in latitudine tūc tendunt̄ magis in tunica extrinseca, & aliæ duæ villorum species in tunica intrinseca magis: veruntamen illi, qui in longitudine procedunt, ad superficiem magis declinant intrinsecam. Et ista separatio villorum nō fuit facta nisi vt vterq; motus proueniret melius & magis expedite. Et in membris, in quibus exigitur multa mora & fixio longa, fortius cōmiscent̄ villi retentionis cum villis expulsionis, sicut in stomacho, matrice, vesica, & monoculo, q̄ omnia ampla sunt, & cō

A cauitatem habentia: in membris autem in quibus non habet locũ ista necessitas, vehementer, non ita, sicut in intestinis, quibus magis necessaria est attractio multa cũ forti expulsione. Item membrorum substantiæ neruosæ & quæ proprie vasa sunt, quædam vnam tunicam habẽt, quędã duas. Vnam tm̃ habent illa, de quibus non est timor vt accidat eis lęsio ex materia contenta, cũ sit mollis & quieta, sicut sanguis quietus qui habitat in venis. Vnde nec venæ, nec vesica, indigẽt multiplicitate tunicarum cooperientiũ, nisi necessitate coacta: immo semper conanẽ corpus alleuare, quantum possibile est. Igitur multiplicatio tunicarũ propter multiplicem necessitatem et magnã communitatẽ creata est cum prouidentia. Necessaria est. n. qñq; fortitudo & spissitudo vasis ꝑpter bonã custodiã securã, ne forte findaẽ propter motũ materiæ contentæ, cũ fortis sit & continuus. Alia est necessitas plurima in custodia vehementi materiæ mobilis circundatæ ne soluatur & pereat, ex quo immineret periculum maximũ, præcipue cum ipsa sit vehiculum proprium aiæ: & ideo studendum valde fuit in custodia eius: & hæc materia est spiritus & sanguis qui in arterijs repositus est, & est primus thesaurus, & melior, quẽ habet natura: & hæc est causa multiplicationis tunicarũ in arterijs. Tertia necessitas est vehemens attractio & vehemens expulsio, quibus indigẽt membrum separatum. Vnde vtrunq; instrumentum factum est membrum singulariter & absq; permi

B stione: & hoc manifestum est in stomacho & intestinis. Quarta necessitas est operationum diuersitas, quæ à diuersis procedunt principijs, & diuersas habent intentiones, & complenẽ melius ẽm complexionum diuersarum naturas. Cũ igitur hmõi operationes sint ineuitabiles in aliquo membro, & maxime necessariæ, voluit natura inter eas diuidere, & vnicuiq; operationi instr̃m propriũ ꝑparare ad hoc, ꝙ vtraq; operatio ẽm ꝙ melius est, per se in actum procederet: sicut in stomacho, in quo fuit necessaria operatio sensibilis, quę melius complẽt per membrum neruosum: & operatio digestibilis, quæ melius complẽt in membro carnoso. Vnde ipsum natura tunica carnosa muniuit & neruosa, vt per neruosam fieret temperantiæ & distemperantiæ rei ingredientis ꝑceptio: & per carnosam, rei digerendæ ẽm ꝙ possibile est, maturatio accidit. Et natura situs istarum tunicarum cũ prouidentia & discretione ordinauit: neruosam enim & sensibilem interius posuit: carnosam vero digestibilem exterius. Potest enim digerentis actio ad digerendum sine occursu prouenire: actio vero tangibilis absq; obuiatione rei tangendæ non fit. Et cutis quæ est totius corporis indumentum, ex duabus laminis constat: quare accidit eleuatio vnius laminæ absq; alia cum vesicula. Laminæ autem illę ortum habent ab extremitatibus venarum & arteriarum & neruorum, quæ terminantur in eis. Et creata est vna perforata vt cribellum ad hoc, vt per ipsam fiat respiratio *Aẽ.cutis.

C vaporosarum substantiarum seu superfluitatum interiorum membrorum, ex quibus in pluribus partibus studet natura pilos multiplicare, vt eos obijciat rebus nociuis & permutatiuis: & vt sint tutamentum & defensio nobilis membri, in cuius regimine solicita est nimium natura. Et hæc est intentio in creatione palpebrarum & pilorum superciliorum, videlicet vt sint in defensione à lumine superfluo, à fumo, & à puluere, & ab omni eo quod ad oculum volat, aut descendit de capite ad ipsum. Et sensificatur cutis à diuersis neruorum extremitatibus procedentibus à cerebro, & à diuersis spondylis medullæ spinalis. Et ipsius sensus debilitas vel subtractio semper sequitur nocumentum nerui deferentis sensum ad ipsam: sicut sequitur mollicies cutis in posteriori parte capitis ex lęsione partis neruorum egredientis à foraminibus existentibus inter primum & secundum spondylum colli. Cutis itaque diuersatur in raritate & spissitudine: vbi enim est magis rara & pilosa, magis est aspera: vbi magis spissa, magis lenis & plana: & siccior, magis est aspera: humidior, magis est mollis. Et quandoq; multiplicantur tunicæ vel cortices in membro propter fortitudinem & tutelam, sicut in tunica dura seu cornea, quæ ẽm veritatem composita est ex tunicis subtilibus quatuor, quæ sunt cortices superpositi: et vt si excorietur vnus eorum, non fiat cõe nocumentum: & propter hoc ꝙ locus ꝗ opponiẽ foramini, est magis indigens fortitudine & tutela. Et hęc

D dicta sunt de partibus simplicibus pluralitatem in tunicis habentibus. Organorum vero alia sunt quibus fit seruitium, & sunt regalia, et alia sunt instrumentalia seruitia. Regalia igitur quibus seruitium fit, sunt ea super quæ est repletio vitæ, & sunt mineræ virtutum spiritualium animæ & spiritus & intellectus, & sunt officialia, & loca eorum. Membra vero regalia intrinseca sunt septẽ: & quædam eorum præeminent in sublimitate & principalitate eorum. Quorũ sublimitas & principalitas magis notificantur, sunt quatuor, cor, cerebrum, hepar, stomachus: & ista creata sunt famosa in sublimitate, quoniam sunt mineræ virtutum spiritualium regentium corpus hominis: et post illa in celsitudine sunt testiculi duo, & renes, & vesica. Ista enim septem sunt diuersa secũdum septem orbes stellarum & centra earum. Et si istis addamus pulmonem & splenem, iam reperiemus nouem in dignitate famosa, comparata nouẽ sphæris, & diuisa iuxta nouẽ orbes mũdi. Regalibus seruiẽtia quædã sunt apparẽtia & extrinseca, vt oculi, aures, manus, & pedes: intrinseca vero quatuor epiglottis, gula, cãna, intestina, & silia. Et posuit Deus carnẽ, & neruos, & renes, & testiculos, & velamẽ cordis, & pectoris, vuulam, & epiglottidẽ, & duas amygdalas, & linguã ex parte sanguinis. Et dico ꝙ sanguis est emanans ab hepate: & locus eius sunt venæ & cor: & dominiũ eius est in superficie corporis, & anteriori parte capitis: & ꝓprietates consequentes ipsum sunt risus, desideriũ, gaudiũ, coitus, multitudo somni. Et proprietates eius in stomacho, est velocitas di-

gestionis, facilitas penetrationis, & in corpore toto facilitas alterationis substantiæ eius ad substantiam carnis. Et creauit Deus excelsus cerebrum, & pulmonem, & omne quod est in corpore ex mẽbris frigidis, & humidis, & phlegmaticis. Et ipsorum principium & elementum posuit phlegma: & diuisit ipsum sicut aquas, in diuisiones s. super faciem terræ: & in diuisiones aeris, quã deferunt nubes. Similiter pars phlegmatis, quę currit in cannalibus pulmonis, et continuatur aeri, adiuuat ipsum in properando ad cor cũ facilitate, & excitatur per ipsum: & confortatᷣ virtus anhelitus in expulsione fumi calidi, cuius retentio posset esse causa combustionis cordis. Et est pars alia, quæ ascendit à pulmone ad cerebrum, & post sui compressionem descendit de cerebro, sicut descẽdit ros ex aere propinquo terrę. Et eius dominium est in parte posteriori cerebri, et in pectore. Et in moribus sequitur dominium ipsius id quod est castitas, pietas, paucitas desiderij coitus: In motu autem id quod est pigritia, grauitas, tarditas, & taciturnitas responsionis: In corpore autem id quod est paralysis, tremor, debilitas. Et proprietas eius naturæ in stomacho, est infrigidatio caloris & ex acuitate ciborum & potuum, & reliquarum materierum superuenientium stomacho & cordi: quod est quia virtus expulsiua confortatur, cum sit ei simile, sicut simile per suum simile, & compar per suum compar. Et creauit Deus excelsus & gloriosus fel, quod est calidum & siccum, & igneum, & domus choleræ citrinæ: & posuit ipsum annexum hepati, adiuuans hepar super decoctione cibi. Et posuit dominium choleræ citrinæ in vertice, propter suã leuitatem & sublimitatem, & eius altitudinem & eleuationem. Eius aũt respiratio est in vtrisq; auribus, quia sunt ex diuisione eius, & ipsius natura. Et assimilatur ei ex membris quod est calidum & siccum. Et ipsa quidem cholera currit in corpore cum sanguine, propter conuenientiam & combinationem eorum, sicut est conuenientia olei ad lampadẽ. Et de proprietatibus naturæ eius in stomacho est attractio cibi, & adiutorium super digestionẽ, & emundandi fæcem. Et hoc quod consequitur virtus moralis ex actionibus eius, est inconstantia, furor, & subtilitas, & acuitas, & solertia, & audacia, & eleuatio, & desiderium coitus, & memoria, & velocitas respõsionis: & totum corpus consequitur ex eo calorem & siccitatem. Et assimilauit Deus ossa, chartilagines, pilos, & vngues, & ligameuta choleræ nigræ. Omne enim membrum congelatum, terrestre, priuatum sensu, est ex melancholia. Et sedes ipsius est in splene, & dominiũ in visu, & in sinistro corporis. Et per eam accidit taciturnitas, & cogitatio, & grauitas, & fletus, & tarditas, & timor, & solitudo, & pusillanimitas, & aspectus: & in successionibus, & in stomacho proprietatem habet retinendi, & expellendi, & excitãdi appetitum: & corpus ex ea consequitur frigiditatẽ & siccitatem carniũ, & immobilitatem proportionatam sibi ẜm magis & minus. Posita sunt aũt quatuor principia regalia corporis aĩalis à quibusdã: ab alijs vero tria: ab alijs aũt duo: sed à sapiente verificatũ est vnum esse principiũ tm̃ in aĩali, & istud est cor. Anima .n. vna est virtus actu, potentia vero plures: tũc exigitur ꝙ alicui vni cõiungatur priuatio, à quo omnia sequentia suas trahant virtutes vitales, et operationes naturales: et descendat ab eo vt reducatur ad ipsum, sicut in particularibus reducimus ad sensum cõem oẽs sensus particulares. Quare in aĩalibus diuersa membra officialia necessaria fuerunt, contrahentia s. virtutem ab vno membro & vno principio, quod in perfectis aĩalibus est officiale, & in imperfectis consimile, sicut in ostreis, s. quę non habent sensum nisi vnicum s. tactum, & membris carent officialibus, habent tñ membrum cõsimile. Sed cum calor naturalis figatur & sustenteᷣ in corde, merito ipsum est principium oĩum aliorum: oĩa enim trahunt aliquid ab eo, ipsum aũt non de necessitate ab oĩbus. Item cum sit positum fundamentum spirituum & caloris vitalis: & cum spiritus sit vehiculum virtutum vitalium, sensibilium, & motiuarum: necessarium igitur fuit, vt viæ suę ꝑ ipsum calefierent & perficerenᷣ ab eo, & ita vt haberent spiritũ tm̃ apud suã radicẽ. Calor .n. & ipsius via, sicut effectus & causa, ab ipsius radice consurgunt, vt dicit Aristoteles. Sed Galenus dicit, ꝙ hepar est principium nutricationis, cerebrũ vero sensus & motus. Sed non videmus hoĩem communitatẽ habere ad plãtas ẜm sensum et motum, sed ẜm nutritionem tm̃: quare cor cũ nõ sit principium nutritionis, neq; sensus & motus, ẜm ipsum nõ erit principium. Sed si dicas ꝙ aliqua virtus habeat principium à corde, quę non pertinet ad nutritionem, neq; ad sensum, neq; ad motum, tũc illa virtus erit præter sensum & motum, & præter virtutem in qua animalia communicãt cum plantis, conueniet omnibus membris. Sed non reperimus talem in animalibus, neq; in mẽbris ipsorum. Et si dicas ꝙ sit principium motus quod est secundum pulsum, tunc oĩa membra cõicant cum eo in pulsu: aliter non esset principium vniuersale omnium membrorum animalis. Et si dicas ꝙ cor habet filum longum ad vnam operationem motiuam, & alia in latum ad operationem aliam, & in transuerso propter operationẽ tertiam, ẜm ꝙ attrahit, retinet, & expellit, quare non est voluntarius, iam iste motus conuenit alijs membris, vt stomacho, matrici: quare cor non est principium alicuius, quod falsum est: aut s. est principium nutrimenti, & sensus, & motus. Quod autẽ ita sit, signum est, qm̃ alius est pulsus in dormiente, qui coniunctus est cum digestione nutrimẽti: & alius in vigilante, qui coniunctus est cum operationibus animalibus. Ad idẽ quoq; alias proponit ostẽsiones Arist. dicens. Quoniã id ad quod nulla vena vadit, & à quo oẽs venæ tendũt, debet esse principium venarum: & nullum membrum reperitur tale nisi cor. Itẽ omne quod nascit ab alio, debet esse principium ei id à quo nascitur: sed hepar cum sit totum carnosum, ab eo vena

*Al. ꝑparando.

E F G H

non

A non nascit, cum sit substantiæ venæ, ipsius substantia valde dissimilis: ergo non potuit esse principium venarum. Verum huic rõni instat Aristo. dicens q corallus nascitur in terra molli & lutosa in mari, & tñ est arbor durissima. Præterea reperitur vena penetrare per medium ipsius substãtiæ hepatis, & in penetrando diuisiones & ramificationes suscipere: ergo in eo non habebit oriri: cor autem & quietam & pulsatilem in se terminat & iungit, & tam istius q̃ illius materias, quas deferunt bene continuat, neq; habet venam aliquã in se, nisi postq̃ exierit, in se iterum reflectatur et redeat. Antecedit ẽt in ordine naturæ & creatione p̃paratio cordis præparationi hepatis. Non enim nutritur vel sensificat̃ membrum animalis, nisi in quo est sustentatio vitæ cum calore naturali. Cũ ergo ita sit, necesse est præparationem & formationem membri p̃mittere, quod sit creatio & sustẽtaculum caloris & spiritus, ante creationẽ nutrientis ipsum & sensificantis. Sed hoc est cor: quare ipsum est antiquius & sublimius in corpore animalis, & non habet sibi compar, & omnia alia sunt post ipsum, & disposita ẽm ipsum, & ei inclinata. Et Gal. mores, & virtutum naturalium operationes diuersas diuisit iuxta diuisionem complexionũ cordis: & posuit earum processum ordinatum & rectũ supra ipsius temperantiã, errorem vero & inordinationem supra ipsius distemperantiam. Consequens ergo est apud eũ, ẽm rõnem & non ẽm sensum diiudicantem, cor esse basim &
B radicem virtutũ moralium, & eis deseruientiũ: ad motum. n. radicum sunt motus ramorũ, & non conuertit̃. Cum. n. ipsius forma radicalis sit, supra quam mouent̃ virtutes morales, & ipsum erit radix instrumentorum moraliũ: sicut. n. se habet perfectio vnius ad perfectionẽ alterius, ita se habet vnum perfectũ ad aliud perfectũ. In eo. n. quod Gal. dicit q hepar est principiũ sanguinis pp hoc; q neq; in matrice, neq; in stomacho, neq; in intestino sequenti ipsum reperit̃ primo sanguis, sed in hepate, pp hoc q hepar circunstant receptacula fœcis sanguinis, vt cystis fellis, splen, & vesica; videtur magis sequi semitã sensus vt medicus: qm̃ & si sanguis in prima sui perfectione appareat in hepate, & in venis post ipsum, non tñ est ibi in sua peroptima perfectione. Optimam enim & dignissimam perfectionẽ consequit̃ sanguis in corde iterũ, vbi admiscet̃ ei spiritus, & vbi fit spiritualis & vitalis summẽ. Quare postea in vasis, & magis securis ponitur à natura, propter timorem vehementem de perditione ipsius, cũ ipse sit melior thesaurus naturæ. Cor igit̃ ẽm Aristotelem, est primum mouens, & vltimum membrorum animalium, spiritu plenũ & virtutibus, q̃ alijs cõicant̃ per influentiam ab ipso. Et cordis vna extremitas subtiliata est, & ad vnum punctum aggregata: & hoc punctũ est à quo incipit natura primo protrahere informationem totius corporis: & altera sua extremitas est in circulum. Et istæ duæ extremitates coniunguntur figura circuli medianC te: cuius initium angustissimum est apud punctũ, deinde multiplicat se continue ẽm circulos crescentes, donec attingat extremitatem aliam, quæ est in circulo, màximus circulorum cordis. Et sic gradata est ipsius figura ad similitudinẽ pineæ, quatenus ipsa ingeniosa fabricatio superior & inferior sit conueniens & bona, & non sit in ea superfluitas euagans in angulos, in quibus lateat nocumentum & iuuamentum. In subtiliatione vnius partis ipsius est, vt sit minor pars partium ipsius quæ parata est lædi ex contactu ossium. Et facta est dura similiter hæc pars cũ superfluitate, vt melius obuiet, & minus lędatur seu patiatur à rebus sibi occurrentibus. Et dilatata est ipsius extremitas altera ad meliorem comprehensionem materiæ ingredientis sanguineæ seu aeriæ, & ad euacuationem faciliorem egredientium ab eo, & vt sit sufficientia in origine eis, quæ ab eo oriuntur. Et apud ipsius radicem prædictum est membrum, quod pro fundamento imponitur simile chartilagini paruum, vt sit ei basis fixa & firma. Et eleuata est ipsius pars superior, vt elongetur ab inhæsione super ossa pectoris, & vt facilius accedat calor spiritualis ad eleuationem virtutum vitalium, & perueniant mores boni: & elongatæ sunt à depressione, quæ est causa timoris & tristitiæ & auaritiæ. Et quandoque situs partium cordis, scilicet ante & retro, dextrorsum & sinistrorsum, sursum & deorsum, operantur situs partium corporis: & recessus earum à suis sitibus naturalibus
D est causa recessus ipsarum à suis sitibus naturalibus, ex quo accidit deformitas in exterioribus cum deformitate mentis. Substantia quidem cordis ex diuersis cõsimilibus composita est. Sicut enim principium omnibus alijs compositis & simplicibus partibus assimilatur, scilicet in sui compositione compositis, & in simplicitate suarum partium simplicibus: componentia vero ipsum sunt caro, villus neruosus, & chartilago vel simile chartilagini: In sua carne, carnibus: in villis suis neruosis, neruis, chordis, ligamentis, panniculis, adiutorijs: in substantia simili chartilagini, membris duris, vt ossibus, & chartilaginibus assimilatur, cum caro illius fortis sit, & solida, & sicca, & dura, vt sit difficile passibilis. Species etiam villorum fortium plurimæ diuersitatis in eo contentæ sunt, longitudinalium scilicet, attractiuorum: latitudinalium, expulsiuorum: & transuersalium, retentiuorum: vt sint ei sufficientes species motuum. Et apud ipsius radicem positum est ibi fundamentum membrum quoddam chartilagini simile, vt dictum est. Istæ igitur partes consimiles cum sint duræ & siccæ & terrestres, magis attinent complexioni terrestri: quare ipsum constans ex eis, est frigidum & siccum magis: & hæc est intentio sapientis. Quæ enim est comparatio fornacis ad ignem contentum, eadem est comparatio cordis ad calorem & spiritum contentum. Et sicut fornacis compositio exigitur esse ex rebus solidis, lapideis, & indissolubilibus coram igne, ita & cordis compositio ex duris, & compactis, & non liquabilibus esse exigitur,

* Al. summa vel forma.

*Al. maximo

*Al. cinctorijs.

propter calorem fortem quem continet: qm̃ aliter stare nõ posset in facie multitudinis sui caloris. E Signũ super hoc est, ꝙ confortaẽ magis apud sui dissolutionem & remollitionem ex substãtijs duris lapideis, quales sunt coralli, margaritæ, sapphyri, hyacinthi, & similibus, sicut iuuat simile à suo simili, & compar à sibi cõpari: licet Gal. posuerit oẽ cor calidum et siccum, respiciens dispositionẽ, quam trahit ex spiritu calido contento, & ex suis motibus: cuius simile imprimit in alijs membris per exufflationem, & transmissionem caloris sui ad ea. Veruntamen est ita, ꝙ ista dispositio est naturalis ei ẽm ꝙ cor, & non impedit, quin partes primæ compositiuæ sui à principijs sint frigidæ & siccę, licet ipsum ex parte complexionis & perfectionis, quam trahit ex anima, sit calidum & siccũ, propter spiritum calidum, & motum quẽ habet ex parte animæ. Et corpus ipsius positum est in panniculo spisso & solido valde, cui non inueniẽ compar in spissitudine in corpore hominis, vt sit clypeus & tutamen. Et in ipso sunt duo ventres, & fouea, quę est quasi meatus quidã inter vẽtres, & non est venter. Duo sunt ei ventres, vt sint receptacula nutrimenti duplicis quo nutritur, spiritualis & aerei s. & sanguinis crassi. Et fouea est minera generati spiritus in ipso, & sanguinis vitalis, & locus perfectionis, & mistionis eorum: & dilatatur apud dilatationem cordis, & constringiẽ apud sui constrictionem. Et sinistra ventris basis eleuata est super ventris dextri basim: et basis vẽtris dextri depressa est multum descendens. Apprehensum vero à dextro, crassum est & terrestre: F comprehensum vero à sinistro, subtile & leue est: Leue autem facilius ducitur ad superiora: crassum autem ad inferiora. Temperatior ergo natura reperitur in ipsius medio. Et sunt duo orificia cordi, introitus duarum materierum, s. sanguinis, & aeris attracti, sicut duæ aures, quæ creatæ sunt neruosæ: rugosa & mollificata, dum constringuntur villi: in dilatatione vero, tensa. Subtiliata ergo & mollificata sunt, vt melius sint obedientia vtriq; motui: & facta sunt neruosa & extensibilia, vt remotiora sint à passionibus. Similiter ergo duo orificia p̃dicta, sunt duæ arcæ recipientes à vasis, deinde remittentes receptum ad cor cum moderantia. Et à parte dextra egreditur vena magna, deferens nutrimentum ab hepate, quod est sanguis: & hæc est pars occupata in attractione ipsius, magis vicinans hepati. Sed arteriarum origo est à ventre sinistro: quæ omnes creatæ sunt cũ duabus tunicis: quare interior est magis dura, vt sit bene obuians percussioni & motui forti substãtiæ spiritus, præter vnam cuius via est ad pulmonem, quæ est habens vnam tunicam, ab oĩbus alijs arterijs diuersa, & nominaẽ arteria venalis. Sicut in ventriculo dextro nasciẽ vena, q̃ penetrat ad pulmonem, quæ sola inter oẽs venas habet duas tunicas: & inde eam arterialem venam vocant, cuius causa deinceps dicetur. Positum aũt est cor in loco medio medij pectoris, qm̃ locus ille tẽperatior existit. Sed eius declinatio aliquantula est ad sinistram partem, vt amplificet locum hepati: hepati G enim melius est cedere, q̃ spleni, qm̃ est sublimius. Et est alia ratio declinationis ad sinistram, vt nõ totus calor coadunetur in dextra: superflue enim calefieret, propter vicinitatem nimiam vtriusq; principij calidi, & pars sinistra superflue infrigidaretur propter eorum elongationem: & propter hoc fuit melior declinatio cordis ad partem sinistram, vt temperetur per ipsum latus sinistrũ, præcipue cum splen ipse non sit calidus valde. Et tertia ratio est, vt faciat viam venæ ventrem habenti, ascendenti ad ipsum ab hepate, vel descẽdenti ab ipso ad hepar. Et locus cordis in medio est corporis, vt magis vicinetur æqualiter omnibus circũstantibus, & facilius eis afferantur ab eo iuuamẽta: & alia famulantia ipsum circũstent vndiq;. Et mensurauit Deus quantitatem cordis in sufficientia absq; superfluitate & diminutione, vt non sit ei grauitas propter quantitatem immoderatam, neq; fractura vel angustia in suis extremitatibus propter diminutionem. Ab eo enim est origo arteriarũ, suspensio ligamentorum, & virtus omnis in vniuerso. Veruntamen excessus ipsius ẽm diminutionem & superfluitatem frequenter in diuersis particularibus reperitur. Et dico ꝙ ipsius quantitas superflua in compositione corporis eius, non est causa audaciæ vt quidã autumant: neq; quantitas parua causa timoris et pauiditatis. Animalia enim plura habent nimiam quantitatem cordis in comparatione sui corporis, & sunt cum hoc pauida plurimum & timida, vt lepores, H cerui: cuius causa est, qm̃ in eis calor paruus est, & extra fertur pars plurima ab eo ad mẽbra viuificanda, & sensificanda, & mouenda: quare non calefacit ipsum integrum, sed relinquitur frigidum & vacuum, vnde & pauiditas. Sed quædam sunt è conuerso parui cordis, & hæc sunt audacia, qm̃ in eorum corde est caliditas plurima, & coarctatur propter loci angustiam, & cũ vehementia ebullit: vnde illa, quæ plurimum sunt audacia, sunt ea, quæ sunt magni cordis, & plurimi caloris. Et cor nutritur cum suis virtutibus naturalibus & earũ motibus, qui sunt diastole & systole, & quietibus duabus inter ipsas: necesse est enim vt inter omnes duos motus contrarios quies interueniat. Et in his reperitur ars musicæ cum natura: quoniam quemadmodum ars musicæ completur per adiunctionem sonorum ẽm proportionem continuantem eos inter acuitatem & grauitatem per circulos casuum temporũ, quę sunt inter eorum percussiones, similiter est dispositio pulsationis cordis, qm̃ proportio suorum temporũ in velocitate & spissitudine, est sicut proportio sonorum eius: & proportio dispositionum eius in fortitudine & debilitate, & quantitate, est sicut proportio adiunctionis eius: & sunt motiones proportionatæ ad inuicẽ, & quietes similiter: & motiones quietibus, & è conuerso. Et cum oĩa ista concurrunt in conuenientia ẽm ordinem, tunc saluum est regimen corporis, & procedũt omnia cũ incolumitate & quiete vera. Et si prædicta cum suis

*Al. comparatione.

A suis dispositionibus proportiones naturales egrediantur, disturbationẽ naturæ portendunt: & ẽt disturbationis quãtitas, est sicut quantitas egressa à proportione. Est ergo cordis pulsatio, harmoniã principiorum complexionis corporis animati assimilans, vel eorundẽ discordiam natam pp occasionem ducentẽ ad supfluitatem et diminutionem, sicut manifestũ est in passionibus aĩe, timore, & spe, & lẹtitia, castitate et luxuria, largitate & auaritia: et in ẹgritudinibus corporalibus, calidis frigidis humidis & siccis. Et terminus ad quẽ se extendit cor maxime, est in contactu tunicæ & pãniculi sui exterioris, qui sibi datur ad tutelã & custodiam, & est spatium positũ inter hoc et hoc, vbi oriunt̃ ab eo: & similiter apud radicẽ ipsius, vt in ipso dilatari possit absq; præfocatione, & cõstringi sicut in spatio amplo. Et motiones ipsius efficiunt motiones in arterijs consimiles ita, φ dilatatio dilatationem, & constrictio constrictionẽ: licet alij aliter ponant, inducentes exemplũ de follibus, cui experientia contradicit: verbi gratia, si ponas manum supra cor alicuius, & alteram sup arteriam, videbis semp depressionem cordis & depressionem arteriæ simul fieri. Et verum est φ pulsum rarũ & tardum efficit tristitia: quod nequaq̃ fieret, si p compressionẽ cordis dilataret̃ arteria. Itẽ ẽm hoc magis deberet apparerẽ facies inflata & rotunda in tristitia, q̃ in ira: et pulsus magis eleuatus in humili, q̃ in supbo: sed in oĩbus hmõi accidit oppositum. Quare oportet, vt ad eleuatio- *Al. coctionem

B nem cordis sequat̃ eleuatio arteriæ, & compressionẽ cõpressio. Processio igit̃ caloris vitalis, incipiens est à cordis fundamento vbi orit̃, s. apud †principium monstratũ, superius tendens in latũ & amplum continue: cuius motus consequit̃ figuram cordis, quoad exeat, & recipiatur à vasis, & ferat̃ in spatium amplũ totius corporis, & spargat̃ in eo, & terminet̃ apud extremitates ipsius: quare motui suo se ipsum assimilat cor in figura sua. Et sicut motus iste est primus motuum in veritate, ita & figura ipsius, cum sit hmõi motum assimilans, est prima & mater figurarum in oĩ membro consequente. Intentio aũt Isaac multũ est diuersa ab hac intentione. Erectio siquidẽ totius aĩalis supra cor posita est à natura tanq̃ supra radicem vltimam: sed pp diuersitatem virtutum nobiliũ ab eo egredientium necessaria fuit creatio diuersorum organorum absq; permistione aliqua, per quæ ferantur, & in quibus sustententur, propter separationem operationũ suarum meliorẽ, & faciliorem prouentũ earum: identitas enim organorũ penitus confunderet, & earũ permistio vehementer impediret. Melius ergo cũ separatione certa sunt & diuersa naturæ receptacula, quatenus singulis singulæ specificentur & compleantur operationes nobiles, cum alleuatione & absq; impedimẽto: propterea creata sunt cerebrum & hepar & pulmo & stomachus, & sunt tanquã nodi propinqui primæ radici, supra quos deinde & nodi alij eleuant̃, qui in eorum eleuatione sunt secũda- †Al. terminum numeratum. *Al. creata.

C rij. Qm̃ sicut in terrẹ nascentibus radix est principiũ supra quam figitur: & post ipsum sequuntur nodi ascendentes vt in pluribus, in quibus coadunat se natura, vt iterum fortius progrediat̃, & attingat melius quod intendit: ita & in aĩali supra radicem ipsius, quæ est cor, eleuantur mẽbra consequentia ipsum, quæ sunt in comparatione nodorum in terræ nascentibus, vt in ipsis efficiat natura operationes diuersas, ẽm φ necessariæ sunt ex parte regiminis aĩalis. Sed cũ bipartita sit naturæ solicitudo, quarum vna consistit in restauratione resolutorum, & reliqua in custodia & protectione restaurationis, causa exitus ipsius à corde est duplex, & iter ipsius similiter bipartitũ, & virtutes restaurantis, præter penetrationem ad exteriora corporis. Ipsa enim opera sua quærit cælari magis: quare cum suis fornacibus et nodis sepulta est interius in suis concauitatibus, quẹ sunt duo ventres sibi coniuncti, à natura prẹparati, superior s. & inferior, quos separat diaphragma: licet superiorem separet panniculus, pectus per medium partiens: & superior est domus cordis & pulmonis, in quo est spiritus præparatio & rectificatio antequam cor ingrediatur: & attractio aeris ad hanc partem, est per cannam magnã, & per cannales nasi. Inferior vero venter, domus est organorum, in quibus assimilatur nutrimentum, cuius ingressio est per gulã, & ad q̃ abijciuntur superfluitates eius. Ex parte igitur aeris siue viæ arteriæ exigit̃ nodus quidam, qui est pulmo, super quẽ *Al. restaurãtis

D eleuatur canna cum cymbalari, & cannales. Et ex parte viæ sanguinis supra cor, exigitur nodus alius magnus, qui est hepar, in quo est prima apparitio sanguinis: & ipsi supponuntur & alij duo nodi parui in comparatione ipsius, qui sunt domus superfluitatis & grauaminis sanguinis, & vrinæ colatoria. Et supra hepar etiam eleuatur stomachus cum suis appendicibus, licet consimiliter sustentetur supra cerebrum, & super radicem primam, per aliam viam, propter quantitatem ipsius sanguinis superfluam, & suarum appendicum, & propter quantitatem sui ponderis in hora suẹ repletionis: & supra ipsam erigitur gulam, recipiens cibum ab ore. Virtutis autem positẹ in custodia & protectione nutrimentalis, & totius compositi processio, est magis ad exteriora. Eleuatur ergo, & ascendit in locum magis eminentem in toto: qui locus est magis dignus speculatori exercitus: & est magis dignus in custodia membrorum: & in loco isto coadunatur nodus, in quo complentur operationes mirabiles valde: & nodus iste appellatur cerebrum, super quod merguntur nodi plures: in quibus operantur quinque sensus, qui sunt exteriores speculatores, & in quibus operantur irascibilis & concupiscibilis: & isti nodi sunt musculi sparsi per vniuersum corpus tã in quibusdam intrinsecis q̃ extrinsecis ea cooperientibus, & in extremitatibus q̃ sunt rami mediorum, sicut in manibus, & pedibus, & capite. Et nodi, qui sunt principia generationis, eleuati sunt supra cerebrum ẽm Isaac: licet sapientes post ipsum erexerint & sustentauerint ab alijs pariter,

riter,

riter, & per viam etiam ſpiritualem à radice prima. Et verum eſt ꝙ eſt ramificatio ab vnoquoq; no E
do primo procedens ad alium, & virtutum diuerſarum ad inuicem transmiſſio, quatenus vnuſ-
quiſq; ſuſtineatur, & confortetur ex parte alterius virtutis. Et demonſtratio per hoc eſt, ꝙ omnes
ab eadem oriuntur radice.

De Anatomia Arteriarum.

A Siniſtro cordis vẽtriculo duæ oriunt̃ arteriæ, quarũ vna ad pulmonẽ tendit, & in ipſo parti-
tur propterea, vt aer attrahat̃, & vt ẽt ſanguis nutrimentalis pulmonis primo ad ipſum à cor
de deferat: & hoc eſt, qm̃ nutrimẽtũ pulmonis primo deferť ad cor, in quo meliorať, & poſt ad pul
monem transmittit̃: & hæc eſt vnicam tunicam habens, in quo differt ab oĩbus alijs arterijs, quare
appellat̃ arteria venalis. Et ſi cõparaueris inter duplicitatem tunicarum et firmitudinẽ ſeu ſolidita-
tem, & inter vnitatem tunicæ & lenitatem & raritatem, ſi magis eſt neceſſaria, & tunicæ vnitatem,
propter hoc: lenitas enim & raritas faciunt ei dilatationem facilem & conſtrictionem, & reſuda-
tionem eius, quod ab ea reſudat ad pulmonem, qui eſt ſanguis ſubtilis vaporoſus, ſubſtantiæ pul-
monis magis aptus & ſimilis. Et hæc arteria venalis in interiori parte pulmonis ſpargitur, & in ip
ſa ſubmergitur, et eſt deferens ſanguinẽ ſubtilem, vaporoſum, propinquum complete digeſtioni,
& non complete digeſtum: & nõ timetur ſuper hoc propter propinquitatem ipſius ad cor, à quo F
ad ipſum venit virtus calida facile digerens & conuertens. Et eſt vena ꝗ à dextro cordis ventricu
lo exiens ſubintrat pulmonẽ: & ipſa creata fuit duas habens tunicas, & ideo eam arterialem vocat
venam. Primum autem iuuamentũ in hoc exiſtit, vt ſit ſanguini, qui ab ea reſudat, ſubtiliatio per-
fecta: qm̃ in eo nõ eſt talis digeſtio, qualis eſt eius qui ad arteriam effunditur venalem: vnde opor
tuit vt vena eum portans incraſſaretur multum cum ſuis tunicis. Et aliud eſt, vt non reſudet ab ea
ſanguis, niſi ſubtilis & bene coctus, propinquus ſanguini à ſiniſtra concauitate exeunti inquantũ
poſſibile eſt, quaſi ſpiritus ſubtiliatus, pulmonem magis iuuans in ſuo motu. Factus eſt igit̃ pul-
mo quatenus ſit receptaculum aeris frigidi, qui veniens ad cor temperet ipſum: niſi enim eſſet aer
iſte, iam cor cremaretur ex calore in ipſo. Vnde omne animal habẽs calorem magnũ, neceſſarium
fuit habere pulmonẽ magnum: ideoq; quadrupeda magnum pulmonem ſunt habentia. Aues au
tem, cum ſint frigidioris naturæ, habent paruum pulmonem, quia aer inſpiratus ſufficit eis ad nu
trimentum caloris ſpiritualis: ita etiam ꝙ quædam earum non potant, neq; ſitim habent, ſufficit
enim aer inſpiratus calori earum. Et non dixit Galenus ꝙ attrahebat̃ aer ad cor ad nutrimentum
cordis, quia aer cum ſit ſimplex, non tranſit in nutrimentũ, ſicut neq; aqua ſimplex, propter remo
tionem ſimilitudinis, & diſtantiam plurimam inter ipſa: vnde vtrunq; eorum aut eſt pars nutri- G
menti, aut eſt faciens ipſum penetrare in eo ꝙ dat ei lubricitatem. Et dico ꝙ aqua eſt ad nutrimen-
tum corporis, aer vero ad nutrimentum ſpiritus: & vnũquodq; duorum, ſ. nutrimenti corporis, &
ſpiritus, eſt corpus compoſitũ, & non ſimplex. Modus autem, per quẽ accidit temperantia in cor-
de & in ſpiritu eius per aerẽ, eſt euẽtatio ſupfluitatis aduſtæ ſpiritus, qui eſt fumoſitas propinqua
aduſtioni & inflammationi, per motum ſui introitus, pręcipue cũ ſit frigidus in cõparatione mate
riæ fumoſæ calidæ egredientis. Et infrigidatio cordis per aerem attractũ propinqua eſt infrigida-
tioni ſtomachi, quæ euenit ei in hora ſuæ repletionis, propter motum & deſcenſum ciborũ. Vnde
philoſophus: Venter vacuus calefit, & repletus infrigidat̃, propter motum. Et eſt pulmo compo
ſitus ex partibus: quarum vna, canna eſt: ſecunda, eſt rami arteriæ venalis: & tertia, rami venæ ar-
terialis: quas proculdubio coniungit caro mollis rara, cauſata ex ſanguine magis tenui & magis
ſubtili, ex quo nutritur & ſuſtentatur in eſſe. Eſt ergo pulmo mollis, rarus, ad albedinẽ declinans,
& plurimorum meatuum, quatenus in ipſo capiatur aer, & digeratur, & expellatur ſuperfluitas
eius ab eo: ſicut creatum eſt hepar ſm̃ ꝙ melius in comparatione ad cibum. Mollis autẽ eſt, vt ſit
ꝑparatus duobus motibus ſm̃ attractionẽ & reſpirationem, quos tñ motus conſequitur ex parte
thoracis. Carnis autem ipſius eſt iuuamentum, vt adimpleat rimas, & coniungat ramos. Declina- H
tio autem ipſius ad albedinem, eſt propter dominium aquæ ſuper illud quo nutritur, & propter il
lius plurimam frigiditatem: eſt enim ſedes aquæ, vt per ipſam confortetur virtus anhelitus in ex-
pulſione fumorum calidorum. Et continuatur etiam aeri, adiuuans ipſum in feſtinãdo ad cor cum
facilitate. Sed raritas eius eſt, vt redeat ad attractionem aeris, & recipiat ipſum. Aeris enim pene-
tratio non eſt ſolummodo in canna: immo plurimum euadit ad corpus pulmonis ex eo: & pro-
pter hoc eſt multiplicatio ipſius aeris in eo, apparens manifeſta. Et eſt aliud iuuamentum rarita-
tis ipſius, vt adiuuet in conſtrictione ad expulſionem. Præparatur igitur duobus motibus: & pro-
pter hoc aperitur pulmo cum inflatione, & clauditur cum exufflatione: ipſius tamen conſtrictio
ſequitur conſtrictionem thoracis, & dilatationem dilatatio, ſicut dictum eſt: & hoc ne locus ſit va
cuus. Et eſt ſimile videre in ſpongia, quæ compreſſa manu coarctatur in ſpacio breui & anguſto:
quæ ſi explicetur, ſequitur eam ſpongia, & ingreditur eam aer, & dilatatur, & redit ad locum am-
plum, ſicut primo fuerat. Et pulmo eſt diuiſus in duas partes, in quibus attenditur ipſius gemina-
tio, ſicut eſt geminatio cæterorum membrorum in homine: Licet dubitetur de hepate, vtrum ge-
minetur in homine: licet in piſcibus duplex ſit hepar à duplici lacerto. Et quia homo habet hemi-
craniam, & patitur quandoq; paralyſin vnius partis & non alterius, ideo cognoſcitur geminatio

A partium in cerebro. Iuuamentum vero partitionis pulmonis in duas partes, vt non cesset anhelitus, pp nocumentū vni duarum partium aduenies. Et vtraq; diuisio ramificatur in duos ramos: licet in latere dextro quasi non reperiatur ramus, cuius iuuamentum non est magnū in anhelitu, sed est ibi tanquā lectus substratus venæ concauę ascendenti ad cor cū nutrimento sanguineo cordis. Et secundæ diuisiones pulmonis sunt sicut primæ ipsius diuisiones: & vt sint tanquam digiti ipsius propter bonam compressionem cordis. Veruntamen additio sectionis in dextra est ad hoc, vt occupet spaciū pectoris, et æquet ipsum, qm̄ declinatio cordis est magis ad sinistram partem. Et pulmo insensibilis creatus est in se, & immobilis per se, qm̄ ipsum non penetrat neruus aliquis: et omnis sensus & motus influens influit p neruum. Cooperimentū tn̄ ipsius, panniculosum & neruosum est, vt sit ei sensus aliquo modo in superficie, ẽm q determinatum est. Et pulmo ipse substernitur cordi, sicut culcitra sustentans & leniens ipsum. Et gibbositas ipsius est à parte dorsi: & est duplex, vt melius recipiatur in concauitatibus à duabus partibus spinæ. Concauitas autem ipsius respicit anteriora magis, ad hoc vt amplectatur facilius cor & melius. Et spissitudo maior est apud exitum cannæ: postea descendit attenuando se gradatim vsq; ad sui terminum: & inspissatio eius est superius magis necessaria, ad subleuationem meliorem capitis cordis, magis lati & magis
B spissi, quare indiget fulcimento spisso & molli superius. Sed consequenter cedit hæc spissitudinis necessitas: vnde postea attenuata est, ẽm q proportionaliter cor ad acuitatem tendit & sublimitatem. Et comparationem etiam habet ad folium, quod positum est in custodia, & protectione fructus, sicut ipse positus est in protectione & custodia cordis. Iuuamentum autem quantitatis augmentatæ, quæ est supra ipsum, est multiplex. Et vnum est, vt sit continens pulmonis aeris, qui sufficiat pluribus pulsationibus cordis. Si enim numerus inspirationum, nō pulsuum, propter paruitatem pulmonis cogeretur adæquari, iam cessarent plurimæ nobiles operationes, sicut emissio longæ vocis: quæ necessaria est in sermonibus, vociferationibus, & cantibus: & non posset detineri inspiratio coram se fœtida & corrupta, neq; etiam in hora deglutitionis: immo accideret vt superoccuparentur inspiratione & expiratione. Quare diu permanere non posset, quādo necessaria est plurima quantitas ipsius, vt spiritui cordis sit materia sufficiens, dū summergitur in aquis animal, aut quando necessarium est ei vocem prolongare cum continuatione, aut quando abhorret attractionem aeris propter corruptionem & fœtorem eius. Et etiam notandum q quædam animalia sunt habentia pulmonem, quędam autem non: quę autem sunt ambulabilia & sanguinea pulmonem habēt. Et piscibus loco pulmonis sunt branchiæ. Et in quibusdam animalibus loco pulmo-
C nis sunt canales. Delphinus quoq;, & lepus marinus, & animalia alia quæ sunt communia terrę & mari (quæ arabice cenalia dicuntur) & pisces respirant vaporē per branchias: paucus enim vapor sufficit eis, cum participent multum frigiditatis. Vtrum autem aliqui pisces respirent aerem, dubitatur propterea, q dicunt piscatores de delphino, quod quando dormit in superficie aquæ, sentiūt ipsum stertere: & Galenus promisit se tractaturum hoc.

De Anatomia Oculorum.

CReauit Deus caput animalis, & posuit ipsum in superiori parte animalis, p̄cipue ꝑpter oculos. Et anteriorem partem capitis eleuatiorem fecit, vt oculi in illa parte siti essent in eminēti, instar speculatoris vndiq; prospicientis aciem siue exercitum vndiq; in plano positum: sic & oculi compaginem inferius speculantur. Vnde q̄dam animalia paruum habent caput, & decliues habent oculos, positos in quibusdā neruorum extremitatibus, quos qn̄q; emittunt à se, qn̄q; retrahūt ad se, vt patet in limace, cuius extremitates vulgus cornua vocat. Quibusdam vero animalibus illę extremitates protensæ duriores sunt, neq; retrahi possunt, sed habent quædam defensoria supposita, quasi duos clypeos duorum oculorū, vt patet in cancro. A cerebro aūt exeunt duo nerui, quorū vterq; duobus panniculis est obuolutus, à duabus matribus siue meningibus ortū habētibus: qui
D panniculi ad duos orbes oculorum tādem peruenientes ibi dilatant̄ p circuitū, vt intra se deglutitionem humorum possint accipere. Est ergo crystallinus humor, qui grādo glacialis ab Aristotele appellat̄, quia in forma & colore est similis glaciei, in profundo & medio positus duplici ex causa, quia mediū dignior est situs in custodia, & vt à circunstantibus iuuamentū accipiat vndiq;. Iste humor in posteriori parte sphæricam habet formam, in anteriori aliquantulum planā, & hac rōne, qm̄ si vndiq; haberet sphæricam, imago rei visæ quodā modo lubricaret sup ipsum, & tangeret in puncto. Item anterius planum est, vt parua corpora visa multā haberent in eo sectionē. Iste autem humor diaphanus & translucens est, vt sit susceptibilis omnium formarū intra se. Post crystallinum humorē interius versus cerebrum positus est vitreus humor, qui sic appellatur, quia vitro liquefacto assimilatur: cuius color medius est inter rubrum & albū similis vitro. Et est iste humor ad rectificandum nutrimentum crystallini humoris, & vt fiat gradatio sanguinis dum conuertitur in crystallinum humorem. Si enim perueniret sanguis in suo rubore ad nutrimentū crystallini, inficeret ipsum, & faceret omnia visa apparere rubra. Et eleuatur iste humor ad maiorē circulum crystallini, faciendo semisphæram circa ipsum. Et se habet iste humor ad crystallinū in comparatione stomachi ad hepar. Ex opposita autem parte vitrei humoris exterius ante crystallinū positus est albugineus humor, qui similis est albumini oui. Cuius finis multiplex est, scilicet vt ex

humorositate sua defendat crystallinum humorẽ ab arefactione aeris exterioris: qui quidẽ humor E
est defensorium crystallini ex alia parte, & est superfluitas illius, sicut vngues capilli cornua sunt superfluitates animalis, & defensoria eiusdem. Item iste humor præponitur crystallino, vt fiat gradatio lucis & imaginis ad ipsum crystallinum, quia natura nõ sustinet repentinas immutationes: vnde isto læso destruitur visus. Item iste humor liquidus est, vt ex liquiditate imago rei ingrediẽs distinctionem suscipiat. Et est iste humor positus in foramine vueæ tunicæ, quod quidẽ foramen, pupilla oculi appellatur. Interior autem panniculus ad maiorem extenditur circulum crystallini humoris, claudens intra se ferè duos humores, s. crystallinum ferè, & vitreum ex toto: & vocaĩ tunica secundina, quia à secunda matre s. pia matre nascit. A qua quidem tunica, in eodem termino nascuntur aliæ tres tunicæ, s. vna quæ inferius reflectitur, interponens se crystallino humori & vitreo separatorium illorum ex vna parte, et vocaĩ retina instar retis: partes habet innumerabiles ex venis, neruis, & alijs. Ab eodem loco nascit tunica alia, quę aranea nuncupaĩ, perficiens sphęram cum retina, circundantem crystallinum humorem: & dicitur aranea, quia ad modum telæ araneæ subtilis est, ne impediat lumen ingrediens ad crystallinum & albugineũ. Ex alia parte extra hanc tunicam, ab eodem loco, cum ea tunica nascitur alia tunica, cum secundina sphæram perficiens exterius: hæc tunica appellatur vuea, quia perforaĩ ad modum vuæ, suspẽsorio eius ablato. Figuram F
illius & colorem cœlestem habet, colorem s. medium, admistum s. nigro ẽm maius, & albo ẽm minus: quia si ex toto esset albus, nimium disgregaret visum: si niger ex toto, nimis cõgregaret. Tunica aliquantulum est spissa, *intèrius autẽ mollior, vt sit similis in mollitie crystallino: exterius durior, vt sit corneæ tunicæ similis. Rugosa autem est circa ipsum foramen, vt quando opus sit, constringi possit ad modum bursæ, & hoc quando virtus laxatur, & indiget recreatione: & q̃n opus est dilatari, possit, q̃n visus diffusione lucis indiget. In foramine huius positus est albugineus humor, qui illas replet rugas interius: qui quidẽ humor q̃nq; cõstringit, q̃nq; dilatatur, ẽm dilatationem & constrictionẽ illius foraminis. Item ab exteriori pãniculo oritur tunica, proximo loco includens secundinam, procedens ad modum sphæræ, quæ sclerotica propter sui duritiem appellaĩ, à qua nascitur tunica cornea, cum ea sphæram vnam perficiens, quæ assimilatur cornu lucido bene abraso & polito in luciditate & in duritie: vt ex illa duritie defendat interiora, & ex sua luciditate sit diaphanum siue peruium luci. Vnde p medium ipsius apparet circulus latus, foramen habens in medio de vuea tunica: qui quidem circulus, oculi corona appellaĩ. Et hæc tunica in sui cõstitutione quatuor habet cortices: & si destruantur duo vel tres illorum, quartus remanet: quo destructo omnes destruunĩ. Vltimo loco supuenit coniunctiua, coniungẽs omnes illas partes, quæ G
nascit à quodam neruo, & non à matribus. Et componitur hæc tunica ex carne alba & humida & tenera, & ex neruis & venis subtilibus: & habet foramen in medio, p quod apparet corona oculi, quæ est pars vueæ tunicę, quæ pupilla appellatur: quę propter suã profunditatem prętendit alium colorem album: quæ re vera cum ibi sit, sicut aqua nimis profunda, apparet nigra, cum tamẽ sit alba. Habet autem hæc tunica sex paria lacertorũ siue musculorum, totum motum oculi perficientium: quorum vnus mouet oculum sursum, alius deorsum, alij ad duos angulos, vnus ad angulũ domesticum siue lachrymalem, alius ad angulum syluestrem. Item sunt alij duo ex transuerso positi, qui mouent oculum circulari motu. Et de compositione oculi hæc sufficiant.

*Al. anterius.

De Anatomia Aurium.

CReauit Deus aurem vt deseruiret auditui. Cuius interior figura est anfractuosa, quoniã breue est cerebri ad aurem spatium: si autem recto tramite intraret aer ad cerebrum, ex sua qualitate & substãtia lęderet cerebrum: propter hoc anfractuosus est eius meatus, vt per tam breue spatium prolongaretur. Et eius foramen à petroso osse incipit, quod medium est inter os & petram, sicut conchę piscium: et propter hoc vtriusq; suscipit denominationem. Et similiter anfractuosus est, vt in prolatione varię voces & varię ipsarum differentię percipianĩ, & cum ipso perficiat tinni H
tus necessarios: quę non acciderent si directus esset transitus. Et eadẽ est causa, quare prolongatur iter aeris per aurem, cum causa quare prolongatur per tracheam, s. ne lędat cerebrum, ibi vero ne lędat cor ipsum. In interiori autem cõcauitate ossis petrosi, sine comparatione manet aer quietus: ibi autem discernuntur omnes vocum differẽtię. Et se habet illa pars ossis petrosi ea comparatione ad auditum, in qua se habet crystallinus humor ad visum. Residua vero pars ab osse petroso extra apparens, chartilaginosa est, non tamen mollis sicut caro, vt debitam figuram sibi retinere possit: neque tam dura sicut os, vt flecti possit, non frangi ad offendiculum. Posita est auris ad latus, non in anteriori parte sicut visus, quia immutatio visus directe procedit, sed immutatio auditus indifferenter. Item nerui audibiles procedunt à media cellula, propter hoc sub illa lateraliter posita est auris: & potius sub capite, quàm superius, ne propter ipsos impediretur auditus. Item quidam panniculus exit à neruo descendente à quinto pari neruorum cerebri, qui interius inuestit os petrosum, & totam præstat ei sensibilitatem quam habet: & est foramen ad ipsam aurem, in comparatione pupillę ad oculum.

De Anatomia Nasi.

NAsum creauit Deus pręcipue propter tria iuuamenta. Quorum vnum est, vt vapor deferẽs odorem

A odorē rei odoriferę, recipiatur in cōcauitatibus ipsis, & ibi quodā modo tēperetur, & præparetur odoratui. Aliud est, vt aer recipiatur ibi in magna quātitate, pro parte trāsmittēdus ad pulmonem, pro parte ad cerebrum. Sicut.n.cor constringitur & dilatatur, & infrigidatur per aerē, sic & cerebrum suo modo: quod ne lædatur ab aere recepto, subito recipit ipsum tanq̄ præparatorium, mediante colatorio isto, sicut & trachea arteria. Tertium iuuamētum est, vt sit vnū emunctorium superfluitatum cerebri: vnde longam & eminētem habet formam, s. vt tegat mucilagines exeūtes à cerebro, & celet eas. In interiori autē parte iuxta duram matrē, est quoddā cōcauū os duo habens foramina, per quæ intrat odor, & exit mucilago. In ossis concauitate iacent duæ carunculæ spongiosæ, instar duarum paruarū māmillarū, à quibus sugitur fumus, qui est vapor deferens odorē. Sub quibus māmillis sunt duo ossa foramen triangulare habētia, quæ coniunguntur ad vnum latus eleuatum ꝯm forāmen nasi, & duos angulos: à termino quorum inferiori adiungitur chartilago quædam, sicut in alijs locis, coniungens carnem cum ossibus, quasi inhæsio carnis pendentis circa foramina nariū. Itē in folijs narium sunt duo lacerti, quorum motus dilatatur & cōstringitur in horis necessitatis, vt in impedimentis diaphragmatis. Itē superius in radice nasi sunt duo foramina exeūtia ad angulos lachrymales oculorum, quibus exeunt lachrymę: signum huius rei est s. *Al. formā.

B quando collyriū apponitur, eius odor sentitur: sed sapor lingua percipitur. Item ferè ab intēriori parte nasi directe post palatum procedunt foramina duo quadam tela interposita vsq; ad radicem linguæ. Quorum iuuamentum est, vt intret aer ad cor refrigerandū, & pro parte exeat, ne totus cadat in offensiōnem vocis: vnde illi, qui habēt illa foramina stricta, vel oppilata, imperfecte & confuse formant voces. Sed quæritur, quare inter cætera organa sensuum, semper aures ac nares sint patulæ, alia qn̄q; aperta, cum continua operatio debilitet sensum: vt patet in oculis piscium, qui non discernunt inter medios colores ꝓpter debilitatem visus ex continua apertione: & in hoīum odoratu, qui non discernunt inter medios odores, sed inter extremos tantū, scilicet inter fœtidum, & aromaticum. Ad hoc potest dici, ꝙ nares semper sunt apertæ, vt per ipsas continua fiat inspiratio aeris ad infrigidationem cordis, dum os clauditur, cum vehemens odoratus non sit necessarius hominibus, sicut quibusdam brutis, quæ mediante odoratu nutrimentum acquirunt. *Al. inferiori. *Al. descēsionē

De Anatomia Oris, & primum Linguæ.

CReauit Deus os tanquam necessarium instrumentum gustus. In cuius radice sunt duo foramina interius: vnū foramen ad ventrē inferiorem, per quod intrat cibus in stomachū: aliud ad ventrem superiorem, per quod intrat aer ad cor & pulmonem. Est ergo os vas vniuersale or-

C ganorum locutionis in homine, & vociferationis in brutis, quæ sunt dētes, labia, palatum, & lingua, & vua, & duæ amygdalæ. Sunt autem linguæ multa iuuamenta: vnum, est decisio vocis & extractio literarum: aliud iuuamentum, est conuersio cibi masticati: tertium, est discretio gustus. Et ei præstat sensibilitatem quidam neruus descendens à quinto pari neruorum cerebri, qui circundat ipsam. Sub radice linguæ sunt duę concauitates, quæ fontes siue hauritoria appellātur, in quibus saliua digeritur. In istis concauitatibus sunt quædam carnes glandulosæ, quæ parant humiditatem organis oris, ne ex nimio motu arefiāt. Componitur autem lingua ex carne alba cum rubore, ex venis minutis & subtilibus, deferentibus sanguiuem per diuersas partes eius. Propria figura est linguæ, vt sit mediocriter lata, longa, spissa, acumen habens in suo principio: vnde qui habent linguam nimis acutam, vel nimis obtusam, peccant in formatione vocis. Habet autem lingua ix musculos in sui compositione, varios eius motus perficientes: & habet binos & binos musculos singulis motibus deseruientes, non enim tanti & tam varij motus ab vno musculo poterant, perfici. Veniunt autem duo musculi ei ab additamentis sesaminis, i. quibusdam paruis ossiculis ad modum seminis sesami, & sunt supplementa spondylorum colli. Primi ergo duo à latere subintrant linguam, facientes motum dilatationis. Veniunt autem alij duo musculi ei à superori

D parte lambdæ, directe subintrantes ipsam, facientes motum circūuolutionis. Veniunt vero ei alij duo ab inferiori mandibula, vnus ab vna parte, alius ab alia, facientes motum duplicationis. Venit iterum ei musculus vnus à superiori parte lambdæ, attingens vsq; ad medium linguæ, faciens motum retardationis. Et sicut cerebrum diuisum est in multas partes, vt si impedita fuerit operatio vnius virtutis & partis, vigeat altera pars: sic & lingua diuisa in duas partes cōsimiles, vt si forte paralytica sit vna medietas, reliqua motum suum & sensum non amittat.

De Anatomia Dentium.

CReauit Deus dētes propter multiplex iuuamentum, s. propter decisionem cibi ad præparandum stomacho, & meliorem decisionem vocis, & pp arma in quibusdam animalibus, sicut in apris. Horum tres sunt species secundum tres speciales decisiones ciborum. Quidam.n. dicuntur incisores siue incisiui, qui lineare habent acumen ad modum cultelli: quorum officiū speciale, est frangere siue incidere. Quidam dicunt canini, qui pineale hn̄t acumen: quorū speciale officiū est frangere siue constringere. Quidā latam habent figuram superius, & asperam sicut mola: quorum speciale officium est molere, & remollire, & in minutissimas partes cibos diuidere. Infigunt autem dentes gingiuis in quibusdam caueis per fortia ligamenta, quorum radices teguntur quibusdam additamentis carnium. Maiores autem dentes per plures radices figuntur, parui dentes

per pauciores, vt per vnā vel duas. In brutis animalibus, sicut in hominibus, vnicus est ordo dentium, præterq̄ in quibusdam, vt piscibus, in quibus est multiplex ordo dentium, sed vna maneries tm̄, s. dentes fractores siue canini: non. n. est eis necesse, nisi vt frangant cibos, non. n. possunt molere & diu tenere in ore, & hoc aqua impediente, quæ subintrat: similiter in lupis multiplex est ordo dentium. Quibusdam ēt dantur dentes ad armaturam, sicut apris: & sicut cornua dantur alijs ad armaturam. Quędam animalia habent duas maneries tm̄, sicut incisiuos & molares, vt oues, & boues, & equi, & cætera alia multa. Dicuntur autem secundum cursum naturalem in homine & numerum xxxij dentes, xvi in superiori mandibula, & totidem in inferiori. Vnde superius in anteriori parte duo incisores, postea duo quadrupli, vnus ex vna parte, alius ex alia: qui duo dentes vltimo adueniunt, sicut postremo tempore crescunt ipsius crementa, s. in iuuentute. E

De Anatomia Vuulæ.

VVula autem est quoddam membrum supra radicem linguæ situm: & apparet visui aperto ore & demissa lingua. Huius est iuuamētum duplex, scilicet vt detineat aerem, ne subito intret cum suis nociuis qualitatibus ad ipsum cor: aliud, ad meliorem formationem vocis, est enim quasi secunda canna vocis, epiglottis vero prima. Vnde illi qui habent incisam vuulam aut deperditam, plurimum habent raucam vocem. Vnde Hippocrates in prognosticis: ‖ Vuulam incidere timendum est. Subiacent ei duæ pelliculæ, quæ galsamach dicūtur, iuuantes ipsum in suo officio. Duæ amygdalæ sunt, quasi duæ auriculæ ante os gulæ, quodam modo claudentes cibum: & vuula media inter has, ne declinet in hanc partem vel illam. F

In libro pgno. cō. 3. t. 21. 4ª. 209. e.

De Anatomia Gulæ.

GVla est quoddam membrum compositum ex duobus panniculis, recipiēs cibum & potum intra se, qui fertur ad stomachum. Huius interior panniculus componitur ex villis longitudinalibus, ex quibus habet vehementem attractum: exterior vero panniculus componitur ex villis latitudinalibus, ex quibus facit compressionem eorum, quæ recipit: & componitur ex alijs villis trāsuersorijs, ex quibus habet aliquantulum retinere: propter hoc difficilis est vomitus. Procedit autem gula directe vsq; ad quartum spondylum pectoris. Vnde ibi incipit declinare versus dextram partem, donec coniungatur cum diaphragmate, cum quo alligatur fortiter. Postea declinat ab ipso, donec perueniat ad locum vbi coniūgitur cum ore stomachi, vt circa xij spondylum. Hac autem ratione declinat ad dextram partem ipsa gula, scilicet vt faciat venæ concauæ locum, transeunti ab hepate ad ipsum cor. Si quæritur, vtrum ipsa gula cum ore stomachi cōtinuetur, potest dici q continua est cum eo, tamen habens aliam compositionem, quoniam os stomachi magis est neruosum, gula vero minus. Continuatur vero gula superius cum palato. G

De Anatomia Stomahi.

CReauit Deus stomachum, membrum cōcauum, & oblongum, rotundum in sua lōgitudine: concauum, pp meliorem receptionem: rotundum, ne si esset angulosus, colligeret in se nociuas superfluitates: oblōgū, quia si fuerit penitus rotundus, impediret ipsum diaphragma à motu suo, & ipsa spiritualia: vnde illi qui habent stomachum rotundū, post prandium difficulter inspirant & expirāt. De tali loquit̄ Galenus, Vidi quendā &c. Habet aūt stomachus duplex os, vnum inferius, quod clauditur quādiu celebratur digestio prima: postea aperitur, & exit massa in eo contenta ad intestina. Os vero superius neruosum est valde. Nam quidam neruus crassus descendit à cerebro, & intrat gulā, & per ipsam descendit ad os stomachi, in quo dilatat̄, vt ipsum efficiat multum sensibilem, vt ex sensibilitate sua sentiat suam inanitionem, similiter & repletionē. Membra enim inanita trahunt à venis, venæ vero sugunt ab hepate, hepar à venis mesaraicis, mesaraicæ ab intestinis & stomacho, stomachus autem inanitus appetit: vnde si prædicta patiun̄ oppilationē, stomachus patitur fastidium. Componitur autem stomachus ex duobus panniculis, quorum interior est magis tener & magis neruosus, exterior vero spissior & magis carnosus. Interior vero panniculus componitur ex quibusdam filis longitudinalibus, quibus mediantibus fortiter attrahit: & ex quibusdam transuersis. Exterior vero panniculus componitur ex filis latitudinalibus, vt comprimat & exprimat massam in stomacho contentam, quādo opus est. Sed quæritur cum virtus digestiua fundet̄ in exteriori panniculo, sensibilitas in interiori, quare neruositas sit magis interius, q̄ exterius. Ad hoc dicēdum, q digestio viget secundū caliditatem: calor autem agit in partes remotas sicut in propinquas, sensus autem tactus in ppinquas tm̄: propter hoc pāniculus deseruiens tactui, magis neruosus est. Ascendunt autem exteriorem pāniculum venæ & arteriæ, deferentes sanguinem ad eius nutritionem, quia carnosus est, & caro habet nutriri ex sanguine: quę tandem venæ & arteriæ dilatantur in tātum, q circundant totum stomachum & intestina in modum cuiusdam sacci, quod tegmē & girbus appellatur. Et est spissum, carnosum, pingue, vt intus detineat calorem naturalē stomachi. Pinguedo. n. extra circundans ipsum, claudit fumos calidos ne euaporent, sicut patet in cibis pinguibus: & sub pinguedine supernatāte diutius retinetur calor. Et talem habet situm & positionē stomachus. Et superior eius pars declinat versus sinistram, vt det locum hepati superiacenti sibi lateraliter in dextra parte. Secundum magis tamen declinat eius superior, q̄ inferior pars, quia maiorem locum occupat hepar, quam splen, cū in se contineat H

hepar

A hepar materiam & nutrimentum totius corporis: Splen vero vnam eius superfluitatē, s. fęcem, siue sanguinem melancholicum, qui transmittitur ad superiorem partem stomachi, vt ex sua stypticitate & acetositate prouocet appetitum: vnde styptica & acetosa prouocant appetitum. Et hoc est vnum iuuamentum splenis à superiori. Aliud autem iuuamentum inferius est, quia quanuis ex sua complexione sit frigidus & siccus, tamen ex calore actuali, quem habet in se, calefacit stomachum inferius. A cysti autem fellis trāsmittit̃ cholera ex alia parte ad stomachum propter digestionem confortandam, & propter eius nutritionem. Vnde stomachus debet habere triplex nutrimentum, vnum à massa, quam continet in se, aliud à sanguine transmisso sibi ab hepate, tertium à cholera sibi transmissa à cysti fellis. Hepar autem in sua concauitate, quæ sima appellatur, amplectitur vnam partem stomachi, vnde illa pars cæteris calidior est.

De Anatomia Intestinorum.

CReauit Deus plura vasa fæcum, in longitudine, sua inuoluta, & reuoluta, vt morã faciat in eis massa cōtenta, donec attrahatur ab hepate p̱ venas mesaraicas id, quod subtilius est & melius ad nutritionem omnium membrorum. Si enim omniū vnū vas esset & breue ipsarū fæcū, statim separaretur fæx illa à corpore. Vnde duplex accideret incōmodum, resumptio cōtinua ciborum, B & continua desessio. Per primum impediretur homo à suis negocijs alijs, & oporteret eum semp̱ vacare super acquisitionem victus: per secundum & turpe haberet nocumentum, & potius assimilaretur beluæ, q̃ creaturæ rationali. Item alia est ratio melior, quare sunt longa, & inuoluta, s. vt nutrimentum cōtentum in intestinis euadat, & elabatur à primo ordine venarū mesaraicarum, & reuolutione sequente redeat ad tertium ordinem. Quia multiplex est ordo venarum mesaraicarum: quarum quædam sugunt à stomacho, quædam ab intestinis: quę quidem venæ in multis locis subintrant ipsa intestina, quędam superius, quædam inferius: quarum venarum orificia contiguantur cum fæcibus ipsis. Sunt aūt sex intestina numero: quorum primum est duodenum siue portenarium, secundum ieiunum, tertium inuolutum siue ileon, quartum cæcum siue orbum aut monoculum, quintum colon, sextum extale vel extēsum siue longaon. Quorum intestinorū superiora tria sunt graciliora & subtiliora propter hoc, vt facilius penetret ad ea virtus delata ab hepate, quia massa in eis contenta & subtilior & liquidior est. Tria vero inferiora sunt crassa, quia massa in eis contenta crassior est & terrestrior, pungens & mordicans ipsa vasa, in quibus cōtinetur. Primum autem intestinū quod dictū est, duodenum appellatur, quia cōtinet xij digitos eius cuius est in longitudine: & coniungit̃ ipsi stomacho inferius, sicut gula superius. Differunt, tum C quia largum est orificium gulę plus, q̃ illius intestini: & ipsa gula crassiorē & fortiorē habet compositionem propter massam crassiorē, quam in se continet, quæ est liquidior q̄n descendit in hoc intestinum. Dominatur autē in hoc intestino neruus ƒm latitudinē, quo mediante expellit cōtenta à se. Et componitur ex duabus tunicis sicut quodlibet aliorū, tamen debilem habet expulsiuam: attractiuam vero nō oportet vt fortem habeat, q̄a stomachus superpositus expellit à se quod continet ipsum intestinum: & inferius intestinum trahit ab ipso intestino: & massa ex sui grauitate se ipsam deprimit. Est autem hoc intestinum rectum & extensum duplici de causa: quarum vna est, vt det locū hepati à dextra parte, & spleni à sinistra: alia causa est, q̄a omnis penetratio per rectum & extensum facilior est, q̃ per nodosum & tortuosum. Post hoc intestinum sequit̃ aliud, quod ieiunum appellatur, q̄a in aīalibus mortuis vacuum inuenitur: Cuius rei causa duplex assignatur: vna multitudo venarum mesaraicarum sugentium ab ipso fortiter massam in eo coadunatã: alia causa est multitudo choleræ descēdentis à cysti fellis ipsum pūgentis & mordicantis ipsum, & cogētis ad expulsionem. Sed quærit̃, quare non accidat idē de inferioribus intestinis. Ad hoc dico, q̄ cholera in stomacho pura est, & sine admistione cum massa, & propter hoc magis violenta, q̃ in alijs intestinis, in quibus admiscetur cum fæcibus, & vires suas amittit. Hoc intestinum sequitur D aliud, quod ileon appellatur, ab ile, q̄m cōfusum siue inuolutum appellatur, quia multas habet inuolutiones propter multiplicem ordinem venarum mesaraicarum ad ipsum descendentium: cuius inuolutionis ratio superius assignata est. Post hoc sequit̃ aliud, quod orbum siue monoculum appellatur, quod crassum & gibbosum est absq; inuolutione, vt in eo tota fęx colligi possit: quia in isto intestino primo fit putrefactio massæ, quia colliguntur ibi sordes, vt simul expelli possint, quia facilior est expulsio fæcis in summa, q̃ illius dispartitę. Item aliud est in causa, s. ne descendant in colon, & ibi ex crassitie & multitudine faciāt oppilationem. Item aliud est in causa, vt colligantur sordes siue fæces, vt excusetur homo à continua desessione: quod accideret, si statim q̄n acciperetur, descenderet fæx illa. Item hoc intestinum declinat magis in dextram partem, vt conforte tur per calorem hepatis in illa parte existentis. Crassam & amplam habet compositionem, ne lædatur à crassitie fæcis contentæ in ipso. Habet autem vnum solum foramen, & hoc propter situm suum & positionem. Non dico, q̄ sicut stomachus, quia stomachus protēditur in longum, vnde facta sunt ei duo orificia, vnum inferius, & aliud superius: istud vero eleuatur in gibbositatem, & latus versus dextram: & vt dictum est, vnū foramē habet à latere, cui iūgūtur duo foramina duorum intestinorum, quorum vni continuatur inferius, & alteri superius. Et decipiuntur quidam dicentes in stomacho crassari fęces propter nimiã suctionem venarum mesaraicarum ab ipso, cum

paucæ vel nullæ ad ipsum dirigantur. Post hoc intestinum sequitur aliud, quod colon appellatur E à colando, quia angustum est ad modum colatorij. Istud inuolutum est, vt fiat gradatio fæcis contentæ in orbo ad ipsum, ne simul tota fęx ad vnum descẽdat: vnde in ipso diuersę accidunt passiones propter eius angustationem, & fæcis crassitiem. Eius inuolutio incipit ab vna parte, & flectitur in oppositum, & tandem redit ad medium, vbi coniungitur cum ore vltimi intestini, quod longaon vel extensum appellatur. Et in sua extremitate quatuor habet lacertos, quibus mediantibus anus clauditur, vt teneatͬ fæx & expellatur. Istud autem intestinum habet villos longitudinales, quibus mediantibus fortem habet attractionem. Sed quæritur, quare non habeat villos latitudinales propter compressionem, quæ ei necessaria esset. Ad hoc dicendum, quòd ab extrinseco habet iuuamentum fortis expulsionis, quia in mirach pellicula inuoluente intestina sunt octo lacerti, quibus mediantibus fit expulsio fortis ab isto intestino. Hoc autem vltimum intestinum, rectũ & extensum est ratione superius assignata: sed proximum suprapositum s. colon, est inuolutum, ne si esset rectum & extensum, fæx tota descenderet in ipsum, quæ debet colligi in orbo paulatim & successiue. Et in illa comparatione se habet orbus ad stomachum, colligendo eius superfluitates, in qua comparatione se habet vesica ad hepar, colligendo eius superfluitates.

De Anatomia Hepatis. F

ET creauit Deus hepar, vt esset vas generationis sanguinis, & origo venarum: tñ in hoc dissentiunt Aristoteles & Galenus. Vult enim Aristoteles, ꝙ cor sit principium sanguinis, & probat ꝙ hepar non, his rationibus. Hepar enim componitur ex venis: componentia vero sunt priora composito: ergo hepar non est principium venarum. Item hepar carnosum est: & venę potius à neruo, ꝙ̃ à carne nascuntur, neruo. n. magis assimilantur. Item virtus vitalis influit à corde ad cætera membra: vita autem in calido & humido consistit, & ita in sanguine: quare sanguis à corde. Gale. dicit, ꝙ ab hepate, hac ratione. Sanguis generatur ab hepate: ergo hepar est principium sanguinis. Item alia rõne. Superfluitates rei, originem illius circunstant: sed vrina est vna superfluitas sanguinis, quæ continetur in vesica: item sanguis melancholicus est alia superfluitas, quæ continetur in splene: item sanguis cholericus est alia superfluitas, quæ continetur in cysti: omnes istæ superfluitates, & earũ vasa, collocãtur circa hepar: ergo in hepate est principiũ sanguinis, cũ superfluitates circunstent ipsum. Ad hoc dicit auctor, ꝙ nihil prohibet sanguinẽ ortum habere ab hepate, licet hepar carnosum sit, vena aũt sit neruo similis, sicut in luto crescit corallus. Potest autem dici, ꝙ tam cor, ꝗ̃ hepar, est principium sanguinis: sed primum & mediatum principiũ est cor, ab eo enim est calor artifex: hepar vero est principium immediatum, & proximũ. Hepar cõcauũ est G ex vna parte, gibbosum ex alia, positum sub diaphragmate, declinans magis versus dextrã: Concauum, propter meliorẽ receptionem, recipit enim stomachũ ex parte intra cõcauitatem suã: vnde habet plura additamenta, quædam minora, quædam maiora: quæ se habent ad concauitatem stomachi, in cõparatione digiti ad manum: membra enim bonæ comprehensionis debent esse, sicut volę manuum &c. Extrinsecus autem gibbosum est hepar, vt forma eius exterior sit similis formę corporis interioris: corpus. n. interius rotundum est. Et hepar coniũgitur spinæ dorsi: vnde ſm formam rotundam ei assimilatur. Ponitur autem in dextra parte ex directo, vt directe suscipiat supra se insufflationem cordis ipsum viuificantis. Ab inferiori autem concauitate hepatis exit quædam vena, quæ post suum exitum in vna parte diuiditur in plures ramos, s. in quasdam venas subtiles, quæ mesaraicæ dicuntur: quarum quædam subintrant intestina, & sugunt ab eis: quædã vero subintrant stomachum, & ibi terminantur sugentes ab ipso quod melius est & subtilius. Prædicta autem vena ramificatur & diffunditur per totam ipsius substantiam. Ex parte quidem eius gibbosa rami hepatis iterum conueniunt, & cõstituunt quandam venam maximam à gibbo hepatis, quæ caua vena appellatur: & dirigitur ad ipsum cor, vbi ramificatur interius in concauitate, quæ lactea appellatur, quia quasi lacteus est humor ille, quem sugit ab intestinis, & à stomacho. H

De Anatomia Vesicæ, Fellis, & Splenis.

CReauit Deus singula vasa singulis superfluitatibus sanguinis, quia plura cõferunt iuuamenta naturæ. In secũda enim digestiõe tres superfluitates exeũt à sanguine, s. spumosa sup̃fluitas superius calida & sicca, quæ cholera appellatur: & fæx inferius residet, quæ melancholia dicitur: & aquosa superfluitas, quæ admista sanguini phlegma appellatur, intrans autem vesicam vrina dicitur. Fecit enim natura duas cystes, i. vesicas, maiorem s. & minorem, sed maiorem, s. vesicam vrinæ: minorem autem, quæ cystis fellis appellatur scilicet folliculus cõtinens cholerã. Et supponitur ille folliculus, s. cystis fellis in concauitate hepatis, s. in loco generationis sanguinis, habens continuationem cum hepate, & habet tres meatus. Vnus dirigitur ad fundum stomachi, quo transmittitͬ cholera in ipsum stomachũ, propter digestionem confortandam. Alium habet meatum, qui ad intestina dirigitur per plures ramos, vt ad ieiunum, per quos transmittitur cholera ad mundificationem ipsorum intestinorum: vnde ex oppilatione cysteos fellis plures accidunt passiones in intestinis: cholera enim quæ transmittitur, mordicando & pungendo mouet intestina ad expulsionem. Habet autem meatum ad ipsum hepar, quo mediãte sugit ab hepate, quod calidum est ad sui nutrimentum, quia calidæ & siccæ complexionis est. Collum habet iste folliculus, in quo dominantur

A minantur fila longitudinalia propter attractionem fortem. Componitur autem filis latitudinalibus propter expulsionem: & filis transuersis, propter retentionem. Proprium autem vas superfluitatis melancholicæ est splen. Ponitur autem splen inter duo membra calida, cor s. & hepar, vt sua potentiali frigiditate inducat temperantiam in extremis, est enim melancholicæ cõplexionis. Et habet duos meatus: Vnum, qui dirigitur ad os stomachi, quo mediante transmittitur melancholia ad illam partem, ad prouocandum appetitũ: vnde ex oppilatione splenis accidit fastidiũ: sicut ex nimia apertione eius, & transmissione melancholiæ superflua, accidit bulimus, siue caninus appetitus: Alium autẽ meatũ habet, qui dirigitur ad hepar, quo mediante sugit ab ipso, quod melãcholicum est ad sui nutrimentum. Habet autem figurã linguæ aliquantulum oblongã, & ad modum cinguli cingit ipsum stomachum: ex altera parte coniũgitur hepati, vt sugat ab eo, quod melancholicum est. Et propter hoc in passione splenis patitur stomachus, qm̃ nõ trãsmittit ad ipsum melãcholiam in debita quãtitate: patitur etiam hepar qñ non attrahitur ab eo melãcholia in debita quantitate, qm̃ ex retentione eius in hepate infrigidatur hepar, & accidit error secundæ digestionis. Componit autẽ splen ex crassa carne & dura & melãcholica, rara tñ & porosa, vt possit suscipere intra se melancholiam ad sui nutrimẽtum, cum melancholica superfluitas generetur ex B sanguine, vt deportet sanguinẽ per mẽbra: neq; enim est necessariũ totã superfluitatẽ illã dispergi p mẽbra: necesse autem fuit illã separari à sanguine, & vno loco deponi, donec eijceret à corpore.

De Anatomia Renum.

CReauit Deus duo colatoria, qbus separet aquositas à sanguine, ne sanguis corrumpat per ipsam: quæ quidẽ renes appellãtur. Et sunt duo potius, q̃ vnũ, quia si esset vnũ solũ, oporteret esse amplũ, propter superfluitatem aquosam quã reciperet, & sua amplitudine impediret alia mẽbra vicina sibi: ꝑpterea sunt duo parui, vt suppleat officiũ vnius magni, quia non habet locũ alijs mẽbris sufficientẽ. Itẽ alia est ratio, quare sunt gemini, vt si impediatur vnus aquosam superfluitatem recipiẽdo, accipiat eã alter pro maiori quantitate. Habet autem sitũ vnus in dextra parte, alter in sinistra, vt directe sibi opponãtur: quia ille, qui est à dextra parte, superius collocat & coniungitur hepati: ille qui est à sinistra, inferius locat, vt amplificet locũ spleni. Sũt autẽ renes ex solida substãtia, ꝑpter multiplex iuuamentũ. Vnũ est, vt concurrant multa in paruo spatio, & recipiant multã sup̃fluitatem in paruo spatio. Aliud est, vt sua soliditate resistãt humoribus, vt humori cholerico pungẽti & scindenti, q transit ad ipsos à stomacho. Tertium iuuamentũ est, vt ex sua duritie & soliditate cõprimant sanguinẽ cum superfluitate, ad modũ duorũ nodorum cõprimentium C aliquos meatus, rectificando sanguinem ad sui nutrimentũ, reprimẽdo aquositatẽ. Triplex enim est sepatio sanguinis ab aquositate: prima in gibbo hepatis: secunda in caua vena, à qua transmittitur aquositas cum primo sanguine, quasi lotura carnium ad ipsos renes, quibus fit secunda separatio: in renibus vero tertia. Vnde si meatus renũ nimis aperiant, vt sanguis fluat in vesicam, sanguis tunc exit in vrina. Habent autẽ renes duplex os: vnũ superius, per quod trahũt ab hepate p quosdam canales: aliud per quod emittitur inferius ad vesicã. Dirigitur autem quædam arteria à corde ad hepar per medium hepatis ad renes, deferens eis spiritũ vitalem siue vitam. Itẽ quædam venæ diriguntur ab hepate ad ipsos renes exterius, deferentes sanguinis nutrimentum ad exteriores partes renum. Interius.n. non habent renes venas, sed nutriuntur à sanguine, quẽ attrahũt per cãnales cum aquosa superfluitate. Coniunguntur autem renes cum quibusdã spondylis dorsi: vnde transmittunt eis vestem, quæ vestit eos exterius, & dant eis sensibilitatem. Habent autem figuram intus concauam aliquantulum, exterius gibbosam & nodosam. Et circa orificia, quædã habent additamenta, quæ circundantur pinguedine, cuius ratio per similia alibi assignatur.

De Anatomia Vesicæ.

SIcut creauit Deus proprium vas superfluitatis primæ digestionis, ita creauit proprium vas su- D perfluitatis secundæ digestionis, vt vesicã vas vrinæ. Habẽt ergo renes duo emunctoria, quasi duos cãnales, per quos transuehitur vrina post separationem eius à sanguine in vesicã. Subintrãt ergo illi duo cannales exteriores tunicam vesicæ circa medium tumorem eius: & fluit vrina inter duas tunicas ex vtraq; parte vesicæ ad os illius: vbi tandem intrant per interiorem tunicam vesicę penetrando ipsam. Et dum intrat vesicam vrina transmissa à renibus, clauditur exterius os vesicæ, ne aliquid exeat: & è conuerso dum exit vrina à vesica, clauduntur duo prædicti meatus, ne aliquid subintret vesicã interim: & hoc per dilatationem interioris tunicæ, & comprehensionẽ eius cum exteriori. Contexta est aũt exterior tunica ex filis lõgitudinalibus, & viget in ea magis attractiua: Interior autem tunica contexitur ex filis latitudinalibus, & hoc propter cõprehensionẽ: & ex transuersis, propter retentionem. Os autem vesicæ constat ex quibusdam lacertis, quibus mediantibus constringitur & aperitur in horis necessarijs. Duplicatur autem eius interior tunica ad exteriorem, & in fundo vesicæ, quia necessarium fuit vt esset densa & fortis, ne acutis humoribus & sanguine melancholico scinderetur: quod accideret sibi, si subtilis esset compositionis.

De Anatomia Matricis.

CReauit Deus matricum radicẽ, vt esset instrumẽtum & locus generationis in muliere. Cuius collum est in cõparatione virilis virgæ: & eius siphac, s. interior cõcauitas, est in cõparatione

oſchei i. burſæ teſticulorum: & hac comparatione ſe habet inſtrumẽtum generationis in muliere E ad inſtrumentum g̃nationis in maſculo, in qua ſigillum imprimẽs ſe habet ad ſigilli impreſſionẽ in cera. Inſtrumentũ fœminę habet figuram inuerſam & protenſam i. fundatam intus: inſtrumentum hoĩs habet inuerſam & protenſam extra. Collum aũt matricis lacertoſum eſt, multas habens pelliculas & inuolutiones ad modum burſæ, ſicut & collum veſicę, vt poſſit dilatari & conſtringi, quãdo opus fuerit. Qm̃ ante horam partus ipſius fœminæ os matricis cõſtringit̃ ſm oẽs ſuas plicas ad modum roſæ, cuius folia complicantur anteꝗ̃ expandatur ipſa: vnde ita ſtrictus eſt meatus colli matricis, ꝙ ſolummodo viam habet vrina per ipſum. In prima autem defloratione dilatatur collum matricis, & rumpunt̃ quædam venæ ſubtiles, quæ ſunt in dextra parte ipſius colli, & exit ſanguis. Duplex vero eſt os matricis, vnum exterius, & apparet viſui, ad quod terminatur collũ matricis: aliud vero interius, in quo inchoatur collũ. Iſtud vero os in hora conceptionis ita clauditur, ꝙ non poſſet etiam acus intrare: ita enim diſpoſuit natura, ne poſt cõceptionẽ aliquid de ſpermate exeat, vel de alijs ſuperfluitatibus ſubintret, & lædat fœtum. In hora autem partus ita dilatatur collum matricis, ꝙ eius amplitudo ferè concauitati interiori ipſius matricis adæquatur, ad modum roſæ, quæ tota expanditur ſm oẽs ſuas partes. Interius aũt circa medium tumorẽ ipſius matricis ſunt duo additamenta inuerſa, ſiue protenſa, ſicut duo cornua vel duo capita mammillarum, F quibus adhærent duo fœtus, vnus à dextra parte ſ. maſculus, alius à ſiniſtra ſ. fœmina. Sicut enim natura exterius præparauit duo inſtrumenta nutritionis ſ. duas mammillas, ita interius duo ſuſpẽſoria: & ſicut plures ſunt mammillæ extra & intra, & plura ſunt iuuamenta matricis interius, quæ etiam viſui apparent. Vnde quidã per ſimile dicebant decepti, in muliere eſſe quinꝗ; cellulas, quidam ſeptem, quia tot fœtus poſſunt ſimul eſſe in matrice. Ad hoc dicendum, ꝙ ſicut in arbore plura pira apparent vel adhærent in ſtipite prouenienti ex arbore, à quo accipiunt nutrimentum, ita in matrice poſſunt plures fœtus adhærere vni additamento, à quo omnes accipiunt. Patiunt̃ autem iſta duo additamenta duas diſtinctiones corporis mãmillæ: vnam, ꝑp colligantiam vnius cũ dextra mãmilla: reliquã, ob alterius cũ ſiniſtra. Dicit Hippoc. ꝙ ſi gracileſcat dextra mãmilla, maſculi abortum faciet. Ponitur inter longaonẽ & veſicam, & illi eſt illud inteſtinum, quaſi culcitra ſuꝑ quã quieſcit. In quibuſdam collũ matricis eſt gracilius, & longius, & tortuoſius: & in quibuſdam breuius, & rectius, & craſſius: ſicut in quibuſdam viris virga gracilis, longa, & tortuoſa: in quibuſdam, aliter diſpoſita. Componitur aũt matrix ex duabus tunicis, quarum exterior magis carnoſa eſt: interior vero magis neruoſa aliquantulum, vt ſenſum poſſit habere, non tamen magnum, quia ſi nimium ſenſum haberet, matrix nimis læderetur in partu. Exterior aũt ſpiſſior eſt G ꝑp hoc, vt ſeruaret naturalem calorem: interior autem ligamentalis eſt, ideſt ex ligamẽtis, & componit̃ ex omni genere neruorum, ſ. longitudinalibus, latitudinalibus, & tranſuerſalibus. Alligatur autem matrix ſpinæ dorſi fortiter poſterius, & duabus coxis. Similiter eius ligamenta deſcendunt ad genua: à genibus vſq; ad pedes. Superius autem alligatur diaphragmati, cuius ligamenta aſcendunt vſq; ad mammillas & oculos. Sub iſtis autem additamentis extra ex vtraq; parte inferius prope os matricis ponũtur duo ianitores, quaſi duo oua, ſ. teſticuli, qui ſcilicet aliquãtulum ſunt latiores, ꝗ̃ teſticuli maris, qui aliquantulum ſunt oblongi: Illi latiores propter humiditatem deſcendentem: iſti oblongi, ꝑp caliditatem. Creauit autem natura iſta gemina, vt in eis eſſet locus digeſtionis ipſius ſpermatis, ad hoc vt ex ipſo eſſet materia corporis humani. Sunt autem vaſa ſeminaria antecedentia, & conſequẽtia, quibus defertur ſperma vel materia ſpermatis. Vaſa autem antecedentia ſunt quædam venæ, quæ prodeunt à cerebro vſq; ad teſticulos, & deferunt ſanguinem dealbatum, qui erat ad nutrimentum cerebri, ad ipſos teſticulos, qui mediante ſua virtute attractiua talem ſanguinem attrahunt ad nutrimentum: reſiduum autem illius nutrimenti à teſticulis tranſmittit per ſeminaria vaſa conſequentia in ipſa virga virili, & per illã in matricẽ ad generationem fœtus. Cuius quidem ſpermatis in homine ſtrictus eſt meatus & tortuoſus, & longus, vt H ſubtilietur & habilitet̃ per longum tempus: in muliere non eſt ita neceſſarium vt ſubtilietur, quia eius ſperma debet craſſius eſſe & humidius, ꝗ̃ ſperma viri, maxime ab iſto agente patiens. Propter hoc breuior eſt tranſitus à teſticulis mulieris in matricẽ: ſtatim .n. ſubintrat matricẽ ſub inferiori ore à latere matricis ex vtraq; parte illius, & non ꝑ illud os: vnde non coniungit̃ cũ ſpermate maris anteꝗ̃ vtriuſq; ſperma perueniat in matricẽ. Sub interiore autem ore matricis, illius iacet os aliud ſ. veſicæ, quod ſubintrat collum matricis, & ita exit vrina ſm eandem viam, per quam intrat ſperma. Conueniũt aũt ſpermata maris & mulieris in matrice ita, ꝙ ſperma maris agit in ſperma mulieris: ſperma autem maris naturaliter intendit imprimere formam eius, à quo decidit, & ſperma mulieris intendit ſuſcipere. Illud autem facit ſperma viri in ſpermate mulieris, vt dicunt alij in ſanguine menſtruo, quod facit fermentum in paſta, ſ. ebullitionem. Et Gal. vult, ꝙ vtrunq; agat in reliquum, & patiatur à reliquo. In principio .n. admiſcentur ſpermata, & fit ſpuma in eis mediante ventoſitate eleuante ampullas. In ipſis .n. ſunt tres ſpũs, ſ. naturalis, ſpiritualis, & vitalis, qui mouent materiã quolibet genere motus: quorum quilibet intendit ad generationem propriæ cauſæ materialis, ſ. ſpiritus vitalis ad generationem cordis, ſpiritus naturalis ad generationem hepatis, & animalis ad generationem cerebri. Subintrante ergo in profundum ſpermatis ventoſitate,

In Aph. ſect. 5. Apho 38. Ext. ord. 41. a

actione

A actione trium spirituũ in medio nascitur vesicula quædã: superius aũt propè alia vesicula: à latere iuxta inferiorẽ alia. Ex prima vesicula formatur ipsum cor: ex secunda superius posita cerebrum: ex tertia hepar. Tamen maxima est dissensio inter auctores de ordine formationis. Hippo.n.in libro de natura fœtus voluit, ꝙ cerebrum esset primum in creatione, vt patet ex sensu, quia in ouo primo apparet caput pulli. Isaac videtur consentire, quia comparat hominẽ arbori inuersæ, & cerebrum radici arboris. Alij volunt ꝙ hepar primũ sit in creatione, quia illud membrum cuius operatio primo est necessaria, primo debet creari: sin minus, inordinate procederetur. Et ista ratione dicit Arist. ꝙ cor primo creatur, quia eius operatio primo est necessaria, & ideo primo debet creari: non.n.posset nutriri nisi primo vel prius fieret vita: vnde cum operatio vitalis primo sit in corde, primo creatur cor. In istis tribus membris, artifice natura petente exteriores partes, exterius terminatur vehiculũ, quo mediante alligatur fœtus vni partium capitum mãmillarum, per cuius vehiculi inferiorem meatum transmittitur de puro sanguine menstruo matris, vel alio, per quem membra, quæ prius erant alba, rubificantur. Illud autẽ vehiculũ alligat fœtũ matrici: & cum illud vehiculum posterius sit in conceptione, alijs tamen prius est in perfectione. Per sex autem primos dies in illa materia apparet spuma, & aliæ tres ampullæ principalium membrorũ. Postea per tres
B sequentes dies inchoantur interius lineationes, & punctationes aliorum membrorũ. Per primos autẽ sex dies nihil attrahit à matrice, quia parũ aut nihil deperdit de illa materia: & si deperditur, nõ est vtilis restauratio, vnde nihil attrahit. Per sex autem dies sequentes penetrãte ventositate & spiritibus ad exteriora, perficiuntur ramificationes venarum & arteriarum. Per xij dies sequẽtes, subintrat sanguis per vniuersa mẽbra carnea: vnde in abortu apparent tunc temporis frusta carnea: & per ipsos diuiditur etiã spinalis medulla à cerebro ꝑ spinam dorsi. Itẽ per ix dies sequentes distinguũtur membra à se inuicem, latera à collo, & collũ à capite, coxę à natibus, & ita de singulis alijs. Et ita in vniuerso erunt xxxv dies: tñ in quibusdã ista tempora formationis anticipant, & in quibusdã postponuntur partitiones totalis temporis formationis, tum ꝑ vnũ diem, tum ꝑ plures. Tripliciter ergo variatur totum tempus formationis: quoddã.n.terminatur in xxx diebus, quoddam in xxxv, quoddã in xl, ita ꝙ qnq; dies semper interueniũt & intercidunt. Causa autem huius diuersitatis est calor intẽsior in quibusdã, remissior in alijs: & materia magis, & minus obediens. Fœminę corpus tardius formatᷣ, ꝗ̃ corpus maris. Tẽpus autem motus, i. illud, in quo apparet vel sentit motus voluntarius ex anima sensibili, duplũ est ad tempus formationis. Tẽpus autẽ partus triplum ad tẽpus motus. Et propter istas diuersitates temporum formationis, etiã variantur tem
C pora partus. Et ideo quidã nascuntur in vij mense, quidam in viij, & quidã in ix. Totum autem quod dictum est de temporibus formationis, experimento compertum est per diuersa tempora abortuum, in qbus apparent visui antiquorum medicorum successiuæ diuersitates formationum.

De Anatomia Panniculorum Fœtus.

IN quibusdam autem materijs calor est maior. Statim aũt declinãte calore, & penetrãte in profundum extremitatibus relictis, induit pellicula ad modum corticis exterius, sicut patet in ouis, quæ vestiunt extra tenuissima tela prius, & postea testa duriore. Siſr in arboribus, quæ vestiuntur triplici cortice: & in fructibus quarundam arborum, quæ duabus vel tribus tunicis tegunt. Siſr fœtus in vtero matris inuoluitur tribus pelliculis: quarum prima versus fœtum tenuissima est, & dicitur camisia pueri vel profundatio sudoris: ista.n.pellicula abstergit puerum à sudore, qui est quasi aerea superfluitas. Inter hanc pelliculam & sequentem recipitur secunda superfluitas, s. vrina: statim.n.qñ excolatur per renes, non intrat statim vesicã, sed per quendã meatum dirigitur ad vmbilicum, vbi exit, & subintrat istas duas pelliculas, & non expellit inde ante partum, immo exit cum puero. Cuius retentionis hæc est causa, s. vt ex humiditate mollificet & ꝓfundat matricem, vt sufficienter amplificetᷣ ad exitum pueri, quia facilius excolatur ꝑ humidũ, ꝗ̃ per siccũ. Interior
D aũt tunica subtilior est cæteris: & componit ex arterijs & venis, in quibus defertur sanguis ad nutrimentum fœtus, venalis sanguis hepati, arterialis cordi: & hæc est tunica similis retinę. Prima autem superfluitas non est in fœtu, quia nihil dum est in matrice intrat per os, & ita nihil in stomachum & intestina, quod postea exeat per secessum. Venit autẽ ei nutrimẽtum ꝑ vmbilicũ de sanguine materno, qui transmittitᷣ ad hepar, & ibi quandã suscipit digestionẽ. Inuoluitur ergo tribus pãniculis fœtus, sed non ꝑꝑ dictas causas solum, sed vt fœtus firmiter adhereat matrici: nõ.n.sufficeret illud vnũ solũ vinculũ ꝑ vmbilicũ, nisi in pluribus locis ꝑ pelliculas illas alligaretᷣ matrici: habet.n.fœtus positionem & sitũ membrorũ naturalẽ ſm diuersas sui plicaturas naturales. Ambas aũt manus habet positas supra duo genua, brachijs extensis ex vtroq; latere, & faciem positã inter manus, & nasum inter genua: & habet genua flexa, & pedes iũctos: processu aũt temporis crescit, & augetᷣ vehementius, & fortius mouetᷣ. Et tendit ad exitũ triplici de causa: vna causa est propter angustiã loci in vtero materno: alia cã est ꝑꝑ defectum nutrimẽti, non.n.sufficit ei, quod transmittitur à matrice: tertia causa est angustia inspirãdi, & expirandi, & paucitas aeris, qui quidem nimis calidus attrahitur. In matrice ergo tempore partus puer conuertit se ad exitum, s. caput inferius, & extremitates superius. Hic naturalis ordo est in exeundo, vt præcedat caput, & sequantur cætera membra: caput.n.ex sua crassitiæ & grauitate facit locum cæteris membris gracilioribus. Qñ

vero præcedunt pedes, timendum est ne brachia frangantur: qñ precedit vnus pes, timendum est E
de alio: idem dico de cæteris membris. Rumpuntur.n. cotylidones, & exit sanguis cũ aquositate, qui retẽtus inter pelliculas mollificat, & perfundit matricem. Matrix autem post tantam dilatationem cito redit ad propriam vel pristinam constructionem, & hoc nimia operatione naturæ.

De Anatomia Genitalis Virgæ.

HAbet autem virga virilis compositionem ligamentalem. Cõponitur.n. ex crassis venis, neruis, & arterijs, vt recipiat multũ intra se de spiritu & ventositate, quæ faciũt ipsam inflari & erigi, quando opus fuerit, & per ipsam deportari materiam sementalem. Longitudinem naturalẽ habet inter sex, & noue digitos, vt possit attingere ad locũ sibi destinatum in proiectione sperma tis. Item hẽt duos meatus, vnum in quo defertur sperma à testiculis, aliud in quo defertur vrina à vesica, qui tñ duo meatus conueniunt tãdem in vnum meatum. In ipsa.n. virga sic accidit, sicut in collo matricis: quia per alium meatum exit vrina, & per alium meatum intrat sperma viri, tñ ipsi duo conueniunt in ipso collo, & fit meatus vnus. Veniunt autem nerui ad eius compositionẽ ab inferiori parte spinalis medulle: veniunt ẽt quædam ligamenta à pubis ossibus. Virga habet duo paria musculorum, vnum par longitudinalium & protensorum, quibus erigit & extenditur: & aliud par habet musculorum transuersorum, quibus mediantibus erigitur. Quare si vnus musculorum spasmetur, tunc declinat versus vnum latus: si alter, versus alterum declinat: si neuter, dirigitur. Istis etiam mediantibus post iniectionem spermatis retrahitur ad priorem mensuram. F

De Anatomia Cordis.

CReauit Deus cor ex carne crassa forti & dura, vt esset longinquum à læsionibus, neq; nimis velox neq; nimis tardum esset ad motum, neq; nimis paruum propter multum aerem & sanguinem quem recipit. Figura autem eius est pineata, quia latum aliquantulum in rotũdum est in parte vna: & hoc vt locum haberent amplum venæ & arteriæ exeuntes & subintrantes in illa parte. Et in alia sua extremitate punctale hẽt acumẽ, vt in vna sua parte contingeret ossa costarũ, quibus vicinatur, ne lederetur ab ipsis. Et pineatam hẽt figurã, & rotundã, quia nulla figura melius, q̃ ista, coniungit punctum cum superficie, cum à puncto per crescẽtes circulos gradatim perueniat ad vltimam superficiem. Inuoluitur aũt cor in quodam forti pãniculo ad sui defensionem, qui capsula cordis appellatur: inter quem & ipsum cor, tñ vacat spatium, quod sufficit ad plurimã cordis dilatationem, ne ex cõstrictione inducat suffocationem in ipso. Colligat autem cordi in tribus locis, s. in punctali extremitate, vbi magis est chartilaginosa, propter defensionem illius partis à duritie ossium vicinorum: & in duabus auriculis similiter. Que quidem auriculæ apparent extra, G
quasi duo additamenta carniũ, per quarũ Inferiorẽ subintrat vena deportans sanguinem ab hepate ad nutrimẽtum cordis, & ad generationem spũum, & sanguinis vitalis: Superiorem aũt auriculam subintrat cãna pulmonis deportans aerem ad temperationem caloris ĩnati: & ita leuioris, s. aeris, meatus est superior. Cor autem habet tres distinctiones, siue folliculos, ad modum quarũdam bursarum: in quarum parte suprema recipitur aer: in infima, recipit sanguis: in media, quæ fouea appellatur, fit aeris & sanguinis commistio, & spirituum generatio. Vnde ille locus in corde dicitur minera spirituum. Componitur autem cor ex oĩbus generibus filorum, s. longitudinalibus, quibus attrahit: latitudinalibus, quibus expellit: & transuersis vtrorumq;, quibus retinet. Vergit autem cor versus sinistrum aliquantulum, vt det locum hepati posito in dextra parte, ne duo tam calida membra in vna parte corporis ponantur corpus calefacientia. Sunt autem duo subintrantia cor, vena concaua deferens sanguinem ad nutrimentum cordis, & generationem spirituum: & canna pulmonis deferens aerem, vt ex ipso & aere generetur spiritus. Duo egrediuntur, sicut est vena arterialis, vel arteria venalis, quæ sic appellatur, quia media est inter venam & arteriã, quæ deferunt sanguinem calidum & subtilem ad nutrimentum pulmonis. Et propter hoc dicũt quidam, q pulmo calidam & siccam habet complexionem, quia nutritur calido & sicco sanguine, s. H
cholerico: tamen ex accidenti frigidus est & humidus, vnde dicitur proprium vas phlegmatis: humor enim distillat à cerebro ad pulmonem, quasi pluuia, vnde ex accidenti abundat in eo phlegmatica humiditas. Ista autem vena vnã tantum habet tunicam, cum omnes aliæ ad minus duas habeant: & hanc mollem habet, & hoc multiplici ratione. Vna ratio est, quia intrat substantiã pulmonis, quæ tenera est & mollis: & si vena esset crassa & dura, de facili posset siccari, & suscipere rimam & fixuram, & pulmo per ipsam. Alia ratio est, quia mollis est, vt sequatur motum pulmonis: quod non faceret si esset dura: & est ad modum iunci in aqua, qui ex sua mollitie & flexibilitate sequitur motum aquæ. Alia ratio est, quia vena non procedit per longam viam, immo tantum per substantiam pulmonis: vnde iacet super pulmonem sicut super culcitram: vnde, si sanguis venam impleat, cum non habeat durum & resistens, non lædetur ex percussione. Alia vena egrediẽs à corde est illa, quæ dicitur aorta, quæ defert sanguinem vitalem per totum corpus: & habet duas tunicas, interiorem durã, & exteriorẽ mollẽ: Duram propter subtiliorem sanguinẽ & penetrantẽ, ne ille extra resudaret: defert.n. sanguinem pulsatilẽ ista: Exteriorem habet mollẽ, qa si haberet eam durã, cũ iste sanguis pulsatilis impleret illam interiorem, & ipsa exterior ex eius duritia repercuteretur, & læderet tunc: & propter hoc exterior mollis est, vt receptio ictus siue pulsus

fit

A sit tanq̃ in molli. Ramificat autem ista per totum corpus: & eius rami interius superiacent venis quietis, vt tanq̃ volubile oĩno sustentet ab illis: exterius vero iuxta superficiẽ corporis supponuntur eis, vnde habeant ea quasi scuta & tegmẽta. Et discernitur iste sanguis pulsatilis, qui vitalis est, ab ipso qui nutrimentalis est, quoniam hic saluando exit interpolate, alius continue & quiete.

De Anatomia Pulmonis.

Viuit cor cum suis dilatationibus & cõstrictionibus & quietibus intermedijs: cuius calor excellens, signum est audaciæ: supexcellens vero signum est maniæ. Non.n. magnitudo cordis causa est audaciæ, neq; paruitas est causa timiditatis, q̃m lepus & ceruus magnũ cor habent ẽm mẽsuralẽ sibi proportionem, cum timidi sint: quædam similiter animalia paruum habent cor, sed calidum, & pp hoc audacia sunt, sicut serpens thirus, mustela &c. Et q̃m cordi necessaria fuit cõtinua aeris attractio, vt in animalibus ambulabilibus: neq; potuit attrahi ab extrinseco, tum pp loquelã & vociferationem siue cantum, tum propter corruptionẽ aeris exterius: necessarium fuit vt esset aliquod vas receptaculum aeris attracti interius, vt aer reseruaret ad tempus, & rectificaret à suis nociuis qualitatibus: quod quidẽ vas pulmo vocatur. Est igitur pulmo caro tenera & rara, vt recipiat aerem in magna quantitate. Vnde animalia, quæ magnum habent pulmonem & valde raB rum, multum morantur sub aqua: quę paruũ, parum morantur: hęc.n. frequenter inspirãt & expirant, alia vero rarius. Habet aũt pulmo magnam quandam cannam, quę superius terminat ad epiglottidem, per quam attrahitur aer: quę quidem canna ramificat & dispergitur per multã substantiam pulmonis. Et iterum ex opposita eius parte est canna, quæ subintrat cor descendendo. Non aũt mouet pulmo per se & suo proprio motu, sed potius motu dilatationis in inspiratione, & constrictionis in respiratione: qui quidem motus à cõrde sunt, q̃m in sui compositione pulmo nõ habet neruum, à quo est motus cõis membro animalis. Exterius autem inuoluit quadam pellicula, q̃ fit ex neruo dilatato circa ipsum: & ex ista pellicula totum sensum habet in se. Et est pulmo in illa comparatione ad alia ambulantia, in qua sunt branchiæ piscium ad ipsos pisces. Habet aũt pulmo quinq; distinctiones, pelliculas s. tres ex vna sua parte, & duas ex altera: duas maiores, & tres minores: vt si forte lędatur in vna vel duabus suis partibus, saluetur in alijs: q̃m si esset cõtinuatio in sua parte, læsio vnius partis per continuationem totale membrũ læderet. Habet aũt pulmo distinctiones duas maximas, & quinq; subdistinctiones paruas, quas pelliculas nuncupamus, vt si forte vna earum lædatur, & impediatur à suo effectu & actione, altera suppleat, neque cesset ab officio suo. Tres autem illarum pellicularum magis vergunt versus dextram: quarum vna non mouetur siC cut cæteræ, sed tantum ad hoc est vt per eam transeat vena concaua, quæ ab hepate dirigitur ad ipsum cor: & illa vena est quasi lectus in quo iacet. Duæ vero pelliculæ magis vergunt versus sinistrum: cuius dictionis hęc est ratio, quia tres pelliculæ à dextris sunt, vt vna illarum sit vicinior venæ concauæ, quam vestit: alia ratio est, vt exeuntes ex æquo duo panniculi ex parte cordis, cum ipso corde teneant sinistram partem pectoris. Et tres pelliculę ex parte hepatis tenebunt dextram partem pectoris ex æquo, ne aliqua pars pectoris relinquatur vacua magis q̃ alia. Tibia autẽ pulmonis, instar stipitis habentis multas radices ramificatur ẽm substantiam pulmonis: qui quidẽ rami per totum pulmonem diffunduñt ita, q eorum capita siue orificia extrinsece sunt aperta, neq; aliquo tpe clauduntur, sed sugunt continue & attrahunt superfluitates pectoralium, descendẽtes à capite ad loca inferiora pectoris. Neq; solum per illos ramos cannæ pulmonis attrahũtur superfluitates cordis, sed etiam superfluitates à capite descendentes. Est autem pellicula quædã diuidẽs suos thoraces à se inuicem, transiens per maiorem diuisionem pulmonis, quasi distinguẽs eum in duas medietates, alligatas cũ spinis dorsi posterius, anterius vero pectori. Cuius causa finalis prohibet, ne transeat aliquod læsiuum ab vno thorace ad alium, si lædatur vel patiatur prius, q̃ alius. Canna aũt pulmonis superius componitur ex anulis quibusdam perfectis, inferius autem ex anuD lis imperfectis: quanto enim magis ascendit canna, tanto perfectiores sunt circuli, ita q in ascensu decrescunt, donec perueniat ad perfectionem. Gibbositas aũt ipsorum anulorum vergit exterius, & efficit gutturis tumorem: versus aũt interiorem partem vbi deficiunt circuli, est quædam pellicula fortis & spissa, quę supplet officium circulorum. Q̃n autem cibus recipitur in gulam, illa pellicula cedit ipsi, & reflectitur interius hora deglutitionis, ne impediat illam, sicut impediret, si esset chartilago interius, sicut exterius. Superioris autem partis illius cannæ, & exterioris illius, duplex est iuuamentum: vnum, vt inspiratio & expiratio fiat per ipsum: aliud, vt sit primum instrumentum formationis vocis, et ita fiat instrumentũ virtutis voluntarie mobilis. Et est simile de pellicula cooperiente cerebrum, cuius duplex est iuuamentum: vnum, vt coniungat venas & neruos & arterias exeuntes à cerebro: aliud vt regat & inuoluat cerebrum, ne lædatur & dissipetur, cum sit teneræ substantiæ. Expiratur ergo superfluitas aerea, quę perueniens ad guttur, format vocẽ. Natura ergo format sibi superfluitates, & adaptat ad quædam sua iuuamenta, s. squamas in piscibus, & pilos in corpore. Componitur autem guttur ex tribus frustulis ad formandam vocem ẽm plures suas differentias, s. gracilem, & crassam, & ita de alijs: quoniã ad diuersos motus & cõtrarios alicuius membri, necessaria sunt plura frustula alicuius membri: sicut patet in digitis, qui ad varios motus aptantur: quorum primum frustulum est quędam chartilago composita ad modum aliarũ

*Al. thorace.

cannarum

cannarum ambarum. Ipsius circulus est imperfectus, ad modum peltæ, cuius gibbositas extra apparet in gutture: eius vero defectus est versus gulã: vnde chartilago peltalis vocat̃. Cuius quodã modo supplet defectum quędam chartilago supposita isti inferius, similiter circulũ faciens imperfectum: sed cõtrario modo se habet peltali, quia eius gibbositas interius est versus gulam, defectus vero exterius versus guttur est. Et ita se habet hæc chartilago, ꝙ oritur seu collocat̃ super inferiorẽ chartilaginem: cuius opus est, ne impediat deglutitionem, qñ gula dilatatur versus ipsam. Hæc autem chartilago cymbalaris, & coopertoria vocat̃. Et est alia chartilago, quæ appellat̃ nomen non habẽs, cũ modo colloceẽ versus partem exteriorẽ, modo versus interiorẽ, qñ opus fuerit: quia eius iuuamentum est, vt qñ deglutitur cibus in gulã, interim tegat os tracheæ: & iterum cum formetur vox in gutture, interim tegat os gulæ. Si aũt accidat, ꝙ loquatur deglutiens aliquid, remouetur id operculum, & aperitur os tracheæ: & quando subintrat mica panis per tracheam, tunc natura per fortem tussim conatur expellere illam. Chartilago autem nomen non habens, duo habet additamenta, hãc illa quæ subintrant illud cooperculum, siue cymbalarem chartilaginem, & tenẽt ipsam in debito loco & positione. In formatione autem vocis, quanto magis eleuatur peltalis & cymbalaris, tanto magis gracilescit vox, & trachea arteria tanto magis elongatur & arctatur: quando vero illæ chartilagines deprimuntur, vox crassescit, & trachea dilatatur intus magis. E F

De Anatomia Diaphragmatis.

Diaphragma est quædam pellicula diuidens regionẽ vitalium à regione nutritiuorum: vnde dicit̃ diaphragma, quasi duo frangens. Cuius compositio est ex neruis et ligamentis. Habet aũt illud iuuamentum, s. vt sit primum principium motus inspirationis, & expirationis: motu. n. diaphragmatis mouet̃ pulmo: pulmo aũt non mouet̃ ex se, vel per se, cũ non habeat neruum in se. Alligat̃ aũt diaphragma spinæ dorsi retro, & anterius pectori. Et annexum est circũquaq; corpus corpori ꝑ circuitum, per musculos aũt habet motum circularẽ. Cum aũt motus dilatationis in circulo, à medio puncto incipiat, & terminetur in extremitatibus: & motus cõstrictionis incipiat ab extremitatibus, & terminetur in medio: necesse fuit vt principium motus diaphragmatis esset in medio illius. Descendit ergo à sexto pari neruorum quidam neruus directe & perpendiculariter per mediũ punctum ipsius diaphragmatis, præstans & sensum & motum, qui postea ramificat̃, & diffunditur per totum diaphragma. Præterea veniunt alij duo nerui à quinto & quarto pari neruorum ab ipsa spinali medulla & spondylis, ferentes prædicto neruo principium: qui quidem vt adhæreat vestitur carne, vt in suo defectu subintret pelliculam illam, quæ est diuidens duos thoraces, facientes duas distinctiones pectoris: & quodam modo vestitur, & adhæret, donec perueniat ad diaphragma. Contingit autem ꝙ diaphragma quandoq; apostematur, & impeditur à suo motu: & tunc iuuatur à quibusdam musculis lateraliter ei venientibus, qui sunt 84 testante Galeno: & etiam iuuatur à folijs narium per vehementem inspirationem, & expirationem. G

De Anatomia Cerebri.

ET cerebrum diuiditur in tres substantias, in velarem, medullarem, & ventres plenos spirituũ, qui sunt principia neruorum à cerebro orientium. Cerebrum aũt est frigidum, & humidum. Frigidum vero, ne inflammetur vapore fumorum ascendentium à stomacho: & ne inflammetur motu neruorum sensibilium, vel per operationes sensibiles, vt imaginationes & cogitationes: & vt temperet sua frigiditate spiritus vitales calidos ascendentes. Molle & humidum est, vt de facili suscipiat impressiones sensibiles: & vt possit esse nutrimẽtum neruorum, qui à principio suo molles sunt, & gradatim & successiue indurantur. Item leues sunt nerui, rari, & flexuosi: leues, vt suscipiant spiritus rari, vt præstent ei facilem motum, & directum, & velocem: flexuosi, vt deseruiant membris ad regendum se faciliter versus quamlibet partem. Item cerebrum in anteriori sua parte est mollius & humidius, propter neruos sensibiles inde orientes, qui molliores habent esse, ꝙ̃ nerui motiui. In posteriori sua parte durius est, propter neruos motiuos inde orientes, qui duriores habent esse, ꝙ̃ nerui sensibiles: & propter illam partẽ, in qua est thesaurus memoriæ & repositio formarum. Cerebrum autẽ secundum latitudinem diuisum est in duas partes, vt hoc membrũ vnum, sit sicut & cætera membra bina, vt si forte lædatur vna eius pars, altera seruetur illæsa. Descendit autem posterior pars cerebri cum suis velaminibus in concauitatem spinæ, & ex illa parte oriuntur nerui, ex vtraq; parte lateraliter atq; ad ambas partes corporis vicinas tendunt. H

De Anatomia Neruorum à Spinali medulla orientium.

A Spinali medulla xxx paria neruorum oriuntur, & vnus neruus, qui caret pari. Quorum vij à spondylis colli oriuntur. Alia vero vij à superiorum costarum spõdylis oriuntur, quæ in rectitudine pectoris sita sunt. Alia vero quinq;, quę sunt post ipsa, ab inferioribus costarũ spondylis nascuntur. Oriunt̃ & alia quinq; à quinq; spondilis renum. Ab osse vero, quod renibus supponit̃, oriuntur alia tria. Post quæ alia tria ab osse caudæ nascuntur. A caudę autem summitate neruus carens pari orit̃. Primi paris egressio est à duobus spondyli primi foraminibus, quod in capitis solum musculos spargitur: & est paruum, & minutum, quoniam melius videtur, cum locus, à quo egredit̃ sit angustus. Par secundum à foramine, quod est inter primum spondylum & secundum, oritur, cuius maior pars transuersa ad cutem capitis ascẽdit, dans ei motum. Et quod primum minus facit

nus facit

A nus facit pp suā paruitatem, consequens ipsum complete emendat: musculoq; colli et maxillarum coniungitur, dans ei motum. Par tertium exiens à foramine inter ſm & tertium spōdylum, statim in duo diuiditur ex vtraq; parte: quarum vna musculis qui maxillas mouent transmittitur, & est qn̄ musculis miscet̄ temporum, & cum musculis aurium in bestijs, & qn̄q; in hominibus: alia vero pars ipsius per musculos dispergit̄, qui inter vtrasq; locant̄ scapulas. Par vero quartum inter tertium & quartum spondylum exoritur, & partitur in duo sicut præcedens, sed pars ipsius ascendēs est parua. Et quidam dixerunt iam, ꝙ ab ea penetrant rami sicut araneæ tela extensa super venam, donec ad diaphragma perueniat, separans super duo latera diaphragmatis, et pectus in duo media partiendo incedens: sed eius pars minor ad superiora reflectitur, & in fundo musculorum profundat̄, donec ad suprema vadat, & musculis mandat ramos, qui inter caput & collum sunt cōes: & dixerunt quidā ꝙ ab eo ad dorsum descendit ramus. Quintum vero par inter quartum & quintum egressum, in tres diuiditur partes: & est vnus ramus, & est minor pars, perueniēs ad musculos, qui caput anterius peruertunt, & ad alios musculos qui capiti sunt cōes & collo: & alter ramus ad musculos scapularum dirigitur, & miscetur, et ad medium penetrat diaphragmatis. Par vero sextum, septimū, & octauum, ab alijs ſm ordinem egreditur foraminibus: sed octaui egressio est à foramine cōi inter finem spondylorum colli & primum spondylum dorsi. Et eorum rami vehementi miscent̄ mistura: ſm plurimū eius ad scapulæ peruenit superficiē: & pars eius maior, quæ est ex quarto, & minori parte, quæ est ex tertio, peruenit ad diaphragma: & plurimum septimum peruenit in adiutorium: licet sint quidā qui ex ipsis ramis ad musculos capitis & colli & dorsi cū ramis quinti associati vadant ad diaphragma: sed tñ ille, qui est ex quinto, ad partem manus tendit, & non transit scapulam. Sexti vero paris quidā ad musculos scapularū dirigunt̄, & alij mouent adiutoriū, alij vero à superioribus partibus dant sensum adiutorio, alij mouent brachium, alij per cutem adiutorij. Septimi vero paris quidam mandant̄ musculis qui sunt in adiutorio, qui spargūtur dantes eis sensum. Octaui vero paris partes quędam per cutē hanc quidē partiunt̄, dantes ei sensum, alij vero ad musculos brachij tendunt motum manibus pręstantes. Primum autem par ex paribus mēbrorum pectoris, egreditur inter primum & ſm spondylum pectoris, quod in duas diuiditur partes: quæ autem maior est, in omnibus musculis spargitur costarum, & in musculis dorsi super primas costas extensum procedit, & octauo neruorum colli obuiat, & similiter ad manus protēditur, donec ad digitos & palmam perueniat & manum, & segregatur per eam, dās ei motū vel sensum. Par vero ſm, à foramine egreditur, quod prędictum sequit̄ foramen, cuius pars ad adiutorij tendit superficiem, dās ei sensum: & ipsius residuum cum alijs partibus q̄ remanserunt, aggregantur, & ad musculos scapulæ qui super eam positi sunt ascendunt, ipsius mouentes iuncturam: & ad musculos perueniunt dorsi, qui ex istis neruis spondylorum pectoris oriūtur. Et ramus, qui ad scapulam non protenditur, ad musculos dorsi vadit, & ad musculos qui sunt inter costas primas in posterioribus pectoris positas. Qui vero ex spondylis secundarum nascuntur costarū, ad musculos veniunt, qui sunt inter costas & ramos, cum istorū neruorum ramis: præterea à ramis neruorū arteriæ & venæ aperte currunt, & spinalem medullam ingrediunt̄ per loca vnde ipsi egrediunt̄. Nerui exeūtes à duobus spondylis pectoris in hoc cōicant, ꝙ pars eorum ad musculos dorsi peruenit: & pars ad musculos ventris, & ad musculos qui sunt in dorso pressi: tertia autem superior cū neruis miscet̄, qui à cerebro sunt descendentes, & non alia. Et duo paria inferiora ad partes crurū multos transmittūt ramos, cum quibus ramus tertię partis, & ramus nerui primi, ossibus alchatim miscent̄. Sed isti duo rami coxę non pertranseūt iuncturam, sed in ipsius spargunt̄ musculis, & ita eos pertranseunt incedendo ad crura. Neruorum autem crurum & pedum forma, à neruis manuū & pedum separatur in eo, ꝙ non iunguntur, & inclinant submersi ad cerebrum. Non est autē forma continuitatis adiutorij cum scapula, sicut forma continuitatis femoris cum coxa, neq; extremitates cum origine suorum neruorum. Et isti quidem nerui ex parte cruris, diuersis tendunt modis: sunt enim ex eis qui occultantur, sunt qui manifestantur, sunt qui submerguntur sub musculis cooperti. Et quia musculi qui ex parte femoris oriuntur, neruos ad vtrosq; pedes non habuerunt à posterioribus partibus, neq; ab occulto femorum, propterea ibi musculi multi & venæ factæ fuerunt, vt pars neruorum quæ est in pectine, curreret & penetraret in foramen, quod ad testiculos descēdit, donec ad musculos vadat femoris, & descendat ad musculos poplitis. Primum autem par ex neruis sequentium spondylorum commiscetur cum neruis antecedentibus, sicut diximus. Alia vero paria, & vnum par, quod ab extremitate oritur caudæ, musculis sparguntur sphincteris, & ipsius virgæ, & musculo vesicæ, & matricis, & in panniculis ventris, & in partibus domesticis superioribus ossis femoris, & in musculis qui nascuntur ab ossibus alchatim.

B

C

D

De Anatomia Venæ Concauæ.

VEna ventrem habens ad cor, qn̄ venit in rectitudinem diaphragmatis, transmittit ramos ad ipsum nutriendū: quæ postea, perforat diaphragma: per cuius foramen venę subtiles ab eis disgregatę panniculo, qui pectus in duas diuidit partes, & cordis capsulæ, atq; glandulę, q̄ à medicis vocatur mira, continuantur, & per prædicta sparguntur membra. Postea vero quidam magnus ramus ab eis separatur, qui vni duarum cordis auricularum, dextræ scilicet, continuatur, &

diuiditur

diuidit in tres partes: quarum maior dextram cordis aurem intrat: secunda cordis superficiem exteriorem circuit: tertia vero ad inferiora ramos transmittit, & postea procedit ascendendo, & retorquet ad furculas, & transmittit à se ramos ad nutritionem oīum partium vicinarum interiorum & exteriorum. Qñ autem ramificat ex vtraq; parte, & venit in rectitudine axillarum, ramus quidam magnus exterius ab ea egredit, & ad locum qui est in alis axillæ protendit, quæ basilica appellatur. Sed ēt prior, q̄ relinquit circa furculas, quæ est stipes huius basilicæ, in duas diuiditur partes: quarum vna ad dextram, altera ad sinistram tēdit. Et iterum vtraq; istarum subdiuidit: quarum Vna diuisio, humero superposita ad manum tēdit, & vocat cephalica: Alia vero diuisio vtrinq; in duas diuidit partes: quarum Vna per interiores partes colli ascendit, quousq; cranium intret, & partes membrorum cerebri & suorum panniculorum ibidem irrigat: & in transitu eius per collum vsq; ad cerebrum diuiduntur ab eo rami subtiles, qui membra in collo humectant: & hæc vena gaudet cholera: Alia vero manifesta ascendit, quousq; per faciem, oculos, caput, & nares diuiditur, vt omnia membra nutriat: quæ ideo manifesta vocat. A vena aūt humerali, dum per cubitū transit, rami quidam subtiles separant, à quibus ea quæ in adiutorio exterius manifesta sunt, irrigantur. Similiter sub vena axillarum aggregantur rami subtiles, qui rami adiutorij musculos nutriunt. Et quando humeralis vena & axillaris prope cubiti iuncturam veniunt, duæ partes ab eis separantur, vna s. ab axillari, alia ab humerali: & coniunctim ascendūt quousq; ex eis vna fiat vena, quæ purpurea vocatur. Alia vero humeralis pars protenditur ſm diuersas adiutorij partes, & super arundine altera transit: & vocatur funis brachij. Axillaris vero pars altera, quæ vna est ex inferioribus partibus brachij, quæ est in profundo, vsq; adeo protenditur, quousq; ad caput inferioris arūdinis perueniat: & fit ex ramis suis vena vna, quæ est inter medium & auricularem, quæ saluatella appellatur. Pars aūt quæ ad corporis inferiora descendit, super spondylos costarum transit, descendendoq; inferius porrigitur: à qua egrediuntur rami, qui vadunt ad renum fascias, et suorum panniculorum, & ad membra quæ ex eis disponuntur, & ea nutriunt. A qua postea duo rami magni separantur, qui renum intrant cōcauitates: post quos reperiuntur duo alij, qui ad testiculos vadūt. Deinceps ab eodem in rectitudinem cuiusq; spondyli duo alij separantur, qui ad vtraq; procedentes mēbra, quę circa ipsa sunt, vel quę sunt occulta vt vulua vesica, vel manifesta sicut venter ilia, humectant: quæ quando ad vltimum venerit spondylum, in duas separatur: quarum vna ad dextrum pedem, & alia ad sinistrum vadit. Et ab his segregantur partes quæ femorum musculos nutriūt: quarum quædam sunt occultæ, à quibus occulti nutriuntur musculi: quædam manifestæ, quæ manifestos humectant musculos. Quæ iterum quando peruenerit ad genu, in tres diuiditur partes: quarum Vna per molam transit, cuius rami, omnes cruris musculos nutriunt, qui interius & exterius inueniuntur: Alia vero ad partem cruris domesticam tendit: quæ similiter occultatur vsq; adeo taliter, donec partem super malleolum interiorem operire incipiat: & tunc ex ea, quæ saphena vocatur, fit vena: Pars vero tertia ad partem cruris syluestrem tendit, quę similiter occultatur, quousque ad malleolum veniat exteriorem, quę dicitur ischiadica. Ab vtraq; autem istarum, quando ad pedem perueniunt, separantur partes quæ per pedem spargūtur: quarum illæ quæ in partibus digitorum sunt, & si ab eo reperiantur, venæ ischiadicæ sunt partes.

De Anatomia Venarum Manus.

VEnę aūt manus, quę phlebotomant, sunt quinq;: nigra siue purpurea, basilica, funis brachij, & axillaris, quæ est ramus basilicæ, & sceilem, & cephalica, quæ omnibus maior est. Basilica vero magni timoris est propterea, q̄ arteria cadit sub ea: & neruus & musculus ēt sub ea cadunt. In basilica quoq; phlebotomanda quanto plus ad brachium descenderis, erit sanius. Propterea sciendū, q̄ basilica axillaris & cephalica sup iuncturā phlebotomiæ approprianf, & non sub ea, neq; in ea, vt sanguis bene saliat, & sit securitas à nocumentis neruorū & arteriarū. Cephalica vero quod est ex collo supra ipsum partim, & partim sub ipso euacuat, & terminum partis hepatis non ptransit, neq; hypochondriorum. Basilica vero euacuat partes pectoris, & quod est à parte ventris inferius. Nigræ vero iudiciū inter cephalicam & basilicam mediū est. Funis vero brachij similis est cephalicæ. Sceilē siue saluatella quidem, quæ in dextra, doloribus hepatis confert: & quæ in sinistra, doloribus splenis: & q̄ sanguis phlebotomiæ dimittatur donec per se restringit: manus quoq; illius qui phlebotomat, in aqua calida ponitur, ne cito sanguis restringat. Sed arteria manus q̄ phlebotomat, est arteria quæ inter pollicem & indicem existit. Eius iuuamētum in antiquis doloribus hepatis & diaphragmatis est mirabile. Galenus hoc vidit somnians, & expertus est postea. Et ex venis pedum, quæ phlebotomant, vna est ischiadica, & est à parte syluestri calcanei: est alia sub eo, aut supra ipsum. Et ligatur in fascia, & inuoluit quod est supra ipsum in summitate coxæ vsque ad calcaneū fortiter: et melius quidem est vt balneef ante. Et si ipsa fuerit occulta, aliquis suorū phlebotomet ramorum, qui inter minimū & secundum existit. Et iuuamentum phlebotomiæ ischiadicæ magnum est in dolore ischij, & podagræ, & in varice, & elephantiasi. Et saphena, quę est versus inferiorem partem pedis, manifestior est quàm ischiadica, quæ phlebotomatur ad euacuationem sanguinis ex membris sub hepate, & vt sanguis à superioribus ad inferiora declinet: quare menstrua prouocat, & hæmorrhoidum orificia aperit. Et super calcaneum retro est vena, quæ est

A saphenæ ramus,& operatur quantum ipsa. Et ad summum phlebotomia venarum pedum cõfert ægritudinibus, quę fiunt ex materiebus ad caput declinantibus, & ægritudinibus matricis: et magis debilitat, ꝙ phlebotomia venarum manus. In venis capitis q̃ phlebotomant̃, quędã sunt quietæ, quædam pulsatiles. Quietæ sunt vena frontis, quę inter duo existit supercilia: cuius phlebotomia confert grauitati capitis, & proprie illi quæ est in posteriori parte, & grauitati oculorũ, & dolori capitis. Super cornu capitis phlebotomat̃ pp hemicraniam, & vlcera capitis. Et duæ venę tẽporum, quæ flexuosæ incedunt: & duæ venæ, quę sunt in angulis oculorũ lachrymalibus: non apparent multũ, nisi pp constrictionem suffocantẽ. Et in ipsis non est profundandus phlebotomus, q̃m forte fierent fistulę: & nõ egredit̃ sanguis nisi paucus. Iuuamentum phlebotomię harũ existit in dolore capitis, & hemicrania, & ophthalmia antiqua, & lachrymis, & panno, et scabie palpebrarum, et nyctalopibus. Et sunt tres venę, quarum locus est post locũ, vbi extremitas auris tangit, q̃n peruenit ad capillos. Et vna earũ est magis manifesta, q̃ phlebotomat̃ in principio aquæ, & q̃n caput stomachi fumum recipit: & post hoc cõfert vlceribus crurũ, & colli, et posteriorum capitis. Et ex istis sunt duæ iugulares: & minuunt̃ in principio leprę, & fortis anginæ, & angustatione anhelitus, & in asthmate acuto, & in raucedine vocis, & in apostemate pulmonis, & in spirandi difficul B tate, quæ ex multo sanguine fit calido, & ægritudinibus splenis & laterũ. Modus ligandi eas est, ꝙ oportet trahere caput ad contrariũ partis phlebotomiæ, vt vena extendatur sicut chorda. Et ex eis sunt venæ labiorum, s. quatuor: super vnũquodq; existit par: quę conferunt vlceribus oris, & pustulis, & doloribus gingiuarum, & earum apostematibus, & earũ laxitati, & vlceribus, & fistulis, & scissuris, quæ sunt in eis. Et ex eis est vena, quę est sub lingua: & pp grauitatem linguæ, quæ est ex sanguine, minuit̃. Et ex eis est vena, & est inter mentũ & labiũ inferius, quæ phlebotomat̃ pp oris fœtorem. Et ex eis est vena furculæ, quæ phlebotomat̃ in mordicationibus oris stomachi. Et ex venis, quæ phlebotomantur in corpore, sunt duæ venæ supra ventrem, quarum vna supra hepar, altera supra splenẽ: & phlebotomatur dextra in hydrope, & sinistra in ægritudinibus splenis. Ex arterijs vero quæ sunt in capite, est arteria temporis, quæ quandoq; phlebotomatur, quandoq; inciditur, quandoq; extrahitur, quandoq; aduritur: & hoc fit, vt rheumatismi subtiles constringant̃, qui ad oculos descendunt. Et duæ arteriæ, quæ sunt post aures, quæ phlebotomantur propter species ophthalmiæ, & principium aquæ, & pannos, & nyctalopas, & antiquum dolorem hepatis. In earum tamen phlebotomia semper existit timor, & tardatur consolidatio.

De Anatomia Membrorum Consimilium.

C OMnis operatio ab anima procedens, vt melius in actum procedat, in corporibus nostris perficitur. Instrumẽtorum autem corporalium alia sunt simplicia, alia cõposita. Simplicia sunt, quarum quamcunque partem sumpseris, sensibilem communitatem habet cum corpore & diffinitionem. Composita vero sunt illa, quæ non &c. Sed quoniam simplicia sunt in compositis, & non conuertitur, de his prius dicendum.

De Oßibus.

INter simplicia primum est os, quod est fundamentum totius corporis, et erectio & sustentamẽtum motus & sensus. Quædam ossa specialia habent iuuamenta. Quoddam enim propter fundamentum est, vt os spinæ, siue ossa spondylorum. Quædam, vt sint sustentamentum sensus et motus, vt sunt ossa pedum, & tibiarum, & crurum. Quoddam ad tuendum, vt os cranij, nimirum ad tuendum cerebrum ab extrinseco nocumento. Quoddam ad replendum, vt os quod supra spondylum excrescit quasi additamentum: & hęc ossa sesamina vel simemia dicuntur. Huiusmodi ossa maxime reperiuntur piscium, scilicet qui non habent medullam transeuntem per medium spondylorum: quare parum apparent huiusmodi ossa in eis.

De Chartilagine.

D Est autem chartilago membrum mediocre in natura inter os & carnem: est enim mollior osse, durior carne: & est propter hoc in animali, vt sit diuisiuum ossis à carne, ne nimis durum cõiungat̃ cum molli immediate. Propterea vero caro q̃n vulneratur & quassatur ab extrinseco, magis lædit̃ ab intrinseco osse propter sui duritiem. Quędam tamen chartilagines specialia habent iuuamẽta. Vnde quædam posita est in animali, vt sit iuuamentum extremitatum buccellarum ingrediẽtium vacuitates alterius ossis, & concauitatum eiusdem: q̃m inter illa minor læsio est, ꝙ si durũ supra durum fricaretur in motu. Quędam posita est in extremitate scapularum & humerorum, vt in hora percussionis minor fiat læsio. Quædam ad defensaculum nocumenti extrinsecus aduenientis, vt chartilago ante os stomachi posita quasi ensis protensa. Quædam est suscipiens & retinens musculos à remotis partibus venientes, & dicitur chartilago epiglottalis. Quædam vt sit suspensorium carnium inferiorum: quæ ponitur in extremitatibus costarum inferiorum & perfectarum.

De Neruo.

Neruus est membrum mediocre in duritia, dilatabile & extensibile, solutionẽ continuitatis non de facili recipiens siue rupturam, sustentaculum motus & sensus ad vniuersa corporis membra.

De Chorda.

Chorda est membrum ab extremitatibus musculi ortum habens, ad similitudinem chordæ

arcus

arcus effecta. Quemadmodum enim chorda arcus incuruata incuruatur arcus, & relaxata relaxaẽ, E
sic musculo relaxato chorda impellitur à musculo,& relaxatur, quare membrum extenditur: musculo vero contracto contrahitur & chorda, quare membrum incuruatur.

De Ligamento.

Ligamentum est membrum insensibile, ortũ habens ab extremitate ossis: insensibile per se, sensibile tamen per accidens, quoniam per musculum. Et est duplicis iuuamenti in corpore: vnũ est, vt ipso medio iungatur os cum neruo: aliud est, vt cum neruo iungatur ad hoc, vt fortis sit, cũ subtilis sit in eius ortu, à cerebro scilicet, vel à spinali medulla alba: & cum multiplicem suscipiat decisionem in eius processu.

De Musculo, & Tendone.

Musculus est membrum ex neruis, ligamentis, & carne, ligamentorum & neruorum interstitia replens: compositum, vt ipso tracto vel dilatato secundum suas partes, sequatur extẽsio vel incuruatio membri mediante chorda. Et est musculus idem quod lacertus, quasi laceratus, idest diuisus secundum diuersas suas partes. Tendo autem non est ligamentum, vt quidam existimant, sed est idẽ quod chorda. *De Arteria.*

Arteria est membrum ortum habens à corde, concauum existens, vt per eius concauitatem concurrat spiritus vitalis ad omnes partes corporis. F

De Vena.

Vena est membrum ortum habens ab hepate secundum Galenum: concauum existens, vt per eius concauitatem sanguis nutrimentalis transmittatur ad omnes partes corporis.

De Panniculo.

Panniculus propter multam necessitatem in corpore creatus est. Quidam enim continẽt membrum in sua forma debita & positione, vt panniculus inuoluens cerebrum, ipsum enim est molle: similiter panniculus inuoluens intestina. Quidã est diuidens nutritiua à spiritualibus, vt diaphragma. Quidam est cooperiens intrinsecam costarum superficiem. Quidam est sensificãs, & tales sunt qui pulmonis, hepatis, splenis, renum habentur: vnde in profunditate substantiæ eorum non sensificatur homo extrinsecus, nisi secundum duos panniculos. Præterea renes mediante suo panniculo suspenduntur in fine dorsi.

De Medulla Ossium.

Medullam quidam existimant esse membrum, cum mihi dubium sit. Mollis est in substãtia vnctuosa, quoniam mediante eius virtute sustentatur. G

De Carne.

*Al. intrinseca

Caro est propter hoc, vt repleat interstitia neruorum & ligamẽtorum, venarum & arteriarum.

De Humore.

Est humor membrum molle, ad suscipiendum impressionem de facili.

Quæ nam ex Spermate fiant: Ac multa de Corde.

EX his ergo potest elici, ꝙ membrorũ simpliciũ q̃dam sunt dura vt ossa, q̃dã mollia vt humor: quædã media inter mollitiẽ & duritiem vt media: quædã magis accedentia ad duritiẽ, quædã magis ad mollitiem. Item ꝙ oĩum membrorum simpliciũ siue consimiliũ causa materialis est sperma, pręter q̃ carnis, & adipis siue pĩguedinis. Adipis. n. causa materialis est vnctuositas sanguinis: frigiditas & humiditas efficiens, & remotio à partibus à principio caloris f. à corde, et positio eius localis f. circa partes ventris & renes. Carnis vero, purior pars sanguinis est causa materialis: efficiẽs, calor & siccitas, villorũ à se decisione, venarum & arteriarũ interstitia ẽm suam positionẽ debitam adimplens. Item carnis diuersæ sunt species: quædam enim dura, vt caro cordis: quędam mollis, vt caro pulmonis: quædam mediocris, vt caro hepatis. Item carnes differunt ẽm colorem: quędam. n. nigra, vt caro splenis: quædam alba, vt caro glandis, testiculorum: quædam albior, vt caro H
vberum: quędam purpurea, vt caro hepatis: quædam rubra, vt caro cõis: quædam rubicũda, vt caro cordis: quædam flammeola, vt caro pulmonis: quædam crocea, vt caro maxillarum. De spermate aũt dubitaẽ, vtrum sit materia prędictorum, vt dictum est, propter diuersas opiniones Aristotelis & Galeni. Secundum Aristotelem sperma viri coagulo comparatur: sperma autem mulieris lacti. Quare in spermate viri est virtus coagulationis actiue: in spermate muliebri est virtus coagulationis passiue. Secundum Galenum vtriusque sperma coaguli est materia: sed virile fortius, muliebre debilius. Item pars spermatis transit ad glandulosam carnem in oscheum deposita, similis ex simili producta, ad similitudinem partis pastæ depositæ quasi fermentum alterius. Item glandularum quædam posita est in radice linguæ, humiditatis collectiua, vnde hauritorium saliuæ dicitur: quædam in locis iuncturalibus, similiter humiditatis collectiua, vt sub axillis & in inguinibus. Item quædam carnes sunt villosæ: quędam carent villis, vt caro pulmonis, hepatis, splenis, renum. Villosę, vt musculi, quibus deferunẽ sensus & motus per diuersa corporis membra. Mẽbrorum aũt villos habentiũ quędam habent villos longitudinales, & hi sunt attractiui: quedã latitudinales, & hi sunt villi expulsiui: quædam vero transuersales, & hi sunt retentiui. Quoddam autem membrũ magis habet de villis lõgitudinalibus & latitudinalibus, vt gula: quoddã magis de transuersis

uersis

A uersis & latitudinalibus, vt stomachus: quoddam magis de latitudinalibus, quàm de alijs, vt inte-stina. Item membrorum villos habentium quędam habent vnam tunicam tantum, vt vesica, quia huiusmodi ratione mollis substantiæ contentiuæ: quædam duas, vt arteriæ, stomachus, & intesti-na, & hoc ne fiat fissura in his, qua exiret sanguis: quoniam nimia relaxatione, ipsius exhalarēt spi-ritus: & ad impedimentum vtriusque operationis, propter diuersas operationes descendentes à diuersis principijs diuersarum compositionum. Item inter omnia corporis membra septem sunt membra regalia & famosa, multam sublimitatem habentia, secundum septem orbes planetarum, & eorum contradistincta: quæ membra sunt mineræ spirituum animæ & intelligentiæ, scilicet ce-rebrum, cor, hepar, & stomachus. Reliqua minus principalia, scilicet renes, vesica, & testiculi. Se-cundum vero quosdam, quatuor sunt principalia tantum, scilicet cerebrum, cor, hepar, & testicu-li. Secundum quosdam vero, tria sunt principalia, scilicet cerebrum, cor, hepar, & testiculi non, eò quòd non faciunt ad esse indiuidui, sed ad esse speciei. Secundum alios duo tantum, scilicet prin-cipium sensus & motus, scilicet cerebrum: principium vitæ, scilicet cor. Secundum Aristotelem vero vnum tantum, scilicet principium vitæ, idest cor. Vnde videndum est, quæ sit eius substan-tia, quæ compositio, quæ complexio, quæ forma, quis situs, qualis sit eis motus. Substantia ve-B ro eius est caro crassa, dura, & solida, vnde ratione soliditatis ponderosa. Quòd sit dura probo. Ca-ro eius melancholiæ est generatiua. Item si cor distemperetur, reducetur ad temperantiam cum la-pidibus, scilicet corallis, margaritis, hyacinthis, & similibus duram substantiam habentibus: qua-re non est aliqua pars humani corporis, sub æquali proportione ad ipsum, quæ ita pendeat sicut cor. Est frigidæ complexionis de substantia, & hoc secundum Aristotelem. Secundum vero Ga-lenum est de calida & sicca complexione, eò quòd continet in se calorem totius corporis, scilicet materiam caloris, scilicet sanguinem & spiritum vitalem: quos per vniuersa corporis membra exufflat: quare ratione continentiæ & influentiæ secundum Galenum dicitur calidæ & siccę com-plexionis. Complexionem habet cor ex diuersis substantijs, aliorum membrorum substantijs si-milibus, scilicet ex carne dura vt prædictum est: & chartilagine extrinsecus in radice eius existen-te, quæ non multum differt à natura ossis: & panniculis fortibus & spissis ipsum cor inuoluenti-bus, nec etiam ipsum contingentibus in aliqua sua parte, præter quàm in duobus ventriculis, & parte pineata extrinsecus: & hoc vt possit se dilatare, & constringere, secundum quòd necesse est animali. Vnde secundum diuersas partes ipsum componentes, vniuersalius assimilatur alijs mem-bris, quàm aliquod aliud membrũ illi: quare est principium, & vniuersalius alijs. Item formã ha-C bet ad modum pineæ aliquantulum rotundam: talis enim forma minus est superfluitatis collecti-ua læsionem præstituræ. Superius est lata, vt secundum eius latitudinem venæ & arteriæ compe-tenter orirentur ab eo: inferius pineata & obstructa, vt secundum illam partem thoracem aliquan-tulum contingentem minus læderetur ab ipso. Item intrinsecus formam habet rugosam, quan-do constringitur: planam, quando dilatatur. Item intrinsecus ventres habet tres, scilicet dextrum, sinistrum, & medium. Dexter est inferior, & magis versus hepar dispositus, attrahens ab hepate, quod sibi necessarium est ad sui nutrimētum. Sinister est minor et superior versus pulmonem po-situs, attrahens ab eo de aere, quod sibi necessarium est. Inter hos ventres est medius, meatus qui-dam siue fouea ab auctoribus appellata, in profundo cordis sita, in qua sanguis cum aere attracto commiscetur, & fit ex his spiritus vitalis, quem per vniuersa corporis membra exufflat. Cordis ve-ro positio est in medio, vt omnem corporis partem calefaciendo respiret, & ab omnibus attra-hat ad sui iuuamentum: Declinans vero versus sinistrum magis: & hoc, vt hepar ampliorem ha-beat locum, quoniam valde regale est: Præterea vt vena concaua viam habeat ampliorem ab he-pate ad cor, sibi deferens sanguinem: Præterea vt pars sinistra proportionetur dextræ in calore: quoniam splen membrum frigidum est, idest remisse calidum, secundum medicos: hepar vero D membrum calidum est: & ita quod minus est ex parte splenis de calore, reperitur ex parte cordis. Item prædicta duo, habent additamenta, cordis duabus auriculis comparata, quasi coxæ deposi-ta, materiam spiritus vitalis vtraque recipientia, & vsque ad profunditatem cordis transeuntia. Item huiusmodi additamenta in cordis constrictione sunt rugosa: in eius dilatatione, extensa: idest suis villis latitudinalibus, & transuersis, vt sit in ipso corde attractio, & expulsio: & ita in his tanquam instrumentis fit motus cordis. Motus autem cordis principium est virtus motiua: vir-tutis autem motiuæ causa est anima: caloris autem, motus: fortitudinis vero caloris, fortis motus & frequens: cor autem fortiter & frequenter mouetur. Motus vero cordis dilatatiui causa est at-tractio nutrimenti cibalis, cibatur enim spiritu & sanguine attracto. Fortiter autem mouetur, vt fortiter attrahat à membris, quæ prius hora constrictionis exiccantur. Pręterea fortiter mouetur et frequenter, vt recuperetur in eo, quod ferè continue calore eius consumitur. Item motus cordis constrictionis causa, est superfluitatum collectarum expulsio fortis: motus causa, est fortitudo vir-tutis: frequentiæ motus causa est necessitas. Item motu constrictionis exufflatur calor à corde per totum corpus, sanguinē subtilians, cursibilem efficiēs ipsum, à putrefactione defendens: præterea à motu spiritus, subtiliatˀ sanguis, & cursibilis efficitur. Sunt enim coniunctę pulsatilis vena & ve-na quieta: sed quieta supposita, pulsatilis supposita, in interioribus mēbris, quia pulsatilis dignior

est:

est: In exterioribus vero pulsatilis supposita, quieta superposita, vt sit eius defensaculū à nocumen E
to exteriori. Item cor non solum mouetur motu dilatationis et constrictionis, licet villos in sui cō-
strictione habeat, sed etiam cerebrum, sed diuersimode: quoniam cor per se, cerebrum vero per ac
cidens: id est per exufflationem spiritus vitalis à corde fit dilatatio cerebri, & per recursum eius fit
constrictio. Similiter inferius orificium stomachi dilatando & constringendo mouetur, horis ta-
men determinatis. Similiter oris matricis in hora egressus fœtus, & hora ingressus spermatis, fit
dilatatio: & tempore retentionis eiusdem, fit constrictio. Similiter omnes venæ mesaraicæ quan-
doq; aperiunt ea orificia, quandoq; claudunt. Item propter multitudinem materiæ cōtētæ in cor
de fit animal audax: propter paruitatem eiusdem, fit timidum. Similiter propter diuersas qualita-
tes materiæ contentæ suscipit cor in se diuersiones, & non propter suam magnitudinem & parui-
tatem, vt quidam existimant. Item tres posuit Arist. rationes persuadētes cor esse principium ve-
narum & arteriarum existentium in corpore. Prima talis est: principium caloris est cor: sed calore
fit digestio nutrimenti: ergo cor est principium digestionis nutrimenti. Item, est principium dige
stionis nutrimenti: ergo & eorum in quibus fit digestio: sed sunt venæ & arteriæ: ergo est princi-
pium illarum: si principium verum, ergo vltimum. Contra dicit Galenus, ꝙ caua vena vadit ad
ipsum, deferendo ei nutrimentum ab hepate: Ergo à simili cum venæ exeāt à stomacho ad hepar, F
similiter ab intestinis venæ exeant ad hepar, non erit hepar principium venarū, sicut neq; cor. Itē
contra Galenum sic. Omne quod trahit originem ab aliquo, assimilatur illi: sed venę trahūt ab he
pate: ergo assimilantur illi. Contra, venæ frigidæ & siccæ complexionis sunt: ergo hepar: quod
falsum est. Item hepar componitur ex venis & arterijs: sed componentia præcedunt compositum
in natura: non ergo hepar est principium illarum. Item omnia membra perforata sunt ex venis &
arterijs pręter cor: quibus mediantibus exufflatur calor ad vniuersa corporis membra, sicut hepar,
splen, renes, testiculi, stomachus, pulmo, & diaphragma, similiter & cerebrum: decurrunt enim ve
næ & arteriæ à corde ad anterius cerebri, ab anteriori ad medium, à medio ad posterius, & sic ad spi
nalem medullam, & ita ad neruos principium habentes à cerebro: arteriæ dico deferētes spiritum
vitalem exufflantur à corde ad neruos: quare patet cerebrum esse perforatum: cor autem non est
perforatum: sic ergo cor est principium illarum. Contra, Intra totam substantiam cordis contin-
git inuenire venas & arterias: ergo est cor perforatum sicut alia membra: non ergo erit principiū
illarum. Solutio. Tam venæ q̃ arteriæ originem habent à radice cordis: et egredientes, totam sub-
stantiam cordis ipsius intrinsecus perforant: vnde arterię venientes ad sinistram auriculam ipsius,
in egressu reciprocantur in substantiam ipsius extrinsecus, & ita perforant extrinsecus. Similiter G
venæ ad dextram aurem venientes, iterum reciprocantur in substantiam propriam: sed non aliæ
venæ & arteriæ, trahentes originem ab alio principio præter q̃ ab ipso. Item à forma. Sicut ab ani
ma, simplici in essentia, tanq̃ puncto existenti, effunduntur omnes virtutes ad vniuersas partes cor
poris, vt anima in suis operationibus perficiatur: sic à cono cordis & radice & puncto porrigūtur
venæ & arteriæ ad suum circulum, & sic ad totum: in quibus defertur calor, qui exufflatur ad totū
corpus: sicq; anima est principium virtutum: ergo à simili, cor est principium venarū & arteria-
rum: quod cōcedimus. Item dictum est Aristotelis. Omne quod habet ortum ab alio, assimilatur
illi à quo oritur: quare venæ non habent ortum ab hepate. Contra hoc autem: ergo corallus, qui
est arbor durissima, non habet ortum à luto & re molli in fundo maris existente. Solutio. Aristote
les intelligit, quod dixit, quantum ad manentem materiam: appositio autem est secundum mate-
riam transeuntem. Item dicit Aristoteles, ꝙ supra cor est reuolutio vitæ. Item supra communionē
animalis ad plantas non percepit alias pręter sensum et motum. Sed secundū Galenum cerebrum
est principium sensus & motus, hepar principium digestionis. Sed cor aut est principium vniuer
sale, aut non: si primum, ergo ab eo sunt sensus & motus, similiter & digestio à principio: si non,
contra, aliquam habet virtutem aliam à qua fit sensus & motus, et aliam ab illa qua fit digestio: illa H
virtus quid erit, si virtus sit? quare fit pulsus? Cum cor sit principium vniuersale ad omnia mem-
bra, erit & eius virtus vniuersalis: et ita pulsus fieret in omni membro: quod falsum est, pręter q̃ in
arteria solum. Item in corde fundātur omnes virtutes morales: quod patet per hoc, ꝙ ad comple-
xionem cordis variatam sequitur variatio virtutum moralium: morales enim virtutes sunt dispo-
sitiones animalis interiores, virtus autem motiua & sensibilis exteriores: ergo cor erit principium
illarum. Itē virtus motiua & sensibilis fundatur in corde: ergo et virtus vegetabilis: ergo vt prius,
cor erit principium vegetationis. Itē, propter duas rationes posuit Galenus hepar esse prin-
cipium. Vna talis: In hepate primo reperitur sanguis, & in eo fit digestio: ergo ipsum
est principium digestionis. Et alia talis: In qualibet digestione expelluntur super-
fluitates ad sua propria receptacula, sicut ad vesicā fellis cholera, ad splenem
melancholia, ad vesicam vrina: sed huiusmodi receptacula circunstant
hepar, & non cor: ergo hepar est principium digestionis, & im-
mediatum, vt à quo: & cor est principiū mediatum, & pro-
ximum & immediatum est hepar. Et ita patet di-
uersitas inter Galenum & Aristotelem.

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE ANATOMIA OCVLORVM

Nicolao Rhegio Calabro interprete.

CENSVRA

Liber ex Galenō ſed non admodum diligenter excerptus.

De Libri huius Intentione & Vtilitate.

B

QVia oportet ſecundum amorem ſcientiæ, & vtilitatem artis eos, qui conantur paſſiones, quæ circa oculos conſiſtunt, curare, ſcire naturam & poſitionem oculorū, qui in integritate & ſanitate ſunt (nam & vetus ait magiſter, naturam corporis eſſe principium eius, quod opus eſt ad medicationem) ideo neceſſarium putauimus exiſtere pauca de oculis ante vſum & initiationem operationum dicere, vt in diſpoſitionibus, quæ in oculis cōſiſtunt, vel à poſitione, vel à periptoſi aliqua, & in doloribus qui ſequuntur, & cōſenſorijs paſſionibus (ſicut licet videre in punctione facta in cornea tunica, & cū ea videlicet in ſecunda & tertia, nam magna ex parte in ſequenti die ſequit̃ alteratio) poſſimus, eā quæ ſm̃ naturam ſcientes, cognoſcere ſtatim cauſam, & ita conuenientem & congruam curā adhibere.

De Tunicis & Humoribus Oculorum.

COnſiſtit igitur oculus ex tunicis quidem quatuor, humoribus vero tribus, & muſculis ſex ſecundum alterutrum oculum qui motus actum efficiunt, & alijs duobus qui cōprehendunt
C radicem nerui optici, & tunicæ quæ dr̃ circūocularis: quæ à natura creata ſubſternitur toti oculo, circūtangens, & circūinduēs os, vt oculus non applicet̃ vacuitatibus oſſium nudis. Accedit igit̃ illa circūocularis à craſſa meninge: pertrāſiens.n.ipſa ſuturas, & pericraniam, quam & circūoſſalē vocamus, ex eis peruenit ad frontem per ſpatia oculorum, & eorum quæ ſunt circa oculū: & vſq; ad iridis quidem circulū, vnde cornea incipit ſubtiliari, peruenit: prorſum aūt non procedens, ſed è conuerſo rediens, reſiduam induitionem operat̃ corpori. Hanc igitur tunicā dicimus oculo heterocraniacam paſſionem operari: ac ēt chemoſes, quæ fiunt, illa ſuſcipit. Videmus.n.in huius diſpoſitionibus, circūſcripta ſm̃ circulum iridis, reliquas partes phlegmone laborare, & in eleuatione exiſtere. Et quidē illi, qui de hac parte medicatiuæ diligētius tractauerunt, ita notificauerunt chemoſin, quæ eſt qñ album oculi tumefactum ſuperat circulum iridis, & vt nigrum oculi concauum videat̃: quo ſignificatur nobis, ꝙ in circūoculari habuit conſiſtentiā & nō in cornea. Sequit̃ aūt ſemper vt & circulus iridis ſimilis eleuationi & æqualis fiat. Sed tñ non eſt poſſibile corneam per ſe talem ſuſtinere diſpōnem, ceu chartilaginoſam exiſtentē & denſam, ſed totā eius circūferentiam, præterꝗ ſi aliqñ toto oculo à baſi eius moto diſponat̃ ſimiliter toti corneæ. Manifeſte aūt & pterygia, quæ conſiſtunt circa oculos, oſtendunt iſtius naturā. Aucta.n.& modo quodā in dupli-
D cata hac tunica efficitur pterygium: ita ꝙ aliqñ eius augmento procedente, & comprehendente partes corneæ, cooperiat̃ non ſolum iris ipſa, ſed & pupilla: & ſic aliquādo comprehenſa tota pupilla, non ſolum inuiſibilitas ſequat̃, ſed & deformitas, & improperium, pulchritudine oculi cooperta à pterygio, & non apparente. Et de circūoſſali quidem tunica, vnde habeat principium, & quomodo perueniat ad oculos, moderate dictum ſit. De reliquis vero particulis conſequenter dicamus. A baſi cerebri pori duo oriūtur, ab vna radice habentes & ipſi principium, ſubtiliata meninge, quæ cerebrum comprehendit. In modum autem literæ lambda græcę diuiſi perueniunt ad concauitates oculorum, portantes per foramina, quę in eis ſunt, ſpiritum viſiuum. Vterq; vero ipſorum procedens, & figuratus anguſtationi oſſis, contexit tunicas, adimplens concauitatem, quæ eſt in eis: ſimul.n.atq; in poris incipit finem habere, incipit cornea ampliari, & inflata perficit prędictam tunicā. Iſta igitur tunica ab anguſtia quidem pori, vnde ipſa habet principium, vſq; ad circulū iridis ſimilis eſt, & ſibi ipſi per totū chartilaginoſa exiſtēs, & craſſa. Inde aūt, ingeniāte natura vt poſſit ſpūs viſiuus procedere, & obiectum comprehendere, ſubtiliatur, & craſſitiem permutās fit neruoſa magis: & ita cornu ſimilis cum fiat, præbet luciditatē ſpūi, qui venit à parte interna. Fides aūt eius ſubtilitatis, eſt cicatrix, quę conſiſtit in oculis. Si.n.quādo poſt vlcus illius loci fiat cicatrix, craſſa accipiente tunica naturalem craſſitiem, quam & extra circulū iridis habebat, in colore

quidem talis apparet, qualis erat & ante iridem: operationē vero visus, quæ desuper veniebat impediens offuscat, non adhuc potente uisiuo spiritu pertransire, sicut quando naturaliter se habebat oculus. Secunda vero tunica à poro optico habet explantationē: proueniens autem & ipsa ꝭm propinquam positionem primæ tunicæ vsq; ad iridem, colorem suum ostendit per corneam: deinde circa medium oculum veniens finem accipit ex foramine derelicto, quod nominant pupillam: in qua & tui visus simulachrum vides: per quod spiritus pertingit ad id, quod extra est: & huius gratia foraminalis vocata est. Secundum intrinsecam vero partē cyanea est: gaudet.n.hoc colore visiuus spiritus. Neq;.n. nigram ipsam omnifariam fecit, ne tenebraretur visiuus spiritus: neque albam, ne dispersus fatigaretur quando aspicit: sed vt resumptio & reintegratio ei fieret, sic facta est. Cum hoc autem colore adhuc & hispida consistit tunica vuea: vnde & vuiformis vocata est consimiliter acinis vuæ. Habet autem & vasorum multum in forma retis, vnde & retiformis vocatur: quia est sicut & retiformis meninx, quæ est ex multis vasis complexa in modum retis, vt spiritus qui fertur desuper inhabitet: non quia præbeat reliquis particulis de visu, sed partiatur in toto oculo: & vt sustentatio fiat crystalloidi & sedes. Tertia vero tunica & ipsa à poro procedēs, & perueniens secūdum propinquam positionem vsq; ad circulum, applicatur ad secundum vas palpebralium explātationum, ad ipsam à cornea in circuitu explantatarū: deinde inde reuertens, similiter reti super attracto, vnde & retina vocata est: sua.n. peluicula amplectit vitriformem humorem: qui humor efficit molem oculi, premens per suam repletionem, & conuexum faciēs oculum apud extrinsecam partem. Vnde & his à quibus euacuatur ab aliqua plaga, concidit & residet inferius, tanq; humore, qui figuram eius custodiebat, effuso & exciso: subtilis enim est valde tunica assimilans, & proinde araneiformis vocata est. De quarta vero tunica questio non parua facta est à medicis. Quidam enim aiunt esse tunicā, & continere humorem crystalloidem, qui effunditur in peluiculam tertiæ tunicæ, veniens quidem aduersus vitriformem, sustentata autem à tunicis, quæ sunt extrorsum. Et sicut circūocularis perueniebat ad oculum vsq; ad iridem, ita & araneiformis vsq; ad medietatem perueniens non comprehendit totum, ne impediat visum. Alij autem tunicam ipsam quidem non esse aiunt: neq; enim explantationem habere à poro, sed supernatare: membranam autem esse crystalloidis humoris in hominibus, raro autem aliquando in aliquibus animalibus, sicut in leonibus. Est autem & tertio humor aqueus, qui, sicut dicit Asclepiades, replet intermedium spatium humoris vitrei & tertiæ tunicæ, materiam prębens ad vidēdum. Vt autem dicunt quidam, in medio primæ & secundæ tunicæ est, & simulachra, quæ apparent, facit videri: & hic humor coagulatur in suffusionibus.

De Musculis Oculorum & Palpebrarum.

MVsculi in oculis sunt sex secundum vtrunq; oculorum, habētes substratam pinguedinem: quibus actus commotionis spiritus commissus est, perficientis motus eius per ipsos. Facti sunt autem vt facile circunducantur oculi, quando volumus huc & illuc mouere. Et duos quidē aiūt musculos habere superiorem palpebram & inferiorem: quarū superior fortioribus indiguit, vt quocunq; voluerit nuere oculus, cōtrahatur, & ad se attrahat. Vnum autem secundum vtrūq; angulum, vt per eos flexiones oculorum efficiantur: quorum rursus ille, qui est extra & apud paruum angulum, maior & fortior est, propter prædictam causam ingeminatus & ipse. Secundum alios vero, octo dicuntur esse musculi oculi, vtriq; parti duos distribuentes. Est autem & illorum fidem cōsiderare ex his. Si enim aliquādo aliquis eorum patiatur offensam siue à generatione, siue à periptosi, strabismi causa fit, vel spasmi. Et à generatione quidē fortassis paralysis offendet oculum, augmentum suscipiendo, vt habeat spatium oculus declinandi ad alteram partem: quo modo efficiuntur strabismi, oppositis quidem musculis, trahētibus ad se oculum ꝭm naturam: eis vero, qui patiuntur, assentiētibus tractioni illorum: & strabismus quidem ita fiet à generatione. Ex periptosi autem, adueniente aliqua causa, quę musculo plagam infligat, & spasmi & tractus apud eum causa fiat. Ac etiam musculorum, qui secundum oculum, aliquis percussus, offendet oculum vel ꝭm lagophthalmum, vel ꝭm relaxationē. Si enim aliquis inexperte & inartificialiter hydatidē auferens fecerit appunctionem phlebotomi vltra medicinalem coniecturam, & percusserit musculum, si quidē à phlegmone spasmatice disponatur, passionis lagophthalmæ efficietur causa. Si vero relaxatio fiat, relaxabit palpebram, vt neq; conante patiente eleuare musculus palpebrā possit, aut aliquo modo oculos aperire, sed grauata palpebra propter relaxationem feretur semp deorsum. Quocirca oportet in chirurgijs huius pinguedinis, maxime quidē caute, & cum aduertētia, facere intromissionē phlebotomi. Maxime aūt in medio palpebræ oportet incisionē facere apud vētres musculorum: non enim ita ventres qn̄ vulnerantur anxiantur, sicut neruorum exortus, cauendo ab apostematibus, quæ accidunt: vt vituperia circa curam effugiens quis, sortiatur finem venerabilem. Hęc igitur de humoribus, & tunicis, & periophthalmio seu circūoculari, ac etiam musculis, ꝭm nostram possibilitatem, quæ non erant in memoria audientium, ad nostram vtilitatem, & amationem boni designauimus.

*Al. nuere.

Galeno

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE COMPAGINE MEMBRORVM SIVE DE NATVRA HVMANA

CENSVRA

Aliqua & hic vera, aliqua deridenda, videtur continere.

De Cerebro.

Cerebrum natura quidē frigidum & humidũ est, & ideo, vt facillime ad B susceptionē diuersorũ cõuertatur, & vt mēbris mouēdis habilitatē præstet, & vt calido & sicco spiritui ad caput exhalāti tēperiē inferat. Cuius meninx frigida est, & sicca, & dēsa: & intra, quã sunt diuisiones tres: prima dicitur phãtasia, secũda rationalis, tertia memorialis. Inter phãtasiã, & rationalem est pannus quidam frigidus & siccus, densior eo, qui diuidit inter memorialem & rationalē, habens in se modicum tenuissimę carnis. Ex memoriali vero procedunt duo cannales tenuęs & humidi, vt spinalis medulla, qui penetrant per totam compaginem, & veniunt vsq; ad phantasiæ cellulam, per quos possit phantasticus spiritus, & rationalis commendari memoriæ, & iterum memorialis duci ad rationem & phantasiam.

Qualiter Fiat Auditus.

Vnicuiq; auri supponitur vnum os frigidum & siccum, & sine spiritu quidem, inferius adhærens illi tenui panno, qui diuidit inter phantasiam & rationem: quibus sunt singula foramina in obliquo facta, habentia tenue initium ab ipso panno: quæ intrinsecus habent indumētum tenuissimum, frigidum tñ & siccum: per quod ducitur aĩalis spiritus ab ipso interiori pãno, præstans au-
C ribus virtutem audiendi. Et est audibilis qualitas calida & humida, vt qualiscunq; sonus per aera infertur auri, atq; ab humiditate suscipitur, à calore attrahatur ad cerebrum, vt sciat qualis sit. Siccitas vero ossium ad hoc est, vt sonitus in eis æque obseruetur secundum exteriorem euentum.

Qualiter Visus Oculis Adueniat.

Oculorum autem tres sunt humores interiores frigidi & humidi: primus est vt aqua coagulata lucidissima, in qua virtus visibilis est: secundus est vt tenue oui album: tertius vt vitrum, modicum habens citrini coloris ab ipsa. Sunt autem septem tunicæ, quarum nomina ad præsens tacemus. Dicendum aũt est, quo modo visibilis qualitas adueniat oculis, & vnde. Ab ipso s. tenuissimo panno, qui diuidit inter phantasiam & rationem, procedunt duo tenuissimi cannales frigidi & sicci, per quos fertur spiritus ab eodem panno ad humiditates oculorum calidus & siccus & tenuis: qui penetrans omnes compagines oculorum præstat eis visibilem qualitatem: quæ† progrediens longius prope album ampliatur: ‡ vnde quæ prope sunt, largius videntur, quæ vero longe, tenuius: quæ statim quando egreditur, si sint visibiles res, rursus reuertitur ad eosdem oculos, & præscriptis humiditatibus imprimit cognitam in se rei similitudinem: vnde producitur cerebro, & à cerebro cordi præstatur notitia. Est autem visibilis qualitas calida & sicca: calida, vt per eam
D aperiat & exeat: sicca vero, vt per eam ad præscripta loca proprios habeat reditus.

† Al. progredie longius prope albulę amplũ.

Qualiter Odoratus Naribus Adueniat.

Naribus virtus odorabilis præstatur: quarũ positio se hēt ita. Superius osseę sunt & foratæ, intrinsecus inuolutæ tenuibus tunicis, frigidis tñ & siccis: quæ principium à phãtastico pãno habentes, ferunt ab eodem spiritum odorabilem, qualitatem naribus prestantem. Inferius autem ab osse, chartilaginosę & mobiles sunt, quarũ natura frigida est & sicca: frigida est, vt predictã virtutem intus obseruent: sicca, vt aereum odorem naribus applicatũ intus attrahant, & cerebro ad discretionem ministrent. Sunt & alia duo foramina intra chartilaginosas concauitates sita, principiũ à palato, & finē infra ipsas nares habentia: quibus duę virtutes sunt, s. attractiua, & redditiua: quarũ vnam attractiuã à superioribus hñt partibus, & ideo qñ attrahunt, nares deponũt: alterã vero vt redditiuã, ab interioribus palato adhærentibus, & ideo quando reddunt, quasi replendo eleuant.

Quibus Partibus Gustabilem Qualitatem Præstent.

In toto autem ore præstatur gustabilis qualitas, gingiuis, palato, capiti gurgulionis & linguæ, sed magis omnibus linguæ, quoniam tenuissimæ carnis & spongiosæ est, habens tenuissimum intra se humorem, qui saporatis rebus intra os positis se admiscens, eodem ad se tracto, infert sibi varios sapores. Intra quos species sunt nouem, s. dulce, amarum, acre, salsum, conditum, acidum,

comprimens linguam, formicans, & sine sapore: quorum alios amicabiliter suscipit, scilicet dulce, & conditum, & sine sapore: alios vero inuoluntarie. Gustabilis qualitas frigida, & humida est: frigida, vt obtineat: humida, vt saporum humiditatem excipiat. E

*Al. diuersitatē

Quod Qualitas Tactibilis Toti corpori Præstetur.

Tactibilis virtus toti attribuitur corpori, sed maxime manibus: magis autem harum interioribus partibus, eo ꝙ singulariter nerui lati & tenues spiritum tactibilem à cerebro ferentes, per medias plantas vsque ad digitos transeunt: ibiq; naturaliter manētes, ea loca sensibiliora cæteris reddunt. Natura vero tactibilis virtutis penè ęqua est, media scilicet inter calidum & frigidum & siccum & humidum: vnde calidum & frigidum, durum & molle, asperum & lene, & cætera æqualiter sentit. Operationes autem cerebrum alias accidentales habet, alias naturales: accidentales vero amittit, quando ab aliquo vicino membro vicissim patitur: vt in epilepsia, sensus & intellectus & memoria perduntur: illud vero humidum, quod per spinæ medullam dorso, & cęteris mēbris, & per viam consimilem linguæ naturaliter ab eodem conceditur cerebro, inter ipsas omnes angustias præstare non cessat, & non amittit humiditatem.

Qualitas Vuulæ, & Organorum Respirationis.

Vuula propterea palato suspensa est, vt tenuiter consimilē linguæ humiditatē tribuat, eamq; flexibilem prestet, vt cibum ori applicitum dentibus ad molendum subdat, & œsophago ad inglutiendū concedat, etenim aliter inglutire nō posset. Canna les ad interiora ferentes duo sunt, vnus pneumaticus, quem Latini spiritualem dicunt: alter œsophagus, cui nomen Latini gulam attribuunt: spiritualis autem ipse gulæ superponitur. Quorum capita quadam tenuissima chartilagine nectuntur, vt aperto ore, quando aliquid gulæ infertur, ex ipsa chartilagine spiritualis porus cōstrictus quicquam ex eo suscipere non permittatur: quando vero os clauditur, eadem chartilagine œsophago constricto, spiritualis porus ad inspirandum aptus aut apertus reddatur. Eius constitutio non vt arteria vel vena continuatur, sed partibus quidem quibusdam lacertosis, & tenuibus vnitis carnibus, constituitur: quod ita factum ad hoc asseritur, vt quādo pulmo dextra læuaq; sequestratur ad suscipiendum aerem exteriorem, valeat ad superiora ascendere: quando vero ad expellendas superfluitates innati spiritus cōstringitur, facillimo motu ad inferiora descēdat. Eius inferior pars pulmoni affigitur: quæ diuiditur in duos cannales, quorum vnus per dextram pennam pulmonis, alter per sinistram deriuatur: quorum dexter dextræ auri cordis, sinister vero sinistræ suppositus adhæret: qui superius suscipientes frigidum & humidum aerem aliquantulū excoquunt, & excoctum auribus cordis ministrāt: ibiq; paulisper detētus iterum excoquitur: & sic interiori cellulæ cordis ad temperiem, & extra & citra cor intra marsupium, quo circundatur, ad euentationem faciendam præstatur. F G

*Al. circa.

Qualitas Cordis.

Cor uero in summo crassum est, & in fine acutum. Est autem spiritualium membrorum principalissimum: & naturalis caloris fundamētum: & omnibus membris corporis calidius: quia inde calor naturalis ad omnia membra viuificanda procedit, calidum enim est & siccum. De cuius interiori parte procedit arteria, quæ in simo hepatis coniungitur, per quam attrahat sibi nutribilē sanguinem. Et ab exteriore alia procedit, quæ in duos diuisa cannales, per vnum nutribilem sanguinem & spiritum cerebro præstat: per alium vero in multis subdiuisa cannalibus, naturalem calorem simul cum sanguine per totum corpus ad ministerium naturale infundit. Marsupium quo ipsum cor tegitur, duabus existit & constat membranis, vna interiore, & altera exteriore, manēte tenui carne qua nutriūntur. Et propterea ita à natura factum asseritur, vt sit obstaculū contra ea, quæ exterius cordi nocere possunt: & obseruet frigidum & humidum aerem, qui cordi ad temperiem faciendam tribuitur, vt superius admonitum aut commendatum est: cuius natura similitudinem dat aut fert apiglottidis membranæ, quæ diuidit spiritualia membra, idest pulmonē & cor in superiori cella manētia à nutribilibus membris in inferiori degentibus: Et de eorum natura in sequenti tractabo. H

*Al. mediante.
*Al. nectuntur.

De Oesophago.

Oesophagus, per quem cibus & potus stomacho attribuitur, frigidus & siccus est. Et ex altera parte pneumatico cannali supponitur velatus: ex alia vero ceruici quibusdam tenuibus musculis nectitur, in similitudinem spinosæ camerę subleuatus, quousq; ad epiglottidis membranam producitur: quod penetrans ori circumplicatur stomachi, quod ipsi epiglottidi suspensum est.

Qualitas Stomachi.

Stomachus autem constat ex neruis tenuibus, & longis, qui lineares, & ex transuersis qui textiles, & ex obliquis qui vertentes dicuntur: quorum lineares helcticen idest attractiuam, & anelcticen idest retentiuam transuersi, apocreticen vero idest expulsiuam obliqui sibi vendicant potestatem. Qui intrinsecus quibusdam obtęguntur membranulis trino schemate consistentibus, breui scilicet & medio prolixiore, quibus potum & cibum naturali calore in lacteum succum cōuersum, & ita quasi remis quibusdam ad portam impingit stomachi. Quæ ideo porta dicit, quoniam musculis in ea positis, ministerio naturali vsque ad perfectam decoctionem nutribilis materiæ

*Al. obtegitur.

A riæ constricta clauditur: qua decocta, eisdem mollificatis aperta redditur, quousque præscriptum succum duodeno intestino infundat, quod propterea duodenum dicitur, eo quo'd duodecim digitis spatietur: a' quo accepta vice ieiunum intestinum succum ipsum suscipiens aliquantulum decoquit. Quod in duo diuisum, alterum, quod tenue est, in mesaraicis venis sibi spongiosis capitibus inhærentibus ab ipso subtrahitur: alterum vero, idest crassum, longo & patulo, cuidam axungiæ innexo intestino conceditur: a' quo monomacum suscipiens aliquantulum decoquit, & sic crasso concedit intestino, quod manica dicitur: deinde ex tali diffusum, & ibidem a' cholera decoctum coloratur: cuius translatione aut titillatione per pudicum circulum foras dimittitur. Monomacum enim ideo dicitur, quia vno aperitur foramine, quod insitũ est ori manicę, vt sibi quicquid a' longo accipit, sine contrarietate reddere possit: nam manica eo quo'd largum magis cæteris est, nominatur. Subtilis vero pars per mesaraicas de ieiuno subtrahitur. Quæ in obliquum positæ, subtractum ad se succum decoquunt: & excoctum hepaticæ summę ministrant: quo ibidem moram faciente, adminiculo virtutis naturalis in sanguinem vertitur: qui in duas diuiditur partes, quarum quæ tenuior est, & vritis dicitur, *arte conceditur hepatis: quę per duos vritides cannales renibus deriuatur, ibiq; manens decoquitur: de qua sibi renes, quod vtilius est ad nutrimen- *Al. alto.
B tum obseruant, cæterum vero de eisdem poris vesicæ dimittitur: †quæ cum ad collum vesicæ deueniunt, coadunata ruuntur.} Collum autem vesicę diuiditur quodam panno mediante, cui vritis porus ex vna parte, & ex altera superiori membranæ scimatico schemate conglutinatur: vnde vrina, & quicquid ex renibus affluit, fundo destinatur vesicæ. Per aliam vero, idest per inferiorem, cum virga quadam contiguitate coniungitur, & secundum naturam & extra naturam vesica ipsam vrinam existentem foras transmittit. Altera vero pars, quæ adicialis dicitur, cholericum rubrum felli, melancholicum spleni transmittit aut attribuit. Sanguinis vero quod vtilius est, ipsum hepar sibi ad nutrimentum obseruat: de quo quod tenuius est cordi, ipsum cor cerebro, vt præparatum est, ministrat. Cæterum vero diuersis corporis partibus per quasdam venas vnicuique proprie destinatas additionem largitur diuturnam, quod bene coquẽtes ad similitudinem suę *naturæ a' proprio esse mutantes, quod nutribile est sibi retinent: inutile autem, cum fortes sint, extrinsecus per hæc decenter expellunt, per capillos, per vngulas, per aures ceratas gummas, per lachrymas, per sputa, per egestiones, per vrinas, per sudorem, & per cutis sordes.

† Al. quod aũt venit coniunctim vnitur.

* Al. diuinam.

De Sensibus Animalibus.

Per animales quinque sensus corpus fruitur nouem voluptatibus, sibi a' cerebro illatis, scilicet
C dilectione, odio, tristitia, gaudio, audacia, timore, verecundia, ira, & furore. Nam per visum auditum, gustum, odoratum, & tactum, diligit vel odit, gaudet vel tristatur, audet vel timet, verecundatur, vel irascitur, vel furit. Quando autem aliquis per aliquẽ horum quinque ad alicuius amorem erigitur, cor concutitur: & ex eius concussione duo quidem prodeunt spiritus calidi & sicci. Quorum vnus qui tenuior est, cerebrum adit: alter vero, qui densior est, subito per neruos diffusus ad virgam ducitur: qui inter neruos quibus cõstituit, & membranulas quibus inuoluitur, insiliens erigit eã, & tensione quadam eam inflexibilem reddit. Alter vero, quem cerebro adesse diximus, humidum quoddam ab ipso suscipiens, per spinalem medullam ad viam renum deducitur: per cuius duo foramina immissus, sibi substratum attingit membranulum, quod *calefactum penetrat. Et sicut membranulum egreditur, & penetrat, sic venarum retinaculum prędicto membranulo annexum aggreditur: ex quo tenuissimum sanguinem secum a' cerebro delatũ *hunc miscet: & per duos cannales inde procedentes ad testiculos funditur, ibiq; paulisper permanens excoquitur: & in lacteum & tenacem succum conuertens, inde per geminos cannales virgæ applicitos completo communi opere secum foras educit. Nam pterygomatibus i. alis (& sunt orificia vasorum spermatis, ex quibus mulieris sperma ad fundum matricis mittitur) sugentibus, per col-
D lum matricis subtrahitur, & sic ad inferiores cellulas eiusdem destinatur.

*Al. calefaciẽs.

*Al. huic.

De Communi Sapore Coitus.

Sapor igitur cõmmunis huiusmodi *viris in tota virga, sed maxime in præputio est, mulieribus vero circa pectinem in confinio vuluæ. Mulierum testiculi duo sunt: quorum vnus sub dextro rene, alter sub sinistro tenetur: qui fundo matricis coniuncti per singulos ex se procedentes, incitata venere, ad cellulas eiusdem sperma ministrant. Quod si simul cum viri spermate conueniat, vel modicum ante vel post, prius q̃ prelatum frigescat, vnitur. Si vero in sinistra cellula matricis simul spermata conueniunt, fœmineum embryum generant: Si vero in dextra masculinum procreant: Si vero in media, quæ secundum calidum & frigidum æqua est, secundum plus vel minus vtriusq; spermatis, aut masculinum aut fœmininum procreant.

*Al. cõionis.

De Embryo.

Oportet autem in embryi dispositione aliquantisper immorari: & dicetur quid in vnoquoque mense a' primo vsque ad nonum sibi naturaliter fiat: & qualiter a' primo mense vsque ad septimum, & a' septimo vsque ad nonum, si genitum fuerit, pereat: & in ipso septimo vel nono si æditum fuerit, salubre perduret. Cum ergo vtrunque sperma, viri scilicet & mulieris, in matrice conuenerint, si frigidum & humidum fuerit, omnino dissoluitur: si vero calidum &

siccum, consumptionem incurret: si autem æqualitate perfruitur, nulla impediente concipiet qualitate. E

De Coniunctione Spermatis.

Spermate igitur vtriusque coniuncto, in specie conchulæ expanditur: & radice producta sibi superficietenus alligatur: ex cuius calore præfati spermatis summitatibus decoctis ab ipsa diuiditur, & ex sola radice, per quam nutrimentum accipit, cum ipso tenetur. Medium autem, quod infra decoctas summitates in modum nucis eminet, inter eadem spacia sanguineam glebulam quadam frigiditate constrictam primo mense obseruat, nulla alicuius similitudinis imagine in ea impressa. Secundo, in vermiculi longi scilicet & rotundi producitur speciem. Tertio, in eo crura diuiduntur, & à lateribus brachia: collum caputq; perficitur. Quarto, formatur cor & hepar, & anima id ingreditur, & naturaliter mouetur. Quinto, omnis interior completur compositio; intestina scilicet quadam dispositione formantur: digiti manuum pedumq; scinduntur: aures, nares os, veretrum, & ipse pudicus formatur circulus. Sexto, oculi scinduntur, supercilia formantur, palpebræ crescunt, capilli & vngulæ producuntur. Septimo, fiunt axungiæ, & caro perficitur: cutis & omnis humiditas secundum diuersas vasculorum compositiones constituitur: & completis secundum naturalem dispositionem omnibus, laborat vt exeat: matrix autem nititur vt obtineat, & vt calore, quæ completa sunt, confirmet & muniat: si vero debilis est, concedit ei vt exeat, & durat, eo q naturaliter completum est: si autem matricis natura fortis est, nititur, vt id retineat. In octauo, embryo expugnato exitu non sibi concesso, fatigatus quiescit. In nono, matricis calore iam firmato & crassitie confecto, natura concedente, patet ei aditus, & exire permittitur. F

*Al. venter.

De Aetate Planetarum in Embryone.

Habet autem septem planetę aliquid in compositione embryonis speciale. Saturnus quidē frigidus & siccus, sua frigiditate primo mense spermati grauedinem, & sua siccitate compaginem parat: & ideo non crescit embryo, sed à suo calore in sanguinem commutatus sine augmēto permanet. Secundo, Iuppiter calidus & humidus, calefaciendo confortans, & humectando replens, in longi & rotundi vermiculi speciem sperma producit. Tertio, Mars calidus & siccus, calore roborans, & siccitate incidens, crura diuidit, à lateribus brachia separat, collum & caput informat. Quarto, Sol minus Marte calidus & siccus, & animam & cor & hepar creat & cerebrum: & creatis animā ingerens, naturaliter embryoni motū pręstat. Quinto, Venus frigida & humida, omnia interiora format, aures nares os virgam & pudicum circulum format, pedum & manuum digitos diuidit. Sexto, Mercurius secundum calidum & humidum frigidum & siccum ęquus, in quo manualis habetur scientia: & ponit supercilia, oculos scindit, palpebras crescere facit, capillos & vngulas producit. Septimo, Luna frigida & humida, replens axungias, carnē & superficiem complet: venis & arterijs humiditatem tribuens, toti corpori nutrimētum pręstat: & quia omnia perfecta sunt, si prægnans parturiet, salubriter perdurat: sed quoniam adhuc in eo sunt membra non bene firmata, indiget alio tempore ad id operis explendum. In octauo, Saturnus reiterata vice similiter infrigidando embryonem, matrici grauitatem infert: suaq; siccitate humores extenuans, embryoni nutrimentum parcius tribuit: & propterea ægre prægnantes in hac tenuitate existūt. Nono autem, Iuppiter calefaciendo infrigidata, & replendo tenuia, embryonem corroborat, & matricis aperit aditus, & sic exitus omnibus naturaliter perfectis conceditur. A primo aūt mense vsq; ad septimum si genitus fuerit, non perdurat, eo q naturaliter imperfectus habetur: à septimo vsq; ad perfectum nōnum, quāuis natura perfectus sit, tamen si generetur non subsistit: quia Saturni infrigidatione stupidus, & eius siccitate minorato nutrimēto afflictus vel obstrictus, corrupta matricis naturalitate, calore materno exustus, si excussus fuerit, dissoluitur. Solet autem nō omnibus membris perfectus, vt in pluribus apparet, embryo generari: plerunq; vero crasso capite, & tenui collo, vel magnis pedibus, & subtilibus cruribus, pedibus genibus applicatis, aut manuum singulis vel duobus digitis perditis, hac luce perfrui. Sed hoc dupliciter in embryonis compositione contingit: aut enim natura æquam habet materiam, & redarguentem spiritum, & secūdum horum duorum æquitatem, moderate vel perfecte informat: aut abundantia materiæ & spiritu moderato, eidem materiei abundantiam alicui addit membro, ex qua nascitur maius cæteris: vel ampliato spiritu, & materia minorata, aut ex parte membra attenuat, aut ex toto non dimittit procreari: & hęc omnia aut ęquitate vtriusq;, materiei scilicet & spiritus natura perficit, aut augmentatione vel minoratione horum vnius. Solet etiam in generatione quibusdā viris illud muliebre; & quibusdam fœminis illud virile, quo luxuriatur, adijci: sed illud impedita vel oblita natura sic perficitur. Nam quando aliquo euentu impeditur vel obliuiscitur, illud materiei humidū superfluum, quod ad naturalitatem vel ad numerum alicuius mēbri solet disponere, ad alterius naturæ membrum sine ratione mutat. G H

*Al. exteriora.

Galeno

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE VIRTVTIBVS NOSTRVM CORPVS DISPENSANTIBVS

CENSVRA

Ex veris Galeni libris fragmentum.

B DE dispẽsantibus corpus nostrum virtutibus, quot sint numero, & quæ sit vnaquęque, & quem in animali quælibet locum obtineat, necessariũ est scire omnes medicos, ad scrutandum de passionibus, & inuestigandum eam quæ patitur, & sanandum maxime ipsam. Scire igitur oportet ipsas ex tribus prouenire particulis: Ex capite quidem eam, qua ratiocinamur, & meminimus, & sentimus, & de loco ad locum permutamur: Ex corde vero eam, qua irascimur, & percalidi sumus, & adhuc pulsum habemus in ipso corde, & in omnibus arterijs: Ex hepate aũt eam, secundum quam nutrimur, & augemur, & cibum appetimus, & assumptum elaboramus cõcoctione, & digestione, & sanguificatione, & appositione, & prosphysi, & discretione, & excretione. Ad has autem suppositiones sequitur necessario desipientias quidem, & manias, & melãcholias, & phreneses, & lethargos, & catarrhos, & apoplexias, & epilepsias, primique principij esse ægritudines: & omnino in eis pati caput, vel primum & solum, vel compatiens alteri particulæ: Febres vero alias, & epialas, & impulsatilitates, & malas pulsatilitates, & infrigidatiões, & rigores, & syncopas, & marasmos, & quæcũque alia talia, alterius principij esse passiones: & pati in eis ipsum cor, vel compatiens alicui alteri & maxime or-

C torum ab eo, vel solo ipso secundum se male habente: Atrophias autem, & cachexias, & cacochymias, & discolorationes, & icteros, & diarrhœas, & vrinarũ immoderatas excretiones, & elephantiases, & cancros, & vniuersos hydropas tertio principio fieri patiente, vel aliquo ortorum ab eo.

Spiritus autem, qui secundum arterias & cor, vitalis est & nuncupatur: Qui vero secundum cerebrum, animalis: non ceu existens substantia animæ, sed vt primum eius organum habitantis in cerebro, quicunque sit secundum substantiam. Ignorare enim eam confiteor, cum à nullo demonstrationem euidentem didicerim; solum autem adinuenerim complexionem cerebri oportere custodire commensuratam necessario eos, qui meditari & viuere recte eligunt. Sicut autem vitalis spiritus secundum arterias & cor generatur, materiam habens generationis ex inspiratione & humorum vapore, ita animalis ex vitali amplius elaborato habet generationem: decẽs enim fuit magis omnibus eum trãsmutatione certissima potiri. Quo circa & velut labyrinthum telam perquã variam condidit natura prope cerebrum, retiformem plicaturam, diuturnam eius moram in vasis ingenians. Omnes vero particulæ corporis, à cerebro habent sensum & motum, peruenientibus alijs quidem neruis ad organa sensuum ad dignotionem sensibilium: alijs autem mouentibus ea, quæcunque mouentur motu, qui secundum impetum. Cerebrum quidem non sensibile or-

D ganum à natura, sed sensuum, factum est. Hæc igitur sufficiant ad præsens. †Generatio vero animalis, dispẽsatio à tribus principijs cõsistit: Vno quidem eo, qđ in capite seruatum est: cuius sunt opera secundum se quidem, phantasia, & memoria, & reminiscentia, & scientia, & intellectus, & excogitatio: in ad aliquid vero, sensus particulis animalis sentientibus, & eis quæ mouẽtur secundum impetum, motum præstare: Alio autem eo, quod in corde situatum est: cuius opera secundum se quidem modo est velut vigor animæ, & permanentia in ijs quæ ratio iusserit, & inuicta constantia: secundum passionem vero, velut ebullitio innatæ caliditatis, desiderante tunc anima punire eum, qui existimatur iniuriam fecisse, & hoc vocatur ira: in ad aliquid autem, principium caliditatis esse ijs, quæ secundum partem particulis, & arterijs motionis pulsatilis: Tertij vero principij firmati in hepate sunt omnia, quæ secundum nutritionem animalis: quorum maximum in nobis, & in omnibus ferè animalibus, est sanguinis generatio. Huius autem potẽtiæ est & delectabilium fruitio, in qua cum vehementius quàm deceat mouetur, intemperantiam & incontinentiã efficit.

Ex libro 7. de dog. Hippo. & Plat. cap. 7.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VOCE ET ANHELITV.

CENSVRA

Videtur & hic ex Galeni libris ad Arabes peruenisse.

DIxit Galenus, Si neruis, qui sunt inter costas acciderit scissio prope spõdylos, destruetur vox & anhelitus. Hoc aũt idem accidet si ossa costarũ scindantur, aut spinalis medulla ẽm latitudinem inter finem colli & initium spondylorum, qui respiciunt ex opposito pectoris. Si autem spinalis medulla infra huius loci initium scindatᷓ, nec anhelitus oĩo, neq; vox omnino priuabitur: sed tantum de vtroq; priuabitur ẽm numerũ spondylorum, qui opponunᷓ pectori. Similiter accidit ex incisione costarum ẽm magis & minus. Musculus est organum motus volũtarij. Et ad vnumquẽq; musculũ peruenit neruus à cerebro, aut spinali medulla: qui si scindatur, nõ mouebitur musculus. Interior aũt musculus, qui est inter costas, facit anhelitũ: & tunc fit, quando aer expellitur vehemẽter à pectore: & ex eodem anhelitu fit vox, & est ei quasi materia. Et voco collum illum locum, qui est inter superius epiglottidis, & superius œsophagi, vsq; ad radicem linguæ. In collo autem sunt musculi bronchorũ. Et raucedo accidit quando musculi colli extendunᷓ & inchordantur, vt extẽduntur in assumptione cibi & potus. Et qñ epiglottis inchordatᷓ ita, ꝙ constringatur, fit vox: & qñ constringitur, inchordanᷓ musculi ex quibus pendet. Et anhelitus quidem fit apud extẽsionem musculorũ pectoris, & solutionem musculorum colli, & epiglottidis, & tracheæ arteriæ. Raucedo autem accidit ex extensione musculorũ colli, alijs omnibus remanẽtibus in suo statu. Vox etiam fit, si musculi epiglottidis extendanᷓ, licet non musculi colli. Epiglottis ex tribus componiᷓ chartilaginibus inæqualibus & dissimilibus: quarũ vna est anterius, scilicet maior: duæ vero posterius, quarum altera supponitur alteri: quarum superior est minor. Habent quoque duas iuncturas: quarum duę sunt inter primam & secundam chartilaginem: & duo capita primæ chartilaginis intrant in secundã: & sunt duæ iuncturæ inter secundam & tertiam, quas continent sex musculi. In vtraq; s. iunctura sunt duo musculi, qui attrahũt tertiam chartilaginem ad posterius, & aperiũt os epiglottidis. Ecõtrario agunt alij duo musculi, & sunt exterius: & qñ ambo extenduntur, claudũt os epiglottidis clausura perfecta, ita ꝙ nihil ex aere egrediatur. Necesse est aũt ad hoc vt fiat vox, vt duo modi musculorum, qui mouent epiglottidem, sint fortes ita, vt neutrum par cedat alteri in actione. Et intellige per hos musculos, illos q̃bus aperitur & claudiᷓ: & sunt erecti, & positi in rectitudine: & continuanᷓ ex inferiori, & non superius: & mouent iuncturam per superiorem extremitatem: & habent duos neruos proprios, vnum in dextra parte epiglottidis, & alterum in sinistra, qui mouent tertiam chartilaginẽ: quorum cõcursus est ex inferiori parte ad superius: qui si scindanᷓ, laxabuntur illi, scilicet musculi, qui mouent epiglottidem, & destruetur motus eorũ. Dum vox est in epiglottide, agunt in ipsam duo modi musculorũ, illi s. qui aperiunt, & illi qui claudunt: sed si illi, qui claudunt, soli agunt, tunc accidet retẽtio anhelitus: & si illi, qui aperiunt, soli agunt aut neuter, tũc accidet anhelitus. Destruitur autem vox, quãdo musculi, qui claudũt epiglottidem, destruuntur: siue illi, qui aperiunt, saluanᷓ: non. n. addunt neq; diminuunt in destructione vocis. Quãdo Creator voluit in nobis ponere instrumentum vocis, primo posuit aliquid, quo aer sit in nobis velociter, & est pectus: deinde posuit occursum aeris in ipso ex via ampla ad cannalẽ strictum, vt aer per stricturam cannalium velocius currat: velocitas enim facit ipsum fortiorem: qui quando percusserit chartilagines, tunc fiet vox: percutit etiam præter hoc tracheam arteriam, & vuulam, & superius palatum, & locum cursus aeris per nares. Sed ex hoc non fit simpliciter eadem vox, sed quasi vox, vt stertitio & azegiz. Vox autem non fiet, nisi quando aer percutit primam epiglottidem, & est posita supra caput tracheæ arteriæ ad modum instrumenti, quo musici vtuntur tibicines. Si epiglottis amplietur plus, quàm oportet, minuetur velocitas motus aeris: & sic diminuetur fortitudo venti tunc secundum diminutionem velocitatis, & debilitatem percussionis: tunc enim minus resistent chartilagines aeri: non enim amplianturr, nisi quando non extenduntur, & remanent laxatæ. Quando autem epiglottis constringitur plus, quàm oportet, tunc aer qui exit ex epiglottide, erit paruus, & tunc erit minor percussio, quapropter vox erit parua: vox enim non potest crescere, nisi crescant illa duo, quibus fit, aer s. & percussio cremento proportionali: quodlibet

Margin: F; G; *Al. quatuor.; *Al. anterius.; *Al. sex.; H

A bet enim crescit propter crementũ illius, à quo constat in substantia. Egressio aeris violenta non fit nisi per extensionem musculorum ipsorum: hoc autem differt ẽm magis & minus, ẽm fortitudinem extensionis, & ẽm multitudinem & paucitatem musculorum. In egressione aũt aeris violẽta nimis, necesse est vt oẽs musculi pectoris extendantur nimis, & maxime musculi costarũ. Anhelitus aũt & vox nunq̃ fiunt absq; his musculis: In quibus si aliquod impedimentum aut nocumẽtum acciderit, secundũ numerum nocumentorũ erit destructio vocis. Si.n. motus medij numeri illorum destruit, medietas vocis destruit: & si tertia pars motus destruetur, tunc destruetur & tertia pars vocis: & vniuersaliter illa pars, quæ destruetur de voce, erit ẽm partem destructam de numero illorum musculorũ. Adiuuant aũt hos musculos duo musculi, qui sunt apud radicem costarũ: & illi, qui sunt ex duobus lateribus spondylorum: et ex duobus musculis procedentibus in longitudinem, musculi, qui sunt sub diaphragmate positi. Sermo est ex voce: vox est ei quasi materia: cũ enim anhelitus occurrerit epiglottidi, ipsa epiglottide existẽte æquali in amplitudine, fiet vox: nam quando percusserit illam, fiet illud, quod fit in fistula apud exufflationem.

Tractatus Secundus.

B EX duobus neruis sexti paris ramificant̃ ex parte pectoris duo parui rami, qui reuertunt̃ ascendentes ad collũ ex duobus lateribus tracheæ arteriæ, quousq; perueniant ad epiglottidẽ: quorum vterq; continuatur cum quatuor musculis epiglottidis. Et sex ex octo musculis omnino necessarij sunt ad hoc, ꝙ vox fiat: duo autem alij non in omnibus animalibus reperiuntur: quorum actio est, dum epiglottis clauditur completa clausura. Ex istis autem sex, duo sunt in ipso cannali epiglottidis: aliorũ vero quatuor, duo sunt à lateribus, & duo posterius. Duo aũt musculi, qui intrant in ipsum cannalẽ epiglottidis, attrahunt iuncturam, q̃ est inter secundam & tertiam chartilaginem: & aperiunt illam duo musculi, qui sunt in lateribus, attrahendo illam iuncturã ad latera: et aperiunt eam duo alij musculi, qui sunt posterius, attrahendo eandẽ iuncturã retro. Et sex mũsculi præter duos prædictos neruos continuantur cum musculis epiglottidis: quorum duo nerui descendunt superne: & ramificantur ex septimo pari neruorum cerebri, quando illud par appropinquat collo: & subiũgitur per omnes musculos, qui sunt extra chartilaginem scutalẽ. Et duo nerui ex illis sex descendunt ex transuerso, & intrant interius epiglottidis, & illic diuiduntur. Et sunt duo nerui descendentes, qui occurrunt duobus neruis ascendentibus de pectore. Cooperculum epiglottidis est locus strictus, & est in medio primæ chartilaginis: in quo loco proprie fit vox. Et aer, qui venit ex pulmone, currit per tracheam arteriam: & primo †occurrit de amplissimo loco, & percutit ipsum: deinde occurrit orificio cooperculi epiglottidis, quod est strictissimum ex illo coopertorio: & acquirit velocitatem motus, & fortitudinem: & illic fortiter percutitur coopertorium epiglottidis, & fit vox. Extensio duorum musculorum, qui sunt intra epiglottidem, prohibet ne coopertorium claudatur apud vocem: nam quando aer vehementer eleuatur, & continet in circuitu partes coopertorij epiglottidis, constringit illud coopertorium, & claudit orificiũ eius; & sic prohibet ne fiat vox. Cum enim hi duo musculi ponantur circundantes coopertorium epiglottidis, tunc quando extenduntur, resistent aeri, qui venit fortiter. Coopertorium epiglottidis, quando homo vociferat, & quando anhelat anhelitu, aperitur & ampliatur multum. Quando autem anhelitus retinetur, aut quando aliquid comeditur, perfecte clauditur tunc, adeo ꝙ nihil ex illo transibit neq; ab interiori parte ad exterius, nec ab exteriori ad interius. Causa autem huiusmodi clausuræ est in ipsa substantia coopertorij epiglottidis: est enim neruosa mollis & leuis, vt sit constans, & apta motui. Voci & orationi posita sunt tria membra, lingua s. & epiglottis, & trachea arteria. Et vnicuiq; eorum est positum quoddam instrumentum glandulatum ad hoc, vt temperet ipsum conuenienti humiditate. Lingua autem habet duas glandulas, in quibus sunt duę venę, in quibus currit saliua ad linguam, & ad totum os. Collum autem habet duas glãdulas, in quibus

D generatur humiditas. In epiglottide vero generatur humor phlegmaticus viscosus ad hoc, vt humectet illa instrumenta. Sed ex duabus glandulis, quę sunt in collo, & ex corpore, quod est in epiglottide, non proueniunt venæ, in quibus currit humor, sicut proueniunt ex duabus glandulis linguæ. Sed illæ, quæ sunt in collo, sunt in natura spongiæ, ex quibus pertransit humor ille, qui currit superne deorsum, sine hoc, ꝙ indigeat eis, aut sint ei necessariæ venę, in quibus currat. Et posuit in epiglottide duos dentes, & duo foramina transeuntia ad illos dentes, ad concludendum orificium coopertorij epiglottidis. Et sunt ibi duo musculi continui, continentes radicem tertiæ chartilaginis. Et necesse est ad hoc, quòd vox fiat, quòd aer exeat vehementer: & quòd cursus eius in epiglottide sit strictus. Quando vero canna erit stricta, vox erit acuta: & si ampla, erit grauis: si curta, erit addens in acumine: & si longa crescit in grauitate. Humiditas autem epiglottidis facit voci grauitatem: siccitas vero acuitatem. Initium generationis vocis, est ex orificio linguæ epiglottidis: quod orificium quanto magis extenditur, tanto magis aeris percussio crescit. Existente ergo amplitudine orificij in suo statu, si longitudo crescit, altitudo vocis †cadit: sed magnitudo eius crescit secundum extensionem orificij linguæ epiglottidis. Amplitudo autem linguæ, dum percussio fit illa potentia, quæ erat ante, quàm cresceret amplitudo epiglottidi, minuit acuitatem vocis, & crescit in crassitie & magnitudine. Si vero lingua creuerit nimis, & intra*uerit de potentia

*Al. nerui

* Al. submerguntur.

†Al. occurrit amplissimo

*Al. sitim fert

†Al. erit eadẽ

*Al. minuerit

tentia

tentia percussionis, tunc crescet crassities vocis, quantũ crescet in grauitate, sed non crescet in magnitudine: vox autem crassa fit ex multo aere sine potentia. Cætera autem instrumenta facta ad vocem seruiunt huic instrumento, sicut illa quæ sunt anterius vsq; ad orificium linguæ, quæ facta sunt ad magnificandam vocem, non ad acuendam. E

Tractatus Tertius.

DVo sunt musculi eorum qui sunt epiglottidis, qui procedunt recte in longitudine: & continuant chartilaginem scutalem cum osse, quod est inter linguam & epiglottidẽ: & attrahunt maximã chartilaginem epiglottidis sursum & ante: & incipiũt à loco alto, deinde descẽdũt ad epiglottidem: ex quo habemus, ꝙ illi attrahũt scutalem chartilaginẽ ad suũ caput. Et silr vnusquisq; aliorum musculorũ attrahit membrũ cum quo continuat, ad partẽ sui capitis. Et si hi duo musculi incidant, accidet voci maximũ nocumentum: eradicabit enim scutalis chartilago, & amplificabit locus ille totus: & laxat multum ita, ꝙ non potest resistere aeri, non enim remanet in ipso nisi tela, quæ continet œsophagũ & cannam tm̃. Si aũt neruus qui continuat cum illis, scindat, minus nocebit voci: diminuet enim magnitudo eius, & fiet raucedo. Et sunt quidam musculi, qui continuant inter hanc chartilaginẽ & secundam, quorũ motus si destruat, modicum accidet nocumentũ voci, s. duo musculi parui: qui si scindant parua erit remotio, quę fiet inter primã & secũdam chartilaginem. Et dixi de quatuor musculis, qui sunt super chartilagines epiglottidis, qm̃ cõtinent cannam & epiglottidem intus: nã caput vniuscuiusq; eorũ est superius. Non ergo possunt declinari ad posterius, quia spondyli colli hoc prohibẽt: nec ad anterius, pp hos musculos: neq; ad latera, pp musculos ex transuerso positos: & sic remanent in cãna & epiglottide extensi, hoc aũt multum iuuat in hoc ꝙ fiat vox: aer enim ex quo fit vox, indiget cursu recto & stricto. Si trachea arteria ex vna esset chartilagine continua, non posset fieri fluctuatio in aliqua parte eius in percussione aeris: sed facta est ex pluribus chartilaginibus, quas cõtinet quædam tela gracilis, & sic mouet & fluctuat, qñ aer occurrit: ideo necessarij fuerunt musculi ad hoc, vt adiuuent & coniungant ipsam. Et quia trachea arteria facta est & ad anhelitum & ad vocem, ideo posita est anhelitui tela, quæ ligat ipsam inter chartilagines: Voci aũt facti sunt cum chartilaginibus isti musculi, vt constringant & adiuuent tracheam arteriã. Sunt enim duo musculi in cannali vocis, quibus proprie fit vox: sunt et alij duo extra, qui continuant tertiam chartilaginem cũ œsophago: & duo musculi qui mouent cannam. Apud destructionem motus eorũ fit raucedo: & fit vox rauca pp hoc, ꝙ aliquod corpus non sonorum percutit anhelitum. Et ipsa canna est non sonora in radice, quia est carnosa humida: epiglottis autem est sonora acutæ vocis, cum sit chartilaginosa sicca, resistens aeri: ideo quando humefit, accidit raucedo. Et tela quæ est super cannam humefit propter multa humida, quæ p ipsam transeunt: vnde ante aut potum aut cibum vox est clara, post autẽ minus clara: quod si potus fuerit plus, q̃ oportet, vox erit rauca. Et ideo magis accidit raucedo senibus, propter multas superfluitates quæ generant in eis. Et in omnibus corporibus illa quæ sunt sicca, sunt clarioris vocis, q̃ illa quæ sunt humida. Si omnia instrumenta vocis aperiantur, tũc exit multus aer subito, & est anhelitus: si vero constringant, tunc cum anhelitu erit aliquod audibile, quod diuersatur ẜm diuersitatem instrumenti quod constringit, adeo ꝙ fiet percussio. Si vero epiglottis fuerit illud quod constringitur, tunc ille anhelitus erit vox acuta. Si autem fuerit canna, erit quiddam inter anhelitum et vocem, & est raucedo: & hoc erit, si non moueris epiglottidem, & dimiseris eam ociosam. Si vero dimiseris cannam non motam, & moueris epiglottidem, tunc fiet vox sine raucedine. Cãna autem nullam habet actionem in voce, nisi in hoc solummodo. Origo autem duorum neruorũ qui sunt in collo † à parte duorum neruorum ab alis, ex ipso cerebro est: & hoc est, quia actio eorum est de nobilioribus actionibus animalibus, & subtilior. Genera autem actionum sunt tria, s. cogitatio, voluntatis conseruatio, et imaginatio rerum. Et mittuntur à cerebro sensus et motus voluntarius ad alia membra. Vox autem est nobilissima actio voluntaria: fit autem ex nobilissimo motu animæ, s. ex motu cogitationis & deliberationis. Vnde hi duo nerui descendunt ex ipso cerebro ad stomachum, vt quando cibus defuerit, sentiat homo: vnde orificium stomachi fuit maioris sensus q̃ cætera mẽbra: & ex illo ascendunt duo nerui ad musculos epiglottidis. Et non posuit Creator hos neruos ex medulla spinali, quæ est inferior, & propinquior his musculis, sed origo eorum neruorum fuit à cerebro, vt instrumenta vocis sint continua cum eo quod regit vocem, s. cogitatione, quæ est in cerebro. Reuersio autem horum duorum neruorum inferne fuit, vt continuẽtur cum musculis inferne, & motus fit superne s. ex capitibus suis. Et duo nerui qui oriuntur à cerebro, diuiduntur in quatuor ramos vnusquisq;: & currunt super radices costarum ex superiori ad inferius: & vnus eorum intrat cor & pulmonem, alius stomachum, tertius reuẽrtitur ad radicem musculorum epiglottidis, cæteri autem intrant alia membra interiora & cannales. Et apostemata musculorum epiglottidis dicuntur angina interior & exterior. Et si in superiori parte palati acciderit humiditas, tunc claritas vocis corrumpetur. Vox habet duos terminos in acuitate & grauitate, quos si excesserit, destruetur. Nam si orificium coopertorij epiglottidis post stricturam quã habet in acuitate vocis, amplius constringatur, abscindetur: si vero extendatur & amplificetur post amplificationẽ, qua vox fit in vltimitate grauitatis, tunc fiet anhelitus almacror: & secundum dimi-

F G H

*Al. nimis. *Al. continuat *Al. exit. †Al. ad partẽ *Al. cognitio * Al. intrat.

A diminutionẽ anhelitus, si fuerit medius ab anhelitu qui est in nimia velocitate, erit diminutio percussionis aeris in coopertorium epiglottidis à prima pcussione. Si vero anhelitus almacror medius iungat̃ amplitudini mediæ in orificio coopertorij epiglottidis, tunc vox in veritate erit media inter acutã & graue, quia motus pectoris indiget potẽtia. Ideoq; qui multum debilitatur, tacet frequentius, nisi ex aliqua solicitudine, & tunc cum magna angustia loquitur, & tunc musculi debiliter constringunt pectus, & transitus aeris erit tardus. Cogetur ergo vt coopertoriũ epiglottidis ponat valde strictum, qñ voluerit loqui, vt quod deficit ex velocitate aeris, perficiatur ex strictura cursus eius in epiglottide. Nam si instra vocis amplissima essent, tunc vox destrueretur.

*Al. diuisionẽ. *Al. diuisio.

Tractatus Quartus.

SI spinalis medulla abscindat̃ in initio pectoris, & fine colli, & in initio dorsi, vbi septimus spondylus occurrit octauo, destruatur exufflatio totaliter, & vox omnino: nerui.n. veniunt ad omnes musculos, qui sunt intra costas, & intra hunc spondylum. Ad diaphragma veniunt tria paria neruorum, quorum maius oritur ex spinæ medulla post spondylum tertiũ spõdylorum colli: minus oritur ex spinali medulla post spondylũ nonum: tertium† ex medio‡ inter hæc quidem oritur ex ipso cerebro. Si ergo spinalis medulla abscindat̃ apud tertium spõdylum, tunc diaphragma carebit duobus paribus neruorum, & remanebit ei motus tertij paris, quod venit ex cerebro. Anhelitus almacror fit per musculos qui sunt inter costas: & musculi qui sunt supra ventrem, augmentant anhelitũ, & tñ vox non ex actione istorum musculorũ augmentatur. Et si duo nerui, qui sunt ad partem duarum venarum pulsatilium destruantur, vox erit: & accidet musculis, qui sunt inter costas, aliqua occasio: & ramificantur ex his duobus neruis rami, qui continuantur cum canna & pulmone, & diaphragmate, & stomacho, & hepate, & splene, & omnibus intestinis. Ad musculos autem, qui sunt inter costas, non veniunt nerui nisi ex sola spinali medulla. Et inter musculos & neruos, qui sunt in epiglottide & canna, nõ est cõtinuatio. Et oẽs musculi, qui sunt inter costas, sunt xxij, qui totidem habent neruos: quorum si vnus abscindatur ab vno latere, destruetur medietas anhelitus, & medietas vocis. Quidam putauerunt ꝙ actio anhelitus sit naturalis, cum fiat in somno & vigilia æqualiter, & sine voluntate. Alij dicunt ipsum esse voluntarium, quoniam qñ volumus anhelamus, & quando volumus retinemus: & hoc est verum secundum nos, vt patet ex nostra anatomia. Alij dicunt ꝙ est medius inter voluntatem & naturam.

(margin, beside "tertium": †quod est medium.; B in margin at "rebit duobus")

GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE VTILITATE RESPIRATIONIS

CENSVRA

Multa vera in hoc quoque libro insunt, sed magna ex parte Aristotelica.

CAlorem vitalem, qui est in corde, dicit Aristoteles nutriri à sanguine, pingui & vnctuoso existente, eodem mõ quo flãma nutritur ab oleo: Et eiusdem caloris extinctionem, quẽadmodum & flãmæ, dupliciter fieri. Nam sicut flãma extinguitur dupliciter, siue cõsumpto oleo, siue addita ei maiore flãma, similiter calor vitalis extinguitur in morte aĩalis, aut ex defectu puri et pinguis sanguinis vt in consumptis, aut aquoso sanguine repletis, aut ex supuentu caloris maioris vt in febriẽtibus. Inuestigans aũt Aristoteles, quare maior flãma extinguat minorẽ flammam ei appositam, dicit maiorem flãmam cõsumere nutrimentum minoris flãmæ vsq; adeo cito, vt nõ possit æque cito nutrimentum succedere. Dico autem maiorem flãmam trahere ad se minorem cã similitudinis vsq; adeo cito, vt non possit æque cito minor flãma attrahere aliam flãmam, ex eo à quo nutritur sibi succedente. Nutritur aũt flamma non solum à pinguedine aliqua, immo ẽt ab aere vicino: & fit nutritio nõ vt quidam putant per alterationem nutrimẽti, neq; per assimilationẽ eius ad id quod nutrit̃, sed per attractionem partiũ nutrimẽti, similium ei quod nutritur: id.n. à quo nutritur ignis, necesse est vt in se habeat igneas partes. Quod aũt ignis nutriat̃ ex aere, probat̃ ex eo, quia si inter terrã fodiatur specus ampla angusti oris, & magna lignorum congeries intromissa incendatur ĩmisso igne, obstruso quidem foramine, necesse est ligna eodem momento oĩno extingui. Exit.n. ignis per poros terræ superiectæ: & non potest aer subintrare ad reparationem ignis exeũtis, tum quia aer obstrusior est igne, nec æque mobilis est vt ignis: tum quia necesse est plus aeris influere, q̃ sit ignis affluens,

qui

qui reparandus est ex eo, pro eo ꝙ non ex toto aere, sed ex solis igneis partibus quæ sunt in aere fit E ignis: fitq; ex plurimo aere multo minor ignis: nã & similiter in omni nutritione fit ex multo nutrimento res modica p digestionẽ. Vr etiã quicquid fit ex alio, minus est eo à quo generatr, quod tñ pleriq; negant: nã sicut, inquiunt, ex modica aqua fit multus fumus, similiter quoq; ex modica aqua fit multus aer, ita quoq; ex modico aere fit multus ignis. Dico autem ꝙ fumus non fit ex sola aqua, sed habet plurimũ aerem, in quo disseminatæ sunt aqueæ particulæ: quod est videre hoc modo. Nam qñ bullit aqua in vase ad ignem, ignis quidem transit per poros vasis ad aquam, faciens illam tumescere & ampullas eleuari: fiuntq; ampullæ ex directo ignis, qui est sub vase: sicq; ad mediam aquam transit ignis ascendens in aerem, attrahitq; secum aqueas particulas, cum quibus aeri admiscetur: ferunturq; aqueæ particulæ sursum, donec deserunt à calore inferiori aere, quem frigidum esse constat, vt ostensum est alias. Amplius aũt nubes, cum sit fumus, congelata quidem fit nix, quemadmodum pluuia congelata fit grando: nix autem plurimum habet aerem, quemadmodum spuma: & est alba vtraq; pp aerem sibi commistum, quem Aristoteles esse albũ ostendit: sed hæc hactenus. Qm aũt flamma in continuo fluxu est, & cõtinue generatur alia & alia flãma, succeditq; posterior flamma in locum prioris, immo in modum fluuij, putant quidam priorem flammam sursum ascendentem extingui ab aere. Dico autem eã admisceri aeri, disseminariq; in eo per F minutas particulas: nam & similiter disseminata fuerat prius, non solum in eo à quo generata est, immo etiam & in aere vicino, præsertim cum multo plus nutrimenti habeat flamma ex aere ꝙ̃ ex aliquo alio. Sicut autem flamma in continuo motu est, & in modum fluuij alia alij succedit, & ita calor continue effluit à corde ad venas, & per venas ad totũ corpus, & inde continue effluit extra corpus: nam & vestes non ob aliud calefaciunt, ꝙ̃ quia retinent calorem continue euaporantem à corpore per poros. Sunt autem pori venæ subtilissimę per quas effluit calor, & etiam sudor, qui nihil aliud est ꝙ̃ aqua sanguini admista: qñq; poris amplius dilatatis effluit ipse sanguis. Quod autẽ pori sint venæ subtilissimæ, inde patet, ꝙ quælibet vena producit ex se aliam venam minorem, & aliam iterum minorem, vsq; dum diuisio perueniat ad capillares venas. Accidit autem poros per frigiditatem, aut aliquo viscoso fumo oppilari: & tunc calor multiplicar in venis, non enim sufficienter euaporare potest: tum propter angustiam pororũ, tum quia fugit interius propter frigiditatem sibi contrariam, quæ est exterius. Dicit enim Aristoteles vltimã digestionem cibi fieri in corde, sanguinẽq; in ventribus cordis generari. Dicit quoq; Aristoteles: Primũ & vniuersale instrm oĩum sensuum est cor, non aũt cerebrum, vt quidã asserunt: hoc aũt est indicium, ꝙ impossibile est dolorem fieri in aliqua parte corporis, quin fiat passio in corde: & si multus fuerit dolor, facit syn- G copen cordis: nam omnes partes corporis colligantiam habent ad cor per medias venas, & pelliculas, & neruos. A duobus igitur ventriculis cordis procedunt magna vena & arteria ad supremum spondylum colli. Nam magna vena, quæ dicitur caua, procedit à dextro vẽtre cordis: & primo transit ad gibbum hepatis, & inde per dorsum ad caput. Magna vero arteria, quæ dicitur aorta, qñ procedit à sinistro ventre cordis, primo transit ad quintum spondylũ dorsi, qui cæteris spondylis vicinior est cordi: vnde qñ œsophagus spondylis innititur, declinat quidem in quinto spondylo dorsi, & in alteram partem dans locum magnæ arteriæ. Prædicta vena & arteria veniẽtes ad caput, coniunguntur duabus pelliculis cerebri, & etiam pelli quę per omnes spondylos protenditur, & tegit spinalem medullam. Dicũt aũt anatomici duplici pelle tegi spinalẽ medullam, quemadmodum & cerebrum. Ab his vero pellibus cerebri & spinalis medullæ procedunt omnes nerui corporis. Nihil igitur de corpore sensibile est præter venas, & arterias, & pelliculas, & neruos, cum sit ex eis vnum quoddam continuum cum corde: alia vero membra insensibilia sunt, vt ossa, & ligamenta ossium: Quorum duplex est genus: nam eorum quibusdam colligãtur ossa ad se inuicem, alijs vero colligantur ad musculos. Sunt autem & chartilagines omnes insensibiles, quemadmodum & ossa: nam & plerunq; ab ossibus procedunt, & si non omnes. Sunt autem maximæ H duæ chartilagines corporis, altera quidem ex qua constat trachea arteria, & altera quæ procedit ab osse puppis: & est maxima pars virgæ virilis, & colli matricis. Sunt etiam insensibiles oẽs pinguedines, & medullæ, & ipsum cerebrum, & est etiam caro pulmonis insensibilis: circundatur autem tribus pelliculis, quarum duæ procedunt à vena & ab arteria, quę à duobus ventribus cordis procedunt, & hæ duæ pelliculæ sunt sensibiles: tertia vero procedit à trachea arteria, quę est insensibilis, quemadmodum ipsa trachea arteria à qua procedit: fitq; per hanc inspissatio aeris ad cor ꝑm fistulas ipsius, quæ à trachea arteria procedunt. Similiter aũt hepar & splen insensibilia sunt, quemadmodum & pulmo, exceptis etiam quibusdam venis, neruis, & pellibus quę in eis sunt, quę procedunt ad pulmonem, & hepar, et splenem, dilatanturq; in eis. Sunt autem glandulę omnes insensibiles, quemadmodum & pinguedines, cum sint de genere pinguedinis: quamuis quędã videantur sensibiles propter pelliculas sibi insertas. Sunt autem tam pinguedines quàm glandulæ omnes in corpore ad fomentum et conseruationem caloris naturalis; quamuis enim calor à corde ad totum corpus procedat, sunt tamen quædam corporis partes magis susceptibiles caloris, quàm cęteræ. Pinguedo enim quæ superposita est hepati, & spleni, & intestinis, calefacit ea, facitq; nutrimẽtum digeri in eis. Vnde cũ cuidam pugili pinguedo hæc in palestra rupta esset, & postmodũ liui-

da

* Al. vicinior fit.

* pubis.

A da facta, a medico erepta esset, cœpit pugil supra modum frigoris esse impatiens, & consueta cibi digestio in ventre mutata est. Glandulæ autem quæ à radice linguæ sunt, non solum generant saliuā, sed etiam digerunt sanguinē in venis, quæ ad meningas cerebri coniungunt. Cum. n. meninges cerebri constent & ex subtilissimis venis, quæ à crassis venis colli procedunt, non potest sanguis venulas meningum subintrare, nisi fuerit plurimū digestus. Itē glandulæ sunt in mesenterio caloris causa, attrahentis succū cibi ab intestinis ad venā hepatis. Itē testiculi, & māmillæ glandulosæ sunt ad generandū sperma & lac. Adiacent ēt collo vesicæ glandulę, caloris causa attrahentis vrinam à renibus, & insuper sperma digerentis. Quidam ēt inter glandulas annumerāt renes, qui vrinam attrahunt à vena quæ est in gibbo hepatis: quāuis Aristoteles dicat nō ob aliud renes esse in corpore, q̄ vt per eos excoleт vrina: nā vasa duo deferētia vrinam à gibbo hepatis terminanт ad duos renes: & rursus ex alia parte renum oriuntur alia vasa vrinalia procedentia vsq; ad vesicam, perforata intra vesicā foraminibus pluribus atq; subtilibus, per quę fluit vrina vesicę: & hęc quidē foramina in mortuo animali non apparent, pro eo q frigiditate obtusa sunt. Dico autē calorem, qui est in sinistro ventre cordis & in arterijs, non solum nutriri ab aere influente p fistulas pulmonis, immo ēt ab aere influēte per poros corporis: quod probat ex eo, quod accidit in passione qua-
B dam, quæ dr̃ suffocatio matris, in qua nulla fit manifesta inspiratio aeris. Dico aūt in hac passione cor comprimi à matrice sursum eleuata: modicumq; calorem remanere in eo, quod nutritur à modico aere influente per poros. Nam & similiter plura animalia viuunt, non habentia cor neq; pulmonem, quorum calor vitalis cum sit modicus, nutritur ab exteriori aere influente per poros: hęc autem sunt parua animalia, vt muscæ, & similia: & etiam in piscibus polypodes, & alij oēs qui sanguinem non habent: quāuis etiā de cæteris piscibus sanguinem habentibus dubitetur, qūo spirēt intra aquam. Constat autem maiores pisces spirare aerem extra aquā, quos etiam pulmonem habere manifestum est. Minores vero pisces, qui loco pulmonis branchias habent, spirāt intra aquā: spirantq; aerem, qui modicus est intra aquā, per poros branchiarum, qui sunt proportionales fistulis pulmonis: quemadmodum enim fistulæ pulmonis, ita similiter & pori branchiarum vsque adeo angustantur in ea parte, quæ terminatur ad cor, vt non capiant aquam, sed aerem solum, qui per poros excolaт ab aqua, trāsiēs ad cor. Quod autem aer sit intra aquā ꝓbatur ex eo, q qn̄ congelatur aqua, fit minor, propter aeris expressionē: vnde Aristoteli visum est, q pisces qui branchias habent loco pulmonis, non attrahant aerem, sed aquā attrahant ad refrigerandum calorem cordis. Nam & similiter de habentibus pulmonem dicit Aristoteles, quod attrahunt aerem ad refrigerā-
C dum calorem cordis, cum ostensum sit aerem inspiratum præstare nutrimentū calori cordis. Hippocrates autem in libro de generatione animalium dicit‖aerem inspiratum refrigerare pariter ac nutrire calorem cordis. Aristoteles quoque in quodam loco affirmat, quod omne nutrimentum influens, refrigerat id quod nutrit: & addit etiam, quod deficiente nutrimento, fiat caloris augmētatio, ratione vacuitatis: & hoc ostēdit per simile eius quod accidit in ventre & matrice, quæ postquam sunt vacua, calidiora fiunt, q̄ quādo plena fuerint. Huius autem causam determinauimus in libro quem de spermatæ ędidimus. Et hoc quidem hactenus. His igitur pręmissis, postmodū scire oportet, q cum in corpore sint vena, & pellis, & neruus, quæ sunt receptacula sanguinis, & spiritus, & pellis quidem mediam habet naturam inter neruum & venā: & manifestum est quod ad omnem pelliculam coniungitur aliqua vena, quæ in ipsa pelle diuiditur in multas subtiles venulas, subtilem sanguinem capiētes. Habet autem & neruus venulas, ideo & findi potest in lōgum: sed habet eas plurimum subtiles, solum capientes spiritum. Dico etiam q instrumēta omnia sensuum continentur pelliculis, fiuntq; sensus in ipsis pelliculis: vt est videre in oculo, cuius pelliculæ plenæ sunt humore aqueo, & originem habent à cerebri pelliculis: fitq; visus non in crystallino humore oculi, vt Aristoteli visum est, sed in pelliculis oculi. Quarum duæ procedunt à duabus
D pelliculis cerebri: & tertia à neruo, qui opticus idest visibilis dicitur: proceditq; ab ipsis pelliculis cerebri. Est autem pręter has pelliculas tres, quædam alia quarta, quæ est in oculo: quæ alba est, & continet omnes alias, ꝓceditq; à pellicula quæ tegit cranium, & est insensibilis: est autem hęc pellicula in piscibus valde dura, & fere in modum ossis. Similiter autem & pellicula plena aere locata est intra aurem, in qua fit auditus. Et pelliculæ plenæ spongiosa carne locatæ sunt intra nares, in q̄bus fit olfactus. Et omnes hæ pelliculæ originē habēt à pelliculis cerebri. Idem quoq; oportet intelligi & de pelliculis linguę, in qua fit gustus. De tactu autem dicit Aristoteles, q fit in carne totius corporis. Dico autem q non fit in carne, sed in pelliculis carni commistis: manifestū est enim reticulatam carnem esse pelliculis valde subtilibus, quæ à crassis venis procedunt, & ab eis deportant subtilem sanguinem ad nutrimentum carnis. Probat autem Aristoteles, q principium motus, quemadmodum & sensus, est in corde, pro eo q omnis motio fit cum vi & conatu. Vim autē facit contentio spūs: origo autem spiritus est in corde: deinde ex contentione spiritus, fit in omni conatu inflatio venarum, & neruorum, & etiam pellium cerebri, & spinalis medullæ, & principaliter diaphragmatis. Constat enim vires corporis omnes esse ex neruorum tensione: causa autem tensionis nerui nulla est alia, quàm spiritus neruū inflans. Sed quia origo spiritus est à corde, oportet prius diaphragma inflari, & postmodum venas, deinde duplicem pellem spinalis medullæ,

Fortassis in li. d̄ corde ad mediū: quo in loco inquit Hip. cor ipm ex toto ventilari, & spm̄ attrahere.

& ipsius cerebri, vltimo vero neruos. Spiritum aūt voco non solū vaporem sanguinis, sed etiā aerem inspiratum, qui ei admiscet̄: transit.n.aer inspiratus à pulmone ad ambos vētres cordis, & inde per venas & pelles vsq; ad neruos. In omni igit̄ conatu fit per contentionē anhelitus, conclusio spiritus inter diaphragma, & in ipsis fistulis pulmonis, q̄ procedunt à trachea arteria, post quā fit aeris inspiratio: & idem spiritus cōprehensione diaphragmatis transmittit̄ per fistulas pulmonis ad ventres cordis, & inde ad venas, & pelles, et neruos. Contingit aūt oppilationē fieri in loco, in quo vena & arteria procedentes à corde, transeuntes per collum, coniungunt̄ ad pelliculas cerebri & spinalis medullæ, ex humore, aut fumo, multo aut paruo, & tantū crasso, aut subtili: fitq; ibi oppilatio per angustiam venularum, quæ procedunt ab illis venis, disseminanturq; in pelliculis cerebri & spinalis medullę. Dico aūt ex hac oppilatione fieri somnum, q̄nq; epilepsiam, & q̄nq; etiam apoplexiam. Fit aūt apoplexia ex humore plurimo & crasso. Epilepsia ex humore non tāto, neq; adeo spisso: et q̄nq; ex solo fumo crasso, ascendente à stomacho, aut pede, aut aliquo mēbro alio: in his quidem videtur aura subtilis & frigida ascendere ad caput. Somnus autem fit ex multo fumo subtili, faciente diuturniorem, sed minorē, & facile solubilem oppilationem: vnde quidam in somno sentiunt, & mouentur, & etiam loquuntur, & imaginantur somniantes: nam & similiter imaginantur quidam in epilepsia, & etiam in syncope, quæ est passio cordis. Fit autem quibusdam in epilepsia spuma circa os, dum spiritus, qui fertur à corde in venas sursum, occurrit humori facienti oppilationem, & ei admistus spuma fit. Est.n.spuma admistio aeris & aquæ, aut humoris: ideoq; alba est vt aer: & ephialtes quædam epilepsia, quæ fit in somno, fit autem ex mistione tanq̄ epilepsia: ideoq; non in vigilante, sed in dormiente. Vt enim prædictū est, somnus & epilepsia fiunt in eodem loco, & ex simili causa: vnde Aristoteles dicit epilepsiā esse somnum quēdam: verū ephialtes lōgo tpe perdurans in epilepsiā conuertit̄. Amplius aūt dicit Aristoteles, ꝙ quibusdam venis colli compressis fit homo insensibilis, & similis dormienti: vnde & antiqui venas illas vocauerūt carotidas propterea, ꝙ in eis fit caros, quod est insensibilitas & immobilitas totius corporis. Cōpressio diaphragmatis, quæ fit in respirando, causa est prolationis vocum, q̄n vuula, quæ est in gutture, supponitur tracheæ arteriæ ita, vt respiratio fiat per angustum. Spiritus.n.exiens per angustum, q̄n colliditur vuulæ sibi oppositæ, facit sonum: alioquin fit respiratio sine sono, quando spiritus liberum habet exitum: est enim diaphragma, respirationis origo, & vocis, & omnium virium corporis. Est autem & ipsa vuula principium vocis, quia sensibilis ac mobilis, quemadmodū diaphragma. Et insuper efficit vires corporis, quemadmodum & ipsum diaphragma: nam in oī conatu fit oppilatio omnimoda tracheæ arteriæ suppositæ vuulæ, vt compressione diaphragmatis spiritus qui est in fistulis pulmonis, non possit sursum per os exire, sed transmittat̄ ad cor, & à corde ad venas, & inde ad pelles cerebri & spinalis medullæ, à quibus nouissime transmittitur ad neruos: quorum tensio vires corporis efficit: tendunt̄ aūt modico spiritu eos subintrante & inflante.

Pulmo autem est immobilis s̄m se ipsum & insensibilis, quemadmodum & ipsa trachea arteria: vnde & in peripneumonia non sentit̄ dolor, sed grauitas sola. Mouet̄ autem pulmo cū diaphragmate, eo ꝙ colligantiam habet ad ipsum quibusdā pelliculis: & insuper ex eo, quia dilatatione diaphragmatis maior existit capacitas inter diaphragma, quam necesse est impleri ex aere in spirando, & inflante fistulas pulmonis, quæ intra diaphragma continentur. Quæritur autem de motu diaphragmatis, vtrum sit voluntarius. Si enim est voluntarius, quo modo igitur fit in dormiente: si autem non est voluntarius, quo modo ergo potest voluntarie retineri? nam & quidam leguntur tandiu continuisse, donec extincti sunt. Dico autem motum diaphragmatis voluntarium esse, fieri quidem voluntarie per neruos, nihilo minus etiam fieri propter aliam causam. Nam cum calor continue effluat à corde, necesse est continue influere aerem ad cor, qui inflat pulmonem, & propter hoc totum diaphragma, pro eo quòd pulmone inflato necesse est capacitatem diaphragmatis augmentari. Non solum autem inflatio pulmonis, quæ fit ab aere inspirato, causa est vt diaphragma dilatetur, immo etiam, quia aer inspiratus transit à pulmone per cor ad venas diaphragmatis, procedentes à corde, in quo est origo venarum omnium, non solum pulsantium, immo etiam & aliarum, vt alibi ostenditur. Non solum autem venæ diaphragmatis inflantur spiritu, immo etiam aliæ venę remotiores à corde, vt in forti conatu est videre: nam & venas pellium cerebri ab eadem causa accidit inflari, vt apparet in habentibus fractum cranium, si anhelitum cōtineant: nā & spiritus, qui neruos subintrat, procedit à corde ad neruos per intermedias venas: quod probatur ex eo, quòd quibusdam venis colli compressis, fit homo absq; omni sensu et motu. Non solum autem pulmo ministrat cordi aerem ad nutrimentum caloris vitalis, immo etiam communit & conseruat calorē, qui est in corde: cuius simile est in cinere videre, qui superponitur igni ad conseruandum ipsum. Habet autem pulmo, quemadmodum & cinis, plurimam raritatem, per quam habet ignis moderatam respirationem, & moderatam aeris influxionem: fitq; inspiratio, & respiratio per fistulas, procedētes à trachea arteria, ad cor terminatas, quę sunt in pelle circūtegente pulmonem. Manifestum est enim, quòd ad conseruationem ignis necessarius est aer, non vt quidam putant propter refrigerationem, sed nutrimenti causa: est enim aer nutrimentum ignis: omne autem nutrimentum, simile fit ei, cuius est nutrimentum: aer enim influens per poros cineris, ignit̄, ad re-

*Al.per quam.
*Al.inde.

E F G H

A ad restaurationem euaporationis ignis: aer enim per digestionem fit ignis. Digestionem voco separationem ignearum aeris partium ab alijs partibus: est enim aer corpus dissimilium partium, habens caliditatis & frigiditatis particulas in se ipso: vnde nec aer est elementum, sed, sicut alibi ostensum est, duo tantum sunt elementa, calidum & frigidum. Dico etiam quòd ex aere fit aqua, euaporatione ignearum partium. Nam cum omnium fluminum origo sit à montibus, dicit Aristoteles non solum vapores aqueos ascendere inferne per venas quasdam ad crepidinem montium, & inde distillare, sed etiam in ipsis venis montium aerem per frigiditatem in aquam conuerti. Manifestum etiam, quòd nec aqua est elementum, nec aer: fit enim ex aqua glacies, expressione aeris, qui in ea erat: vnde minor est glacies, quàm fuerit aqua, propter aeris eductionem: nam & omne metallum maius fit, si liquefiat, quàm fuerit prius: ignis enim subintrans liquefacit aquam, quæ in poris metalli congelata est. Sunt autem pori in metallo adeo angusti, vt non possit aer, sed solus ignis subintrare. Rursus autem oportet scire, in omni nutritione id quod nutritur, attrahere & congregare particulas sibi similes, quæ disseminatæ sunt in eo, à quo fit nutrimentum, pro eo quòd naturaliter simile ad suum simile tendit. Fit autem digestio nutrimenti per calorem, pro eo quòd calor, vt ait Aristoteles, aggregat similia, & disgregat dissimilia. Quemadmodũ enim in

B ventilatione adunatur per commotionem granum seorsum à palea, ita etiam similiter in nutrimento fit per calorem commotio omnium partium, & in ipsa commotione similiter in nutrimento similium ad se inuicem adunatio. Facit autem calidum commotionem, pro eo quòd in continuo motu est, vt est videre in aqua bulliente. Amplius autem calor inspissat nutrimentum, dum continua sua euaporatione partes aqueas secum trahit. Deinceps autem oportet scire solum diaphragma esse principale instrumentum respirationis, pulmonem autem fistulis plenum recipere multitudinem inspirati aeris in fistulis suis: & ob hoc receptaculũ spiritus appellatur. Subintrante igitur aere inflatur pulmo, & rursus paulatim detumescit, aere paulatim transmisso ad cor, ad nutrimentum caloris qui est in corde. Vnde quia colligitur multus aer in pulmone, qui sufficit aliquandiu ad nutrimentum caloris cordis, inde est, quòd aliquis potest aliquando absque spiratione perdurare, & aliquando absque interpolatione vocem protrahere. Insuper autem & aer breui aliquando tempore permanens in pulmone calido existente, ibiq; digestus efficitur competentius nutrimentum caloris cordis. Dicit enim Aristoteles, quòd pisces, qui branchias loco pulmonis habent, attrahunt interius aquam, ad refrigerandum calorem vitalem cordis. Dico autem calorem vitalem nutrimento indigere, non autem refrigeratione: nutrimentum vero ignis nullatenus

C est aqua, sed aer. Sunt enim in prædictis piscibus pori quidem branchiarum ad cor adeo subtiles, quòd non capiunt nisi aerem solum, per quos transit aer, qui est aquæ commistus. Dicit autem Aristoteles aerem non esse intra aquam, persuadens hoc ex eo, quòd cum aer leuior sit, aquæ supernatat, non autem admiscetur ipsi. Est autem sibi ipsi contrarius, cum alibi dicat glaciem fieri ex aqua per expressionem aeris qui est in ea. Verum pisces pulmonem habentes multo plus habent caloris, quàm cæteri pisces, vt delphini, & phoca, & canis, & cete omnia, & similia. Quoniam igitur multus calor qui est in eis multo indiget aere ad sui nutrimentum, inde est quòd spirant extra aquam. Scire autem oportet, quòd trachea arteria veniẽs ad pulmonem, facit circa eum pellẽ plenam fistulis pluribus ac subtilibus, quæ terminantur ad ventrem sinistrum cordis: habentq; foramina subtilissima, per quæ capiunt aerem solum, non autem sanguinem: fitq; per hæc foramina inspiratio aeris ad sinistrum ventrem cordis: sanguis autem qui est in sinistro ventre cordis, non potest per ea effluere, propter earum angustiam. Amplius autẽ vena et arteria procedentes à duobus ventribus cordis, perueniunt ad pulmonem, & faciunt circa eum pelles duas, plenas venis & arterijs pluribus ac subtilibus. Quoniam autem in conatu fit cõclusio spiritus, non solum in fistulis pulmonis, sed etiam in venis & neruis, contingit quandoq; terminos venarum ex multo spiri- *Al. cõculcatio

D tu dilatari, spirituq; exeunte trahere secum sanguinem: estq; sanguis hoc modo exiens spumosus, propter spiritum sibi admistum. Accidit etiam eadem causa sudorem exire per poros corporis. Est autem sudor, sanguini aqua admista. Pori vero sunt venæ subtilissimę, quę à crassis venis procedunt. Contingit autem poros ex multo aut feruido spiritu vsque adeo dilatari, vt etiam exeat sanguis per eos, fiatq; sudor sanguineus. Miror autem plurimum super eo, quod dicit Aristoteles se vidisse poros cordis in pulmone, per quos fit aeris inspiratio & expiratio, cum sint imperceptibiles propter suam paruitatem, quemadmodũ & pori vesicæ, per quos ingreditur vrina: maxime cum per frigiditatem obstruantur huiusmodi pori in mortuo animali. Dicit enim tres esse vẽtres cordis: cum sit patens visui esse tãtum duos, ab vno enim procedit magna vena, & ab alio magna arteria: in paruis etiam animalibus vnum tm̃ esse, à quo procedit magna arteria. Postmodum autem scire oportet, ꝙ pulmo, cũ sit spongiosus & calidus, habet vim attractiuã: attrahitq; aerem ad se, ad refrigerandum calidum cordis, quemadmodũ ventosa igne intromisso: exit enim ignis per poros ventosæ, & necesse est aerem subingredi. Idẽ quoq; est videre in hepate, quod spongiosum est et calidum: attrahitq; succum cibi ab intestinis per medias venulas cuiusdã pellis, quę media est per intestina & concauam venam hepatis, & continuata est vtrisq;: dicunť aũt venulę illæ mesaraicæ, siue mesentericæ: pellis in qua sunt, mesenterium siue mesareum appellať: & protẽditur à me-

dio ventre per intestina. Dicit enim Aristoteles mesenterium vicem radicis obtinere: sicut enim E radix attrahit nutrimentum à terra, ita & mesenterium ab intestinis nutrimētum corporis animalis. Cor etiam, in cuius concauitate plurimus est calor continue effluens, attrahit continue à fistulis pulmonis: attrahit etiam succum cibi à concaua vena hepatis, quia, vt ait Aristoteles, in corde perfecte digestus sanguis fit. Rursus autem cor attrahit ab intestinis succum cibi aliunde ꝗ per hepar, idest per mediam arteriam: arteria enim, quę protenditur à corde per dorsum, & coniungitur mesenterio, non transit per hepar, cũ dicat Aristoteles, In hepate nulla est omnino arteria. Est autem sanguis arteriæ liquidior ꝗ venę: & præ nimia sua aquositate non coagulatur, quemadmodũ sanguis qui est in vena. Huius autem hæc est causa, ꝙ hepar venæ suppositum maximā habet vim attrahendi: attrahitq; succum cibi multum ac spissum ab intestinis: ideoq; in vena multus est sanguis ac spissus, qui cito coagulatur euaporante aqua. E contrario vero sanguis arteriæ modicus est & aquosus, pro eo ꝙ arteria habet vim attrahendi debilem ex solo proprio calore, & etiam ex corde. Dicit enim Aristoteles, ꝙ in quibusdam animalibus sanguis ipsius venæ liquidus est, & nõ potest coagulari, vt in ceruo, & lepore: suntq; huiusmodi animalia timida, pro eo ꝙ habent sanguinē frigidum & aquosum. Rursus autem quędam animalia habent sanguinem valde spissum ac terrestrem, qui coagulatur statim, vt taurus: cuius etiam sanguis venenosus est. Et huiusmodi quidem F animalia habent pinguedinem quandam terrestrem, quæ sepum dicitur: & sunt plurimum ossuosa: & sunt etiam calida & audacia: nam sanguis terrestris plurimũ calidus est, pro eo ꝙ est receptaculum amoris: sed prius cõtingit calorem in eis egisse, vt est videre in calce, & cinere, similiter & sale. Nam sal genus terræ est, estq; sal terra incensa: quod probat Aristoteles ex eo, ꝙ quibusdam calamis incensis & incineratis fit sal, si mistus fuerit aquæ, & eadem aqua bulliat ad ignem. Vinum etiam quanto fortius est, tanto terrestrius est: quod probatur ex eo, ꝙ quanto fortius est, tanto põderis plus habet, adeo etiam ꝙ supernatat oleum in eo. Amplius autem vinum, & liquores alij, varios sapores habent ex terra sibi admista: vnde in quadam regione vinum suspensum ad ignem in vtribus, indurescit in modum salis, euaporante aqua. Dicit etiam Aristoteles, ꝙ in sanguine spisso inueniuntur neruuli quidam: et quanto spissior est sanguis, tanto plures insunt: in liquido autem sanguine nulli possunt inueniri. Dicit etiam Aristoteles, ꝙ homines liquidioris sanguinis, sunt timidi, sed boni sensus, ex eo ꝙ molles carnes habent, suntq; passibilia maxime in eis instrumēta sensus. Vidēdum autem est deinceps, vtrum aliquis meatus sit à vena ad arteriam: quod quidē probatur ex eo, ꝙ si scinditur vena aut arteria, effluit omnis sanguis, tam qui est in venis, ꝗ qui est in arterijs. Quæritur autem quo modo sanguis intret arteriam, si verum est, vt plurimi putant, totum G succum cibi, ex quo fit sanguis, transire ad venam hepatis. Aiunt igitur quidā, ꝙ cum vena & arteria habeant in corpore parietem communem fistulas quasdam habētem, sunt quidem in medio illarum fistularum quidam meatus angusti, per quos excolatur sanguis: & meatus illi in mortuo animali non apparēt, quoniam per frigiditatem sunt obstructi. Dico etiam mesaraicum, per quod transit succus cibi ab intestinis per totum corpus, non solum cõtinuari venis hepatis, immo etiam arteriæ cuidam procedenti à dorso, & non transeunti per hepar, sicut testantur omnes qui de anatomia scripserunt: ex quo manifestum est, succum cibi non omnino transmitti ad venam hepatis, immo etiam partim ad arteriam. Amplius autē vena & arteria simul in toto corpore sunt, præter ꝗ, vt ait Aristoteles, in hepate & splene: iunguntur q; adinuicem quibusdā pelliculis, in quibus sunt venulæ subtiles, per quas ab arteria ad venam excolatur liquidus sanguis. Scire etiam oportet ꝙ non solum à vena hepatis, immo etiam ab arteria sunt meatus quidam ad renes. Dico autem ꝙ ab omnibus venis & arterijs corporis mittitur vrina, quemadmodum & sudor: nā quemadmodum vrina, ita quoq; sudor nihil aliud est ꝗ aqua sanguini admista. Dico etiam, ꝙ quemadmodum hepar, ita quoq; & splen attrahit succum cibi ab intestinis per medium mesenterium, cui continuata est vena splenis, quemadmodum & hepatis vena: vnde splen, vt ait Aristoteles, recte hepar sini- H strum potest appellari. Item à corde protēditur vena ad splenem, quemadmodum ad hepar, per quam cor attrahit sibi succũ cibi à splene, quemadmodum ab hepate. In splene autem, vt ait Aristoteles, nulla est arteria, quemadmodum nec in hepate. Dico autem, ꝙ in curuatura hepatis & splenis inueniuntur tam arteriæ ꝗ venæ: in gibbo autem hepatis solæ inueniuntur venæ, quæ conueniunt ad cauam venam: in gibbo vero splenis nec vena est nec arteria. Miror autem quàm plurimos antiquorũ ignorasse vsum splenis in corpore humano: alios autem opinatos nosse, penitus errasse. Solus vero Aristoteles in libro de particulis animalium diligenter supra hoc scripsit: qui fuit verus solus veritatis ostensor.

*Al. si prius cõtigerit.

*Al. ouum.

Galeno

GALENO ASCRIPTVS LIBER CVI TITVLVS EST
COMPENDIVM PVLSVVM

CENSVRA

Liber ieiunus,sed non omnino reijciendus.

HOc ei quod de pulsibus possibile est competẽtem modum circuit. Primum autem aiunt egenum antiquum de pulsibus: item non de pulsibus hoc intitulasse,sed de palmon i. de saltibus: ignorauit enim vt decens hic vir, quæ existat differẽtia pulsus & palmi idest saltus, sicut deinceps ostendemus, primum dicentes, quid sit pulsus. *Al. forte Aegimium.

B

De Definitione Pulsus.

Pulsus igitur est diastole i. dilatatio, & systole i. constrictio, cordis & arteriarum: solæ enim hę eorum, quæ in nobis, pulsuali motu mouentur. Alia vero, quęcunq; videtur & ipsa pulsualiter moueri, vt meninges, quæ circa cerebrum sunt in pueris visæ, ẽm participationem arteriarum mouentur: circa quas particulas fit palmos idest saltus, & tremor, & spasmus.

De Iis, quæ Pulsui simulantur.

Similia vero pulsui sunt, & palmos i. saltus, & spasmus, & tremor: etenim & hæc videntur quibusdam ita fieri, sicut & pulsus ex diastole & systole. Differẽtia vero in eis existit plurima. Igitur Praxagoras quidem existimauit hæc ad se inuicem differre quantitate, non adhuc autem qualitate: fieri autem ex pulsu, qui magis, eo circa motum extenso, palmon i. saltum: ex palmo vero, tremorem: & hoc quidem Praxagoras vir non liber neque in ijs, quæ ẽm medicinam sunt, contemplationibus, neque in alijs secularibus. Herophilus vero diligentius insistens huic loco, in qualitate magis eas differentias inuenit: fieri .n. pulsum circa arterias solas, & cor: palmon autem i. saltum & spasmũ, circa musculos & neruos: & pulsum similiter generari cũ animali, & mori cũ eo.

C

Fit autem pulsus ita. Quando cor attraxerit ex pulmone spiritum, primum quidem eum suscipit in sinistrum suum ventriculum: demum super concidens, deinde ipsis arterijs præbet. Contingit igitur in concisione, repletis ijs, quæ in corpore sunt, arterijs pulsum perfici: euacuatis autem, systolen. Igitur arteriæ quidem, sicut dixi, repletæ cursum perficiunt, assumentes spiritum: cor autem euacuatum, sicut deinceps demonstrauimus. Proprium igitur terminum i. definitionem dedimus eius, pulsum dicentes esse diastolen & systolen cordis & arteriarum.

Vnde Constet Pulsus.

Consistit autem pulsus ex diastole & systole. Quia vero impari, & eodẽ tẽpore, & cor & arteriæ pulsum perficiunt, & propterea existimant fere omnes, ꝙ repletis vtrisq; similiter fiat, volo repræsentare eorum errorem. Nam quod quidem impari tempore ex arterijs & corde pulsum, qui fit, assumimus, manifestum est: quod autem arterijs quidẽ repletis, corde vero euacuato, hoc fiat, volebã remittere eos, qui volunt discere, ad anatomiam i. ad incisionem: vt autẽ non videar inuidus esse, & liuorem habere, paucis repræsentabo. Corpus cordis i. substantia, pinea forma existit: & ampla quidem pars eius, in qua sunt ora ventriculorum eius, pulmoni vnitur, & in medio quatuor fibrarum iacet: vna .n. fibra breuissima reliquarum existens, tertium thoracis spatium replevit: Acuta vero pars eius & oblonga ẽm sursum cũ pectore, nõ vt sit continua sicut est basis eius pulmoni, sed est absoluta. Continetur autem vndiq; cor membrano quod vocatur pericardion i. circa cor. Hoc autem non solum pulmoni vnitum esse inuenies a latioribus, sed & pectori in illis partibus, in quibus diximus cordis acutum absolutum iacere. Contingit autem ita, quandoquidem ex pulmone attraxerit spiritum, repletum vndiq; ipsum ad latera incedere, & multum spiritum a pectore auferre. Quando vero rursum euacuatum fuerit cor, & euacuatum in naturalem figuram recurrerit, tunc prosilit pectori & percussionem facit, & ita concidens pulsum perficit.

D

De Differentijs Naturalium Pulsuum Sequentium Aetatem.

HIs autem ita habentibus, dicemus prius differentias naturalium vnamquãq; ætatum sequentium pulsuum: demum eas, quę sunt in febribus: & postea pulsus, qui inueniuntur secundũ passionem: in fine vero, pulsus qui ablati sunt denominati.

De Pulsu Puerorum nouiter genitorum.

Igitur mõ genitorũ pulsus puerorũ existit breuis oĩno, & indeterminatus & in diastole & ystole. Hũc pulsum Herophilus alogõ i. irrationalem consistere ait: Irrationalẽ vero vocat pulsum eũ,

qui non habet aliquam analogiam i. proportionem. Neq; enim duplicem, neq; hemioliam, neq; aliam quandam rationem habet hic, sed breuis est omnino, & magnitudine puncturæ acus nobis aduenit: ideo & primum Herophilus alogon idest irrationalem, eum competenter dixit. E

De Pulsu Crescentium.

Procedente vero ætate, & corpore in augmentationem veniente & ad rationem, & pulsus augetur ad rationem, diastolen latiorem systole accipiens: quãdo de reliquo est eis logon idest rationem, adęquare ad demonstrationem eius, quæ ex grammatica manuductionis. Nam primus quidem pulsus, qui in modo genitis pueris inuenitur, rhythmum i. tenorem eũ, qui breuis syllabæ existit, etiam in diastole & systole habet: & propterea ditonus intelligitur. Pulsus autem eorum, qui apud augmẽtationem sunt, proportionalis est pedi, qui apud eos theo: est autem hic tritonus, diastolen quidem in duo tempora accipiens, in vnum vero systolen. Pulsus vero eorum, qui in statu ætate sunt, in vtrisq; par existit, vt in diastole & systole, comparatus pedi vocato spõdeo, qui vtiq; dissyllaborum pedum longissimus est: constat igitur ex temporibus quatuor: hunc pulsum Herophilus per paria vocat his qui pedi. Declinantium vero & firme iam senum pulsus, & ipse ex tribus componitur temporibus, diastole duplo systolen accipiens lõgiorem. Et hi quidem sunt pulsus, qui secundum latitudinem ætates in sanis sequuntur. Deinceps autem sunt in febricitãtibus. F

De Pulsu in Febribus.

EOrum, qui incipiunt febrire, pulsus paruus omnino est, & subintrans, persecutionem patiens in vtrisq; & in diastole & systole, vt ferme quãdoq; & vix incidat tactui. In superadditione vero secundum parum adauget diastolen & systolen, accipiens & maiorem & prolixiorem, propter spiritus ascensionem. In statu vero in vtrisq; par existit, & in systole & diastole, ceu & febri parilitatem accipiente. In descensione vero, systolen quidem diastole accipit prolixiorem. Calor vero in ventre, superabundat magis, q̃ in extremis, quia in primis quidem fere vniuersus calor in medijs superabundat, vt multoties & infrigidari contingat extrema. Quãdo autem sunt in superadditionibus, circa media quidem amplior est calor, in extremitatibus vero paucior. Statum autem accipiente febri, & calor pariter inuenitur in extremitatibus, & in medijs. Et hi quidem sunt, qui secundum latitudinem sequuntur febrientes pulsus.

*Al. medijs.

De Pulsibus Passionum in generali.

PVlsibus autem, qui secundum passiones fiunt multis & diuersis existentibus, & de his pulsibus, qui in acutis passionibus sequuntur, dicemus.

De Pulsu Phreniticorum. G

Phreniticorum vero pulsus breuis, & erroneus, & non bene robustus, propterea, q continue spiritus à vigilijs motus superaccidit tactui, ac si accideret motus ab arcu tensi nerui & chordæ: & omnino minimis periculis manuum nostrarum superacciderit, idest occurrerit.

De Pulsu Lethargicorum.

Lethargicorum vero pulsus est magnus & vacuus ẜm longitudinem & latitudinem, nobis superaccidens profundo intellectu: quare & quidam præsumpserunt dicere pulsum incorporeum.

*Al. intellecto.

De Pulsu Cardiacorum.

Cardiacorum vero pulsus est, minor qui finaliter est pulsu phreniticorum: robustior vero, & quasi morosior, vt & alijs partibus subaccidat, idest sentiatur tactu: hoc autem fit spiritu quandoq; quidem remissionem accipiente & retentionem, quandoq; vero intensionem.

De Pulsu Pleuriticorum.

Pleuriticorum & peripneumonicorum pulsuum, in paucis quidem est differẽtia, solum autem ijs, qui valde empirici idest exercitati seu experimentati sunt, comprehensibilis est: acutus enim & vehemens q̃ plurimum inuenitur, & immissiones inæqualiter multoties faciens.

De Pulsu Epilepticorum. H

Epilepticorum vero, eorum quidem, qui fiunt sine spasmo & contractione particularum, pulsus est magnus, & diacenus i. vacuus, & continuus, & fugatus, persecutionem patiens q̃ plurimũ. Et hi quidem sunt pulsus, qui ẜm hanc passionem, ẜm plurimum assequũtur, similes pulsui lethargicorum. Eorum autem, qui fiunt cum spasmis, pulsus est magnus, & diacenus idest vacuus.

De Nominibus Pulsuum.

SCiendum autem, q omnis pulsus consistit ex magnitudine, & velocitate, & plenitudine, & rhythmo, & tenore. Et magnus, est ẜm longitudinem, & latitudinem, & profundum, digna ratione tactui accidens. Plenus aũt, est vehemẽs, & quasi neruiter tactum percutiens. Eurhythmos autem, idest bene tenoratus pulsus, qui in vnaquaq; ætate naturalem consequentiam seruat: dicitur autem hic pulsus eurhythmus. Pararrhythmus vero est, qui cito desilit à manu. Velocitas aũt à spissitudine differt, nam velocitas quidem secũdum vnam poterit arteriæ intelligi percussionẽ, spissitudo vero secundum plures. Ita deniq; dicimus quidem Velocem eum, qui in paruo tempore longitudinem explet: Spissum autem, qui continue per eundem locum deuenit.

De Generibus Pulsuum.

Genera pulsuum secũdum quietem spissitudo & raritas, in quo velocitas & tarditas: secũdum

A totum robur idest tensionem, vehementia, & amydrotes idest obscuritas: secundum corpus arteriæ, durities & mollities. Igitur hi quidem ita.

De Nominibus secundum Antiquos Quorundam Pulsuum.

Deinceps autẽ de his pulsibus, qui à veteribus scripti sunt, & necessarij maxime sunt, & in quiete existũt, dicamus. Dicitur quis pulsus myurizon i. muris modo caudatus: cuius sunt rursus duę differentiæ: Hic quidem nanque attritis digitis magnus & vehemens, demum eas quæ deinceps sunt diastolas longiores accipiens, in fine rursus & citus & magnus & vehemens sentitur: Alius vero paruus sentitur,* & eas, quę deinceps sunt, immissiones magnas operãs, rursus & citus & paruus accidit: hic pulsus quidem quãdoque inuenitur, & sanos naturaliter assequens: quando vero inuentus fuerit in ægrotantibus in paruitate superabundans, eos qui debent abire perindicat: qui vero in magnitudine, eos qui in lethargum. Dicitur pulsus & parempipton idest intercidens, quando plures diastolas & systolas operari dimiserit, secũdam diastolen spissiorem attulerit: hic pulsus quidẽ quandoq; sequitur & sanos: quando vero in ægrotantibus inuentus fuerit, nihil irrationale significat. Dicitur quidem pulsus dicrotus, qñ distans arteria maiorem vnam diastolẽ, alteram attulerit breuiorem: hic pulsus fit in sanis quidem, à cursibus, vel exercitijs, vel aliud quid B cito nobis operantibus: in ægrotantibus vero, manibus maxime febrientium inuenitur. Dicitur autẽ pulsus & dorcadizon, quando magnus prius accidens, mox breuis accidit, vt putetur antequam systolen faciat finaliter arteria, rursus dilatari: hic pulsus inuenitur magis in ægritudinibus, quæ sunt circa thoracem. Dicitur pulsus myrmecizon: hic autem est, qui cõtinue & subtiliter diastolen facit, vt videatur myrmecos i. formicę in manu fieri deambulatio: ferè ex omnibus deficiendo inuenitur. Vltimus vero omnium eorum, & breuissimus est, qui vocatur scolecizon, idest vermiculans: hic vero ita paruus, & languidus, & amydros i. obscurus existit, quod formiculante & breuissimo penitus existente intelligatur diastole & systole, in hoc autem nequaquam, sed velut desinentia solum & reuolutio spiritus in arterijs perficitur in eo.

*Al. accidens.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE MOTIBVS MANIFESTIS ET OBSCVRIS

Quem Ioannitius de Græca lingua in Arabicam transtulit: Marcus autem Toletanus de Arabica in Latinam.

CENSVRA

Galenus huius libri sui sæpius mentionem facit: & in hoc etiam multos suos libros citat: ob varias tamen tralationes aliquæ mendæ in eum irrepserunt.

De Facultate, & Primis Instrumentis Motus.

D INquit Galenus, Illi quorum propriũ est anatomiã meditari per hoc, quod dicunt motus liquidos, eos qui videntur in corporibus animalium, sensui manifestos intelligunt: veruntamen quo membro fiant penitus ignoramus: & quãuis hoc videamus, qualiter fiant non scimus: †ideo de his doctrinam oportet nos agere. } Principium autem inquisitionis de motibus liquidis est, vt primo inspiciamus, an sint actiones mẽbrorum, & an ex eo, quod sint passiones ab eis. Et per actiones, intelligo motus agentes imprimentes: & per passiones, motus intelligo, q fiunt à motore agente, quando ipse mouet aliquid aliud. Et tu poteris vnico exemplo duorum horum motuum naturam intelligere. Nam motus manuum & pedum, distendendo & complicando, vel inclinando, & mouendo ad vtranque partem, quæ quidem ossibus eorum interiacent, iuncturis efficiuntur. Manuum autem fit iunctura, quæ est in compositione ossis adiutorij, & hæc quidem iunctura vocatur mabit: & iunctura, quæ est in compositione duorum focilium, est cum ossibus: & iunctura ossium basium, quæ interiacẽt duobus focilibus, †& pectini, & vocatur rasceta: & iuncturis* digitorum. Pedum vero motus fiũt iunctura genuum, & calcaneorum, & digitorum. Et si quis desiderat motus iuncturæ humeri numerare cum motibus manus, & iuncturæ motus coxæ cum motibus pedis, non intromittit in

† Al. iõ intẽtio nobis hic ẽ, vt eorum causas inquiramus.

†Al. & est pectẽ
*Al. iunctura.

*Al. summitas.

significatione diuersitatem per hoc vel varietatem: veruntamē sufficit in hac significatione, vt dicatur, ꝙ pomum ossis adiutorij, in iunctura cōponitur humeri cum pyxide, q̄ est in osse scapulæ: & ꝙ summitas ossis adiutorij inferior, cōposita est in iunctura mabit cū duobus brachij focilibus: sicut duæ summitates duorum focilium, ab inferiori cum ossibus paruis rascetæ cōponuntur. Silr̄ in pedibus iuncturæ ex cōpositione ossium, q̄ sunt in eis, erūt. Quòd si res in hoc ita se habet, anatomici verum in hoc dixerunt, ꝙ motus manuum & pedum fiunt ossibus, nō tamē ab eis, qm̄ hæc quidem est actio lacerti mouētis ea. Prouenit ergo ex hoc, vt motus lacerti sit actio lacerti: & motus ossium sit passio eorum: & passio eius quod fit, & actio eius quod agit, simul existant. Discrepant tn̄ in eo, ꝙ agens est principium sui motus ab ipso, & patiens est principiū sui motus ab alio. Sicut ergo qn̄ lacertus agit, mouet quidem primo vnū duorum ossium compositorum in iunctura, & est illud os, quod continuatur cum adiutorio: deinde mouet secundo ipsam iuncturam mouendo os: ita anatomiam considerantes inuestigauerunt, an oporteat dici, ꝙ lacertus ipse agit primo, aut recipit etiam virtutem motus ab aliquo alio. Vt aūt viderunt, ꝙ vnicuiq; lacertorum continuantur arteria & vena, & tertium quiddam i. neruus, vnicuiq; eorū intendentes vnumquodq; sigillatim vinculo constrinxerunt, considerantes in ipsa constrictione an motus impediretur lacertorum, aut mobiles permanerent. Postq̄ autem motū lacertorū strictis arterijs & venis in suo manentem statu deprehenderunt, ipsumq; strictis neruis impediri, ꝙ ad lacertos quidem virtus dirigitur à neruis aliqua, per quam fit actio eorum, iudicauerunt. Deinde iuxta hanc viam inquisiuerunt diligenter, an hæc actio sit neruis ex sua natura & substantia, an supra neruos aliquod membrum sit, quod neruis virtutem motus exhibeat, sicut lacertis exhibere viderunt. Adhærentes aūt neruis eosq; præcidentes sectionem eorum superiorem in sua sensus & motus habitudine persistere deprehenderunt: inferiorem autem, à loco sectionis sensu priuari & motu. Ex hoc itaq; quod eis apparuit, virtutem motus etiam neruis ab alio membro eis superiori transmitti, coniecturauerunt. Prospicientes igitur primam neruorum originem, eamq; indagantes, quosdam eorum oriri à spinali medulla, quosdam à cerebro, deprehenderunt. Abscidentes itaq; spinalem medullam, deprehenderunt, ꝙ ab inferiori parte sectionis non transmittitur virtus ad neruos quidem, à quibus virtus oritur, quæ prius transmittebatur ante abscisionem: & à superiori vero sectione, quæ est super abscisionem, quæ prius transmittebatur virtus, transmittitur: ac tunc iudicauerunt virtutem quidem motus ad neruos à cerebro transmitti. Deinde postmodum inquisiuerunt, an sit hoc, qm̄ illa virtus sit innata substantiæ suæ propria, an à corde sibi transmittitur: neq; ad hoc in isto loco necessitas vrget, cū nos inueniamus vtiq; neruos exhibere lacertis virtutem motus à cerebro procedentem. Primū igit̄ mēbrū ac præcipuum, vniuersa quidē membra corporis aīalis mouens motu voluntario, est cerebrum: cætera vero, quæ quidem cerebro interiacent & vltimo mēbro quod mouet̄, mouent se ſm ordinem ita, ꝙ vnūquodq; eorū mouēs, ac motum existat. Restat ergo vt cerebrum moueat tm̄, nec aliud moueat ipsum. Silr̄ fit vt manus ac pedes moueant̄ tm̄. Et iam declaraui in tractatibus, quibus inuestigaui de virtute ordinatiua, de virtutibus aīæ, ꝙ cerebrū eget hepate & corde ad conseruandum substātiam suam: & ꝙ non trāsmittitur ab illis virtus, qua fit motus voluntarius. Hic aūt non est aliquid, quod nos cogat vt probationē ad hoc inducamus, cum sufficiat in hoc tractatu conclusione propōnis illius vti duntaxat: quia nō memoraui, quod apparet in anatomia, vt exponerem per hoc, ꝙ virtus ordinatiua transmittit̄ per neruos à cerebro ad lacertos: verum vt à me intelligeretur sufficiēter, in quo differat motus & actio: qm̄ significatio, quā significat nomen motus, generalior est: & significatio, quā significat actio, specialior est: cum nos appellemus actionem, motum agentem: & passionem, motum ab alio prodeuntem. E F G

De Motu Respirationis, Qui notior est visus Veteribus.

ET sermo iste, in quo nos sumus, est, quo intēdo inuestigare de vnoquoq; motu, quod sit mēbrum, quod ab eo patitur, & quod mēbrum operet̄ ipsum, verbi grā de anhelitu: quia melius est, vt ponam sermonem meum de ipso, vt exempli cā lucescat: cū non cōferat ex exempli quidem rōne duntaxat, verum cum ipso exemplo non est vtiq; modica pars, de qua inuestigare proponimus. Videmus. n. manifeste, ꝙ anhelamus: & hæc quidem actio animalis est cōposita ex aeris inspiratione ab exteriori ad interius, & expiratione è conuerso: & apparet etiam ꝙ id, quod mouet̄ in concauitate pectoris in anhelitu facili suauiter, concutitur inferius duntaxat: in anhelitu vero magno, non solum mouentur inferiora tm̄, verū etiam mouentur loca lateribus omnibus vicina. H

Discordes etiā fuerunt medici in motu anhelitus, an sit ēt ex lacertis, vt sunt alij motus volūtarij, aut aliter. Et quidā iudicauerūt, ꝙ hęc actio naturalis sit, sicut pulsus arteriarū & cordis: alij vero iudicauerūt actionē esse voluntariā: alij aūt, ꝙ sit actio cōposita. Et hæc quidem inquisitio magis ad dialecticam, q̄ ad medicinam spectat. Inquisitio aūt quæ dignior est in operibus medicinæ, est qua quidem inuestigatur, quo instrumento mouetur clibanus i. concauitas pectoris, per quam fit anhelitus, quoniā hic quidē dilatatur, prout apparet in anatomia. Apparet quoq; in anatomia, ꝙ hic clibanus ex ossibus, quæ latera vocatur, & ex lacertis componitur interiacentibus. Merito ergo anatomiam cōsiderantes dixerūt, ꝙ illud mēbrum, quod diaphragma vocat̄, est vna pars istius clibani, nec tn̄ illud totaliter: & hoc quidem vsq; ad tempus magistrorum nostrorum homines arbitrati

*Al. extrahitur

A bitrati sunt, q membrum istud instrumētis anhelitus nobilius existat. In nro vero tēpore factum eius patuit ex eo, quod de operatione huius membri declarauit, q s. mouet partes clibani duntaxat inferiores: queadmodum illud, quod mouet supiores eius, est lacertus à collo descenderis. Mouet quoq; id, quod interiacet, lacertus quidem, q inter latera cōstituitur: nisi qa hic lacertus quidē nō dilatat clibanum tm, verum etiā ipsum constringit: cū vnusqsq; eorū habeat duas tunicas positione diuersas. Lacerti nanq; descendentes à loco, q est supra collū, dilatant, & distendunt clibanū tm. Et vidi sæpe plures hoies in facto neruorum, qui mouent huiusmodi lacertos quos prædiximus, qn quidem vinculo constringebant absq; clibani ruptura, q vinculū illud eos motu clibani penitus priuabat: & discipulos meos instruxi qualiter hoc ipsum, quod declaraui, intelligerēt. Et snia illorū, qui dicunt, q anhelitus est motus volūtarius vel actio volūtaria, nullū argumētum inducit, quod maioris, q hęc, existat roboris ad pbandū veritatē eorū: qm motus clibani impeditur statim, & aial extinguit subito ore aperto cupiēs anhelitū, cum nequeat clibanū mouere. Vnumquodq; horum fuit ab antiquis inuentum: & quædam præter illa, quæ ipsi inuenerunt, postmodū reperi.

Comparatur Cognitio aliorum Immanifestorum Motuum, & liquidorum quorundam, ad antiquorum cognitionem: & Ponitur Excusatio tractationis illius.

B ET quodlibet horum antiquitus reputabat ignotū, qm de ipso nihil anatomiā inspicientes tetigerūt, cui posset aliquis acqescere, vel quo posset esse contentus, nedū sufficiēter probarent. Vtinam autē aliquis motuū, & aliqua actionum harum, quæ reputabat esse ignota, reperirētur à quo mēbro aialis prodirēt: & qualiter ab agente causa, qn quidem agit: multa quippe horū, quæ vltimo comperi, penes me prius erant ignota, queadmodū de motu clibani retuli: Et in tractatu quidem tertio de motu pectoris & pulmonis quædam: siquidē mei docuerūt me doctores ad tempora sua: quibus adieci postmodū in libro, quem de passionibus anhelitus edidi, quod adinueni, postq à magistris meis didici. Confessus sum etiam in libro de iuuamentis membrorum ignorantiam meam, quam habui de motu palpebrarum superiorum: deinde vero narraui postmodum, qualiter hoc fit, in tractatu decimo libri mei de cura anatomię. Eodem quoque modo ignorabam esse duorum neruorum ex vtraque parte arteriarum constitutorū, qui falso & sine ratione vocantur apoplectici, cum fuerit in eis ingressa malitia, qualiter vox impedit: demum quippe cum labore maximo ac difficultate comperi hoc, cū nullus quidquā de ipsis tractauerit sufficienter. Et hæc quidem signatio erat incognita: demum facta est nūc nota, quia reperi neruos mouentes lacertos epiglottidis à duobus neruis duabus arterijs vicinis, qui apoplectici vocantur, oriri. Ignorabatur *Al. lacertum.

C quoque, cur, ex spondylis dorsi medulla spondyli primi si fm latum tota abscidatur, donec extrema non sese cōtingant, vox impediatur illius aialis: Et similiter si vnus spondylus locum deserit: quia spinæ medulla comprimitur fortiter. Inueni quoq; hęc, & alia quæ reputabāt illi, qui fuerunt ante me, ignota de anhelitu & voce: & eorū inuentio fuit ex eo, quod in anatomia apparebat. Et reperi quoq; lacertum, qui vtrāq; mouet genam, cum prius fuisset ignotus. ‖Nec intelligo quidē in hoc loco per vtranq; genam duo mandibularum ossa, sicut Hippocrates intellexit hac appellatione in libro suo de iuncturis, q*em quidē è contrario nempe vocauerūt: sed intelligo per vtranque genam, corpora quæ duas continent mandibulas, quæ recipiunt, quod os implet de humiditatibus & cibarijs aut vento, prout in illo, qui vtres inflat, videtur. Specierū item lassitudinis, actio diuersitatis earum per anatomiam fuit reperta: quando in quibusdam, qui laborabant hac passione, vel membri quod lassatur sensus impeditur, vel in quibusdam motus, vel vtrunq; simul. Et in pluribus eorum nunquam in hac specie locus putabatur esse dubietatis, quoniam quidem nō dubitatur, q in neruis, qui vadūt ad mēbra, in quibus accidit ægritudo, qn ingreditur malitia, noceat sensui & motui. Duæ vero species aliæ non putabantur, donec reperi, secundum quem modum erant in membris corporis, in quibus accidit illud, & non in alijs: quoniam hoc quidem nullate-

In lib. de Articulis cō. 11. t. 4. 7ª. 262. h. *Al. quam.

D nus accidit in omnibus membris, ob hoc, quòd non reperitur in omnibus membris neruus, qui sensum tribuat & motum lacerto, qui est in membro patiente, præterquam neruus, qui sensum tribuit cuti, membrum scilicet illud includenti.

De Motu Virgæ.

ETiam narraui oīa ista, quæ apparent ex istis rebus in libro meo de anatomia. Et qui indagat de istis rebus, remouet hęsitationē earū: & patet esse eius p hoc, quod apparet in anatomia. Et quædam harum rerum, magis congruit, vt per dialecticam discurrant: nisi quia cū hoc ad hoc anatomia iuuamur, Vtpote linguæ prolixitas, donec emineat ori: & satyriasis, quæ accidit in pueris: & in quibusdam est velocior, qn intuentur quā amant, aut imaginantur eā: quia causa augmenti ex vtroq; modo est difficilis, siue ex voluntate fiat hois, siue naturaliter sine volūtate. Et in omnibus motibus, qui fiunt ex voluntate, nihil obscurius & dubitabilius hoc. Qm in pueris ego video, nedum in alijs, qn ipsi volunt aliquod membrum ex membris suis replicare, aut distendere, aut in partem declinare, hoc quidem faciunt ex voluntate: & hoc quidem ipsi faciunt per lacertum, qui destinatur illi motui, & appropriatur, licet ipsi quidem lacertum illum ignorent, & non ipsi tantum, sed etiam multi medicorum. Et illud est, qm inuenio mēbra corporis moueri per lacertū, cui Creator, qui nos creauit & plasmauit, & in omni tēpore præsens est nobis, prudenter indidit po-

tentiam mouendi. Qñ igitur aliquẽ volumus motuum, mouet lacertum, quem ad hũc plasmauit E
& creauit. Et declaraui in libro meo de iuuamento mẽbrorum, ꝙ creauit nos non solum prudens scire quid oportebat melius agere, imo cum prudẽtia habuit potentiã, qua quidem nihil ei de hoc quod melius & cõpetentius prouidit esse, defuit agendum: & bonitatem ac largitatem, in qua nulla fuit auaritia creandi, quod melius est. Et imperscrutabile videť opus, Creatoris esse veraciter scire, et qualiter inest corporibus aĩalium: veruntamẽ non est quidem licitũ dicere eũ non viuere vel non agere: imo vtiq; est summe prudens, & potens, ac benignus, sicut iam declarauimus. Et si notum est & publicum, ꝙ in oĩbus corporibus est animalium, sicut quidam putãt, verbum istud inducit ad hoc, ꝙ duæ sunt in corporibus animalium aĩæ: quarũ Vna creatur naturaliter, & plasmať oĩbus membris, & est præposita oĩbus quidem voluntatibus eius, ex quibus actiones procedunt per motum lacertorum, qui deputãtur illis actionibus proprie: Alia vero est aĩa, qua voluntas inest actionum. Quidam tñ hoc respuentes non fuerunt contenti hoc, & ab ipso fugerunt, dicẽtes ꝙ aĩa, qua quidẽ voluntas existit, est illa, quæ p se & suã essentiam vniuersa corporis mẽbra imaginatur, vt quod voluerit de actionibus cõpleať. Et huiusmodi quidẽ dicti apparet peremptio, propterea, ꝙ si nobis esset hæc aĩa, ignoraremus cum ignorãtia actionum inuenire, an illi quidem lacerti sint, aut non sint. Et ex eo, quod cõpetit ei quod diximus, est quidem, qm̃ illud quod diximus, non F
solum est verum in animis hoĩum, verum etiam in animalibus remotioribus intellectu, hoc est in brutis, vt sunt asini, oues, porci: adeo quidem vt animas habeant in summa potẽtia, & prudentia, & bonitate, ac largitate, iuxta quod exposcit natura corporum eorũ, aut creatura exigit. Et si nos quoq; cætera dimiserimus animalia, & simus homine contenti, cui quorundam aĩalium comparatione intellectus attribuitur†proprie infra illa, videbimus, ꝙ vita in actionibus, quę fiunt à voluntate consistit, nec in aliis liquet actionibus, & non nobilioribus atq; præcipuis. Congruit igitur vt dicatur, ꝙ non est actio quidẽ nobilior homini, nec conueniẽtior rõnali, q̃ ratiocinari ac loqui: & hoc quidem erit cũ distinctione, quã lingua agit in voce expedita, ab epiglottide distinctã: Cũ lacertos habeat lingua, quorũ quidã ipsam sursum attrahunt ad partem palati ad oris suprema: alii vero in contrariã eius partẽ trahunt eam, donec ad inferiorem deponãt mãdibulã: lacertos quoq; alios habet q̃ plures, qui ad vtranq; partem eã declinãt. Neq; aliquis est puerorum, neq; adultorũ, & eorundem, qui anatomiã inspiciunt, qui lacertos linguæ nouerint, qñ voluerit aliquod noĩum pronunciare: verbi gr̃a, si dicat Petrus, ꝙ valeat prius excogitare & intelligere, quo lacerto & quo motuum, illud nomẽ proferat. Cõuenit igitur & cõpetit, vt musculus, cui libido fuerit irrogata, ẽm hãc rationem incurrat satyriasim, qñ libidinem autumat & imaginatur per aptitudinem rei ad G
hoc. Et ꝙ membrorum corporis ĩmutatio imitať animæ immutationem, non in motibus tantum, sed in alteratione coloris erit instar huiusmodi. Et ante modos huiusmodi alterationum, quędam sunt alterationes quæ fiunt calore & frigore: & ex hoc est, ꝙ sępe contingit diminutio ei, quẽ arripit timor subitus, vel horror, vel angustia. Et ex hoc arguerunt quidam, dicentes, ꝙ animæ quidẽ non sunt aliquid per se existens, adueniens corpori, vt possibile sit absq; corporibus existere, verũ animæ sunt quid ex corpore. Et qm̃ hi inuestigauerunt de loco quid sit, diuersificati sunt diuersificatione non modica. Quidam.n.dixerunt, ꝙ est spiritus: & quidam ipsorum dixerunt, quod est alia maneries de commistione elementorum, quã vnusquisq; eorum profitetur, aut ex cõpositione eorum: & quidam nempe existimauerũt, ꝙ virtus esset substantiæ, quæ vnicuiq; appropriatur animali: & quidã putauerunt ipsi eidẽ animali essentiam sibi propriã. Verum substãtiæ, quæ sentiunt & mouentur volũtate, sunt illę, quæ animalia nuncupantur: operatio vero eorum, quæ operantur ex eis ẽm epithetum substantiæ, quã habẽt ex cõmistione elementorum. Etiam sententias in libro nostro elemẽtorum cæteras deteximus ẽm sñiam Hippocratis, cum vera sit istorum sñia, qui dixerunt, ꝙ substãtia generationi & corruptioni subiecta, qualitatibus quatuor calida frigida sicca & humida, & nõ aliis, ĩmutatur. Inquirere aũt de anima an eius substantia sit corporea, neq; H
cesset qñ corpus accidit alicuius rei aĩalis descendere in ea: aut sit aliquid corpori continuũ, quod cũ corpore accidit: aut spermatis sit virtus et potentia aliqua, cui conueniant quidem cũ creatione corporis accidentia aĩæ: relinquo hoc illis, qui de se existimant, ꝙ hoc sciunt veraciter. Satyriasis aũt virgę scio manifeste ꝙ fit voluntate, & fortasse imaginatione tãtum. Silr̃ scio ab ore cuiuslibet hominis egredi linguam, qñ hanc actionem vult. Causæ aũt propinquæ, hac appellatione appellantur à peritis & sapiẽtibus viris in hoc ca. & subtilis speculationis. Merito aũt dixerunt, ꝙ earũ causæ duæ sunt simplices, & vna cõposita. Causæ duæ simplices sunt, ꝙ ab arteriis spiritus ad ista duo membra destinantur, cum sint rara & porosa interius, s. virga virilis & lingua: vel à se habent vt erigantur & dilatentur: & vtriusq; erectio sequitur & comitatur spiritum intra venas existentem vsq; ad exteriora vtriusq;: & pori, qui sunt inter vtranq;, necessitate vacuitatis implentur. Sic enim virgæ virilis impletio fit ab imaginatione & voluntate: & distensio quidem vehemens habitudine & valida, prout dicunt & testantur medici considerantes anatomiam, lacertis aliquibus attribuitur paruis, & spiritibus qui continentur in arteriis. Et eodem modo fit in lingua, qñ erigitur & dilatatur, ei quidem continue spiritus immittũtur, cum eo etiam, ꝙ aliqui lacerti in ea habitudine distenduntur. Veritati quidem huiusmodi dicti attestatur, ꝙ arteriæ in lingua & virga

virili

† Al. circũscriptis illis.

* Al. destinata.

A virili confixæ maiores, q̃ in cæteris membris existunt. Cauebo ergo eum, qui verbum meum hoc
audit,†ne scilicet abhorreat verbum meum, existimando ꝙ arteriæ, spiritum quidem dũtaxat con- †Al.ne scilicet oberret.
tinent, sicut Erasistratus existimauit: sed sæpius dixi, ꝙ in arterijs sanguis subtilis continetur cali- *Al.clarus.
dus cum substantia quidem aerea: & extrema venarum orificia sunt adeo stricta, ꝙ id quod ab eis
egreditur, spiritus est tñ. Et poteris quidem præcognoscere, quod de duobus dictis propinquius
existat veritati. Et magis elegi verbum illius qui dixit, ꝙ distensio virgæ virilis nõ est minor causa,
q̃ illius, qui dixit, ꝙ ab arterijs quidem spiritus destinanť ad virgã virilem & linguam per id, quod
narrabo: Quod est, quia præsumet aliquis & anticipabit dicere, ꝙ vnumquodque membrum, suo
ipsius intendit commodo & reparationi: & hoc quidem non solum est sufficiens, sed & verũ: sed
quod dicitur, ꝙ membrum, alterius intendat commodo, modum & quantitatem naturæ excedit,
cum hoc quidem in hominibus cunctis nõ reperiatur, nedũ in brutis. Et hoc quidẽ declarauimus
sufficiẽter in libro nr̃o de virtutibus naturalibus. Et quod hoc affirmat & asserit, est, quod stoma-
chus nequaꝗ̃ cibaria digerit, vt per hoc intendat omnia membra animalis reparare: neque hepar
quoqꝫ cibum alterat hac intẽtione, et immutat à stomacho ꝓgressum ad ipsum, vt conuertat in san
guinem, & ad cętera membra mittat: silr̃ quoque à corde non quidem pulsus actio prodit pro alio
B membro, sed pro suo cõmodo. Quod autem dictũ est verisimilius sententiæ naturali, vt dicatur, ꝙ
vnumquodqꝫ membrũ attrahit sibi quod conuenit ei, vt ex ipso nutriatur: deinde illud immutat
quod attraxit, & retinet, & assimilat sibi: & expellit à se, quod est sibi diuersum. Quod vero dici-
tur, ꝙ vnumquodque membrum non intendit quidẽ reparationi suę, sed quicquid operatur, ope
ratur vt præstet obsequium alijs membris, non est verum. Cum ergo hoc sit vnum de ijs, quæ in
libro nostro de virtutibus naturalibus declarauimus, oportet vt principiũ repletionis accidat qui-
dem membris, quæ implentur, non ex arterijs, sicut quidam dixerunt: verum ipsamet membra cũ
haebant erigi, & proprie dilatari, attrahunt spiritus ab arterijs, & implentur ex eis.

De Motu Linguæ.

Virga vero virilis augetur manifeste, & fit magna, suscipiendo augmentum non solum in lon
gitudine, verum ẽt in circuitione. Sed linguã videmus in longitudine distẽdi, qñ ab ore edu
citur, non tñ augeri in omne corpus suum, quemadmodum virga virilis. Similiter quoqꝫ non vi
detur ab ore vniformiter egredi, quãdo fortius homo, ꝗ̃ potest, os suũ aperit, aut qñ penitus extãt* *Al.nõ existat.
apertum, aut qñ inter duas habitudines mediocriter se hẽt. Quoniam in ipso, cuius est os apertum
fortiter, ac valde plus, ꝗ̃ possit, inuoluitur in inferiori labio intantum, ꝙ si conetur quantum po-
C test eam eleuare, non valebit eam adaptare, vt ad figuram attingat mediocrem propter hoc, ꝙ man
dibula quidem inferior concomitabitur eam, donec claudatur os: quoniam actio in aperiendo os
& in claudendo, est huius mandibulæ tantum, superiori quidem mandibula quiescente. Et maxi-
me quando aliquis quæsierit linguam eleuare sursum cum conamine, donec exterius inuoluatur
super labium superius, eam concomitatur mandibula inferior, donec concurrant labia, & os clau-
datur: & hoc fit, quia vinculum linguæ est ex parte inferiori anterius: deinde post ipsum est extre-
mitas linguæ absoluta, qua fit proprie distinctio vocis, vt fiat pronunciatio & locutio. Et hæc ex-
tremitas est, quæ egreditur exterius ab ore, cum oris apertio quidem fiat, quãdo mandibula infe-
rior inferius attrahitur, & lingua mandibulæ sigillatur, cum sit ei ex parte inferiori tota continua-
ta. Oportet igitur, vt non extrahatur extremitas linguæ sursum in illa habitudine, cum vinculum
ab inferiori attrahat ipsam, & prohibeat. Et ſm hanc rationem, si aliquis quæsierit violenter lin-
guam suam sursum eleuare, videbit mandibulam suam inferiorem sequi eam, & appropinquare
mandibulæ superiori: & attinget hoc quoqꝫ conclusionem oris. Cumqꝫ iam pręmisimus hoc, cõ
cludemus sermonem nostrum, sicut oportet conclusione sua: & narrabimus hæsitationem, quæ
accidit nobis de esse linguæ. Et dignum fuit, & merito accidit nobis, cum non inueniamus cau-
D sam, propter quam lingua prolixatur, donec ab ore quidem exeat: nec responsio quam videmus,
egreditur ab illa ambiguitate. Scimus enim ꝙ lacertus mouẽs linguam, sumit principium ex par-
tibus tunicę nodi gutturis, & ossis quod assimilatur lambda literæ. Ideo oportebat tũc necessario,
vt si lingua attrahatur ad illas partes, ascẽdat interdum per lacertos, qui continuantur ei desuper:
& humilietur per lacertum, qui continuatur ei deorsum, quando ipse ad se attrahit: et declinet in-
terdum, deuiando ad aliquam partium per lacertum, qui circundat quidem in duas partes. Cum
ergo anatomiam inspicientes in hoc conueniant, ꝙ nullus motus obedit voluntati, nisi motus la-
certi tantum: nec aliquis lacertus linguæ continuatus distendit eam, donec adducat eam extra os:
tunc merito in titubationem incidimus quãdo scire volumus qualiter actio fiat linguæ. Et si mo-
tus aliquis posset in corporibus animalis inueniri, qui voluntate fieret absqꝫ aliquo lacerto, non
incideret in hanc quæstionem aliquid ambiguitatis.

De Motu Vomitus & Deuorationis.

Oportet ergo de hoc inquisitione vehemẽti inquirere, donec ad veritatẽ pertingamus huius *Al.hac.
rei. Et inspiciamus si forte inueniantur in alijs quoqꝫ mẽbris motus voluntates aĩalis imitã
tes: & non solum voluntates eius, verum id, quod imaginamur existimando, sicut in virga fit vi-
rili: quia impletur corpus rarificatum ex vento velociter, ac leuiter: deinde ad tantum attingit mo

tum, quod impletione sui crescit. Et tu poteris scire manifestius ex aiali quod ruminat, quod motus voluntarius nõ est solius lacerti: quia hoc animal postquam implet ventrem suum herbis aut ex alio nutrimento, redit in idem, & erigit ipsum paulatim ex eo, quod transglutiuit ad os suum, vt molat ipsum & terat actione ruminationis. Quidam etiam hoium intendunt euomere, quod potauerunt, præter conatum vehementẽ volentes expellere facile ac velociter, vt non oporteat eos caput conquassare, sicut alij faciunt: & non egeant membrorũ prouocatione quibus euomit, neq; eorũ distensione. Et manifestum est hoc procedere ex eis, quia instructi sunt in hac actione plus, quam alij: & consueuerunt omni die, qñ exeunt à balneo euomitare, & sumunt potum ante cibũ. Quòd si aliquis dixerit, quod œsophagus obedit volũtati in huius actionibus: & si dixerit, quod stomachus obsequit voluntati: & si dicat, quod vterq; ei obsequitur: nihil in hoc casu refert, in quo sumus inter hæc, nisi quia alio modo, quam oportet inquiritur, cũ intenderimus inuestigare de motu membrorũ: & nõ sumus quidem contenti perspicere, ex quibus membris illi fiant motus, quin* consideremus cũ hoc, *Al.cum. sm quem modum fiat actio illorũ. Et video manifeste in lingua, & in generationis instrumentis, illa eadem membra, quæ mouent: & cum hoc quoq; video scientia manifesta, quod actio linguę, quæ accidit qñ ducitur ab ore, voluntati quidem obsequitur: actio vero generationis instrumentorũ non fit à voluntate tñ, sed sæpius sine voluntate, obsequendo ei, quod anima format, & imaginat. F

In animali quoq; ruminante, & in euomente facile, merito quisquis fuerit quæsiuit, an illa actio fuerit solius œsophagi vel stomachi, & similiter habitudo in voluntate. Iam diuersificati sunt homines in hoc. Et quidam eorũ actionem eius attractioni stomachi attribuũt. Et quidam eorũ attribuũt eam compressioni quidem œsophagi, qua comprimit id, quod discurrit per ipsum, & coarctatur. Qui aũt in sermone suo distinxit, & perscrutatus est breuiter actionem membrorũ, dixit quod œsophagus ex duabus componitur tunicis: vna intrinseca, quæ quidem obedit stomacho, per quam ipse attrahit, quod transglutit, sicut quod per manum trahit aliquis: alia vero extrinseca impellit comprimendo circũquaq; rem, quæ transglutitur, donec ad stomachum perueniat, quemadmodum coqui faciunt, qñ manibus suis comprimendo id, quod continent intestina, emungunt. Et quidam viderũt, quod vtraq; tunica œsophagi agit in transglutiendo, nisi quia maior virtus ac dignior in hac actione, est in interiori tunica: & exterior ei facile suffragat. Et iam quidem declaraui in libro meo de virtutibus naturalibus, quod præcipua virtus, & maior, & dignior, quæ ad transglutiendum operatur, est quidem tunicæ intrinsecæ œsophagi: actio autem, quæ est in tempore vomitus, quæ est contraria transglutitioni, fit quidem per aliam tunicam s. extrinsecam. Oportet ergo, vt ponamus causam in maiori parte, virtutem quæ est in stomacho expulsiuam, quæ nõ est voluntaria, sed naturalis: & fortassis causa in illa operatione virtus est voluntaria: & forte virtus naturalis in illa habitudine, virtuti suffragatur voluntariæ facile, & modicũ. Sed quando vomitat homo sine volũtate cibum, quando eleuatur ad orificium stomachi, sicut accidit pueris dormiẽtibus, oportet quidem existimare, quod causa in illa actione est virtus expulsiua: & hæc virtus etiam inuenitur in intestinis & vesica manifeste & matrice, & inuenitur etiam nõ minus in cæteris membris animalis omnibus: nisi quia in istis occultius inuenitur adeo, vt probatione indigeat. Et iam adinuenimus in eis probationes, & fundauimus in libro nostro de virtutibus naturalibus. G

De Motu Egerendi & Vomendi.

ET sicut quidam vomitus fit à virtute naturali sola, & quidã vel totus, vel maxima pars ipsius, fit prorsus à virtute volũtaria, ita reperitur in euacuatione per inferiorem regionẽ, i. per anũ: & in euacuatione, quæ fit per vrinam qñ mingit, duplici quidem actione. Fortassis enim fiet hoc ab aliquo lacerti iuuamento, qui congruit ei, extrinsecus condensando, & comprimendo anũ: vel forte absq; illius lacerti iuuamento fiet ab intestinis vt egrediatur egestio, vel à vesica per vrinam, & hoc fiet à dormiẽte. Et prouenit hoc etiam propter vigiliam nimiam, vel propter multam materiam quam quidem continent illa loca, vel propter materiæ punctionem, vt demum dimittatur H absque voluntate: & illa loca non comprimantur à lacerto, neque in illa quidem habitudine quicquam habeant de actione voluntaria, nisi tantum vnicam, scilicet relaxationis actionem, & circularium impedimentum lacertorum, qui continent quidem extrema lacertorum illorum, qui ne fiat absque voluntate purgatio, solum virtutem prohibent naturalem in eo, qui permanet in suo cursu naturali. Quòd si quidem accidat lacertis illis laxatio, aut incidantur penitus, donec sectio totaliter appareat, & egestio quidem & vrina tunc progreditur prorsus absq; voluntate. Et iam quidam in hoc loco litigium induxerũt, vt vincere videantur, non ex eo, quod sequerentur inde commodum, interrogantes an actionis lacerti laxatio, comprimentis orificia meatuum, & impedimentum eius, de actione computetur voluntaria: & dixerunt quòd actio quidem lacerti sit per distensionem eius & incuruationem, & non per relaxationem. Congruit itaque in hoc capitulo sententia eorum, qui sentiunt, quod rerum virtutes æstimandæ sunt, cum in eis iam conueniatur inquirere de nominibus. Restat autem concordes simus, quod lacerti quando meatuum extremitates comprimuntur, non egreditur quicquam ab eis: quando vero ab eius actione arcetur, quod in illis extitit meatibus, egreditur. Merito igitur dicit obiector, quòd illud, quod egreditur quidem ab illis meatibus, quando relaxatio vincit, illi quidem lacerto contingit actio non volũtaria, quæ

fit

A fit per virtutem tantum naturalem: & quod egreditur ab eis, eo in sua manente cōplexione, quando suffragatur lacertus illis conueniens instrumentis extrinsecus, actio fit volūtaria: veraciter erit secundum primam intētionem, vel viam, vel semitam primam, vel qualiter voluerit nominare. Et si quidem intendit voluntate sua, illorum lacertorum impedire vel laxare actionem, ipsis in sua natura non permanentibus, illud quod egreditur, actio voluntaria per secundam intentionem, & viam secundam, non primam appellatur.

De Membris, quæ Mouentur motu Voluntario.

ET sub hoc occupationis genere multa continentur alia dubia: immo quidē, si dignius est verum dicere, sub hoc capitulo oīa, quæ quidem accidunt & arcentur à nostra voluntate, continentur. Qm̄ ambulare, currere, calcitrare, & cæteræ quæ pedibus actiones perpetrantur, volūtariæ dicunt̄ actiones, per intentionem primam: similiter actiones, quæ manibus aguntur, voluntariæ dicuntur. Vox & locutio dicuntur esse à voluntate, prima quidem intentione: manuum autem et pedum quietudo, & cessatio à sermone, dicuntur actiones voluntariæ, intentione quidem & sententia secunda. Qm̄ sicut, qn̄ membra nostra volumus mouere, est illud, quod volumus, actio voluntaria: ita idem etiam, qn̄ nolimus ea mouere, erit quidem quod volumus, & hoc sequetur præci B sionem consilij apud homines in aliqua actionum voluntaria. Nec hoc quidem currit in sermone duntaxat hominum, verum reperitur ad instar hoc in sermone Dei sublimis viro comminātis, tempore necessitatis pręsenti amico non subuenienti, in hunc modum dicentis: Nunquid tu pręsens fuisti, ac amico quidem tuo in mortis articulo iam constituto non subuenisti, deinde me fraudulenter adijsti? egredere à meo sancto altari. Et quidam hominum non admittunt hunc sermonem: & existimant quidem, q̃ non est appellāda causa illius quod accidit, nisi quidem actio imprimat aliquid in accidentia illius rei, quæ accidit. Et cogitur, qui hoc dicit verbum, dicere q̃ qui se, ne in exercitum magnum vadat ex regis edicto ad pugnam & ad supponēdum se periculo, occultat, nullam pœnam meretur: qm̄ pugnātes illius exercitus si ceciderint, ipse cadet inter eos ratione cadentium, non quia ipse occultauit se ab eis. Et determinaui inter eos, qui dicebant verbum hoc, & inter illos, qui aliud verbum dicebant, hoc modo discordiam magnam & validam. Et iam orta fuerat sæpius inter medicos & philosophos discordia atq; altercatio, vtrum priuatio vel non factio esset quidem causa accidentiæ rei quæ accidit. Et doctores legum, & reges, eos qui se absentant à pugna, & eam subterfugiunt voluntarie, acrius puniunt, q̃ illos, qui post victoriam hostium fugiūt. Illi enim qui existimant, q̃ non est aliquid priuatum causa accidentiæ rei, non possunt ratione de- C fendere se in aliquo contra illum, qui dicit, q̃ illi, qui subterfugiunt pugnam timore cędis vel mortis, iuste puniuntur: sed contenti sunt hoc verbum dicere, & ipsum sæpius iterare, & successiue, cū non possint declarare atque ostendere, quòd nequit aliquis eis sufficienter probare, quòd priuatum licet esse causam eius, quod accidit præsentialiter. Et quidam medicorum intendentes hoc fundamentum obseruare, fundauerunt se super ipsum, existimantes quòd egressus egestionis & vrinæ, quando fit absque voluntate lacerti, qui est super orificia meatuum, actio est naturalis & non voluntaria, neque de actionibus animalibus prorsus. Sed qui sophistarum relinquit altercationes & contrarietates, & intendit in eis quæ in arte iuuant medicinæ, cōcedit ei, qui vult actiones istas appellare qualitercunque: & intendit inspicere qualiter ea, quæ iuuant & vtilia sunt, duntaxat inueniantur, quod est qualiter hæ fiant actiones: Exempli causa, quòd in stomacho, & intestinis virtus viget naturalis, expellens quidem id, quod eis nocet quantitate sua vel qualitate nocua: & expellit etiam cum hoc interceptum in eis, licet non sit nocuum, quando non iuuat: & hoc quidem in membris in sua manentibus natura, quando consequitur ex hoc, quod continetur commodum per temperantiam. Et fortasse aliquid intendunt expellere membra in tempore indebito, & non opportuno: & imitatur ipsa lacertus, qui comprimit & coarctat illorum orificia mea- D tuum, vt quid expellat, donec transiliat & egrediatur: & similiter quando tempus accedit, quo sentitur ille exitus superfluitatum, ille quidem lacertus relinquitur, ac remittitur: demum quiescit ab actione sua, de quo sermo præcessit. Nec huius negocij fecimus mētionem, nisi ob id quod sermo se ingessit ex continuo, non quidem principaliter ex prima intētione, quę proposito, quod intendebam, necessaria existeret præsenti. Nec est quidem absurdum cum eo, quod præcessit rememorari, quod sum narraturus: Quod est, quia qui videt ophthalmiam patientem insuetus hoc videre, oculi eius primo replentur humiditate: & si diutius inspiciat, ophthalmiam quoque incurrit & ipse, quia oculi formidantes ægritudinem, debilitantur ex illa: & euanescit virtus illorum essentialis adeo, vt aliquid ab oculis admittat vicinis, qui sibi continuantur, quando fuerit in eis superfluus humor atque prauus. Et iam quidem hoc innuit Hippocrates, & his similia ex eo, quòd corpori communicat cogitatio, & compatitur in accidentibus, sermone quem scripsit in libro humorum huiusmodi. ‖Et fortasse quidem videt homo serpentem subito, & in colore suo accidit pallor. Et fortasse quis incedens super apicem pinnaculi aut montis excelsi timet, & pedes eius tremunt. Similiter quoq; homo videt alium mingentem, aut egerentem, aut pādiculationes agentem, & ad hoc prouocatur idem operari, quasi in membris ipsis visio sit intellectus, & inspectio. Et manifestius hoc declaratur ac liquidius sicut dixi in actionibus, quæ fiunt in lacertis:

In lib. de humorib⁹ ad medium.

quoniam

quoniam illas actiones agunt pueri, nedum adulti, qñ voces imitantur, quales alios audiunt profe- E rentes, cum ignorent ipsi lacertos linguam mouentes, adeo vt incidant vocem incisione locutionem formãte: similiter accidit inspiratio & expiratio, anhelante lacertum quo hoc operatur ignorante. Non est ergo mirandum linguam quidem moueri à lacerto voluntate duntaxat, sed in ea virtutem esse, qua quidem perpendit quod appetit intellectus, adeo, vt moueat se ipsam motu, vt ab ore quid educatur compẽtenti. Et iam quidẽ prædixi qualiter hoc fiat, s. linguæ raritatem ac po- *Al. concepti rositatem eius, sicut in virga virili. Sed quia porositates in virga virili ampliores existũt, augmentum virgæ virilis immensum, multam aeris comitatur substantiam: linguæ vero porositates modicæ, ideoq; non accidunt in ea raritates multæ vel magnæ. Et huius generis quidem est quod de dolore quæritur: quid nanq; est, ꝙ illud quod quidem incurrit occupatus ex aliquo, & negociosus in loco in quo est, apostema est minus. Quãdo ergo euacuatur, cum eo quoq; quod ab eo non desistit augmentatur. Quidam autem dixerunt, ꝙ pars animę dispositiua et ordinatiua, qua fit ordinatio, quia causa motus existit voluntarij, & sensuum omnium membrorum sensibilium, qñ cogitatione detinetur & occupatur alicuius rei, retardat præuentionem. Et quidam dixerunt, ꝙ in ipsis membris est quædam virtus: quando ergo illa pars ad angustiam peruenit ordinãtam animæ, & *Al. ordinatiua debilitatur & euanescit & etiam laxatur: res autem debilitata & euanescens habet necesse, vt contra id quod nocet ei, validius insurgat. F Et hoc quidem excogitauit vir quidam philosophus, cuius philosophia atq; prudentia pura quidem & non turbata fuit, neq; inuidia ducebatur, veritatem secutus non verbo tantum, sed etiam opere. Percussionem sustinuit is in femore, ex qua sibi contigit apostema. Factum est ergo per hoc in quo dubitauit: & illud fuit, quoniam mirabatur ad plurimum, qualiter languor eius noctu magis intendebatur, cum etiam maioribus vteretur remedijs in tenebris, & pedes eius tunc magis ociabantur ꝙ̃ in luce, & totum corpus eius erat opertum & calefactum. Et ipse dixit, quòd sicut reuelatum fuit, illud quidem non fuit nisi quia non erat de nocte alio negocio occupatus videndi vel audiendi, neq; aliquid agendi, neq; in aliquo prospiciẽdi, nec cogitandi: sed eius cogitatio conuertebatur in apostema coxæ duntaxat. Et dixit, quòd acciderat ei apostema prius semel in oculis suis, & dolebat noctu vehementius: & illud est, quoniam sicut quando oculus sanus aspicit alium oculum ęgrotum, & intẽdit circa ægritudinem cogitare & imaginari, etiam ipse oculis ægrotat. Sic ita non est mirandum vt cogitatio operetur ac imaginatio illud: & quamuis sit in ægritudine femoris, quia dispositio eius, licet admodum sit modica, tunc tamen ægritudo intenditur & augmentatur. Harum autem rerum veritatem licet non attingamus perfecta probatione, quod tamen de eis dicimus firme, est sufficiens: & possibile est, vt non sit sufficiens tantum, sed verum. G

De Motu Palpebrarum.

ET iam tempus est vt ad aliam speciem motuum liquidiorum redeamus, ac si sit conuersio eius quod narrauimus. Qm̃ sicut quædam membra reguntur in virtutibus naturalibus, & motus in eis apparent animales, vel actionibus permisti naturalibus, sic inuenio alia membra, quasi volũtatem sequentia: et voluntas eis prædominatur dominio manifesto. Et cum hoc inuenio, ꝙ permiscentur eis motus naturales, sicut mõtus palpebrarum: qm̃ quidem hæc actio erit in pluribus ho- *Al. motibus minibus absq; voluntate: & non reperies aliquẽ ferè, qui sic arceat palpebras suas, vt non moueat eas, & apertis permaneat oculis, vsq; dum velit eos claudere, & claudat, nisi raro.

De Motu Clibani Pectoris in Tussi, Risu, & Sternutatione.

ET iam inuenimus quoq; in motu clibani pectoris totius in tp̃e tussis, risus, ac sternutationis, locum ambiguitatis. Et hoc quidem est, quoniam istud membrum animalis mouetur vtique semper per lacertum: & initium motus lacerti mouentis ipsum, procedit à fundamẽto neruorum & origine illorum, adeo ꝙ homo si intenderet illis neruis, & illos amputaret omnes, incontinenti præpediretur anhelitus illius animalis. Et siquis voluerit forti conamine tussi resistere, vt fortassis H valeat anhelitum arcere ac continere propter tussim paululum, si fortis fuerit virtus in arcendo & comprimendo anhelitum suum dominando ei, diuturniori tñ tempore non poterit resistere quin deficiat & vincatur, donec siue velit siue nolit tussiat. Similiter fit in sternutatione, quoniã nequit actor eius ipsam comprimere, qñ violenter inuadit. Eodem quoq; modo hoc quidem inuestigaẽ & anhelitus. Et quidã existimauerunt, ꝙ anhelitus esset actio naturalis, non voluntaria, ob id quidem quia viderunt eam in soporato & apoplectico. Et iam sufficiẽter quidẽ exposuimus de anhelitu in tractatu secundo, libri nostri de motu lacertorum: & librum nostrũ inspiciẽti cõpetit quod ibi diximus de anhelitu, ad tussim reducere & sternutationem. Risus autem incitatus ex eo, ꝙ superficialia tanguntur loca sub axillis, & volę pedum, nõ quidem sub hoc capitulo comprehendiẽ: neq; video quidem ad cognoscendam causam, propter quã si tangantur huiusmodi loca, huiuscemodi tactu moueantur motu huiusmodi, velut quando aliquid videtur risibile, vel auditur, secundum aliquam semitãm penitus: nec ad cognoscendam causam propter quam, quando similia vi- *Al. scenicam derimus istis vel audierimus, corpus prorumpit in motum risus, etsi velimus arceri ab eo, & continere quanto possumus conamine soliciti. Tussis vero, sternutationis, oscitationis, singultus, pandiculationis habitudinem narraui quidem in causis accidentium.

De

A *De Motu Gutturis in Deglutiendo.*

Contentus sum aũt impræsentiarum ponere quidẽ exemplum ad inquisitionem aperiendam de actionibus ambiguis, de quibus hæsitaẽ, quõ fiant. Etiam aliquid ex hoc narraui in tractatu secundi libri mei de anatomia viuorũ aĩalium: Nunc aũt narrabo modum in alia specie aĩalium, causa quidem exercitij, conscius inter oĩa nihil esse vtilius ei, qui voluerit acquirere ẽm habitudinẽ & modum in arte medicinæ, vt in pluribus exercitet̃ exemplis. Cum in transitu eius quod transglutit̃ in œsophago plures discordent, oportet ad inquirendum diligenter intendere, qualiter rei veritas reperiat̃. Et primo narrabo ex anatomia totã formam œsophagi qualiter sit, deinde postmodum oĩa alia membra, quę sibi continuant̃. Et primum eorum q̃ sibi continuant̃ & dignius oĩbus est stomachus. At quidẽ si aliquis dicat œsophagum ipsius esse partẽ, non verebit̃ hoc dictum neq; verecundabit̃. Secundũ aũt de ijs quæ continuant̃ œsophago, est nodus gutturis, demum lingua, atq; os. Et illud est, qm̃ vna tunicarum œsophagi s. interior, in sua natura neruosa, cuncta quę sunt in ore & nodo gutturis inuoluit. Et videt̃ apparibiliter (qñ id quod trãsglutitur ad stomachũ per œsophagum transmittit̃) de suo loco nodus gutturis moueri primo, & ad partem gutturis eleuari: qñ aũt quod transglutitum est residet in fundo stomachi, nodus gutturis incontinenti subtra

B hitur, donec ad pristinum locũ redeat. Et ex hoc quidẽ, quod apparet in hoc capitulo, nobis aperitur initium inquisitionis: & orit̃ quæstio, an nodus gutturis tres habeat partes, quæ sint, nomen non habens, peltalis, & cymbalaris: & an nodus gutturis in aliquo suffragetur, semetipsum erigẽdo ad transglutiendum nutrimentum: an quidã moueatur motu aliquo, quem agit & operat̃ deuoratio. Postq̃ aũt cogitauit ille, qui magnę fuit inuestigationis in inquisitione huiusmodi actionis, ꝙ antecedit deuoratio transitum eius quod transglutit̃ in ore & gutture, indagauit an in motu nodi gutturis sit aliquod instrumentorũ, quod actionem operet̃ illam s. transitum nutrimenti in ore & gutture: an non sit ad hanc causam possibile, vt nodus gutturis attrahat̃ sursum, sed sequatur necessario motum membrorum, quibus fit transitus nutrimenti in œsophago. Deinde, nescio qualiter, discordauerunt, vt quidam essent quibusdam contrarij. Et duę illarũ sectarum † antiquiores, à veritate fuerunt remotiores, quæ iudicarunt ꝙ nodi gutturis eleuatio atq; erectio motũ quidem linguæ contingit, qui mouet eam, immittendo quod transglutitur, donec ipsum ad œsophagum perducit. Et qui fuit ex illis in anatomia profundior, ipse quidem existimauit ꝙ lingua, quando magis flectitur in transglutiendo, sursum attrahit duos lacertos: & attrahunt sursum illi duo lacerti nodum gutturis per attractionem suam, qm̃ inter radicem linguæ & nodũ gutturis infigun- † Al. præsumptuosæ.

C tur, propterea quidem, ꝙ continuantur chartilagini quæ scuto assimilatur. Et assertores huius verbi existimant, ꝙ duæ duorum lacertorum extremitates horum desinant in chartilaginem. Cum omnes ergo, qui profitentur anatomiam, in hoc quidem communicent, ꝙ cuiusq; lacerti corpus, qñ operatur & agit, versus caput suum retrahitur, non est ergo mirãdum, si qñ lingua incuruatur in initio deuorationis totaliter illorum lacertorum versus caput, eorum corpora vnumquodque duorum sursum contrahit, & loca eorum iuxta linguam, & secum quoque chartilaginem sursum scuto similem. Cum ergo residuæ chartilagines duæ nodi gutturis, huic continuentur chartilagini, totus iccirco nodus gutturis eleuatur atq; erigitur. Quod si res, sicut existimauerũt ꝙ apparebat in anatomia, se haberet, verbum quod dixerunt, omnibus quæ dixerant, sufficiẽtius esset. Sed quia duo lacerti qui chartilagini quidem continuantur scuto simili, non continuantur vtique cum lingua, sed capitum eorum origo existit à duobus ossis lateribus, quod lambda literæ græcæ assimilatur, eorum patet error, qui quidem existimauerunt, quod chartilago nodi gutturis assimilata scuto mouetur, siquidem motu linguæ per attractionem duorum lacertorum, quos prædiximus, sursum. Et quamuis etiam cum hoc ꝙ existimauerunt, verum existeret quod apparebat in anatomia, non quidem cum chartilagine scutea sursum quidem attracta duæ chartilagines residuæ de char-

D tilaginibus nodi gutturis attraherẽtur, cum in eis distinctiones essent manifestæ valde inter quasdam chartilagines adinuicem. Quod si quidem in animali intendas mortuo illos duos lacertos sursum trahere, videbis & chartilaginem vnicam sursum trahi parum: & non videbis ipsum mouere nodum gutturis totum per motum eius. Et hoc apparet in cæteris lacertis nodi gutturis: quoniam vnusquisque eorum mouet quidem chartilaginem illam, quæ continuatur cum eo duntaxat, motu facili valde. Et manifestior quidem modus, quo deprehenditur error huius sententiæ, est quod in animali viuo apparet. Quoniam si tu duobus illis intendas lacertis, & amputes illos, deinde labia coniungas vulneris, & vinculo constringas, & dimittas animal agere quodlibet, videbis post modicum temporis ipsum transglutire cibum suum & potum, & mouebit nodũ gutturis sui sicut prius: neq; hoc faceret, si forte lacertus qui ipsum mouet, amputaretur. Et quod non prolõgetur spacium temporis inter incisionem illius lacerti quam facis, & quod de hoc dixi oportet videre. Est ergo vt animal, quod incidis & scarificas, prius affligas fame vel siti: & quod de hoc dixi est superfluum, quo ad illud quod necesse habetur cum eorum ignorantia: cum quidem esse duorum capitum duorum lacertorum solum sufficiat ad errorem huiusmodi sententię & consilij detegendum. Quoniam quidem hos duos lacertos infixos esse video in duobus lateribus ossis lambda literæ assimilati: & duos alios lacertos video à summo vniuscuiusque laterum illius

*Al. cõtinuatis

ossis oriundos, abinde versus linguam tendentes, duobus quidem lacertis cõtinuatos ad nodum E
gutturis discurrentibus. Et videt mihi ꝙ decepti sunt & errauerunt in anatomia simiarum: qñ in
hoc quidẽ aĩali reperiunt duo capita duorum lacertorũ superiorum iuncta duobus duorũ lacerto-
rũ capitibus inferiorũ ita, ꝙ se contingunt, qñ aĩal carnosum extiterit & delicatum: & hoc erit prę
angustia duorũ laterum ossis lambda literę gręcæ similis, & subtilitate vtriusqꝫ. In animali vero cu
ius duo latera huius ossis fuerint lata, tu quidem capita istorũ duorum lacertorum videbis adinui-
cem seiuncta manifeste, & maxime qñ aĩal extiterit magnum, vt taurus & similia. Et inter illa capi
ta, distantia quoqꝫ longitudinis est sensibilis in oĩbus aĩalibus dẽtatis. Studeas igitur exerceri qui-
dem primo in huiusmodi speciebus animalis, vt inter capita lacertorũ horum, de quibus fui locu-
tus, bene distinguas: deinde hoc idem in equis, & in cæteris habẽtibus vngues, coneris. Qñ igitur
hoc feceris, poteris inter vtrũqꝫ bene distinguere. In simijs ẽt facile: & maxime quidẽ si prius exer

*Al. macrius

cueris in simijs, quorum capita capitibus canũ assimilant. Et qñ fuerit aĩal antiquius & maturius,
anatomiam oĩum lacertorum melius perscrutaberis. Post aũt ꝙ̃ perfecte deprehendimus & vere
scimus, ꝙ huiusmodi verbi professores quod perscrutati sumus, errauerũt in eo, cõsideremus igit,
an ab alia re, q̃ sit in ore de membris, sit causa attractionis & erectionis nodi gutturis tpe transglu-
titionis: & aperiam inspectionem inquirens secundo, cum inter ipsum & œsophagũ sit cõicatio F
non modica per tunicã quidem interiorẽ: in qua substantia carnis est modica valde: deinde cessat
in ea caro annihilari paulatim, donec ea priuet penitus: & fit in modum pelliculæ spissę, qua totus
nodus tegit gutturis, & os, & cum ea tegitur superior pars linguę. Et iam vidi semel quosdam bru
torum aĩalium medicos ac chirurgos volentes in œsophagum infundere quædam, quæ infundun
tur animalibus: et tenebat eius lingua cũ mandibula fortiter inferiori ita, ꝙ nõ mouebatur: & me-
mini quorundam, quæ infundunt hominibus, qñ apoplexiam incurrunt. Nos quoqꝫ intendimus
faucibus oris quidem, & ponimus quædã in eis cibaria humida liquida: & in radicem linguæ im-
mitto & infundo quod est in vase in œsophagum: & video, ꝙ nodus gutturis tunc eleuatur. Et ex
hoc patet manifeste, ꝙ eleuatio nodi gutturis est accidens ineuitabile transitus eius, quod transit ꝑ
œsophagum. Et fortasse ponimus in œsophago grana modica rotunda, quò quidẽ transglutian-
tur narcotica, & quædam pharmacica, et quædam quidem quæ alia opera faciunt, retenta cũ extre-
mitate lingua, vel interius impulsa, ne prohibeat digitos nostros, quibus intromittunt grana, do-
nec ad principiũ perducantur œsophagi: neqꝫ tñ ex hoc huiusmodi veritas patet verbi, verũ etiam
ex hoc quòd non est possibile, vt alius excogitetur modus ꝙ̃ iste, quem dixerunt quidam in lacer-
tis, quo liceat linguæ quando mouetur ad se nodum gutturis attrahere. Et illud est, quoniam cum G

†Al. ab istis

radix linguæ, & duo lacerti descendant ad ipsam † à duobus locis quæ prædiximus, oportuit illis
duobus lacertis linguam, neqꝫ aliquid aliud moueri: quoniam verbi illius quod auctor asserebat,
quòd possibile quidem erat nodum gutturis illis duobus attrahi lacertis sursum descendentibus
ad chartilaginem scuteam, error detectus est, & patuit falsitas. Cum ergo sit hic quidem existima-
re alium modum, quo possit hoc stare præter hunc, manifeste patet hoc esse falsum: neque aliquis
aliud poterit dicere. Similiter etiam nullus poterit dicere, nisi ꝙ motus nodi gutturis erit cum trã-
situ eius quod transglutitur in œsophago, non cum actione linguæ, cum actio quidem linguę trã-
situm eius quod in œsophago transglutitur, antecedat: deinde quiescit & præpeditur tempore,
quo cibus in œsophagum transit. Restat ergo nobis indagare causam, propter quã mouetur no-
dus gutturis cum transitu rei iniectæ in œsophago à principio vsque ad finem, donec incipiat eius
motus quando iniectum inchoat in œsophago transire, & quiescit quando quiescit illud & resi-
det. Et res etiam patet & manifestatur ei, qui non exercuit cogitationem suam multo exercitio,
quòd non potest esse quin sit vno duorum modorum: siue quòd nodus gutturis innatum habeat
intellectum, quo moueat se ipsum, cum videat hoc esse sibi melius ac dignius: siue quòd eleuetur
per attractionem. Cum ergo primum dictum sit absurdum, restat vt secundum sit verum, scilicet H
quòd nodus gutturis eleuetur, quando trahit ipsum œsophagus. Et approbat hoc esse verum &
attestatur naturalis, quo declarauimus quòd in omni membro virtus est attractiua, qua quidem id
quod est simile, attrahit sibi et assimilat: quemadmodum in vnoquoqꝫ ipsorum est virtus expulsi-
ua ad id, quod est contrarium ei & odit. Quod si est verum, est quod declarauimus, quòd deside-
rium est actio oris stomachi, & quòd œsophagus attrahit, quemadmodũ res attrahit manus, quod
competit ei, & desiderat quod est in gula. † Tunicæ vero alterius pellicula, quæ currit & inuestit
in circuitu secundum latitudinem, vtilis est quidem & suffragatur, } quando stomachus quidem
ad euomendum aliquid mouetur. Similiter pellicula quædam, quæ est in intestinis omnibus, inue
stit in circuitu in latũ: nec aliqua pellicula in eis existit, quæ aliter, quàm hoc modo, inuestiat, quo-
niam natura non aptauit ad attrahendum aliquid conueniens, sed ad educendum quod in stoma-
cho superfluit, sicut explicui in libro meo de virtutibus naturalibus. Probationes ergo secũdum
hanc viam apud eum, qui cogitationem suam circa virtutes actionum exercuit naturalium, sunt
veriores, & magis vrgentes, & ad credendum digniores, ꝙ̃ argumenta quæ sunt præmissa. Ille aũt
cui non est insitum à natura, nec est aptus ad intelligẽdum subtilia: neqꝫ cogitationem suam circa
doctrinam eorum, quibus vere comprehenditur cognitio, à puerita exercuit: nec postea in scien-

†Al. Tunicę vero alterius, & villi q vestiũt, & ẽt currũt in circuitu ſm latitudinẽ, vtiles sunt quidem & suffragantur.

tia

A tia rerum naturalium intentionem ſuam diu appoſuit: probationes quæ fiunt ſenſui manifeſtæ ſe-
cundum modum illarũ quas ſuperius narrauimus, non erunt ei firmiores & magis vrgentes: non
enim proſpexit & ſciuit, ꝙ natura nil operatur fruſtra & incaſſum. Et quia vna tunica, ſcilicet inte
rior œſophagi ſola videtur habere ſolicitudinem apparibiliter in œſophagi actione, non reputo
quenquam ad tantam deueniſſe ignorantiam, ꝙ dicat ꝙ ſtomachus attrahat id quod competit †ei,
per pelliculam, quę diſponitur circulariter in latum: & expellat per pelliculam, quæ tendit } linea-
liter in lõgum: niſi quis in hac vita nihil de hoc excogitauit: ſed acquieſcat quidem ei quod nouit
ſenſu, donec ipſum veraciter comprehendat: veluti quidam oſtendere volens cuidam volenti hãc
viam in gallo, quod † pellicula quæ diſponitur } in latũ, quæ eſt in tunica œſophagi exteriori, quan
do amputatur amputatione in lõgum, videtur illud animal traijcere. Et manifeſtum eſt, quod hac
vtiq; anatomia debemus vti in gallo, fame prius afflicto: & illud eſt, quoniã poſtquam fueris vſus
hac abſciſione ſecundum rectitudinem facta in longum, cum non in aliquo ſibi ad conſeruandum
vitam efficiat, ipſe quidem comedit & bibit prius, quã locus vulneratus apoſtemetur & doleat: &
tunc abſtinebit ab eſu & potu. Et non ſic quidem declaratur ei, cuius hæc fuerit via ſua ſcilicet de
tunica œſophagi: † cuius villi transeunt } lineaIiter in longum, & non quia cum interiori parte no
B di gutturis continuetur: hoc quidem modo factum, in quo ſumus, magis declarabitur, q̃ illo mo-
do, quem prędiximus. Neq; declarabitur ei, cuius fuerit hæc via ſua, id quod accidit quibuſdam pi-
ſcibus, ſcilicet chamæ, & illi qui vocatur ſonedis, ꝙ ſtomachus vniuſcuiuſq; illorum, quando inteſa
fame conatur aliquod animal minus eo capere, & euadit illud, ſæpius inuenitur erectus vſq; ad os
ſuum: & hoc quidem, quia in his animalibus appetitus valde intenditur & ſuperat.

† Al. ei p villos qui diſponunt circulariter in latum, & expel lat p villos qui tendunt.

† Al. villi qui di ſponuntur.

† Al. cuius pelli cula transit.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE DISSOLVTIONE CONTINVA

CENSVRA

Pleraque ex libris de Alimentis, & de Cibis boni & mali ſucci, in hunc librum ab aliquo longe poſt Galeni tempora tracta videntur: ineſt tamen in libro non nihil abſurdi.

CAP. 1.

QVia corpora hominum ſunt in continua diſſolutione & propter calo-
rem naturalẽ qui eſt in ipſis, & pp calorem aeris circundantis ea extrin
ſecus, fuit neceſſariũ reſtaurare in eis quod diſſolutũ eſt de ipſis. Ideoq;
fuerũt neceſſarij cibi & potus: & fuit infuſa in ipſis virtus appetitus ad
cognoſcendũ horam neceſſitatis eorum, & quantitatẽ aſſumendam de
eis, et ſpeciem conuenientẽ eis. Verum quia non reſtauraẽ id quod diſ-
ſoluitur, nec ſtat loco eius, niſi ſit ſibi ſimile: nec inuenitur in cibo et po
tu aliquod ſimile ei, quod diſſoluiẽ de corpore: Ideo fuit neceſſarium na
turam mutare cibum & potum, vt ſtet loco eius quod diſſolutum eſt, et
ingrediaẽ in locũ eius. Neq; poteſt virtus, quæ mutat & cõuertit cibum
D & potum in corpore hominis, facere ꝙ mutetur & cõuertatur, niſi quod eſt ſimile corpori & pro-
prium. Et quoniam non totum quod comeditur & bibitur aſſimilaẽ corpori, ideo non eſt dubiũ,
quin remaneat ex cibis & potibus ſuperfluitas in corpore: quam de corpore mundificare oportet
& ab eo eijcere. Nam ſicut ciborum & potuum, quando intrauerint ſtomachum, operatuſq; fue-
rit in eis ſtomachus ſuas operationes, eorum pars tranſit ad hepar, & reſiduum fit egeſtio mundifi
canda de corpore, ſimiliter faciunt organa corporis & loca, ad quæ peruenit nutrimentum, ad hoc
facta. Oportet igitur penitus eum, qui vult cuſtodire ſanitatem, ad duas res intentionem ſuam diri
gere: quarum vna eſt ad corpus, cum cibo conueniente, loco eius quod diſſolutum eſt de ipſo: alia
eſt mundificatio ab ipſo eius quod generatum eſt de ſuperfluitatibus ciborum. Verum oportet
te ſcire diuerſitates naturarum ciborum, & diuerſitates naturarum corporum, & nocumẽta eorũ,
vt ſcias conuenientiam cuiuslibet ſpecierum cibi, et cuiuslibet differentiarum hominis, propterea
ꝙ naturæ ciborum ſunt diuerſæ. Nam eorum quidam ſunt temperati, ſicut ex quibus generatur
ſanguis purus & mundus: & quidam eorum ſunt non temperati, ſicut ex quibus generaẽ ſanguis
cum cholera aut phlegmate, aut cholera nigra ſuperflue, aut vẽtoſitas craſſa & inflatiua: & eorum
quidam ſunt craſſi: & quidam ſubtiles: & quidã, ex quibus generatur humor viſcoſus: & quidã,
ex quibus generatur humor ſine viſcoſitate nocuus: & quidã, qui iuuant proprie naturas alicuius
membro-

membrorum & non alias. Et corporum quędã sunt temperata etiã, quibus dñatur naturalis sanguis purus & mũdus: & quædã sunt non tẽperata, & dñatur eis phlegma, aut vna ex choleris, siue vna duarũ cholerarum: & quædam eorũ sunt rara, & velocis dissolutionis: & quædã sunt spissa & tardæ dissolutionis: & quædam, quæ in oĩbus membris sunt sana: & quædã sunt, quæ sunt læsa in aliquo membrorum, et non in alijs. Itaq; oportet, qñ dominans est ẽm corpus sanguis mundus, ꝙ ministrenẽ cibi æquales in quantitate & tẽperati in naturis suis. Et qñ est phlegma dñans, oportet ꝙ sint cibi calefacientes & exiccantes, & nutriaẽ cum ijs, quæ addunt in caliditate, & consumũt humiditatem. Et qñ ei fuerit dominans cholera, oportet ꝙ nutriaẽ cum ijs, quæ extinguunt cholerã, & addunt in humiditatem. Et qñ ei nigra cholera dñatur, oportet ꝙ nutriaẽ cibis calidis & humidis. Et qñ corpus est spissum & tardę dissolutionis, oportet ꝙ nutriatur cibis paucis & subtilibus, & humidis, quia paucum est, quod dissoluitur de corpore. Et qñ corpus fuerit rarum, oportet ꝙ nutriatur cibis multis, crassis, siccis, & viscosis, propter multitudinem eius, quod dissoluitur de corpore. Et hoc regimẽ est conueniens de necessitate, nisi sit in aliquo membrorum corporis læsio, aut dolor: quia qñ fuerit læsio aut dolor in aliquo membrorum, oportet ꝙ fiat consideratio de cibis conuenientibus membro dolenti. Et si fuerit diuersum à necessitate residui corporis, sicut qñ hepar est frigidum & stomachus, & in vijs sunt oppilationes, oportet ꝙ administrentur cibi subtiles, et dimittat cibos crassos. Et si sit residuum corporis præter necessitatem eorum, propter maiorem tenuitatẽ & raritatem, vt nõ faciant cibaria crassa oppilationẽ in hepate: aut si est aliqñ hepar calidum: prohibebis cibaria dulcia, & si ipsi corpori conueniant, propter velocitatẽ conuersionis eorũ in cholerã rubram. Et qñ stomachus est debilis, oportet confortare ipsum nutriẽtibus. Et qñ est, ꝙ in ipso generatur phlegma, oportet ipsum lauare, & abstergere. Et qñ est, ꝙ in eo cholera generaẽ velociter multa, conueniunt, quæ extinguunt acuitatẽ choleræ, aut ꝙ pretermittatur res generantes ipsam. Et si est aliqñ cibus remanens natans in orificio stomachi, ministrentur cibi crassi ponderosi, vt ponderositate sua descendant in fundum stomachi: & præcipias ei, ꝙ paulatim moueatur post cibũ, vt declinet cibus de ore stomachi: & qñ hoc non fecerit, nõ est necesse, quod memorauimus de cibo & motu. Et qñ est descensus cibi de stomacho ante digestionem suam, indigemus ijs quæ stringunt & retinẽt. Et qñ est superfluitas cibi difficilis descensus de stomacho & intestinis, indigemus ijs, quæ descendere faciant, & ventrem mollificent. Et qñ caput est calidum, suscipiens vapores, pretermittamus cibaria calida & sicca, licet conueniant in reliquo corpore. Et oportet, ꝙ non sis contentus ijs, quæ memorauimus, sine consideratione s. quantitatis motus ante cibum, & somnũ post. Nam qñ est motus ante cibum multus, ciba bene, non cibis multis, crassis, viscosis, ad siccitatem declinantibus, qui sint difficilis dissolutionis: neq; iniungas ei diætam, quia parum cõuenit ei. Et qñ non est ante cibum motus, vel est paucus, oportet ꝙ non sit cõtentus diæta, cum s. paucis cibis & subtilibus sine adiutorio, in purgando cum medicina laxatiua vel cũ balneo illud, quod generatur in corpore de superfluitatibus: & qñq; cum prouocatione vrinæ, & cũ minutione sanguinis. Et quando motus est conueniens, dabimus cibos temperatos in subtilitate, & crassitie. Et quãdo est somnus post cibum multus, oportet ꝙ donemus cibos multos, et crassos: & hoc conuenit fieri in hyeme, propter longitudinem noctis, & multitudinem somni. Et qñ somnus est paucus & leuis, subtilibus nutriatur, sicut in æstate, propter breuitatem noctis, & paucitatem somni. Et dicamus, ꝙ oportet, ꝙ mensuremus in cibis quatuor modos. Primus est, ꝙ nutriatur corpus bonis cibarijs hora qua nutritur, sicut ante memorauimus: quia qñ est dominans ẽm corpus caliditas, indigemus cibis frigidis: & quando dominatur ei frigiditas, indigemus cibis calidis: & qñ est temperatum, conueniunt ei cibi temperati similes. Et qñ est aliquis ciborum præter bonitatem, nec est ei cõueniens, oportet ne sit simplex, immo admisceas ei alios, & comedas cum eo cibos conuenientes, vt rectificetur, quod cum eo timeẽ de nocumento ciborũ malorum quibus vtitur cum eo. Similiter & modus secundus est mensura ẽt ciborum ita, vt sint in mẽsura virtutis digestiuæ: quia & si est cibus in se ipso bonus, & est corpori conueniens, & est virtutem digestiuã debilitans quantitate sua, generatur ex ipso nutrimẽtum malum. Et modus tertius est pretermittere ex cibarijs, quæ oportet prætermittere, & postponere, quæ oportet postponere: Verbi gratia quia aliquando aggregat homo cibos lenientes corpus in vna comestione, & cibos stypticantes ipsum: quod si præmisit lenitiuum, & secuti sunt eũ alij, leuiter descendunt cibi post digestionem suam: sed quando præmisit stypticum, & secutus est leniens, non descendunt, sed corrumpitur totum: & hoc ideo, quia lenitiuus separat inter stomachum & inter descensum cibi styptici, & remanet in stomacho post digestionem suam & corrumpitur, & corrumpit corruptione sua cibum alium: sed quando est cibus leniens ante stypticum, leniens descendit post digestionem suam, & stypticum leuiter per vias descendit. Et ideo si aggregat aliquis in comestione vna cibos velocis digestionis, & alios duræ & tardæ digestionis, præponat cibos duræ & tardæ digestionis in fundum stomachi, propterea, quia fundus stomachi est calidior & potentior super digestionem, propter multitudinem compactionis eius, quæ est in eo de partibus carnis: & superius stomachi est neruosum, frigidum, debilis digestionis: & ideo quando natat cibus in stomacho, non digeritur. Et modus quartus est assumptio ciborum in hora sua. Et ideo, qui accipit cibum

A bum secundũ post descensionẽ primi, & ꝑmisit motũ sufficientẽ, & secutus fuit somnus sufficiẽs, fit bona digestio. Et qui accipit cibũ, & remanserunt in stomacho aut intestinis reliquiæ in quantitate ex priori cibo ꝑter digestionem, corrumpitũ cibus secũdus cũ reliquijs primi. Et qui comedit cibum post motũ sufficientem, & accipit sup mundificationem & super necessitatẽ corporis, inuenit cibus calorem naturalẽ, sicut ignis qñ ardet. Et qui sumpsit cibũ ꝑter motum, & accipit preter mundificationẽ & præter necessitatẽ corporis, inuenit cibus secundus calorem naturalẽ submersum, sicut ignis qñ operitur cinere. Et in quo somnus sequitũ cibum, reuocatũ calor naturalis in ipso, & aggregatũ in interioribus corporis, & digerit cibum. Et in quo motus sequitũ cibum, descẽdit cibus de stomacho præter digestionẽ suam, & intrat venas sine mutatione, et adducit in hepate oppilationem & renibus & reliquis membris, & morbũ. Et aliqñ est membrũ debile vt stomachus, & natat in ipso cibus: & non iniungas somnum, donec non descenderit cibus de stomacho: & sumant immediate aliquid de vino, vt descendat cibus de stomacho aliquo descensu, donec deueniat in fundum stomachi: & ante præcipias eum mouere parum, sicut memorauimus iam. Nec oportet vnquam ꝙ accipiat ex vino multum in principio acceptionis cibi, ne descendat cibus cum vino & prohibeat digestionem, propterea ꝙ separet inter substantiam stomachi & inter cibum: &
B qñ non tangit stomachus cibum, non mutat in similitudinem corporis conuenientem, sed remanet in ipso indigestus. Et debent isti qui accipiunt cibum, cum ipso sumere de vino, quod solũ sedet sitim: & abstineant se cum quantitate, qua possint: & quiescant, donec digestio fiat: postea sumant de vino, prout optauerint, nam ipsum adiuuat ad descensum cibi, & subtiliat vt penetret & vt ingrediatur in venas subtiles. Et debet similiter esse acceptio cibi in hora motus appetitus, propterea ꝙ qñ mouetur appetitus, & non incipit accipere cibum, attrahit stomachus ex superfluitatibus corporis: quæ cum intrent stomachum, destruunt appetitũ, & corrumpũt cibũ, qñ admiscetũ ei. Et melior horarũ in accipiẽdo cibum, est hora frigiditatis, pp aggregationem caloris naturalis in interioribus corporis: sed in hora caliditatis oportet ꝙ dimittatũ acceptio cibi, quia caliditas aeris attrahit calorem naturalem ad exteriora corporis, & euacuatũ ab interioribus, & debilitatũ calor in interioribus corporis ad indigestionem. Et pp hoc est, ꝙ antiqui præferebant cœnam prandio, precipientes ꝙ sumeretur plus in cœna, pp aggregationem caloris in interiora corporis frigiditate noctis, & somnum, quia caliditas in somno reuocatur, & calefacit interius corpus, & infrigidat extrinsecus: sed in vigilia accidit contrarium huiusmodi, quia calor extenditur in exteriora corporis, & debilitatũ in interioribus. Et ideo necessariũ est ꝙ homo, cui est dñium complexionis calidæ:
C & cuius stomachus est calefactionis velocis pp generationem choleræ citrinæ: & cui generatur in stomacho, aut effunditur ei, multa cholera citrina: nutriatur cibis crassis duræ digestionis: & digeret eos, et non digeret cibos leues subtiles velocis digestionis, quia cholera est potentior super leuibus cibis, & corrumpit eos, & non est potẽs corrumpere crassos. Et ideo inuenimus homines, qui digerunt carnes bouinas, & non digerunt carnes pullinas, & quę similantũ eis ex cibis leuibus. Et consuetudo in eis addit magnam partem, qm̃ qui consueuit prandere, & remouetũ ab eo, & est contentus cœna, magnificat nocumentum sibi: & qui cõsueuit sumere cibum in aliqua hora determinata, & mutatũ ad aliam præter istam horam, declarabitur sibi hæc ꝑmutatio nocua: & si mutauerit cibum ex horis malis ad horas bonas. Et debet propterea imitari consuetudinem qñ est antiquata & longa, etsi sit non bona, qñ non adducit aliquid necessitatis ad mutationem suam: nam consuetudo est natura secunda, sicut memorat sapiens Hippocrates. Quod si eueniat aliquid vi ducẽs ꝙ mutetur ab ea, conuenientior rerum est in eis ꝙ mutetũ ab ea paulatim. Et appetitus ẽt in opere digestionis cibi est maior pars, quia significatũ super conuenientiã & bonitatem. Et qñ sunt cibi duo æquales in bonitate, & est necessitas appetitus de eis ad vnum eorum declinans, consentiemus dare rem appetitam præ alia, quia conuenientior est naturæ suæ, & leuior ea in digestione. Et qñ duo
D cibi sunt, & vnus eorum est melior altero, & necessitas appetitus in eo est ad peiorem declinans, eligimus eum super meliorem eorum, dummodo nõ timeamus ex ipso nocumentũ multo maius, ꝙ̃ eueniat ex ipso iuuamẽtum, propterea ꝙ libenter sumatur, & melius stomachus digerat ipsum: vt explanauimus in eo quod rememorati sumus, ꝙ oportet studere ministrare cibos bonos & electos ſm cognitionem diuersitatum naturæ corporum, & operationum eorum, & diuersitatẽ virtutum ciborum. Et declarauimus diuersitatem naturę corporum, & operationes eorum: & quod conuęnit cuilibet vni eorum ex speciebus ciborum & potuum: & ego nominabo species ciborũ, & rememorabor quod est in qualibet specie, & nomina quæ sunt in qualibet specie ipsorum: & rememorabor in qualibet specie dispositionis corporis, & conuenientium eorum.

CAP. 2. Ciborum subtiliantium tria sunt genera. Eorum enim sunt ex quibus generatũ sanguis subtilis: & dicuntur ipsi subtiliantes, quia sanguis generatus ex eis quando commiscetur sanguini qui est in corpore, reddit totũ subtilius, quàm prius esset: sicut medulla panis frumenti fermentati, loti lotionibus pluribus, & carnes pullorum, & carnes aduragi, & phasiani, & starnę, & axillę auium omnium, & carnes piscium paruorum in quibus non est viscositas, & cucurbitæ, & almesci, & quod similatur eis. Et huius generis cibi conferent ei, qui non mouetur, & cuius labor naturalis in corpore suo est debilis, & qui non securatur quin in corpore eius generetur humor crassus: &

generetur

generet̃ in hepate aut in ſplene oppilatio, aut renibus, aut in pectore, aut in cerebro, aut aliquid in E
iuncturis ſuis phlegmatis. Ciborum ſubtiliantium genus aliud eſt, quod ſubtiliat quod inuenit
ex re craſſa propter id, quod eſt in eis de caliditate & acuitate: ſed ipſa ſunt in ſubſtantia ſua craſſa,
generantia humorem craſſum: ſicut paſtinacæ, cępæ, raphanus, & rapæ, & quod ſimilatur iſtis. Et
huius generis ciborum, qñ coquuntur & aſſantur, ſeparatur ab eis caliditas, acuitas, & inciſio, & re
manet ſubſtantia mala. Et quidem poſſibile eſt, ꝙ eueniat iuuamentum per inciſionem iſtorum ci
borum & ſubtilitatem eorum: & ꝙ diſcedant à ſubſtantiæ ſuę natura ſm̃ vnum trium modorum:
Aut coquātur ſimul, & eius craſſities attenuetur, ſicut fit de cępis, aut exprimantur: aut coquātur,
& poſt ſumatur aqua ſua, ſicut fit de raphano: aut ꝙ comedatur aliquid crudū ad inciſionē phleg-
matis, & vomatur cum eo, ſicut faciunt cum eo omnes. Et tertium genus ciborum ſubtiliantium
eſt, ex quibus generatur ſanguis ſubtilis, & tenuat quod inuenit de humoribus craſſis & viſcoſis
in corpore. Huiuſmodi generis ciborum ſubtilium ſunt quatuor differētiæ. Prima eorum diffe-
rentia eſt eius quod eſt ſapidum, dulce, ſubtile, propter id quod eſt in eis de virtute mundificatiua,
ſicut aqua hordei, & batheca, & ficus ſiccæ, & amygdalæ, & fiſtici, & mel, & hæc ex his quæ abſter-
gunt. Et hæc differentia eſt propinqua in iuuamento ſubtiliantibus cibis qui ſunt ex primo gene-
re, niſi ꝙ illorum perfectio eſt in ſubtili corpore. Et ſecunda differētia eſt acutior, inciſiua, ſicut ſi- F
napi, naſturtium, allium, porrum, apium, eruca, origanum, ficus, menta, mentaſtrum, fœniculus, ru
ta, anethum, cyminum, carui, vinum citrinum clarum ſubtile antiquum calidum. Et hæc differētia
confert ei qui indiget apertione oppilationis ſplenis, hepatis, pectoris, & cerebri: & incidit ſubſtā
tiam & tenuat. Sed non oportet aliquis multum vtatur eis, nam ſanguinem adurunt, & reddūt ip
ſum aquoſum. Et hi cibi minuunt corpus, & poſtea ipſum debilitant: & poſtea calefaciunt ſangui
nem calefactione nimia, & redit plurimum eius cholera citrina: & poſtea, ſi continuus ſit vſus eo-
rum, ex ipſorum continua aſſumptione diſſoluitur ſanguis ſubtilis, & deducitur ad exiccationem
& craſſitiem, & plurimum fit cholera nigra: & qñq; generat̃ ex iſtis lapis in renibus nociturus. Et
hæc differentia vehementius & perfectius operatur in eo, in quo eſt cholera citrina dominās. Et
tertia differentia eorum q̃ diſſoluunt & tenuant cū ſalſedine ſua, ſicut muria, & piſces qñ ſunt ſa-
liti leuis carnis & paucæ pinguedinis, & ſicla, & aqua caſei ſaliti, & oēs cibi in quibus poſitū eſt ſal,
& muria, & baurach. Et huiuſmodi differentię iuuamentum & nocumentum eſt propinquū iuua
mento ſuperacutarū, & nocumento earum, niſi ꝙ hæc differentia in mundificando ſtomachum &
inteſtina, & leniendo naturā, eſt perfectior. Et quarta differentia eſt eorū quę incidunt & tenuant
cū acetoſitate ſua, ſicut acetum, & ſecaniabin, & acetoſitas citri, & aquę granatorum acetoſorum, et G
oēs cibi qui cum eis accipiunt̃. Et hæc differentia cōfert ei, qui eſt in ſtomacho & in reliquo corpo-
re calidus, & qñ generat̃ in eo phlegma ex craſſitie ciborum aſſumptorum, aut ex multitudine eo-
rum. Cibaria craſſa qñ inueniūt corpus calidum, multum laborant. Et ſomni multi poſt cibum,
digerunt, & nutriunt corpus nutrimento plurimo adhærente, & confortant confortatione pluri-
ma. Et melius eſt ꝙ ſumant̃ hæc cibaria in hyeme, pp aggregationē caloris in interioribus corpo-
ris, & longitudinem ſomni. Et qñ quis ſentit in corpore ſuo diminutionem manifeſtam, et ſi come
dat aliquid, & ſit in corpore ſuo caliditas pauca, & proprie in ſtomacho, & labor ante cibum pau-
cus, & ſomnus poſt paucus, non perficitur digeſtio, ſed generat̃ in corpore humor ex eis craſſus ni
mium, crudus, generans oppilationem in hepate & ſplene. Ideo oportet, qui comedit cibos craſ-
ſos & præter neceſſitatem dominij appetitus eius, quòd paucos ex eis accipiat & cōmiſtos, nec aſ-
ſueſcat eis. Et ſunt ex cibis craſſis, qui cum craſſitie & viſcoſitate ſunt multum nutrientes, quan-
do digeruntur: ſed ſi non digerantur, ipſi eorum multitudine generant oppilationem. Et cibaria
craſſa dominante eis ſiccitate duritie & viſcoſitate, & ſimplicia & commiſta faciunt idem: & hoc
eſt quod rememoramus: aliquando enim propter nutrimentum ex natura rei, & aliquando addu-
cit eis ex contactu caliditatis & coctione. Et lenticulæ, & glandes, & lepores, & fungi, & fabæ aſſæ H
ſunt craſſa, quia ſiccitas eſt dominans eis in natura eorum. Et hepata, & oua dura elixa aut aſſa, &
omne quod eſt frixum ex eis, & lac coctum coctionibus pluribus, & vbera, & vinum vuæ quod
eſt coctum, & ſpecialiter quod eſt ex vua craſſa in natura ſua, omnia ſunt craſſa, quia caliditas in
coctione acquiſiuit eis ſiccitatem & coagulationem. Et caro cerui, & hirci, & carnes bouinæ, &
ventres, & inteſtina, hæc ſunt craſſa, propter duritiem naturæ eorum: & eodem modo lupini, &
grana pini, & rapæ, & faſeoli. Et panis furni in exterioribus eſt craſſus, propter id quod acquiſiuit
eis ignis ex ſiccitate: & in interioribus eſt craſſus, propter viſcoſitatem quæ in pane eſt de natu-
ra frumenti: & ſimiliter omne quod non eſt bonum, vti aſſatum, & confectum, & fermentatum,
aut nimis digeſtum ex pane, aut tenuius coctum: & omnis panis in teſtis cum oleo & ſine oleo:
& dactyli, & ſeſamum, & fungi, & ſimilia. Et lagana, & cerebra, omnia ſunt craſſa, propter viſco-
ſitatem quę eſt in natura eorum. Et pultes ſunt craſſi, propter coagulationem eorum et viſcoſita-
tem acquiſitas eis ex decoctione. Et melongianæ ſunt craſſæ, propter ſiccitatem & viſcoſitatem,
quę ſunt in natura earum. Et piſces duri et viſcoſi ſunt craſſi, propter aggregationem duarum re-
rum ex tribus in ipſis rebus. Et caſeus eſt craſſus, propter aggregationem trium rerū in eo. Et au-
res, & labia, & extremitates muſculorū, ſunt generantia humorem viſcoſum non cum craſſitie. Et

A etiã generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus crassus, propter debilitatẽ calidi corporis, & digestionis, & subtiliationis suę, sicut accidit ex comestione fructuum ante maturationem eorum, & ex comestione citrulorum, & cucumeris, & carnis citri, & lactis acetosi.

CAP. 3 Et ei qui est in corpore tẽperatus & sanus, nec labor eius est multus, nec est labor in virtute, meliora sunt cibaria media inter subtilia & crassa, qa ipsa ei conueniunt, & non debilitant sicut cibaria subtilia, nec generant cruditatẽ, et oppilationẽ sicut crassa. Et oĩs panis bene preparatus arte, ouũ gallinarũ, caro hœdi anniculi, caput & caro agni, & pecudũ, oẽs sunt humidæ, & viscosę. Et caro pullorum columbarum, & paruarum auium, generat sanguinem calidiorem & crassiorem sanguine temperato. Sed hepata pullorum & anserum, & axillæ ipsorum, sunt tẽperata, & reliquum corpus est multarum superfluitatum. Et omnis auis, quæ est multi motus, & cuius pascua sunt in locũ boni nutrimẽti, mundi aeris & sicci, est melior multum, & subtilior: oĩs vero auis quietis, est opposita, & peior, & immũdior magis. Sed oĩa oua bene præparata, & maxime quæ sunt proiecta in aquam calidã, & recipiunt ante, q̃ indurescãt, sunt temperatæ crassitiei. Et oẽs pisces nõ duræ carnis, nec multæ viscositatis: aut quibus nõ est viscositas, & sunt boni saporis: & quorum pascua sunt in aquis mũdis à sorditie, & aquis fluminũ: sunt tẽperati, & boni nutrimenti. Et de fru-
B ctibus, vuę, & ficus, qñ sunt bene maturę sup arborem, & cito descendũt de corpore, & quod generaẽ ex eis, temperatũ est in subtilitate: & si non cito descendũt, nõ sunt bonæ. Et de oleribus, endiuia, lactuca, & asparagi. Et omne vinũ cuius color est, color granati clarus, nec est nimis antiquũ.

CAP. 4 Cibaria velocis digestionis sunt vnius horum modorum. Primus modus est, qñ sunt naturæ non siccæ, sicut sunt lenticulæ: neque sunt durę sicut lupinus: nec sunt viscosa nimis, vt triticũ: nec aspera multum, vt milium & panicum: nec multum vnctuosa, sicut sesamum: nec abominabilia, vt vinum ponticũ nimis: nec sunt plurium superfluitatum, vt caro pullorum anseris: nec dñatur eis frigiditas vehemens, sicut lacti acetoso: nec caliditas vehemens, sicut melli. Et modus secũdus est ẽm naturam digerentium ea: & hoc est vno duorum modorum: Modus primus est conuenientia cibariorum, & similitudo complexionis naturalis corporis, sicut q̃ appetunt & sapiunt cuilibet homini. Et iam inuenimus homines diuersos in appetitu eorũ: & quilibet tñ eorum melius digerit, quod appetit, & ad q̃ multum declinat eius appetitus, q̃ quę non appetit, & ad quæ nõ declinat. Et modus secundus est ex complexione accidentali corporis, in accipiẽdo cibos contrarios ei, sicut apparet, quod cui dominatur caliditas ex aliqua causa, est cibos frigidos fortius digerere, quia extinguunt caliditatem corporis, & temperant eam, nec calidos digerit: & cui domina-
C tur frigiditas, calidos digerit, sed non digerit frigidos: & cui est corpus humidum totũ, stomachus digerit cibos siccos, nec digerit humidos: & cui est actualiter siccum, est oppositũ isti. Et iam declarauimus, ꝙ cibaria subtilia & media, de se sunt velocis digestionis: & etiam aliqñ euenit, ꝙ cibaria crassa velociter digeruntur in aliquo corpore, sicut iam memorauimus. Et declarauimus, ꝙ panis bene præparatus, & caro gallinæ, duragi, & starnæ, & hepata pullorum anserum, & eorum axillæ, & omniũ auiũ pinguiũ, & iuuenum, velocius digeruntur, q̃ꝫ axillæ macrarũ, & antiquarum. Et carnes auium omnium velocius digerunẽ, q̃ quadrupedũ. Et omne quod est ex aĩalibus siccis, paruum velocius digeritur, q̃ꝫ magnũ: & ideo caro vituli velocius digeriẽ, q̃ꝫ caro bouis: & hœdi anniculi, & agni, velocius digeruntur, q̃ caro antiquorũ, & q̃ꝫ capra. Et omne quod est ex animalibus humidis maius, velocius digeritur ante, q̃ durescat, q̃ꝫ minus: & ideo anniculus ex pecude velocius digeritur, q̃ꝫ agnus. Et caro omnis animalis, quod est in augmẽto & cremento velocius digeritur, q̃ꝫ eius, quod inueteratum & antiquum est. Et caro cuius pascua sunt in locis siccis, velocius digeritur, ꝙ cuius pascua sunt in locis humidis, propter superfluitatũ paucitatem, quę sunt in eo cuius pascua sunt in locis siccis: & multitudinem eorum, cuius pascua sunt in locis humidis. Et omne cuius substantia est rara, velocius digeritur, q̃ꝫ cuius substantia est spissa: & ideo nuces velo-
D cioris sunt digestionis, quã auellana: & oua non dura velocius digeruntur, q̃ꝫ dura: & omne quod leuiter & facile masticaẽ. Et similiter lactucę, & endiuia, & citruli, & cucurbita, digestibiliora sunt, quàm apium, & carbthum. Et oĩs cibus, qui melius sapit est digestibilior abominabili: & ideo vinum dulce digestibilius est aspero. Quæ tarde digeruntur, tarditatẽ habent, qa in natura sua sunt aut sicca, aut dura, aut viscosa, aut spissa, aut multæ vnctuositatis, aut superfluitatis, aut abominabilis saporis, aut caliditas est in eis nimia aut frigiditas. Et quod est cõtrarium complexioni naturali, qñ non appetit. Et quod est conueniens accidẽtaliter diminuẽdo corpus, aut addẽdo in ipsum. Et caro bouis, & caro cerui, & venter, & intestina, & interiora, & aures omnium animaliũ, & caseus, & oua dura, tarde digeruntur, propter siccitatem & duritiem eorũ. Et eorũ quæ sunt ex auibus alcarasym, galsaguelut, & pauones, & ventres omnium auium. Et de granis, oryza, & lupini, & lentes, & milium, & glandes, & castaneæ, & caro hirci, & maiores capræ, sicut meminimus, propter spumositatem, & abominationem eorum. Et caro pecudum, & hepata omnium animalium, & pulli anserum, sunt tardæ digestionis, propter multitudinem superfluitatum eorum. Et lac acetosum, propter frigiditatem suam. Et frumentum coctum, propter eius viscositatẽ & spissitudinem. Et fabæ, & faseoli, propter multitudinem inflationis eorum. Et sesamum, propter multitudinem oleagineæ substantiæ. Et vuæ, & ficus, & reliqui fructus, qui non valde maturantur,

Et caro citri, & bedaruch, & rapæ, & pastinacæ, & oia olera, & radices, & vinum nouum crassum, E propter superfluitatem eorum. Cibi multarum superfluitatũ sunt caro pullorũ anserum præter axillas, & interiora omniũ aialium, & cerebra, & aues de paludibus & lacubus, & culturæ, & cicera recentia, & fabæ virides, & caro animalis lactentis, & omnis caro quiescẽs non velocis exercitij, & pisces, sicut meminimus, & istorum, ij qui sunt de aquis sordidis thermarũ. Cibi non habẽtes superfluitates sunt axillæ auium, & pedes quadrupedum, & genua: & animalia, quorũ pascua sunt in desertis, & in locis siccis. Cibi multi nutrimenti sunt oẽs cibi crassi, qñ digerũtur bene in multitudine: & omne quod est superfluitatum paucarũ, & est plurimi nutrimẽti. Sed oportet, ꝙ cibi multi nutrimenti sumantur ab eo, qui indiget cibis paucis nutrientibus cum nutrimento multo, sicut est conualescens: & hi cibi grauant stomachum propter multitudinem eorũ: & corpori conueniunt indigenti nutrimento multo. Et caro vaccina, & cerebra, & medullæ, & interiora, & ventriculi auium omnium: & pisces crassæ & viscosæ carnis, & similia: & fabæ, & cicera, & faseoli, & lentes, & lupini, & dactyli, & glandes, & castaneę, & rapę, nutriunt eum, qui digerit ea nutrimento multo crasso. Sed axilla pullorum anserum, & panis similæ, & vuæ passæ plenæ dulces, & ficus, & lac recenter mulsum, et vinum, nutriunt multum, propter paucitatem superfluitatũ eorũ, & plurimam conuenientiam eorũ ad corpus. Et nutrimentum lactis est crassum, licet subtilius minus nutriat: & crassum incrassat, sicut vaccæ. Et subtilius est lac asinæ lacte camelæ: & lac capræ est medium inter ista. Et nutribilius est vinũ rubrum crassum dulce: & post hoc nigrum, crassum dulce: & post hoc album, crassum dulce: & post hoc crassum, rubrũ asperum: postea nigrũ, crassum asperum: & post hoc vinũ subtile: et de istis ẽt omne quod declinat ad rubedinem & dulcedinẽ, est magis nutritiuum: & minus nutritiuũ, est album subtile. Oẽs cibi subtiles sunt pauci nutrimẽti: & oẽs in quibus est nimia siccitas et humiditas, aut multa sup̃fluitas, sunt minoris nutrimẽti: sicut pedes, & venter, & intestina, & aures, & pinguedo, & pulmo, & caro oium auium, & aialium antiquorum, parum nutriunt, pp siccitatem, quæ est in eis. Et ideo panicũ, & milium, & papauer, & oliuę, & nuces, & amygdalæ, & auellanæ, & zarur, & caules, & cappares, & fructus lentisci, & vuę passæ ponticæ, & pira pontica, oia parum nutriunt, pp siccitatem eorum. Sed pisces, & cucurbitæ, & granata, & mora, & poma, & pruna, & chrysomela, parũ nutriunt, pp multitudinẽ humiditatis eorum: & nutrimentũ eorum neq; remanet, sed dissoluit cito. Vnde panis hordei, & furfur, & fabæ humidæ, & oia olera, velut caules, & sicla, & acetosa, & portulaca, & raphanus, & sinapi, & nasturtium, & pastinacæ, parum nutriunt, pp multitudinẽ superfluitatum eorum. Et cæpæ, allia, & porri, qñ comeduntur cruda, non bene nutriunt: sed qñ coquuntur in cibis, nutriunt nutrimẽto pauco, bono, sicut memorauimus. Et medulla panis lota bene, & amylum, sunt nutrimẽti pauci, pp subtilitatem eorum: sed ficus, & vuæ passæ, sunt inter ea, quæ minus nutriunt & quæ plurimum nutriunt: & eorum nutrimentum est tenerum humidum: & similiter est nutrimentum fabarũ. Et oẽs cibi quibus hoc dñatur dominatione forti, amittunt id, qñ elixantur, aut assantur, aut infunduntur, & nutriunt nutrimento paruo. Cibaria boni chymi sunt oia cibaria temperata, in quibus non est nimia fortitudo: & in quibus non fit egressio in quantitate, generant sanguinem clarum, mundum, sanum: & omne, quod est simile istis, est conueniens omni corpori, & omni tẽpore, in corpore tẽperato, & in tempore temperato. Sed corpora, quæ egrediuntur temperamentum, indigent cibarijs, quorum virtus sit egressa tẽperamentũ, contrarijs virtuti dominanti sup corpus temperatum: & similiter ẽt corpora temperata in tempore non temperato. Ac cibariorũ temperatorum quædam sunt crassa, & quædam subtilia, & quædam sunt media horum. Et hæc cibaria temperata, media inter subtile & crassum, sunt meliora omnibus hominibus, & maxime tẽperatis, & in tempore temperato. Et iam quidẽ narrauimus cibos crassos, & subtiles, & medios: & nominauimus eos, qui sunt boni: & qñ quælibet eorum est bona species: & remansit vt nominemus cibos generantes chymum bonum, & diminutos, secundum quod diuisimus. H

CAP. 5. Dico, ꝙ panis frumenti mũdi bene factus arte sua, qñ comeditur in die suo: & caro gallinæ, & hœdi anniculi caput: & pisces non cũ duritie nec multæ viscositatis, qbus non est zinuma, nec malitia nec pinguedo plurima: & quorũ sunt pascua in aquis nõ sordidis, nec aquis thermarũ, qui non nutriuntur male, nec sunt velocis corruptionis, sed remanẽt tempore longo ante ꝙ̃ mutẽtur: & oia oua nõ dura, bene parata & cocta: & omne vinũ boni odoris, leue, in quo est dulcedo pauca: oia sunt boni chymi tẽperati inter subtile & crassum. Sed panis de simila bene paratus ex arte, & phasiani, & duragi, & pulli colũborum, & axillæ omnium auium: & pisces parui, qbus non est pinguedo multa, & sunt teneri, in quibus non est viscositas manifesta, & quorum pascua sunt secundum quod nominauimus: & piscibus paruis teneris sal remouet viscositatem: & furfur hordei, & vinum boni odoris, persicũ vel citrinum: omnia hęc sunt boni chymi ac subtilis. Et lac recenter mulsum est boni chymi, nisi ꝙ ipsum est crassum: & ideo aliquando caseatur in stomacho, & propterea admiscetur ei mel & sal, et tenuatur cum aqua. Et melius lac & temperatius, est lac capræ, quia est subtilius, quàm lac pecudum, & vaccæ: & est crassius, quàm lac asinæ, & camelæ. Et debet accipi lac ex aialibus sanis, iuuenibus, bene nutritis: nec est accipiendum in tempore, quo lactant, quia tunc est crassum: & tenuatur post paulatim, donec sit aquosum. Et melius est recipere

lac

A lac statim mulsum, anteq̃ immutetur ab aere, quia velociter immutatur. Et lagana, & caseus humidus, & panis similæ bene paratus, & ex arte coctus, & panis frumenti, & caro vituli, & partes, ẽt vbera & hepata & interiora, & de granis fabæ: & de vino id, quod boni est odoris, dulce: omnia hæc generant chymum bonum & crassum. *Al. vt.

CAP. 6 Omnia cibaria, quę nõ tẽperata sunt, non generãt sanguinẽ purũ, mũdum, clarũ. Et cibariorum mali chymi tres sunt spẽs. Eorum.n.sunt, quæ addunt in phlegma: & eorum sunt, quæ addunt in choleram: & eorũ quædam sunt, quæ addũt in choleram nigram. Et oportet omnẽ hominem dimittere multitudinem eorũ, & cõtinuationem assumptionis eorum: etsi.n.digerant ea, nec inferant nocumentũ cito, tñ adunanẽ in corpore continuãtis acceptionẽ eorũ in longo tpe chymi generantes ægritudines malas. Et non dimittat omnẽ speciem eorũ, quæ addit in eo id, quod dominaẽ in corpore eius, sed accipiat ẽt id, quod est oppositũ ei, quod dominaẽ corpori, quod est nocuũ minus. Et ego finio rememorationem horũ cibariorum. Et memoro, quod generaẽ ex quolibet eorũ. Et dico, ꝙ oẽ quod accipiẽ ex pane, & farina multi furfuris, & frumẽti antiqui aut farinæ, est mali chymi, addẽs in cholerã nigrã. Et caro pecudis oĩs addit aliquid in phlegma. Et caro capræ multorũ annorũ oĩs addit in melãcholiã. Et mala est caro hirci, & caro bouis, & hirci syluestris: & post caro hirci maxime nõ castrati: & post caro pecudũ multorũ annorũ: & post caro bouina. Et ex istis caro castrati est melior multo. Et caro capreoli, ceruí, & leporis, est ꝑter malitiam, quã memorauimus. Et de membris aĩalium, renes sunt mali chymi, pp spumositatem, & sup̃fluitatem, quas acquisiuerũt ex malitia vrinæ. Et cerebrum addit in phlegma. Et oẽs ventres aduntin phlegma, pp multitudinem superfluitatis eorũ. Et oua cocta in tegamine vel in testis, generãt nutrimentũ crassum & corruptibile: Et similiter caseus, & maxime antiquus. Fungi generãt chymũ crassum & frigidũ. Et fœnumgræcũ, & cicera, suntmali chymi, pp id, quod est in eis de caliditate. Et lentes addunt in melancholiã. Et milium, et panicũ generant sanguinẽ crassum. Et pisces duri quibus dñatur viscositas, generant phlegma: & si fuerint saliti & antiqui, generant melancholiã. Et ficus siccæ, si multæ sumanẽ ex eis, generãt superfluitates putridas, & multiplicãt pediculos. Et pira, & poma, si comedanẽ matura, generant chymũ frigidum. Et similiter cucumeres, et citruli, & aqua bathecæ, & cucurbitæ aliq̃n ante, q̃ digerantur, adducunt in corpore accidentia mala: & aliquando faciunt in stomacho corruptionem: corrumpuntur.n.in eo, & generant chymum malũ, & maxime si inueniant in stomacho malã superfluitatẽ: & ideo accidit indigestio illi, qui comedit bathecã. Et olera oĩa sunt mali chymi, pp multitudinẽ superfluitatum in eis, & paucitatem nutrimenti. Et cæpæ, & allia, & raphanus, & rapæ, & pastinacæ, propter malitiam caliditatis, quæ est in eis, & acuitatis. Et q̃nq; addunt in cholerã, & q̃nq; in melancholiam, sicut meminimus iã. Sed quę coquunẽ, & effunduneẽ ab aqua illa, et coquunẽ cũ alia, remoueẽ caliditas & acuitas ab eis. Et bedarus calefacit sanguinẽ calefactione forti. Et caules generãt melãcholiam: & silr oẽs herbæ similes.

CAP. 7 Cibaria media sũt panis de farina crassa, & caro castrati, & ex vacca, & pecude: Et ex mẽbris, lingua, & intestina, & aures: Et ex fructibus vuæ, & batheca, & maximæ appensę, & ficus maturę humidæ, & siccæ cum nucibus, & castaneæ: Et ex oleribus, lactuca, & post endiuia, & post citruli, & atriplex, & portulaca, & olus iamenum, & acedula, & olera quibus non est multa acuitas.

CAP. 8 Cibaria calida conueniunt ei, cui dominatur frigiditas: & in temporibus, & in partibus frigidis, & in ciuitatibus frigidis. Et vitare debet ipsa ille, qui est calidæ complexionis, & in temporibus calidis, & in ciuitatibus calidis. Ex quibus sunt frumentum coctum, & panis frumenti, & cicera, & fœnumgræcum, & dactyli, & sesamum, & cannabis, & vuæ dulces, & passulæ dulces, & apium, & ruta, & raphanus, & rapæ, & sinapi, & pastinacæ, & allia, & cępæ, & porri, & caseus antiquus, & vinum dulce & calidum, & vinum dulce antiquum citrinum.

CAP. 9 Cibaria frigida debent administrari ei, qui est calidi corporis, & in temporibus calidis, & in D ciuitatibus calidis. Et ex illis est hordeum, & omne quod fit ex eo, & milium, & panicum, & cucurbita, & batheca, & cucumeres, & citruli, & pruna, & persica: & quæ declinant ad acetositatem & ponticitatem, sicut vuæ, & passulæ, & fructus palmæ & radix eius: & lactucæ, & endiuiæ, & portulacæ, & papauer, & poma, & pira, & granata põtica sunt frigida terrea: & ea quæ sunt acetosa, sunt frigida, subtilia: & acetum frigidum, subtile, nocens neruis: & vinum *album ponticum est minus calidum vino albo, sed tamen hoc est crassum, nocuum & malum. *Al. nigrum.

CAP. 10 Cibaria sicca cõueniunt ei, in cuius corpore dñatur humiditas, & in tpibus, & in ciuitatibus humidis. Et ex his sunt lentes, & caules, & sauich sicca, & oẽ quod assaẽ, & oẽ quod frixum est, & omne in quo plurimũ vini & murię poniẽ, et acetum, & sinapis, & caro oĩs multorũ annorũ aĩalis.

CAP. 11 Cibaria humida cõueniũt ei, q̃ siccę cõplexionis est, & in temporibus, & in ciuitatibus siccis. Et ex eis est hordeũ, & batheca, cucurbita, citruli, & cucumeres, & nuces humidæ, & vuæ, & ficus, & pruna, & radix palmę, & mora, & lactuca, & olus iamenũ, & *cathasi humida, & faseoli humidi. *Al. atriplex.

CAP. 12 Iam memoramus, ꝙ quãdo est in aliquo mẽbro corporis morbus, oportet sit plurimũ intentionis tuæ in cybarijs, quæ cõueniunt illi mẽbro: & maxime q̃n morbus existit in stomacho, aut in capite, aut in hepate, aut in splene, aut in renibus. Et q̃n stomachus est debilis & mollis, rectificant eũ cibaria styptica, sicut cydonia, & oliuæ, & aquæ quę sunt salsę, & acetũ, & oleũ põticum, & vuæ

sepultæ in vinacijs vuarum,& agresta,& vinum ponticum subtilis odoris. Et cortex citri, qñ acci E
pitur de eo parum,cõfortat stomachum: & qñ accipitur de eo multum, grauat, quia substãtia eius
sola,est duræ digestionis. Et oĩs cibus & potus stypticus, si pręmittat̃ ante alios cibos, stringit ven
trẽ: si accipiatur post alios cibos & potus,lenit ventrẽ, nam pp duritiem eius adiuuat stomachum
in deponendo cibũ. Et aliqñ aggregatur in stomacho phlegma viscosum,& adhærens,& auferẽs
appetitũ ab eo: & rectificant eum cibaria,quæ incidunt phlegma,& mundificãt stomachum, sicut
sinapi,& nasturtium,& raphanus,& vinũ calidũ,& nuces cũ ficubus. Et aliqñ est mollis, & debi-
lis,in quo est phlegma adhęrens: & conueniunt,quæ amouent phlegma, & mũdificant ipsum,&
corrugant substantiam eius & confortant,vt capparis pręparatus cũ aceto solum,aut cum aceto &
melle,& fumus terræ qñ comedit̃ cum aceto,& vinum ponticum qñ miscetur cum vino calido bo
ni odoris. Et quando generatur in stomacho calido,tunc cuscutæ & apium mundificant eum.

CAP. 13 Sicla est mala stomacho propter mordicationem,quã habet ex acuitate & bauracitate: & ra-
pæ, qñ non valde coquuntur,pp mordicatiuum,quod est in eis: & olus iamenum, & cathaf, pro-
pter viscositatem eorũ,& ideo oportet, ꝙ comedat̃ cum aceto & muria. Et fœnũgræcum est malũ
stomacho, facit.n.incensionem. Et sesamum est malũ stomacho,pp vnctuositatem & multitudi-
nem oleaginosæ substãtiæ: Et lac pp velocitatem immutationis eius naturæ: nã acescit in stoma- F
cho frigido, & conuertitur in choleram citrinam in stomacho calido. Et mel, qñ plurimũ accipit̃
de eo,pungit stomachũ,& facit incensionem. Et batecha similiter facit incensionem,qñ non dige
ritur in stomacho: & generatur ex ipsa humor malus,& ideo generat indigestionem: & oportet,
ꝙ post comestionẽ batechæ accipiat̃ cibus plurimus boni chymi. Et cerebra omnia sunt mala sto-
macho: & ideo oportet,ꝙ comedant̃ cum origano,& mentastro syluestri,& sinapi, & sale: & me-
dullę. Et vinũ nouũ,crassum,nigrum,ponticum,velociter acescit in stomacho,& facit incensionẽ.

CAP. 14 Lac,& dactyli,& vua, quæ sepulta est in vinacijs vuarum,& ruta, & fœnũgræcum,& sinapi,
faciunt dolere caput. Et vinum citrinum antiquum facit dolere caput, & inebriat plus, ꝙ̃ vinum
põticum nigrũ. Et vinum album non facit dolere caput. Et oẽ vinum paucam sustinens aquã nõ
facit dolere caput: immo aliquando sedat dolorem capitis, & est capiti melius, ꝙ̃ aqua qñ eit sola.

CAP. 15 Cibaria quæ inflant ventrem, sunt cicera, & fabæ,& maxime quæ coquuntur integræ: sed si
torrefiant,minuitur earum inflatio: & post ista faseoli,& almesci,& lentes, & hordeum,quãdo nõ
bene coquuntur. Et foca,& ficus humidæ generant inflationem: sed eorum inflatio descendit ve
lociter. Et vuæ multum maturæ minus sunt inflatiuæ. Sed ficus siccæ non inflant, & humidæ in-
flant. Et lac generat in stomacho ventositatem: Et mel, qñ non coquitur: sed quãdo coquitur & G
remouetur ab eo spuma eius,non inflat. Et vinum dulce,& ponticum,& vua.

CAP. 16 Oĩs cibus inflatiuus si sit bene paratus ex arte,& bene paratus in coctione & maturitate, mi-
nuitur eius inflatio: & si miscent̃ ei spẽs dissoluẽtes vẽtositatẽ,sicut cinnamomũ,anisum,& alchei-
sim,& ruta,minuit inflationẽ. Et acetũ mistũ cum melle silr tenuat ventrem,& expellit inflationẽ.

CAP. 17 De ijs,quæ mundificãt est furfur,hordeũ,& fœnũgræcũ,& batecha,& oleũ dulce,& fabæ. Et
cicera nigra sunt de ijs,q̃ mundificãt renes,& frangũt lapidẽ generatum in eis. Et cappares cũ ace-
to & melle,qñ comedunt̃ ante cibũ,abstergunt & mũdificãt stomachũ & intestinũ, & aperiũt op-
pilationes. Et sicla ẽt aperit oppilationes hepatis,maxime qñ comedit̃ cũ sinapi. Et cæpæ,& allia,
& porri,& raphanus,incidũt et subtiliãt humores crassos: Et caseus silr subtiliat. Et ficus humidę
& siccæ mũdificant & abstergunt renes. Et amygdalæ ꝑprie amarę mundificãt, & tenuãt, & ape-
riunt oppilationes hepatis & splenis: & adiuuãt ad spuendũ humiditatẽ ex pectore & pulmone.
Et fistici confortant hepar,& aperiunt oppilationẽ eius. Et mel apum tenuat & mũdificat,& ma-
xime qđ colligũt apes de arboribus calidis et siccis,siue plãta sicut est origanũ: nã mel tenuat spu-
tũ crassum,& iuuat ad spuendũ. Et secaniabin tenuat & incidit humiditatẽ crassam & viscosam: &
aperit oppilationẽ hepatis & splenis: & mũdificat pectus, & pulmonẽ. Et vinũ subtile mũdificat H
venas ab humore crasso,qñ ei est acuitas,& incisio: & cõfert ei,in cuius corpore est humor crassus
& frigidus. Et vinũ subtile aquosũ adiuuat ad spuẽdũ humiditatẽ ex pulmone,cũ cõfortatione mẽ
brorũ,& humectatione,& tenuatiõe crassarũ sup̃fluitatũ,q̃ sunt in eis,& hoc ẽt operat̃ vinũ dulce.

CAP. 18 De ijs, q̃ oppilant est lac, qñ in eo fuerit aquositas pauca: & similiter caseus multus, qm̃ ad-
ducit oppilationẽ in hepate, & lapidẽ in renibus ei,q multiplicat assumptionẽ eius,& cuius renes
& hepar parata sunt recipere læsionẽ. Et oẽs cibi dulces sunt mali hepati & renibus, qñ est in eis
crassities. Et lac si comedatur solũ, auget crassities splenis, & hepatis: & si comedit̃ cum eo, quod
subtiliat & mũdificat,sicut est mẽtastrum syluestre,& origanum,& piper,aperit oppilationem he
patis,& splenis: Et dactyli humidi,& oĩa q̃ accipiunt̃ ex frumẽto,pręter panẽ bene paratũ ex arte.
Vinũ dulce generat oppilationẽ in hepate, & lapidem in renibus, & crassum reddit splenẽ. Om-
ne,quod tarde descendit,est sicut quod accipitur ex medulla frumenti, & fabarũ, & lentiũ, & cere-
bra, & hepata,& interiora,& oĩa oua dura elixa,& assa,& oua frixa, & faseoli,& sesamum, & glan
des,& poma,& pira pontica,& vinum dulce,ponticum, crassum,nouum,& omnes aquæ.

CAP. 19 De ijs, quæ velociter corrumpuntur in stomacho, sunt chrysomela,& mora,& batecha: quę
si cito non descendunt de stomacho, & obuiant humoribus malis, cito corrumpuntur. Et debent

ista

A ista comedi ante cibum, amouenda de stomacho, propter velocitatem descensionis eorum, & lubricitatem viarum in eo, qui comedit prius ista: nam quando comeduntur post cibũ, corrumpuntur propter remanentiam eorum in stomacho, & relinquunt corruptum cibum corruptione eorum: & quandoque taliter corrumpuntur, quod euenit sicut venenum perniciosum.

CAP. 20 De cibis, qui non velociter corrumpuntur in stomacho, melior est crassus, solidus, tardę digestionis, Sicut caro vaccina, & pedes, & maxime pedes vaccæ, & quæ similantur istis.

CAP. 21 Quando superfluitates ciborum tarde descendunt de stomacho & intestinis, debẽt dari cibi lenientes & pungentes, in quibus sit dulcedo, aut acuitas, aut salsedo, aut nitrositas, vt aquæ caulium, & lentium: leniunt enim ventrem, & eorum substantia stringit ventrem: Et brodium galli antiqui, & panis multi furfuris, & fœnumgræcum cum melle. Et oliuæ cum aqua, quando comeduntur ante cibum cum muria, leniunt ventrem: & quando etiam comeduntur post cibum sine muria, & maxime quæ sunt ponticæ, cum aceto, confortant stomachum, & deprimũt cibum, sicut iam memorauimus de rebus stypticis confortantibus stomachum. Et lac subtile, & multæ aquositatis, & caseus quando maxime admiscetur ei sal & mel, & caro paruorum animalium, & sicla, & chataf, & okis, & cucurbita, & batecha, & ficus, & passulæ dulces, & nuces humidæ, & siccæ quan- *Al. atriplex.
B do mollificantur in aqua, & mora, & pruna humida, & sicca quando infunduntur in aqua mellis, aut comedatur, aut bibatur vinum dulce, & differatur plurimum cibus, sunt lenitiua ventris. Et aqua mellis aliquando tendit velociter in venas, & vadit cum ea totum nutrimentum, & claudit ventrem, & prognosticat vrinam: & aliquando mundificat stomachum, & mordicat, & excitat ad deponendum cibum, & leniendum ventrem. Et mel quando non coquitur lenit ventrem, & si coquatur non lenit: & similiter aqua mellis, quando multum coquitur. Et secaniabin mundificat stomachum & intestina: & quandoq; facit in intestinis tinesmon. Et vinum dulce, et mustum, leniunt ventrem.

CAP. 22 Quando est descensus cibi de stomacho ante suam digestionem, debent ministrari cibi stringentes styptici: & ipsi sunt, in quibus dominatur stypticitas, aut ponticitas, aut crassitudo: Et tales sunt cydonia, & pira, & grana myrti, & fructus spinæ albæ, & substantia lenticularum, & castaneæ, & glandes, & vinum ponticum: & hæc stringunt ventrem cum stypticitate & ponticitate ipsorum. Et oriza, & panicum, & milium, & sauic hordei, stringunt ventrem cum siccitate eorũ. Et caro leporis, & caules cocti post effusionem aquæ primę ab eis, cum aqua eorum secunda, & lac coctum, & caseus, stringunt vẽtrem cum crassitie sua. Et oportet ꝙ lac coquatur, donec sit aquo-
C sitas consumpta, nam eius aquositas lenit ventrem: & etiam possibile est, ꝙ lapides fluuiales, aut frusta ferri igniti, remoueant illam ab eo. Et quando separatur aqua eius, cõfert descensui superfluitatum acutarum, nisi sint multum crasse, quãdo fit operatio cum eo. Sed aliquando caseatur, & glutinatur in stomacho: & aliquoties egreditur a stomacho, & generat in hepate oppilationes, aut lapidem in renibus: & oportet propterea mittere in ipso post cõsumptionem aquositatis aliquid ad sublationem ipsius, & vt non caseetur, nec generet oppilationem, nec lapidem. Et omnia acetosa, sicut poma acetosa, & granata acetosa, si inueniunt in stomacho humorem malum & crassum, incidunt & expellũt, & leniunt ventrem: sed si inueniunt mũdum, stringunt ventrem.

EX GALENO ET ALIIS PRÆSTANTISS. MEDICIS DE AQVIS

CAPITA SEX ORIBASII

Augustino Gadaldino Mutinensi Medico interprete.

Libri primi ad Eunapium. Caput xiiij: Et libri quarti ad Eusthathiũ filium Cap. vltimum.
De Aquis ex Galeno.

AQuarum præterea bonitatis ac vitiositatis experti esse debemus, nã hæ ad omnem victus rationem multipliciores sunt vsus, ꝙ̃ cætera ferè omnia. Scire itaq; oportet illam aquam esse optimam, quæ nullã prorsus qualitatem gustu aut odore præseferat. Statim vero & hæc bibentibus iucundissima est, visuiq; pura: siq; ab hypochondrijs cõfestim descenderit, nullam aliam prestantiorem perquirito. Nam quæ in hypochondrijs diu morantur, ventremq; feriunt inflant ac grauant, licet prędicta bona adsint, semiprauæ iudicãdę sunt: quin et quę in eiuscemodi aquis elixantur, tardissime ac deterius elixantur. Satius igitur est huiuscemodi aquam experimento iudicare. Quòd siquis ex indicijs discernere ipsas velit, ex ijs quæ dicentur, iudicet. Quæ.n. ad septentrionem spectant, ac Solem auersantur, illæ tarde permeãt, ægre coquuntur, tarde ẽt calefiunt & refrigerantur. Quæ vero ad orientem versæ sunt, ac per meatum quendam vel terram puram colatę, celerrime tum calefiunt tum refrigerantur, eas optimas esse sperandum est. Bonæ ẽt & quæ æstate frigidiores, hyeme calidiores existunt. G

Sunt qui pondere ipsas probent, ac quæ leues sunt, meliores esse arbitrentur. Sed hoc si cum prædictis alijs indicijs numeretur, laudandum est: sin per se solum sit, non erit sufficiẽs bonarũ aquarum argumentum. Leuissimę vero (vt ait Hippocrates) ‖ dulcissimę, limpidissimæ, ac tenuissimę sunt ipsæ pluuiales, propterea, ꝙ Sol, quod leuissimum ac tenuissimum est, trahit, idq; non ex cæteris solum aquis, sed & ex mari, & ex ipsis etiam humanis corporibus: vnde facillime omnium putrescunt aquæ hæ pluuiales, vt quæ varijs ac multis constent qualitatibus. Nemo tñ aquam quæ facile putrefit, pessimam esse autumet, nã ꝙ facile alteretur, bonitati potius ꝙ̃ vitio tribuitur: quare vbi cæteras habueris optimæ aquę notas, licet facile putrescat, optima hæc censenda est: cũ vero iam mutari cœperit, ijs qui eam biberint, raucitatũ, tussium, grauitatumq; vocis causa est. Harũ aũt aquarum pluuialium præstantissima est temporaria seu ęstiualis, deinde tonitrualis, postremo nimbalis. Quę vero ex glacie niueq; conflantur aquæ, vitiosissimæ sunt: dum.n. aqua cõgelatur, quicquid tenuiorum partiũ inerat, exprimitur. Aquas palustres, fętentes, ac absurdis qualitatibus ꝑditas, expedit elixationibus ad melius reducere, sicq; bibere temperatas vino, acerbas quidẽ dulciori, alias aũt acerbiori. Aliquas ẽt colare bonũ est, vt limosas: † sed salsę polentis cõlentur. } Quę vehementer frigidæ sunt, post cibum bibantur, non tamen affatim aut inhianter, nec sine vino. H

Quidam cibos ac potus quosdam remedia aduersus aquarum vitia inuenerunt: ac alij quidem cicerum decoctum præbibunt, vel ipsa etiã cicera commanducant: alij caucalidas pariter cum pisce aliquo elixas, fœniculos itidem: alij betas & cucurbitas cum muria vinoq; diluto præmandunt.

In lib. de aere, aquis, & locis ad medium.

*Al. fæculẽtas.

† Al. salsas & bituminosas.

* Al. elixentur.

Libri quinti Collectionum medicinalium ad Iulianum Imperatorem.
De Aquis ex Galeno, Caput 1.

AQua quæ optima est, omni prorsus carere debet qualitate non ad gustum tm̃, sed etiam ad olfactum. Fuerit aũt & hæc ipsa tum iucundissima bibenti, tum exquisite pura. Si vero etiam celeriter ab hypochondrijs descenderit, non est, ꝙ prestantiorem aliam perquiras. Ita vt quæ purę quidem sunt, & splendidæ, & dum bibuntur non iucundæ, diutius tamen in hypochondrijs morantur, vel ventrem ferientes vel inflantes vel grauantes, semiprauæ censendæ sint. Enimuero multę etiam tales sunt, de quibus præcipue mihi videtur scripsisse discrimẽ ab optimis aquis Hippocrates, vbi inquit, ‖ Aqua quæ cito calefit ac refrigeratur, leuissima est. Neque enim in cœnosis, »

Gale. lib. 1. de san. tuẽ. ca. xj. Gal. 4ª part. 6. epi. cõm. x. 5ª. Aph. 26. Ex. ord. 39. h. & in lib. de mor. popula. sect. 2ª. ad medium.

vel

A vel maleolentibus, vel quid medicamentosum gustu præseferentibus, eiuscemodi dignotio ex vsu est, vt quę manifeste omnibus appareant: sed in quibus nihil quidem eiuscemodi insit, verum alia quædam ob praui aeris admistionem vitiositas circa aquam sit: vel etiam aliquod aliud insit vitium, ipsi aquæ connatum, quod latentem habeat causam. In his enim memorata hæc dignotio optimum est iudicandi instrumentum: neque enim celeriter aut calefiunt aut refrigerantur eiusce modi aquæ. Alia quoque huic similis est dignotio per ea quæ in ipsa elixantur, vel olera, vel legumina, vel fructus, vel radices, vel carnes: celerrime enim in optimis aquis, tardissime in prauis, elixantur. Hasq; tam prauas aquas veteres quidā ἀτέραμνα & ἀτεράμηνα idest indomitas ęgreq; coctibiles, seu crudas appellarunt: quo pacto & ipsa etiam legumina quæ difficulter elixantur. Tutissimum ergo est experimento talem aquam iudicare. Quod siquis etiam ex indicijs eius facultatem prænosse velit, Quarum fontes ex saxis scaturientes, ad septentrionem erumpunt, Solemq; aduersum habent, has omnes ægre coctibiles tardiq; transitus esse iudicandum est: statim etiam ipsis accidit, vt tarde tū calefiant, tum refrigerentur. Sicuti contra, Quarum fontes ad orientem erumpunt, ac per meatum quendam ac terram puram percolantur, celerrimeq; tum calefiunt, tum refrigerantur, has præstantissimas esse sperandum est. Aquæ vero pluuiales (vt inquit Hipocrates) ‖ sunt leuissimæ, dulcissimæ, limpidissimæ, ac tenuissimæ. Nam Sol leuissimam aquæ partem tenuissimamq; attollit, sursumq; rapit: attollit autem non ab alijs aquis tantum, sed & à mari, omnibusq; alijs corporibus: vnde celerrime omnium putrescunt. Maxime enim ea corpora quæ vnam in se ipsis habent qualitatem, difficilius putrefiunt, quàm quæ multas obtinent: quando non ob aliam causam corpori adsit, vt vel difficulter vel facile putrescat. Sanè animum attendere oportet, ne quispiam aquam quæ celerrime putrescit, deterrimam esse opinetur: eadem enim etiam præstantissima esse poterit, vbi omnia optimarum aquarum indicia superiore sermone tradita, habuerit. Nam quòd facile secundum qualitatem alteretur, id in bonitatem potius, quā vitiositatem aquæ referendum est. Signum autem bonitatis pluuialis aquæ est, quòd à solari caliditate concoquatur: nam & cætera omnia quæ elixantur, se ipsis dulciora euadunt. Cum vero putrescere cœperit, penitus absurda est: qui enim aquam adhuc putrescentem bibunt, raucitatibus, tussibus, vocumq; grauitatibus, corripiuntur. Ex ipsis autem pluuialibus aquis, quæ æstate fit, quam horæan idest horariam seu temporariam Hippocrates vocat, nimbali præstantior est. Melior etiam est nimbali tonitrualis. Quæ vero ex glacie vel niue liquescenti fiunt, deterrimæ sunt: nam in ijs quæ à frigore congelantur, quicquid in ipsis continebatur, quod tenuissimarum C esset partium, id totum exprimitur. Sanè præstiterit, quæ fæculentæ sunt & maleolentes aquæ, & quæcunq; absurdas hn̄t qualitates, eas prius elixatione alteratas offerre. Et in alium ēt vsum aquā præcalefacientes refrigeramus, quamuis neque gustum neque olfactum prauum habeat, exquisiteq; sit pura: quando ipsam diutius in ventriculo commorari, nocumētumq; aliquod inferre experti fuerimus. Nam caliditas aquam, quæ elixatur, totam æqualiter fundendo, eam aptam ad secretionem reddit. Dum enim refrigeratur, terrestres quidem partes īnata grauitate descendentes, ad vasculi fundum peruenient, aqua vero his supernatabit: qua sensim in aliud vas transfusa, citra noxam vti poterimus. Post elixationem vero quando aquam frigidissimam reddere voluerimus, niuem quidem si habeamus, aquæ prius calefactæ extrinsecus ipsam circumponimus: niue vero si careamus, ex puteis, vel aquæductibus, refrigerationem ipsi comparamus, ipsam nimirum prius calefacientes, vt alteratu facilis reddatur. Nam quicquid ante calefactum est, promptius in se ipsum totum, alterationem quæ à vicinis corporibus fit, suscipit. Cum vero vasculum in puteos demiserimus, vel aquæductibus subiecerimus, necessario operculum ipsi faciemus: ac vndique ipsum exquisite stipabimus, vasculum sanè non implentes, sed vacuum id aliqua ex parte facientes, vt nimirum aer qui inter operculum & aquam in vasculo positam medius est, prius refri- D geratus, ita contactu propinquam aquam refrigeret. Vbi autē nihil eiuscemodi adest, vt in Ægypto, vasculum suspendentes, detectum id, quò aerem suscipiat, relinquimus. Quoniam vero nec incidentis nec calidi quicquam habet aqua, iure optimo tarde meat, ægre cōcoquitur, ægre itidem subducitur omnis aqua, quamuis alioqui optima sit. Moratur enim multo tempore in ventriculo, fluctuationes ipsi ferè semper inferens: siq; ventriculus biliosus fuerit, simul & ipsa aqua corrumpitur: cumq; vix à ventriculo in ieiunum transierit, haud facile distribuitur. Quapropter nec ad mouendam vrinam, nec ad educendū sputum natura apta est. Neque tamen sitim sedat, etiam si diutissime in ventriculo moretur: quandoquidem in totam profunditatem non immergitur, nec ariditatem irrorat. Quòd autem non nutriat, ‖ sed vehiculum duntaxat nutrimenti sit, dudū ab Hippocrate alijsq; prestantissimis medicis dictum fuit: quare nec vitalem virtutē potest roborare. Et hæ sunt causæ, cur Hippocrates relicta aqua ad melicratum, oxymeli, & vinū, in ægrotantibus peruenerit. Ac quantum quidem ad hæc, nunquam ea quis vteretur: plerique tamē in alijs falsi, ad aquam confugiunt: in qua danda magnopere non potest aberrari, cū nec vires etiam magnas ipsa habeat. Prauus autem fit vsus oxymelitis, vini, & melicrati, tum ob confertas mutationes, & tum ob acraton hoc est intemperatam meracamq; seu impermistam mistionem à medicis

Gale. lib. 1. de san. tuē. cap. xi.

In lib. de aere, aquis, & locis ad medium.

Gal. 4ª part. 6. epid. cōm. x.

Ibidem.

Ibidem.

Ibibem.

Gal. ī 3. de vict. rat. in morb. acu. cōm. 40.

Ibidem.

In lib. de alimēto in vlti. verb.

Ibidem.

Ibidem. magna ex parte factam. Nam veluti manus quædam, quæ ad distributionem aquam rapiat, minimum omnino vini immiscendum est, quo nimirum aqua, syncera esse desinat: Sic sane oxymeli illud quod aquosum est, laudo. Posset etiam quis eo melicrato quod aquosum est, citra periculum vti: nam quod impermistum est, nisi prius aluum subducat, maxime nocuum euadit, ac prȩsertim in picrocholis, & ijs qui magna habent viscera: in quibus sane corporibus aqua etiam ipsa nocua est, quando in bilem versa fuerit, diutius in hypochondrijs morata: præter enim hæc omnia quæ habet mala, adhuc etiam cum sit stercoris expers, nullam alui subductionem facit. Quod vero hæc ipsa, cum in accessionum initijs bibitur, lædat, omnibus sane notum est. Quando ergo in potu vtilis erit aqua? quando sola potione pro diæta laborans vtitur, ptissanȩ cremorem non dum assumens. Tunc ergo in medio aliorum potuum aquam quis in tempore offerat, prȩcipueq; quando laborans siticulosus sit: nã inundationẽ, grȩce πλημμυρίδα, quandã, hoc est humiditatis multitudinem, ab ipsa fieri asserit Hippocrates: quare inter melicratum & oxymeli parum aquæ dat, quippe quæ ad expuendorum humiditatem conferat. Quin & vbi vinum maxime nocuum sit, tunc & aquam dat: nocuum autem est, cum vel delirat laborans, vel caput vehementer dolet. E

Gal. 3. de vict. rat. i mor. acu. com. 41. Item lib. 1. de facul. simp. med. cap. 8.

Suam igitur propriã naturam humidam ac frigidam habet aqua: adscititiam autem acquirẽs caliditatem, calefacit quidem ac humectat propinquas sibi res. At non similiter ambo hæc facere natura apta est: verum humectat quidem summe, siue tepida, siue temperata, siue etiam calidior existat: calefacit autem non summe, nisi quæ extreme ferueat. Exploretur autem hic sermo in temperata natura. Si enim huic naturæ aquam temperate calidam offeras, siue lauando siue perfundẽdo quamcunque velis partem, hanc ipsam humidiorem ac calidiorem demonstrabis in ipso perfusionis tempore. Si vero posthac quiȩueris, vt qui frigida corpus nec coegeris nec densaueris, paulo post frigidiorẽ ipsam se ipsa factam comperies, caliditate innata immoderatius perspirata. Nõ tamen, quemadmodum frigidius deinceps, ita etiam siccius demonstrat corpus calidæ aquȩ vsus: quamuis certe & hoc fieri videretur, tum ob meatuum raritatem, tum ob corporis mollitudinem, tum denique ob substantiæ fusionem. Necesse est enim vt largior in huiuscemodi affectionibus fiat euaporatio: vapor autem humor est attenuatus. Verum nõ sic se habet rei veritas. Nam quæ in vasis ac alijs vacuis regionibus continentur humiditates, vniuersȩ vacuantur: corpora vero ipsa vasorum, ac vniuersum carnosum genus, humidius se ipso fit: & hanc solam facultatem, vt videtur, nunq̃ deponit aqua. Neq; enim cum feruens comburit, corpora quȩ vsta sunt, sicca euadũt, vt quæ ab igne assata sunt: neq; etiam cum summe frigida facta, toto die vel etiam longiori tempore super aliquam partem perfunditur, eam sicciorem reddit: Sed hæc quidem accidunt, propterea q humiditas, quæ in vasis alijsq; regionibus continetur, vacuata est: innatæ autem ac solidæ ipsæ partes, hoc est τὰ πεφυκότα, nulla in re se ipsis sicciores fiunt. F G

Ibidem.

De Aquæ Frigidæ & Oxymelitis in ægrotantibus exhibitione, Caput 2.

QVoniam oĩs affectio corporis, quæ præter naturam est, a sibi ipsi contrarijs curari est ostensa, patet febrem quoq; ipsam a frigida extinctum omnino iri, quando ipsa sola fuerit sine vlla affectione quæ a frigida lȩdatur. Nam si cum febre, alia sit affectio, quam frigida lædit, licet quæ ex hac ipsa affectione orta est febris, a frigida confestim extincta fuerit, alia tamen deinde grauior febris accendetur, aucta ea affectione, quam frigidæ potio læserat. Læduntur autem a frigida affectiones, tum quȩ sunt partium phlegmone laborantium, tum quæ sunt succorum inconcoctorum: quorum nota ac indicium est ipsa vrinarum inconcoctio. Si igitur vrinæ concoctæ sint, simulq; nulla pars principalis phlegmone vexetur, hæc satis erunt, vt ad frigidam dandam nos impellant. Quod si æstatis tempore vehementia febris aliquando vrgeat, laboransq; iuuenis sit ac frigidæ potioni assuetus: si vna cum aspectu ac consistentia vrinarum sublimamẽtum laudabile videas: frigidam dando, non peccaueris, quamuis aliqua particula phlegmone vexetur: sed malueris hoc in loco, febris quidem vehementiam quam primum sedari, reliquias autem phlegmones pluribus diebus indigere: scirrhosiores enim solutuq; difficiliores vt ipsæ euadant, necesse est. Si igitur non admodum adurentes sint febres, frigidam dando in particulis phlegmone laborantibus, magnopere a coniectura aberrabis. Nam quæ vehementer flammeȩ sunt febres, phlegmonen erisipelatosam quoquo modo esse significant: ideoq; frigida etiam hanc iuuat, sicuti in exterioribus conspicitur. In ijs ergo, qui incipientes habent phlegmonas in iecore, ventriculo, alijsq; eiuscemodi particulis, exquisitiori determinatione est opus: magnopere enim hi omnes læduntur, licet in tempore assumpserint, si aliquantum potus ipse quantitate excedat. Qm̃ autem principia earum phlegmonarum, quæ sine ictu aut vulnere consistunt, vel ob imbecillitatem particularum vel ob aliquam igneam caliditatem fiunt, Eas quidem quȩ ob imbecillitatem fiunt, semper frigida lædet: Eas vero quæ ob igneam quãdam caliditatem, ea ipsa moderate exhibita iuuabit: periculum enim est in largiori potu dando ne pars ad contrarium excessum transeat. Adhuc vero tales affectiones frigida potio iuuabit, si dum sani erant, ea ipsa vti solebãt. Considerandi igitur sunt, qui in thorace, ventriculo, iecore, ceruice, ac toto capite sunt validi morbi. Nam artus (quæ cωla græce hoc est membra longa dicuntur) haud magnopere fortasse lædentur: lædentur H

A tur etenim aliquantulum per quasdam affectiones, quas deinceps dicam. Quòd vero horum eadem futura sit noxa, quanta prædictarum partium valide affectarum sit, ne id quidem idiota assereret. Si igitur erysipelatosa vel herpistica hoc est serpiginosa quędam affectio in hypochondrio sit, vel erysipelatosa phlegmone, vel aliqua alia affectio summe calida ex intemperie nimirum sine succis genita, tunc frigidæ potio iuuabit: Sicuti éadem maxime lædet, vbi abscessus, vel oedema, vel scirrhus, vel vlcus, vel intemperies frigida affuerit. Quoniam autẽ de artubus dicere sum pollicitus, sciendum est, quòd quæ in his sunt phlegmonæ neruosarum partium, à quibus alioqui spasmorum imminet periculum, à frigidę potione maxime lęduntur. Si autem in carnosa artuum parte phlegmone gignatur, bibere etiam frigidã homo poterit. Et si extrinsecus membro phlegmone vexato obtulerit, lędetur quidem, non tamen insigniter nec omnino manifeste, præsertim si frigidæ potioni fuerit assuetus. Cum igitur febris fuerit sola sine vlla alia affectione quæ à frigida lædit possit, tantum frigidæ dandum est, quantum laborãs ipse anhelitu non iterato haurire poterit. Oxymeli autem æstatis tempore frigidum datur, vt laborantis sitim non exacuat: quapropter etiam ante, quàm concoctus sit morbus, oxymeli frigidum dare audemus æstatis tempore, aquam certe in eiusmodi affectione ad saturitatem non daturi: nam tum phlegmonen den- (Gal. 1. de vict. ra. in mor. acu. cõm. 93.)
B sabit, si ob eam febricitent: tum succos seruabit inconcoctos, si ob hos ægrotent. At oxymelitis tunc parum damus, tanquam tepidum prius sit in ventriculo euasurum, quàm eius frigiditas vsq; ad costam distribuatur. Quòd si exiguum quid distributum etiam fuerit, illud ab ipso oxymelite corrigetur, vt quod incidendi facultatem habeat.

Ex Libris Rufi de Aquis. Est in Secundo libro de Diæta seu Potibus, Caput 3.

Aquæ, quæ resides sunt (voco autem eas quæ sunt ex puteis) cum minime sint fatigatæ, neque valde tenues sunt: siq; intro inierint, minus madefaciunt ac dissoluunt cibos, minus itẽ cõncoquunt, nec bene etiã per vrinam redduntur præ crassitie, & quia frigidæ sunt. Fiunt autem potabiliores tum crebro haustu ac si effluerent, tum expurgatione puteorum. Quæ vero fluunt, multo sunt tenuiores, atque ad madefaciendum præstantiores, ad concoctionem item, & ad vrinæ redditionem. Quæ vero sunt ex stagno, omnes pessimæ sunt: nam & odorem absurdum habent, sicuti putrefactæ: & æstate quidem calidæ fiunt, hyeme autem frigidæ: quod maximum signum prauitatis aquarum statuo. Æstate igitur ventres perturbant: tarde etiam in vesicam transeunt: sæpius item difficultates læuitatesq; intestinorum homini inferunt, à quibus res tandem in aquã intercutem cedit. Hyeme vero cum frigidæ sint, ventres quidem non admodum perturbant: ru- (* πέσσει est in grę. cod vide ẽt Aetiũ li. 3. ca. đ Aquis ex Rufo, qui vult ꝙ aqua coquat cibos ĩ vẽtriculo)
C pturas autem, pleureses, & tusses faciunt: quin & ad lienem repunt, postea in aquam intercutem desinunt: ex liene autem & pedes vlcerantur, & ea ipsa vlcera celerem curationem non admittunt. Solæ autem quę in Ægypto sunt paludes, ex omnibus quas nouerim, sunt salubres, ꝙ & hyeme aqua non putrescat, neque enim supercalesit: & autumno Nilus paludes replendo, antiquam aquam extrudat, & aliam recentem in eius locum reponat. De aquis autem pluuialibus hęc cognosco. Aquæ pluuiales leues sunt, tenues, purę, gustantiq; dulcęs: & si quid in ipsis elixare volueris, celerrime id elixatur: siq; ipsas calefacias, celerrime calefiunt: vinoq; perexiguo temperantur: quare bonę sunt ad concoctionem: bonę ad vrinarum secretionem: bonę iecori, lieni, renibus, pulmoni, ac neruis: cum enim facultatem valde refrigerantem non habeant, merito hisce partibus fiunt benigniores. Vernales ergo ac hyemales opportunissimæ, ac optimæ sunt: quas sanè ego pręcipue laudo. Autumnales autem & æstiuales fuerint quidem alijs præstantiores, sed non omnes omnibus: nam viribus quidem eas quæ in terra sunt, antecellunt: quàm vero sint vernalibus hyemalibusq; inferiores, dici sanè non potest, nam terra siccius vaporat æstate & autumno, {&} aer multas habet terræ sordes, quas pluuiæ purgãt. Tales igitur sicciores nitrosioresq; vt sint necesse est, atq; ad abstergendum per intestinaq; descendendum idoneę: minime tñ sunt accom-
D modatę renibus, pulmoni, & arteriæ: quin & plus vini tales aquas ferre necesse est, quò earum nitrositas vincatur. Differunt autem non parum etiam aquę penes flatus ventos've aquilonares & australes. In aquilonaribus enim dulcior quidem pluit aqua, verum frigidior: in australibus autẽ minus quidem dulcis, calida aũt magis. Et in vniuersum tempora quæ imbribus pluuijs've abundant, dulciorem: quæ eisdem carent, siccæq; sunt, nitrosiorem aquam præbent. Quęcunq; autem à niue & glacie fluunt aquæ, vniuersæ durę quidem sunt, frigiditateq; excedunt, dulces tñ sunt gustanti: aqua autem quę dura frigidaq; sit, neq; ad concoctionem neq; ad vrinę redditionem cõmoda est: quin & neruis, pectoribus, costisq; mala est, nam & spasmos tetanosq; infert, ruptionesq; in thorace facit, vt etiam non nulli subcruenta expuant ac suppurentur. Fontanæ aũt aquæ, quæ ad orientem vergunt, vniuersæ humiditate, tenuitate, odoris bonitate, quodq; tum moderate humectent, tum moderate calefaciant, cęteris excellunt. Quę ad septentriones, dulces quidem sunt, sed immoderatius refrigerant. Quę ad occidentem, violentæ sunt in refrigerando, violentæ item & duritie: vnde raucitatem, laterum morbos, ac spasmos inducunt. Quę ad meridiem, salsiores calidioresq; sunt, minimeq; vt per vrinam reddãtur idoneæ: ad secessiones autem per intestina, pręstantiores sunt. Atqui licet aquas quę sunt in meridie, non laudem, Nilum tamen ita laudo, vt pau

cis ad modum fluuijs in bonitate aquę cõparãdus videatur: nam et vẽtrem subducit, mulieribusq; purgationes citat, et in puerperio bibitur. Plereq; vero meridionales aquę resides sunt, quibus duplex est noxa, altera à regione, altera ꝙ non effluat. Pro terræ vero natura sic de aquis dignoscere oportet. Nam terrarum alia est plana seu campestris, alia colles & mõtes. Campestris ad aquarum effluxiones deterior est: multiq; hoc in loco putei fossiles, fontesq; resides sunt. Colles & mõtes sunt præstantiores, nã & puriores aquas, tenuiores, & meliori pręditas odore, dulcedineq; suauiores præbent. Rursus camporum non nullis salsugo & nitrum insidet æstate & autumno: non nullis nihil, verum terram hanc, dulcem appellant: hic ergo & aqua est præstantior potabiliorq;, illic salsa ac nitrosa. Ex montibus itidẽ alij terrei alij petrosi: ac terrei aquas habent præstantiores, quo ad mollitiem, & quia minus sint frigidæ: petrosi, quo ad duritiem & frigiditatem aquas habent deteriores, puriores tñ cæteris, sedimẽtoq; vacantes. Maxima autẽ ac notabilissima in aquis est differentia, tum ex metallis, tum ex herbis illic natis. Ac metalla quidem tum ad aliam habitationem, tum ad aquæ potionem nocua sunt. Herbæ vero non nunꝗ quidem admodum lædunt aquam, non nunꝗ aũt ipsam adiuuãt, vt sium, calaminthe, & adiantum: hæ.n. plurimæ in riuis seu canalibus nascunt̃, ac laudabilem quidem aquam lędũt: prauam vero alioqui iuuant, cum quoddam ab eis veluti medicamentum ipsi aquæ commisceat̃. Euadunt aũt præstantiores vt per vrinã reddantur, eiuscemodi aquę. Non minima ergo habenda est consideratio, an ẽt à terra vel aliunde aliquod aquis vitium adueniat: ꝙ non satis sit fontes hic quidem præstantiorem aquam ac potabiliorem, illic vero salsam ac nitrosam præbere, nisi etiam quæ ad riuos attinent, similia existant. F

Quæ igitur maxima sunt, in hoc sermone dicta sunt: dicatur autem & alia signa bonitatis aquarum. Quęcunq; aquæ hyeme quidem calidæ sunt, æstate vero frigidæ, quoquo modo videtur esse optimę: Quæ vero simili modo in calore & frigore, quo tempora, se habent, pessimę. Nã æstate in terrę superficiẽ calor aduentat, hyeme in profundum immergit̃: ob idq; mihi videntur fontes, quicunꝗ à profundissimis partibus fluunt, & quęcũꝗ antra caua, omnia per hyemem calidissima esse, per ęstatem frigidissima: ideoq; omnia quę in superficie sunt, vna cũ temporibus commutantur, quocũꝗ modo ea ipsa tempora in calore vel frigore se habeant. Mirabile aũt est quod alicubi aqua hyeme euanescit, æstate apparet, quamuis cõtrarium iure esse deberet. Verum etiam huiusce rei causam calor ipse habet, vt qui profundas aquas secum conuehat, nam & hę calorem ipsum sentiunt. Quicunq;.n. fontes profundi sunt, parumq; admodum ab externis imbribus suscipiũt, hyeme quidem ac per vehementissima frigora minimos, æstate vero maximos comperies. Quare & quod in Delo est stagnum, hæc ipsa eisdem de causis patitur, puteiq; qui in Pythopoli sunt. Vna ergo hæc ipsa est bonarum ac prauarum aquarũ cognitio: si hyeme calidæ, æstate frigidę sint. Secunda vero, si in ore gustantis nihil notabile habeant. Ita vero nec multo vino pro temperando indigebunt, omniq; vino conuenient. Esto aũt & pura illa, quæ præstantior est, nec alioqui colore infecta, nec fęcem subsidentiamq; habens. Statim vero quę pura est, pondere etiã est leuis, nam quæ pondere leuis est, terræ semper impermista est: quæ vero est grauis, terræ ratione plus grauat. G

*Grę. cod. hic ĩ margine hñt, Loquit̃ de fonte illo qui ĩ Lycia ẽ apud Chimerã mõtem, quem Pegasus ictu vngulę aperuisse fingit̃.

Sunt & hęc non minime consideranda, vt si cito ipsa calefiat, ac refrigeretur: nam eiusmodi aquæ cæteris sunt præstantiores: Et quomodo ad concoctiones, quomodo item ad secessionem se habeat: nam quæ citius concoquunt, sunt præstantiores, & quæ secedunt, si per vesicam secedãt, sunt præstantiores: deterior autem est aquæ per intestina secessio. Quarum vero in nostra arte nõ est opera perdiscere, ea ab incolis percõtari debemus: nequaquam autem facile sciri possunt quę præter rationem eueniunt. Ne diutius morer, Aqua in Leontinis est, ex qua si quis biberit, moritur. Huiuscemodi alia in Pheneo Arcadiæ conspicitur, quam Stygos hydor appellant. Huiusmodi item alia in Thracia, & stagnum illud quod apud Sauromatas est, quod nec auis transuolare potest. Et aliud etiam apud Medos est, cui ichorem nigrum supernatare dicunt, qui vbi igni admotus fuerit, accenditur: hoc medicamento Medeam tradunt Creontis filiam perdidisse. Est etiam Susis aqua, quæ si bibatur, dentes excutit. Sybaris autem fluuius homines infœcũdos reddit. Quę vero in Æthiopia est aqua, rubra appellata, furorem inducit. Quæ in Ægypto est, bibentium capita depilat. Horum sane nihil sciri potest, cur qui illis inconsiderate iam vsi fuerũt, multi quidem mortem obierint, multi vero aliud quid inconueniens perpessi fuerint. Sunt & alię multę aquarum facultates, quæ non secundum communem naturam se habent. Nam quæ Lycestis est aqua, bibentes ad temulentiam adigit. Quæ in Clitorio Arcadiæ est, in ea si quis se lauerit, odorem vini amplius sustinere non poterit. Aqua Arethusæ in Chalcidæ, mulieres quidem iuuat: cætera vero animalia, si ex ea biberint, pedum doloribus afficiuntur. Cydnus pedum dolores sedare creditur, quamuis frigiditate excellat. Qui vero habitat, vbi praua est aqua, excogitare debet, vt ipsam potabiliorem efficiat. Optimum igitur erit, vt ipsa in fictilibus vasis elixetur: ac vbi noctu refrigerata fuerit, rursusq; calefacta, bibat̃. Si vero exercitui bonã aquã ex praua præparare fuerit opus, foueas ex ordine ab altissimis locis ad decliuia fodere, per illasq; aquam ducere oportet, terra dulci ac pingui quæ conficiendis fictilibus sit idonea, in foueas iniecta: semper enim hoc modo aquę viciositas in foueis remanebit. H

Cod. greci hñt in margine, De Paradoxis quę sunt in aquis.

A *Aquæ Correctio ex libris Dioclis, Caput* 4.

Aquam imbecillissimam efficies, si tertiam partẽ decoquas, & ouorum alba similiter incoquas: * iniicere aũt in hæc ipsa oportet glebã argyllæ aridæ, quousq; maceretur: sit autem mẽsura semisextarius in amphorã. Vbi autem decoxeris, bibaẽ. Ita etiam odorem ab aqua extrahes, si calefactam manu ad ventum perfundas, & in vase immenso insoles, atque in multa vasa paulatim diffundas.

Aquæ Purgatio ex libris Athenæi, Caput 5.

Aqua defęcatur partim vasis stillacidijs (quæ stacta à Græcis appellantur) partim colis (quæ ab eisdem hylisteres vocantur) quæ non nunquam quidem simplicia, non nunquam vero duplicia vel triplicia fiunt, vt purissima aqua per hæc ipsa excipiatur. Quin & foueæ tum iuxta mare tum iuxta stagna fiunt: illic quidem, cum aquam potabilem à mari secernere volumus: hic vero, vt si conturbatum fuerit stagnum, hirudinesq; in se vel aliqua etiam alia vitia habuerit, purissima maxime q; innoxia aqua per terrã transudans, in fossas colligaẽ. Vbi vero multa aquę quantitas haurienda sit, vt in exercitibus, latera foueæ lapidibus vel lignis in orbem circundant: atq; vbi pauimentũ eodem modo instrauerint, puras conseruare aquas nituntur. Porrò aquæ quæ defęcantur, tenuiores purioresq; fiunt, ob idq; etiam frigidiores: pleræq; vero, licet fuerint defæcatæ, vires tamen à B sordidis corporibus perceptas adhuc conseruant.

DE VINIS EX GALENO
CAPVT SEXTVM

Libri quinti Collectionum Medicinalium Oribasij ad Iulianum Imperatorem.

Augustino Gadaldino Mutinensi interprete.

C VInum Aquosum nominant hoĩes id, quod colore & consistentia aquæ assimilaẽ: transparens.n.ac splendens est & purũ, ac consistentia tenue apparet: tibiq; dum gustaueris, nullam fortẽ habere qualitatem videbitur: dumq; temperatur, multæ aquæ haud sustinet mixtionem, vnde ab antiquis oligophoron i. pauciferũ, vocatũ est. Haud oĩno aũt vinũ hoc ab adstrictione est semotũ, at eã exolutã penitus habet: si.n. ipsum aquę cõparaueris, manifeste ex ea cõparatione gustu persenties, id exiguam quandã adstrictionẽ assumpsisse. Est & viribus aquę simile, nec caput imbecillũ, nec neruos imbecillos tangẽs, qm̃ nec manifeste calefacit. Videtur ẽt nullã aliam conspicuam qualitatẽ possidere, non austeritatem, non acerbitatẽ, nõ dulcedinem, non acrimoniã. Idoneum aũt est hoc vinum ad eorum, quæ in pulmone continentur, eductionem, virtutem nimirum roborans, & humores humectans, ac incidẽs moderate. Idem & febricitãtibus minori cum periculo datur, quàm alia vina: nam huic vni ex oĩbus vinis inest, vt aquæ & vini malitias effugiat. Pręterquam autem, quòd nunquam caput lędat hoc vinum, sæpius etiam iuuat, leues eos dolores, qui ab humoribus in ventriculo contentis exci- D tantur, sedans. Inuenies autem aliquando quosdam ob aquæ potionem capite dolẽtes, pręcipueq; cum ipsa praua fuerit: quę dum corrumpitur, naturale robur ventriculi exoluit: quo iam imbecillo reddito, ichores biliosi ex corpòre in eius spacium confluere consueuerunt, sicuti ijs, qui ieiunarunt, accidit: à quorũ malitia & lęsione prędictum vinum hominem liberat, primũ quidem ac statim epicraseos i. contemperamenti ratione: post modum aũt, eo ꝙ roboratus venter, deorsum, quę sibi noxia sunt, pellit. *Al. ex ore ventriculi. Iis autem, qui admodum calidi sunt temperamẽto, aquæ potio magis, quàm vini confert. Quòd si quandoque vino indigent, dandum ipsis est, quod tenue sit moderateq; austerum. Vina aquosa cum vrinas cieant, paucissimum corpori prębent alimẽtum: eaq; sola ex vinis tuto etiam recentia bibuntur, quemadmodum Gaurianum nominatum, & aliqua ex Sabinis. In vnaquaque autem natione talia vina gignuntur, in Italia imbecillum Sabinum, quod etiam febrientibus dant: in Asia Titacazenum, & Tibinum. At si eorum signa audieris, facilius in vnaquaq; natione talia vina inuenies. Apud nos cito potabilia euadunt Tibinum, & Arsyinum, & pręter hæc Titacazenum. Dulce vinum, nec tenue exquisite, nec splendidum, sed plus minus à prædictis recedere, neutrum vero habere, comperies. Calefacit autem vinum dulce, crassumq; consistentia est. Ac particulares eius vires, quas dum potatur, præ se fert, has duas qualitates consequuntur: nam color ex sua ratione nullam, vel in iuuando, vel in lædendo vim obtinet. Quàm

crassum autem consistentia est hoc vinum, tam etiam tarde meat, ita vt non solum aliquam ex obstructis particulis obstructione non liberet, verum ẽt obstructionem adaugeat. Ob idq; iecori affecto maxime nocuum est, pręcipueq; qñ phlegmone aliqua vel scirrhus in ipso sit: Moderatius autem lædit; qñ à crassis obstructum fuerit humoribus viscus id: vel quando imbecillitate afficitur, sicuti in affectionibus, quæ proprie hepaticæ vocantur. Post iecur lien à dulcibus vinis lęditur: nõ tamen pulmo, quando crassum humorem in bronchijs habet: dulce enim vinum in acutis morbis ad expuitionem confert, cum iam peripneumonia & pleuritis concocta fuerit, nec iam phlegmone vexentur particulæ. Quo autem magis à vehementi caliditate distant vina dulcia, eo minus capitis grauitatem mentisq; lęsionem faciunt: at facilius, quàm alia vina deijciuntur, magnaq; reddunt viscera. Non sunt autem picrocholis idonea, materia enim sunt omnia vina dulcia flauę bili. Nec solum, quia multa caliditas tales humores amaros reddit, vina dulcia febricitantibus non conueniunt, sed etiam quia cum crassa sunt, neq; ad vrinam transeunt, nec secum vna biliosos humores educunt, nec euacuant. Vnum autem duntaxat bonum hoc ipsis inest, quòd ventrem leniunt: quare ipsa præbibunt: nam si hoc non fecerint, omni sanè modo lædunt. Præter alia enim sunt siticulosa, hac ipsa re indicantia, quòd facile bilescunt. Sunt & talia vina flatuosa. Inferioribus tamẽ intestinis haud sunt nocua, quòd flatus ab ipsis genitus tarde meet, moreturq; in hypochondrijs, quousq; perfecte concoctus ac tenuatus fuerit. Dulce simul & austerum est vinum, quod in Cilicia est (Abates appellãt) contrarijs constans qualitatibus: quare prauum existit, quippe quod nec distribuatur nec descendat, sed diu in ventre permaneat ipsumq; inflet. Nigrum vinum, quod citra dulcedinem austerum apparet vel acerbum, replet, ac tarde meat: ambasq; deiectiones, tum quę per aluum, tum quæ per vesicam fit, cohibet: facileq; acescit, & vomitum prouocat: Solis autẽ ventris fluxionibus conuenit, nec in his ad saturitatem est bibendum. Album simul & austerum vinum nec ipsum vrinas ciet: sed si crassum est, in hypochondrijs moratur: si non crassum, nõ æque ad vrinas transit, sicut alba & mediocriter austera. Cirrhum idest fuluum, & austerum vinum, fluxionibus ventris & ipsum competit. Duplex autem fuluum sicut et nigrum, est, alterum dulce, austerum alterum. Sed fuluum caput & mẽtem magis ferit, quia nigro calidius est. Flauum vinum summe calidum est, quemadmodum & quod post ipsum est fuluum, post hæc rubrum, postea dulce. Album cęteris alijs minus nutrit. Ex albis vinis nullum est dulce, verum quædam austera, ac crassa sunt: quædam aquosa, ac tenuia. Ex flauis, & fuluis quædam sunt dulcia, vt Hippodamantium, & Faustianum Falernum: quædam omnino dulcedine carẽt. Rubra vina his sunt crassiora: quemadmodum rursus rubris alia, quæ iam proxime ad nigra colore accedũt. Atq; omnia hęc pro crassitudinis ratione nutriunt: ob idq; ijs, qui refectione indigent, vt vinum dulce bibant, concedendum est, præsertimq; cum eorum iecur, lien, & renes vitio careat: Qui vero crassum humorem in venis collegerunt, ijs tenuis consistentiæ vina vtilia sunt: siq; humor ille frigidus fuerit, acria & vetusta: si non frigidus, quæ nec acrimoniam, nec vetustatem habeant, conueniunt. Ad probos autem succos gignendos odorũ præstantius est, sed caput ferit. Austeris ad roborandum stomachũ, ac sistendam aluum fluentem vtimur, alioqui sanè non vsuri, propterea, quòd nec alimento distribuendo, nec sanguini procreando, nec probis succis gignendis, nec vrinæ ciendæ, nec sudori prouocando, nec aluo subducendę, conferunt. Biliosis igitur corporibus nec Falernum, nec Tmolites fuluum & dulce, nec Ariusium, nec Lesbium illud, quod odorum ac fuluum æque, ac prædicta vina, est, conuenit. Calidiora enim omnia hæc vina sunt: facileq;, qui ea biberint, caput dolent, ac febricitant, atque aliqua neruorum affectione tentantur. Igitur nec biliosis naturis, nec Sole exustis, nec ijs, qui in laboribus multis, aut penuria, aut mœrore, aut tẽpore, & cœli statu calido viuunt, danda sunt talia vina. Contra vero ijs, qui calefactione egent, pituitosis frigidisq; temperamento, ac humorum crudorum copia refertis, ociose viuentibus, in regione frigida, & hieme, & cœli statu frigido ac humido, bona sunt. Sanè omnium vinorum, quæ nec valde crassa, nec admodum dulcia sunt, vt Theræum, & Scybellites, commune est, vt cum in longum temporis spacium extensa fuerint, flaua fiant colore, ac quiddam more ignis coruscans acquirant. Nam nigra (quale apud nos Perperinium) si veterascunt, in rubrum quidem prius vel fuluum, postea vero in flauum colorem trãseunt. Et album, quale est Bithynum, quod cum inueteratum est, Romani Cecubum vocant, iam quando est tale, amarum est, & propterea potui inutile. Vitanda igitur & ita vetustorum potio est, sicuti etiam recentium. Maxime autem abstinendum est à vinis natura crassis, quãdo recentia sunt: tantum enim abest, vt ciborum concoctionibus quicquam conferant, vt vix etiã concoquantur. Præterea nec per aluum transeunt, nec distribuuntur facile, nec vrinas prouocant, nec sanguini procreando conducunt, nec nutritioni: sed diutius in ventre suspensa (vt aqua) remanent: siq; de ijs parum quis biberit, facile acescunt. Vetustissima vina ita ab albo simul & austero, & recenti & crasso differunt, vt alterũ quidem validissime calefaciat, alterum sensibiliter refrigeret. Gleucos autem, i. mustum, quàm flatuosum concoctuq; difficile, & crassi succi sit, omnes norunt. Solum hoc vnum bonum habet, quòd ventrem subducit: quo si forte aliqua aliquando priuetur, maxime nocuum redditur. Celerrime omnium vinorum alba et aquosa inueterascunt, idest prompte in veterascentium qualitatem transmutant. Hæc autem est acrimonia quidem pri-

A mum,q̃ plane calefacit: postea vero amaritudo, ad quam aliqñ in decẽ annis peruenire cõspiciuntur, nisi primis tribus quatuor've annis prius acuerint. Potentia aũt simul & austera et alba vina, q̃ crassitudinẽ habẽt, et post decimum annũ qñq; nisi rite fuerint reposita, acescere contingit: cõtingit aũt & ipsa plurimo tp̃e inueterari. Talia sunt in Italia Tiburtinum, & Signinũ, & Marsum, & Surentinũ, quod ferme ante annum vigesimũ adhuc est crudum: viget enim, dum tot annorũ est, diúq; potui aptum perseuerat, haud facile nimirũ amarescens: ac virtute cum Falerno contendit. Secus aũt patiũtur quæ aquosa sunt, Sabinum, Gaurianum, Arsyinum, Titacazenum, Tibinum, & id genus alia: facile enim ad contrarias qualitates transmutantur: ad acidã quidem in principio, ad amaram autem si perdurarint. Locus sane in quo reponitur vinum, multum ad eius alterationem facit. In principijs enim optimus est frigidus, postea vero calidus, nã tepidus facile acida reddit vina. Qñ vero vina in frigido loco reposita, duobus tribus'ue annis perdurauerint, exinde calefieri admodum desiderant, nec amplius locum tepidum ac temperatum requirunt. Quædam autem vsq; adeo sunt debilia & aquosa, vt ne à principio quidem frigidum ferant. Ex vasis porro vina continentibus, quodcunque sinas sine obturamento, facile acescit: Sicuti sane & ex ijs quę obturata sunt, minus patiuntur, quæ plena sunt: nam quæ subuacua sunt, quia in se ipsis aerem conti-
B nent, per illum medium citius ab ambiente extrinseco alterantur. Quæ vero vsq; adeo sunt repleta, vt operculum à vino tangatur, per illud solum alterationem habent, at tam imbecillam ac debilem, q̃ sane est densum operculum. Quæ vero à pice vel gipso stipata sunt, magis perdurare comperies: quæ à corio solo, minus: quemadmodum & quæ à folijs obturata sunt. Vina autem fulua apud nos optima, tria sunt. Tmolites, Lesbium, & probatissimum veteribus Ariusium, quod in Chio prouenit: quo oẽs ad optima medicamenta conficienda ac præcipue ad antidotos vtebãtur.

GALENO ASCRIP. PRAESAGIVM EXPERIENTIA CONFIRMATVM

Georgio Valla Placentino interprete

CENSVRA

Imitatur & hic liber veros Galeni libros, sed ieiuna admodum oratione.

QVicunq; præsciscere libuerit mortis nõ diem modo, sed etiam horam considerare expedit, quo potissimum tempore languens ab accessione vehementer affligatur, num inter accedendum tum impense obrigescat, & æstu conflagret, diúq; ea permanserit intensio, pulsúsq; sit exiguus, & segniter somnum ceperit, somnolentúsq; fuerit, vel id genus aliud subierit detrimentum, id omne tempus suspectum habere oportet, vel si etiam ita mediocriter habuerit. At circa vigorem si ægrotum deiectum, aut cedentem, aut mœrentem spectes, febris'ue magnitudinem minime tolerantem, plurimumq; exæstuantem, & se tenebricum
D volutantem, & capite dolentem, & corde succumbẽtem, aut tali aliquo affectu vexatum, suspectum id tempus tibi esse maxime oportet, si etiam accessionis principio ac vigore sint mediocria. Verum id si circa vigoris decessum fuerit, anima consternetur, & sudores sint inæquales aut frigidi, aut circa caput aut circa pectus insurgãt, pulsúsq; obscuros & debiles efficiat, aliáq; id genus, id tempus expedit suspicere, neq; tum definiendum quicq̃, neq; dies mortis proferenda. Nam secunda die si contingat & quarta accessionem vehementiorem esse prima, tertius & quintus & sextus diem mortis indicabunt. Quot de causis succenduntur febres? quandoq; aut ob additamẽtum idoneæ materiæ, aut ob motum, aut ob adstrictionem, aut putredinem, aut ob accessum caloris extrarij. Ac ob additamentum quidem, vt cum temperamentum nacto calidum, adiectum fuerit piper, sinapi, allium, & similia: horũ.n. qualitas si cordi fuerit inuecta et insita, succendet caliditatem, febremq; inflammabit. Ob motum autẽ dupliciter: nam is aut ab aĩa, aut à corpore suscitat̃: ab anima quidem, vt cupiditate, & cura: a corpore autem, vt in labore immenso. Ob adstrictionem, cũ ob glutinositatem, aut ob quãpiam crassitudinem, exaruerint obstructiq; fuerint incerti corporis meatus, aut extrema vasorum, & in profunditatis difflatione febris fuerit incensa. Verũ ob putredinem, vt cũ subiecta & redundãs materia putruerit introrsus, cordiq; fuerit

rit obiecta, ac febrẽ succenderit. Ob accessum aũt caloris alterius, velut cum in Solis ardore caput E
exæstuauerit, præcipue tunicularis pituita per arterias cordi fuerit obiecta, febremq; succenderit.

Signa Febris futuræ.

IMminentis febris nuncius est hiatus, horror, oscitatio, nausea, somnolentia, tussicula subaspera, extremorum membrorum infrigidatio. Atq; hæc quidem extrinsecus præsagia. A pulsibus autem ex paucitate & inæqualitate deprehendit̃ et, quod desiderat̃: ac iniectione quidem, cum impẽsior correptio, frigetq; cũ aliquanta inæqualitate atq; exiguitate: at in ascensu ferè sunt improbi, aucta diductione ad perfectum vsq; vigorem: sed calore intenso, primũ magnitudo augetur, deinde celeritas assumitur. Nam cum satis succensa febris conflagrarit, tum ingẽtes simulq; celeres efficit pulsus: sin aũt impensius, etiã crebros. Quo nempe pacto ante febres hiatus progignunt̃? hiant ante febres ægri ob concussionẽ, & vim ipsos intendentẽ. Nam quemadmodũ ex ahenis ad ignis violentiam positis vapor attollitur multus deferuente in ipsis aqua, ita etiam ex eis quæ introrsus in corpore sunt, vapor exhalans intendit conuincitq; corporis musculos: solent nanq; nerui tepefacti desidere, atq; ita fiunt oscitationes. At quo'nam demum pacto capitis dolores febricitãtibus incitantur? nempe, cum venæ plenæ & à flatibus intumentes, intersectæ fuerint, in caput dolores aduehunt, vi ac tenore internorum flatuum, qui immissi dispersiq; sunt. F

De Significatione Sudorum.

FEbrem vero sudoribus dissolutum iri cognoscimus ex eo, quod lãguor sit vigoris maximi, vt est qui causus nominat̃. Biliosus nanq; is demum est morbus, qui cũ impensius moueri oporteat, rigor efficitur. Et proinde si venter astrictus sit vrina've, proxima subeunte crisi, rigor erit expectandus: Sin amborũ fuerit astrictio, nec vllus præsto est vomitus, aut sanguinis eruptio, sudor multus consequatur necesse est, præsertim cum languentes prociderint, accessione incrementum capiente, vt ea de causa magis incalescant: non nullaq; corporis fit calida euaporatio, qualis antea non fuerit in dudum memoratis. Pulsus ingentes, & sublimes, & celeres, in diductionemq; potius properantes, ac velut vndosi, cum arteriæ tunica atra humidaq; apparet̃. Totius vero corporis extrema superficies perprurisit ac remollescit, & qñq; ad horas rufescit. Atq; hæc in critica accessione adueniunt, præeunte concoctione. Et si critica die bona existente, salubrium ac resoluentium sudorum fuerint indicia, non dubium quin calorem esse expediat mediocriter sudoris solubilem, & per vniuersum corpus sibi constare, exinanireq; iuxta proportionem, atq; habitiorem alacrioreq; reddere hominem. At frigidi sudores cum acuta febri erũpentes, mortem subesse minitantur: At cum ardore, morbi longitudinem coarguunt. Si à sudoribus febricitantibus fuerit initium, boni G
& tertiani, & quintani, & septimani, & nonani, & vndecimani, & quartidecimani, & vigesimiseptimani, & trigesimiquartani, hi nanq; sudores morbos iudicant: qui autem ita non sunt, laborem significant, & longitudinem morbi, & subuersionem. Ac vbi est corporis sudor, ibi quoq; dicito subesse morbum. Et vbi est corporis frigus aut calor, ibidem est quoq; morbus. Et vbi in toto corpore mutatio, fueritq; refrigeratum corpus, aut rursus incaluerit, aut color ex alio alius emerserit, morbi longitudinem pronunciat. Sudor ex somno factus citra manifestam causam, corpus significat cibum assumpsisse plurimũ. Quo'd si cibi plurimi causa non fuerit, significat egere euacuatione febricitantium corpora. Sudor aduentante febri, nec deficiente febri, malum: longum nanq; morbum, & humiditatis significat copiam.

De Sanguinis Detractione ex Venis.

Vide in libro de Curandi ratione per sanguinis missionem, ex quo totum ferè hoc caput extractum est.

IN omni die & noctis hora, vrgente necessitate, sanguinem detrahito, Aduertendo tamen in febricitantibus vigorem cessantem accessionis. In aliis autem, siue ex lippitudine, siue ex alia ratione citra febrim, vbi sanguinis detractione ex vena opus sit, doloris aut inflammationis considerato magnitudinem: qua enim hora mitigatum dolorem inspexeris, sanguinem de vena mittes. H
Re nulla vrgente quo minus fiat, satius fuerit matutino tempore de vena sanguinem detrahere: nec statim cum ex somno experrectus, sed posteaq; ad horam peruigilarint. Ac prius abluere aliquos præstiterit, & alios prius obambulare. In quo autem præoccupata custodię causa sanguinem de vena detrahere permittitur, etiam post aliqua consueta exercitia sanguis è vena detrahendus.

Cæterum languoris magnitudo, & virium robur atque firmitudo, primæ sunt sanguinis è vena detractionis considerationes. Proinde perspiciendum cuiusmodi ea sit naturalis hominis complexio. Ac atras habentibus venas & mediocriter tenues, neque albis, neq; carne molliculis, ad euacuandum minus parcendum est: At contra parcendum, quãdo sanguinis parum habent, carneq; dilabilem. Hac de causa neq; pueris sanguinem ex vena detraxeris ad quartumdecimum vsq; ętatis annum. At in maximis inflammationibus validissimisq; doloribus nullum noui maius adiumentum, q̃ ad deficientem vsq; animam euacuare. Aduertenda sanè est diligenter, qualis sit pulsus eleuatio ab eo qui ipsum attineat suffluẽte adhuc sanguine: quemadmodum in aliis vnde sanguis detrahitur, siquid agere expediat: ne quid modo lateat deficientis animæ, quod ad interitum aduehat.

A uehat. Quod si tempus fuerit vernum, locusq; natura temperatus, & pueri natura concinna, detrahito sanguinem. Et impensius, vbi pericula insideant aut pulmonis, aut anginæ, aut lateris, aut cuiuspiam alterius acuti ac vehementis morbi, detrahendus, vt dictum est, sanguis, pulsu vsque explorato: omne nanque percussum membrum aduerteris non annorum modo numero, sed etiam corporis habitudine. Formidanda vero frigidis temporibus larga euacuatio, ob consequentem refrigerationem. Neutiquam perscribi potest singulorum hominum definienda euacuationis mensura. Perspexi nanque in non nullis, nec plus q̃ sufficeret, sanguinis libras sex ablatas esse, & confestim extinctam febrem, neque vllam consecutam fuisse virium exinanitionem: Quibusdam vero libram dimidiam citra læsionem: quibus siquis duas modo exhausisset, impensissime offecisset. Vidimus vnam quoque aliquando auferri, & minus, ac profuisse. Reuulsionis gratia qui in rectum languentium secat venas, confestim perspicuam inspexerit vtilitatem: Si quispiam anularis digiti venam secet, vt non nulli mediam inter medium & anularem digitum venam, sinentes sanguinem effluere, quoad sponte cessauerit, lienem iuuari, vt in ancone venam secando interiorem: satis commode nanq; lieni prodest male habenti sanguinis detractio ex manu sinistra. Atq; adeo profecto in pleuriticis in rectum languentis ex vena sanguinis detractio vtilitatem frequen B ter demonstrat euidentissimam: At ex opposita manu, aut prorsus obscuram, aut expectabilem. Ingentibus oculorum doloribus succurrit siue humeralis appellata vena, aut quæ ab ea deuiat in ancone secta, perspicuam confestim afferendo vtilitatem. In latere autem languente, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, ac ventre paraxillę ad anconem distractionem peruenientem diductam secare quidem expedit, præcipue ad emissionem quæ per fracturam cui insidet humerali vena discreta pariter auulsa. Tres nimirum hi modi sunt ad anconem sanguinis detractionis, quæ extra, & intra, & quæ media. Quæ igitur intus, infra collum languentibus vtilis: quæ extra, in facie, aut in capite: at medius locus quandoque quidem ambas habet diductas venas ad partes anteriores manus protensas: deinde hic copulatus quandoq; statim in se inuicem existẽtes ad inflexionem distractionis. Incerta igitur existente sua languentis membri vena, ad mediam aliquam eundum: diductioq; potius, quam in sua, sectio facienda. Est etiam cum distractio infra anconem quę in brachio diducenda nihil prohibet, non apparentibus in ancone. Vt autem dicta omnia mẽbra in ancone sanguinis detractionibus adiuuatur, ita in inferioribus his est, vt in poplitibus & talis. Sunt autem dictorum quæ ad coxendicem, & vesicam, & vuluam, & renibus alternantes. Ideo in ancone quandoq; sanguinis detractionibus obtemperant, cum recens fuerit inflã- C matio, & sanguinis vis multa. Sin affectio sit, quam proprie phrenitim appellamus, poplitem secare oportet, & in talis venas. Vt in vuluis inflammationes, sectarum in cruribus venarũ adiumento, non parum leuantur. Enimuero euacuationibus ab anconibus siquid sit infestum, & obseruandum frigus, expedierit alimentum exhibere mediocre ad tres aut quatuor modo dieculas.

Cum olim pestilentia ingens Asiam occupasset, qua cadebant innumeri, tum ego secundo die, nulla facta remissione, crus scalpendo, ad binas libras sanguinis euacuationẽ fieri permisi: & perinde deuitaui periculũ. Multi quoq; alij eo vsi adiumento conseruati sunt, pręcipue qui large sanguinem euacuarunt. At etiam mediocres capitis aufert dolores, fauciumq; inflammationes. At vetustiores tales casus scarificationum sectionibus dissoluimus. Oportet itaq; ex atrocibus morbis ad naturalem habitum perducere: neq; quicq̃ tam ad concinnam conuersionem agit, q̃ ex scarificatione sanguinis euacuatio. Inter indicem vero & pollicẽ secta vena & fluens sanguis, quoad sponte constiterit, vetustum dolorem, præsertim si ei membro insederit, curat. Purgatorum autẽ, & plus mediocritate euacuatorum, & refrigeratorum, & resolutorum, & cõuulsorum, cessare purgationem expedit: aquamq; tepidam exhibendo vomere hortabimur: at præstabit illinire calido oleo manus & pedes: sistit nihilo minus somnum & lauacrum. Cæterum nõ satis purgatis balnea D congruentiora sunt, nam noctu purgantur: hos minus pascere conuenit: at tuto purgatis, oua, & alicam, & sorbitiones, & vinũ dulce exhibere expedit, quo intestinum purgatione moueatur per xesmum: conuenit etiam per posteriora lac immittere cum hircino adipe, dulci'ue vino, atque ita suffluentia componere clysteribus admouendo omnifariam purgationem.

Ex ca. 2. libri septimi Oribasij ad Iulianũ Imperatorem.

*Al. clysmum

De Adhibenda Cautione in Sanguinis detractione.

QVi detrahere sanguinẽ velit, aduertere debet ne stercus multũ cohibeat inter intestina. Proinde molli clystere euacuãdus æger, ne venæ ab intestinis venent, attrahantq; putridã quãpiã supfluitatũ essentiã. Ex p̃senti igit̃ morbo q sanguinis detractione eget, quouis tpe è vena sanguinẽ detrahemus, vigorẽ, & deliriũ in febribus particulariter custodiẽdo, & accessionẽ. Si cõtinua sit febris oĩno, matutinũ tp̃s accõmodatius. Qui vero nõ p̃senti morbo occurrunt, sed cauẽdi cã, sanguinis exq̃runt detractionẽ, his vernũ cõgruit tp̃s. In ętatibus porro supra quartũdecimũ annũ detractio faciẽda, sicut intra annos sexaginta: nisi si qua mõ efflagitãs nos ingẽs vrgeat necessitas. In totũq; vires imbecillę obseruandæ sunt. Nec nõ sub lingua venas, vt in anginę morbo, oblique dissecamus, astrictionem obseruãdo: Quẽadmodũ & in capite & in oculis ex morbis vetustis eo modo dispescũt. In pede aũt, sicut in ischiadicis: aut ob anum, supra interiorem talũ vtiliter secant. Verũ per morbos acutos, detrahito ex vena sanguinẽ, si vehemens appareat ægritudo,

tudo,& occupati morbo iam puberes sint,roburq; eis adsit. Si igit̃ angina fuerit,delige purgatio- E
nē,vel siquid fuerit pleuriticũ. Quod si debiliores appareāt,si ēt plus sanguinis detraxeris,clysteribus tertio die aluũ exhauri: ac si tutus fuerit æger, ēt inedia vtitor. Detrahendus igit̃ ex vena sanguis brachij dextri vena interiore: iuxtaq; habitudinē auferendus sanguis: ætatisq; plus minus've considerandum. Eueniunt istorũ pluribus talia, rubores faciei, & oculorum vacillatio, diductioq; manuum, pandiculatioq;, stridores dentium, pulsus, maxillarũ contractio, refrigeratioq; extremorum, flatuum oblationes per venas: quàm primũ propè sanguis de vena detrahendus sublimibus cunctis existentibus mæstis flatibus, & fluxibus ad ferendam opem id accommodatius. Ferendum illud perpetuo est ad curam salubrem victum vniuersum, quàm medicina longe præstantius esse.

DE VRINAE SIGNIFICATIONE EX HIPPOCRATE

Georgio Valla Placentino interprete.

CENSVRA

Nulla hic methodo Hippocratis & Galeni verba excribuntur.

OPtima vrina est cum eius alba fuerit hypostasis, quam substantiam dicere possumus, et leuis et equalis ꝑpetuo, donec iudicatus fuerit morbus: significat nāq; securitatem nec diuturnam fore ægritudinem. Si vero intermittat, & puram qñq; mingat, qñq; subsidat album quoddā & leue, tum diuturnior efficit̃ morbus, & minus tutus. Si fuerit vrina subrubra, & hypostasis subrubra & leuis, diuturnior hæc, ꝙ prima, verum multo salubrior. Crassioris aũt farine specie in vrinis hypostases, male: G
quibus adhuc peiores sunt ēt foliosæ: at tenues & albæ, admodũ malæ: quibus improbiores furfuraceæ. Nebulæ suspēsæ, & mobiles in vrinis, albæ quidem bone, nigræ vero malæ. Si erit tenuis & rutila vrina, ægritudinē significat crudam, ac diuturnā: & sine periculo esse non potest. Lethalis aũt male olens, & aquosa, & atra, & crassa. Virilis autem siue muliebris atra vrina, pessima: infantibus autē, aquosa. Quibus vrine tenues & crudæ minguntur diuturnæ, si alia signa tanquam euasuris adfuerint, hos abscessum ad septi trāsuersi regiones infernas expectare oportet. Pinguedines quoq; superne innatantes araneosas licebit improbare: colliquefactionis.n.signum est. Considerandæ porrò vrinæ, in quibus sunt nebulæ, sursum'ne, an deorsum meent, quosq; colores habeant: deorsum enim labētes cum coloribus iam memoratis, malas esse decet arguere. Nec te fallat vesica ipsa ægra, quæ huiusmodi aliquam reddat vrinam: nec enim totius est corporis signum, sed ipsius per sese. Quibus vrinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non febricitantibus, copia ex his tenuis adueniēs prodest: præcipue tales adueniunt, quibus à principio, vel è vestigio stabilitur hypostasis. Quibus vrinæ ꝑturbatæ velut iumentorũ, ijs cephalalgiæ aut adsunt, aut aderunt. Quibus vrinæ perspicuæ albe sunt, improbæ, præcipue in phreniticis apparentes. Quibus hypochondria sublata, murmurātia, ilium H
dolore accedente, ijs alui humectant̃, nisi flatus erumpant: vel vrinæ proueniat copia: hæc sanè in febribus. Quibus sanguis vel pus mingitur, renum vel vesice exulcerationis est argumentũ. Quibus in vrina crassa existente minutæ caruncule tanquam pili pariter adueniunt, ijs à renibus excernitur. Quibus in vrina crassa existente furfuracea emingun tur, eorum vesica scabiescit. Quibus sponte sanguis mingentibus exit, eis à renibus significatur venule fractura. Quibus in vrinis arenosa subest materies, ijs vesica calculescit. Si noctu mingatur multum, exiguum excrementum significatur. Quibus biliosæ hypostases, superne autem tenuitates, celerem ægritudinem significant. Quibus in vrinis insident bullæ, ex renibus significant ægritudinem, eamq; longam fore. Quibus febrium vertigines à principio sunt, & pulsatus capitis, & vrina tenuis, eis expectāda est ad crises febris acumine augeri: nec mirabor cum caput circũferri videbitur, si in amētiam deciderint. Quibus pinguis hypostasis, & accumulata, ijs renum vitia, & acuta significantur. Quibus ex renibus laborātibus prædicta signa sint, laboresq; circa musculos spinales extiterint, si in locis sint exterioribus, abscessus, quæ Græci apostemata vocant, foris expecta futuros: sin in locis interioribus fuerint dolores, abscessus in interioribus fore expectato. Si sanguinem meiat et grumos, stranguriaq; affligatur, dolorq; ad perinæum ac epigastrium incidat, significat circa vesicam esse ægritudinem.

A tudinem. Quibus à principio vrinæ sunt nebulosæ, vel etiam crassæ, purgandi sunt, si cætera conferre videbuntur. Quibus à principio vrinæ sunt tenues, ijs medicamen ne exhibeas: at, si videbit, clysteribus vtere, ita nanque si curentur, profuerit. Quod futurum quoque est, ex vrinis licebit conijcere. Nam si densior, vel pallidior, melior erit vrina: si tenuior et nigrior, erit deterior: salutē nanque pronunciat. Hunc Hippocratis locum Galenus hoc modo interpretatur. Manifesto nūc crassiores tenuibus comparans dixit: non naturalibus autem tenues & nigras, pessimas ad solas tenues effectas, minime concoctam significans ægritudinem: integre nanque tenuis aquosa est, & perinde etiam alba. Quod si mutationes habeat, tempus significat: & necesse morbum commutari ad inæqualitatem in deteriorem & meliorem. Ex febribus inquit porrò Hippocrates pręcipue morbis vrinarum significatio colligitur vtilissima. Sed quoniam omne cōtra naturam ab eo quod est naturale inuenitur, à naturalibus sumamus principium. Vrina igitur in sanitate et habitu bono cōstitutis hominibus, optima est, quæ subrutila, aut subflaua, crassitudine mediocris, quæque colorem non mutat, cumque emicta fuerit, læuem & albam & æqualem perpetuo seruat hypostasim iuxta bibentis rationem. In fœminis naturalis vrina colore albior sit, quam in viris, ferè necesse est, maioremque habeat hypostasim. At infantium crassa est hypostasis, propter puerorum voracitatem, inordinatumque

B & intempestiuum motum. Læuem inquit Galenus hypostasim vocat Hippocrates, continuam & indiuulsam significare volens, lęue siquidem opponitur aspero: æqualem vero, vt in totum semper similem mingat: nam quæ manet concocta, neque deinde inconcocta, non vtique hypostasim vel profusionem totam habet inæqualem. Si quæramus igitur in naturali vrina colorem, vel profusionis constitutionem, & quæ à profusione inferuntur, vt nebulam, subnebulā, suspēsam, & in fundo hypostasim, non dubium quin ad hæc conuersa vrina inconcoctionem indicet in venis esse. || Optima quidem, inquit Hippocrates, vrina est in ægrotantibus, quæ simillima sanorum vrinæ, subuiridis vel subflaua, & albam & lęuem & æqualem habens hypostasim: At deterior, eleuationem habens albam & lęuem & æqualem. Est porrò hac inconcoctior, quæ nebulam habet, quæque est subternubilata. In qua enim flatus est in profundo crassus & incōcoctus, si exiguus quidem sit, extrudit reliquam materiam, vt ad fundum vasis deferatur: ipsamque dispescendo dirimendoque vniri non permittit. Quod si redundet incōcoctus in fundo flatus, attollit ad profusionis medium hypostasim, facitque eam sublimitatem appellatam. Quod si flatus impendio plus fuerit incōcoctus, ad extremum profusionis agit hypostasim, quæ nebula nominatur aut subnebula. Quanto igitur potuerit flatus distribuere, nec sustollere hypostasim, tanto inconcoctiorem esse vrinam

In prognosticis cō. 2. t. 26. 4ª. 200. b

C arbitrator. Quod si neque hypostasim, neque sublationem, neque subnebulam, neque nebulam vrina habuerit, sciendum est morbum facientes humores naturam concoxisse. Quod si quandoque quidem habet hypostasim, vel sublationem, vel subnebulam, vel nebulam, quandoque autem non, pugnam naturę ostendit cum ægritudine. In puris nanque tertianis & quotidianis nebula solum, vel sublatio, sæpenumero ad morbi solutionem sufficit: quandoque vero bene coloratam duntaxat esse vrinam. Plerunque etiam color albus eius quod intus apparet illatum in profusione, fallit ignaros, quod hypostasim vtilem quę non sit, esse opinentur: euenit siquidem vt crudus humor & albus cum vrina excretus subsidat, præbeatque videndam vtilem hypostasim. Quandoque etiam iecore aut renibus languentibus pus cum vrina excernitur, & subsidendo fallit etiam minus acutum artificem: sed prius definiendum excutiendumque est languere hominem aut ex renibus, aut ex iecinore, alióve membro, vnde per vrinam purgari cōsueuit: deinde etiam grauiter olens puris particeps inuenitur. At crudus humor per vtiles hypostases distinguitur ab inæquali substātia eius quod subsidet: neque enim id sibi continuum manet, sed in minutas partes dispescitur tanquam arenulas: neque omnino lęue est, sicut vera est hypostasis. Subinde vtilium vrinarum primum quidem apparet nebula: deinde succedens sublationem facit: postremo residens in fundo vasis hypostasim facit, cum perfecte id

D concoctum fuerit. Verū in crudis humoribus statim ab initio in vasis fundo substernitur vis multa, quod non sit vtilis sed mala tota profusio: deinde pedetentim concocta & attenuata ad medium sustollitur profusionis, facitque sublationem. Cum vero attenuatior ac concoctior euaserit, subsidet in profusione & nebulam facit: planeque ignaros fallit, vt existiment in deterius lapsam esse valetudinem. Si fuerit vrina magis biliosa, inquit Agrius Hippocratis interpres, & hypostasis similis, debes euacuare, siue per vrinas, siue purgamine. Si biliosus fuerit color, hypostasis autem alba, erit bilis cum pituita, vtrunque euacuato. Si color albicans, & hypostasis rufa, seu manifesto, seu obscure, vel plus fuerit, si potentia valida firmæque sint vires, mitte sanguinem ex vena: sin imbecillis sit, medicamen adhibe, aut ei rei accommodatum exhibe cibum.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE SIMPLICIBVS MEDICAMINIBVS
AD PATERNIANVM

CENSVRA

Liber cum multis rationibus, tum ea maxime omittendus, quòd hæc doctrina in proprijs Galeni libris verior & clarior habetur.

PRÆFATIO

CVm mihi proposuissem, charissime Paterniane, omnia Sinigmata tam metallica q̃ aromatica, & oẽm herbationem describere, optimum duxi, quia studiosissimum & peritissimũ esse te probaui. Itaq; accipe, tibi exẽplum voluntatis & ingenij offero. Igitur frater solicite exquire tota tua peritia hanc scripturam: ne autem calumniareris prospexi. Et nequis dum aut herbulam, aut aliquam aliam speciẽ siue aromaticam, siue metallicam requirit, diutius erraret & totum volumen euolueret, ordine primarũ literarum a b c d &c. agam omnia sinigmata nominare: quæ in simplario tractãtur, & in vsum medicinæ cadunt. Incipiemus igitur ab a, & sic deinceps ad extremam literam perueniemus.

De Aere Vsto.

Æs vstum fit maxime de clauis cupreis vetustis, qui in olla fictili cruda missi, in furno incenduntur, aspersi sulfure, vel sale, vel vtroq;, vel alumine, & coquuntur. Bonum autem æs, quod est optime vstum, vtpote rubricæ colorem faciet ad ipsa capitula in se, quod enim est fruitius, est combustum. Est ergo virtus & efficacia æris vsti similis squamæ, sed tamen fortior est. G

De Acacia.

Acacia fructus est arboris spinosæ, quæ maxime in Ægypto nascitur. Hic igitur fructus velut oliua exprimiĩ, & succus illius in Sole siccatur, & in glebã redigitur. Erit ergo optima acacia quæ est penitus leuis, leuiter subrubra, suauitate odoris sui subacidas transit, & gustu valde styptica: hęc enim maxime de immaturo fructu premitur: nam nigra de maturo fructu premitur. Omnis autem acacia viscide stringere potest.

De Aerugine vel Vitreolo.

Ærugo circa aliqua metalla in quibusdã pelagis lente & veluti stillicidium manare perhibetur. Verum & conficitur hac rõne: Granula interiora vuæ, quæ quasi sunt, quęq; græce tritapta dicimus, valde substruunĩ in vase aperto: & asperguntur miua & aceto: deinde superponitur lamina ęrea & lata: & iterum operitur eisdem tritaptis similiter aspersis: & lamina alia superponiĩ, & hoc vlterius fit, quandiu vas capit: deinde oppilaĩ diligenter, ne aliquod habeat spiramẽtum. Et sic die septimo aperiĩ: & prolatis laminis, ęrugo, quam traxerint, leuiter abraditur: & rursus intingũtur: & hoc fit vsq;quo totæ consumanĩ. Alij sup acetum acerrimum has ipsas laminas suspendunt, & diebus decem relinquunt: deinde perferunt, & æruginẽ quantam inueniunt abradunt. Alij massulas æris ligant, & eis quasi scobis ligamenta decidunt, in acetoq; mittunt: & quotidie bis aut ter commouent, vsq;quo ærugo euadat. Est ergo optima ærugo quæ est leuis, et tactu nullam asperitudinem habet. Vires autem habet quasi æris vsti, vel lapidis, & maxime acutiores. H

De Ammoniaco.

Ammoniacum est quasi lachryma herbę quę græce nartex i. ferula appellatur, similis altit, idest assæ, sed viscosior, & folijs veluti pinguioribus: quæ contrita, est glutinosa quasi gluten. Nascitur autem in terris Ammonis quõdam regis in vltima Cyrene. Colligitur autem ammoniacum sic: Maximis æstatibus huius herbæ radix & thyrsus inciditur, & sic lachrymam fundit: & postea in terra colligitur: vnde & sordem capit. Verum est optimum ammoniacum quod est mundissimũ, & recentissimum, & colore candidum, & quasi pingue vt thus. Et, si frangatur, spissum & splendidum apparet: odore subsimile castorio. Potest igitur efficaciter remollire & relaxare.

De Aloe.

Aloe succus est herbæ quæ est similis scillæ, cuius radice incisa hic ipse promanat succus, & colligitur: vel tota herba contusa premitur, & siccatur. Aliqui enim dicunt de petris eam collectã in Iudæa, & Asia, atque in India. Verum optimam iudicamus, quæ est fragilis, gleba mũda, pinguis,

splendida

A splendida, subrusa, & dum aliter facile exhumidatur odore, subuiscosa, & gustu amarissima. Effectum aũt duplicem habet. Si enim bibat̃ & deglutiatur, ventrem soluit, & purgat putredinem, & choleram & phlegma deducit: cum oxymelite datum ʒ ij, stomachicis & hepaticis magnum adiutorium est. Alij post cœnam bina vel trina grana sicut ciceris magnitudine deuorant, qm̃ corpus procurat, & escas non corrumpit: &, si sitis fuerit, extinguitur, qñ triueris cum succo caulium, & feceris ad ciceris magnitudinem. Alij miscent colocynthidos interiora & scammoniam, & dant ad typos, vel ad varias infirmitates. Si vero corpus extrinsecus illiniatur, efficaciter stringit.

De Amylo.

Amylum omnibus notum est: est enim quasi medulla frumenti, quod infundit̃ in sportellam, & cum pressura colatur. Cuius est optimum quidem, recentissimum & candidum & leue & sine vllo acrore vel lutoso aliquo aut inquinoso odore. Potest autem leniter stringere: propter quod collyrijs ad lachrymam facientibus miscetur: & ad profluuium ventris prodesse comprobatur.

De Alumine.

Alumen dicitur rotundum, & scissum, & liquidum. Inuenitur autem omne alumen in insula quæ Melos dicitur, sed & in Ægypto, & in Macedonia, & pluribus locis. Verum est optimũ scis-
B sum alumen, quod græce schiston dicitur, quiq; illius rotundi veluti flos est. Hoc igitur simile est albis capillis vexatis, & quodam modo carminatis. Liquidum deinde, quod est leue, perlucidum, & aliquid in summo in modum floris quasi lactis habet, quod ipsum probamus siccum ad dulcorem. Syncerum autem si sit, non inficitur ab illo. Rotundum eo q̃ est subalbidum, & aliquo pallore velut pinguenatum, fragile, mundum: et colorem mutat asperso succo quem diximus. Potest autem omne alumen vehementer stringere.

De Auripigmento & Psilotro.

Auripigmentum, quod aliqui arsenicum dicũt, naturale est. Intrinsecum colorẽ habet aureum: quod comminutum in laminas tenues comminutas funditur, quod in modum auri refulget. Inuenitur in montibus Asiæ, & Armeniæ, Ponticæ, & Cappadociæ. Verum est quod de Amista & Disponto affertur, hoc enim laminas habet latiores, & optimum est, & syncerissimũ, & aurigeneo colore limpidissimum. Vires quoq; habet sicut ignis, q̃ vrere possit, & alienationes consumere. Si cum calce viua mistum fuerit & corpori illinitum, pilos tollit. Vnde græce hæc ipsa mistura psilotrum dicitur, latine acilea nuncupatur.

De Aphronitro.

C Aphronitrum optimum est quod est leuissimum, cãdidissimum, latum & fragile. Potest enim & calefacere, & cum aliqua mordacitate relaxare, & omnes sordes de corpore abstergere.

De Alosardio.

Alosardium est veluti pinguamen, quod aquis supernatat, stantibus prout stant alia, colore croceato. Cuius optimum est quod nullo fallimine colligitur: hoc enim coloratissimum est, & cum aliqua pinguedine, aquosum, & penè putridum. Potest igitur acriter & incidere, & calefacere, & quasi sal aliena consumere. Item collyria & malagmata colorare.

De Alcimonio.

Alcimonium species habet duas: videtur autem siccum, & liquidum. Aliqui aiunt vtrunq; lachrymam esse arboris, qui in Iudæa & alijs locis nascitur. Alij quidem certius veluti pinguamen stagnorum esse dicunt, valde glutinosum & in se cohærens, & aquis palustribus supernatare: hoc igit̃ in scaphulis pusillis attrahi, & imponi, & impletis scaphis non aliter præcidi: & sic in terra expositum siccari: & hoc ipsum maxime in Iudæa & alijs locis fieri: Liquidum autem quod in Babylone & Iacintho colligitur circa quosdam lacus. Est igitur siccum asphaltum, quod est optimum, frigidissimum, & colore rufo veluti purpura splendens: quod autem nigrescit, pice adulteratur li-
D quida: deinde quod est lucidum et glutinosum, vtrunq; odore grauissimo. Vires autem habet viscidas, & efficaciter relaxantes.

De Aphroselino.

Aphroselinum in Ægypto tantummodo inuenitur: quod ita creatur: Ros cœlestis positus ad Lunæ claritatem, in specie lapidis, quem specularem vocamus, coagulatus stringitur: vnde & nomen sumpsisse videtur. Cuius eligimus quod est colore cœruleo & lucido. Potest autem omnia vitia capitis potatum emendare: & cephalalgicis, & epilepticis vtiliter prodesse.

De Argemone & Eupatorio.

Argemone herba est pluribus nota, cuius vires faciunt contra venena ad diuersas compositiones. Huius igitur radicem Græci eupatorium dicunt, & est diuretica valde.

De Apio.

Apium herba est, quæ in hortis nascitur, omnibus nota: & cuius semen facile nouerunt, magis tamẽ ad medicinam aptum est. Mittitur autem in purgatorijs, & in antidotis. Est autem viribus acrius, & excalfactorium, & diureticum certum.

De Aniso.

Anisum optimũ est Creticum, deinde Ægyptium. Gallicum incertissimum, verũtamen habet

vires relaxantes,& excalfactorias,& diureticas; & ad vsum idoneas. Et est semen eius simile cicutæ. De nutrientibus,si bibatur,lac prouocat & auget,odore eius suaui. E

De Agarico.

Agaricum ab arboribus excrescit,prout tubera vel boleti: & est fractu leue,& quasi vanum: est pallidum valde, & aspectu subrubrum,penitus subalbidum, non dissimile furfuri: gustu initio videtur dulce,sed ex lento euadit amarissimum. Quod autem est optimum, in Ponto maxime inuenitur: quod autem in alijs locis nascitur, multum est ineptius. Vires autem habet acriter relaxantes, & venenosis morsibus & potibus resistẽtes. Sic & ventrem purgat aliquatenus: & choleram & phlegma deponit.Ideo nec dolorem,nec vomitum facit.

De Absinthio.

Absinthium omnibus notum est: & Sãtonicum,tam Gallicum & marinum,q̃ Ponticũ, quod ipsum ex omnibus notum est. Hoc enim & in succum redigitur contusa tota herba: & succus eius expressus siccatur, vel in aqua vsq; ad tertias decoquit: & sic ipsa aqua recocta in mellis redigitur spissitudinem. Vsus quoq; & vires absinthij,& q lumbricos expellit,nemo ignorat.

De Amurca,vel Fæce Olei.

Amurca fæx est olei quando premitur, nigra & aquosa: quæ coqui solet in mellis spissitudinẽ. Cuius est optima quæ de recenti coquitur: & sic venustatem accipit. Vires habet stypticas, valde propinquas ei quod in emplastris inuenitur,& in alijs multis compositionibus. F

De Aristolochia.

Aristolochia est rotunda. Et hoc ipsum quod non est vetustum & graue, siccum, & quodam modo spissum,& gustu amarum,in emplastris mittitur,& caua vulnera comprendit et replet. Ad viperarum morsus,& ad alia venena intrinsecus facit.

De Aconito.

Aconitum herbula est, quæ folia habet à sua radice duo vel tria,silia cucumeri, & thyrsulum nõ altũ,radicem oblongã,& ad vnũ magis tenuiorem & minutiorẽ, speciem & colores ad similitudinem scorpionis pusilli sine pedibus. Vires aũt habet quasi thapsia. Et valde venenosa esse dicitur.

De Artemisia.

Artemisia herba est subsilis absinthio, sed p oĩa vastior, i. folijs latior, ramis altior, & fortior, sed aspectu & colore humidis. Potest aũt relaxare, menstrua & vrinã prouocare,& partum expellere.

De Asparago.

Asparagus,& semen & radix eius vrinam prouocat. Potest duritiem relaxare. Vires habet aliquatenus calefactorias,& diureticas. G

De Amygdala.

Amygdala est & suauis & amara: & vtraq; viribus styptica. Magis tamẽ sunt in vsu medicinæ & aptiores amaræ,eo q subtiles magis.

De Anagallide.

Anagallis est herba,quæ nascitur in locis humidis. Et ipsa species habet duas, etenim vna cęruleo flore,altera quasi roseo,verum vtræq; sunt in reliquo similes. Sunt autem thyrsulo humili, folijs mollibus & pusillis & quasi rotundis, habẽtes circa ramulos suos radiculas minutas & subdulces,viribus stringentes. Efficacior quidem est illa cærulea, quę in emplastris mittitur. Et succus illarum cum melle attico ad oculorum facit claritatem.

De Ami.

Ami semen est Æthiopicum,cymino minutius quidem,& exalbius,et quodam modo spissum. Cuius optimum est quod est recens, & non furfurosum. Vires habet acres, & excalfactorias, & relaxantes: vnde prorsus inflationem sedat,& vrinam & menstrua prouocat.

De Ardacha. H

Ardacha nascitur in Gallia,locis humidis, circa calamos, quibus adhæret: & est spuma quæ est in specie spongiæ,consimilis halcyonio,sed asperior,& siccior,& leuis valde. Vires habet acres,et in modum ignis excalfacientes. Et si corpus de ea fricemus, cum magno calore punctionis densat, & anathema facit.

De Amomo.

Amomum genus est herbæ odoratissimæ,quæ ramulos habet duros & siccos, virgulis assimiles,colore subrufo, circaq; folia habet iuncta & copiosa, & in speciem racemorum implicata: flos eius,quasi violę,tota gustu acriter excalfaciens. Cuius etiam optimum dicitur Armenium: sequit̃ Ponticum,quod ipsum asperius est & durius: nam de Media, omnium est inertissimum, eo q locis humidis nascatur. Vires aũt habet omne amomum calefacientes & siccantes. Eligere tñ debemus, quod ab vna radicula omnes suos ramulos excrescentes & integros habet folijs & floribus, qualiter diximus. Item reprobare debemus quod gummi conglutinatur coniunctum cum amomo aut amomide herba,quæ est assimilis,sed caret odore,& flores habet origano similes.

De Asaro idest Bacchare.

Asarum radicula est minuta, & nodosa, & transuersa, suauiter olens: quæ & in Gallia & in

A Phrygia inuenitur. Verum optimum Asarum Ponticum, & huius quod est recentissimum. Vires autem habet excalfacientes, & cum acrimonia relaxantes. Vnde & vrinam, & mẽstrua prouocat: & totum corpus calefacit, cum oleo & vino iunctum atque læuigatum.

De Acoro.

Acorus herba est, quæ & thyrsum emittit, & folia iridi similia, lata, & oblonga, & exalbida, & in summo extẽsa, & acuta, quasi gladius. Florem aureũ habet, radicẽ quoq; implicatã, & nigriorẽ, q̃ iris habet, nodosam, & gustu acrẽ, & aliquatenus ad odoratum. Semẽ plenũ, spissum, integrum, & ipsum odore suaui perstringitur, quõ & meu: & per omnia est efficacius, & magis excalfacit. Et intra splenẽ videtur consumere potum. Et succus radicis illius claritatem oculis facit mirifice.

De Auena.

Auena crescit in segetibus: & est tota similis folijs, & culmo frumento: sed fructu differt. Hæc igitur vires habet efficaciter relaxantes, & ad omnem tumorem facientes.

De Portulaca.

Protulaca omnibus nota est. Ea viscide stringit: proprie tamen, masticata dentium offensam, quæ ab immaturis fit, quam græce hæmodiam dicimus, sanat.

B *De Asphodelo.*

Albucus, qui dicitur asphodelus, nascitur in molli terra: & habet folia similia porro capitato, & circa terram diffusa: thyrsum lenem, rotundum, & oblongum: in summo ramulos exerescentes, habentes florem exalbidum, fructiculum nigrum: radices quoque oblongas, & rotũdas, quę sunt potentiores: Combustæ enim & in cinerem redactæ alopeciam emendant, & albidas maculas. Item coctæ aqua ipsa bibita renibus dolentibus prodest. Vrinam & mẽstrua prouocat: & ad tussim veterem facit: nam tunsa & im posita duritiem emollit.

De Abrotano.

Abrotanum omnibus notum est, & amaritudine, & acrimonia sua. Similiter vt absinthium proficit: sic & lumbricos expellit.

De Anetho.

Anethum vires habet acres & excalfactorias, & diureticas, aptas & idoneas rursus ad infrigidationes omnes intestinorum.

De Gramine, quæ dicitur Agrostis.

Agrostis herba est, quæ in campis nascitur: & habet folia quasi auena pusilla, & veluti vinculis C in terra repentia, nodosa, radiculas quoq; longas spissas nodosas, quæ faucium vulnera glutinat: potata vrinam prouocat. Canes etiam quando volunt purgari, hanc herbam manducant.

De Armeonio.

Armeonium vel minium optimum dicimus, quod est leue, æquale, cæruleum, fragile, sine lapillis. Vires habet chrysocollæ, & tamen inferiores. Proprietate genas siccat, & nutrit palpebras.

De Halosachne.

Halosachne est veluti spuma maris, quæ in petris insidet & remanet. Vires habet quasi sal, & omne nitrum.

DE BDELLIO

Bdellium lachryma est arboris, quæ in Arabia nascitur: quod in modum resinæ manat. Optimum est, quod perlucet cum aliqua pinguedine prout chrysocolla, et gustu est amarũ, mundum, & nihil in se sordidum aut alienum habet, molle, & ab igne odorem suauem emittit. Potest tamen penitus & in instanti excalefacere, durities neruorum emollire, & stricturas relaxare, & ea quę sine collectione habet euaporare. Sed & adulteratur gummi ipsius: quod gustu & sapore deprehendimus, amittit enim suam mordicationem.

D *De Balaustio.*

Balaustium flos est syluastici mali granati: cuius floris aliquæ sunt species. Inuenitur autem & album, & purpureum, & simile rosæ. Et quidem ipsum vires easdem cytinis habet.

De Butyro.

Butyrum fit ex lacte bubulo & ouillo. Est aũt optimũ ouillũ, quod colore subruso, & amplius est pingue: quod ita conficitur: Emittit.n. in capillam longã: et cum virga, quę habet in capite rotulam, quæ intra cupã capere possit, agitatur diutissime hoc ipsum lac: & fit vt quod est illius pinguissimum supernatet: quod colligitur, & in vasculo reponitur. Optimũ est ergo butyrũ, quod est pinguissimum, & ex ouillo lacte æstate factum. Vires autem habet leuiter relaxantes: vnde ad vuluæ dolores, & tumores, & loca neruosa, & delicata, & siccitatem pulmonis, proprie vr̃ facere.

De Batrachio.

Batrachium herba est in modum cicutæ, similis coriandro vel apio, arescens veluti ferula: & in summo florem habet aureum & splendidũ valde: & radices subalbidas & longas. Nascitur in locis humidis. Vires habet causticas, & exulcerantes.

De Bryonia.

Bryonia, herbæ radix est plerunque habens vastitudinem rapæ, & longitudinem pastinacæ.

Viribus acris,& calefactoria: propter quod oleum, in quo est cocta, ad acopa, & malagmata facit, E naturaliter nascens in plurimis locis.

De Bulbo Erratico.

Bulbi erratici flos est rufus, & odoratus. Cuius est optimus, quod longitudinem & æqualem habet vastitudinem,& nimiā vastitudinem, in summo veluti apicem abijcientē, recens,et aspectu prout succinum perlucens,& ad tactum non humidus,& ad gustum linguam submordens, & saliuā diu multumq; inficiens: huiusmodi enim erit optimus, licet cornetum, licet sium, vel ægeum, vel selgium, vel syriacum, & cyrenaicum, & centuripinum, siculumq; appellemus, vel siquid est aliud, a suo tractu taliter cognominatur. Vires autem habet omne crocū leuiter stypticantes: mitigat enim omnes dolores commistum collyrijs, antidotis, & alijs quàm pluribus compositionibus. Verum adulteratur oleo rosaceo perunctum: atq; de fructu, leuigata cum ea spuma argenti, aut molybdæna, aut lapide sparto: sed dignoscitur, aliquid enim tactu bulluastrū inuenitur: odor situosus & terrenus: & de fructu, austerus occurrit: & est entissimus.

DE CADMIA

Cadmia fit in metallis vbi ęs, cuprum,& argentū, coquitur: & cōflatur, qn̄ prima terrea pressa sunt. Nā quod est terreū, coctura ipsa separat, & quasi fuligo lateribus & cameris ex ipsa plenitate furnorum agglutinatur: & sic tp̄e crassatum, & in speciem lati lapidis induratum auellitur. F Est ergo optima cadmia,& quasi prima, quam Græci botrytin appellant: quæ extrinsecus, quasi racemulos habet,& intrinsecus subuiridicat. Secunda, quā onychiten appellamus. Tertia ostracitis, quę est tenuissima, & aspectu testę assimilis. Oīs tn̄ cadmia styptica est,& vehemēter stringere potest: propter quod collyrijs miscetur, & vulnera sordida expurgat, & ad cicatricem perducit.

De Cerusa.

Cerusa sic fit: Acetum acerrimum funditur in amphorā, vt faciat quasi dimidiam: deinde plūbum dilatatum,& extenuatum super acetum suspēditur: & sic ipsa vi aceti remissa in soluto plumbo in amphora, veluti fæx subsidet: quam fęcem de limpidato aceto læuigamus, & in Sole siccatam terimus,& ex aqua tandiu lauamus vt nihil habeat asperum, & leuigatam aquam in Sole siccamus. Cuius est optima, quæ est candidissima & non grauissima, & quæ lingua nō denigratur. Vires autem habet stypticas: sed ex aqua,& vino potata, venenosa esse dicitur.

De Chitran.

Chitran lacticinium est q̄ plurimarum arborum: oībus notum est: Cuius quasi optimū eligimus, quod est candidum,& mundū,& glutinosum. Pręstat aūt, quod & dragantū facere dicimus. G

De Chalcitide.

Chalcitis gleba est naturalis, quæ est in Cypro insula: quæ in metallis inuenitur, colore subaureo, intus venas habens diffusas prout alumen scissum, & in modum stellarum fulgentes. Cuius est optima, quæ est recentissima,& mundissima, & æqualiter fragilis. Potest igitur sine mora vehementer stringere: vnde ad profluuium sanguinis, humoris,& ventris, habetur vtilissima.

De Como.

Comum herba est omnibus nota, cuius semē est simillimum aniso,& ad vsum medicinalem colligitur. Refrigerat autem & stringit. Sed & succus illius expressus seruatur, nam & ipsum eadem præstat. Verum optimum comum habetur Creticum.

De Castorio.

Castorium animalculum quadrupes: & qui Castor appellatur, testiculus eius est: quod partim in aqua, partim in terra viuit,& circa aliqua flumina capitur. Verum optimū castorium est ponticum: hoc enim plenissimum inuenitur, & cohærentibus suis testiculis positum, siccum colore cereo, odore grauissimo. Potest igitur firmiter excalfacere, & relaxare, & sic elimare longinqua vitia neruorum, quæ nimijs doloribus contrahuntur. H

De Chalcantho.

Chalcāthum in metallis inuenit. Cuius est, quod naturaliter fodit. Cuius quoq; optimū dicimus, quod est colore cœruleo potius, q̄ pallido. Et aliud, quod ex hoc quidē fit. Admista.n.aqua copiosa coquit in plūbeo vase satis amplo: & sic ex partibus copiosis instāter compositis veluti laminæ insequunt: post quod ipsum chalcāthū in glebulas dispartitū spartitoris agglutinat. Verū est optimū, quod est colore prout diximus cœruleo, graue, mundū, perlucidum,& viscide stringere potest.

Item de Chalcantho.

Chalcanthum in metallis fit. Quando enim æs remissum est, & purificatur, aqua frigida aspergitur subito, aut in fimo conficitur. Ipsum flos est in specie milij: & optimum est, quod est rotundum, graue,& aliquatenus splendidū, siccum, fragile si læuigetur. Adulteratur tamen scobe æris, quæ frangitur. Verumenimuero æris flos vires habet viscidas, & stringentes: sic enim cicatrices deducit,& factas in gulis extenuat.

De Crocomagmate.

Crocomagma fit expressis aromaticis crocini vnguenti: & est quasi gleba lata,& oblonga. Cuius optimum dicimus, quod croci habet colorē, & similiter redolet vt myrrha, & gustu linguam submordet,

A submordet, dentes quoque & saliuam & manus inficit, graue, & minime asclosum. Vires quoque & ipsum croco repræsentat, ideſt ſtypticas: nam & hoc ſtringit. Plures aũt in compoſitione propter precij diſtantiam pro crocomagmate mittunt crocum.

De Cucurbita Syluestri.

Cucurbita ſyluatica naſcitur maxime in Ægypto, magnitudine ſimilis infantili pilę, guſtu amariſſima, nota quàm pluribus. Hęc igitur amaritudine & acrimonia ſua viſcide, & cum vexatione totum corpus commouet, ſic & ventrem purgat, & in antidotis commiſcetur.

De Centaurea.

Centaurea herba eſt origano aſſimilis, aliqua maior, & aliqua minor: verum folia habet magis oblonga, quàm rotunda, inciſa quaſi ferula: ramulos ab ipſa radice plures, & longos, in quibus ſummus flos illius eſt purpuratus. Vires quoque habet cum aliqua exaſperatione laxantes: vnde totum ventrem purgat, & nigram bilem prouocat, & menſtrua amouet, & partum expellit. Radix autem eius eſt vaſta, ardens velut ignis, mollis, fragilis, ſuccoſa, acris cum magna amaritudine. Cuius ſuccus eſt colore ſubrufo, & facit ſuſpirioſis & tuſſientibus.

De Chelidonia.

B Chelidonia herba eſt omnibus nota: Quæ ſuccum quaſi croceum emittit: qui in icteritijs citrinis & in nigris bibitur: & collyrijs miſta ad caliginem oculorum facit.

De Cedro.

Cedrum lachryma eſt arboris eiuſdem nominis, ſolidum, viſcidum quoque & ipſum efficaciter, & omni vexatione refrigerat, & ſtringit, propter quod maxime cauſticis admiſcetur.

De Cinadar.

Cinadar non eſt ſanguis draconis, quod aliqui putãt, ſed fit de lapide, q̃ dicitur argyritis arena. Et eſt optimum, quod in Hiſpania fit: hoc.n. ſplendidiſſimum eſt, & coloratiſſimũ eſt colore ſanguineo, veluti coccineo. Poteſt igitur leniter ſtringere, quapropter quidẽ collyrijs additur: ſed & coloris gr̃a, inficit.n. & colorat adhuc magis, q̃ hæmatites. Aliq̃ dicũt ipſum eſſe miniũ cinnabar.

De Cera.

Cera omnibus locis inuenitur: Sed optimam dicimus, quæ aliquatenus pinguis eſt, munda, & odore ſuaui, & quaſi melleo. Verũ omnis cera remollit & laxat durities, propter quod in emplaſtris, & acopis, & malagmatibus mittitur.

De Careo.

C Careum eſt ſemen oĩbus notũ. Cuius & vſus & efficacia ferè talis eſt, qualis & apij: hoc tñ aliquatenus viroſius videtur eſſe, et magis ad compoſitionem idoneũ: verum in antidotis, & in purgatorijs mittitur. *De Cypero.*

Cyperus radiculæ ſunt puſillæ, non diſſimiles oblongis oliuis. Quarũ eligimus, quæ ſunt grauiores, & ſplẽdidiores, ſed & duriores, & veluti lanuginem habẽtes ad ſilitudinẽ ſpicæ, & ipſę colore fuſciores, redolentes ſuauiter, & guſtu acres, & ſubamaræ. Viribus excalefacientes, & aliquatenus ſtringentes. *De Cocco Cnidio.*

Coccus cnidius fructus eſt herbę, quæ in montoſis creſcit. Autumno colligitur, & in Sole ſiccatur. Duos habet veluti cortices, vnum extrinſecus rubrum: alium intra ſe, quaſi nucleum albũ habentem. Verum purgat vehementer: & nimio ſuo calore prout ignis excalfacit.

De Cyclamino.

Cyclaminos herba eſt, quæ radicem habet nigro cortice, clauſam in ſpeciem rapæ, & thyrſulum puſillum: circa quam folia ſimilia hederæ, ſed nigriora, tria vel quatuor: & floſculum roſeum in ſpecie. Hæc igitur radix, quo tempore tota herba floreſcit, conciditur, & in pila tunditur: & ſic in preſſorio ſuccus eius exprimitur: & in patella fictili ſiccatur, vel etiam coquitur, vſq; dum mellis habeat ſpiſſitudinem. Vires autem habet acres & excalfactorias: vnde & ventrẽ purgat. Hic ipſe ſuccus potatus, & commiſtus cum melle, aut cum lacte, aut aceto, per nares infuſus, caput purgat: & ſuffuſiones ſuper oculos inunctus diſſipat.

D (margin letter beside "lis habeat ſpiſſitudinem")

De Coſto.

Coſtũ radiculæ ſunt non ignotæ, & plenulæ, & ſpiſſæ, & ſiccæ, non vermiculoſæ. Quod ducimus ex Creta, eo quòd ſit recens, tale eſt enim optimum coſtum. Sed et guſtu ſubmordet, & excalfacit. Hæc omnia in ſe habet, quod ab Ægypto affertur: ſequens eſt Arabicum, hoc enim leuius quidem, & odore ſuauius: deinde Indicum, quod eſt vaſtum, & nigrum, & leue, prout ferula: infirmius Syrium eſt, ſtrictum eſt enim, colore buxeo, & graue valde, & odore graui. Verum omne coſtum vires habet acriter ſtringentes, & excalfacientes.

De Cantharidibus.

Cantharides animalcula ſunt: Quorum ſunt efficaciſſimę, quæ in ſpicis frumenti adhuc floreſcentis inueniuntur, virides, & quaſi diſtrictæ circa papillas ſuas, violaceo colore, oblongæ, & vaſtæ: inertiores enim ſunt & minores & latiores, quæ circa roſas colliguntur: & adhuc infirmiores quoque vt colore ſunt. Hæc enim animalia momento à vapore aceti ſuffocantur, & in vas nõ picatum reponunt: Faciunt.n. ad aliquas antidotos, & ad aliqua cauſtica: ſed venenoſa eſſe dicunt.

De Chrysocolla.

E

Chrysocolla est quasi puluis viridis valde: Cuius optimam dicimus de Armenia, est enim leuis, & sine vlla aspredine, & omnium viridissima: sequens est Macedonica: postq; Cypria, ærugini similis. Verum omnis chrysocolla vires habet acriter stypticas. Vnde & collyrijs ad lachrymam facientibus miscetur: & in cerotis posita carnes luxuriantes stringit.

De Calisiua.

Calisiua fit de lapide, qui affectatim vritur: & est viscidissima, quæ est recens, & non mundata. Mittitur autem in emplastris & in causticis, est enim & ipsa caustica, & vires habet acerrimas

De Coriandro.

Coriandrum notissimum est. Huius ergo succus viscide refrigerat & stringit: propter quod ad ignem sacrum proprie facit, sed & ipsa folia trita & imposita. Item semen eius tritum & potatum cum oleo lumbricos occidit.

De Cymino.

Cyminum viribus præcipuis præditum videtur Æthiopicum: sequens Afrum. Verum omne cyminum leuiter laxat, & calefacere potest: & sic inflationibus, & tortionibus prodest: & visci de dolorem placat: & si bibatur, pallorem facit. F

De Chamæleonte.

Chamæleon herba est non vna specie. Inuenitur autem nigra & albida. Verum albida, est quæ folia habet circa suam radicem in terra diffusa, varia, densa, aspera, quasi spinosa: & in medio velut surculum acutum stantem: florem purpurem, desum, & minutum, qui & albescit: semen quasi anethum: radicem albam, & vastam, mollem, grauiter redolentem, gustu subdulcem: Quę cum passione vrinam mouet, & hydropicos siccat, & lumbricos occidit. Nigra deinde quæ est, folia habet tenuiora, & pauciora, & subrubicunda: thyrsulum oblongum, crassitudine digiti, & ipsum rufum: in quo summo cumulum, & florem spinosum, hyacinthino colore: radicem vastam, & nigram, vel variam, spissam, subrufam, & submordentem, sicut asseritur: Quę facit ad maligna vlcera, quæ græce cacoethe dicuntur. Item maculas & lentigines cum alijs rebus commista tollit. Vtranque tamen quibusdam locis circa folia sua dicunt viscum emittere.

De Cardamomo.

Cardamomum semen est, quod nascitur in Arabia, & in alijs locis. Est optimum, quod est flauum, plenum, graue, durum, & quasi lentum, & non rugosum, & totum conclusum, & si frangatur puluerosum, gustu subamarum, excalfaciens, odore graue. Vires habet acres, & excalfactorias, relaxātes: vnde tortiones & inflationes ventris sedat, & vrinam & menstrua prouocat, & partum expellit, & ad tussem veterem facit. G

De Chamæmelo.

Chamęmelus herba est omnibus nota: Cuius virtus & efficacia est cū suauitate calefactoria, & cum omni dulcedine temperata, & sudorem prouocans.

De Calamo Aromatico.

Calamus aromaticus est, qui in India crescit, & subrufus, & nodosus maxime, & quasi araneas habens, & qui frangitur in plura frusta sicca & minuta, & odore suaui, fructu & viribus stypticis, & glutinosis, acris & excalfaciens. Reprobamus autem, qui aut exalbidus est, aut nigricans, & nodos raros & paucos habens.

De Chamædry.

Chamædrys herba est oblōga: cuius folia sunt simillima quercus sed minora, gustu amara, thyrsulum & florem ex parte rubicundum habens & pusillum: nascitur in locis asperis. Vires habet acres, & relaxantes: propter quod ad tussim veterem facit, & menstrua & vrinam prouocat, sed & partum expellit, & hydropicis prodest. H

De Casia.

Casia cum plures habeat species, & aliquibus locis colligatur, Optima est, quę in Arabia inuenitur: est enim aspectu grauissima, colore rufo, tenuis, leuis, longa fistula maiori, ad tactum leuissima. Hæc igitur ipsa certis est cum virgulis, quæ sibi crescunt tenues & oblongæ: quarum cortex tempore certo à virgulis suis recedit, & quasi tribulus adducitur, prout dracones squammis suis se exuere dicuntur. Verum omnis casia fistula vires habet acriter calfacientes & stringentes: vnde ad omnia vitia thoracis facit: & in antidotis mittitur, aliquando pro se, aliquādo pro cinnamo duplicatis ponderibus eius.

De Chifien.

Chifien est quasi suffimenti genus. Quod ex his rebus conficit, calamo aromatico, cinere aspalathi, myrrha, primo cypero, iuniperis veteribus, & nuce elapidata: puluerizari quę possunt, tunduntur, & cribrātur: & siccum reliquum in vino maceratur vna die: deinde aspalathum comburitur, & læuigatum aspergitur: & tunc mel decoctum admiscetur: & sic omnia in vnum diligenter commouentur: & in vase fictili reponuntur. Hæc antiqui, qui eis vtebantur. Medici quoque illud in aliquas compositiones mittunt. Potest autem acriter & efficaciter relaxare.

A *De Cinnamo.*

Cinnamum sunt quasi ramuli & virgulæ, quæ ab vna radice plures excrescunt rectæ, & minutæ, & non adeo longæ, & colore subrufæ, & extenso cortice, non rugoso, qui cortex vngue non facile abraditur: nodulos plures & interualla habet, & in medio leues: & si frangantur, quasi puluerem emittunt: odore oīa vincentes: ferè.n. hæc maxima probatio cinnami est, q̄ est omniū rerum odoratissimum. Gustu vero & viribus est acre, & excalfactorium: & extēsos stringit, & submordet: propter quod in multas compositiones mittitur: tamen in antidotis preciosum est valde.

De Cucumere Erratico.

Cucumer erraticus nascitur maxime in locis sabulosis: & est per omnia dulci cucumeri similis, sed pilosior idest asperior, & multo breuior & minor: radicem habet quidem vastam: Quæ læuigata, & pro fomento imposita, ad dolorem vel durities neruorum, & ad podagras facit: & siccata, & rasa, & cribrata, omnia mala de corpore tollit.

De Conyza.

Conyza est omnibus nota: Cuius folia præ acrimonia sua viperas & serpētes fugāt, & ad morsus earum faciunt: sed & vuluæ longinqua vicia remediant.

B *De Colchico.*

Colchicon vel ephemerum hanc ipsam herbam aliqui bulbum erraticum dicunt: effert autem florem album, deinde emittit quasi bulbi fructum in thyrsulo rubrū: radicem subrufam, & nigricantem, intrinsecus albam & mollem, dulcem, lacte plenam: Quæ dicitur vicem fungi strangulatoris facere: & ferro præcisos sanare linita.

De Clematide, vel Vite Alba.

Clematis, hanc aliqui vitem albam dicunt, flexibilem, subrufam, & quasi circunflexam: folia habet acria & exulcerantia: fructum vuæ similem. Phlegma deorsum deducit & purgat.

De Cnico.

Cnicum thyrsos habet bene longos, spinosos, capitella & folia habentes oblonga, aspera, & vitiosa, & ipsa spinosa: florem quasi croceum: semen oblongum, & quasi angulosum, rubrum, & album: Quod totum ventrem purgat, & phlegma, & choleram deponit. Sed moderate tūditur semen eius: & expresso succo eius, datoq; in ptissana, aut in iure pulli, alumē, vel anisum, vel amygdalas miscent: & faciunt dysentericis magnum adiutorium drachmę sex.

De Corallo.

C Corallus est colore rubro, quasi arbustum. Vires aūt habet stypticas: vnde sanguinē excreantibus mire pficit.

De Cuculo, i. Vua Lupina.

Cuculus grece cinenon dicitur, alij strychnon vocant: & est herba facile nota. Nascitur in hortis: ramos habet plures & diffusos, folia autem maiora & latiora: quæ facit grana rotunda & viridia primum, similia quasi granis vuæ: deinde quando maturuerint, nigra efficiuntur: & dicitur vua lupina. Vires igitur habet stringentes, & bene refrigerantes.

De Cano.

Canum optimum habet, quod validissimū est, & est cœruleū. Inuenit.n. in metallis, in quibus conflat, & quibusdā littoribus maris. Vires hēt, verum acriter stringentes, & quodā mō causticas.

De Cornu Cerui.

Cornu ceruinum Vires habet stringētes: vnde ad oē profluuium facit. Sed & limatur, & radit, & in ouo in potum datur, & lumbricos expellit. Item si suffumigatur, viperas, & serpentes fugat.

De Coagulo.

Coagulū oē stringere & glutinare pōt: vnde ad oē profluuiū, aptissimum & vtilissimū habet.

DE DICTAMNO

D Dictamnum herba est mollis, quæ quasi ramos emittit rotundos, & oblongos, nodulos copiosos habentes: circa quos foliola excrescunt similia menthæ, sed exalbidiora, & angustiora: & in summis ramulis flosculum roseum: & in hoc ipso veluti semen nigrum, & similiastrum: odore penè artemisiæ, sed suauiore, & gustu exlento excalfacit cum amaritudine. Vires habet excalfacientes, & leuiter stringentes. Et proprie tamen vrinam & menstrua prouocat: sed & fœtum mortuum expellit: & odore suo viperam & serpentes occidit.

De Diphrige.

Diphriges est veluti fęx, quę à cupro vero crescit: quod subinde calefacit: quod similiter vt calx viua vritur: quodq; primum in Sole siccat, deinde coquitur. Potest igitur viscidissime stringere, & in modum niuis refrigerare: vnde optimum dicimus, quod gustu validissime stypticum est, & similiter vt alumen exiccat.

De Dryopteride.

Dryopteris filix est, quæ in arbore crescit: quod Græci polypodium vocant: Per omnia iridi terrestri, & specie similis, & efficacia.

De Dauco.

Daucum optimum est creticum. Hoc igitur radiculam habet oblōgā, crassitudine digiti: thyr-

ſulum eadem longitudine: in quo ſummo floſculum exalbidum, & in medio ſemen, quaſi piloſum, magnitudine milij. Eſt & aliud, cuius ſemen oblongum videtur, & cymino ſimile. Tertiũ vero, quod cymulam habet quaſi coriandri. Verum oẽ daucum vires habet acres, & excalfactorias: ſic protinus ad guſtum linguam remordet, & excalfacit. Vrinam quoq; & menſtrua prouocat: & partum deijcit: & ad tuſſem veterem, & ad omnia vitia thoracis, quæcunq; fuerint, idonee facit. E

De Dorycnio.

Dorycnium, & alicacabum aliqui dicunt. Folia habet colore ſimilia oliuæ, ſed longiora, & aſpera: florem habet album: & ſemen quaſi orobi, & in folliculos: Quod aliqui quaſi amatorium deſcribunt. Verum tota herba venenoſa eſt.

De Cridrio.

Cridrium radicula eſt plerunque puſilli digiti: colore humaceo, ideſt terreo maxime penitus. Cuius eligimus, quæ eſt ſicca, & ſpiſſa, non vermiculoſa, guſtu excalfaciens. Vires habet acriter relaxantes: & maxime ad oculorum claritatem facit.

DE EVPHORBIO

EVphorbium eſt lachryma arboris, quæ in Mauritania naſcitur, & vt aliqui volunt, & in partibus Italiæ, quæ Galliæ adiacent. Optimum eſt ergo euphorbiũ, quod eſt recẽs, ſubalbidum, F & guttulis ſuis aſſimile minuto thuri, guſtu exlento linguam vehementer mordens & excalfaciens. Poteſt autem purgando humores ſtringere, & calefacere aquaticos humores, prout ſinapi Alexandrinum, quod eſt minus acutum & igneum. Hydropicis maxime datur, & colicis omnibus, qui frigidi ſunt. Ventres autem cholericos turbat: & ſitim grauem facit, quia nimis exiccat. Commiſcebis autem ei petroſelinum, aut aniſum, aut cyminum.

De Ebeno.

Ebenum genus ligni, quod in Æthiopia naſcitur: Cuius optimũ eſt, quod eſt nigrũ, & æqualiter læue, ſimile ſua lenitudine cõruo. Eſt.n. aliud in India, quod aliqua in ſe adiectitia habet ſubrufa: verum melius eſt ad vſum medicinalem, quod prius diximus. Vires autem habet ad guſtum acres, & aliquatenus ſtypticas: vnde ſcobes illius in collyrijs miſcentur, & ad vulnera polyhęma. *Al. cornu.

De Ebca ſeu Oliuæ Lachryma.

Ebeãs drachi, oliuæ lachryma eſt, & gummi aſſimilatur: & ſiĺr ab ipſa matrice oliuæ manat: & maxime in Æthiopia inuenitur. Cuius eſt optimũ, quod eſt recẽs, mundum, pingue, ruſum, guſtu ſubmordens. Vires autem habet vehementer excalfactorias, & ad oculorum caliginem facit.

De Elaterio. G

Elaterium ſuccus eſt erratici cucumeris: quod hac ratione conficitur: Collectis quã pluribus cucumeribus prius, q̃ in plenam maturitatem veniant, hos ipſos oẽs admordemus: & in colum mittimus, ſuppoſito alio vaſe, quod ſuccum excipiat illorum: & ſic maxime illos ſupprimimus, vt non ſolum humorem exprimamus, ſed etiam ipſius cucumeris quicquid eſt carnoſum: deinde ſi fieri poteſt ſiccamus in patella fictili, nimiſq; probatum delimpidamus. Siquid aquoſum eſt ſupnatat: & quod eſt admodum quaſi fęculentum, in mortario læuigamus, & in paſtillos redigimus. Aliqui etiam aquam miſcent aut pluuialem, aut marinam, & rurſus delimpidant: deinceps cætera ſimiliter faciunt. Verum optimum eſt elaterium Ciruzaicum, hoc enim eſt candidiſſimum, & leuiſſimum, & maximam habet amaritudinem, & guſtu aliquatenus excalfacit, & ſaliuam euocat in modum veratri. Quod autem eſt quaſi pallidum, vel fuſcum, & aſperũ, & graue, peius eſt. Vires quoque habet ſimiles elleboro, vel etiam vaſtiores. Totum enim corpus promouet: ſic & ventrem, & viſcera depurgat, & vomitum ſuſcitat: & ſi plus modo ſumatur, venenum eſſe dicit̃. Sed & adulteratur amylo, propter candorem, & leuitatem: Item cinere polinæ: Item farina orobi, vel ſucco ipſius radicis. Hæc tamen intelliguntur eo, quod amaritudinis, & candoris, quod diximus aliquid amittat, & aliquid grauitudinis aſſumat, nec ad guſtum ſic excalfacit. H

De Erificio.

Erificium herba eſt, quæ in ſummis montibus inuenitur: quæ folia habet ſimilia apio, & thyrſulum oblongum: in cuius ſummo floſculum, quaſi violaceum habet, & ſemen in medio: radicẽ quoque ad magnitudinem & valetudinem in ſpecie cæpæ oblongæ, & veluti ad vnum extuatæ: habetq; radices alias, quæ ſic radiculas minutas è lateribus emittũt nigro cortice clauſas. Hæc ipſa viribus eſt aconito ſimilis & thapſiæ. Proprio guſtu omnes illas probare deuita. *Al. eleuatę.

De Helenio.

Heleniõ herba eſt omnibus nota, nam & in hortis naſcitur, & eſt aſſimilis lapathio: folia habet aſperiora & latiora: habet thyrſulum alium, in cuius ſummo flos eſt aureus: aliqui ſine thyrſulo deſcribunt: radicem habet bene olẽtem, vaſtam, ſubruſam, amaram. Huiuſmodi igitur folia ex vino cocta, & impoſita renibus, coxioſos emundant. Item ſuccus florum cum ruta tuſſientibus & ruptis prodeſt. Vrinam quoque & menſtrua prouocat, & partum expellit.

De Eruca.

Eruca omnibus eſt nota. Et habet vires excalfactorias, & diureticas: & coitum per ſuam virtutem ad venas portitat.

A *De Edera.*

Edera nascit in diuersis arboribus, parietibus vel petris, & terra: est oibus nota. Huius trita folia dysenterias remediant. Itē trita & pro fomento ēt posita, ad cōbusta, & vulnera cācerosa faciūt.

De Elelisphaco.

Elelisphacos herba exalbida, vasta, & oblonga: virgam habet vastam, & quadratā: folia aliquatenus aspera, odore non insuaui: fructus in summis ramis quasi ormini syluani: nascitur locis asperis. Potest autem acriter stringere: propter quod ad dysentericos facit: & succus foliorū eius denigrat, & vrinam prouocat.

De Epithymo.

Epithymum est flos herbæ assimilis setę, subuiridis, & nauseosus: Qui ventrem tēperat, & vomitum facit. Nam verus epithymi flos exalbidus est, & asper: & plurimū in Pāphilia inuenitur. Choleram nigrā soluit tritū drach. vi, aut cū vino dulci, aut cū melicrato, miscendo & modicum salis: & his dabis quibus pręcordia ab inflatione vexantur, & hepaticis, & qui suspirium patiunt.

De Erpyllo vel Serpyllo.

Erpyllum herba est, quæ in hortis seritur, & in campis saudis & petrosis crescit. Iacens veluti B repens ramulis, et oblongis, foliolis densis, pusillis: odore suaui in modum sampsuchi: flosculum habens in summo rubicundum: inuenitur aliquando & stans. Potest igitur vrinam & menstrua prouocare. Et in fomentationibus capitis phreniticorum, & lethargicorum aliqui illo vtuntur.

De Erythrodano.

Erythrodanum ramulos habet tenues, & quasi nodosos: folia ex interuallo, & iuxta singula veluti stellulas: fructum rotūdum, viride, deinde rubicundū, & ad maturitatē nigrū: radiculā tenuē, pusillam, rubicundam, diureticā: Cuius vsus ad eadē proficit, ad quę alias diureticas herbas facere diximus. Latos ramulos habet vi vel vij tenues, & oblōgos: folia quasi ex se pilosa, & styptica: vnde fronti imposita lachrymā oculorū stringit: & cocta deinde & manducata ad dysentericos facit.

De Ebulo & Sabuco.

Ebulus & sabucus videntur quasi magnitudinem, & folia, & florem, & grana similia habere: & ferè easdem habere vires. Proprie tamen ebuli radix hydropicos & inanit, & purgat: sed & ipsa folia cocta & manducata, ventris sunt purgatiua.

De Erice.

Erice adsimilis hiricæ, sed multo breuior est, & acris valde: Propter quod & comula illius ser- C pentes, & viperas fugat.

DE FICV

Ficus fructus est arboris eiusdem vocabuli: Quæ nimium comestæ stomachū cōburūt, ventrē deponunt, feruores nutriunt, sudorem prouocāt, sitim prohibent. Siccæ vero, quæ caricæ vocantur, stomacho vtiles sunt, sitim operantur, & ventrem stringunt: faucibus, arterijs, renibus, & vesicæ vtiliter prosunt: & eos, qui spiritum tarde recipiunt, iuuant: illos etiam, qui de longa ægritudine colore pallidi vidētur, meliorant: hydropicis prosunt: thoracis sordiciē purgant. Decoctæ vero cū hyssopo & careno, potui ieiuno datæ, tussibus antiquis prosunt, & pulmonū vitia mundant. Cum aqua vero mulsa decoctæ, arterijs, & tonsillis tumentibus optimū gargarismū est. Duricies, & parotidas, & feruores soluunt sicut iris, & intra decoctæ imponantur. Crudę quoq; similiter, nitro & sale permisto, duricies, & vulnerum rheumatismum emendant. In aceto coquant, & cum eodem succo permistæ coquantur, & imponantur: Impetigini & maculis vtiles sunt.

De Fœniculo.

Fœniculū est oibus notū: De cuius radicibus contusis in pila lignea, vt betæ succus exprimit: Idoneus est ad multa medicinalia: & maxime ad vitia oculorū pmitur. Sīr & de semine & de ra- D mis illius adhuc viridibus. Verū optimus est succus, qui de radicibus fit: leniter .n. calefacit, & remollit.

De Folio.

Folium folia sunt herbulæ, quæ in India nascitur locis humidissimis, & paludibus: colliguntur aūt hæc ipsa folia in aqua supernatantia. Verum est optimū, qđ pilosum & hastile est, notissimū, & integrū leue, exalbidū viscide, suauiter redolēs in modum spicæ, & eundē odorē diu multumq; seruans, gustu subamarum. Potest autem vires habere similes, quas spicam habere diximus.

De Fæcula.

Fæcula fæx est vini vel aceti, quæ coquitur & reponitur: Cuius est efficacissima, quæ est recentissima. Mittitur autem in caustica.

De Filice.

Filix herba est sine flore, sine fructu: ramulos habens longos, vastos, patulos, diffusos, & in specie alarum et pinnarum adapertos: vasta, extrinsecus nigra, penitus viridis: nascitur maxime in locis petrosis. Vires habet acres, & relaxantes, & aliquantulum ventrem mollientes: & proprie tineas, & lumbricos expellit ex mulsa aqua potata.

De Phu.

Phu herbæ genus est, quæ in Ponto nascitur, quæq; habet folia similia apij syluatici, thyrsum

rufum, mollem, cauum, leuem, ex interuallo nodos habentem: & flores maiores, q̃ narcissi, cum ali E quo pallore purpurascentes: radiculam subrufam, vastitudine pusilli digiti, ex qua aliæ excrescũt minores in se implicatæ: Quæ tota radix vires habet excalfactorias, & diureticas.

De Fimo.

Fimus omnis efficacissime tumorem lenit, & veteres durities remollit. Item podagricos in accessionibus mitigat. Caninus fimus albus, tritus, cum melle impositus, & tumores & vulnera delicate mundat. Asininus autem cum aceto tritus, vel succus eiusdem, dentium dolorem tollit.

De Felle.

Fel omne vires habet acres & thermanticas: vnde potest omnem sordem de corpore abluere et abstergere. Item caligines, & cicatrices oculorum eximit.

DE GLAVCIO

Glaucium succus est herbę eiusdem nõis, humilis, et foliosæ: cuius folia similia sunt papaueri: nascitur autem locis planis & humidis. Hęc ipsa folia siccãt, & calido cinere opprimũt, vt sic succũ remittãt. Alij hanc herbam tantũmodo in olla noua addũt: & sic ollam luto vndiq; circũliniũt, & in furnum feruentem mittunt: & sic folijs maceratis succum eorum exprimunt, & siccatũ in Sole, in pastillos redigunt. Alij ex aqua dulci coquunt, quousq; aqua croci colorem habeat: & F tũc colant, & sic siccant. Est autem optimũ glauciũ, quod recẽtissimũ, & tinctũ croci colore, quasi similiter inficiens croco mundo, odore graui & defrũstrato, gustu amaro. Vires autem hẽt stypticas: vnde resolutum in aqua, & inunctum prius, impetus lippitudinis, & lachrymas stringit.

De Galbano.

Galbanum est lachryma naturaliter manans ex arbuscula assimili ferulæ, quæ in Media nascitur: Cuius lachrymam eligimus, quę est mundissima & similis ammoniaco, non vda, nec dura, & q̃ minime astulosa. Cuius vires hoc præstant, quod & ammoniacum.

De Git.

Git herba est, quæ in segetibus crescit, habens semen nigrum, & minutum, & odore nõ insuaui, pluribus notum. Hęc igitur relaxare & calefacere potest. Si potetur, menstrua et vrinam prouocat, & lumbricos expellit. Imposita tumores, & durities soluit.

De Galla.

Galla est quasi nux parua, vel malũ arboris assimilis quercus: quarũ sunt aliquæ pcussæ: aliquę integræ, & extrinsecus asperę, q̃ ipsę sunt viscidiores. Verũ oĩs galla vehemẽter stringit. Eligimus tñ q̃ sunt nigriores, integrę, grauiores, & quodã mõ pleniores, quas Gręci cicidas appellant. G

De Fœnogræco.

Fœnumgræcum est omnibus notum. Vires autem habet leniter relaxãtes: vnde ad omnem rigorem, & tumorem idonee facit.

De Glycyrrhiza.

Glycyrrhiza herba est, quæ folia habet actu pinguia & gummosa circa virgulas oblongas, & flosculum quasi hyacinthi, fructiculum magnitudine similem pilulis: plantæ radices quasi buxeo colore oblongas, & in oẽm partem diffusas, in modũ viticularũ, ad gustum dulces: ex quibus succus coquitur similis glaucio: Nam habent vires suauiter relaxantes, & cũ dulcedine exhumectantes. Nascitur autem locis glareosis, & in campis. Vnde & sitim sedant, & renum & vesicæ dolorẽ mitigant, prouocant enim vrinam & menstrua: & omnem tumorem tunsæ & impositæ placant.

De Gentiana.

Gentiana herba est assimilis coctæ lactucæ: folia quidem in gyro habet incisa in specie serræ: & thyrsum oblongum, crassitudine digiti, cauum, mollem, ab imo rubicundum: semen in foliolis: radicem longam, similem aristolochiæ, sed nigriorem & lentiorem corticem: hæc igitur gustu est amarissima: Et habet vires acres, et excalfactorias, & relaxantes: & acrimonia, & amaritudine sua H potest partum expellere: & omnem serpentem fugare: & aduersus venenosa prodesse.

De Gladiolo.

Gladiolum omnes nouerũt. Huius igitur radix potata ex vino, & ad venerea percitat, & menstrua prouocat. Item trita, & in modum fomẽti posita, surculos, & spinas de corpore extrahit: etenim durities dissoluit, & euaporat.

De Ge seu Terra Samia.

Terra samia terra est naturalis, & genus cretæ: Cuius optimã iudicamus, quæ est leuissima, candidissima, mollis, & fragilis, & quæ solaria oblonga hẽt, & linguæ applicata vehementer adhæret: huiusmodi quoq; est, quã florẽ asterẽ appellamus. Facit aũt terra samia ad ea, quæ instãtius stringere volumus: sic & cœliacis, & dysentericis, & ad omne profluuiũ fortiter prodesse obseruatur.

De Gypso.

Gypsum lapidis genus est, simile vitro: Cuius optimum est, quod venas habet latas, lucẽtesq;: & hac ratione paratur: In clibano missum, vt calx candidum fit. Vires habet, quas & terra samia, & amplius stypticas, & refrigerantes fortiter: vnde illinitum fronti, sanguinis fluxum restringit: potatus vero, & dysentericis & cœliacis omne profluuium sistit.

A *De Ge seu Terra, Ampelitide.*

Terra ampelitis, terra est et genus cretæ, colore nigra: Cuius optimam dicimus quæ est nigerrima, splendida, leuis, et q̃ ab humore cito resoluitur, Stringens valde, & denigrans: propter quod capillos inficit. Sed & in calliblephara mittitur.

De Ge seu Terra, Erethria.

Terra erethria gleba est rubicunda: Cuius est optima quæ sine sabulo est & sine lapillis. Vires habet valde stringentes, & efficacius q̃ terra samia.

De Ge seu Terra, Chia.

Terra chia gleba est alba & lata, non valde candida: aufertur aliquando & in patellis rotundis aut quadratis: & ipsa efficaciter Stringens. Sed & cutem purgat, & extenuat, & splendidam facit.

De Ge seu Terra, Selinusia.

Terra selinusia vires habet quas & terra chia. Et est optima quæ est lucens, candidissima, splendens, & quæ ab humore cito remadet.

De Ge seu Terra, Melina.

Terra melina est colore spodij, & dura valde: ad gustum sapore aluminis, & linguã exiccat. Eli
B gimus autem quæ est melior, & recens, & quæ ab humore cito resoluitur, nec in se quicquam lapidositatis habet. Hanc autem probationem in omni creta desideramus. Et hæc quoq; prioribus illis similiter proficit.

De Ge seu Terra, Cimolia.

Terra cimolia est aliqua candida, et spissa, & purpurea, velut pinguis. Et melior videtur & ad tactum frigida. Valde quoq; illinitur ad ignem sacrum & combusta, pustulas enim fieri prohibet.

DE HERBO

Herbum nascitur in lenticula: quod & serit: & aliud pallidum, aliud subrufum. Vires habet acres, & diureticas valde. Et si comedat extra rõnem, caput grauat, ventrẽ soluit, p̃ vrinã sanguinem educit. Boues saginat, si decoctum det. Fit aũt farina de illis quę albiora sunt, ita vt si aqua parum aspergant, & in patellis assentur, corium dimittant, & sic tundant, & tenuissime cribellentur. Ventrem vtiliter laxant, vrinam mouent, & colores malos emendant, ad mensuram trium cochleariorum cũ melle vel vino data. Vulnera quoq; similiter cum melle optime purgat et implet: lentigines vel maculas tollit, duriciem mammillarum soluit, carbunculos etiam malignos sanat, & contra canis & viperæ morsum vtiliter imponitur: cum aceto vero acceptum vrinam mouet, tor-
C tionibus prodest. Aqua vero vbi cocta fuerint, pruritum prohibet, si totum corpus inde lauetur.

De Herba Sauina.

Herba sauina omnibus nota, est inter Vires acres & excalfactorias: propter quod et in vino potata partum expellit, & super vrinam sanguinem inducit.

De Hasceg.

Hasceg, id est minium species habet duas. Est enim vnum lene, & plus venustum & valde cęruleum: quod inueniri solet †circa primitiam,} & quasi radiculas foliorum calamorum, qui in India* nascuntur. Est & aliud, quod maxime in Italia fit, quando †purpura tingitur:} nam quod est spumosum, & quasi supernatat, & lateribus vasorum illorum adhæret, colligitur: & cum ipsa argyritide terra mistum in similitudine digitorum formatur, vel in pilulas siccatur: Cuius est optimum quod vehementissime cæruleo colore fulget æqualiter, & fragile. Potest igitur siccare & refrigerare: vnde locis turgentibus & distensis impositum cito emollit, & quasi rugulas facit.

† Al. iuxta mineram.
* Al. Libya
† Al. sulfur viri

De Hustolige.

Hustolex est quasi collyrij genus subcæruleum: quod confringitur aliquatenus. Huius ipsius sunt genera duo: est enim, quod foditur & in terra inuenitur: est, quod potius præparatur ratione
D tali: Mortarium est cupreum cum pistillo, & sic læuigatur alumen liquidum, & sal vel nitrum eisdem ponderibus, ex aceto acerrimo (alij & aceti lutei vetustissimi duas partes commiscent) & hæc læuigant æstibus maximis & in Sole calidissimo, vsq; quo spissitudinem aliquam accipiat, & colorem cæruleum: deinde fingitur velut collyrium. Aliqui ex vrina infantis masculi hoc faciunt: & fit aurificibus idoneum valde ad aurum glutinandum. Vires autem habet viscide stringentes valde, & nimis cum magna exasperatione.

DE IRIDE

Iris ad similitudinem iridis, quam in cœlo videmus, dicit et hęc cognominata: quo modo enim illa plures & dissimiles habet colores, sic & hæc varios & differentes emittit flores, aliqui enim purpurei sunt, aliqui violacei: verum folia sunt similia gladioli, sed maiora & latiora & pinguiora, ramuli quoq; ipsi: similiter radiculæ nodosæ & duræ, suauiter olentes in modum violæ: Quarum optima est iris Illyrica & Macedonica: est enim spississima, & breuis, & non fragilis, & subrufa, odore suauissima, & gustu linguam viscide excalefacit, & dum tunditur sternutare facit. Ab istis Africana laudatur: quæ est colore candidior, & gustu amara. Verum si tempore relinquantur & quasi senescant, fiunt quidem vermiculosæ, sed odore suauiores. Possunt igitur excalfacere leniter, & vulnera concaua replere.

De Ibisco.

Ibiscus genus est herbæ similis erraticæ maluæ, omnibus notum: Cuius radix & tota quidem herba lenit: & efficaciter omnem duritiem & rigorem mollire & relaxare potest. E

De Iunipero.

Iuniperum fructus arbusculę rubicundus & dulcis, omnibus notus: Cuius vires sunt excalefactoriæ, & diureticæ, & ad digestionem facientes.

De Ichthyocolla.

Ichthyocolla est aliqua quæ conficitur coctis ex aqua corticibus quorūdam piscium: est aliqua quæ ventriculus videtur esse piscis: quæ in Ponto nascitur. Verum omnis ichthyocolla stringere potest: vnde & cutem extendit, & splendidam facit.

De Inanthe idest Floribus Labruscæ.

* Inanthe, flores sunt vitis syluaticæ, qui solstitio colliguntur, Idus viij: nam qui ante hunc diem vel post eum flos colligitur, infirmus est. Vires autem habet inanthe bene refrigerantes, & stomacho præstantes.

DE CHAMÆPITY.

CHamæpitys species habet tres. Est aūt quæ ramulos emittit oblongos, & curuos in similitudinem anchoræ, & fructiculum, tenuem comulam, flores tenues & aureo colore, semen nigrū & odore plenum. Est & alia, quæ masculus dicitur, quæ folia habet tenuiora, & quasi pilosa, thyrsulum asperum, tenuem, molliculum, & subaureo colore: semen & ipsum pinum redolens. Est & tertia, quæ quasi in terra serpit, folia habens similia cardis, sed quasi pinguiora, veluti pilosa: flosculum aurei coloris: & ipsa similiter olens prioribus. Verum oēs vires, habent acres & diureticas. F

De Chamædaphne.

Chamædaphne folia habet quasi laurus, sed leuiora, tenuiora, & in extremo spinosa: fructum in ipsis folijs rotundum, & subrufum, & diureticum.

De Chamælea.

Chamælea ramulos habet oblongos: folia fortiora ꝗ lapathij, in speciem quasi folijs oliuæ, dēsa, & tenuiora, & spinosa, & gustu mordentia. Tota herba ventrem purgat tepida attractione.

DE LEPIDE IDEST SQVAMA.

LEpis colligitur quando massæ cupreæ diu multumq; in igne calefactæ & in aceto luteo extinctæ super incudem atteruntur, vt lamulę & veluti spumellę decidant. Has igitur colligimus: & Græco nomine lepidas appellamus: Quæ & ipsæ viscide stringere possunt. Eligimus autem quæ sunt vastissimæ, & colore subrufæ. G

De Lycio.

Lycium succus est arbusculæ pusillæ & spinosæ: Cuius grana, & folia, & radices in vnum ex aqua dulci coquuntur: & diebus admodum quinq; relinquuntur: & iterum coquuntur, donec fæcis habeant crassitudinem: & sic in vascula defunditur: maxime Ponticum tale est. Aliqui diutius coquunt sic, vt in glebam redigant. Verum est optimum lycium radicum: hæc enim gleba est extrinsecus nigricans, & intrinsecus subrufa, & assimilis aloę, gustum habens amarum, & stypticum. Vnde adulteratur amurca, & absinthij succo.

De Lasere.

Laser lachryma est herbæ, quæ silphium appellatur: quæ in multis locis in speciem & magnitudinem ferulę crescit, folia circa se habens maiora ꝗ apij, semen simile. Optimū est ergo laser quod Cyrenaicum dicitur: hoc enim subrufum est, & perlucidum, & intus exalbidum, odore viscidum, & ab humore cito resoluitur, & ad gustum confestim humorem prouocat. Vires autē habet acerrimas: vnde cum magnis vexationibus excalfacit.

De Lybistico. H

Libysticū semē est herbæ eiusdē vocabuli, acre, Vtile stomacho, & excalefactorium, & ad digestionē valde vtile: pp quod ad inflationis potū facit: & in antidotis, quæ colicis prosunt, admiscet.

De Lauro.

Laurus omnibus nota arbor est: fructus illius est, quem baccam lauri appellamus: Quæ bacca & tota arbor vires habet acriter calefacientes, euaporantes, & relaxantes. Lixiuium eius in caustica mittitur, & est ad vsum medicinæ efficacissimum. Quod est ex cinere quæ de quercu fit, non solum hominibus prodest, sed & pecoribus: multis enim causis necessarium est in vulneribus. Sed & interioribus partibus vt potio datur, habet enim propriam rationem: quibus vero causis detur demonstrabo: Pecora quibus pulmo tensione vexatur, & quibus venenata aliqua res per cibum obrepserit, ex hac ratione liberantur. Hac ratione multum & vulneribus prestat.

De Lixiuia.

Lixiuia Vires habet stypticas & acres: inurit.n.& exulnerando instaurat: humectantia vulnera extaurando & exulnerando siccat: ideo vix coherētia vulnera, & fistulæ, et his similia quæ fuerint, lixiuia calida clysterizantur sepe. Facillime curam medicamēti sententia ad sanitatem perducit. Difficilia ad sanandum vulnera callosa, longo tempore sordida, quæ nullam medicamētorum

virtutem

A virtutem pro longo tpe senserunt, vtile est lixiuia quotidie lauari: ex cuius virtute omnis limus & quecunq; pro vetustate stupida facta sunt auferunt, si quotidie fiat: & post hoc deinde curari oportet sicut ipsa vulnera dictauerunt medicamentis aptis: virtus enim lixiuiæ non sanat, sed ad sanandum vulnera disponit. Hoc idem superius in interioribus fieri partibus dixi. Ex quo cinere lixiuia facta, cui'ue necessaria sit, & qui cinis, & quo teperatus, impositus quid pstet vide. Etenim ex sarmentis cinis, ex cinere lixiuia fit. Dicenda enim est res acris & styptica, cum tam solide curet, sed magis stringat. Sed & ipse cinis in recentia vulnera in profundu positus sanguinem statuit à cursu: Ideoq; oibus pecoribus castratis cinis impositus prodest, oibusq; abscisis. De sarmetis tn oliuæ cinis acerrimus est, & ex nucleo solo acrior est: & ex hoc lixiuia, vulneru cancerata aufert: etenim acriore lixiuia sordida vulnera lauanda sunt. Caprifici cinis omnibus superioribus acrior est.

De Lentisco.

Lentiscus arbuscula est similis myrto: corticem in cyma subrubrum habet, folijs pusillioribus. Virtutis, est stypticæ. Huius folia, aut extremitatem amaram, vel radicis corticem, in aqua vehemeter decoques, quousq; mellis habeat spissitudinem, et sic vteris: facit autem eis qui sanguinem reijciunt. Ex posca frigida dato ʒ v vel vi, & ad fluxum ventris, & ad dysentericos similiter oblatum, B & ad veretri vitia tritum imponito. Fit aut succus de folijs eius vel cymis contusis & expressis, similem in oibus habens virtutem. Aqua, in qua folia eius fuerint decocta, si fracturas freqeter fomentaueris, aiunt celerius solidari. Facit & ad dentes se agitantes: si enim frequentius in ore teneatur, stringuntur. Fit quoq; de semine eius oleum similibus causis necessarium: Capillis cadetibus inunctum prodest, eo q calidam & stypticam habet virtutem. Nascitur vero in Chio insula. Vtile sanguinem reijcietibus & tussibus antiquis in potatione sumptum. Prodest hæmoptoicis cum aqua frigida seu posca: tussientibus in mulsa calida. Est autem stomacho optimum, & ructuosis, & fœtori oris prodest manducatum. Pilos etiam qui iam in oculis nascuntur contrarij acu vel graphio calefacto optime colligat. Gingiuas tumentes impositum emendat & sanat.

De Lenticula.

Lenticula herbæ semen est, quod seritur locis sabulosis, lapillosis, & tostis: Quæ si sæpius fuerit comesta non cocta, inducit caliginem turbando: excoriata vero et decocta in aceto, ventrem stringit. Podagricis cum polline mista pręstat medelam: cum melle autem vulnera purgat et glutinat: in aceto posita cocta & imposita, duritiés & scrofas emollit. Oculorum doloribus vel tumoribus optimum adiutorium est. Si cum cydonio in aqua cœlesti fuerit decocta, & oleo rosaceo admista, C veretri vitia emendat: & si melle adiecto ponatur in succo mali granati, sanat. Et ad vesicas, & ad ignem sacrum, & perniones, simili modo decoctum imponito.

De Lupinis.

Lupinus herbæ fructus est, quæ seritur omnibus prouincijs. Virtus eorum est calida: nutriunt corpus: sunt indigestibiles, et ventrem temperant si cocti manducentur. Aqua vero vbi cocti fuerint cu ruta & pipere, modice potui data spleniticis prodest. Scabiei maculis vel feruoribus apta, optima fomentatio est. Cum aceto vero in modum cataplasmatis impositus, scrofas, vstiones, & malignos humores accipit. Farina vero eorum cum marrubio pari pondere in vmbilico imposita lumbricos expellit. Radix eorum in aqua decocta, & in potu data vrinam mouet.

De Lipsianis.

Lipsiani comesti lupinis minores, sed virtute siles: Tn optimi sunt qui maiores sunt: Na possunt acriter relaxare, & sua amaritudine non solum lumbricos occidere, sed & partum expellere.

De Lapathio.

Lapathium herba est oibus nota: & inuiscatiuum esse dicit. Huius igit radix, & radicis cortex intus, ex aceto vel alumine liquido, omnem maculam à sudore factam infricata in balneo tollit.

D *De Lilio.*

Lilium omnes nouerunt: Cuius vires possunt duritiés neruorum remollire: & ipsa folia cocta et imposita ad combusta proficere: sed & potata, aut ipsum semen mestrua prouocat, partum deijcit, & ad serpentis morsum facit.

De Ladano.

Ladanum hac ratione colligitur: Funiculi ligati circa hederam distrahuntur: et sic quicquid illis glutinosum in modum sordis adheret, abraditur, & in glebulas expansas redigitur. Aliquando etiam genibus & fœminibus caprarum, quæ hedera vescuntur adhærens, hoc ipsum ladanum inuenitur, & similiter abraditur hoc totum. Verum est optimum quod olet, & quod est subuiride, & pingue, & resinosum, sine vllo sabulo: maxime tamen in Cypro colligitur: quod enim à Cilicia vel Arabia affertur, infirmum est. Vires autem habet ladanum acres, & excalfactorias, & relaxantes: propter quod in malagmata & in emplastra mittitur: & ad tussem veterem facit. Item capillos fluentes cum oleo myrtino continet.

De Lonchitide.

Lonchitis folia habet rubicuda, florem nigrum, assimilem personis comœdorum, quorum orificia patent: semen album, oblongum in specie lacearum: radicem quasi dauci, similiter diureticā.

De

De Lathyride. E

Lathyris nascitur circa aquam & ipsa: a qua foliola habentur pusilla rotundula: flosculū exalbidum. Tota herba est acris, diuretica, acuta. Thyrsum habet oblongum, vastitudine digiti, cauum, & in summo quasi ramulos diffusos, folia longa, fructiculum in summis ramis triangularem & penè subrotundum quasi capparis, in quo sunt tria granula rotunda, & interstrata tenui veluti membranula: Quorum septena vel nouena* ventrem viscide purgant, aqua frigida superbibita: quæ choleram rubram & phlegma deponunt.

*Al. octona

De Linozostide vel Mercuriali Herba.

Linozostis folia habet quasi ocimum: thyrsulos binis nodulis & densis & pluribus cauos: fructum fœmina quæ dicitur, habet copiosum, & quasi racemosum: quæ deinde masculus, pusillum, & rotundum, combinatum quasi testiculos, folijs ipsis adhærentem. Verum vtrunq; ventrem soluit, similiter & phlegma & humores calefaciendo deponit: & quasi olus decoctum manducatur, & succus idem & ius bibitur.

De Lapide Hæmatite.

Lapis hæmatites est naturalis qui ab Ægypto, & India, & Hispania affertur: durus est extrinsecus, & lenis, & veluti colore liuidus intus, deinde sanguineus: Cuius maxime idoneū iudicamus F qui tritus in cote ex aliquo humore in modum sanguinis inficitur. Verum potest viscide stringere, & tamen sine magna acrimonia.

De Lapide Schisto.

Lapis schistus colore fusco est, aliqua in se ostendens subrufa, oblongus, & spinas habens directas prout alumen scissum. Hunc quoq; optimum iudicamus, qui & ipse viscide stringere potest.

De Lapide Asio.

Lapis asius in Alexandria tantummodo inuenitur: Cuius est optimus ad vsus medicinæ, qui est colore candidus, fragilis, leuis in modum pumicis, & veluti puluis in manibus insidēs. Effectu autem viscide relaxare potest: aliquid enim salsuginis & nitrosi saporis ostendit. Vnde & corpora quæ in eo sepeliuntur, tempore consumit: quapropter Græci sarcophagon appellant.

De Lapide Pyrite.

Lapis pyrites est purissimus & grauissimus, colore æris: & si ferro percutiať, scintillā & ignem mittit. Vires habet acres, & ad similitudinem cadmiæ, & proprie ad oculorum claritatem.

De Lapide Magnete.

Lapis magnes inuenitur circa littus Oceani, colore cœruleo, qui probatur. Hic quoque ferrum G ad se trahit & tenet. Vires autem & purgatorias habet: propter quod hydropicis in potu datur, et omnem humorem per ventrem eministrat.

De Lapide Gagate.

Lapis gagates colligitur in Lycia, circa ripam fluminis quod Gages appellatur: & est colore niger, & aridus, & quasi latus, leuis valde: Cuius est melior qui ad lucernam accēditur facile, & odorem asphalti habet. Potest autem remissus ex aqua dentes qui agitantur restringere & stabilire.

De Lapide Thracia.

Lapis thracias est niger quasi calculus: nascitur in Scythia in amne quodam, qui Pontus dicitur. Vires easdem habet, quas gagates: & dicitur accendi ab aqua, & extingui ab oleo.

De Lapide Quadrato.

Lapis quadratus in Ægypto inuenitur, & est exalbidus. Vires habet viscidas & stringētes: vnde conceptum vitare dicitur. Inuenitur & in Æthiopia.

De Lapide Phrygio.

Lapis phrygius in Phrygia inuenitur: Cuius melior est qui est pallidior, et aliquatenus grauis. Hic eo ꝙ nimium stringit, & exulcerare solet. H

De Lapide Galactite.

Lapis galactites est quasi cinereus, & dulcis ad gustum, & humorem facit quasi lacteum, leniter stringens: propter quod ad lachrymam oculorum facit.

De Lapide Melitite.

Lapis melitites per omnia priori similis. Sed hic spernitur, ꝙ dulciorem humorem emittit.

De Lapide Morochtho.

Lapis morochthus ī Ægypto inueniť, & est pallidior. Vires habet et ipse efficaciter stringētes.

De Lapide Phlogino.

Lapis phloginus & ipse in Ægypto inuenitur, aureo vel flammeo colore. Illinitus senium facere dicitur.

De Lapide Crystallo.

Lapis crystallus est limpidus, & plucidus colore. Vires habet stringentes, & lac ꝓuocare diciť.

De Lapide Thyite.

Lapis thyites, quē vidimus, in Æthiopia colligitur, colore subuiridis, & ab humore remissus. Habet vires acriter mordentes: propter quod caliginem & cicatrices oculorum extenuat.

A *De Lapide Batrachide.*

Lapis batrachides ab Ægypto affertur, colore ranæ rubræ. Vires habet lenientes & relaxantes.

De Lapide Smiride.

Lapis smiris potest viscide stringere, & penè nimie: propter quod in caustica mittitur.

De Lapide Misye.

Lapis misy prout chalcitis & ipse in Cypro insula inuenitur & in eisdem metallis: similiter & glebula est, & auro refulgens, ac fragilis. Cuius fragmenta sunt super minuta, et in modum sabuli. Optimum autem misy dicimus quod in aginem colorem maxime splendet, & dū læuigatur mollis sentitur, & æqualiter fulget. Qui est idoneus non est pallidus, & ęqualem tractamus, et aqua tantum cito denigratur. Verum effectu videtur exuperare chalcitin.

DE MELLE

MEl succus est roris cœlestis, qui ab apibus colligitur: Cuius sunt genera duo: Vnum quod in cupiliones ab apibus quæ sunt oblongæ colligitur: Aliud est quod sub terra inuenitur, & atticum appellatur, quod variolæ & lanuginosæ & fortiores apes reponunt: & habetur melius ad claritatem faciei & oculorum. Vtriusq; virtus est calida. Solum enim mel quasi compositionē
B in se habet, quia ex multarum flore vel succo herbarum colligitur: propter quod omnibus valetudinibus pro occursu citato prodesse potest. Ideo omnibus antidotis commiscetur: vulnerum sorditiem adhibitus comedit adiuncto sale: illinitur extrinsecus faucibus exiccatis: deducendo humores aperit. Mel solum fastidium tollit, orexin facit, nauseam prohibet: vnde pulmoni & interioribus omnibus per totum leniendo medetur, atq; ea relaxat.

De Myrrha.

Myrrha lachryma est arboris eiusdem nominis, quę maxime in Arabia inuenitur: quęq; aliquo loco incisa, hanc ipsam lachrymam emittit. Est ergo optima myrrha quę est mundissima, & tacta quidem aspera, & arida, & fragilis, & leuis, & glebulis pusillis, extrinsecus vno colore, intrinsecus deinde subrufa, & veluti venulas habens albicantes, odore suaui, gustu amara, & excalfaciens: hęc igitur in montibus inuenitur. Colligitur autem altera myrrha in planis, quæ & ipsa est melior & pinguior: quam exprimere in liquorem solent. Quod est illius quasi liquidissimum, in vascula reponitur, & Græci myrrham stacten appellant. Verum est omnis myrrha styptica, & acris, & excalfactoria. Huius itaq; effectus vehementer commouere potest.

De Mandragora.

C Mandragora herba est pluribus nota: sic & aliqui herbam ipsam apollinarem appellant. Huius ergo succus colligitur, folijs ipsius herbæ penitus & improbe excisis, vt quasi concauus locus earum relinquatur: aut ipsam radicem, prout panacis, aut mala eius vel totam radicem in pila tundunt: & sic omnis illius succus organo exprimitur, quod græce mandragorochylon appellamus. Vires autem habet refrigerantes, & hac ipsa ratione stringentes: sed & grauem marcorem facere potest, vnde & somnifera creditur: compescit autem dolores & vigilias.

De Molybdæna.

Molybdęna est quasi stercus auri & argenti. Est & alia q̃ fodit̃ in Corintho. Verū optima est q̃ est colore quē diximus, nō lapidosa, fragilis, splēdida. Vires quoq; habet assimiles spumæ argenti.

De Malo Granato.

Malum granatum quod græce rhoea dicitur, fructus est arboris eiusdem vocabuli: Qui recēs et maturus manducat̃ sine suo cortice, qui malicorium vel sidia dicit̃: & cum aliqua dulcedine sua vētrem stringit, et stomachum erigit. Magis tñ stringit quod est subacidum: cuius ipsius flos cytinus dicit̃. Vehementissime stypticus is est & efficacissime stringit: vnde dysentericos sanat, & vulnera recentia glutinat. Eadem & cortex illius præstat, quem malicorium diximus nominari.

D *De Medulla.*

Medulla quidem omnis leniter mollire & relaxare durities & tumores potest. Veruntamen efficacissima videtur ceruina, sequenter vitulina, inde caprina numeratur.

De Menta.

Menta herba est, quam omnes nouerunt: Quæ est apta stomacho valde, valde sanguinis abundantiam stringit, & capitis dolorem sedat, item singultus & nimios vomitus reprimit, & conceptum vetare dicitur.

De Mastiche.

Mastiche genus est resinæ, quæ in modum gummi ab abore manat, quæ schinus dicitur: & in Chio insula nascitur, locis asperis & petrosis. Est ergo mastiche aliqua albida: verum optima est quæ cādidissima & perlucida: & quæ, dum maturatur, aliquatenus mollescit. Vires autem habet euaporantes, & cum suaui euaporatione laxātes. Adulteratur resina à cypresso, & à pino: sed ista odore suo deprehenduntur.

De Marrubio.

Marrubium herba est, quæ ramulos emittit oblongos vel minutos tres aut quatuor, circa quos folia mollia, & exalbida, quasi rotunda: flosculum rufum, & assimilem pulegio: nascitur in campis

pis ſaudis & petroſis, & eſt optimum creticum. Vires autem habet acres, & efficaciter relaxantes: E
vnde ſuccus illius cum melle ad tuſſim facit, & in partibus neruoſis optimum eſt.

De Myrta.

Myrta genus eſt herbæ lignoſæ. Duobus generibus eſt, & nigra, & alba: vtraq; eſt oĩbus nota. Vires habet ſtypticas valde: & nigra tñ illa ſtringit potẽtius, vnde & ſanguinem excreantibus remedium eſt, & dyſentericis, & omne profluuium ſtringit. Eius vero nigræ, quæ in montoſis locis naſcitur, grana ſicca vel viridia commanducanda offerunt ijs, qui ſanguinẽ reijciunt, & ũiſcide tædia ſuſtinẽt. Stomacho eſt conueniens: vrinam mouet: & ſcorpionum morſibus prodeſt, ſi imponat, aut potui detur, aut locus qui tactus fuerit ex eadem cataplaſmetur. Et viridis myrta ſimiliter operat. Coctura eius cũ vino miſta capillos tingit. Et ex vino decocta, & in modũ cataplaſmatis impoſita, vulnera ſanat. Cum polline tritici immiſta, tumores oculorum compeſcit, & ęgylopibus vtiliter facit: grana etiam contuſa & expreſſa faciunt: & ideo parũ decoqui expedit, ne aceſcat: & vaſe piceo reſeruatur. Facit aũt contra ebrietatem, & furfures capitis: & vulnera curat, ſi frequẽter inde lauentur: & capillis fluentibus prodeſt. Fit ẽt oleum de folijs eius contuſis, & in oleo diu decoctis, quod in incuruationibus prodeſt: & articulis vel fracturis vtiliter imponitur: ſed & maculas perfricatum emendat: aures prurientes curat, ſed tepefactum immittatur. Ipſa folia trita cũ F
aqua impoſita vulnerum rheumatiſmum ſanant, vel locis fluentibus proſunt, fluxum ventris emẽdant, & ignem ſacrum vel tumores teſtium curant. Sicca autem & cribrata, panaritijs, & locis vrẽtibus proſunt. Commiſta autem folia eius tenuem cum ceroto ignem ſacrum curant. Folia eius trita, penſus piperis medietate, acetum quantum ſufficit, maſculis proſunt.

*Al. veſicæ

De Meu.

*Al. anethi

Meu radiculæ ſunt herbæ aſſimilis aniſi, quæ radices inueniuntur in omnem partem exporrectæ, tenues, oblongæ, ſuauiter olentes, & guſtu linguam excalfacientes: naſcitur maxime in Macedonia. Vires habet ipſa radix relaxãtes: vnde potata omnem rigorem veſicæ, & renum remollit: & inflationes diſſipat. Item vrinam, & menſtrua prouocat.

De Malabathro.

Malabathrum qui putant eſſe folium ſpicæ, falluntur: licet autem ſit ſimilis odore, tñ certe alterius eſt naturæ. Inuenitur autem ſupernatans quibuſdam paludibus in India in ſpecie foliorum, et ſic habetur leuis: lino trahitur & ſiccatur. Eſt ergo optimum, quod eſt recentiſſimum, odoratiſſimum, tenue, integrũ, nigricans, guſtu non ſalſum, ſed potius picem referens. Poteſt autem eadem præſtare, quæ ſpica: & eaſdem vires habet, quas & cætera aromata habere diximus. G

De Marrubiaſtro.

Marrubiaſtrum eſt ſubſimile marrubio, et facile notũ: Cuius vires faciũt ad ſerpentum morſus, & ad ſuſpirioſos. Itẽ ſtrucinas i. ſcrofulas vel hæmorrhoidas cæcas diſſoluit, & mẽſtrua prouocat.

De Millefolio.

Millefolium thyrſum habet ex vna radice mollem, & ſubrufum, & quaſi manu lineatum, folia quaſi fœniculi, Quæ vulnera glutinant, & ſine tumore cuſtodiunt.

De Myrice.

Myrice fructiculum affert mollem, fragilem, & veluti florem, in Ægypto quidem, ſimilem gallæ. Huius igitur ſuccus, & aqua in qua fuerit coctus, pediculos occidit: & culices, & pulices fugat.

De Moro.

Morus arbor eſt ſpinoſa, q̃ affert mora ſimilia rubo, ſed & fortiora, & albidiora: Quę & vẽtrem laxant, & digeſtionẽ faciũt. Succus eorũ cũ melle & careno, vel vino auſtero, pari mẽſura permiſtus, et ad ſpiſſitudinẽ mellis decoctus, ſynãche laborãtes curat. In Sole in vaſe ęneo poſitus vehemẽtior erit: & ideo vulnera & attritiones curat, vel putredines. Sed, vt ſupra dictũ eſt, ſynanchen cũ tumore veniẽtẽ emẽdat. Si cũ alumine ſciſſo vel galla, croco, & pauco myrrhæ, cõmiſceat, non H
ſolũ his rebus prodeſt, ſed et vitia oris abſtergit. Cortex radicũ eius in aqua decocta, in potione data, ventrẽ ſoluit, & lumbricos eijcit. Folia eius quoq; trita & impoſita, in igne combuſtum ſanant.

De Moris Syluaticis.

Mora vero ſyluatica, ratione quæ de rubro colligitur, ſtringunt fortiter: & ſynanchicos melius curant. Succus eorum, vel alicuius rubi ſuccus cum melle æquali menſura coquatur ad tertias, & ſic gargarizetur frequentius: ſi enim bibatur, ventrem ſtringit apte.

DE NEPITA

NEpita eſt omnibus nota: Cuius ſunt ſpecies tres: eſt enim quæ folia ſimilia ocimo habet: & eſt, quæ pulegio aſſimilatur: eſt, quæ mentæ habet ſpeciem. Verum omnia folia guſtu ſunt acria, et excalfactoria valde ſunt. Igit coxioſis genere ſinapiſmi prodeſt: & regium morbum emenda: & lumbricos, & tineas, & partum expellit: & vermes in auribus occidit.

De Narciſſo.

Narciſſus thyrſum habet oblongum, folia quaſi porri, ſed breuiora, & plena: florem album, intercroceum, aliquando purpureum: fructum quaſi quaſdam membranas nigrũ, oblongum: radicem quaſi bulbi, quę maculas in facie tollit, & ſuppurationẽ ponit, & intumeſcere non permittit.

A *De Nascaphtho.*

Naspcahthum affertur ab India: & est quasi cortex elamulæ, non odoratus, & viscide excalefaciens: Propter quod & in antidotis excalefactorijs mittitur.

DE OPIO

Opium succus est quodam modo erratici papaueris: quod sic colligi solet: Cum quidem hoc ipsum papauer flores suos amittit, & ampullulæ succrescunt virides & teneræ, harum ipsarũ capitella homines scalpello acuto leniter abscidunt sic, vt intrinsecus non lædant: & deinceps in gyrum scarificant: & sic lacticulum quod promanat digito conterunt, & in conchulis reponunt, & siccant. Meconium autem fit contritis in vnum folijs & ampullis viridis papaueris. Verũ succus organo pressus & siccatus in pastillos redigitur, & meconium appellatur. Erit ergo optimũ, quod est odore grauissimum, & colore subrufum, & gustu amarissimum, & quod humorem quo resoluitur q̃ citissime candidum facit, & accensum splendidam & aliquatenus durãtem flammam emittit, & rursum extinctum pristinum odorem reseruat: maxime Hispanum tale inuenit. Adulteratur autem & lentis & lupinorum farina: sed & gummi nigro, & lactucæ erraticæ succo: item glaucio. Sed & adulteratum quod est, sic intelligimus, eo q non omnia coeant quæ syncerítatem
B illius comprobare diximus. Potest autem syncerum opium lachrymam stringere collyrijs admistum. Habet & circumlinitum refrigerare, & auricularum dolorem et totum corporis languorem mitigare, illa videlicet ratione, qua etiam somnum facere dicimus.

De Omphace.

Omphax succus est de radice moræ syluaticæ, & immaturæ vuæ: qui expressus siccatur in Sole: & in pastillis latis vsquequo fieri potest formatur, & sic reponitur. Optimum est illud quod est colore rubido, & fragile pistillo, & gustu styptico valde, & linguam submordens. Vnde potenter stringit, & omne profluuium confestim tenet.

De Opopanace.

Opopanax succus est herbæ, quæ panax dicitur, simillimæ per omnia ferulæ: quę nascit̃ in Cappadocia, Africa, & Macedonia, locis asperis & lapidosis. Colligitur ergo hic ipse succus hac ratione: Medijs æstatibus terra quæ est circa radicem & herbam foditur & cauatur, deinde folijs ipsius sternitur: & sic ipsa radix & ferula in oblongum et in gyrum inciditur: postq̃ humor lacteus emanat, & in folia supposita defluit, & siccatus quasi exalbidæ myrrhæ colorem accipit. Ergo optimus est opopanax qui ab Africa affertur: hic est extrinsecus veluti crocatus, intrinsecus lacteus,
C mundus, odore graui equidem viscide. Potest igitur opopanax & laxare, & calefacere, & mollire stricturas & durities, fugare viperas & omnem serpentum accessum.

De Opobalsamo.

Opobalsamum lachryma est arboris, quam balsamum appellamus, similis malo granato, ramosæ ramis tenuibus & exalbidis, qui xylobalsamum dicuntur: quæ folia habet similia erucę. Hęc ipsa arbor in India tantummodo crescit, & fructum affert aliquatenus oblongum, circa medium vastiorem, & quasi ventrosum, ad capitula vtraq; subito deductum, rubicundum valde, graue, & plenum, & si frangatur mollem, & si masticetur similiter vt piper mordentem, & suauiter redolẽtem quem carpobalsamum dicimus. Huius ergo arboris lachryma colligitur vere vsq; ad autumnũ. Inciditur autem ipse truncus in aliquot locis, & ipsi ramuli: & sic vascula supponuntur, quę lachrymam fluentem excipiant. Quod ipsum aliquot coloribus videtur. Verum est optimum, quod recens, & syncerum, & exalbidum est, & austerũ, & odore graui & acuto & non acri, & quod aliqua lenitudine linguam submordet. Sequens est quod est colore subrufo: & quasi glutinum se distillat à digito, leue etiam aspectuq; gratum. Tertium autem, quod est tenue valde, et perlucidũ. Omne autem opobalsamum quod vetustatem accipit, fit subrubrum & terrestre & siccum. Verũ optimum
D mum est syncerum, quod quando aquæ mundæ instillatur, non protinus diffundit̃, sed magis subsidet, postmodum totum aquam exalbidam facit: lacti autem admistum, in caseum illud adstringit vt coagulum. Item vestimento albo aut mundo instillatum, maculam non facit. Quod enim syncerum est, in summa aqua diffunditur & supernatat, & prout oleum quasi pilulas ostendit. Nam vires habet aliquatenus acriores, quæ viscide excalfacere & relaxare efficaciter possunt.

De Oleo.

Oleum vetus optimum est, quod cum bona pinguedine perlucet, odore & gustu simile vetusto pinguamini. Vires autem habet excalfactorias, quæ penitus relaxant. Sed & ad caliginem oculorum facit, si fuerit de pluribus annis: & ad diuturna & indurata vitia neruorum. In cibis vero admistum omnibus conuenit, & lenitiem stomacho & ventri reddit, & si qua strictura aut vulneratio intrinsecus facta est, leniendo relaxat. Accepta rosa refrigerans inuenitur. Nardo decoctum, metasyncreticam virtutem habere incipit: Chamæmelo vero, itidem metasyncreticum esse videtur. Cum bacca lauri decoctum, plus quàm oportet thermanticum esse certum est. Semini lentisci mistum, sicut rosaceum, per longum tempus, stypticam virtutem affert. Mastichæ admistum, colleticum esse videtur. Anethum illic per tempus madefactum, thermanticum comprobatur. Mala cydonia illic per tempora madefacta, paregoricum vel stypticum aliquantum inueniri faciunt.

faciunt. Cucumeris agrestis radice admista & decocta, catharticam, & thermanticam habet virtutem: & quidem proprie attritis inunctio facit. Iridi admistum, pluribus valetudinibus prodest. E

De Ouo.

Ouum partus gallinæ est, quod oẽs nouerunt. Effectum habet duplicem. Si semicoctum bibatur, virtutẽ stomacho præbet, & non permittit corpus debilitari, eo ꝙ naturæ sit animãtis: lenit.n. oĩa, quia leuem vicem habet. Crudum aũt potatum, raucos emendat. Lachryma quoque tepida in oculis dolentibus inuncta salutem restituet. Vitellus vero eius extrinsecus in aliqua parte corporis illinitus, paregoricus, vel stypticus inuenitur. Coctum vero in aceto vt sit perdurum, dysentericis prodest. Virtute autem sua cibi & potus vicem præstat. Si crudum bibatur sitim prohibet.

De Ocimo.

Ocimum herba est omnibus nota. Vires habet acriter excalfacientes, & relaxantes, & vrinam prouocantes.

De Origano.

Origanum & ipsum omnibus notum est. Et habet vires acres, & excalfactorias, & relaxantes, & euaporantes. Vnde & suspiriosis, & tussientibus prodest, et serpentes fugat, item biles detrahit, ventrem detrahit, sed vrinam & menstrua prouocat. F

De Orobo.

Orobũ oẽs nouerunt. Huius igĩt farina cum melle vulnera purgat, & maculas tollit, & alienationes tenet. Ipse autẽ orobus manducatus, caput replet & ventrem, & sanguinem per vrinã prouocat. Et est optimus Atticus: est enim colore violaceo, effectu viscide sistens, & in modum cani.

DE PONITIO

PONitium hac ratione conficitur: Chalcitidis partes duæ, & cani vna, in mortario læuigantur æstu calidissimo, infuso subinde feruẽte & acerrimo aceto: & hoc fieri habet, donec res rubro colore apparent. Habet igitur ponitium vires quàm chalcitis equidem vastiores.

De Pipere.

Piper fructus est arboris quæ in India nascitur: Quod qñ primum crescit, oblongum & rotundum apparet: & longo piperi assimilatur, quod ex minutis et ꝙ pluribus granulis veluti constipatis constat: & quæ tempore ipso accrescunt & dissipantur, maturata enim & nigra facta, nigrũ piper dicuntur. Eligimus.n. Longum piper, quod quando frangitur, strictissime granula sua con iuncta habet, & circa suam veluti medullam cohærentia, quodq; gustum viscide mordet & calefacit: Album deinde, quod sine ruga sit candidissimum, graue, & non minutum, et ad gustum simile lõgo: Item Nigrum, quod præter colorem in reliquis sit simile albo. Potest autem omne piper syncere stringere, & excalfacere, & totum corpus vehementer commouere. Sed adulteratur longum quidem, sinapi & gummi formatis in speciẽ piperis longi: & album deinde læuigatur cum spuma argenti, & excuditur in pilulas eiusdem magnitudinis redactum: item nigrum his ipsis pilulis denigratis, sed & leue, & cauum, & farinosum piper est, & lapillulis admistum. G

De Pompholyge.

Pompholyx est quasi flos spodij. Simul aũt vtraq; colligunt̃ circa metalla, vbi æs, & cuprũ, & argentum conflat̃. Verum pompholyx prout leuissima fuligo in ipsis cameris inuenit̃: spodium circa parietes. Et adulterat̃ stellis siccis tenuibus combustis, item cannis quibuslibet, sed fiũt fuscidiora & non æqualiter leuia. Est enim optima pompholyx, quæ est leuissima, & candidissima, & ad tactum nullã habẽs asperitatem: easdem.n. & spodiũ vires habet, stypticas, & q̃ siccare possunt.

De Purpurisso.

Purpurissum quod & facum aliqui dicunt, glebulæ sunt quadratæ & pusillæ in modum tessellarum: quæ ab infectoribus tingũtur colore roseo: tale est maxime Canusinum, sequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum stypticas. H

De Pyrethro.

Pyrethrum radix est oblonga, colore fuscior, intus exalbida, crassitudine digiti pusilli, gustu excalfaciens vehementer, & saliuam copiosam prouocans. Cuius optima est quæ est recens. Potest autem efficaciter relaxare, & calefacere acriter.

De Pumice.

Pumex lapidis est genus, qui in littoribus maris inuenitur, quiq; assidue à fluctibus illisus fit leuissimus & exalbidus, & vndiq; concauus in similitudinem spongię. Facit ergo pumex ad dentifricia. Et scriptores pennas vel calamos sibi in eisdem temperantes bene scribunt. Et mittitur hęc ipsa pumex in malagmata. Abradit autem, & sua asperitudine læuigat.

De Pulegio.

Pulegiũ herba est oĩbus nota: Quę cũ aliqua acrimonia excalfacit: & est diureticũ valde: sed & menstrua prouocat, & partũ expellit: & olim tussientibus prodest: & odor eius nauseã prohibet.

De Propoli.

Propolis circa fauos & circa aluearia apũ inuenit̃: & est quasi genus ceræ. Cuius eligimus quæ est colore subrubra, odore melleo, est autem quasi mum. Vires habet similes cerę, sed efficaciores.

A *De Psyllio.*

Psyllium semē est herbæ nigrum, & minutū, pulicis magnitudine, vnde ēt cognominatum vr: herba tota assimilis fœno, longa, & angusta: & calamū minutū, & oblongū hēt: à quo medio incipit quasi spicula oblonga, in qua ipsum semē inuenit: Quod efficaciter refrigerare & stringere potest: vnde oculis lachrymātibus cito prodest. Itē dysentericos, & podagricos remediat: & capitis dolorē ex aqua leuigatum, & in fronte linitū confestim sedat. Et hæc ipsa herba pulicaris dicit.

De Plantagine.

Plantago similiter herba est. Et huius succus & folia efficaciter refrigerant, & stringunt: quapropter succus illius sanguinem excreantibus vtiliter datur. Item folia contrita cum pane imposita, quæ stringere & siccare volumus, id vtiliter faciunt.

De Polio.

Polium herbula est oblonga, exalbida folia habens: & in summo quasi canitiem, & comulam semine plenam, odore graui & non suaui. Potest ergo omnem viperam fugare: potest & res venenosas extinguere. Laxat quidem stomachum, & caput purgat: sed & vrinam, et vētrem mouet.

De Pelecino, vel Cæpa Canina.

B Pelecinus herba est, quæ in itineribus nascitur: plures & tenues ramulos habet, folia pusilla: & granula in folliculis terna vel quaterna, subrufa, & amara valde: Quę possunt cum aliqua acrimonia viscide stringere: propter quod & in antidota mittitur, & menstrua prouocat.

De Panace.

Panax radix est herbæ, de qua opopanax conficitur: Quæ & ipsa etiam, & si infirmius, eadem præstat, quæ opopanax.

De Peucedano.

Peucedanū herba est, thyrsum & ramos habēs similes vt fœniculū: radicē vastā, & nigrā, odore grauem, succi plenā: & circa illam cōmulā densam: florem aureo colore. Hæc igit radix aliqn pp succum suū exprimitur: & succus eius melior est, si sit colore subrufus, & ad gustū excalfacit: aliqn siccatur & reponitur. Facit aūt ad vulnera antiquata, & expurgat viscide: propter quod in aliquibus emplastris, & malagmatibus mittitur. Et radix eius incensa serpentes, & viperas fugat.

De Pastinaca.

Pastinaca omnibus nota est: nam sumitur in cibo, & in reliquis virtutibus. Vires habet acres, & excalfactorias & diureticas,

C *De Petroselino.*

Petroselinū nascitur circa petras. Et est optimū Macedonicū: est.n. odoratū, subdulce, diureticum valde, & excalfactorium: vnde & stomachi & coli inflationes & tensiones remediat.

De Peristereone, vel Verbena.

Peristereon herba est columbaria: folia habet modica quasi incisa, radicem mollem, thyrsulum stypticum. Tota herba vulnera glutinat, & alienationes stringit: & ad omnia venena potui data optime facit: similiter ad tertianas & quartanas disposita est. Huius succus in collyrijs mittitur. Hæc autem & columbina, & verbena, dicitur.

De Polypodio.

Polypodium herba est similis filici, quæ in petris, & circa radices arborum vetustarū, & in quercis arboribus crescit: hæc melior habetur: cuius radix pilosa & hirsuta videtur, gustu styptica cū aliqua dulcedine: in folijs vero habet binos ordines quasi pūctorum aureorum. Vires habet ventrem soluentes, & bilem distrahentes.

DE COLOCYNTHIDE

D Colocynthis similis est cucurbitę rotundæ, vel malo granato. Huius vero medulla, i. quod intus habet carnosum, & semen, viscide ventrem purgare potest: & in plura cathartica mittit.

DE RVTA

Ruta herba est oībus nota, vtilis valde. Hæc.n. stomachū erigit, & tussientibus prodest, & coli dolorem sedat: item vrinam & menstrua prouocat: partū quoq;, si plus sumatur, expellit.

De Resina.

Resina est quasi lachryma herbæ: & locis ꝙ pluribus colligitur. Verum sicca quæ est, inuenitur circa nuclipinum, & pityn: alia liquida circa terebinthum, & peucen, & cypressum: &, quæ circa lentiscum, quam aliqui mastichinam esse dicunt, in Chio insula colligitur: aliæ, prout diximus, pluribus locis inueniuntur. Communiter vero omnis resina laudatur, si sit munda, perlucida, & si odorem suum pristinum seruet. Specialiter tamē liquidarum optima est terebinthina, habet.n. & candorem, & munditiem, & perlucet, & vitro assimilis esse debet: post mastichina recipitur, colore non dissimili ponticæ ceræ: Item siccarum receptissima est pityina: post quam numerat peucena & nuclipinea, quam grece strobilinam dicimus. Verum omnis resina efficaciter relaxare, & remollire potest: & in vsu aliquando crudæ accipiuntur, aliquando friguntur.

De Roremarino.

Rosmarinus herba, est fructiculus: & semen dicta cachrys, adsimilis spondylio: quę herba radi

cem & folia habet quasi fœniculum, sed asperiora, & exalbidiora, & crassiora, & veluti thyrsum oblongum, & ramosum. Huius igitur semen, quod est breuius, & vastius, cachrys dicitur: quod inde tenerius & oblongum, rosmarinus. Verũtamẽ efficaciter stringere, & relaxare potest: vnde & vrinam mouet, & antidotis contra maligna admiscetur. Et quidem cachry acrius, & viscidius. E

De Rubo.

Rubum omnes nouerũt. Huius igitur, & folia, & flos, & mora leuiter stringũt: vnde ad vuulã & fauces euidenter faciunt: quamuis omne profluuium idonee stringant.

De Rhu.

Rhu, quod ab aliquibus radix dicitur, aliqualiter vasta, & nigricans, fragilis leuissime: odore & gustu amara, & leniter stringens: &, si fricetur, & masticetur, fit veluti glutinosa & croceato colore: Vnde optimum rhu est ponticum. Vires autem habet efficaciter stringẽtes: propter quod cum vino læuigatum, & quasi fomentum impositum, inflationem siccat, & vulnera glutinat, & sanguinis abundantiam reprimit. Mittitur & in antidotis.

De Rosa.

Rosam omnes nouerunt: Quæ & ipsa suauiter stringit, & refrigerat.

De Rapa, & Napo. F

Rapa omnibus nota est. Huius radix comesta inflationes facit, & multum carnis, sed inutilem nutrit humorem. Aqua vero in qua fuerit cocta, podagricis, & ad prægnationem optimum fomentum est: sed & ipsa contrita, & imposita idem operatur. Si excauetur, & accipiat oleum rosaceum, & ceræ modicum, & sic in cinere calido coquatur ita, vt cerotum faciat, vulnerosos promouet, & curat. Est etiam rapæ similis napus, qui similiter inflat: sed semen huius napi contra venena potui cum vino optimo datur, vel ex mulsa contritum.

De Raphano.

Raphanus oĩbus nota est, quæ radix appellatur. Radicem habet similem rapę, sed longiorem: Quæ comesta à ieiuno, prout antidotum, magnũ est adiutoriũ sanitatis, & tutamentũ corporis: sed inflationem operatur, ructus fœtidos facit, & vrinã mouet, ventrẽ relaxat: decocta aũt in cibo sumpta phthisicis prodest: & thoracẽ à phlegmate laborãtem emẽdat. Cortex vero eius cum aceto & melle acceptus, vomitus mouet: hydropicis & spleniticis prodest: si in modum cataplasmatis imponatur cũ melle cõmista, ẽt prodest. Putredines curat, & liuores tollit, & contra viperarũ morsus prodest. Alopecias capitis iuuat. Fungos malos, aut in potu, aut in cibo sumpta, compescit. Semen vero eius cũ aceto datum, splenem minuit. Si in aceto, & melle radix ipsa coquatur, & sic gargarizetur, synanchen curat. Folia eius tunsa & imposita, omnibus articulis dolentibus prosunt. G

DE SARCOCOLLA

Sarcocolla est, prout aliqui aiunt, lachryma arboris, quæ in Perside nascitur. Alij quidem fieri dicunt ex suffimentis æque similiter resinæ per parietes læuigãdo. Alij enim sarcocollam, argemonem herbã vocant: Quam optimam iudicamus, quæ est subalbida, fragilis, sine odore, flore subrufo, folijs quasi rotundis, radice longa: quarum sunt infirmiores, quæ subrubicant, & ad gustum commista dulcedine aliquam habent amaritudinem, & dentibus pressę agglutinantur. Potest igitur stringere lachrymam, & quodammodo hilarem visum facere. Adulteratur autem gummi, & resina, sed tactu facile deprehenditur.

De Spica Nardi.

Spica nardi ad similitudinem cognominata est: similis est enim spicæ frumenti: & hæc plurimas habet velut aristas, & quasi setarum vel capillorum fasciculus ad modũ patet: nascitur enim in India ex vna radicula sine folijs. Dicitur tamen & Syriaca, non quia in Syria legatur, sed quia montis illius in India, in qua plurima inuenitur, pars ad Syriã aspectat. Verum optimã diximus, quę est odoratissima, & colore subrufa, recens, et ad tactum non grauis, nec vasta, sed magis densa. H
Hæc ergo vires habet suauiter stypticas, & leniter calfactorias.

De Syrico.

Syricũ fit de cerusa plurimũ siccata, & cribrata. Coquiť aũt in patella fictili sup̃ carbones vsquequo sandycis habeat colorẽ, qđ ipsum cerusæ vires repræsentat: est optimũ, qđ ignis hẽt colorẽ.

De Saluicula.

Saluicula herbulæ genus est, quæ radiculas & folia sub floribus similibus violæ, ꝙ plurima habet, quæ tota prodest: hæc refossa in modum stabularum stringitur: nascitur aũt in alpibus summis, & in Norica regione: Quam ipsam optimam iudicamus, quę est odoratissima: cui tamen, & hæc adesse oportet, vt recens, & sine sabulo sit, & quàm plurimas cum ramulis suis radices habeat: illæ autem sunt viscidissimæ. Potestas igitur saluiculæ est, quæ & spicæ, etsi infirmior.

De Sale.

Salẽ oẽs nouerunt. Colligitur aũt in quibusdam littoribus, & partibus maris, aut fodiť, aut paratur, prout aliquibus in locis in Gallia, maxime tamen in Italia vel in diuersis prouincijs. Verum est optimus sal, qui ex mari fit mundus, & candidus, cuius virtus sapore ipso ꝓbatur, potens comedere, & purgare: multis q̃dem rebus misceri præcipitur. Cuius salis virtus est, ꝙ omnibus cibis

A bis admistus conuenit, & orexim facit, fastidium auertit, nauseam prohibet. Qui aũt foditur, est velut vena alba & plucida: venas habet prout schistos, quem, & nos salem armeniacum diximus.

De Succo.

Succi virtus duplex est vel triplex. Hic eadem, & si incertius, præstare potest, quæ & ouum diximus facere: vicem.n. cibi & potus præstat. De hordeo ptisanas faciunt, quæ frigidam & humidam habent virtutem, & relaxare possunt: si oleũ rosaceum admisceas, febricitãtes refrigerat, & reparat. De hordeo immaturo succus ventrẽ stringit, & infrigidat, & vires acquirit. Et alicę vel orizæ succus similiter operatur: Siligo enim tritici ventrem stringit, & ardorem, & corruptionem.

De Stibio.

Stibiũ lapis est fulgẽs, & splendẽs, nulli lapidi sĩlis, q̃ in metallis inuenit, colore assimilis plũbo: Cuius est optimũ, quod late refulget, fragilissimũ, & qđ est in se mũdũ, lapidosum vel terrenũ non cõtinẽs. Vires aũt hẽt stypticas: vnde & refrigerare, & stringere, & lachrymas velut oppilare põt.

De Sandaracha.

Sandaracha affertur maxime à Ponto, & Cappadocia, & Cilicia: & est à primo lapis igneo colore, qui in minuta comminuitur. Est ergo optima sandaracha, quam florem appellamus, quæ est B roseo colore, munda, vel nihil exterum admistum habens: Effectu & ipsa fortiter stringens.

De Sagapeno.

Sagapenum est lachrymæ genus, quod in aliquibus locis colligit: Cuius optimũ dicimus, qđ est glebulis minutis durum, colore subsimillimũ myrrhę, gustu acri & quasi glutinosum, odore cepastrũ, recẽs, mundũ, et intus albidũ, & extrinsecus rubidum. Vires hẽt, quę cũ acrimonia viscide laxare possunt. Hoc ipsum galbano aliqui adulterãt, formatis ex eo guttulis eiusdẽ magnitudinis.

De Sepo.

Sepum omne mollire potest durities. De quadrupedibus optimum est leoninum: melius est leopardinum: nunc melius vrsinum, q̃ taurinum, vel ceruinum: caprinum vero spissius est & siccius, & magis hircinum, vel asininum. De volatilibus vero optimum est anserinum, melius pullinum. Item melius phasianinum, & omnibus melius vulturinum.

De Sanguine.

Sãguis oĩbus humidus est. Foris in corpe illinitus, stypticus ĩuenit: & oculis ꝓdesse cõprobat.

De Syricio.

Syricium herbulæ radix est, nota q̃ pluribus, exalbida & spissula: Quæ acrimonia sua, & asperi C tate, vrinã et calculum prouocat: Sternutare copiose facit tunsa, et cribrata, & in naribus imposita.

De Staphide Agria.

Staphis agria semen est herbæ, quæ florescit similiter, vt vites erraticæ: & fructum affert in folliculis viridibus quasi ciceris, triangularem, album, subrufum, gustu acerrimum, & amarum. Verum optima est, quę est recens, nigra, plena. Hæc ipsa cum maximis vexationibus viscidissime relaxat. Pediculos quoq; ex oleo lęuigata, & corpori illinita occidit.

De Sepia.

Sepia est marinum animalculum, cuius testa & item os siccatum, & repositum, leue, & candidum, & oblongum videtur, & ad vsum medicinæ facit. Admiscetur autem collyrijs: & solum in mortario lęuigatum, dentifricium est optimum.

De Sulfure.

Sulfur optimum est, quod viuum appellatur, & est splendidissimum, & perlucidum, & veluti perunctum. Vires habet viscide relaxantes, & plurima vitia remediantes.

De Silphio.

Silphium radix est, cuius lachryma laser esse diximus: & est radix pluribus nota. Virose & acri D ter excalfacit, & vesicã lędit: verũ admiscet antidotis, & purgatorijs: & sale condita suauiter facit.

De Seseli.

Seseli semen est herbæ, quæ similatur fœniculo & anetho: crescit, & grauat, & grana affert vastiora & oblongiora, q̃ vtrunq;. Verum & hoc est diureticum, & in plurima antidota mittitur: proprie tamen ad colicum dolorem facit.

De Scammonio.

Scammonium, quod & colophoniũ vel diagridium dicitur, succus est herbæ, quæ à sua radice plures ramos intra se mittit: quæ nascitur & in Mysia, & in Colophone: & silr, vt creditur, mandragorę, aut quasi panacis, radix illius inciditur, & folijs suis suppositis lachryma, quę emanat, excipitur. Verum optimum diximus scammonium, quod est medium, leue, perlucidum, intus nõ spissum sed magis prout spongia fistulosum, & splendidum, & quod simul ac saliua tangitur humorem lacteum & amarum ostendit. Hoc igitur ipsum stomachum quidem euertit, sed ventrem viscide purgat. Adulteratur autem tithymali succo, sed ita deprehẽditur, ꝙ tithymali succus ad gustum minime excalefacit, quodam modo, sed vrit, quod abest ab syncero colophonio.

De Singibere seu Zingibere.

Singiber herbulæ radix est pusilla, exalbida, leuis, & veluti trunca. Inuenitur maxime in Tro-

glodytis, & Arabiæ partibus: & aliqui illam piperis radicem putāt. Hoc ergo optimum est, quod E
est recentissimum, & sine fistula vlla, quod ἄτρητον græce dicimus, odore suaui, gustu & sapore simile piperi. Cuius vires plurimæ sunt, sed proprie digestionem facit: & stomachum confirmat & corroborat: & ventrem laxat.

De Styrace.

Styrax est quasi lachryma arboris, quæ & ipsa styrax appellatur, filis tota cydoniæ. Huius igit̃ arboris ramuli & virgulæ, vt vermiculi, circa ipsas medullas nascuntur: à quibus incidunt̃, & foramina ipsorum scobem quasi furfur emittunt, quæ cũ lachryma confiscatur: quod in modum resinę pityinæ manat, maxime æstibus medijs, & Sole candidissimo. Verum optimum dicimus styracem, qui est subrufus, & qui multũ resinæ specie permanet, odore suaui & quasi melleo, & subausterus, sine humore, & leuis dum fricatur. Viribus autem potest leniter relaxare: calefacit enim & lenit durities, & mollit. Sed adulteratur copiosa scobe ipsius arboris, vel etiam alterius, exinde tunsa, & cribrata, & cum melle decocta, subacta, & rursus cera & adipe reuoluta.

De Symphito.

Symphitum, quod aliqui anagallicum dicunt, herba est pluribus nota: cuius radix videtur oblonga, cortice nigra, ad gustum subamara, & glutinosa. Propter quod ad restringendum, sanguinem excreantibus datur: viscide autem stringit, & glutinat. F

De Spuma Argenti, vel Lithargyro.

Spuma argenti fit in metallis, & purgamentis argenti qñ conflatur. Itẽ ẽ scoria, quã Græci molybdenã dicunt. Aliqua ex plũbo, et ipsa coctura in speciẽ pusillorũ tribulorũ redigit̃. Verũ optimã dicimus, q̃ est colore assimilis auro, & vsq; grauis. Potest autẽ aliquatenus stringere, & refrigerare: & eadem præstat, quæ & cerusam facere dicimus. Ab aliquibus vero lithargyrus appellatur.

De Sori.

Sori glebula est viridis, q̃ foramina habet quã plurima. Dicit̃ & aliud eius genus inueniri colore argenteo. Verum optimũ iudicat̃ Ægyptium, i. quod ab Ægypto affertur: quod plurima habet foramina, & est fragile, & dum comminuitur infuscatur, gustu stypticum, & odore nauseosum sic vt & vomitum quibusdam moueat. Coquitur autem vsquequo sit colore rufum. Et habet vires valde stypticas & acres: vnde & alienationes continet: & vulnera, quæ luxuriantur, exiccat.

De Stœchade.

Stœchas herbula est, quæ ramulos emittit tenues & oblongos, circa quos habet folia oblongiora, q̃ thymbra, sed non dissimilia, & semẽ minutum: tota herba est odore suaui, gustu acris, & subamara. Vires habet relaxantes: vnde menstrua prouocat, & vitia thoracis sedat, & in antidotis miscetur. Nascitur plurimum in insulis, quæ stœchades dicuntur. G

De Sapone.

Al. hircino. Sapo conficitur ex seuo bubulo, vel caprino, aut veruecino, & lixiuio cum calce: Quod optimum iudicamus Germanicum, est. n. mundissimum, & veluti pinguissimum: deinde Gallicum. Verum omnis sapo acriter relaxare potest, & omnem sordem de corpore abstergere vel de pannis, & exiccare similiter vt nitrum vel aphronitrum. Mittitur & in caustica.

De Sampsuco.

Sãpsucus herba est: folia & ramos hẽt plures & pusillos, circa terrã diffusos, nõ dissimiles nepitę: tota herba olẽs est suauiter: Viribus acris, et excalfactoria, & ad oẽm duritiẽ vel rigorem valde idonea.

De Sinapi.

Sinapi omnes nouerunt: Cuius efficacissimum est Alexandrinum: habet enim Vires acriter & viscide distinguentes: propter quod vitia loginqua eliminat, eo q loca sanguine manãtia exiccat, & extringit, & corroborat simul stomachum: quod ipsum sinapi mosano vidimus cõtingere.

De Sertula. H

Sertula herba est humilis, odore suaui, exalbida: flosculum habens subrufum: Cuius melior habetur, quæ est recens, & vastior, & non nimis exalbida. Vires autem habet leniter relaxantes: propter quod & oculorum tumorem sedat: & partibus neruosis, & delicatis, ex aqua multa cocta, in modum fomenti trita & imposita facit.

De Syro.

Syrũ nascit̃ in Africa, & in India: Optimũ tñ habet̃ Arabicũ, & huius ipsius, quod est recẽtissimum, & plures & breues calamos habet: & si frangit̃, rubicundũ intus apparet: redolẽs suauiter, si fricet̃ inter manus: & gustu, linguã submordẽs, q Vires habet acriter relaxantes. Proprie quidem vesicam petit, & vrinam prouocat. Mittitur & in antidota, quæ aduersus venena faciunt.

De Scilla.

Al. allio. Scilla radix est herbæ pluribus nota: est enim colore & corticibus vasta, & cępæ vel bulbo assimilis. Vires habet acerrimas, & excalfacientes: vnde & tussientibus, & hydropicis vtiliter datur. Et si fricetur in corpore, magnam, & intolerabilem pruriginem facit.

De Scordio, vel Allio Agresti.

Scordium herbula est virgulas mittens quadratas, rectas, & oblongas: & folia stringentia, ad gustum

A gustum subamara, odore oleaginosa, flore rubicundo. Vires hẽt acres, & diureticas, & ad viperas facientes.

De Scinco.

Scincus animal paruulum est, quod in India inuenitur, quadrupes, & simile lacerto, sed multo maius, & longius, & ventrosum: hoc igitur salitur. Et venerea facit drachma vna carunculę illius ex vini cyatho potata: si enim plus sumatur, affert periculum.

De Sedo.

Sedum herba est, quam aliqui senecionem vocant: quæ & in petra nascitur, & super tecta: folia enim habet viridia, densa, & quercui similia, sed crassiuscula, & pinguia: thyrsulum emittit oblongum & subrufum: capitella habet oblonga, in summo habens in modum verticilli. Vires habet stringentes, & refrigerantes: propter quod similis est plantagini, & ad eadem proficit. *Al. vmbilici.

De Saturcia.

Satureia fere easdem vires habet, quas & thymus, & eadem facit, etsi est aliquatenus infirmior.

De Spondylio.

Spondylium locis humidis crescit, & habet radicem albam, & assimilẽ radici, quã in cibos mittimus: & thyrsos oblongos quasi fœniculi: folia quasi platani: semẽ quasi seseleos, duplex, sed can

B didius, & latius, & veluti piliastrum, florem album. Huius igitur semen potatum bilem detrahit, & ventrem soluit acrimonia sua. Regio morbo, & ad tussem, & suspiriosos videtur prodesse.

De Sisymbrio.

Sisymbriũ est assimile mẽtę: latiora quidẽ folia hẽt, & odore suaui: Et excalfactoriũ est, & diureticũ: & ad apicularũ & similiũ aĩalculorũ pũcturã cõfert psidiũ. Semẽ illius potatũ ad eadẽ facit.

De Smyrnio.

Smirnium est assimile apio, sed folia hẽt latiora, & subaureo colore, & quasi pinguia, & fortiora, redolentia cũ aliqua acrimonia: ramulũ & capitellũ prout anethi: semen rotundũ, nigrum, fere gustu mirastrum: radicem succosam, mollem, leuem, odore suaui, cortice nigro, intus viridem aut exalbidam, & ad gustum fauces mordentem. Vires aũt habet acres, & sudorem suscitantes: vnde & tussientibus, & suspiriosis, & hydropicis, & coxiosis prodest, & ad serpentum morsum facit.

De Satyrio.

Satyrium herba est, ramulum habens oblongum & purũ: florẽ purpureũ, exalbidũ: folia quasi lilij, subbreuiora & subrufa, tria vel quatuor, ad terrã iacentia: radicem duplicem, quasi testiculos: Quæ radix potata venerea prouocat. Succus illius inunctus lippitudines optime curat. Est &

C aliud satyrium erythraicum, quod assimilatur semini lini: vastius quidẽ est, & leue, & splẽdidum: cuius radicis cortex tenuis est & rubens, ipsa penitus alba & dulcis. Tertium quidem satyrium aliqui herbam basilicam appellãt: cuius folia sunt priori satyrio similia, sed grauiora, & leuiora, punctis asperis, nigrioribus: radix eius, pedis vrsi habens similitudinem: flore aureo vel croceo: & si cum aqua vel vino fuerit trita, croceatum efficit colorem. Vires habet excalfactorias, & aduersus venena facientes. Quam herbam siquis secum habuerit, ab omni genere serpentum erit securus.

De Sisario.

Sisarium notum est omnibus. Et huius radix vires habet diureticas.

De Scolopendria.

Scolopendria similis est scolopendriæ animali: in petris humidis nascitur, nec florem habet: folia ipsius in superficie viridia sunt, sed rufa & limosa. Cum aceto potata splenem curat: & extrinsecus cum vino posita iuuat: & calculos expellit. Vires habet diureticas.

De Scopa Regia.

Scopa regia facile est nota oĩbus: et hẽt radicem tenuẽ, & oblongã: & virgulas oblongas: & folia ex interuallo assimilia lactucæ, sed fixiora & fortiora. Vires aũt hẽt & ipsa acres, & diureticas.

D *De Sinopide.*

Sinopis optima est, quæ in Lemno insula inuenitur: & huius ipsius, quæ sphragis appellatur. In terris autem sinopis in quibusdã speleis colligiť: & caprino sanguine in modũ fermenti subigitur, & in pastillos redigitur. Adhuc optima sinopis dicitur cuiuscũq; loci erit, si bene fuerit cocta, quæ est rubicundissima, & spissa, grauis, per omnia eodem colore, & sine lapillis: quę ex vna mica plurimum humoris in similitudine sanguinis inficit. Vires habet efficaciter stringentes.

De Sio.

Sium semen est, quod maxime de Assyria defertur, fusculum, oblongum: Acre, & viscide excalfactorium: propter quod ad inflationes, & rosiones stomachi, & choleræ proprie facit.

DE TRAGACANTHA

Tragacãtha est lachryma herbæ lignosæ & spinosæ: cuius radix incisa hãc ipsam lachrymam emittit: q̃ aliquatenus siccata, prius tñ q̃ indurescat, cultello in tenues laminas secať. Est ergo optima tragacãtha, quæ mundissima, cãdidissima, tenuis, lucens, recens, & subdulcis. Vires autẽ hẽt quales sarcocolla, & aliquatenus efficaciores: magis.n.stringit, plus & lachrymam reprimit.

De Thure.

Thus lachryma est arboris, quæ in Arabia & in India nascitur, quæ græce libanus diciť. Quod

ergo de Arabiæ arbore manat, candidius est: Quod de India, subrufum: verum vtrūq; masculum E
appellatur. Est & tertium minutū valde & rufum, de quo maxime manna cōficit. Erit ergo optimum thus, quod masculum diximus, subrufum, rotundum, & naturaliter lene, fragile: & si pinsat, in miculas minutas, et vt sabulum dissipat: & quod ad ignem cito accendit, odorem suauem et copiosum emittit. Vires autem habet leniter excalfacientes. Sed adulterat resina pityina, & gummi, & thure cōmistis: & fit in speciē synceri thuris fortis. Itidem & māna adulterāt aliqui, læuigata resina pityina, vel farina, & cortice thuris, & cortice nuclei pinei. Sed deprehēduntur ita: Thus.n. quod resinam vel gūmi habet, si masticet, fit quasi mastiche, & ad ignē non cito accendit, nec talē odorem habet. Sic & manna, & cortex, si syncera non sint, tardius & fumosius incenduntur.

De Tithymalo.

Tithymalus ferè tot habet vocabula, quot & species, sed non refert: eadem autem omnium vis est. Colligitur ergo & quasi lachryma, & quasi succus: quasi lachryma sic: Singulæ virgulæ prope ipsa capitella franguntur: & sic lachryma veluti colum quod manat, in conchulas quasi opiū colligitur & siccatur: similiter & hoc est *uiridissimum. Succus deinde ab ipsis folijs contusis & expressis excipitur, & eadem ratione siccatur: & est infirmior. Verum eadem facere tithymalus potest, quæ & elaterium facere diximus: & extra quasi psilothrum pilos tollit, etsi incidat cutem F
qua causticum vrit, maxime quando est recens, & dum colligitur.

*Al. validissimum.

De Thapsia.

Thapsia succus est herbæ eiusdem vocabuli: quæ folia habet similia fœniculo, sed rectiora & vastiora: thyrsulum quasi ferula: florē violaceum: semen latum: radicē albam & vastā, quam q volet effodere, aut succū illius exprimere, prius corporis sui quicquid erit nudū, ceroto liqdo perungere debebit: sin minus, inflationes & pustulas circa faciē & manus patiet. Exprimitur ergo succus thapsiæ lota ipsa radice, & in pila contusa, & sic organo pressa: qui succus in mortario læuigatur, & in Sole siccatur. Aliqui & folia cum radice iungunt, & nimium tundunt, & exprimunt, qđ est inertius. Alij aūt, quod est optimum & viscidissimum, ipsam radicem refossa terra nudant, ita tamen ꝙ vna in terra maneat: & sic eam cum ferula sua acuto scalpello incidunt, & veluti scarificant, & lachrymam quæ manat, colligunt. Vires aūt habet thapsia acerrimas, & in modum ignis causticas: prodest tamen longinquis vitijs, illa ratione, qua & sinapismus.

De Thymo.

Thymus herbula est humilis, & ramosa, & ramulis duris, & lignosis: quæ folia habet pusilla, & angusta, & oblonga, & subalbida: in summo capitula in speciem formicarum in se implicitarum, & concurrentium. Vires habet acres, & excalfactorias, & stringentes: propter quod omnibus vitijs stomachi, & thoracis, aptissimum est. G

De Thlaspi.

Thlaspi herbula est, quę folia habet magnitudine digiti: thyrsulum subalbidum, tenuē, & oblōgum: semen assimile cartamo, & quasi patulū & dilatatū. Vires quoque habet acres, & relaxātes, & veluti mordentes: vnde asperitudines oculorū, & cicatrices extenuat. Et potatū, ventrē sursum & deorsum purgat cum oleo læuigatum. Punctiones, frigora, & horrores in accessione discutit.

De Trifolio.

Trifolium herba est omnibus nota. Huius igitur folia & pota, & pro fomento imposita, viperæ morsus remediant. Item semen illius in emplastrum mittitur, & radix in antidota: vtraq; ad venenosorum serpentum morsus facientia.

DE VERATRO VEL ELLEBORO

VEratrum radiculæ herbæ sunt eiusdem vocabuli, exalbidæ, & oblongæ, & ab vno capitulo copiosæ & directæ, & quæ per ætatem maiores quidem, q̄ porri capitula, sed non dissimiles: Quarum optimæ sunt, quæ aspectu vnctulæ videntur, & non rugosæ: & quæ medullam tenuem H
habent, & gustu magis excalfaciunt, & vomitum prouocant: tale nāq; est Creticum, nam Gallicū multo est inertius. Verum omne veratrum est viscidissimum medicamentum, & fortissimū purgatorium in tātū, vt venenosum esse dicatur. Est et aliud veratrum nigrum, quod magis purgat. Aliqui secundum ambo purgant veratra, & elleborum dicunt.

De Visco.

Viscum succus herbæ est, quæ de ramis arborum excrescit: quæ herba habet fructum rotundū in specie vuæ, pallidiusculum: qui fructus tunditur, & cōmodatur ad aquam frigidā copiosius, & diligēter, vsquequo nihil asperum de cortice eius fructiculus habeat, sic.n. euadit glutinosissimū. Alij quoq; in aqua coquunt, & eadem diligentia expurgāt. Verum optimum est, quod in quercu arbore crescit: & quod est mundum, subuiride, purum: & quod si extendatur, non rūpitur, sed in specie membranæ extenuatur. Vires habet acres, & quæ durities remollire possunt.

De Viola.

Viola species habet tres: est.n. alba, & purpurea, & aureo colore: floresq; de radice eius excrescūt: Quibus melior habet, q̄ est purpurea. Verū oēs viscide relaxāt, sicut et vrinā prouocāt aliqñ. Et semen illarū partum expellit, & lumbricos occidit. Odorem vero habens est flos ipse suauem.

A *De Vrtica.*

Vrtica est oībus nota: Et est calefactoria valde: quapropter attrita, cum oleo vel axungia inuncta, contra frigus facit. Item potata cum vino, morbum regium emendat: & antidotis, q̃ colicis quidē sunt ꝓpria, admiscetur. Itē trita cum melle singula cochlearia diurno potui data, tumorem ventris, vel frigus ex pulmonibus conceptum, sedat: & calore suo omnes humores dissoluit.

De Vella.

Vella herba est folijs quidem minor, q̃ eruca, sed non dissimilis: flore violaceo: semē habet velut in folliculis oblongis, ordinis stipati, prout nasturtij: & gustu calefactoria est, submordens, & Viribus relaxans: vnde ad tussem veterem, & ad regium morbum cum melle optime facit.

De Vetonica.

Vetonica herba est, quæ radices habet aliquatenus crassitudine digiti: & ramulos longos quadratos: folia quasi quercus, suauiter olentia: florem purpureum: semen circa ramulos in circuitu, in modum spicę, nigrum: nascitur in pratis & montibus. Vires habet leniter acres & diureticas.

De Vite.

Vitis est, quam omnes nouerunt, ex cuius fructu vinum exprimitur. Huius igitur folia viri-
B dia in frontem frequenter exposita & immutata, oculis ex rheumate dolentibus prosunt, eo quod stypticum et austerum habent. Botrus vero eius maturus calidus est: infundit et procurat ventrē, & maxime si albus sit. Passa autem vua ardorem facit, & ventrem procurat. Immaturus vero botrus vuæ, frigidus est, & ventrem stringit: vnde & dysentericis facit.

De Vino.

Vinum omne calidum est. Vires atq; motum corpori p̄stat, eo ꝙ calefacit, & resumit, & reficit oīa membra, quæ ex frigore & dolore constricta tenent. Vinum & oleū si calidū ex vnguento ponatur, oportet diu perfricare, quousq; totum corpus illud perbibat: silr & ijs quæ in humeris dolore tenent. Vinum recens, calidū minus est vetusto: & ventrē procurat. Vinū albū, diureticum est, & toti corpori aptū. Vinum nigrū & dulce, sanguinē nutrit: & oculis contrariū est: & capitis scotosin i. vertiginem, & corpori grauitudinem, & stomacho turbationem, & somnos graues infert. Vinū, maxime si cū modica aqua bibat, saluti corporis prodest, eo ꝙ nutrit, & custodire pōt sanitatē. Primo quod albū est, magnū remedium corpori facit. Vnde & de ipsa aqua ratio est reddenda. Oīs virtus aquæ frigida est, & dulcis, & humida: & febribus acutis aliquoties facit. Vulneribus cancrosis si sola abhibeat, perniciē infert: qa omne vulnus in corpore dulce esse videtur, &
C tunc gaudet cancer, & crescit, dum sibi consentiens & amplius nutriens incrementū acceperit: nā cum melle & aqua iuncta, aut ex lixiuia, cancer semper lauari præcipit, aut cū vino & melle simul.

Vinum aūt acetum factū, incipit frigidum esse, & stypticum: & non nutrit, sed magis compescit.

Fiunt nanq; de vino diuersis modis proportiones corporibus aptæ. Vnde mel & vinū solū ventrem procurat, & calefacit: piper vero adiunctū i. conditum plus calefacit & siccat: silr & vrinam deducit, & corroborat stomachum, maxime si crocus modice admiscetur: & infundit, & ventrem procurat. Sambucatū similiter, & mastichatum, ventrem procurat, & choleram rubram temperat. Rosatum infrigidat, & vrinam & ventrem procurat. Absinthinum, vētrem & cholerā emundat. Violaceum, vrinam prouocat, plus stomachum corroborat, & lumbricos excludit.

DE XYLOBALSAMO

XYlobalsamum ramuli sunt arboris, quæ balsamus dicitur, tenues, exalbidi, suauiter olētes, gustu & viribus acres, & calefactorij, & relaxantes.

De Xylocinnamo.

Xylocinnamum est assimile aspectu cinnami, sed crassius, & longius, & quodam modo lignosum: sed viribus & odore infirmius: & ad eadem sumitur, & eadem præstat.

D DE HYOSCIAMO

HYosciamus est quem aliqui altercum dicunt, herba omnibus nota: Quæ species habet tres: est enim, quæ semen & florem albū habet: quæ vtrunq; nigrum: quæq; vehementius velut purpureum maxime, quod eligimus: quod quidem folijs & cauliculis non multū vires hēt refrigerantes, & stringentes, & marcorē faciētes. Quapropter succus ex folijs & cauliculis dum adhuc sunt virides exprimitur, & siccatur: & similiter vt opiū in antidotis & collyrijs mittitur: & eodē modo oēm dolorem compescit. Aliqui vero eum interficere dicunt si bibatur, & esse venenosum.

De Hysopo.

Hysopus est quasi sordes et succus lanarum succidarum: qui hac ratione colligitur: Lanas succidas sordidissimas, et iam mox detonsas, mittimus in vas, quod habeat calidam aquam: & aquam succēdimus v t aliquātulum ferueat: deinde refrigeramus, & quod supernatat in modum pinguaminis, abradimus manu, & in vase stāneo absternimus: & sic ipsum vas aqua pluuiali implemus, & opertum tenui linteo in Sole ponimus, & rursus delimpidamus: & tūc hysopum reponimus.

Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes, & relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine & ceroto molli: sed statim deprehenditur, eo quod syncerus hysopus reseruat succidum lanæ: & si manibus fricetur, in similitudinem cerusæ efficitur.

De Hyssopo herba. E

Hissopum herba est: est vero erraticum & hortulanum: verũ omne hyssopum facile notũ est: Et habet vires acres, & calefactorias: vnde tussientibus, & suspiriosis ꝓdest: & lũbricos expellit.

De Hypocisthide.

Hypocisthis herba est, quæ nascitur subrufa. Huius succus exprimitur, & reponitur, non dissimilis acaciæ, sed mollior tactu, & effectu viscidior, stringit enim vehemẽtissime: vnde vẽtris profluuium, & sanguinis abundantiam reprimit, & sine mora præbet effectum.

De Hyperico.

Hypericum herba est, quæ ramulos habet plures, tenues, & oblongos, colore subrufo: folia similia rutæ: florem tenuem, & aureo colore, vel est similis violæ: semen nigrum, in forma hordei. Vires habet acriter stringentes, potatumq; ischiadicos emendat, & vrinam prouocat, ventrẽ stringit: & pro fomento positum, combusta sanat.

De Hyacintho.

Hyacinthus thyrsulum habet læuem, florem purpureum, folia & radices quasi bulbi. Tota herba viribus & effectu styptica est valde.

EPILOGVS F

HÆc sunt frater charissime Paterniane, quæ memoriæ nostræ subuenire potuerũt: & quę partim ipsi probauimus, & q̃ experti sumus, et apud antiquos et receptissimos auctores medicinæ inuenimus. Nunc pro tua examinantissima diligentia curabis omnia examinare, et etiã singulas res cum sua scriptura comparare, ideo, vt siquis post auctorum lectiones ad hanc fuerit conuersus scripturam, in nullo possit reprobus inueniri.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VIRTVTE CENTAVREÆ

CENSVRA

Liber, qui licet Galeni non sit, pleraq; tamen, quæ in eo continentur, ratione non carent.

De Intentione eius in hoc libro. CAP. I.

EGo vidi frater mi Papia, sicut Themistius famosus magister narrabat de arnoglossa, quòd re vera incredibilia existimantur esse, quæcunq; de cẽtaurea volo narrare, ita multas & difficiles passiones curat. Sed si nõ credideris mihi, & probare volueris, quã virtutẽ habeat, non decredes sed miraberis de eius succo, sicut de nullo alio pharmacorum: nihil.n. est propè dixerim inuenire euidẽtius, & ad multa vtilius cẽtaurea. Fortassis aũt non erit iniustũ, illis qui liberaliter eius experientiã ostenderunt, prębere grates. Sic.n.à certa notitia vteris hoc pharmaco, cogitãs ꝙ non sunt solũmodo pronũciationes ea, q̃ dicũtur, cum sint iã ad actũ producta. Apollonius igit̃ senex vnus virorum, qui valde erãt approbati in Roma, cuius magister fuit expertus medicus, vtebatur hoc pharmaco in multis aduersitatibus: & per Deũ miratus sum de ipso in circũambulatione, plurimũ.n. propter hoc circũambulabam cũ ipso. Cumq; quendã morsum à cane rabido curaret p̃sente me, & deridẽte, & dicente, nũc nõ habes vti cẽtaurea, conuersus ad famulũ ait, da mihi pyxidẽ: cũq; dedisset ei, videns eũ de pyxide accipiẽtẽ de pharmaco, primo quidẽ putabã & ipsum deridere, erat.n. maxime simplex homo: postq̃ aũt vidi curam facere de ipsa, multũ miratus fui de succo: & exinde diligẽs inquisitor factus sum de ipsa, vt dicta antiquorũ percurrerem: & eorum, qui ẽm nos, plurimos medicorum interrogarẽ de ipsa si aliquod nouũ haberent dicere. Nihilo minus oĩa aggregãs, iudicaui scribere tibi de ipsa, vt nihil tibi deficeret eorum, quæ à nobis cognita sunt. Hęc quidem in tantum dicta sint. H

De Speciebus Centaureæ, & Notificatione earum. CAP. 2.

CEntaureæ aũt sunt species duę: & ẽm veritatem ita est, vt Crateuas dicit in tertio libro eorũ, q̃ eradicãtur: Vna quarum folia hẽt sicut lapathium hortulanum, minora tñ: in circuitu autẽ sunt scissa, sicut serra: caulem aũt habet sicut triũ palmorũ: opum vero habet rubrũ: in summitate vero eius caput laminiginosum cancro marino sĩle: radicem aũt habet solidã, & crassam: & est in gustu dulcis & subacris: nascit̃ vero in locis altis, & aliqñ in planitie, & in locis, q̃ aspiciunt̃ à Sole:

A hęc quidem centaurea solida dicitur. Altera vero, subtilis centaurea dicitur: nominatur autem ab aliquibus limnesia. Magna igiť centaurea fructuosa est, et in pratis nascens. Parua vero est vnius palmi, ramos habens paruos, & flores paruos, radicem vero omnino subtilissimam & debilem, & in gustu est amara sicut absinthium: nascitur autem maxime in locis stagnosis & paludosis.

De Modo Succationis seu extractionis, & Conseruationis, succi centaureæ. CAP. 3.

Est autem sermo hic de vltima. Succatur aũt sicut & alia quæ pdicta est, modo tali: Lebes proponitur magnus, sicut qñ fit hepsema i. vinum coctum: & ponitur cẽtaurea minor, vt plurimum tpe quo vigent oporæ: & aqua superinfunditur tanta, quanta sufficit continere herbam: & tunc supponitur ignis, & coquitur herba sufficiẽter. Demum postq̃ bene cocta fuerit, vt virtus tota sit emissa in aqua, aufertur centaurea, et exprimitur: & mensuratur decoctio: & tertia pars hepsematis i. vini cocti, superinfunditur ei, & coquitur quousq; habeat spissitudinem mellis. Ego autem, sicut prædictus senex, coxi eam in lebete, & auferens & exprimens incidi eã: & iterũ coxi in aqua: deinde exprimens & colans mensuraui: & iunxi vini dulcis decocti optimi tertiam partem, & coxi quousq; habuit consistentiam: & feci valde fortiorẽ huiusmodi confectionem: & ille senex laudauit. Fit autem et absq; aqua huiusmodi herba incisa & expressa. Et fit etiam de flore eius succus, B inciso eo & expresso: & confert in ophthalmijs. Oportet vero attendere in decoctione, ne induretur: post hoc autem dimitte infrigidari: & repone in vase, & obtura diligenter.

De Natura Succi Centaureæ, & eius Conseruatione, & Vtilitate. CAP. 4.

Est autem huius succus, vt sensibiliter est dicere, stypticus, & siccatiuus, & calefactiuus, cum virtute immanifesta operans: quam non est possibile exponere verbo, neq; ad excogitationem venire, ita est vtilis ad multa.

Ad Passiones Capitis.

Confert enim dolori capitis, qui fit propter multam adustionem Solis, vel vini meri potationẽ; qñ permiscetur cum aceto & vngitur. Confert ẽt ad sudores capitis, permistus cũ vino, & vnctus abraso capite. Iuuat etiam vlcuscula, quæ fiunt in capite spissa & parua & rubicunda paruis papillis similia, & phygethla spissa & parua et rubicunda, permistus cum aqua & vnctus abraso capite. Confert etiam ad furfures cum aceto, abraso & prælauato capite cum aqua salsa.

Ad Passiones Oculorum.

Confert etiam ad cancros oculorum asperatos, & ad pruritum oculorum, & cicatrices albas, & caligines, & sycoses, & communiter ad omnes antiquas dispositiones oculorum. Mitigat etiam C phlegmonas oculorum & dolores, quando vngitur desuper: & rubicundos & sanguinosos oculos sine phlegmone, si vngatur cum aqua: & similiter approximata cum aqua curat hordeolum.

Ad Passiones Aurium.

Mitigat ẽt aures phlegmone laborantes & dolẽtes, si apponatur in quantitate lentis cum aqua rosata vel vino. Sanat etiam vlcera quę sunt in auribus, cum vino. Et etiam confert auribus sanie manantibus, & humidis, & fœtidis, si cum vino austero colluantur, & postea cum vino solo. Confert etiam ad sonitus aurium, permista cum aceto & infusa: & ad difficultatem auditus cum succo raphanidis. Iuuat etiam ad pulices, & cimices, & consequenter ad omnia alia, quæ ingrediuntur ad porum auditus, cum aceto permista: proprie vero ad cimices cum oleo. Mitigat etiam phlegmonas, quæ fiunt in poro auditus in superficie, & rubores, & quassationes aurium, cum vino.

Ad Passiones Narium.

Confert etiam ad narium vlcerationes, & putredines, & fœtores, cũ aceto. Et sistit fluxum sanguinis narium cum aceto permista, & cum lixiuio posita. Iuuat etiam fracturas narium, vngendo narem, quæ patitur, ab intra & ad extra.

Ad Passiones Oris & Partium eius.

D Confert etiam vlcerationi oris, si vngatur cum aqua: & alcolis tam albis quàm nigris, in pueris quidem cum aqua, in perfectis vero cum vino austero colluta. Confert autem putredinibus oris, & depascentijs malignis, si colluatur cum vino, & vngatur. Iuuat etiam os humidum & fœtidum, si colluatur cum aceto. Prodest etiam scissuræ labiorum: & gingiuis diu sanguinolentis, & tumidis, & phlegmone laborantibus, & vlceratis, & corrosis: & etiam eis quæ pungunt in productione dentium, si colluatur cum vino, & vngatur. Confert etiam ad parulidas & epulidas, quæ sunt tumores gingiuarum, & paristhmia phlegmone confligentia: & communiter ad palatum, & radicem linguæ cum aqua generose. Iuuat etiam synanchicos, si vngatur cum aqua: & similiter confert ad escharas paristhmiorum, aliquando quidem cum aqua, aliquando autem cum melle. Curat etiam cionida seu vuulam dislocatam, vel relaxatam, vel phlegmone affectam, cum aqua. Confert etiam post chirurgiam cionidi, si vngatur cum aqua hoc pharmacum.

Ad Liuiditates Oculorum.

Tollit etiam hypopya i. liuiditates, quæ fiunt in oculis, & alias liuiditates recẽtes oculorum, seu sanguinem mortuum, permista cum aqua, & vncta, fascia superapposita.

Ad Pudenda.

Cõpetit etiam pudendorũ & oschei vlceribus, vncta cũ vino. Cõfert ẽt rhagadijs, & thymis, et

phlegmonen

phlegmonen patientibus pudendorum, vncta cum aqua: & annadibus pudendorum cum vino. E
Generose etiam operatur & in depascentijs, & nigroribus qui circa pudendum & in extremitate virgæ, quæ dicitur glans. Vsus autem in his est diuersus. Accipitur enim de succo tantum, quantũ est nux, & de vino cyathus vnus vel duo, & feruent simul: & de hoc colluitur locus quolibet die: deinde superapponitur ab extra hydromeli. Non oportet autem pudendum trahere deorsum vt fluant liquores, sed apprehendatur cum ligaturis, sicut multi medicorum apprehendunt & ligãt: ita enim valde multos vidi curatos ab illo sene, & ego ipse curaui non paucos.

Ad Anum.

Mitigat ẽt sufficiẽter & phlegmonas ani cũ vino: & vlcerationes eius cũ aqua: & quassationes eius, vel depascẽtias, vel putredines, cum vino. Cõfert ẽt exitui ani colluta cũ aceto, demum vncta.

Ad Vngues.

Confert etiam quassatis vnguibus & apostematis, superligata fascia.

Ad Sudores, Erysipelata, & Exflorationes.

Totum aũt corpus iuuat ad sudores, cũ vino: & ad erysipelata cũ vino: & ad exflorationes silr.

Ad Herpetem.

Sistit etiam herpetas depascentes seu ambulationes, cum aceto: eos autem qui non sunt depascentes, cum aqua. Delet etiam impetigines, cum aceto. F

Ad Combustionem Ignis.

Confert etiam combustis ab igne, cum vino, absq; superligatione, absterso prius loco cum spongia infusa in vino.

Ad Vlcera Chronica.

Confert etiam chronicis & antiquis vlceribus, vncta cum vino: in corrosis vero, cum aceto: & in putridis similiter. Vsus autem fuit Apollonius in gangræna cum aqua, & circuncharaxauit locum, vt ipse dixit: ego enim non vidi, sed credidi huic viro, multum enim erat veridicus.

Ad Plagas.

Maximum aũt est hæc succositas pharmacum ad oẽs plagas. Plagarũ aũt aliæ sunt superficiales, & aliæ profundæ. At superficialiũ aliȩ quidem sunt in diuisione sola, aliæ in quassatione, aliȩ in aposyrmate, aliæ vero vsq; quo emittitur os. Ad hæc autem oĩa excellens pharmacum est centaurea: quia vero diuersus est vsus eius, redeo ad eum. In omnibus igĩt superficialibus, vngitur cum aqua: vel ponitur in corio, & superapponitur loco, & ligatur cum fascia. In profundis vero, cum el lychnio cum melle, & superappositione fasciæ: qui modus etiam confert qñ fuerit scissio vsque ad G ossa. Vidi enim ego tertiam partem cutis capitis aposyrma pati, & curari illo modo per dies septẽ, & aliquando nouem, & aliquando vndecim. Habet autem proprietatem hoc pharmacum non colligendi humiditates. Iuuat etiã per modum collyrij in plagis, in quibus denudatũ est os, & non est magna diuisio. Colligens.n. tu labia vulneris, immitte pharmacum, & ad consolidationem ducet: & si futuram feceris, fasciam de panno vel corio pone in septem vel nouẽ vel quatuordecim diebus, & fomentes cum spongia. In sagittis aũt, & aculeis, & calamis, oportet immittere hoc pharmacum superapposita fascia. In percussionibus vero gladij, sicut in duellãtibus, ponatur in fascia de corio, fomentato loco prius cum spongia infusa in oxalme, idest aqua salsa, & aceto: et tunc vtẽdo centaurea cum melle, dimittẽdo vsq; ad quatuor dies. Iuuat autem & in chirurgia, qñ consolidare voluerimus, posita in fascia, sicut in colobomatibus, & atheromatibus, & fauis, & adipiminibus, & scrophulis, vel aliquo tali: confert etiam & acrochordonibus, et similibus, vnctis per fasciã. Consolidat etiam plenas plagas cum melle mista. Ego autem vsus fui in cura duellionũ hoc pharmaco, projjciens fascias & ligaturas, & vtens hoc pharmaco solo vsque ad consolidationem.

Ad Apostemata Incisa.

Summe etiam cõfert in apostematibus incisis paruis & multis diuisionibus, propter decorem, H aut magnitudinem, vel loci ineptitudinem. Quando igitur vtemur in apostematibus vt dictum est multis aut paruis incisionibus, tribus aut quatuor diebus exungentes cum aqua salsa & aceto, diligenter inungimus centauream cum melle.

Ad Feras Venenosas.

Confert etiam & in feris venenosis interficientibus, & non interficientibus: In apum quidem & incisiuorum morsibus, vncta cum vino: In reliquorum vero sicut & hydri, & cerastæ, & aspidis, & araneæ, & scorpionis, & turturis marinæ, & mygales, & hammodytæ, & amphisbænæ, & basilisci, & dryini aquatilis, & prasij, & scolopendræ, & ascalabotæ, & canis omnis & proprie rabiosi, & leopardi, & crocodili, & similiũ, vsus quidem est diuersus. Statim enim quod plaga facta est vel mordificatio, scarificare oportet eum qui in circuitu est locum: & in ipso loco qui patitur facere vnam diuisionem profundam, et sic mulgere et educere humorem: deinde in plaga superponere collyrium, et desuper fasciam de corio: et soluere per dies octo aut quatuordecim ad plurimum, et vino abstergere infuso in spongia. Aquam vero non oportet adducere, et maxime in morsis à cane: quinimmo abstinere oportet à balneo vsque ad annum ex omni aqua. Vlcus autem in morsis à cane rabido custodimus inconsolidatum tempore multo, sicut multi medicorum

faciunt.

A faciunt, secundum veritatem tñ permittendum est consolidari sicut & alia vlcera in proprijs tēporibus. Ita enim & Apollonius curauit quendam genere Gallicum, morsum à cane rabido: & ego curaui quendam iuuenem, dans ei ad bibendum pharmacū istud, & aliqñ ex superabundanti cum oxymelite. In oībus autem, quæ œdemate intumescunt, per excellentiam confert, si vngatur cum ouo: mitigare enim & replere natum est in omnibus extrinsecis. Tusses etiam mitigare vidi datū in fabæ magnitudine cum aqua: & stomachicis similiter cum aqua. Purgat etiam choleram cum melicrato: & soluit crassos & viscosos humores, in quātitate auellanæ cum aqua. Iuuat etiam asthmaticos, & orthopnoicos, in quātitate auellanæ datum cum oxymelite. Confert etiam ad ruptiones, & vulsiones. Et similiter curat spleniticos, in quantitate fabę ægyptiacę datum cum aqua. Iuuat etiam empyicos, in eadem magnitudine datum cum aqua: & hydropicos in eadem similiter. Confert etiam dysentericis, in quibus requiritur stypticatio & retentio. Confert etiam in dysuria, in magnitudine fabæ ægyptiacæ bibita cum aqua: & in ischiadicis in quantitate auellanæ datum cum melicrato. Operatur etiam in hydropicis, si inungatur cum vino: & bibatur cū aqua, vel hydromelite in quantitate modica. Iuuat etiam matricem, & orificium eius, qñ phlegmone laborat, si inungatur cum vino: & similiter vlcera eius: Si autem nigra fiant, & putrefiant, vel sint depascē-
B tia, oportet vt vino & alumine colluantur. Mundificat autem & matricem immundam, in quantitate vnius auellanæ cum aqua. Bonum etiam est in collutionibus mulierum quidem communiter, proprie vero matricis. Et hæc de centaurea quidem in tantum dicta sufficiant.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE CATHARTICIS

CENSVRA

Liber corruptus, & adhibitis veris libris cum iudicio legendus.

C QVoniam cognouimus, qualiter Hippocrates de augmento humorum locutus est, nūc demum introduco medicum, qui de virtute catharticorum locutus est, vt pdictos humores possit examinare: & expellere, q̄ nocua sunt corpori: primum considerādo quo modo Erasistratus Homeri versus cantabat: et Hippocrates libros, amore medicinæ per diuersas ciuitates, prouincias, et singulas regiones proficiscens, experimento cognoscitur collegisse: & artificiose vitā, et theoremata consummasse: & quo modo ordinando nobis medicinam derelictam, voluisset pquirere, vt posteris traderet. His omissis oportet nos commoderari ordinē disciplinæ, vt hi qui post nos hmōi artis fuerint rectores, correctius teneant ea, quæ ab eodem videnẽ esse composita. Fuit igitur solicitudo non tm̄ mihi, sed etiā multis desiderantibus gloriam, vt de catharticis scriptis aliqua traderēt, & propter senectutis obliuionem thesaurizarent sequentibus: purgationumq; genera, & virtutes, et vsus eorum, diligenti solicitudine traderent. Dicendū est ergo in primis de cathartici virtute, & officio eius. Ait Hippocrates, ‖Graciles, & facile vomentes sursum purgare cōuenit, vitantes hyemem: difficile autem & In Apho. cō.4. extra ordinem
D medie crassos deorsum, æstatem vitantes. Melancholicum ergo humorem deorsum purgare eadē ratione contraria apponentes: transitoriam vitam opponentes mihi: quia multum laborauit ad Apho.6.28.a explicandum artem medicinæ, sed de catharticis tacuit, & nihil inde exposuit: nam si salutare esse conspiceret, vtiq; de his nequaquam reticeret: quod ille se fecisse commemorat, sed eius bibliothecam Romæ arsisse cognouimus, & librum ipsum ibi crematum non dubitamus. Pro qua re liber de catharticis ab eo scriptus non inuenitur, quem vobis scriptum tradere conamur.

De Generibus Catharticorum.

CAtharticorum vero genera tria esse scripserunt physici: Primum trahendi, secundum euacuandi, tertium purgandi habet facultatem. Et ex his tribus definitionibus, vna quidem est à loco, altera à quantitate, tertia à qualitate. A loco quidem, declaratur locus ab eo, quod trahitur: quantitate, ex eo quod euacuatur: qualitate, ab eo quod purgat. Hoc igitur modo disposito, quærendum est de significatione trahentis. Habet nanq; genus tractionis, sicut à physicis dicitur, contemplatiuam esse suam similitudinem, cui comparari potest, sicut & euacuans & purgans. Trahēs vero simile est magneti lapidi ferrum trahenti ad se: & sicut ceruus serpētem de cauernis naribus educit. Similiter purgatio à simili fit, et à contrario. A simili, quando lacticinia mucos aquosos, et tenue phlegma purgant: A contrario, quando colocynthis & elleborus phlegma purgat. Virtus

nanq;

nanq; quæ ad se trahit, dicitur græce helctice: quæ autem educit, epispastice vocat. Attrahēs adiutorium fit, qñ sanguis de naribus fluit, & qñ ventosæ hypochondrijs imponunt. Nunc quidē iam diximus oēm detractionem, medicinæ esse calidæ & humidæ, dicentes q dulcia sola, omnia secundum qualitatem suæ dulcedinis tanto plus calore participant, quanto dulciora fuerint: & quanto minus dulcia, tanto frigidiora. Et ideo phlegma aquosum & magis tenue educit detractio. E

De Aloe.

Aloe igit in se habet aliquid cathartici, sed humorū non est purgatorium, sed stercus & cholerā purgat. Quare falluntur qui dicunt aloen non esse amaram & stypticæ virtutis. Apta est ergo stomacho, & choleram de ventre & intestinis educit, & non de alio. Hæc ergo iritationem ventris, et depositionem per naturalem meatum facit. Bene ergo antiqui ad similitudinem, cholerici de ventre vel intestinis, humores esse purgandos dixerunt, & eos stercora esse diffinierunt.

De Colocynthide, Scammonia, Epithymo, & Ellehoro.

Colocynthis vero in tertio gradu est calida & sicca. Scammonia aūt in primo gradu ponit. Nihil ergo erit admirandum, si aloe frigidæ & calidæ tēperantiæ sit, & condensatoriæ, & extenuatoriæ. Veniamus igitur ad epithymum & elleborum. Ergo cathartica sunt, & melancholicū purgāt humorem, nam calidæ & siccæ sunt temperantię. Intelligere iam debes q duplex est siccitas in eis, F & vna pars ignea: & extenuatoria sunt natura, frangendi nanq; & incidendi pinguem habent facultatem. Etenim elleborus & epithymum tenui & calida natura consistunt, & frigidam & terrestrem habent substantiam, idest humorem purgant melancholicum, & à contrario medicinæ.

De Catharticis Purgantibus Superiorem Ventrem.

QVærendum est, q̄ qualitates medicaminū superiorem purgent ventrem, & quę inferiorem. Nam quęcunq; medicaminū calidæ & siccæ & ignitæ substātiæ vel spiritus compositæ sunt, hæc p vomitum purgāt ventrē: ex quibus primum est elleborus albus. Et q̄cunq; terrestri substantia participant, inferiorē purgant ventrē, vt sunt lepis, colocynthis, & elleborus niger. Et quæcunq; admista, s. aere spirituali & terrestri grauitate, hæc superiorem purgant ventrē & inferiorem. Et q colocynthis caput purget, experimento testamur: quia lenis est, & lanuginosa, & tumentiua: & ideo purgat superiora: & si dat ʒ i cum mulsa, ex capite purgat phlegma: & eadē ratione cætera cathartica perpendunt: quæ à multis per longum tempus inuenta sunt sapientibus.

Nunc aūt, quia de catharticis & purgatorijs disputare statuimus, in primis quæ purgant cholerā rubram quærendum est. Ergo purgat choleram scammonia, agaricū, aloe, succus herbæ heliotropij. Phlegma educit coccus cnidius, lathyris, euphorbium, colocynthis, elleborus albus. Nigrā vero choleram purgat epithymū, polypodium, niger elleborus, & prasij succus. Sanguinem educit porri succus, malua agrestis, herba mercurialis, liliphagus. Et hoc ad exemplum proposuimus, vt quis amator bonorū operum, qui ad hęc arcana desiderauerit accedere, ex his quæ proposita sunt, cætera doceat cognoscere. Mihi autem tempus est ad alias passiones transire, idest locales: & per singula loca cathartici operationes exponere. Oculis nāq; adhibenda sunt purgatoria medicamina, & auribus, & naribus. Cathartica autem lateri, thoraci, ventri superiori, & intestinis superioribus, hepati & simæ eius parti, & spleni. Cæterum oculi purgantur per lachrymas, per nares, p mucos: Os, per phlegma & saliuam: Mammillæ, per lac: Thorax, per tussim & sputum: De stomacho vero educunt cibus, & phlegma, & oēs humores, & cibi indigesti, & lumbrici rotundi: Ex hepate & simo eius, humores per ventrem educendi sunt: ex gibbo autem, per vrinas: De splene vero, humor melancholicus, & sanguis fæculentus: De renibus, sanguinis, superfluitas, & lapidū imminens periculum: Ex matrice, sanguinis ichores: De vesica, vrina: Ex maioribus intestinis, scybala, & lumbrici lati: De extremo intestino, ascarides: De cute, corporis pediculi, & lendes, & sudores. Sed & sanguinis fluxum ex matrice factum vētosa in mammillis posita restringit, & phlebotomia in contraria parte facta. Et sæpius irrationabiles impetus sanguinis, ligatis coxis retinemus, & qui fiunt ex naribus. Purgare autem volentibus, per phlebotomiam adhibendum est adiutorium: & considerandum est quantum sit materia in purgandis. Sed hæc purgatio catharticorum pu*rgationi compaginatur, & compatitur quid modice, sicut herculeus lapis ferrum ad se trahit, & electrum fricatum paleas, & ceruus spiritu suo serpentem de cauernis, & serpens spiritu suo mures ad se trahit. Sed reuertamur ad propositum, & ostendamus non solum compatiētes rōnes extrahere, sed ipsa vtiq; medicamenta de capite, & thorace, & pulmone, & hepate, & stomacho, & renibus, & vesica, & arteria, & neruis, quæ optima sunt, extrahunt. Et siquis approximauerit naturæ cogitando, videbit non solū propriam in humoribus habere virtutē proposita medicamenta, sed in partibus membrorū corporis pdictum ministerium medicamentorū facere virtutes. Quidam aūt nos culpantes directo extenso supercilio, directi sunt ad fallaciam, vt dicant cathartica experimēta longa esse ab experimento. Etenim naturalē cognitionem admittētes facti sunt heretici male intelligendo: & nō discernentes virtutē & naturam splenis, & renum operationes, cōfitent vtiq; dicētes q esset talis materia medicaminum quæ has possit habere virtutes. Si autem verum est, sicut verum constat esse, vt aliqua expedientia credant esse localia medicamenta, in hepatis passiones festinanter adhibenda sunt adiutoria, & natibus similiter, & in collo, & in intestino, & vesica, &

*Al. tractioni

G

H

A ca, & splene quod ad hoc fuerit utile: neq; medicamen ad patiētes locos adhiberi potest, sed æqualiter singula suum præbere beneficium. Ex quibus manifestum est quæ sunt medicamenta ad humores vel ad corporis membra expedientia. Nam si non est admirandum, q alia sunt coprotica, idest tantum stercora mouentia: alia hydragoga, idest humores liquidos et tenues & aquosos educentia, spissos humores non deponentia: alia vero choleram rubram: alia autem nigrā: alia phlegma: alia sanguinem sunt deponentia: Et cum alia caput purgent, alia thoracem, alia pulmonē, alia hepar, alia splenem: quædam etiam in ventrem purgent humores, quædam renes, quædam vesicā, quædam matrices, quædam intestina tenuia, & arterias, & neruos, & musculos: & quæ horum omnia sunt purgatoria, diuersas habent virtutes: Disce si potes species eorum quę experta sunt ad purgandum superiorem ventrem, & eorum quæ ad inferiorem.

De Simplicibus Medicinis.

VOlo igitur dicere de simplicibus medicamentis, quæ Græci hapla vocāt. Ergo colocynthis caput purgat, & phlegma. Scammonia autē, corpus superius & inferius, & caput, & phlegma cum cholera: quia natura eius calida & sicca tenuem habet substantiam, generans tractoriam virtutem. Siquis igitur simplicia medicamenta scire desiderat, requirat, & inueniet virtutem suam B in primo gradu esse calidam, & acutissimam ad purgandū. Lathyris ē cōtra purgatoria est phlegmatici humoris: semen eius, moderate in gustu est dulce: et dictum est dulcia mediocriter esse frigida. ℭ *Oculorum cenotica, quæ ex oculis Lachrymas educunt.* Oleum amygdalinum, nucinum, & laurinum, & anethinum, opobalsamum, centaurea, succus rutæ, succus chelidoniæ, cæpæ, castorium, calcāthum, stypteria, sinapis, ammoniacum, mel, crocus, & alia plurima, sicut in dynamidijs diximus, oportet prius per catharticū corpus purgare. ℭ *Aurium cenotica.* Aures purgat mel, vinum, oleū nucinum, & amygdalinum, cæpæ succus cum adipe plurimo, aphronitrum cum melle & aceto, hydromeli & acetum, nitrum mistum cum vino, oleum roseū, succus betæ. ℭ *Narium cenotica.* Purgat enim nares succus betæ, cæpæ, elaterium, piper nigrum, sinapi, pyrethrum, hyssopus, thymus, elleborus albus, struthium, euphorbium, cardamomum. Purgat caput per os staphis agria, piper, sinapi, pyrethrum, hyssopus, thymus, & alia plurima, quæ in dynamidijs scripta sunt, & gargarismata. Lac in mammillis reuocat ptisana, semen fœniculi.

De Purgantibus Pulmonem & Thoracem.

P*Vlmonis & Thoracis cenotica.* Purgant pulmonem & precordia daucus, papauer nigrum, semē lini, thymus, anisum, piper, costus, sulfur, scilla, amygdalę, iris, mel, orobus, prasiū, capita porri, C & alia plurima, quæ in dynamidijs possunt reperiri. Est autē confectio ad purgandū experta: Styracis, terebynthinæ, sandarachæ, mastiches, medullæ ceruinæ, ana ʒ i: iuuat stomachicos, pleureticos, phthisicos, & omnem tussem. ℭ *Superiorum Ventris cenotica.* Vomitum facit cedri cortex cū oxymelite: sinapi cum mulsa, elleborus albus, ireos puluis cum mulsa. ℭ *Intestinorum Tenuium cenotica.* Purgat nanq; in intestinis crudos humores, & indigestibiles cibos, & lumbricos rotundos excludit, semē tithymali: & opos eius cum caricis, aut cum dactylis comestus: iris, herba mercurialis, thymi decoctio, aloe, absinthium, abrotanum, & alia quæ in alijs commemorauimus. ℭ *Hepatis Simorum cenotica.* Purgat ea polypodium, lathyris, canubea cum absinthio et lupinorum apozemate. ℭ *Hepatis Gibborum cenotica.* Purgat nardus celtica, squinanthum, agaricum, gentiana, absinthium, peucedanum, opobalsamum, myrtus. ℭ *Splenis cenotica.* Purgat splenem elleborus niger, epithymum, polypodium, agaricum, capparis cortex, scolopendria. ℭ *Renum cenotica.* Purgat renes apij semen, fœniculi semen, daucus, asarus, squinanthum, sanguis hircinus, graminis decoctio. ℭ *Matricis cenotica.* Sanguinem educit pessarium cinnamomi, sabina, calamus aromaticus, absinthij decoctio, artemisia, dictamnum, elleborus niger, sicut in dynamidijs continetur.

De Prouocantibus Menstrua.

D

PEr impositiones prouocant menstrua calamus aromaticus, castorium, lupinorum decoctio, ruta, piper, melāthium, balsamum, pæonia, artemisia, dictamnum, lapathij radicum decoctio. ℭ *Vesicæ cenotica.* Euacuant & purgant vesicam asarum, apozema acori, amygdalæ amaræ, absinthium, ponticum, semen balsami, bryonia, pæonia, semen liquiritiæ, pulegium, dictamnum, dracōtij radices. ℭ *Renum & Vesicæ Lapidis cenotica.* Lapides frangit cardamomum, oleum amygdalinum, bdelium, semen fœniculi, amygdalæ amaræ, lapathij radicum decoctio, lini semen, saxifraga, electrum i. succinum, sanguis hircorum, semen oleris atri. ℭ *Scybalorum cenotica.* Scybala euacuāt mel, sal, fœnigræci decoctio, maluæ decoctio. ℭ *Ventris cenotica.* Aloen & salem cū melle coquas, & subijce. ℭ *Aliud Mirabile medicamen.* *Myrthæ, cæparum succi, ana ʒ i, mellis ʒ ij: in truliones coquas, & subijcies vt pastillos. ℭ *Sudoris cenotica.* Sudorem educunt vinum cum oleo irino, et oleū chamæmelinum, & anethinum, & sicionium, & alia. Per os data hæc prouocat sudorem, staphis agria, pulegium, sisymbrium, artemisia, costus, libanotides, casia, cinnamomum, agaricū. Quæ per suffumigationem sudorem mouent, sunt castorium cū pulegio, semen balsami, bdellium. ℭ *Quæ Pruritum mouent.* Sunt porrum, allium, caulis, asparagus, pastinaca, ruta, cardamomum, raphanus, omnia salsamenta. Et hęc de simplicibus, quę per longa tempora colligere potui, habeas experta.

*Al. myrrhæ

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE GYNÆCEIS IDEST
DE PASSIONIBVS MVLIERVM

Nicolao Rhegio Calabro interprete.

CENSVRA

Ieiuna prorsus & angusta tractatio.

DE passionibus mulierũ & matricum vtile p̃uidi vobis scribere. Supue- E
nientium.n.diuersarum & pluriũ passionum in matrice, aliquæ pericu-
losę & insanabiles fiunt: ob quã rem turpitudinẽ non p̃ferendam cẽseo,
qm̃ abscondere periculosum est. Fit igit̃ in ore matricis dolor & sym-
ptoma forte: & si cito nõ occurrat̃, vulnera in ipsa fiũt. Et qñq; ad hypo
chondria supposita suffocationẽ facit: et ad cor dolor superuenit fortissi
mus: & nominata cõsequit̃ amara saliua, velut si aceto & aqua os adim-
pleat̃: & tibiæ frigidæ fiunt: & caput & lingua formicitant: & vox defi-
cit. *Cura.* Sub matrice ponẽda est lana inuoluta balsamo, aut oleo ama
racino, aut alio qualicũq; bene redolenti. Naribus vero offer asphaltum
molle: & vomica cũ capillis nigriẽtibus, aut pẽnis coruinis in acetũ immissis pro vomica, offer na
ribus sternutamẽta: & soluto ore & lingua ad loquendũ, bibendum est castoriũ cum vino: & digi
tũ tinctũ in oleo naribus offer. Lana aũt supposita sit donec sanet̃: quia si tollet̃, reuertetur passio.
Si aũt matricis descẽsio in vesica dolores magnificet, & fiat formicatio tibiarũ, et vrina concludat̃,
dũ vis sanare, huic offer bene olẽtem myrrhã, & oẽ suauissimi odoris quod inueneris: ad matrices
vero appone inolentas suffumigationes vsq; dum restituat̃. ℂ *Fumigatio.* Ad matricũ suffocatio- G
nes, si vox deficiat, & ad periculũ mortis deuenerit, vt per os potiones recipere non possit, suffumi
gatione succurrit̃. Rutam viridem frica, & confert. Item sulfur cum aceto naribus impone. Item
asphaltum in carbones pone, & nares suffumiga. ℂ *Potio ad idẽ.* Succus vrticæ colatus datus in vi
no aut melicrato, mox iuuat. Itẽ in periculo castoriũ in vino bibat. Aut castoriũ, & anisum in oxy
melite. ℂ *Sternutatio ad idem.* Elleborum album, asphaltũ, castoriũ tere, & offer naribus. ℂ *Pessa-
rium ad idem.* Ruta cũ melle bono linias os matricis. *Ad idem.* Lenticulas infunde in vino, & po-
stea tere, & vellere calefacto collige, & appone: mirificum est. ℂ *Item quæ in Pectine habent dolores
quasi vespam incidentem.* Apium tere cũ castorio & adipe anseris, & pessarium impone. ℂ *Itẽ ad Eas
quibus facta est Aphonia de Suffocatione matricis.* Picem in lanam mollẽ inuolue, & pessariũ impone.
ℂ *Ad dolorem Matricis propter Abstinentiã viri, vt contingit sæpe viduis, & virginibus, & quarũ viri diutius
absunt.* Fit aũt illis dolor, nausea, saliua, tibiæ frigent, & q̃ in matricum suffocatione contingunt pa
tiunt̃ (ad eius curam, adhibẽda sunt quę in genesia Cleopatrę legunt̃ capitulo decimo) item febris
acuta, eleuatio ventris & duritia, dolor renum & stomachi, anaptæ, nausea phlegmatica aut quasi
acetosa aut cholerica, vrinæ detentio, strictio vẽtris, fastidium, sitis aspera, lingua nigra quasi atra-
mento tincta, dolor ceruicis & in genis, tempora saliunt & oculi, dolẽt extremitates digitorum & H
vngulæ: & si in natura deponẽt digitum, sentiunt magnũ calorem, & siccitatem, & duritiam, &
strictum os matricũ. Axungiam porci virginis cum melle aduna, & post balneum suppone: hoc
etiam ad oẽm passionem matricis prodest. ℂ *Item ad Illas quæ Tumorem habent, nec faciunt aliquid san-
guinis.* Adipem anseris misce in lana, & suppone. ℂ *Item ad Eas quæ ante & retro patiuntur in coxa, &
per totum ventrem, neque surgere neque dormire possunt.* Butyrũ medullæ ceruinæ misce, & vtere. ℂ *Ad
Dolorem Matricis.* Ceræ citrinæ, ceruinæ medullæ, terebynthinæ, adipis anatis, opij obolos ij: cum
oleo cyprino vtere in pessario: facit ad ignem sacrum, & febrem, in fistulis apostasim, atque caligi-
nem, & punctionem, & vlcera, & alia multa. ℂ *Item ad Pectinis Dolorem, dorsi, & ventris, & frontis,
& quandiu stare non potest.* Adipem anserinum & myrrham cũ mero vino teres, & in linteo pones.
ℂ *Ad Eas, quæ Dolorem Matricis patiuntur.* Si cũ viro dormiunt, si hæc passio p̃seuerat, colicæ fiunt.
Vniuersaliter aũt hę latas venas habent, penitus libidinosæ, natura tumescit plus intus q̃ foris, pa-
tent palpebræ oculorum quando concumbunt: curabis sic: Lac mulieris quæ masculum lactat, &
cerusam misce, & calefac, & pone pessarium in ore matricis. Item galbano cum rosis simul vtere.
Item oui assi inure modicũ & ros̃. impone pessario. ℂ *Ad Inflationem & Apostemata Matricis.* Bu-
tyrum cum opio & rosis aduna, & in melle pessario appone. Suffumiga sic: ceram, terebynthinã,

vel

A vel sagapenum carbonibus appone, superposito emmoto. ℭ *Si Lumborum dolor, & circa Matrices*
Prurigo, in natura & in ventre humidior, tunc nanque iam patet se rheumaticam factam. *Cura.* Ireos radicem
succo mali granati misce: & ecligma facies postq̃ vrinam fecerit. ℭ *Ad Cancrum Matricis, cuius hæc*
sunt signa, dolor in ventre & sexu, vt putet se spinam vel lignum in corpore habere: aliquando effusio sanguinis cum
vrina. Betam syluaticam, & alumen scissum, & nitrum in ligno tere, & cataplasma impone. Item
succum solatri cum adipe anserino in pessario. Item raphanum tempera cum eo, & vtere. ℭ *Ad*
Vlcera Matricis. Ceram, myrrham, & adipem porcinum, cum melle in lana suppone. Item oui te-
stam assam, siselon cum rosis misce & impone. ℭ *Ad Matricem Frigidam.* Si frigida fuerit dolet, &
sanguinem profert, frigidus sudor superuenit. *Cura.* Terebinthinę, mellis, adipis anserini, añ: mi
sce et vtere. Item artemisiam, adipem anserinum oleo rosarum misce & impone. ℭ *Signa Ventosi-*
tatis Matricis. Renum motis & intestinorum, conducit ei ventrem & clausa dolorem concitant.
Cura. Myrrham in nigro vino bibat, s. temperate. Item medullam ceruinam tere, & misce rosis ad
crassitudinem mellis, & fac pessarium. ℭ *Matricis Hydropicæ signa.* Nares muscusæ, oculi nigri, tor
pet per loca calida. *Cura.* Cyminum, vuam passam, sal modicum pinse, & misce, & pessarium ap-
pone. Item rubi radicem coque, & bibat ieiuna. ℭ *Ad Matricem Clausam.* Bdellium tempera, &
B appone, ac suffumiga. ℭ *Si matrix Exiuerit, & tardauerit, et foris vulnerata fuerit.* Terebinthinę, me-
dullæ vitulinæ, opij, croci, rosarum, cicutæ pessarium impone. ℭ *Ad Hæmorrhoidas in Ore matricis.*
Coronam spinæ teræ, & superasperge. ℭ *Ad Rheumatismum album, vel aquosum, vel rubrum, vel san-*
guineum, aut nigrum, sine dolore, aut cum dolore. Sanabis sic: Papauer cum vino nigro bibant: & testam
oui contere, & appone in capite funium ceræ cum olibano, & impone. Item acaciam tere cum ace
to, & appone in lana. ℭ *Signa Matricis Plenæ humoribus.* Vlceribus nimis impletur: extrema ocu-
lorum fiunt sanguinea, febres assiduæ, & acutæ. *Cura.* Ciperum & rutam cum vino albo tempe-
rata ieiuna bibat ad cotylam vnam, & non plus. ℭ *Ad Effusionem Sanguinis Matricis.* Grana vuæ
siccæ tere, & cum vino da: aut folia viridis maluæ. ℭ *Si ex Partu contingit Sanguinis fluxus.* Corion
basilicon incende, & tere, & cum aceto inuolue, & impone in pessarium. Item lapathij succo intin
ctum pessarium appone. ℭ *Si ex Partu Natura Plagata fuerit.* Testiculos tauri etiam solue cũ aqua
frigida, & cum rosis liquefactis lineo in panno cum modico croci impone. ℭ *Si vero consuetudine*
super menstrua venerit. Cineres vitis teras, & in linteo imponas: vel calcem teras, & similiter appo-
nas. *Potio ad idem.* Radicem myricæ & corticem tere, & cum vino bibat. ℭ *Si Matrix ex Partu Vl*
cerata fuerit. Helenium butyro veteri misce, & fac pessarium, & suppone. ℭ *Ad Consuetudinem pro-*
C *uocandum.* Piperis grana commisce staphidi agriæ, da post balneum cum vino, & cito subueniet.
Item centauream tere cum folijs in aqua, & fac pilulas, & impone ori matricis. Item rubiam, nigel-
lam, & myrrham, ana, cum vino bibat. ℭ *Ad Rhagadias in Ore matricis.* Coronam spinæ, gallas om
phacinas tere, & vnge adipe anserino, vt adhæreat puluis, & super sparge: facit & ad condyloma-
ta. ℭ *Ad Eas quæ Non prægnantur.* Castorij, piperis grana xij, vino communi simul temperata cũ
pulegio bibat. ℭ *Vt Non conceperit.* Nitrum in ore matricis in modum ciceris post concubitum
mittat. ℭ *Vt Cognoscat Si sua culpa, aut culpa viri est quòd non concipiat.* Vasa fictilia duo signa, intus po
sito hordeo, & ibi fac eam & eum vrinare, & pone in loco frigido per xij dies: cuius hordeum in-
germinauerit, eius culpa est. ℭ *Vt Cognoscat an Prægnans Masculum vel Fœminam in vtero habeat, &*
Cognoscat, si sua culpa aut culpa viri non concipiat. Apium cum radice sua capiti eius appone, ipsa igno-
rante: & si primo nominauerit dum loquetur masculum, masculum: si fœminam, fœminã pariet.
ℭ *Vt Fœmina Concipiat.* Vuluam leporis siccam tere, & ambo bibant & edant. ℭ *Vt Cognoscat si*
Conceperit. Si collum calidum habet, dorsum frigidum, cõcepit: si vero æquale corpus, nõ. ℭ *Ad*
eam quæ Prius fœcunda fuerit, Postea sterilis facta est. Folia mali granati sicca tere, & cum melle fac pessa-
rium digitorum quatuor: & post purgationem impone diebus tribus, vt non tollatur. Et vuam
D passam cum granulis suis tere, & fac pessarium vt dictum est: & quando coagulata stillauerit, co-
gnoscat virum. ℭ *Ad Violatam vt non cognoscatur.* Alumen scissum, gallas omphacinas cum vino
aminæo tere, & fac encathisma. Item cum succo pastinacæ collige, & fac magnitudinem oro-
bi, & apponatur per vnam horam ante, quàm coeat. ℭ *Ad Tumorem Vberum.* Betam
oleo coque, donec soluatur, & sic tere, & simul ceram solue, et cataplasma impone.
ℭ *Item ad Vbera Vlcerata.* Portulacam tere cum oleo rosæ, & linteo impone.
ℭ *Ad Duritiem Vberum & inflationem, & Vlcera, & Crassitiem, & Omnem*
passionem. Caulem viridem tere, et cataplasma fac. Succum autem
eius spissum line. ℭ *Item ad Vlcera, & Cancrum, et Diatasin.*
Folia hederæ coque fortiter, & cataplasma, & ex apo-
zemate fomenta. ℭ *Ad Lac augendum.* Lumbri-
corum viuorum ʒ i tere, et cum melle bibat,
vt nõ cognoscat. Item lac vaccinum
aqua calida salsa vel marina fo-
menta, et postea cum vi-
no calido bibat.

Galeno

GALENO ASCRIPTVS LIBER SECRETORVM AD MONTEVM

CENSVRA

Secreta hæc vt Galeni non ſunt, ita non omnino inutiliter legi poſſunt.

ROgaſti me, amice Montee, vt deſcriberem tibi librum in medicatione
ægritudinum ſm experimentum medicinale, & conſiderationes ratio-
nales ex eis, quæ expertus ſum in multis ſapientum & bonorum in cul
tu legis. Feci igit illum, & poſui ipſum ex ſecretis, quę non eſt neceſſe F
propalare vnicuiq; hominum, timendo ne fiant pigri, confidēdo in ip-
ſo, & dimittant quod neceſſarium eſt in ſcientia radicum & ordine capi
tulorum, ſuper quam eſt fabricatio artis. Et ego quidem ſcripſi tibi in
illo ſm menſuram virtutis, & fideliter. Dico igitur, ꝙ ſubſtantia ſubie
cta generationi & corruptioni mutatur in qualitatibus ſuis: quæ ſunt
caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas: quæ adinuicem agunt & pa-
tiūtur: & eorum æqualitate, complexionis exiſtit bonitas. Quod eſt, quia complexio eſt factorum
ſubſtantiæ cuiuſcunq; membrorum animalis propria. Complexio igitur eſt ſubſtantia corporis,
& natura eius. Et poſtea ſunt res ſequentes complexionem neceſſario, & ſunt odores, & ſapores,
& colores, & durities, & mollities, & lenitas. Natura vero de tribus dicitur rebus: quarum vna eſt
complexio, ſecunda eſt virtus rectrix, tertia eſt compoſitio. Et quamuis ars, quæ ſolicita eſt de cor-
pore, ſit vna, ſicut verificatum eſt iam in libris alijs, tamen partes eius ſublimes ſunt duæ: quarum
vna eſt regimen ſanorum: & altera eſt curatio ægrorum. Et ſunt ambæ in operationibus ſuis di-
uerſę, quia ambarum prima intendit ad conſeruandum corpus ſm diſpoſitionem in qua eſt: & ſe-
cunda intendit ad permutandum ipſum ab eo ſecundum quod eſt. Et quoniam ſanitas antiquior G
eſt ægritudine, & ſublimitate & tempore, tunc neceſſe eſt nobis vt acquiramus in primis, qualiter
conſeruemus ſanitatem: & poſt illud, qualiter ſanemus ægritudines ſanatione bona. Via autem
communis ad inueniendum eas ex rebus duabus eſt, vt ſciamus diſpoſitionem, quam nominaui-
mus ſanitatem, quæ diſpoſitio ſit: quia non poſſumus ſeruare ipſam, quando exiſtit, nec reducere
ipſam, quando corrumpitur, niſi ſciuerimus quid ſit. Nos vero iam proceſſimus, & oſtendimus,
ꝙ ſanitas ſimilium partium eſt æqualitas: & ꝙ ſanitas membrorum compoſitorum completur po
ſitione membrorum ſimilium partium, & eorum numero. Illud vero, quod ſurgit per conſerua-
tionem horum membrorum, eſt poſt conſeruationem ſanitatis: ſicut ſi corpora noſtra nunꝗ fini-
rentur, niſi per dolorem communicantem eis, non eſſet nobis ars neceſſaria, qua ſciremus læſiones
eorum omnes. Genera autem ægritudinum corporum noſtrorum, & corruptiones eorum, ſunt
duo, quæ eis ſunt neceſſariæ, quæ ſunt ex operatione caloris innati: & ſunt eis corporibus à princi
pio eſſe corporum radices. Et ex eis ſunt, quæ non ſunt neceſſariæ, & nos non ſumus eas mouen-
tes, quæ quidem corrumpunt corpora noſtra non minus illis neceſſarijs. Et ego quidem ſum di-
ſtinguens vnumquodq; duorum generum ſm ſe. Dico igitur, ꝙ principium noſtri eſſe eſt ex ſan
guine & ſpermate: veruntamē ſanguis eſt materia properans in receptione eius, quod deſcendit. H
Et nos quidem intelligimus per materiam hylen, ſequentem formam in omni parte: ſperma au-
tem ſtat loco Factoris. Et vnumquodq; iſtorum duorum eſt compoſitum ex elementis, ex quibus
compoſitum eſt alterum (& nos quidem demonſtrauimus ita in libro, quem edidimus de elemen
tis ſecundum ſententiam Hippocratis) veruntamen in menſura miſtionis ſpecierum diuerſifican
tur, quia plus eſt in ſpermate. Et iam nos quidem demonſtrauimus ſecundum quod diximus, et te
ſtificati ſumus illud in libro de morbis & accidentibus. Et mihi quidem videtur, vt vadam ad fun
damentum ſermonis in arte medicationis per experimentum, & conſiderationem, & copulatio-
nem, & abbreuiationem ſermonis, et appropinquationem locutionis. Frater Montee, iſte magis
iuuatiuus liber eſt, quem compoſui in medicina: omnem nanq; deſcriptionem eius expertus ſum
multoties in complexionibus comparibus. Deſcriptiones autem quas diximus in almemiri, ideſt
pharmacorum, & eſt liber qui nominatur de medicinis compoſitis, non ſunt niſi compoſitiones
quorundam quos dixi, ſicut Archigenis, & Archelai, & Seueri, & aliorum: quibus ſi vteretur ali-
quis ſecundum quod dixerunt, non fieret iuuamentum per eas, immo generarēt ægritudines. Ve
rum ego rectificaui eas, & exercitaui ſuper errorem, qui eſt in eis. Prima ergo deſcriptionū eius,
quas ego compoſui, eſt deſcriptio medicinæ huiuſmodi.

Ad Stuporem

A *Ad Stuporem, & Frigus, & Paralysin.*

Vir quidam sexagenarius fuit, super quem vincebant humiditates superfluæ, & ventositates
phlegmaticæ, & erat mollis corporis. Et ipse quidem conquerebatur de stupore in corpore suo,
& frigore addito, & inceptione paralyseos. Composui ergo hanc confectionem, quæ est medici-
na multorum iuuamentorũ. Et ego q̃dem iuuamenta ipsius dicam, post artem eius ℭ *Confectionis
Permistio.* Rec. euphorbij, croci, casiæ lig. cinnamomi, apij, acaciæ, costi, amari, spicæ, gũmi arabici,
seminis vrticæ, granorum alkerua, bdelij, olibani, sumach, ellebori, sulfuris citrini, styracis calami-
tæ, piperis albi, oĩum ana ʒ vi: rosarum siccarũ, pyrethri, arthanitæ, sethesusiæ, seminis apij, oĩum
ana ʒ iiij: seminis albedarogiez i. ammeos, seminis taraxacon, amborum ana ʒ: medullæ cartami,
zingiberis, amborum añ ʒ iiij: tere & cribella: deinde infunde in vino antiquo tribus diebus, do-
nec fiat sicut mel: deinde fundatur super ea mel crassum despumatum: deinde misceaẽ & fundaẽ
super ea ex oleo balsami mensura vnciæ vnius: deinde ponatur sup̃ ignẽ leuẽ, & bulliat ebullitio-
nibus duabus leuibus, & fundatur in vase vitreo: & dimittatur sex mensibus: & quãto plus anti-
quatur, tanto est melius ei. Vsus est ea vir, & cõualuit vsque ad quartã hebdomadẽ. Et dosis q̃dẽ
eius est ex aureo vsque ad ʒ iiij. Quòd si ille qui vtitur ea fuerit adolescẽs, sumat ex ea ʒ i & ß. Hæc
B autem medicina cõfert morsui facto à cane rabioso iuuamentũ manifestũ statim: & dolori qui fit
in acumine verticis antiquo, & cui raduntur pili capitis, deinde accipitur de hac medicina pon-
dus auẽ. vnius, & soluitur cum aceto vini, & linit cũ eo caput. Et ad dolorem dentium fricatur cũ
ea. Et ad dolorem auris soluitur cun oleo balsami, & colatur, deinde destillatur in aurem. Et ad an
ginam datur in potu cum aqua, in qua cocta sunt sebesten & anethum: & deglutitur post ipsam
butyrum tepidum. Et similiter ad asthma, & splenem ʒ i & ß cum aceto, in quo decoctæ sunt radi-
ces capparis & tamarisci. Et ad renes, & ad dolores eorum cum aqua, in qua decocta est calamin-
tha fluuialis. Et ad serpentes in vẽtre ʒ i et ß cũ aqua in qua decocti sunt cortices granati dulcis. Et
ad hæmorrhoidas aur. i cum vino antiquo. Et ad dolorem hepatis, & stomachi, & ad hydropem:
Itaq; quando est complexio decliuis ad frigus. Ad vltimum vero serua à me secretum magnum
in omni medicatione tua. Caue igitur multiplicationem calefactionis, et inclina ad frigidationẽ,
per comparationẽ & nõ absolute: & incipe in propinquitate complexionis hominis: & hic q̃dẽ
est locus considerationis. Serua igitur hũc modũ curationis, & intellige ipsum. Et fac medicinam,
immittẽs species boni odoris aromaticas: est. n. electuariũ magnũ: & nõ errabis, si Deus voluerit.
Et fuge à stupefaciente oculum, nisi raro, & apud necessitatem: nam faciet festinare ad eum qui
C vtitur ipso debilitatem tunicę corneæ. Et hoc iterum considerandum est, intellige ergo ipsum.

Ad Phrenitim, & Tussim siccam, & Febrem conclusam.

Medicina autem Austri qui est ex illis de Luca: q̃m conquestus est mihi de phrenitide & apo-
stemate in cerebro suo ita, q̃ permiscebatur: & fuerunt cum eo calor, & tussis sicca, & dolor capi-
tis intolerabilis, & febris conclusa. Etiam medicati fuerunt ei q̃dam medicorum, & errauerũt sup̃
eũ. Incepi ei vti huiusmodi medicina, & sanatus est vsq; ad hebdomadã vnã. ℭ *Medicinæ permistio.*
Rec. psyllij infusi in aqua cucumeris indi: deinde extrahatur, & coletur cũ cribro, & coaguleẽ cũ
rob vuæ leui igne: & sumatur tragacanthæ albę, gummi arabici, medullæ se. cituli, & medullę cu-
cumeris, & medullæ se. cydonij, medullę se. cucurbitæ, medullæ amyli, sandali, seminis portulacæ,
se. maluauisci, omnium ana partem i: terantur contritione bona: deinde misceantur coagulato i.
rob. Et administrentur de eo omni mane ʒ iiij, & apud somnũ similiter. Et cibus eius sit aqua hor
dei, in qua decocti sint cancri fluuiales & sebesten. Hoc enim medicamen est, cui non est par.

Ad Dolorem capitis, & Lachrymas oculorum, & ad Insomnietatem.

Et conquestus est mihi adolescẽs vicenarius (cuius complexio erat calida, & cuius color erat
fuscus, & erat multæ quietis & trãquillitatis, & erat vincens semper complexionem regionis eius
D caliditas) de dolore capitis superfluo inquietante, lachrymis in oculis suis, & dolore in eis, & non
dormiebat. Cõposui ergo ei hoc caputpurgiũ: conualuit ergo ex vice vna. ℭ *Modus confectionis.*
Rec. croci danik ij, ladani ʒ ß, condisi ʒ i, lache kirat i, camphoræ kiratã mediam, lubue, ambrę, ana
ʒ iij, opij ʒ ij, terantur, & aggregentur cum melle medicinæ siccæ, & soluantur humidæ cũ sambu-
cino, terantur & aggregentur cum melle despumato. Q̃ñ igitur necessitas eius est, sumatur sicut
milium, & soluatur in lacte mulieris, & fiat cum eo caputpurgiũ. Vir autẽ cuius corpus est forte,
sumat pondus sex granorum: huiusmodi. n. medicina est vltima. Primũ autẽ quod oportet præ-
mittere in curatione ægritudinum, q̃ñ vides repletionem, & tempus non longinquum phleboto-
miæ, est vt præmittas phlebotomiam in cephalica, si ægritudo est in superioribus corporis: & in
basilica, si ægritudo est in inferioribus corporis. Noster aũt sermo in hoc iã p̃missus est in multis
nostrorum librorũ. Qui autem vult esse prudens in arte ista, legat libros meos, & tunc vtatur istis
medicinis, quas ego composui, & expertus sum, postq̃ cognouerit complexiones vtentium eis.

Ad Dolores Oculorum, & Ophthalmiam.

Quia dolores, qui accidũt oculo, sunt multi & diuersi, & ex eis est dolor q̃ vocaẽ ophthalmia, q̃
multoties accidit oculis in multis dispositionibus, videtur mihi vt p̃mittam causam eius super re-
liquos dolores oculi. Quia cuidã viro q̃ nominaẽ Fisulus, aduenit dolor inquietãs, & ophthalmia

calida per causam: & erat quadragenarius: & erat quietus, crassi corporis. Leniui ergo ei naturã cum infusione myrobalanorum: & firmabo vel ostendã eam in hoc libro. Deinde præcepi ei, vt aperiret cephalicam. Et cõposui ei hoc sief: & nominaui ipsum iuuatiuum, quia iuuatus est per ipsum ipsa vice prima. ¶ *Modus Sief.* Rec. cerusæ de plumbo, amyli, amborum ana partes ij & ß, sarcocollæ, croci, opij, omnium ana quartam partem illius: teratur cerusa, & cribelletur cum orali: & addatur super ipsam de aqua dulci, quantum necesse est: & teratur in mortario diebus x in hora quieta a vento, & in loco in quo nõ sit puluis: deinde infundatur gummi post illud in aqua dulci in vase mundo. Quando ergo soluitur, & fit sicut aqua, coletur cum panno lini super medicinam in marmore: deinde teratur cũ ea. Quando ergo facta est medicina sicut pasta, proijciantur super ipsam reliqui pulueres, & terantur cum ea, donec inspissentur: deinde fac ex ea sief, & exiccentur in vmbra in loco tecto: deinde proijciatur super ipsam pannus sabini, aut pannus subtilis, defendens ipsa a puluere: postea reponantur, & medicetur cum eis. Et sumatur ex eis vnum, & soluatur in aqua rosa. & lacte mulieris: & sumatur in venera, & distilletur in oculum. Hoc autem sief est conueniens vel conferens apostematibus, & inflationi, & vuæ, & vlceri nigro, & vesicis accidentibus in oculo, & pluribus ægritudinibus eius. E

Ad Albuginem Oculi. F

Alchohol autem, quo vsus est Ebinus monachus ad albuginem, quæ erat in oculis suis: & oẽs medici conuenerunt, quod non sanaretur: & posui ipsum ei, & conualuit vsque ad triginta dies. ¶ *Modus Alchohol.* Rec. spumæ maris quæ natat super aquam, stercoris lacertæ, sachari, massacumiæ, baurach, omnium partes æquales: terantur, & cribellentur: & sumatur ex memirẽ media vncia, teratur, & decoquatur cum libra aquæ, donec consumatur medietas: & coletur, & imbibatur cum hac aqua in marmore: deinde continuetur cũ contritione in Sole diebus aliquot, donec consumatur aqua: deinde fiat puluis: Hoc enim est vltimum, & secretum magnum.

Ad Conseruandum Sanitatem Oculi Alchohol.

Alchohol autem, quod conseruat sanitatem oculi, Montee amice, ego vsus sum ad sanitatem amicorum meorum: & nulli qui eo vsus est, accidit nocumentum in oculis suis dum remansit. Et ipsum quidẽ conueniens est omnibus hominibus propter subtilitatem suam. ¶ *Modus Alchohol.* Rec. alchoroniæ & est thutia Inda, antimonij, hæmatitis, rubiẽ & est sepia abluta, & sit marina nec aduratur, thutiæ, æris combusti, corticũ æris, aloes, folij, croci, omnium ana partem vnam: piperis, macropiperis, salis ammoniaci, oĩum ana partem mediã: margaritarum minutarũ, myrobal. kebulorum, spumæ maris, cadmiæ aureæ, sachari, musci, camphoræ, oĩum ana quartam partem: teranť, & cribelleňť, et fricentur in marmore diebus aliquot, donec fiãt sicut atomi: Hoc enim est vltimũ. G

Ad Impetiginem & Pruritum.

Medicina, cuius descriptionem incepi pro Sertato, pro qua ipse proiecit medicinas multas auarus de ea vsquequo accepit illam: & rectificaui ipsam, & curaui cum ea multos homines ab impetigine, quę in capite, & cruribus, & baras, & pruritu, & casu capillorum, tebal, & alopecia, & lendibus, & pediculis, & scabie vlcerosa: & est certa. ¶ *Modus Vnguenti.* Recipe gallarum ʒ iij, granorum armenij baurach aureum i, sulfuris citrini aurei ij, arsenici rubri, aristolo. amborum ana aur. ß, salis ammoniaci, frusti testudinis, fimi veteris, amygd. amararum excorticatarum, colocynthidis, æris vsti, venarum citrinarum, merdasengi, radicis capparis, foliorum fici siccę, radicum cannę siccarum, & ziniar, aluminis iameni, sief memithe, myrrhæ, aloes, olibani, omnium ana ʒ ß, kitram, foliorum oliuæ, fellis vaccini, omnium ana aur. i: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aceto vini, donec permisceantur: deinde leniatur cum eo: Est enim bonum ad tineam, & assafati, & ad ægritudines antiquas.

Ad Vermem Auris.

Ingenium in extractione vermis de aure, quod ego feci multoties. Distilletur in aurem quod distillat caro vaccina, s. quando assatur cum aqua almarmacur: deinde præparetur cannula cũ mensura quæ ingrediatur in aurem: & sugatur cannula a superiori parte eius vehemẽti suctione: egredientur enim vermes, si Deus voluerit. H

Ad Extractionem Aquæ cadentis in Aurem.

Pro extractione aquæ cadentis in aurẽ sumatur virga iunci triangulata, & est planta quę oritur super flumina: & inuoluatur eius extremitas cũ coto, & liniatur cum oleo: deinde intromittatur extremitas eius secunda in aurem cũ mẽsura, q̃ possibilis est: & incedať extremitas in qua est cotũ cum igne. Quanto igiť plus cõburitur, aqua cadet de aure: & itera illud, donec egrediať aqua tota.

Ad Extractionem Spinæ de Gutture.

Ingeniũ in extractione spinæ, qñ adhæret in gutture aut trãsuersať. Elixetur frustũ carnis vaccinæ, & ligetur cum chorda, & deglutiať: deinde extrahatur extractione subtili, egredieť. n. spina.

Ad Dolorem Auris.

Ad dolorem aũt in aure factũ res magis iuuatiua est, vt sumanť vermes inuenti sub vrceis aquę, & decoquantur cũ oleo ro. & mandragora, & distilletur in aurẽ postq̃ tepet. Quod autem dicitur amice de ægritudinibus aurium, iam ostendi illud in libro de ingenio sanitatis, & in alijs libris.

A *Ablutio Capitis Cerebrum confortans.*

Dico igitur, ꝙ qñq; accidunt naribus ægritudines, quæ prohibent ab olfactu & inspiratione. Dico ergo, ꝙ prohibens ab illo, non est ex ægritudine neruorum: qm̃ duę extremitates anterioris cerebri, q̃ sunt similes duobus capitibus mammillarũ: & sunt illæ, quas diximus in eo quod præterijt de sermone nostro, ꝙ sunt lenes, & ꝙ ipsæ non numerantur in numero neruorum: complent inspirationem & expiratione͂ sine medicatione neruorum: & ad ipsas ascendit odor ex foramine, quod est in chartilagine intra coronam. Cuius medicinæ descriptione͂ scripsi Costę monacho, & fecit ipsam: et similiter scripsi descriptionem eius Chilichedeo & Festito, & excusauit eos ab omni cura. Et abscindit nocumenta attracta ad caput, & confortat cerebrum, & cauterizat ipsum, & expellit nocumẽtum ab ipso, & separat inter ipsum & vapores & humiditates, ex quibus proueniũt coryzæ, & delet sodam. ℭ *Modus Ablutionis Confortans Cerebrum.* Rec. salis gemmæ, salnitri cõbusti, spumę maris, baurach albi, oĩum an̄ partem vnã: ellebori albi partem mediam: cõdisi, staphidis agriæ, sinapis, fæcis vini i. tartari combusti, oĩum an̄ partem vnam: sulfuris, rof. gallarum, sumach, alchannæ, squinanthi, prasij, gummi arabici, olibani, gariophylorum, xyloaloes, lycij, arsenici, aluminis, folij, spicæ, nucis muscatæ, oĩum an̄ partem ß: teran͂t, & cribellen͂t, & soluan͂t in aquæ sapo-

B nis communis part. iiij, cũ aceto vini antiqui: & confician͂t cum eo medicinæ, & percutiat͂ in mortario: & sit acetum bulliens, qñ soluis ipsum cũ sapone: & fiãt trochisci, sitq; vnus trochiscus ℈ v: Al. drach. ij.
& exiccentur in vmbra. Qñ igitur necessarij sunt, teratur vnus trochiscus, & soluatur cum aqua calida, & abluatur caput cum eo, & caueatur ne cadat aliquid ex eo in oculum: et sit natura lenis.

Ad Fluxum Sanguinis Narium.

Et conquestus est mihi vir ex illis bonis de Roma, in primis quãdo hospitatus fui in ea: & erat quadragenarius, & erat delitiosus, teneri corporis, complexioq; eius decliuis ad caliditatem & humiditatem (& hęc est complexio Romæ) ꝙ ipse fluxum sanguinis narium patiebatur superfluum. Et medicati fuerunt ei multi medicorum, & non contulerat eorum medicina. Composui ergo ei hanc medicinam, cuius descriptionem acceperam à patre meo, & iuuaui eum statim. Et ego quidem permutaueram me à domo eius, sed ipse permutauit me ad eam: & hæc fuit prima domus in qua quieui. ℭ *Modus Medicinæ ad Fluxum Sanguinis Narium.* Rec. chartæ Indæ i. de papyro, cucurbitæ siccæ combustæ, atramenti viridis cõbusti, olibani, opij, aluminis vsti, omnium ana ʒ i: terantur, & puluerizentur, & cribellentur super ellychnium, quod submersum sit in aceto, & supponat͂ in nares ex eo deforis. Et ponatur super tempora & frontem lutum armenum tritum, cõfectum

C cum aceto: & ligentur stricte manus & pedes, & duo adiutoria cum ligamentis, & testiculi etiam: & sugatur cum ventosis supra hepar sine incisione & super splenem: et cephalica phlebotometur ex parte sanguinis: & embrochentur pedes cum aqua calida, vt attrahatur sanguis ad inferiora: & dormiat supra dorsum suum: & fundatur super faciem eius aqua frigida cum aceto: hoc. n. est secretum magnum: serua igitur ipsum. Hæc quidem medicina abscindit sanguinem à quocunq; membro: & si submergantur in ea pili leporis carminati, erit mirabilis.

Ad Mollificationem Linguæ.

Et cõquestus est mihi vir senex mollis corporis de mollificatione in lingua sua: & fuit de quadam villa ex villis Romanis. Composui igitur ei hãc medicinã, & sanatus est vsq; ad paucos dies, qui fuerũt minus tribus septimanis. ℭ *Modus Pilularũ ad Accidentia Phlegmatica.* Rec. albotiz, opopanacis, altit dulcis, nucis muscatæ, omnium ana partem vnam: terantur, donec fiant sicut pasta: & fiant sicut cicer pilulæ. Et ponatur sub lingua vna post vnam, & sugatur: & assiduetur gargarismus cum sinapi: & balneatio cum aqua non dulci. Et sanatus est.

Ad Nauseam, & Malitiam digestionis, & Combustionem in stomacho, & Retentionem vrinæ.

D Et conquestus est mihi vir quadragenarius, cuius complexio erat decliuis ad caliditatem et siccitatem (fuit in Alexãdra regione) de nausea & malitia digestionis, & combustionis in stomacho, & retentione vrinæ. Composui igitur ei hanc medicinã, & iuuatus est ea statim. ℭ *Modus Syrupi de Fructibus.* Recipe succi basilici, succi granati dulcis, & succi granati acetosi, aquæ tamarindorũ, aquæ casiarum, aquæ citrulorum, aquæ melonum, aquæ cydoniorum, omnium ana lib. i: rob vuæ vere dulcis, & est carenum, lib. iiij: decoquantur, donec fiat ei spissitudo, eius malitiam securans, i. ne putrefiat. Et sumatur de ea omni die cochlearium vnum cum aqua frigida.

Ad Debilitatem stomachi, & Vomitum, & Solutionum ventris.

Rob de fructibus conferens debilitati stomachi, & vomitui, & solutioni ventris superfluæ, & angustiæ, & adustioni quæ fit in stomacho. Composui quidẽ hanc medicinam Rufo propinqui temporis, qui fuit Persa. ℭ *Cuius Permistio.* Recipe granati acetosi, cydoniorum, amborum ana xx numero: pirorum, iuiubarum, amborum, ana c numero: sumach aur. xl: granorum myrti, centaureæ: terãtur omnia, & ponantur in vase bireno s. lebete, & fundãtur super illud aquæ xx chist: & decoquatur decoctione bona, & exprimatur fæx & proijciatur: & sumantur lib. tres mellis, & ponatur ipsum cum illa aqua, & accendatur sub ea ignis donec fiat sicut mel spissum: & coletur, et reponatur: Cuius dosis sit cochlearium vnum cum aqua frigida.

Ad Febrem Adustam, & Sitim, & Adustionem in Stomacho. E

Et conquestus est mihi vicenarius adolescens de febre adusta, & siti, & de adustione in stomacho. Composui ergo ei hos trochiscos. ℂ *Modus Trochisc. Febris Adustæ.* Recipe seminis citrullorum excorticati, se. portulacæ, liquiritiæ decorticatæ, oium añ ʒ viij: tragacanthæ ʒ iiij: terant, & molliant, & conficiantur cũ mucilagine psyllij: & fiant inde trochisci, sitq; omnis trochischus ʒ i.

Ad Febrem Tertianam Trochisci.

Trochisci boni (quos ego sum expertus, & quos composui viro ex bonis, qui habebat febrem tertianam & medietatem quotidianæ, & iuuatus est ex eis cito iuuamento veloci) ad febrem tertianam, & febrẽ incensiuã, et febres permistas calidæ causæ: & sunt nobilis quantitatis: serua ergo eos. ℂ *Modus Trochiscorum Febri Tertianæ.* Rec. rosarum ʒ xx, spodij ʒ v, amyli ʒ iij, tragacãthæ ʒ ij, croci danich ij: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua, & fiant inde trochisci: sitq; omnis trochiscus ʒ i. Et sumatur in potu cum aqua & syrupo acetoso.

Ad Stricturam anhelitus, & Dolorem stomachi, & Dolorem duorũ laterum, et Malitiam digestionis, & Eructationem acetosam, & Dolorẽ hepatis & splenis.

Et conquestus est mihi Herodes religiosus de illis de Roma de strictura anhelitus, et dolore stomachi sui, & dolore duorum laterum, & malitia digestionis, & corruptione hystimbræ, & eructatione acetosa, & dolore hepatis sui & splenis, & dilatatione anhelitus magna, & fuit infrigidatus ætatis quadragenarius. Composui ergo ei hãc medicinam, & iuuatus est ea multum vsque ad hebdomadem. ℂ *Modus Syrupi Iuuatiui.* Recipe scyllæ lib. ij, zz, se. fœniculi, petros. anisi, pyrethri, hyssopi, se. ocimi gariophylati, costi, asari, oium añ ℥ i: se. apij, piperis, cymini carmeni, oium ana ℥ ij: dauci, ammeos, libystici, cardamomi, oium añ ℥ iiij: ocimi hortulani, satureli i. aceti acetosi chist i, mell. chist ij, rob chist i: tere medicinas, & infunde eas in aceto tribus diebus: deinde coq; ipsum, donec cõsumatur medietas aceti: deinde proijce sup ipsum vinũ, & coque ipsum donec cõsumat quantitas medietatis vini: deinde remoue ipsum, & cola ex ipso medicinas, & dimitte ipm, donec infrigidet bñ: deinde infunde sup ipsum mel despumatũ, & accede ignẽ sub ipso donec fiat sicut mel subtile, & repone ipsum. Sitq; potio eius cochlear vnũ cũ aqua frigida. Et si volueris ipm solutiuum, tũc bibat ex eo cochlear vnũ cũ aqua tepida & duobus danich scãmonij, est. n. mirabile.

Ad Frigus stomachi, & Corruptionem eius.

Et conquestus est mihi vir, qui erat in ætate & complexione, sicut ille qui præcessit ante hunc. Composui ergo ei hanc medicinam ad frigus stomachi eius, & ad corruptionem eius, & ad malitiam hystimbræ eius, & febrem quartanam quæ erat à putrefactione phlegmatis, propter debilitatẽ quæ euenerat in corpore eius, & in manibus eius, & ipsius renibus. ℂ *Decoctio ad Febrẽ Quartanam.* Recipe vini antiqui boni odoris albi lib. iij, mellis lib. i, zingiberis ʒ v: heyl, cardamomi, omnium ana danich ij & ß: croci ʒ ij: musci, piperis macropiperis, omnium ana danich i & ß: terantur, & cribellentur, & puluerizentur super syrupum: & dimitte eum in Sole diebus multis. Deinde vtere ex ipso cochleari i cum aqua frigida. G

Ad Corpus Infrigidatum, & Humectatum, & Alia multa.

Et conquestus est mihi vir infrigidati & humectati corporis: mutati coloris ex fluxu sanguinis superfluo, qui accidit ei propter syncopen & frigus in hepate suo, & suo corde: & debilitate in suo stomacho, & corruptione in venis suis, & solutione ventris superflua, & vomitu multo. Composui igitur ei hanc medicinam sublimem. ℂ *Modus Confectionis.* Recipe costi, folij, calami aromatici, gariophylorum electorum, omnium ana ℥ ij: casiæ ligneæ, salis romani, amborum ana ℥ i: galliæ, acaciæ, foliorum ro. spodij, saufel, †thuris masculi, omnium ana ℥ ß: terantur, & cribellentur: & conficiantur cum rob cydoniorum, & reponatur. Et sumatur, ex ea ad magnitudinẽ nucis, quando necesse fuerit: est enim vltima primaria valde.

†Al. piperis vsualis.

Ad Tristitiam, & Cogitationem, & Debilitatem, & Angustiam. H

Et conquestus est mihi vir adolescens ex filijs regũ (& erat teneri corporis, & delitiosus) de debilitate nimia, & subtilitate eius, & angustia, & tristitia, & cogitatione: & erat cõtinens nos aer autumnalis corruptus, alteratus: & locus in quo conuenerat, erat horizon ciuitatis Lucæ, super cuius aerem vincebat caliditas & humiditas. Composui ergo hanc medicinam, & exiuit ab ægritudine sua velociter. ℂ *Modus Confectionis magnæ.* Recipe se. ocimi, buglossę siccæ, foliorum propriementæ siccæ, lapidis lazuli adusti abluti, margaritarum paruarum tritarum, karabi marini abluti, coralli albi, lapidis armeni, setæ combustæ, omnium ana ʒ x: galliæ, spicæ indæ, myroba. epithymi Cretensis, cinnamomi, thuris, mastiches, zedoariæ, doronici, been albi & rubri, folij, cardamomi, gariophyl. electorum, vsneę, castorij, liquir. excorticatę, croci, se. lactucę, se. hyoscyami, ozanorsi i. squinanthi, mandragoræ, xyloaloes bonæ, pæoniæ, rauedsceni, se. armel, nucis muscatæ, darsessaham, carnub, feliniafelias i. agni casti, se. coriandri, ana ʒ v: limaturæ argenti ʒ iiij, limaturæ auri ʒ ß, camphoræ ʒ i: rosarum, spodij, amborum ana ʒ vij, musci aur. i: terantur omnia, & cribellentur, & leniantur cum vnc. i olei ros. & quarta vnc. olei balsami: & adiũgatur ei tantum sacchari triti & cribellati, quantum sunt omnes medicinæ: & conficiatur totum cum miua, & reponatur sex mensibus in primis. Et sumatur ex eo omni die sicut abundachari assidue.

Ad

A *Ad Tussim, & ad Asthma.*

Et conquestus est mihi vir quinquagenarius (cuius complexio erat æqualis, decliuis ad calidita tem & humiditatem, crassi corporis, & erat regio eius multorũ ventorũ meridianorũ) de tussi, & anhelitu latitudinis, & asthmate antiquo. Cõposui ergo ei hãc medicinã, & iuuatus est ea in hebdomade vna. ℂ *Modus Medicinæ.* Rec. hyssopi sicci, ocimi, capilli veneris, prasij, liquir. decorticatæ, omnium añ ʒ vi: funde desuper mensuram sacraiati vnius de aqua, & coque ipsam donec perueniat ad medietatem: deinde cola, & funde super ipsam cochlear i mellis: deinde da ei in potu.

Ad Sputum Sanguinis, & Solutionem Ventris.

Et conquestus est mihi Iesas, qui erat ex Armenis, de sputo sanguinis, & ventris solutione: & erat adolescens trigenarius, extenuati corporis, & calidi: & eius regio calida valde. Composui ergo ei hanc medicinam. ℂ *Trochisci nobiles.* Recipe carabi marini adusti, acaciæ ablutæ, gummi arabici, spodij, rosarum, therathit, omniũ ana drach. x, opij drach. i, mastiches drach. iij, coralli drach. iiij: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum mucilaginibus granorum cydoniorum: & fiant trochisci, sitq; omnis trochiscus eius drach. i. Cuius dosis sit trochiscus vnus cum aqua frigida apud somnum. Et si dimiseris hos trochiscos, donec aggregentur partes eorum diebus aliquot, B erunt completiores ad operationem suam.

Ad Retentionem Menstruorum, & Multa alia.

Et conquesta est mihi mulier cuiusdã amicorũ meorũ, quæ erat ex sapiẽtibus mulieribus: & pepererat, & retẽta erãt ei mẽstrua, & minoratum fuerat lac eius: & acciderat ei sputũ sanguinis, & saniei, & tussis, & anhelitus dilatatio. Cõposui ergo ei hãc medicinã, & iuuit eã. ℂ *Modus Electuarij.* Recipe succi prasij vnc. vi, boni vini vnciam vnã, mellis vnciam vnam: piperis albi, thuris, myrrhæ, omnium ana drachmã vnam: coniungatur aqua prasij & vinum in olla, & coquantur donec consumantur duæ partes tertiæ: & tunc proijciatur super ipsum mel: & accendatur sub ea ignis donec coaguletur, & fiat sicut mel: terantur ergo medicinæ & puluerizentur super ipsum, deinde misceatur super ipsum: quando igitur permiscentur, tunc repone ipsum in vitreato. Et lambat ex eo infirmus cochlearium i ieiunus. Iuuata est ergo hac medicina in spacio breui.

Ad Sputum Sanguinis, & Solutionem Ventris, & Sanguinis.

Emplastrum quod ego composui: & ponitur super pectus, & abscindit fluxum sanguinis: & super ipsum stomachum ex solutione ventris: & super caput ex fluxu sanguinis narium. ℂ *Cuius permistio.* Recipe myrrhæ, thuris, aloes, omnium ana ʒ iiij: balaustiorum, sanguinis draconis, aca-C ciæ, fief memithe, feluzaharagi, & loco eius chohol caubem, omnium ana ʒ viij: opij, radicis spicæ, hyoscyami, omnium ana ʒ iij: aluminis abluti, lacunæ sigillatæ, atramenti, omnium ana ʒ ii: sumach, gallarum, granatorum summitatum s. balaustiorum, omnium ana ʒ vi: tere illud, & cribella ipsum cum cribello subtili: & confice ipsum cum vino passularum bono, aut cũ aceto vini permisto, donec fiat sicut mel spissum. Deinde line super pectus ex sputo sanguinis: & sup caput ex fluxu sanguinis nariũ: & super omnem locum, ex quo egreditur sanguis: & line ipsum super stomachum ex solutione ventris. Et hoc vltimum est in eo, quod diximus: serua ergo ipsum.

*Al. fellis zaharagi.

*Al. laccę.

Ad Ventositatem Ventris, & Apostema in Hepate, & Hydropem.

Et conquesta est mihi mulier de ventositate in vẽtre suo, & apostemate in hepate suo in superioribus eius, & inceptione hydropis: & erat mulier tricenaria, aut quasi tantum: & erat causa eius retentio menstruorum: & erat vincens continens nos aer calidus & humidus. Cõposui ergo ei hanc medicinã, & iuuata est ea vsq; ad xxx dies. ℂ *Confectio, quæ Prouocat Menstrua, & Expellit Ventositatem.* Recipe eupato ii, spicæ, corticum casiæ ligneę, croci, seminis apii montani & domestici, liquir. squinanthi, carpobalsami, rubiæ, omnium añ ʒ iiii: reuetseni ʒ iii: mastiches, laccæ quæ non est operata, spodii, rosarum rubrarum, aristolo. omnium añ aur. i: terantur omnia, & cribellentur: D & conficiantur cum melle despumato. De quo sumatur omni die pondus ʒ ii.

Ad Icteritiam Nigram.

Et conquesta est mihi mulier, religiosa, quam extenuauerat religiositas & abstinentia, de icteritia nigra multum apparente: & erat corporis macri, quæ iam transierat l annos: & erat eius regio romana: & erat tẽpus autũni, in diebus in quibus ego fui ibi. Cõposui ergo ei hãc medicinã: & accepit ex ea aur. i. & exiuit ex ægritudine sua exitu bono. ℂ *Medicina ad Extrahendum Melancholiam.* Recipe aloes pondus ʒ vii, masti. ʒ viii: agarici, polypodii, cartami, epithymi, omnium ana pondus drach. ii: folii, casiæ ligneæ, spicæ, omnium ana drach. iii: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. Sitq; dosis eius aureus i cum vino, si non fuerit febris.

Ad Icteritiam Citrinam.

Et conquestus est mihi vir tricenarius, qui erat monachus bonus, multæ lectionis in libris: & erat calefactus de icteritia citrina multum apparente. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea velociter. ℂ *Medicina ad Extrahendum Choleram.* Recipe amygdalarum amararum, amygdalarum dulcium, spodii, folii, rosarum, absinthii, mastiches, spicæ, anisi, omnium ana ʒ iiii: seminis scariolę drach. x, coriandri syluestris drach. ix, aloes drach. vi: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum vino. Et sit dosis omni die drac. ii pondus.

Ad Duritiem Splenis, & Apostema in Hepate, & Aquam citrinam, & Dolorem Stomachi, & Renum, & Tussim cum Icteritia. E

Et conquestus est mihi vir ex amicis meis ex bonis religiosis de duritie in splene suo, & apostemate in hepate suo, & aqua citrina, & dolore in stomacho suo, & dolore renum, & ex tussi cũ icteritia. Composui ergo ei hanc medicinam. ℭ *Confectio ad Aegritudinem Ventris, vel vacuitatis*. Recipe spicæ Indę, costi, corticum casiæ ligneę, omnium ana pondus drach. ij: fœniculi drach. iij: piperis, seminis apij, acori, andachocę, ireos, xylobalsami, omnium ana drach. iiii: venarũ cappar. drach. quinque: passularum mundatarum à granis suis, drach. x: terantur donec fiant sicut medulla: & terantur medicinæ, & cribellentur: et conficiant omnia cum melle despumato. Et sumantur ex eo omni die drach. iii cum aqua capparum, & calaminthes, & secaniabin pauci aceti. Iuuatus est ergo ea iuuamento manifesto in spacio paruo. ℭ *Emplastrum conferens Duritiei Splenis & Hepatis*. Recipe ammoniaci, bdelij, ireos, sepi vaccini, omnium ana drach. *x: ficus, thuris, opopanacis, galbani, omnium ana drach. viii: piperis c & l grana: ceræ, picis siccæ, amborum ana ʒ xx: aluminis iameni, sulfuris, myrrhæ, omnium ana ʒ x: pyrethri, radicum capparis, amborum ana drach. v: visci, aristolochiæ, croci, cordumeni, amomi, olei nardini, omnium ana drach. iii: terantur bene cum aceto, & conficiantur cum eo donec permisceantur: & liquefiat cera, & permisceantur omnia terendo in mortario, donec fiat corpus vnum: & ponatur super splenem. F

*Al. xvj.

Ad Febrem Quotidianam, & Fluxum ventris, & Tenesmon, & Tussim.

Pilulę quas ego composui viro oratori, qui habebat quotidianam, & fluxum ventris superfluũ, & punctionem, & tenesmon vehementem, & tussim: & iam erat desiccatus: & desperauerat se, et sperauerat mortem. Iuuatus est ergo his vice vna. ℭ *Pilularum permistio hæc est*. Recipe castorij, myrrhæ, amborum ana aur. i & ß, seminis hyoscyami albi ʒ iii, seminis apii ʒ viii: tere illa, & confice cum vino, & fac inde pilulas sicut piper, & sicca eas. Sitq; dosis eius grana v cũ rob myrti, et aqua.

Inquit Galenus nõ est nobis necessarium rememorari in hoc libro radicum ægritudinum, quoniam iam eas diximus in aliis libris: hunc autem librum non fecimus, nisi ad descriptionem proprie. Et quamuis nos confortemus per ipsum rationes Empiricorum, tamen quando ego cogito, ratione certa agnosco, quia est vnũ de secretis medicinæ, & thesaurus ex thesauris eius. Et omnem m*edicinam eius iam expertus sum vicibus multis in eo, qui aptus, & cui conuenit, & est conueniens c*omplexio eius.

*Al. modum.
*Al. cõplexioni

Ad Dolorem Ani, & Tenesmon, & Ventris solutionem, & Puncturam. G

Ellychnium quod supponitur in ano, & efficit opus pilularũ, immo melius. ℭ *Eius permistio*. Recipe myrrhæ, thuris, mastiches, croci, omnium ana partem vnam: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum vitellis ouorum, aut cum succo alefinis i. psyllii: & fac inde, quod sit simile glandi, & pone in vnoquoque eorum filum. Quando ergo facis illud, inunge ipsum ante oleo rosato, & pone ipsum in ano, & præcipe vt teneat ipsum nocte tota. Quando igitur voluerit extrahere, trahat filum, & extrahat ipsum. Hæc autem medicina est sublimis ad dolorem ani, & tenesmo sanguineo, & solutioni ventris, & puncturæ. Scias ergo bonitatem eius.

Ad Colicam, & Vomitum, & Dolorem Stomachi.

Medicamen ad colicam, quod composui adolescenti trigenario, cui acciderat colica, quę dicitur ileos, & vomitus, & exiccatio fortis, & dolor stomachi. ℭ *Cuius permistio*. Rec. myrobalanorum citrinorum, & nigrorum, masti. anisi, ammeos, seminis apii, corticum thãpsiæ, medullę seminis cartami, omnium ana partem vnam: salis Indi partem ß, aloes scotrensis ad pondus omnium medicinarum: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua foliorum citri humidorum: & fiat inde pilulę. Sitq; dosis eius aur. ii cum aqua calida ante cibum: est enim bonum ad digestionem cibi, & lenit ventrem, & ad colicam, & ventositatem, & dolorem dorsi, & crudum humorem. H

*Al. casię ligneę.

Ad Lapidem Renum.

Et conquestus est mihi vir de lapide, quem habebat in renibus suis, & quandoq; exierat in vrina: & narrauit quia egessit eum: hoc autem longinquum est, veruntamen ego audiui, quod Archigenes in quibusdam libris dixit hoc, sed nẽscio causam eius. Composui ei hanc medicinam: et iuuatus est ea vsque ad xxx dies. ℭ *Confectio ad Lapidem*. Recipe aristolo. dauci, floris squinanthi, carpobalsami, spicæ, croci, meu, phu, apii, casiæ, chamędryos, scorodi, ammeos, prasii, dragaganthi, enulæ, ireos, origani montani, carui, seseleos, corticum radicum cappar. gariophylorum, cymini, seminis fœniculi, scillæ assatę, sinapis, myrrhæ, seminis erucæ, condisi, omnium ana partem vnam: pinearum decorticatarum ex cortice suo, quantum est pondus omnium: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. Sitq; dosis eius omni die ʒ iii.

*Al. dixi.

Ad Debilitatem Coitus, & ad Dolorem Vesicæ, & Lapidem, & Dolorem in vtrisque lateribus.

Et conquestus est mihi adolescens teneri corporis ex filijs Regum philosophorum ex amicis meis, de coitu, de vesica, de dolore in ea, & lapide, & de dolore in vtrisque lateribus. Composui

ergo

A ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea velociter. ℭ *Confectio ad Coitum.* Recipe pinearum excorticatarum de cortice suo libræ vnius quartam: medullæ seminis melonum, medullæ seminis cucurbitæ, been ru. & citrini, sesami decorticati, galangæ, zingiberis, secacul, seminis alphagdi, sepi scinci, omnium ana drach. x: seminis vrticæ, seminis sinapis, seminis cæpæ albæ, anisi, seminis papaueris albi, liquir. decorticatæ, seminis bauciæ, omnium ana drach. vij: penidiorum quantum est pōdus omnium: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. Et accipiatur ex ea mane, & apud somnum, quantum est nux. Et præcipe ei, vt fiat hoc sibi cibarium diebus, quibus accipit confectionem. Recipe bauciarum mundatarum ex venis suis & cortice suo medietatem libræ: elixetur ergo, donec dissoluatur: & proijciatur in eam oleum omphacinum & mel: formetur cum vitellis v ouorum. Et quandoque decoquuntur cum eo passeres. Et coloretur cum croco & zingibere: & aromatizetur cum musco.

Ad Satyriasim.

Medicamen cui non est simile super terram in satyriasi, & est velocis sanationis. ℭ *Cuius permistio.* Recipe olei sambucini vel de zambach i. de iesemino, libram vnam: formicas habentes alas, mille: nemerefin vnam & est fœmina parua vulpes, quæ in Sabano moratur: cum formicis
B misceantur: & inungatur cum hoc vnguento mirach, & duo testiculi, & virga, postquàm suspenditur in Sole duabus hebdomadibus,

Ad Dolorem Testiculorum, & Apostema, & Ventositatem in eis, & Pruritum.

Et conquestus est mihi vir ex bonis religiosis ex amicis meis de apostemate in testiculis, & ramice, & ventositate in eis, & dolore eorum. Composui ergo ei hoc emplastrum, & iuuatus est eo iuuamento magno. ℭ *Cuius permistio.* Recipe mastiches, setæ, thuris, sarcocollę, omniū ana drachmas vi: terantur, & cribellentur, & incorporentur cum vino: & liniatur super apostema, & annectatur super ipsum cotum: & dimitte ipsum donec exiccetur: deinde accipe pannum, & liga duo oua ad duas ancharum pyxides. ℭ *Ad Pruritum Testiculorum.* Ad pruritum in duobus testiculis, sumantur cerusæ drach. vi, sulfuris citrini drach. ij, opij drachma vna: terantur omnia cum aceto vini permisto cū aqua, & pone ipsum tribus vicibus. ℭ *Ad Apostema Testiculorum.* Et ad apostema in duobus testiculis, sumantur ciceris partes ij, altheę pars i: terantur cum aceto, & liniantur super apostema: est enim bonum.

Ad Dolorem Iuncturarum.

Et scripsi ad Glauconem philosophū, qui erat ex bonis & puris amicis meis: & erat eius ætas
C adolescentia: & erat teneri corporis delicatus: & ipsius regio Bencuentum: inuaseratq; eum dolor iuncturarum & carnium quæ super dorso in directo ancharum sunt, & podagra, & dolor ancharum. Composui ergo ei hāc medicinam, & est vna ex illis quam accepi ab Archigene: & addidi in ea, & rectificaui eam. Iuuatus est ergo ea vsq; ad lxx dies, & non redijt ad ipsum: & est secretum magnū ex secretis medicinæ. ℭ *Pilulæ ad Dolorem Iuncturarum.* Rec. myrobalanorum kebul. & indorum, et corticum cucumeris asinini, buzaram loco cuius ponitur zingiber, colocynthidis interioris, salis indi, hermodactylorum, aloes scotrensis, omnium ana ʒ i, sagapeni ʒ ii: teranī, & puluerizentur, & conficiantur cum aqua foliorum kekengi, & aqua albuzaran: & fiant pilulæ sicut piper, & desiccentur in vmbra. Et bibatur ex eis omni nocte tertia ʒ iii cum aqua calida. Et sumatur post illud hæc medicina, cuius modus est. Recipe buziden i. satyrionis partem i, hieræ picræ partes ii: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle. Et bibantur ex ea ʒ iii. *Al. zedoariæ.

Ad Ischiadem.

Et conquestus est mihi vir ex vna villarum romanarum, supra cuius aerem erat vincens humiditas, & vincens super complexionem viri simile illi de ischiade. Purgaui ergo corpus eius semel cum hac medicina: & excusaui ipsum à cauterio & vnguēto. ℭ *Medicina ad Ischiadem.* Recipe her
D modactylorum, turbith carnosi, buziden i. satyrii, senæ, medullæ seminis cartami, pulpæ colocynthidis, medullæ seminis citruli, omnium ana drach. i: terantur & cribellentur: & conficiātur cum butyro & melle. Et est hæc potio vna.

Ad Humorem Crudum lapidosum, & Mollificationem crurium, & Debilitatem Corporis.

Et conquestus est mihi Abyn, qui erat exiccatus (cuius erat ætas adolescentia, mediæ habitudinis, delicatus) de humore crudo lapidoso, qui faciebat eum sedere, & mollificatione crurium suorum, & debilitate corporis sui, & stupore in vtrisq;. Composui ei hāc medicinā: & vsus est ea per mensem, & rediit ad sanitatem suam naturalem. ℭ *Medicina ad Humorem Crudum.* Recipe myrobal. kebul. & emblicorum, & indorum, & satureiæ, ammeos, apii, origani persici, hermodactylorum, turbith gummosi in duabus extremitatibus, omnium ana ʒ i: buzaran, loco cuius ponitur zingiber, drach. ii: senæ arabicæ lib. i tertiam: spicæ, hehel, amomi, omnium ana drach. viii: cinnamomi, neremisch, piperis, macropiperis, spodii, ro. salis naptici, omnium ana drach. iiii: nasturtii vnc. ß, salis ammoniaci aur. i, acori drach. iiii: berengi, doronici, zedoarię, tertiam aur. i: terantur, et cribellentur, & leniantur cum butyro vaccino, præparato cū clississia tritici i. simila, donec eiiciat *Al. ex ficulis.

ipsum: & adiungatur media libra penidiorum, & conficiatur cum melle despumato. Et sumatur ex eo omni die ʒ ß cum aqua, in qua decocta est acorus. Et vtatur hoc oleo, est enim vltimum in ægritudinibus iuncturarum, & mollificatione earum, & corruptione complexionis earum, & ipsarum dolore. ℭ *Oleum Probatum, Cuius permistio.* Recipe costi, carpobalsami, corticis casiæ, oĩum ana ʒ xxx: calami aro. buzaran loco cuius ponitur zingiber, abrengi loco cuius sagapenum, omnium ana ʒ xx: macropiperis ʒ vij: cordumeni, zingiberis, staphidis agriæ, omnium ana ʒ vi: cyperi ʒ xi: venarum squinanthi, ireos, amborum ana ʒ xij: cyperi, blactæ byzantiæ, foliorum myrti, sampsuci, omnium ʒ x: tere medicinas contritione crassa, & infunde eas in vino boni odoris, secundum mensuram qua cooperiat eas, die ac nocte: & pone ipsum in olla, & infunde super eam ex aqua quantum est mensura vini: deinde infunde super illud oleum sesami, & oleum lentiscinũ, de vnoquoquo x asacraiati: deinde accende sub ipsa ignem lentum quantitate viij horarum: deinde tolle eam ab igne, & permitte illud infrigidari, & funde oleum ab aqua: Deinde accipe in decoctione eius secunda, assari, spicæ, amomi, ana ʒ x, folij ʒ vi, myrrhæ vnc. i: tere omnia, & infunde ea die ac nocte: deinde cola eam in ollam, & funde super eam oleum: sitq; olla, in qua decoques vice prima & secunda & tertia, olla limpida, in qua ponantur medicinæ & oleum. Et accipe ollam magnam à loco mãsiam, & funde in eam aquam: deinde pone ollam, in qua sunt medicinæ & oleum in concauitate eius: & accende sub ea ignem lentum, donec decoquatur oleum & medicina per calorem aquæ. Quando ergo decoxeris ipsum secundum terminum quem narraui, & peruenerit ad finem, remoue ipsum ab igne, & permitte ipsum infrigidari. Deinde cola ipsum oleum, & coque ipsum tertio. Et accipe gariophyl. blactæ byzantiæ, nucis muscatæ, omnium ana ʒ iiij: bdellij ʒ iii: mellis, styracis calamitæ, ʒ xxx: olei balsami † ʒ ß: tere medicinas siccas, & infunde eas in vino die ac nocte. Deinde cola eas in ollam: & funde super eas oleum: & accende ignem sub eis secundum quod narraui tibi: deinde cola oleum, & repone: Ipsum enim est vltimum in ægritudinibus iuncturarum. Et in læsione fiat inunctio ex eo, & bibatur: soluit enim naturam, & extrahit humorem crudum: & confert colicæ, & ægritudinibus viscerum.

*Al. maraxiã.

† Al. vn. semis.

Ad Caninum Appetitum, & Singultum, & Eructationem acetosam.

Electuarium dia trion pepereon quod ego cõposui Hedino, qui fuit ex bonis: & erat intra Romam, & erat septuagenarius: conquestus est de frigore in complexione, & humiditatibus superfluis, & canino appetitu, & singultu, & ructu acido. Composui ergo ei hanc medicinam: & iuuatus est in hebdomade. ℭ *Cuius permistio.* Rec. piperis albi, piperis nigri, macropiperis, omnium ana quartam libræ: xylobalsami ʒ i: spicæ, amomi, amborum ana ʒ iij: se. apij, zingiberis, seseleos, keisim, casiæ mundatæ, enulæ, asari, omnium ana ʒ ij: tere omnia, & cribella, & confice cum melle despumato, & repone ipsum. Et sumatur ex ipso quantum bundacha.

Ad Tremorem Cordis, & Inquietudinem, & Cogitationem.

Syrupus quẽ composui Demicrathi, quę est mulier bona, multi ieiunij: cui accidit tremor cordis, & inquietudo, & cogitatio, & stoliditas, & mentis ablatio, & q̃nq; egrediebat̃ à ratione sua: & erat quadragenaria, cõstrictę carnis albæ. ℭ *Cuius permistio.* Rec. buglossę exiccat., foliorũ rosarum, foliorum citri, foliorũ ocimi citrati, capilli veneris, ocimi gariophyl. oĩum añ hosmatũ i, qd' est quarta libræ, & tria grana: malorũ mãdragorę incisorum ʒ viii: frustũ panis, karabe cõtriti, seræ crudæ incisæ, lazuli loti abluti contriti, nucis muscatę contritæ, zedoariæ, doronici, been albi & rubri, sandalorũ alborũ & rubrorũ, margaritarum minutarũ, coralli, spodii, berberis, xyloaloes boni, crudi, mastiches, thuris masculi, oĩum ana aur. i: teranť, & decoquantur oĩa in xiiij libris aquæ fontis, donec consumanť duæ tertiæ: & comprimať manibus pãnus, in quo sunt species, & colenť: & aggregenť duæ libræ aquæ cum x libris boni vini, & x libris mellis despumati, & coquatur, donec fiat spissitudo: & infrigidetur, & aromatizetur cum ʒ i musci contriti. Et bibatur septimanis iij.

ℭ *Ad Tremorem Cordis Linimentum.* Rec. thuris, ro. xyloaloes, gariophyl. spodij, sandalorũ rubrorũ, karabe marini, sandarachæ, oĩum ana ʒ i: aluminis iameni ʒ ß: teranť, & cribellenť, & conficianť cum aqua rosˇ. aut cum aqua malorum: & ponatur super cor & stomachum: est enim vltimum.

Ad Dolorem Hepatis, & Splenis, & Multa alia.

Et cõquesta est mihi mulier deuota magnæ quãtitatis nobilis (cuius complexio decliuis erat ad caliditatem, & eius anni xl erant) de dolore stomachi, & hepatis, & splenis, & duritie in ventre, & apostemate, & inceptione hydropis, & dolore amborũ renũ, & pulmonis, & amborum laterum, & vesicæ, & matricis, & dolore in oĩbus mẽbris suis, & sputo sanguinis, & pleuritide. Composui ergo ei hoc emplastrũ. ℭ *Cuius permistio.* Recipe cerę, helkalimbat i. terebynthinæ, bdellij, thuris, ammoniaci, cordumeni, fructus myrti, fructus vitis, tortellarum de feni, amomi, spicæ, croci, myrrhæ, mastiches, oĩum ana ʒ viii: olei violati, olei sesamini, amborũ ana ʒ xl: vini boni odoris quãtitate qua infundať, donec fiat emplastrum: & accipe ammoniacũ, bdelliũ, et thus, et myrrhã, & tere, & in vino ea infunde, & contere ea, & liquefac cerã cum duobus oleis, & bulliat. Qñ ergo liquefiunt, depone ea desuper ignem, & tere reliquas medicinas, & puluериza super ea, et moue ea tãdiu donec permisceanť adinuicẽ. Deinde line ea super loca in qbus durities est, & apostema, & dolor.

Ad Vomitum

A *Ad Vomitum immoderatum, & Fluxum Ventris.*

Emplastrum quod composui mulieri religiosæ deuotæ, cui acciderat vomitus immoderatus, & solutio ventris superflua, & febris conclusa, & sitis, & adustio vehemens: & erat trigenaria: & erat tempus æstiuum. ℭ *Cuius permistio.* Rec. cydoniorum mundatorum decoctorum cum aceto lib. i: galliæ, seminis myrtæ, sumach, acaciæ, fructus vitis, myrrhæ, mastiches, omniũ ana ʒ iiij: tortellarum de seni ʒ viij, aromatici ʒ i: tere illud bene donec permisceatur: et funde super illud oleum ros. & acetum vini, & aquam ro. tali mẽsura ꝙ humectetur, & line stomachum. Et iuuata est ea statim.

Ad Febrem Quotidianam Trochisci.

Modus trochiscorum ad febrem quotidianam quando maturatur. ℭ *Quorum permistio.* Recipe rosarum, spodij, eupatorij, seminis cuscutæ, berberis, seminis endiuiæ, omnium ana ʒ iiij: xyloaloes, tragaganthi, absinthij, anisi, doronici, omnium ana ʒ i: terantur, & cribellentur, & conficiant cum aqua calida: & fiant inde trochisci, quorum vnus sit drachmæ duæ. Et bibatur cum syrupo acetoso septem diebus, & eradicabitur.

Ad Febrem Tertianam Decoctio experta.

Decoctio ad febrem tertianam post tres accessiones experta. ℭ *Cuius permistio.* Recipe terenia
B bin i. semen album habens saporem mannæ, medullæ cassiæ, tamarindorum, omnium ana ℥ ß, myrob. ℥ i: decoquantur cum lib. i ß aquæ, donec consumantur duæ tertiæ, & coletur. Et bibatur cum media ℥ olei sesamini: ipsa enim eradicatur statim.

Ad Febrem Quartanam Trochisci.

Modus trochiscorum ad febrem quartanam. Inquit G. iam narraui in multis librorum meorũ, ꝙ quartana qñ inuadit in autumno, pertransit in vere: & quando inuadit in æstate, dimittit in sex periodis, quando medicus est prudens: nam quando maturatur, & vtitur hac medicina, tunc facit eam redire tertianam, deinde medicatur tertianæ cum eo quod dixi. Quare eradicatur febris tertiana hoc regimine, ante horam quam determinauerunt medici qui fuerunt ante me: & ego quidem determinaui illud. Verum ego iam ingeniaui cum hoc, & est secretum magnum: veruntamẽ nos non vtimur nisi in corporibus fortibus. ℭ *Quorum permistio.* Rec. eupatorij, absinthij, costi, zurũbet, doronici, ammeos, aristol. scorodi, myrrhæ, euphorbij, oĩum ana aur. i: aloes, bdellij, pyrethri, sagapeni, opopanacis, harmel, acori, amomi, omnium ana ʒ i: infundantur sagapenum et opopanax in vino, & moueantur: & terantur medicinæ, & cribellentur, & conficiantur omnia: & fiant inde trochisci, sitq; trochiscus ʒ i: & bibatur cum aqua raphani.

C *Ad Hydropem Pilulæ.*

Et conquesta est mihi filia Nicolai Regis, & ipsa quidem monacha erat deuota: & senserat de hydrope horrida, & aqua citrina (in qua fatigati erant medicantes) & strictione naturæ. Præparaui ergo ei hanc medicinam: & conualuit vsq; ad septimanas quatuor, & exiuit ab ægritudine sua egressione bona & sana. ℭ *Pilulæ ad Hydropem.* Rec. spicæ indæ & romanæ, amborum ana ʒ iiij: agarici, aristol. amomi, croci, æris combusti, epithymi, mastiches, hyperici, costi, chamædryos, omnium ana ʒ iij: myrrhæ, kerfe medicinalis, squinanthi, tithymali, oĩum ana ʒ i, aloes ʒ viij: tere illud, & pulueriza ipsum: & cerne eum, & confice cũ aqua, & fac de ipso pilulas, & inunge manus tuas in cilini. Sitq; dosis earum ʒ ij, cum vino misto.

Ad Icteritiam Sparsam.

Medicamẽ ad icteritiam sparsam scilicet super totum corpus, quod ego composui. ℭ Rec. euphorbij, epithymi, aloes, sulfuris, omnium ana partem i: tere illud, et da in potu ex eo ʒ ij, cum aqua casei: est enim vltimum quando non est calida. ℭ *Ad Icteritiam Causæ calidæ, Medicamen, quod ego cõposui.* Rec. aquam lactis caprini coagulati cum tamarindis lib. i, succi endiuiæ lib. i, succi solatri libræ quartam, aquæ absinthii humidi ℥ ß: berberis, sandalorum alborũ, & machoziri i. citrini, aloes,
D omnium ana ℥ i: spodii, spicæ, rauedseni, omnium ana ʒ i: terantur, & cribellentur: & permisceant omnia, & permaneant in nocte. Et bibatur ex eo omni mane lib. ß colato cum ℥ ii iulep. Postea ponas ipsum in loco frigido, aut sumatur cum geleniabin.

Ad Descensum Aquæ in Oculum, & Vertiginem, & Ischiadem.

Modus medicinæ ad descensum aquæ in oculum, quam ego composui viro qui erat ex viris religiosis, qui multiplicauerat comestionem hordei, & assiduationem vigiliarum: quare euẽnit super eum malum ex descensu aquæ in oculum suum: & acciderat ei vertigo & ischias: iuuatus est ergo & conualuit. Et ipsa quidem confert omnibus ægritudinibus melancholiæ, & phlegmatis; & anginæ, accidentibus ex crassitudine humorum: & ad morsum canis rabidi, & habẽtium venenum, & præfocationi matricis. ℭ *Cuius permistio.* Rec. epithymi aur. x: scammoniæ, prasii, stœchados, myrrhæ, ellebori nigri, ana aur. iiii: scillæ assatæ, euphorbii, aloes, croci, gẽtianæ, petroselini, ammoniaci, opopanacis, omnium ana aur. i: polii, cinnamomi, sagapeni, myrrhæ, spicæ, floris squinãthi, calaminthes fluuialis, aristolochiæ longę, omnium ana aur. ii: teratur illud & cribelletur: & infundantur gummi in vino boni odoris, & conficiantur cum melle despumato quod sufficit, & dimittatur donec antiquetur. Sitq; dosis eius aur. iiii.

Ad Inquietudinem, ideſt Gueſſegues. E

Modus medicinæ quam ego compoſui religioſæ mulieri, cui acciderat inquietudo vt & ſola loqueretur ſecum, & ſylueſtritas: & medicati fuerũt ei multi medicorum, & non valuerat eorum medicatio in ea ita, ꝙ iam deſperauerat de ſe. Compoſui ergo hanc medicinam, et iuuata eſt per eam. ℭ *Cuius permiſtio.* Rec. ſcammoniæ, aniſi, karabe, coralli combuſti, xyloaloes puræ, ſeminis coriandri ſicci, margaritarum minutarum, foliorum roſarum, ſpodij, maſtiches, omnium ana ʒ iij: myrobalanorũ indorum, citrinorum, kebulorum, omnium, poſt mundificationem ex nucleis ſuis, ana ʒ x: turbith albi aur. xij: agarici aur. viij: zedoarię, doronici, omnium añ aur. ij: ſacchari tabarzet ad pondus omnium medicinarum: teratur illud totum, & cernatur cum orali, & permiſceantur. De quo ſumanť ʒ v in puluere, & ſumanť diebus multis, & bibatur cũ aqua frigida. Cibus aũt ſit illud quod lene eſt, ſicut pulli: & alteretur aqua cum ſyrupo myrtino, aut cũ ſyrupo de roſis recentibus.

Ad Obliuionem, & Frigus in Renibus, & Dolores in Iuncturis, & Alia multa.

Et conqueſtus eſt mihi vir Aburoſus religioſus, qui erat amicus mihi: & iam cõſecutus fuerat de oratione ſua quæ alius in ſuo tpe conſecutus non fuerat: & de ętate cõſecutus fuerat annos lxx: & erat propinquus mihi: & partes quidem frigoris iam vicerant ſuper eũ, quare acciderat ei obliuio, & frigus intenſum, & dolores in iuncturis. Compoſui ergo ei hãc medicinã, & iuuatus eſt iuuamento ſufficienti, & exiuit ab ægritudine ſua vſq; ad duas hebdomadas. Et ego quidem probaui eã in multis, & inueni eam conferre ægritudinibus veſicæ & humori crudo: & ſanatio eius eſt ex oĩbus ægritudinibus iuncturarũ & ſoda, generatis ex humoribus frigidis, & eo quod eleuabatur ad cerebrum ex vaporibus ab illo humore, & à tuſſi phlegmatica: & præparat ſtomachum, vt coria ꝑparanť galla, & rectificat ipſum: & fugat ventoſitatẽ craſſam ex eo, & digerit cibum, & excitat appetitũ: & reſoluit qđ ex phlegmate incraſſať in ſtomacho: & aliqñ abſtergit viſum, & acuit mentem, & delet obliuionem: & clarificat vocem, et tardat canitiẽ, et diſſoluit podagrã frigidę cauſæ: et quicunq; ſenex vtiť ea, nõ indiget alio in cõſeruatione ſanitatis. ℭ *Confectio Dia trion pipereon Secunda.* Rec. piperis albi & nigri, macropiperis, galangæ, caſſiæ ligneæ, calami aromatici, croci, ſpicę Indæ, gariophyl. cardamomi, carpobalſami, aſari, zingiberis, ſeminis myrti ſiccę, oĩum añ partem i: maſtiches partes v: terãtur medicinæ, & cribellẽtur, & conficiãtur cum melle deſpumato: & ponatur in vaſe vitreo læuigato. De quo ſumať aureus i apud ſomnum: & eſt ex ſecretis magnis. F

Ad Dolorem Iuncturarum, & Complexionem corruptam.

Et conqueſtus eſt mihi Arſatus religioſus (qui erat amicus, & erat orator: & iam cõſecutus fuerat annos lxx: & dicebatur de eo, ꝙ nunquam iraſcebatur, neq; cõtrarius fuerat alicui: & erat multæ taciturnitatis, & dilatatæ ſcientiæ) de dolore in omnibus iuncturis ſuis: & vidi complexionem eius corruptam, & alterata erat ei mẽs. Præcepi ergo ei, vt vteretur hac medicina. ℭ *Hiera magna.* G

Recipe chamæpityos, ſcorodi, amborum ana ℥ ß: ſeminis apij, ammeos, haſce, agarici, omnium añ ℥ i: gentianæ aur. iiij: centaureæ minoris ℥ ß: myrrhæ, ſpicæ, calaminthes montanæ, ſpodii, petroſelini, praſii, omnium ana ℥ ii: ſeminis rutę, hyperici, hyſſopi ſicci, phu, omnium ana aur. iiii: chamędryos ℥ iii: folii ℥ i: terantur omnia, & cribellentur cum orali, & leniantur cum ii ℥ olei balſami; & conficiantur cum ſufficientia mellis origani deſpumati: & repone in vaſe leni interius: & dimittatur ſex menſibus: ipſa nanq; iuuat, hæc enim medicina eſt melior. Montee, ſi ſciueris mẽſuram eius, excuſabit te ab aliis: ego enim vidi ipſam conferre ei: & eſt cõplexio eius ſicut theriaca. Huic quidem viro rediit ſanitas eius. Deinde poſui vt experirer ipſam. Inueni ergo in qbuſdã iuuamentum eius, quia excitat virtutes naturales & præcipue digeſtiuam: & extrahit melancholiam cum vapore: & ſubtiliat phlegma, & attenuat ipſum, & alleuat exitum eius ex corpore: & refrenat choleram citrinam: & confert omnibus ægritudinibus hepatis & ſplenis, quoniam aperit oppilationem: & ſi profundatur in venis, mirabiliter valet, ita quod forſitan eſt ex mundificatione ſanguinis: & conſeruat ipſum ad ſubſtantiam ſuam, ſi fuerit ſeruans ſanitatem, quoniam vadit in venas & arterias, & conſumit quod inuenit in eis de ſuperfluitatibus craſſis, & mundificat meatus: propter illud frangit lapidem: & mundificat fæcem humorum ex corpore, propter ſubtilitatem ſuæ operationis, deinde non ſoluit ſuperflue propter ſuam frigiditatem. Et eius potio integra eſt aureus i cum aqua calida. H

Ad Maciem, & Diſpoſitionem Senectutis. I

Et fuit mihi ò Montee amicus ex bonis, qui erat æqualis complexionis ſubtilium humorũ, extenuati corporis: & ipſe quidem multiplicauerat lectiones librorũ, & ieiuniũ, & orationẽ, & laborabat multũ: & erat parũ obuiãs cibo: & vigilabat plurimum noctis: & erat trigenarius die, qua cognoui eum: quare minorata eſt humiditas corporis eius, & addita eſt ei macies & ſiccitas cõplexionis: et nõ cõſecutus fuerat xl annos: & iã ſuperauerãt ei modi ęgritudinũ, & albificatũ erat eius caput, & debilitati erant motus eius innati, & factus erat in diſpoſitionibus ſenectutis vltimę. Pręcepi igitur ei comedere: quare humectatus eſt hora poſt horam, & paulatim ſm gradationẽ. Cõpoſui ergo ei hanc confectionem: & pręcepi vt vteretur ea. Excitauit ergo eius caliditatem innatam: & rectificauit ex diſpoſitionibus eius multũ: & ambulabat ſuper pedes ſuos, & cõfortata eſt

*Al. ſuperuenerant

quidem

A quidem virtus. Et est bona senibus multũ, qm̃ aperit oppilationes, et confortat caliditatẽ innatam in eorũ corporibus: & resoluit humiditates corruptas, & cõfortat digestionẽ, & confert ventositati, & resoluit phlegma à stomacho & à iuncturis: & cõfortat, & expellit nocumentũ frigoris, & prouocat vrinã. ℭ *Modus Confectionis.* Rec. piperis, macropiperis, cinnamomi calidi i. acuti, floris squinanthi, spicæ Indæ, galangæ, ammeos, cymini carmeni, oĩum ana aur̃. v: masticiches, seminis fœniculi, anisi, zingiberis sicci, calaminthes fluuialis siccæ, omnium ana aur̃. x: folij Indi, cyperi, croci, asari, casiæ ligneæ, costi dul. seminis apij hortulani, oĩum ana aur̃. iij: gariophyl. cardamomi minoris, cubebæ, nucis muscatæ, maceris, xylobalsami, carpobalsami, pyrethri, foliorum agni casti, zarneb i. rorismarini, acori, omnium ana aur̃. ij: terantur medicinæ, & cribellẽtur, & ponatur cum eis sacchari tabarzet libræ tertia: & conficiantur omnia cum duplo sui cum melle despumato: & reponatur in brumati leni. Et sumatur ex eo ab aureo i vsq; ad aureos ii, ante cibum, & post cibum.

Ad Anginam Emplastrum optimum.

Iste autem est modus emplastri, quod accepi ex libro antiquo, & rectificaui secundum sententiam meam, & probaui ipsum in apostematibus gutturis, & inueni ipsum mirabile, & non vidi, quod velocius conferret ipso: & est ex magnis secretis. ℭ Rec. ℥ merdasengi idest plumbi vsti, super quod proiiciatur ex oleo sesamino, & oleo violato, quo coaguletur: postea accipiatur mucilaginis psyllii, mucilaginis seminis lini, & seminis altheæ, seminis almaru, omnium ana ℥ ß: ouorum trium, gummi amygdalarum ℥ i: infundãtur in aqua coriandri die ac nocte: deinde colẽt, & proiiciatur in ea chamæmeli, meliloti, amborum ana ℥ iii: aggregentur, & percutiantur percussione bona: deinde fiat corpus vnum, & fiat ex eo emplastrum.

Ad Omnes Aegritudines Emplastrum.

Emplastrũ mirabile cõferẽs oĩ ægritudini. ℭ *Fit hoc modo.* Rec. olei, aceti vini, amborũ ana lib. iiii, merdasengi lib. i & ß, chalcu cecaumenu ʒ xx, ziniar ʒ xvi: colchotar quod est atramẽtum albũ, chalcanthi, corticũ æris i. batitura, oĩum añ ʒ xvi: decoquatur acetum & oleũ, & remoueat̃ ab igne, & proiiciatur in eis lithargyrus & reliquæ medicinæ: deinde reducatur ad ignem, & decoquat̃ donec inspissent̃, & rubeant. Deinde vtatur in omnibus vulneribus, & vlceribus, & apostematibus.

Ad Morsum Canis rabidi.

Illud autem, quod sanat à morsu canis rabidi, est id, quod dico tibi: et est ex medicinis nobilibus, & secretis magnis: & est medicina, quam faciebat Asinius senex antiquus, qui vituperabat medicinas per eam. Et ipse quidem non vidit aliquem, quem momorderit canis rabiosus, & biberit eã, mori: & si non consequebatur ipsum in principio, quando momorderat eum canis. Dabat ergo in potu ex ipso cochlearia duo, & potabat ipsum ex ea xl diebus integris: & emplastrum faciebat loco morso, quod dicam post medicinam. ℭ *Modus Medicinæ morsus Canis rabidi.* Rec. cineris cãcrorum partes decem, gẽtianæ partes vii, thuris partem vnam. Dosis eius est cochlear vnũ magnum: & puluerizetur super aquam, & bibatur: & non bibat̃ ex ea minus ʒ iii. ℭ *Modus Emplastri.* Rec. aceti vini kist i, opopanacis ℥ ii, picis lib. iii: aggregetur illud, & fiat emplastrum ex eo. Et emplastretur ex eo locus morsus: est enim mirabile. *Al. super

C

Ad Strangulationem prouenientem ex Fungis.

Quid aũt sanat ex comestione fungorũ illũ, cui accidit præfocatio? Dixit Gal. ego vidi medicũ de terra Alexãdriæ, qui vtebat̃ stercore gallinæ in medicatione strãgulationis eius, qui comederat fungos: vsus fui isto, & probaui ipsum: Quod fuit, quia exiccaui ipsum, & cõtriui ipsum, & dedi in potu ipsum in aceto, et aqua, & melle, et vino: & vomuit statim humorẽ crassum, & phlegmaticũ: & sedatus est, & quieuit, & inuenit trãquillitatẽ integrã: & euasit ab accidẽte, quod ei acciderat.

Ad Petram Medicamen.

Medicamen ad petram, quod ego composui viro ex Regibus Alexãdriæ, cui euenerat lapis: et

D lassi erant medicantes, donec desperauerat de se ipso. Composui igitur ei hanc medicinam, & iuuatus est per eam, & exiuit ab ægritudine sua egressione integra. ℭ *Et eius modus est.* Rec. opii ʒ iii, acori danich i & ß: pyrethri, euphorbii, castorii, corticis radicum capparis, seminis hyoscyami, galangæ, omnium ana ʒ i: cinnamomi, seminis bauciæ syluestris, seminis apii, costi, petroselini, casię ligneæ, mentæ, myrrhæ, chamæpityos, calaminthes fluuialis & montanæ, gentianæ romanæ, radicis liquiritiæ, enulæ, chamædryos, prasii, scolopendriæ, aristolochiæ rotundæ, seminis ammeos, mastiches, radicem lilii cœlestis, cymini carmeni, gariophylorum, seminis fœniculi, scillæ assæ, sinapis, granorum pini, anisi, carpob. seminis erucæ syluestris, cordumeni, seminis rutę syluestris, seminis agni casti, aniuden nigri, ana danich i & ß: terantur omnia, & cribellentur, & liniantur cum oleo balsami, quantitate quartæ vnius vnciæ: & conficiantur cum melle despumato. Dosis eius est kist i & ß vsq; ad ʒ ß. Deinde probaui illud post illud, & inueni ipsum frangere maiores lapides, & extrahere omnes eos. Quod autem dicunt omnes homines de lapide iudaico, iam expertus sum, & non inueni in lapide vesicæ operationem: verum ipse in lapide renum est fortis, & valde mirabilis operationis. Et ipse quidem est lapis valde albi coloris, in quo sunt fila nigra: qui lapis inuenit̃ in Palæstina. Et modus dandi ipsum in potu, est vt fricetur super cotem viridem, donec ex eo resoluatur aliquid: deinde aggregetur limatura illa, & abluatur: et detur in potu cum aqua calida.

Ad

Ad Aegritudines Phlegmaticas, & Melancholicas, & Morpheam. E

Decoctio mirabilis, quã cõposui ad ægritudines phlegmaticas, & melãcholicas, & ad morpheã sparsam, & ictteritiã, & ventositatẽ, & humorem crudũ, viro quinquagenario. ℭ *Cuius hæc est permistio.* Rec. specierũ triũ myrobal. absinth. epith. cum semine stœchados, suchaa, bedeguard, floris violarũ, seminis anisi, seminis fœniculi, polypodij, turbith carnosi, cartami, agarici, centaureæ, chamæpityos, chamædryos, oĩum ana ʒ ß: capilli veneris, fumi terræ, oĩum ana cabdati vnum: tamarindorum quartam libræ vnius: sebesten quinquaginta, iuiubas totidem: contundanẽ medicinæ, & infundantur in x lib. aquæ bullientis die & nocte: & decoquanẽ lento igne, donec consumantur duæ tertiæ: & confricenẽ digitis, & colentur cum æquali pondere de rob, & reponatur. Dosis eius est quarta lib. vnius cum quarta libræ aquæ calidæ, & guttis olei sesami, & pondere duorum denariorum scammoniæ antiochenæ. Cibus eius sit caro ouis annualis, & potus sit syrupus de melle.

Ad multam Infrigidationem & Humectationem corporis, & Ventositatem.

Electuarium Dia trion pepereõ, quod ego composui Fortuno, qui iam processerat in ætate: & erat magni corporis humectati, multæ ventositatis, infrigidati corporis. ℭ *Cuius permistio.* Rec. piperis nigri & albi quod est leuius ex eo, macropiperis, cinnamomi, zingiberis, seminis fœniculi, anisi, asari, mastiches, oĩum ana ℥ i: xylobalsami, carpobalsami, spicæ, corticis casiæ ligneæ, amomi, omnium ana ℥ i: cardamomi minoris, seminis apii, ammeos, croci, gariophylorũ, costi, mastiches, omnium ana quartam ℥ i: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. Et sumatur ex eo omni mane pondus ʒ ii cum aqua mentæ & mastiches, & anisi: & sit cibus tenuis. F

Ad Dolorem Frontis, & Acetositatem in Stomacho, & Punctionem.

Tryphera, quam ego cõposui Monteo, qui habebat dolores frõtis, & acetositatẽ in stomacho, & punctionẽ. Vsus est ergo ea diebus aliquot, & sanatus est ea ab ægritudine sua. ℭ *Cuius permistio.* Rec. specierũ trium myrobalanorũ, & emblicorũ, & sitarabegi & est butyrũ conditum cum melle & lacte, oĩum añ aureos x: teranẽ, & cribellẽtur, & lenianẽ cum oleo de amygdalis dulcibus: Deinde sumaẽ zingiberis, mastiches, cinnamom, ipiperis, asari, croci, omnium ana aur. x: costi dul. macropiperis, setaragi Indi, cortic. casiæ ligneæ, omnium ana aur. iii: nucis muscatę, maceris, cardamomi, xyloal. indæ, cubebarum, calami aro. oĩum ana aur. ii, penidiorũ ℥ ii: teranẽ, & cribellenẽ, & leniantur cum oleo balsami: & conficianẽ cum melle despumato. Et sumatur ex ea oĩ die aureus i.

Ad Anxietatem & Humectationem.

*Al. annosus. Tryphera, quã cõposui filio Regis, qui erat religiosus, *anxiosus, humectatus. ℭ Rec. myrob. kebul. bell. emblicorum, oĩum ana quartam libræ vnius: coquantur in x lib. aquæ, donec cõsumantur tres quartæ: & coletur, & proiiciatur illa aqua sup myrobal. & bell. & emblicos: & ponatur in sufflatione venti septentrionalis, donec bibatur aquositas: deinde exiccentur, & puluerizentur, et cribellentur, & leniantur cum oleo bal. Deinde addatur turbith gummosi pondus ʒ xxx, postquã teritur, & lenitur cum oleo de amygdal. dul. masti. bdelii, hoch i. mororũ celsi, ammeos, granorum neræ, cinnamomi, asari, xyloaloes Indæ, setaragi Indi, ligni pæoniæ, omnium ana ʒ iiii: terantur omnia, & conficiantur cum melle origanali despumato. Et sumantur ex eo omni die ʒ iii cum aqua mentæ: est enim vltima ad epilepsiam, & melancholiam, & colicam quæ est ileos. G

Ad Diabetem.

Conquestus est mihi vir de ægritudine quæ nominatur diabetes. Composui igitur ei hanc medicinam. Iuuatus est vsque ad hebdomadem. ℭ *Medicina ad Hanc læsionem.* Rec. spodii, xyloaloes vstæ, sandali, seminis portulacæ, tragacanthæ, gũmi arabici, turbith, berberis, seminis endiuiæ, boli armeni, omnium ana ʒ iiii: mastiches, cinnamomi, origani, omnium ana ʒ iii: sachari ℥ i: terãtur, & cribellentur, & conficiantur cum geleniabin, & reponatur. Et sumãtur ex ea omni mane ʒ viii. Cibus autem eius, sit aqua hordei, & robub fructuum: & emplastretur dorsum eius taratit trito et confecto cum aqua rosarum. H

Ad Retentionem Menstruorum, & Dolores.

Conquesta est mihi mulier, cuius ætas erat xxx annorum, de retentione menstruorum cum doloribus: & erat æqualis complexionis per comparationem. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuata est ea cito. ℭ *Medicina ad Prouocationem Menstruorum.* Recipe spicæ Indæ & Romanæ, et corticem casiæ lignee, & rubię tinctorum, asari, anisi, omnium ana quartam ℥ i: medullę seminis melonum, medullę seminis cucurbitarum, medullę granorum faseolorum, seminis apii, rutę, ciceris nigri, seminis endiuię, berberis, & euberberis i. costi, omnium ana aur. i: terantur, & cribellẽtur, & leniantur cum melle despumato. Et sumantur ex eo ante aduentum mẽstruorum octo diebus ʒ iiii omni die cum aqua, in quã decoquuntur cicera aut faseoli.

Ad Dolorem Iuncturarum, & Podagras, & Ventositatem.

Et conquestus est mihi Afflius (qui erat ex Manchara: & habebat corpus strictum, ad æqualitatem propinquus) de doloribus iuncturarum, & ęgritudine podagrę, & ventositate. Composui ergo ei hanc medicinam, quę est mirabilis medicina ad podagram. ℭ Rec. acori, dactyli albi recentis ʒ i: ossium vetustorum, lentis exeorticatæ, turbith, senę, omnium ana ℥ i, sachari ℥ i: terantur, & cribellentur. Et bibantur ex ea omni die ʒ iii cum aqua calida.

Ad Varices

A *Ad Varices.*

Et conquestus est mihi vir prædictus nuper de quo iam dixi, qui erat de illis de Manchara, de ægritudine varicum in cruribus suis. Composui ergo ei hanc decoctionem. ℭ *Modus Decoctionis ad Varices.* Rec. epithymi cretensis, myrobalanorum kebulorum, amborum ana ℥ i: polypodij excorticati, succhaha, bedeguad, floris violarũ, tamarindorum, absinthij romani, squinanthi, cẽtaureæ, herbæ eupatorij, oĩum añ ℥ ß: passularũ enucleatarũ quartam libræ vnius: contundanť, & decoquanť cũ tribus libris aquæ, donec consumanť duæ tertiæ: & confricenť manibus, & colenť. Et bibať ex ea tertia libræ cũ ℥ olei amygdalini amari in oĩ die tertio: & fiat emplastrũ sup crura cum emplastro de adipibus. ℭ *Emplastrũ de Adipibus, cuius iste est modus.* Recipe adipis agni, adipis porci, adipis vrsi, vituli, cerui, hirci, asini syluestris, anatis, galline, vulturis, ana omnium ℥ i: olei sesami, olei de kerua, olei lentiscini, medullæ cruris vaccini, olei amygd. amararum, ceræ albæ, omnium añ ℥ ß: ceræ rubræ, butyri vaccini, amborum ana libram vnam: liquefiat, & coletur, & administretur.

Ad Hæmorrhoidas.

Et conquestus est mihi vir, qui mecum cõuersabatur, & erat multi ieiunij, sicci corporis: super quem vicissim eueniebanť hæmorrhoides, quæ erant in interioribus eius & ipsius exterioribus, et B illud erat propter multitudinem ciborum suorum frigidorum, sicut est farina hordei, & comestio lentis: & acciderat ei cum illo tremor vehemens. Composui ergo ei hanc medicinam, & euasit ab ægritudine sua vsq; ad decem dies. ℭ *Confectio ad Hæmorrhoidas.* Recipe myrobalanorum kebulorum, citrinorum, belliricorum, seremblegi, oĩum añ ʒ i: terantur, & cribellenť cum ij ℥ olei amygdalarum dulcium, donec proijciant ipsum: deinde adiũgatur ei bdellij Indi quarta lib. i: foliorum rosarum, spodij, granorum myrti torrefactorum, scoriæ ferri infusæ scilicet in aceto, karabæ, mastiches, xyloaloes, neruik, abrengi, plũbi vsti cum sulfure, omniũ ana ʒ iiij: terantur cum rob coagulato. Et sumatur ex eo omni die ʒ vi cum aqua calida: & vtatur hoc emplastro. ℭ *Modus Emplastri ad Hæmorrhoidas.* Recipe plumbi vsti cum sulfure & cerusa, lithargyri, cineris vitis, cineris corticum nerigil, balaustiorum, omnium ana ʒ i. ceræ albæ, olei sesami, butyri, omnium ana quartam libræ vnius: adipis porci ℥ ij, medullæ cruris vaccini ℥ ij: liquentur, & colentur dum calent in mortario de plumbo nigro, & sit manica eius ex ipso: & siccenť in Sole diebus aliquot, donec accipiat ex plumbo virtutem. Emplastrum autem de adipibus nuper prædictum est magnorum iuuamẽtorum ad ventositatem gibbositatis, & dolores iuncturarum & ægritudines earum, & ad vẽtositates, & ad spasmum qui nominatur tortura, & ad omnem spasmum in neruis, & paralyticos sicco- C rum corporum: Et similiter hoc emplastrum in quo diximus plumbum, confert omnibus ægritudinibus ani, & ægritudinibus neruorum, & vlceribus melancholicis: & administratur in ægritudinibus multis, quando medicus est prudens.

Ad Cogitationem & Timorem.

Descriptio electuarij dia pepereon, quod composui viro ex regibus qui erat Carõn: & erat septuagenarius, & erat magnus, & acciderat ei cogitatio & timor. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea plus alijs medicinis. ℭ *Cuius permistio.* Recipe piperis albi, & nigri, macropiperis, nerẽmisk, galangæ, zingiberis, spicæ Indæ & Romanæ, keilim, amomi, carpobalsami, xylobalsami, corticum cassiæ ligneæ, mastiches, xyloaloes, gariophylorũ, asari, cinnamomi, keffati, abrengi, corticum citri siccorum, oĩum ana ℥ i: been albi & rubri, zedoariæ, doronici, ammeos, radicum liquiritiæ, margaritarum minutarum, karabi, coralli, lazuli abluti, sandarachæ, croci, nucis muscatæ, aristolochiæ longæ, seminis portulacæ, seminis apij, coriandri, setæ crudæ incisæ, oĩum ana ℥ i & ß: maceris, faufel, galliæ, omnium ana quartam partem ℥ vnius: musci ʒ ij: terantur, & cribellenť, & leniantur cum duabus ℥ olei amygdalarum: & cõficiantur cum melle de fauis, postquam auferť spuma eius. Et sumantur ex eo omni die ℥ ij: hoc enim stat loco confectionum magnarum, cum D medicinæ speciales sint velocioris iuuamenti alijs medicinis, propter susceptionem à natura. *Al. neremisin

Ad Torturam, & Inclinationem, & Spasmum in Facie.

Et composui hanc medicinam puero paruo, cui acciderat tortura, & inclinatio, & spasmus in facie sua, à casu virtutis mouentis lacertos, exeuntis à ventriculis cerebri. ℭ *Medicina ad Spasmum, & Inclinationem Faciei.* Recipe calaminthes, rosarum, cinnamomi, zedoariæ, gariophylorum, omniũ añ aur i: sandalorum, xyloaloes, amborum ana ʒ i: musci ʒ ß: terantur, & cribellentur, & leniantur oleo balsami: & conficiantur cum melle despumato. Et bibatur ex eo omni mane quarta ʒ i, vsq; ad ʒ vnam cum syrupo de calaminthe, cum quo sigillatur liber iste. Iuuatus est ergo ea vsq; ab hebdomadẽ. ℭ *Odoramentũ quod est Caputpurgiũ, Spasmo cõferens, & Inclinationi quæ dicitur uentositas torturæ: & ipsum confert statim.* Rec. castorij, doronici, been albi & rubri, cõdisi, opopanacis, abrengi, spicæ, baurach, oĩum añ partẽ vnã: teranť, et cribellenť, et aromatizenť cũ musco: & fit sternutatio cũ ipõ.

Syrupus Acetosus, quo Conseruatur Sanitas corporis.

Syrupus acetosus purus, quo conseruatur sanitas. Rec. aceti albi libras x, mellis despumati libras decem, rob libras decem: decoquãtur oĩa donec fiat eis spissitudo mellis: hoc est. n. vltimum.

Syrupus de Calaminthe, qui est iuuatiuus Spasmo, & Alijs pluribus.

Syrupus de calaminthe, cuius descriptionem conditionauimus in fine libri: qui est iuuatiuus

spasmo

ſpaſmo accidenti pueris,& decrepitis,& medijs,& hydropicis, & aſthmaticis, & anhelitui dilatationis, & ægritudinibus phlegmaticis & melancholicis, & eſt glorioſioris quantitatis medicinis omnibus in hoc modo. ¶ *Cuius permiſtio.* Recipe calaminthes fluuialis, calaminthes montanæ, venarum,radicis liquiritiæ,radicis ſquinanthi,radicis endiuiæ,radicis ſcariolæ,radicis lilij cœleſtis, polij,centaureæ,omnium ana quartam libræ vnius: contundantur, & decoquantur cum xx libris aquæ,donec conſumantur duæ tertiæ,& remaneat tertia: & fricetur manibus,& coletur. Et ſumatur pannus lenis,& ponatur in eo ſpicæ Indæ & Romanæ,& rauedſeni,croci,maſtiches, ſquinanthi,gariophylorum electorum,nucis muſcatæ,cyperi,arakieri,cubebæ,omnium aã auſ i: terantur & ponantur in panno præparato ad modum burſæ, & ligentur ligamento mollificato: & decoquantur cum eo quod clarificatur ex aqua: & ſit ſicut aqua mellis deſpumati: & ſit medietas eius de rob: & decoquantur donec fiat ſpiſſitudo, & coletur, & reponatur: & adminiſtretur, quando neceſſe fuerit,ad omne quod narrauimus. Inquit Hunayn filius Iſaac, Iſtud eſt quod inuenimus ex libro religioſorũ Galeni: & eſt glorioſioris benedictionis ꝙ libri eius alij,& iuuamenti: Quod ſi acciderit alius liber ab ipſo,transferam ipſum.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MEDICINIS EXPERTIS CVI TITVLVS EST

MEDICINALIS EXPERIMENTATIO

CENSVRA

In huiuſmodi Arabum experimentis iudicium & ratio adhibenda eſt.

IGnis qui de cœlo deſcẽdit ſuper altare,combuſſit libros Regis: & cum his combuſſit plurimos libros medicorum. Mihi autem cõbuſſit plurimos libros: quorum quidam erant completi,& quidam quos inceperã componere. Et non doleo de illis libris,quantum de quibuſdam experimentis medicinæ, quæ erant ibi: quæ acquiſiueram à quibuſdam bonis viris experimentatoribus: & forte pro vno experimento acquiſito dabam multa bona experimenta,& forte dabam pecuniã. Et ſcio vnũ qui curabat lapidẽ in veſica ꝑfecta curatione, & hoc in multis hoĩbus: & lucrabatur infinitam pecuniam per hoc: & ſolummodo ꝑ hanc medicinã acquiſiuerat ſibi nomen optimi philoſophi. Et ſcio aliũ, qui curabat ficũ in ano ꝑfecte: & lucrabatᷣ infinitam pecuniam: & aliquem docere nolebat. Et ſcio aliũ, qui curabat morſum rabidi canis perfecte: & alij medici vocabant Bezar, id eſt à morte liberantẽ. Et forte medicus ex iſtis medicinis poterit congregare multa. Et bonus medicus ex Græcis, qñ ſciuit aliquem hoĩem ſcire aliquod experimentũ, tribuit illi magnam pecuniam vt ab eo doceret. H
Et Thamor de regione Æthiopia,qui fuit ex bonis experimẽtatoribus,habebat bona experimẽta experta: q̃ ſic cuſtodiebat,ꝙ nullus in tpe vitæ ſuæ potuit ea habere: & poſtquam mortuus fuit, peruenerunt illæ medicinæ in manus Satyriorũ,qui per ea, mirabilia faciebant: & exultauit eis nomen inter medicos. Et nos non laudamus hominem ignorantem artem, vt habeat has, qm̃ vellet prodeſſe forte, & nocebit. Et pp hoc oportet hominem ſcire cõplexiones, cauſas, et accidentia, vt cognoſcat ægritudines,et earum accidentia: qm̃ qui ignorat hæc, non eſt ſecurus, quin noceat plurimum,et pro maiore parte: et ſi aliqñ proderit etiã, hoc erit ex fortuna. Et fortaſſis eſt aliqua medicina,compoſita ex magna ſcientia experti viri,aut ad fluxũ ventris,aut colicã paſſionem,aut ad ſedandum dolores, aut ad alias ægritudines: et qm̃ vteᷣ illa medicina non in ſuo tpe, nec in ſuo loco: ideo nocebit. Verbi gratia, ponatur ꝙ aliquis patiatur fluxum vẽtris iam diu, donec corpus extenuetur, aut ex humore,qui alterat cibum: aut ex frigore interiorum membrorum ita, ꝙ nõ attrahant cibum: aut ex debilitate cyſteos fellis in attrahendo choleram ita, ꝙ cholera impellatur ad inteſtina,et faciat fluxum: aut ex apoſtemate duro, ex genere apoſtematum melancholicorum, in concauitate hepatis ita,ꝙ cibus non poſſit peruenire ad ipſum,ſed ad inteſtinum faciat fluxum vẽtris: videatur tibi,quod cura ſit eadem, tamẽ nõ eſt. Ego autem dico, ꝙ medicina experta laudata,

quando

A quando vsurpata fuerit vbi non conuenit, cum eo ꝙ non prodest, etiam nocet. Quare nos lauda-
mus medicos altarium, qui curant cum cibis sacrificiorum, quoniam error velociter corrigitur, er-
ror autem medicinæ, forte ducit ad mortem. Quare oportet vt medicus consideret complexiones
& curationes cōsideratione perfecta. Et ego composui hunc librum ex medicinis expertis, quas
ego probaui, & acquisiui ex bonis medicis, & magnæ solicitudinis. Et non ponam in hoc libro
id quod notum est iam medicis, sicut hieræ, opiatæ, & theriacæ, & aliæ medicinæ, quæ sunt notæ
omnibus hominibus: et non ponam in eo nisi medicinas, quas ferè omnes ignorant. Hunc etiam
librum fecimus vnius tractatus. Et si accidat postea, quòd experiar aliquas medicinas, scribã eas.

¶ *Prima compositio ex eis est Medicina, quã accepi ab Astorone experimentatore, qui erat de ciuitate Tereste: & curabat cum ipsa Febres antiquas: & valet ad Complexionem corruptam: & Aperit venas, & Prouocat vrinam, & Adiuuat digestionem. Cuius hæc est confectio.* Recipe cinnamomi drach.i, spicæ nardi drach.ij, xyloaloes drach.i ß, mastiches drach.i, anisi drach.ij, spatanæ, gariophylorum, ana drach.ß: conficiantur cum melle optimo. Et accipe ex eo quantum auellana vna, cum aqua calida: & qui est frigidæ complexionis, & habet oppilationes, cum aqua fœniculi & anisi. Et iste Astoron, quando
aliquis patiebatur dolorem acutum, coquebat chamæmelum, & dabat aquam ad bibendum, & cu
B rabatur: & nos experti sumus multoties, & inuenimus esse ve... Et experti fuimus medicinam
primam sæpe, & non fefellit ex eis quæ nominata sunt in laude. Et testificatur hoc ratio ex compositione eius: Quoniam cinnamomum cōtra operatur putrefactioni: illi autem est bonus odor, quare confert membris interioribus, et subtiliat. Et spica nardi habet bonum odorem, & stypticitatem: & operatio eius est quasi propinqua operationi cinnamomi, sed cinnamomũ est subtilius. Lignum aloes cum eo ꝙ valet ad hoc, ad quod valet cinnamomũ, est vtilissimum ad frigiditatẽ stomachi, purgans id quod est in humiditatibus per mirabilem eius proprietatem. Et masticho dol. sedat in stomacho, & digerit humiditatem. Anisum prouocat vrinam, et aperit oppil. est enim valde subtile: & liquefacit superfluitates: & facit dol. quiescere. Spatana aperit oppilationes, & valet spleni vtilitate magna. Gariophyli desiccant humiditates extraneas, & confortant membra interiora. Et dabat ad potandum aquam, in qua decocta fuerat radix iridis, patientibus oppilationem crassam, & prima hora curabantur. Et ego dico ꝙ decoctio absinthij, & centaureæ minoris faciunt hæc, sed radix iridis fortius operatur. ¶ *Alia Medicina, quam accepi ab aduena Aegyptiaco, qua curabat Oppilationes antiquas, & Febres, & Asthma antiquum: & non est ei similis. Et iste aduena acceperat ab vno medicorum altarium. Cuius hæc est confectio.* Recipe radic. iridis, aristolochiæ longæ & ro. succi marrubij,
C ana drach.iiij: succi gasit, myrrhæ, chamædryos, & camphoræ, ana drach.i: spicę nardi, spatanæ, añ
drach.ij: granorum balsami, ligni aloes, ana drach.ij & ß: puluerizentur, & conficiantur cum syrupo mel. *Qui fit secundum hunc modum.* Rec. gariophyl. cinnamo. carda. myrrhæ, ana drach.i & ß: liga has medicinas in panno raro, & pone in i lib. aquæ die & nocte: deinde cola, & colaturæ admisce lib.i mellis boni: & coque super prunas sine fumo & flamma, & coque, donec fiat syrupus: postea confice cum oleo alias medicinas, & serua. Et da ex eo in ægritudinibus quas diximus, in modum auellanæ vel castaneæ. Hoc electuarium est de melioribus medicinis quas vidimus. Et vidi hũc medicum curare multas ægritudines per medicinas simplices. Et ex eis quas dabat est drach.i aristolo. ro. asthmatico. Et dabat decoctionem epithy. epileptico ex melancholia: & accipiebat ʒ i ex eo, & ponebat in aqua calida per noctem: mane colabat, et apponebat à sexta parte ʒ scamonię, vsq; ad octauam partem ʒ: nos aliqñ addidimus agarici ʒ i. Et dabat ad bibẽdum decoctionẽ agar. contra dolorem capitis. Et dabat ammoniacum cōtra dolorem iuncturarum ex humore crasso: et sæpe curabat taliter. Ego autem semper soleo dare de succo marrubij et stœchados, mistis cũ aqua, in qua decoctum fuerit marrubium viride & chamædrys, & dabã asthmatico: & ex eo sanaui multos. ¶ *Aliud Medicamen, quod accepi ab aduena, cui non est simile: valet Epilepticis, & Anhelosis, & Tussien-*
D *tibus: & est expertissimum ad Epilepsiam.* Rec. hyssopi sicci, ireos, myrrhæ, piperis nigri & lon. carda. sed in loco eius ponitur nastur. & carui, ana ʒ ij: spicę nardi, costi, ammeos, añ ʒ i: confice cum aqua, in qua decoctum sit squinanthum: et si volueris ꝙ purget, cum melle confice: et da ex eo tantum à ʒ ij vsq; ad iij: et vltimum est ad hoc. ¶ *Et dicamus Decoctiones quas probauimus, & lucrati sumus ab isto medico.* Decoctio squinanthi, et granorum balsami: quando biberit ex ea epilepticus, et qui habet hu. crassos, quotidie, confert ei. Aqua in qua decocta est assa: quando biberit tristans, curabit. Decoctio agarici: quam siquis biberit, qui habet dolorem antiquum capitis, sanabitur. Decoctio carui, et seminis apij, prouocat vrinam et menstrua fortiter, et subtiliat humores crassos. Decoctio centaureæ curat ischiadem. Decoctio corticis fistici confortat stomachum, et mundificat cannales pulmonis et hepatis. Decoctio asari prouocat vrinam, et menstrua fortiter. Decoctio masticHes confortat stomachum debilem valde. Istas ergo decoctiones accepimus ab aduena Ægyptio expertas: et probauimus eas, et inuenimus esse veras. ¶ *Medicamen, quod accepi à quodam sene, curat splenem durũ. Et si positum fuerit super Scrofulas, dissoluit: & est sublime valde.* Recipe ammoniaci ʒ quatuor, dissoluatur in succo chamæmeli, aut in succo anethi, aut in decoctione floris chamæmeli: et misce cum eodem radi. capparis: conficiatur, et da ad bibendum ʒ ij cum decoctione carui. ¶ *Medicamen expertum, quod habui & accepi à quodam viro experimentatore, valens ad Splenem.* Recipe scolopendriæ,

granorum balsami, granorum tamarisci, rubiæ, ana ʒ ij: confice cum melle: & dentur ex eo ʒ iij: & E
postea bibat acetum in quo cocta fuit spatana i. acorus, ita quod de spatana ʒ ij mittantur in octo ʒ aceti:
& coque vsque ad iiij ʒ. ℭ *Medicamen quod accepi ab eo etiam, & valet Stomacho frigido, Prouocat vrinam,*
Aperit oppilationes, & est minus forte. Recipe cinnamomi ʒ i, folij, corticis fistici, cardamomi, absin-
thij, agarici, squinanthi, granorum balsami, ana drach. ij: succi stœchados, seminis fœniculi, anisi, asa
ri, ana ʒ iiij: myrrhæ, aristolochię rotundæ, radic. iridis, mastiches, ana ʒ i: cõfice cum melle bono: et
sume ʒ ij cum aqua, in qua decoctum sit asarum & semen fœniculi. ℭ *Aliud medicamen, quod recepi*
ab Agargeo, cõfortat Membra frigida: & valet Spasmo, & mortificationi membrorum: et Generaliter omnibus
Passionibus Cerebri frigidis, & neruorum. Recipe agarici, ammoniaci, succi stœchados, piperis trium
generum, squinanthi, carui, ana ʒ ij: castorij, asari, scillæ assatæ, ana ʒ i: radic. iridis, & mastiches, &
seminis apij, ana ʒ ß: spatanæ, scorodi, zingiberis, ana ʒ i ß: confice cum melle bono: & sumat ex eo
ʒ ij cum aqua calida. Et iste Agargeus fuit de sapientibus qui fuerit tempore suo. ℭ *Et erat qui ha-*
bebat vnam Medicinam, quam neminem docere volebat. Dabat enim eam habentibus fortem Dolorem, & statim
prouocabat vrinam, & ventositatem expellebat ita, quòd mox auferebatur dolor. Cuius confectio hæc est. Reci-
pe iridis, chamędrios, seminis fœniculi, anisi, apij, asari, ana drach. ij: cinnamomi, zingiberis, carui,
*Al. florum. *foliorum chamæmeli, ana ʒ i: succi stœchados, gentianæ, marrubij, ana ʒ ij: puluerizentur, & confi F
ciantur cum decoctione asari, squinanthi, seminis fœniculi: fac pilulas ʒ i: & da cum aqua, in qua
decoquitur flos chamæmeli. Hęc etiam medicina est fortis valde, & non est ei similis in prouocan
do vrinam, & subtiliãdo humores: & aperit oppilationes, & stomachũ frigidum temperat & con
fortat. ℭ *Aliud Medicamen quod accepi ab eo, & valet ad Febres compositas, & Digerit humores crudos.* Re
cipe seminis apij, seminis fœniculi, radicis iridis, aristolochię longæ & rotundæ, fol. chamæpityos,
meu, phu, ana: cõfice cum oxymelite scillæ: & sumat ex eo cum aqua calida, in qua decoquitur se-
men apij. ℭ *Aliud ad Febres Compositas & Chronicas expertum, & iam probaui multoties.* Recipe assæ
fœtidæ bonæ, piperis nigri & longi, & seminis apij, anisi, fœniculi: puluerizentur, & conficiantur
cum vino antiquo: & da de eo cum aqua decoctionis fœniculi. ℭ *Aliud expertum Prouocans vrinã.*
Recipe asari, seminis fœniculi, rubiæ, costi, ana ʒ i: satureiæ, hyssopi sicci, ana ʒ ij: puluerizentur, &
formentur pilulæ: & detur ex eis ʒ i cum aqua decoctionis fœniculi & anisi. ℭ *Aliud ad Pũcturas scor*
pionis. Recipe assæ fœtidæ, scorodi, centaureæ minoris, ana ʒ ij: seminis rutæ, castorij, ana ʒ iiij: pul-
uerizentur, & conficiantur cum vino antiquo. ℭ *Experimẽtum probatum quod Laxat humores viscosos:*
& est optimum contra Ischiadem: & est de experimentis Irini Romani. Recipe satureiæ, mastiches, radic.
ireos, succi stœchados, zurungem, ana ʒ i: agarici, turbith, ana ʒ iiij: conficiantur cum succo fœnicu G
li: fac pilulas, & da secundum virtutem patientis. ℭ *Aliud Constipans naturam Arostrocamet, valens*
ad Fluxum ventris, quando fit ex debilitate virtutis retentiuæ: Confortat intestina & membra interiora. Rec.
ro. pul. granorum myrtę, sumach, luti armenici, ana: conficiantur cũ succo plantaginis, et fac pilu-
las ʒ ij: & da cum aqua decoctionis granorum myrtę. ℭ *Aliud valens ad Fluxum ex debilitate hepatis:*
& est expertum. Recipe ligni al. ros. spicæ nardi, cinnamomi, berberis, ana ʒ ij: laccæ, rhu barbari, ga
riophil. ana ʒ ß: conficiantur cũ aqua decoctionis rosarum: & da ʒ ij. ℭ *Aliud, & est ad Fluxum pro-*
uenientem ex causa frigiditatis membrorum. Et iste modus fluxus quando accidit, vix separatur: & ista medici-
na est nimis vtilis ad hoc. Recipe cinnamomi, ligni al. gariophylorum, anisi, carui, chamædryos, ari-
stolochiæ rotundæ, spatanæ, ana ʒ i: puluerizentur, & conficiantur cum aqua decoctionis ligni al.
ℭ *Medicamẽ aliud, quod accepi ab Acostror, qui fuit socius Astrocani: & vocabat ipsum, Electuarium ligni al.*
& non est ei simile: & iam probaui id sæpe. Et valet ad Debilitatem membrorum interiorum, & ad Fluxum he-
patis: & Aperit cannales, & subtiliat humores, & Confortat hepar valde. Recipe rhu barbari, laccæ, spicæ
nardi, asari, chamępityos, galangæ, gariophil. anisi, ana ʒ iiij: ros. maioranæ, mastiches, granorũ bal-
sami, phu, meu, ana ʒ i: squinanthi ʒ i & ß: ligni aloes, chamædryos, succi stœchados, ana ʒ i: confi-
ciantur cum aqua decoctionis ligni aloes & spicæ nardi: postea misce mel quod sufficit, & malaxa: H
& sume ex eo ʒ ij vel iij cum aqua decoctionis ligni aloes & spicę nardi. Et hęc medicina est de no
bilioribus medicinis ad ea quæ diximus, quoniam prouocat vrinam, & confortat membrũ, & ape
rit cannales, & valet ad lapidem. Et iste Acastror dabat ad potandum decoctionem chamæmeli
ei, qui patiebatur dolorem fortem ex frigida causa: & ponebat patientem in balneo eiusdẽ herbæ.
Et dabat decoctionem vtriusque aristol. asthmaticis, & ad prouocationem menstruorum. Et da-
bat saccharum ros. habẽtibus flammam in stomacho. ℭ *Medicinæ Breues quibus vtebatur Casion, qui*
erat ex Armenia anteriori: & fuerunt expertæ, & bonæ inuentæ sunt. Medicamen valens ad Morsum Scor-
pionis. Recipe assæ fœtidæ, galbani: conficiantur cum decoctione scorodi, & aristolochiæ: & acci-
pe ex eo auellanam cum aqua calida. *Medicamen valens Asthmaticis.* Recipe marrubij, aristolo. ana
ʒ ij, laccæ ʒ iij: conficiãtur cum melle: & da ʒ iij. *Aliud Subtilians humores: & valet contra Putrefactio-*
nem. Recipe spicę nardi, cinnamomi, gariophyl. aristolochię longę: conficiãtur cum vino odorife
ro, aut cum aqua decoctionis aristolochiæ rotundę, & fiat. *Aliud valens ad Hepar, & cannales eius:*
& Extenuat pingues homines. Rec. aristolochiæ ro. laccę, rhu barbari, spicæ nardi, ana ʒ iij: conficiãtur
cum melle: & da ʒ iij. *Medicamen Prouocans vrinam fortiter: & est valde bonum contra Febres phlegmati*
cas & melancholicas. Rec. casiæ, laccæ, anisi, apij ana: conficiantur cũ melle: & da ʒ iiij cũ aqua calida,

A in qua coctum fuerit anisum. ℭ *Medicamen Dissoluens naturam cito, & Dissoluens ventositates.* Recipe masticheſ, anisi, zingiberis, ana drach. j, turbith drach. iij: puluerizentur, & cõficiantur cum melle bono: & da drac. ij. ℭ *Aliud huiusmodi expertum.* Recipe turbith, agarici, ana ʒ j: mastiches, anisi, ana ʒ j & ß: conficiantur cum melle: & da ʒ iij. ℭ *Aliud Purgans cholerã: & datur in qualibet hora: & dissoluit cito.* Accipe scammoniæ ʒ ij: mitte in coctano, & assa sub cinere calido: postea extrahe, & mitte cum scammonia in cydonio drach. j mastiches: postea pinse, & fac trochiscos à drach. j vsque ad iij: & da j. Istæ ergo sunt medicinæ confectæ: & sunt valde bonæ, & expertæ.

De Medicinis Catilinæ.

CAtilinæ medicinæ, qui fuit medicus Lithois Regis. ℭ *Medicamen expertũ valens Hydropi, dissoluens Vẽtositates crassas, & confortans Stomachum debilem: & est sicut Bezahar ad has ægritudines quas diximus.* Recipe anisi, iridis, laccæ, spicæ nardi, ligni al. gariophyl. agarici, ana drach. iij: carui, hermel, fœniculi, ana ʒ ij: aristolochiæ longæ & rotundæ, centaureæ minoris, satureiæ, ammeos, myrrhæ, origani, ana drach. iiij: mastiches rosarum, ana drach. viij: rhu barbari, gentianę ana drach. v: squinanthi, † myrrhæ siccæ, ana drach. vj. Conficiantur cum melle bono: & sume drach. ij, vsque ad iij, cum aqua decoctionis carui & aristolo. Et hæc medicina est nobilis ad ea quæ diximus, & eius † Al. mentæ
B compositio hoc ostendit. ℭ *Electuarium expertum valens Febribus antiquis, & Ventositatibus crassis: & purgat Vrinam.* Recipe floris chamæmeli, anisi, laccæ, aristolochiæ rotũdę, ana drach. iiij: mastiches drachmam, rosarum drach. ij, rubiæ drach. j: cõficiantur cum melle, & vtere. *Aliud.* Recipe floris chamæmeli, anisi, rubiæ, fœniculi, asari, ana: conficiantur cum melle: & sume ex ea drach. ij cum aqua decoctionis anisi. ℭ *Aliud prouocans Vrinam.* Recipe asari, rubiæ, seminis cucumeris & cymini, seminis apij, ana: conficiantur cum syrupo facto ex marrubio & melle. ℭ *Medicamen expertum valde Hydropi: dissoluit enim Inflationem.* Recipe iridis, aristolochiæ, agarici, ana: conficiantur cum syrupo facto ex asaro, carpobalsamo, & melle: & sumat drach. ij cum decoctione fœniculi. ℭ *Aliud prouocans Vrinam.* Recipe amygdalarum dulciũ, seminis cucumeris, assari, aristolochiæ longę, ana drac. j: conficiantur cum aqua decoctionis rubiæ: & detur cum aqua decoctionis fœniculi & apij.

ℭ *Aliud ad Hydropem & Asthma.* Recipe iridis, succi marrubij, aristolochiæ longæ & rotundæ, laccæ, ana: conficiantur cũ decoctione iridis: & detur cũ aqua calida decoctionis gentianæ. ℭ *Aliud prouocans Vrinam.* Accipe saliuncæ, seminis cucumeris, laccæ rubrę, ana: confice cum melle: & dentur ex eo drach. iij. ℭ *Aliud confortans Hepar confortatione magna: & valet Complexioni frigidæ & humidæ, & est mirabile.* Recipe rhu barbari, laccæ, gariophyllorum, ligni aloes, rosarum, rubiæ, ana: con * Al. lactucæ.
C ficiantur cum aqua decoctionis corticis fistici & gafit: & dentur drachmæ duæ ex eo cum aqua decoctionis aristolochiæ, rosarum, & gafit. ℭ *Aliud expertum ad Splenem.* Recipe scolopẽdriæ ammoniaci, radicis capparis, ana: confice cum melle & aceto: & dentur ex eo ʒ iij cum decoctione aristolochiæ rotundæ. ℭ *Aliud valens contra Lapides.* Recipe sanguinis hirci sicci, lapidis iudaici, saliuncæ, lapidis qui inuenitur in cysti fellis vaccę, asari, amygdalarum amararũ, seminis cucumeris, bdellij, costi, ana: conficiantur cum aqua & melle, in quibus sunt decocta rubia & costus: & dentur drach. ij cum aqua decoctionis asari, & floris chamæmeli. ℭ *Aliud expertum contra Lapidem Renum.* * Al. rotundę

Recipe sanguinis hirci sicci, lapidis citrini qui inuenitur in cysti fellis vaccæ, fœniculi, saliuncæ, amygdalarum amararum, ana: cõfice cum vino antiquo, vel aqua decoctionis radicum apij & fœniculi: forma trochiscos vnius drachmæ: & da vnum cum syrupo de saliunca.

De Medicinis Socionis.

SOcionis medicinæ. Iste fuit maximus medicorum Græcorum, qui habebat experimenta plurima in fine nobilitatis: quæ nos acquisiuimus à discipulis eius, scilicet Teranoz & Hargemez & Harcoz. ℭ *Medicamen magnæ nobilitatis & vtilitatis, laxans & dissoluens crassas Ventositates, & non est ei simile: quod etiã iam probauimus.* Accipe agarici drachmas tres, ellebori nigri drachmas duas
D & semis, mastiches drachmas decem: folij, ligni aloes, asari, radicis iridis, turbith, squinanthi, ana drach. ij: anisi, carui, fœniculi, ammoniaci, ana drach. j: scillæ assatæ drach. quatuor, rosarũ drach. vj, scammoniæ drach. j: confice cum melle bono: & da de eo quasi auellanæ pondus. ℭ *Decoctio purgans Matrices mulierum, & dissoluens Ventositates, & prouocans Menstrua.* Recipe florum ammeos, harmel, asari, florum chamæmeli, fœniculi, gentianæ, spicæ nardi, squinanthi, chamæpityos, chamædryos, anisi, rubiæ, ana drachmas decẽ: coquãtur in tribus libris aquæ, donec remaneat libra vna: deinde amoueatur ab igne, & dissoluatur in eadem aqua calida drachma vna ammoniaci: & detur de eo, quoniam est mirabile. ℭ *Decoctio valens nimis in declinatione Febris Quotidianæ.* Recipe gentianæ, radicis apij, radicis fœniculi, rubiæ, agarici, turbith, asari, rosarũ, spicæ nardi, ana drachmã vnã: ponantur in caldario cum tribus libris aquæ: & coquãtur super ignem leuem sine fumo & flamma, donec remaneat libra vna: & soluatur in ea calida drac. j laccæ, & vtatur. ℭ *Aliud prouocans Vrinam cito.* Recipe phu, rubiæ: terantur: & dentur ex eis drachmæ duæ & ß cum aqua decoctionis hyssopi & satureiæ calida. ℭ *Aliud dissoluens omnes Durities: curat & Duritiem Splenis, & Scrofulas.* Recipe tragacanthæ, floris chamęmeli, & picis liquidæ, ammoniaci, medullæ cruris vituli, galbani, ana: conterantur, & dissoluatur ammoniacum in aceto antiquo, liquefiat medulla & pix, & cõficiantur pulueres, & misceantur: & super locũ ponantur. *Aliud huiusmodi.* Accipe foliorum cap-

paris,ammoniaci,galbani,capillorum veneris,floris chamæmeli,medullæ cruris ceruini,ana: conficiantur,& ponantur super locum durum. ℭ *Aliud quod cito Laxat & dissoluat Inflationem, & prouocat Vrinam,& valet Hydropicis.* Recipe turbit,agarici,fœniculi,anisi,ana drach.j: scammoniæ octauam partem drach.j: radicis iridis,laccæ,spinæ romanæ,rubiæ,phu,ana drach.j & semis: conficiantur cum syrupo facto cum melle,hyssopo,& origano,satureia: & vtatur. ℭ *Aliud valde bonum, Subtilians humores: bonum contra Asthma,& laxat humorem viscosum.* Recipe aristolochiæ rotūdæ,rhu barbari,succi marrubij,laccæ,turbith,ana drachmā vnā: mastiches drachmas duas,agarici drachmam vnam: conficiantur cum syrupo facto ex melle & marrubio: & vtatur. ℭ *Aliud valde bonum,& dicitur Electuarium Iridis: & est multarum vtilitatum: & est valde mirabile contra Hydropem,& contra Debilitatem hepatis: & prouocat Vrinam & Menstrua: & Laxat humores diuersos.* Recipe aristolochiæ rotundæ, laccæ,squināthi,marrubij,ana drachmas tres: ligni aloes,rosarū,ana drach. iiij: agarici drach. viij, radicis iridis vnc.j: conficiantur cum bono melle: & detur secundum virtutem cū aqua decoctionis spatanę & satureię. ℭ *Aliud electuarium,& dicitur Electuariū Rhu barbari: & confortat Hepar: & est nimis expertum: & nos iam probauimus ipsum sæpe.* Recipe aristolochiæ rotundæ,ligni aloes,laccæ,spicę nardi, folij rosarum,ana drachmas decem: rhu barbari drac.xx: conficiantur cum syrupo facto ex melle: & detur ex eo quasi auellana cū aqua calida decoctionis folij & gariophyllorū: est enim optimum in cōfortatione hepatis,& omnium membrorum interiorum. ℭ *Aliud electuarium Aristolochiæ ad remouendum Typum in febribus chronicis.* Recipe assæ fœtidæ,zingiberis,folij, chamæmeli, piperis nigri & longi, centaureæ,harmel,ana drach.j: aristolochiæ rotundę,ad pondus omnium: conficiantur cum syrupo facto ex melle, & aristolochia: & vtatur secundum virtutem patientis à drach.j vsq; ad drach.ij. ℭ *Aliud dissoluens Ventositates.* Recipe assæ fœtidæ, rutæ, satureiæ, castorij, ana drach.ij: anisi,fœniculi,ana drach.j: conficiantur cum melle: & vtatur cū vino puro. ℭ *Aliud dissoluens Ventositates,& prouocans Vrinam fortiter & Menstrua.* Accipe anisi,laccæ,aristolochię rotundæ,rubiæ,gentianæ,meu,phu, spicæ nardi, costi: conficiantur cum melle: & dentur ex eo drac.iij cum aqua calida decoctionis fœniculi.

De Medicinis Azariconis philosophi.

AZariconis medicinæ. Iste vir quamuis non habuerit nomen inter medicos, recepi tamen ab eo quatuor medicinas nimium expertas. ℭ *Primum medicamen valet ad Febres chronicas, quæ fiūt ex humore crasso, & aufert Typum: & soluit Ventositates: & Laxat humorem viscosum: & valet Paralysi.* Recipe iridis drach.x piperis nigri & longi & albi,assæ fœtidæ,scorodi, castorij,folij, seminis rutæ,asari,ammoniaci,galbani,satureiæ,sanguinis anseris sicci,sagapeni,xylobalsami, carpobalsami, ana drach.ß: spicæ nardi,croci,ana drach.iij: chamæpityos,chamædryos,ammeos,mentę,maioranæ,foliorū rubi agrestis,carui,gariophyllorū,ligni aloes, cinnamomi,anisi, ana drach.iij: turbith, ad pondus omnium,agarici drach.x: terantur, & cōfice cum syrupo facto ex melle: & detur ex eo drach.j & ß cum aqua calida decoctionis gentianæ & asari. Istud enim medicamen est valde expertum contra infirmitates frigidas iuncturarum, & asthma, & dolores frigidos, & dissoluit ventositates, & sępe probauimus ipsum. ℭ *Medicamen confortans Membra interiora: & est valde bonum ad Fluxū chronicum: & confortat Stomachū,& aufert Vomitū.* Recipe nucis cypressi, ligni aloes, tamarisci, ana drach.iiij: rosarum,mastiches,laccæ, cinnamomi,ana drach.ij: cōfice cum aqua decoctionis rubiæ & myrtæ: & da cum aqua decoctionis cypressi. ℭ *Tertium medicamen valet ad Lapidem renum & vesicæ: & aperit Oppilationes: & expellit Fæces per vrinam: & est expertum.* Recipe capil. veneris, cineris scorpionis,gentianæ,vitri adusti,lapidis iudaici,seminis cucumeris & cucurbitæ, anisi, radicis lilij cœlestis: puluerizentur,& conficiantur cum aqua decoctionis chamæmeli vel meliloti, & melle: & sumatur cum decoctione agarici. ℭ *Quartum medicamen valet Hydropicis,& Frigiditati hepatis, & Citrino colori.* Recipe agarici,lilij cœlestis,laccæ,aristolochiæ longæ & rotūdæ, succi stæchados,succi marrubij,olibani,phu,chamædryos,chamæpityos,cinnamomi, ana drach.ij: folij, gariophyllorum,ana drach.v: rhu barbari, anisi, ana drach.iij: ligni aloes,ad pondus omnium: puluerizētur, & conficiantur cum melle: & dentur ex eo drachmæ iij.

De Medicinis Gereonis.

GEreonis medicinæ Græci. Ab isto viro habuimus vndecim medicinas expertas ad diuersas ęgritudines: quas nos probauimus, & inuenimus ipsas esse mirabiles. ℭ *Primum medicamen valet ad infirmitatem Stomachi frigidi,& confortat ipsum: & est nimis mirabile.* Recipe trium piperum,spicæ nardi,zingiberis,ro.ana drachmas decem: ligni aloes ad pondus omnium: cōfice cum melle: da cum decoctione ammeos,& mentę,& gariophyllorum. ℭ *Secundum valet ad Dolorem fortem: & iam probauimus ipsum.* Recipe floris chamęmeli,squinanthi, centaureę, aristolochiæ rotundæ: confice cum melle: & da drachmas quatuor cum aqua calida. ℭ *Tertium huiusmodi est, sed præcedens securius est.* Recipe croci,spicæ nardi,opij thebaici,ana drachmas duas: chamæmeli drachmas duas: cōfice cum melle: & da drach.ß cū aqua calida. ℭ *Quartum huiusmodi, & est mirabile.* Recipe succi coronæ regię,chamęmeli quando fuerit viridis,ana drachmas quatuor. Et si istæ herbæ non fuerint inuentæ virides,accipe earum decoctiones: & pone octauam partem drachmæ croci, & squinanthi ℥ iij: & bulliant vsq; ad medietatem: & da bibendam colaturam. ℭ *Quintum valet ad Dolorem ex oppilatione.*

A *oppilatione.* Recipe radicis lilij cœlestis, agarici, ana drach. iiij: aristolochiæ longæ & rotūdę, chamæpityos, ana drach. v: coquantur, & ponantur in lib. iij aquæ, & bulliant super ignem leuem, donec remaneat lib. j: & appone laccæ drach. j & ß: & da ad bibendum tepidum. ¶ *Sextum dissoluit Ventositates, & valet Colicæ ex ventositate.* Recipe cymini, fœniculi, carui, anisi, ana: terantur, & cõficiantur cum syrupo facto ex melle & ammi & satureia & origano: & sumatur ex eo cū aqua decoctionis radicis apij, & cum drach. j agarici. ¶ *Septimum huiusmodi.* Recipe anisi, cumini, agarici, absinthij, centaureæ: terantur: & dentur de illis ʒ iij, quando ventositates fuerint multæ, & passio fortis.

¶ *Octauum Laxat humorem viscosum: & est nimis bonū contra Epilepsiam & Paralysin: quo ego semper utor.* Recipe agarici, absinthij, colocynthidis, ana drach. j: anisi, ligni aloes, mastiches, ana drach. ij: spatanæ, ammoniaci, sagapeni, assæ fœtidæ, radicum lilij cœlestis, ana drach. j & ß: aggregentur, & cõficiantur cū aqua decoctio. anisi, aristol. longę & rotundæ & melle, & sumatur ex eo quasi auellana.

¶ *Nonū valet Tristibus & Timidis.* Recipe radicis aristolochiæ rotūdę, gariophyllorū, ligni aloes, ana drach. iij: conficiantur cum melle & aqua maioranę: & da de eo ʒ iij. ¶ *Decimum valet Lapidi renum & vesicæ: dissoluit Vētositates, & Laxat diuersos humores: & est Bezahar.* Recipe turbith, agarici, vitri vsti, zingiberis, lapidis iudaici, sanguinis hirci sicci, anisi, fœniculi, trium piperū, chamædryos,
B chamæpityos, bdellij, ana ʒ iiij: confice cum bono vino decoctionis agarici & carui. ¶ *Vndecimū valet ad Asthma.* Recipe turbith, agarici, aristol. ro. ana ʒ j: confice cum decoctione marrubij: & da cū decoctione asari. Istæ sunt medicinæ, quas probauimus sæpe, & inuenimus eas optimas.

De Medicinis Betarnem.

BEtarnem Siciliæ medicinas modo dicam, & sunt tres, quas probauimus sæpe, & inuenimus eas esse veras. ¶ *Primum valet contra Medicinas mortiferas, & est nimis experta.* Recipe laureolæ, luti sigillati, phu, meu, apij, cinnamomi, ana drach. j: rutæ, xylobalsami, carpobalsami, ana drach. ij: confice cū melle: & da drach. j & ß debilibus, vel drac. ij fortibus. ¶ *Secundum valet ad morsum Scorpionis: & Calefacit corpus: & aufert Tremorem in febribus.* Recipe castorij drac. j, scorodi drach. ij, costi amari drach. j & ß, zingiberis ana drach. j: conficiantur cum melle: & detur drach. j & ß cū vino.

¶ *Tertium prouocat Vrinam & Menstrua.* Recipe pulegij, cymini, radicis lilij cœlestis, aristolochiæ rotundæ: conficiantur cum melle: & dentur drach. iij. ¶ *Medicamen quod composuit Amaloz de Macedonia: valet ad Febres phlegmaticas, & dissoluit humores, liquefacit eos: & est bonū Duritiei splenis.* Recipe scolopendriæ, squinanthi, chamæpityos, castorij, trium piperum, spicæ nardi, folij, asari, ana drach. j: turbith, radicis lilij cœlestis, carpobalsami, xylobalsami: puluerizentur, & conficiantur cum melle
C decoctionis asari, squināthi, opopanacis: & detur de eo quasi auellana. ¶ *Medicamen Squlitā, quod valet morsibus Scorpionis.* Recipe aristolochiæ longæ, & rotundæ, ana aur. j: cymini drach. j: assæ fœtidæ, carui, seminis rutæ, ana drach. ij: castorij drach. iiij: cõfice cum melle: & da drach. ij cum aqua calida decoctionis gentianæ, vel aristolochię, vel cum bono vino. ¶ *Medicamen melius, quod valet ad Dolores fortes: & iam probauimus ipsum, & inuenimus melius quàm theriacā.* Recipe cymini, carui, assæ fœtidæ, aristolochiæ, chamæmeli, coronæ regiæ, absinthij, agarici, ana drach. x: trium piperum, opij, ana drach. j: croci, carpobalsami, squinanthi, cinnamomi, ana drach. ij: asari, gētianæ, ana aur. j: pulueriza, & confice cum syrupo facto ex melle & squinantho & chamæmelo & corona regia & aniso: & da cum aqua decoctionis anisi.

De Medicinis Achaasos.

AB *Achaasos experimentatore Athenarū, sumptæ medicinæ.* Ab isto nobilissimo medico accepimus tres medicinas cõpositas, quibus semper vsi sumus, postquam nouimus eas: sunt enim mirabiles. Et ab eo acquisiuimus triginta medicinas simplices expertas in diuersis ægritudinibus.

¶ *Primum Medicamen compositum valet ad Asthma antiquum, & aperit Oppilationes.* Recipe asari aureū vnum: succi marrubij, hyssopi, styracis sicci, castorij, ana drach. ß: trium piperum, anisi, ana aureos
D duos: conficiantur cum oxymelite scillitico: & detur ex eo à drach. iij vsq; ad iiij. ¶ *Medicamen Secundum valet ad Fluxum antiquum, qui contingit ex frigiditate membrorum.* Recipe nucum cypressi, folij, ligni aloes, spicæ nardi, rosarum, ana drach. ij: confice cum aqua decoctionis ligni aloes: & da de eo drac. ij cum decoctione rosarum. ¶ *Medicamen Tertium confortans virtutem Retentiuam.* Recipe gallarum, sumach, berberis, ana aureum vnum: gummi arabici vsti, ligni aloes, ana drachmā j: rhubarbari drach. iij: confice cum decoctione seminis lapathij acuti, & granorum myrti: & detur cū decoctione cypressi. Iste vir curabat ægritudines multas cum medicinis: ex quibus elegimus triginta medicinas veraces. Primo dabat mastichen ad dolorem stomachi. Secundo dabat drach. ij assæ fœtidæ contra morsum scorpionis. Tertio dabat drach. iij aceti fortis calidi contra morsum viperæ: & est fortis operationis. Quarto mittebat succum ia*ri, & intromittebat contra maculam oculorum: & sæpe hoc faciebat. Quinto dabat ad purgandum pectus drach. iij radicis lilij cœlestis. Sexto dabat drach. j asari, & curabat stranguriam. Septimo dabat chamæmelum puluerizatum, & malaxatum cum melle, ad dolorem vētris & renum, propter frigidos humores existentes in illis instrumentis: et prouocabat vrinam, et curabātur. Octauo dabat drachmas duas laccæ contra oppilationes hepatis. Nono dabat drachmas ij ammoniaci splenitico, et curabat eū omnino in paucis diebus. Decimo dabat lac leprosis, et curabat multos. Sed in hoc requiritur scientia in

* Al. aristolochię.

* Al. vesicæ.

cognoſcendo cauſam lepræ in qua lac conueniat. Vndecimo dabat rhun barbarum ad debilitatē E
hepatis de frigida cauſa, & curabat omnes omnino. Duodecimo dabat drachmas duas cubebarū
ad aperiendum oppilationes quæ accidunt in membris interioribus. Tertiodecimo dabat drach-
mas tres maioranæ cum † drachmis duabus rubiæ ad prouocandū menſtrua. Quartodecimo da
bat drachmas duas aſari ad prouocandum menſtrua. Quintodecimo dabat carui romanum cōtra
iſchiadem cum calida, & curabantur. Sextodecimo dabat caſtorium contra lapidem renum. De-
cimoſeptimo dabat drach.iiij laureolæ cum aceto, & curabat morſus ſcorpionū. Decimooctauo
dabat drac.iij zingiberis ad infirmitates frigidas, & calefaciebat: & eſt nimis forte. Decimonono
dabat drach.ij aloes contra triſtitiam, & ad confortandum os ſtomachi, & curabantur vſitando.
Vigeſimo dabat centauream minorem ad iſchiadem, & curabantur. Vigeſimoprimo dabat pul-
uerem garyophylorum contra debilitatem virtutis digeſtiuæ. Vigeſimoſecūdo dabat decoctio-
nem caſith contra debilitatem hepatis, & oppilationes, & curabat omnes. Vigeſimotertio dabat
oleum viride contra ſpaſmum ex ſiccitate. Vigeſimoquarto dabat decoctionē agarici cōtra ęgri-
tudines cerebri & hepatis. Vigeſimoquinto dabat alfenid ideſt penidias, contra infirmitates pe-
ctoris, & curabat aſthma. Vigeſimoſexto dabat decoctionem centaureæ & rutæ contra morſum
rutelæ. Vigeſimoſeptimo dabat decoctionem iuniperi ad prouocandum menſtrua. Vigeſimo- F
octauo dabat decoctionem ſquinanthi ad dolorem mulieris* poſt partum. Vigeſimonono dabat
decoctionem gentianæ ad frigiditatem membrorum, & ad fluxum prouenientem ex ea. Trigeſi-
mo dabat galbanum ad prouocandum vrinam, & ad extrahendum embrium. Nos autem non
ſcripſimus has medicinas, quamuis plures earum cognoſcātur ab omnibus, niſi vt non negligan
tur ab eis: quoniam ſi vtatur de illis vt oportet, erunt mirabiles. Et quoties vſus fui decoctione fa
cta ex hyſſopo, & aſaro, & duabus ariſtolochijs, curaui de epilepſia: Et cum decoctione ſolius hyſ
ſopi, ex aſthmate. Sed oportet medicum ſcire, quādo oporteat dare has medicinas, & in quo tem-
pore, & in quibus complexionibus valeat: aliter non valent.

† drach.j rhu barbari.

* Al. matricis.

De Medicinis Andrezeos.

ANdrezeos medicinæ ſunt hæ. Iſte fuit philoſophus in tempore ſuo, & habebat multas medi-
cinas compoſitas: ex quibus elegi quinq; expertas, & dimiſimus alias quæ cognoſcuntur à
pluribus. ℭ *Primū medicamen valet Hydropicis, & frigiditati Hepatis: & prouocat Vrinā generaliter & for
titer: & dico quòd nulla medicina eſt ei ſimilis in apertione hepatis.* Recipe radicis lilij cœleſtis, agarici, cala-
mi aromatici, laccæ, aſari, roſarum, ſpicæ nardi, cinnamomi, ligni aloes, ana drach.j: gafit, fiſtici, ana
drach.j: maſtiches, aniſi, ana drach.ij: pulueri zentur, & miſceantur cum vino & melle: & dentur G
drach.iiij cum decoctione radicis lilij cœleſtis, & gafit. ℭ *Secūdum medicamen valet ad Aſthma, cuius
cauſa eſt humor craſſus.* Recipe gentianæ, hyſſopi, agarici, ana drach.ß: maſtiches drach.ij: confice cū
melle: & da drach.v. Et non eſt ſimilis iſti medicinæ: laxat enim humorem craſſum, & ſcindit hu-
mores craſſos. ℭ *Tertium valet ad Dolorē membrorum interiorum: & liberat à Colica paſſione quæ fit ex craſ
ſis humoribus in inteſtinis.* Recipe agarici drach.viij: radicis lilij cœleſtis, ariſtolochiæ rotundæ, hyſſo
pi, maſtiches, ſquinanthi, carpobalſami, aniſi, ana drach.j: turbith ad pondus omnium: confice cū
decoctione agarici: & da drach.iij cum calida. ℭ *Quartum valet ad extrahendum Embryum: & eſt val
de forte.* Recipe ariſtolochiæ longæ & rotundæ, aſſæ fœtidæ, ana drach.v: ſpicæ nardi, agarici, ana
drach.iij: myrrhæ drach.j: confice cum decoctione ariſtolochiæ rotundæ, & da drach.ij. ℭ *Quin-
tum eſt Laxatiuum diuerſorum humorum.* Recipe turbith, agarici, maſtiches, lilij cœleſtis, ana drach.j:
ellebori nigri, maſtiches, ſcillæ aſſatæ, ana drach.j: colocynthidis drach.ij: ſcammoniæ drac.ß: con-
fice, & da ℥ j & nō plus. ℭ *Electuarium quod valet ad morſum Scorpionis.* Recipe rutæ, ſulfuris viui nō
poſiti ad ignē, ana aur.vj: caſtorij aur.j, aſſæ fœtidæ aur.ſemis: pyrethri ſtyracis liquidæ, ana aur.j:
confice cum melle: & da drach.j & ß cum vino puro. ℭ *Electuarium bonum ad Dolorem membrorū in-
teriorum: quod habui à quadam muliere, quæ acquiſiuerat illud à medicis altariū.* Recipe croci aur.v, opij aur. H
ij, ſpicæ nardi aur.iiij, ſpatanæ aur.ij, radicis lilij cœleſtis aur.vj, floris chamæmeli aur.ij: confician-
tur cum bono melle, & vtatur de eo. ℭ *Aliud optimum ex compoſitione Games, & eſt nimis forte.* Reci-
pe cinnamomi aureos vj, croci aureos quatuor & ſemis, piperis albi aur.iiij & ſemis, galbani aur.
quatuor, coſti aur.ij & ß: confice cum melle: & da drachmas duas, vel tres in maiori fortitudine.
ℭ *Electuarium Zacharonis de Babylonia contra Ventoſitates, & paſſionē Colicam, & frangit Lapidem, & La-
xat Ventrem: & iam probauimus ipſum. Et eſt valde bonum, quando dubitamus in ægritudinibus, vtrum ſit La-
pis vel Colica, quia commune eſt ambobus.* Recipe turbith, ſpatanæ, ana aur.vj: cymini, carui, aur.j: aga-
rici, radicis lilij cœleſtis, ariſtolochiæ, ana aur.vj: origani, hyſſopi, ana aur.j: ſquinanthi, maſtiches,
ana drach.† j: confice cum melle, & da quaſi auellanam. ℭ *Theriaca valens ad Dolorem capitis chroni-
cum, & Vētoſitates, & eſt mirabilis.* Recipe ſucci ſtœchados, ſucci marrubij, abſinthij, maſtiches, rhu
barbari, chamædryos, chamæpityos, ana ℥ viij: hyſſopi aur.j, agarici ad pondus omniū: pulueriza,
& confice cū melle: Et da de eo ad infirmitatem cerebri, cum aqua calida decoctionis ſtœchados:
& ad aſthma, cū vino bono: & ad prouocandum menſtrua, cum ſucco iuniperi & fœniculi: & ad
dolorē fortē, cum aqua decoctionis chamęmeli: & ad oppilationē, cū decoctione abſinthij: & ad
epilepſiam, cū decoctione pyrethri: & ad iſchiadē cū decoctione centaureæ minoris: & ad lapidē

† Aliter viij.

cum

A cum decoctione radicis lilij cœlestis. ℭ *Electuarium laccæ, valens contra Oppilationes chronicas, & prouocans Menstrua: & est bonum valde. Est etiã vtile ad Asthma chronicũ, & ad tussim chronicam.* Recipe laccæ aur.xx, piperis longi, & nigri, centaureæ minoris, aristolochiæ rotundę, costi, galbani, ammoniaci, ana aur.x: marrubij, asari, ana aur.iiij: folij, radicis lilij cœlestis, liquiritiæ, ana aur.vij: pulueriza, & cum bono melle: & da quasi auellanam cum aqua calida. ℭ *Electuarium Laccæ magnum, quod habuimus ab Aridione filio Meliæ: & est expertum, & est multæ vtilitatis. Valet Asthmati, & Tussi, & prouocat Vrinam: & sedat Dolorem fortem, liquefaciendo phlegma: & aufert Tristitiam, & dissoluit Ventositatem: & est mirabile ad Tremorem cordis, & Melancholiam, & Aquam oculorum, & contra morsum Canis rabidi, & cõtra puncturam Viperæ. Et generaliter dico, quòd valet Omnibus puncturis mortiferis.* Recipe aristolochiæ, rosarum, radicis lilij cœlestis, ana aur.x: squinanthi aur.ix, asari aur.xv, piperis nigri, & albi, ana aur.vij: chamæpityos, succi marrubij, succi stœchados, ana aur.viij: spicæ nardi, spicæ romanæ, mastiches, ammoniaci, galbani, scillæ assatæ, ana aur.x: rosarum, iuniperi, ana aur.ij: turbith, agarici, cyperi, ana aureos decem: folij, ligni aloes, rhu barbari, croci, olibani, centaureæ minoris, ana aureos viginti: laccæ, aur.j: conficiantur cum melle rosato: & detur ex eo secundum quòd conuenit ægro. Et est hæc medicina nimis mirabilis ad dolorem fortem: & laxat humores sine labore: & confortat cor,
B hepar, & stomachum. ℭ *Electuarium Assistri, Calefaciens corpus, valens Oppilationibus hepatis, & splenis.* Recipe aristolochiæ rotundæ aur.xx: marrubij, chamædryos, gasit, ana aur.v: assæ fœtidæ, costi, trium piperum, ana aur.decem: mastiches aur.viij, pyrethri aur. quatuor: cõfice & da cum vino. ℭ *Decoctio Squinanthi, Valens ad Febres chronicas, & aperit Oppilationes, & prouocat Vrinã, & Soluit ventrem.* Recipe squinanthi drachmas octo, marrubij drachmas duas: absinthij, radicis lilij cœlestis, ana drachmas tres: aristolochię rotũdę aur.vj, agarici aur.iij: radicis fœniculi, carui, ana aur. decẽ: costi aur.ij, mastiches aur.quatuor: ponatur in caldario, & cum libris tribus aquæ decoquãtur donec remaneat tertia pars: & dentur de eo drachmæ tres. Hæc decoctio est valde mirabilis habentibus ægritudines phlegmaticas, & debilitatem interiorum membrorũ ex causa frigida. ℭ *Decoctio Asari confortans membra debilia ex frigore, & auferens Dolores, & scindens Humores crassos, & aperiens Oppilationes: & est expertissima.* Recipe asari aur.iiij, anisi aur.viij: absinthij, gentianæ, ana aur.ij: seminis fœniculi, centaureæ minoris, ana aur.ij: ponantur cum tribus libris aquæ, & bulliant donec remaneat tertia pars: & da de eo drachmas iiij. ℭ *Decoctio Aristolochiæ valens ad Lapidem.* Recipe aristolochiæ aur.x, asari aur.ij, marrubij aureum vnum, radicis lilij cœlestis aur. quatuor: saliuncæ, seminis cucumeris, anisi, ana aur.vj: coquãtur cũ duabus libris aquæ, donec remaneat tertia pars:
C & da de eo drachmas quatuor. ℭ *Decoctio Agarici, valens ad Epilepsiam, & purgans Matrices, & prouocans Vrinam.* Recipe agarici drach.x, turbith drach.j, anisi drach.iij, armel drach.ij, radicis apij ʒ v, radicis lilij cœlestis drach.iij, mastiches drach.ij, radicis pęoniæ drach.vij: coquantur cum tribus libris aquæ, donec remaneat medietas: Et dentur qualibet die tribus drachmæ: vtilis enim est valde, & in epilepsia expertũ est. ℭ *Decoctio Assæ fœtidæ, valens ad Oppilationes aperiẽdas: & est vtilis ualde.* Recipe assæ fœtidæ, radicis lilij cœlestis, radicis apij, radicis fœniculi, aristolochiæ rotũdæ, ana ʒ x: coquantur cum libris quatuor aquæ sufficienter: & dentur de eo drac.iiii. ℭ *Decoctio Pæoniæ, quæ aperit crassas Oppilationes, & est valde experta.* Recipe pęoniæ drach.x, radicis pentaphylli drach.v, aristolochiæ rotundæ drach.vj: coquantur cum libris tribus aquæ sufficienter: & dentur drach. iiij. ℭ *Decoctio perfecta Aristolochiæ & est mirabilis Hydropicis, & cito curans eos.* Recipe duarum aristolochiarum, centaureæ minoris, chamædryos, squinanthi, laccæ, ligni aloes, rosarum ana aur.x: spicæ nardi, phu, meu, apij, anisi, radicis lilij cœlestis, radicis apii, fistici, cubebarum, hyssopi, gariohyllorũ, marrubii, stœchados, cinnamomi, ana aur.viii: ammeos, myrrhæ, ana aureos v: costi aur.ii: coquantur in libris tribus aquæ sufficienter: & dentur drachmæ quatuor cum drach.iiii istius electuarij. Recipe aristolochiæ rotundæ, granorum iuniperi, centaureę, ana drac.ii: ligni aloes aur.i,
D spicæ nardi drach.i, marrubii drach.iiii: conficiantur cum prędicta decoctione. ℭ *Decoctio Chamæmeli prouocans Menstrua, & auferens Dolorem fortem.* Recipe chamæmeli aur.ix, aristolochiæ aur.iiii, laccæ drach.ii: spicæ nardi, cinnamomi, radicis lilij cœlestis, ligni aloes, ana drach.i: coronæ regiæ drach.x: decoquantur cum libris decem aquæ in igne lento & sufficienter, donec remaneat tertia pars: & dentur drachmæ quinque. ℭ *Decoctio Hyssopi, contra passiones Pectoris, & Tusses chronicas, & ægritudinem Asthma, & Anhelitũ malum.* Recipe hyssopi, agarici, radicis lilij cœlestis, liquiritiæ, squinanthi, pęoniæ, asari, aristolochiæ rotũdæ, ammoniaci, seminis fœniculi succi stœchados, succi marrubij, laccæ, ana aur.ii: decoquantur in libris tribus aquæ sufficiẽter: & dentur drachmæ quatuor in mane. ℭ *Electuarium optimum contra Aegritudines diuersas: & valet Scotomiæ & Vertigini: & scindit Phlegma viscosum, & purgat ipsum: et aufert Dolorem frigidum. Et est bonum contra Venena: et aperit Oppilationes: et prouocat Menstrua, et vrinam: et Calefacit corpus: et valet ad Febrem chronicam: et purgat Matrices.* Recipe agarici, aristolochię rotundæ, succi marrubij, laccæ, ana drachmas quinq; assæ fœtidę, galbani, rhu barbari, spicæ nardi, phu, seminis fœniculi, radicis apij, trium piperum, ana drachmas vj: ligni aloes drachmas quatuor, turbith aur.decem: confice cũ syrupo facto ex melle, & asaro, & agarico, & spica nardi, & lacca. Et dentur drachmæ quatuor cum aqua caliqua. ℭ *Electuarium expertũ contra Oppilationes matricis.* Recipe aristolochiæ, laccæ, radicis lilij cœlestis, ana: confice cum deco-

ctione gafit: & dentur drachmę quatuor cum aqua calida. ¶ *Electuarium curans Lapidem in Vesica: et est expertum.* Recipe squinanthi, stœchados, ana drachmã vnã: sanguinis hirci sicci drach.vi, lapidis iudaici drachmas duas, anisi drach.iiii: puluerizentur, & confice cũ decoctione radicis apii. E
¶ *Aliud ad Lapidem.* Recipe sanguinis hirci sicci, anisi, aristolochię rotundę, de lapide inuento in felle tauri, vitri combusti, saliuncę, agarici, lapidis iudaici, amygdalarum amararũ, ana: puluerizentur & conficiantur cum melle. Et dentur drach.iiij cum aqua decoctionis seminis apii. ¶ *Aliud mirabile contra Ventositatem fortem.* Recipe anisi, cymini, satureię, carui, ana: cõficiantur cum melle: & dentur cum decoctione agarici, quę sic fit. Recipe agarici, cyperi, folii, radicis squinanthi, aristolochię longę, & rotundę, radicis apii drach.vi: ponantur in caldario in libra vna aquę super ignẽ leuem. Et dentur drach.iiii cum duabus drachmis medicinæ prędictæ. ¶ *Medicamen bonum contra Asthma chronicum.* Recipe laccę aur.x, aristolochię longę aur.vi, succi marrubii aur.vii: conficiantur, & dentur quasi nux cum aqua calida. ¶ *Medicamen quod accepimus ab Acritone contra Frigiditatẽ stomachi, et contra humiditatẽ eius.* Recipe ligni aloes, cinnamomi, rhu barbari, spicę nardi, masticheş, cardamomi: confice cum decoctione rosarum & nucum cypressi: & detur quasi nux. ¶ *Aliud ualens ad Colicam ex Ventositate et humore crasso.* Recipe anisi, cinnamomi, absinthii, cymini, florum chamæmeli, ana drach.x: agarici drach.xx, scammoniæ drach.i, mastiches drach.v: conficiantur cum decoctione carui: & dentur drach.iii cum aqua decoctionis gafit. F
¶ *Aliud ad Dolorem capitis, et contra Cephalæam, quod est expertũ.* Recipe succi stœchados drac.viii: gafit, spatanę, ligni aloes, ana ʒ iiii: mastiches drach.vi, agarici ad pondus omnium: conficiantur cum decoctione rosarum & mastiches: & detur à drach.ii vsq; ad tres drachmas. ¶ *Aliud quod Valet in principio Descensionis aquæ ad oculum, quo sæpe curaui multos: et est expertũ, et Velocis curationis.* Recipe spicę nardi aur.x, cinnamomi aur. octo, agarici aur.ix, mastiches ad pondus omnium: conficiantur cum bono melle: & sumãtur de eo quotidie drachmę duę, est enim mirabilis operationis.

De Medicinis habitis à Zenone.

Zenonis de Athenis medicinæ. Iste fuit vnus de magnis medicis. Ego autem nõ vidi ipsum, quia non fui temporaneus eius: sed magister meus vidit ipsum. Et ille habebat experimenta bona: ex quibus discipulus eius dedit nobis viginti experimenta experta. Et nos probauimus ea sæpe, & inuenimus ipsa optima. ¶ *Primum medicamen quod dicitur Electuarium Spicæ nardi, confortat Hepar debile & Cor, & Valet contra Vomitum chronicum.* Recipe spicæ nardi aureos centum, spicæ romanæ aureos decem, absinthij aureos octo, cinnamomi aureos quindecim, laccæ mundatæ aureos nouem, gariophyllorum aureos quinque, gafit aur.xvj, marrubij aureos duodecim: aristolochiæ rotundæ, rhu barbari, ana aur.xvj: confice cum melle: & da aureos duos cum aqua calida. G
¶ *Medicamen Secundum, quod dicitur Electuarium Centaureæ, Valet ad Podagram, & ad omnes passiones Iuncturarum, cui non est simile in hoc. Nam prouocat Vrinam, Laxat crassos humores & diuersos, & sedat Dolores, & aperit Oppilationes: & est optimũ ad Lapidem, & Liquefacit phlegma: & mundificat superflua à Pulmone & pectore. Hoc medicamen dedit Zotion de scriptis Zenonis, qui composuerat id per Versus.* Recipe centaureæ minoris aureos centum, zirũngen aureos decem: anisi, fœniculi, apij, ana aur.vj: olibani, gariophyllorum ana drachmã vnã: agarici, radicis lilij cœlestis, ana aureum vnum: cubebæ, galbani, ammoniaci, castorij, trium piperum, spicæ romanæ, ana aur.xx: spicæ nardi, turbith, ana aureos triginta: aloes succotrinæ aur.xvij: carpobalsami, xylobalsami, scillæ assatæ, ana aure.xvj: mastiches, croci, ana aur.x: scammoniæ aur.viij: puluerizentur, & conficiantur cum melle: & submittantur in hordeo per sex menses: & dentur ex eo drachmæ quatuor. Et hoc medicamen est de maximis medicinis quas habebat ille medicus. ¶ *Medicamen Tertium, quod dicitur Electuarium Colocynthidis, quod Laxat humores aquosos, & phlegma, & melancholiam: & cum hoc prouocat Vrinam. Et uere dico quòd non est ei simile ad acuendum Visum, quia est in hoc mirabile.* Recipe colocynthidis, scillæ assatæ, asari, trium piperũ, ana aur.vj: spicæ romanæ, anisi, apij, fœniculi, carpobalsami, gafit, croci, ana aureos duos: spicæ nardi, chamædryos, chamæpityos, aristolochiæ rotundæ, gentianæ, ana aur.vij: puluerizentur, & cõficiantur cum melle: & submittantur in hordeo per sex menses: & detur à drachmis duabus vsq; ad tres. H
¶ *Medicamen Quartum, quod dicitur Electuariũ Squinanthi, Valet ad Dolores fortes, & prouocat Vrinam, & aperit Oppilationes, confortat Hepar confortatione maxima, & frangit Lapidem, & Valet ad Febras chronicas.* Recipe squinanthi, aureos ccc, aristolochiæ rotundæ aureos sex, ligni aloes aureos tredecim, gafit aureos tredecim: croci, spicæ nardi, carpobalsami, opij, ana aureum vnum: mastiches aur.iij: trium piperum, folij, chamæpityos, ana aureos septem: conficiantur cum bono vino: & detur de eo quasi auellana cum eo quod conuenit tali ægritudini. ¶ *Medicamen Quintum, quod dicitur Electuarium Capillorum Veneris, ad purgandum quod est in Pectore ex humore crasso: & est nimis expertum.* Recipe capillorũ veneris aureos vigintiquinque: radicis lilij cœlestis, liquiritiæ, pęoniæ, carpobalsami, marrubij, floris chamæmeli, aristolochiæ rotundæ, ana aureos quindecim: pulueriza, & confice cum syrupo facto cũ melle & capillis veneris: & dentur drachmæ quatuor cũ decoctione chamæmeli.
¶ *Medicamen Sextum, quod dicitur Electuarium Folij, Valet ad Ægritudines fortes, quæ accidunt mulieribus in matricibus earum: et prouocat Menstrua, et Valet ad Dolorem matricis: et calefacit Renes.* Recipe folij indi, aureos viginti: cinnamomi, spicæ nardi, spicæ romanæ, rubiæ, castorij, trium piperum,

*Al. gentianæ
*Al. rosarum

A piperum, gariophyllorum, ligni aloes, ana drach. xx: rhu barbari, mastiches, thymi, ana aur. xvj: confice cum melle: & detur quasi auellana. ℭ *Medicamen Septimum, quod dicitur Electuarium Aristolochiæ, valet contra Dolorem matricis, valde prouocat Menstrua, & confortat Stomachum debilem, & intercipit Fluxum chronicum, et est mirabilis operationis, et non est ei simile: et sæpe probauimus ipsum: et iste Zotion* * *vtebatur ipso.* Recipe aristolochiæ longæ & rotundæ ana aureos viginti: radicis lilij cœlestis, laccæ, squinanthi, marrubij, ana drach. ix: rhu barbari drach. xxv: spicæ nardi, ligni aloes, ana aur. xx: puluerizentur, & conficiantur cum melle: & dentur drachmæ quatuor cum aqua calida: & ad fluxum intercipiendum cum decoctione xyloaloes: & ad menstrua prouocanda, cum decoctione aristolochiæ rotundæ*: & ad dolorem matricis, cum decoctione chamæmeli & asari. ℭ *Medicamen Octauum quod dicitur Electuarium Olibani, quod est valde vtile contra Humiditatem stomachi, et Liquefacit phlegma: et conuenit Senibus, quia confortat calorem naturalem in corporibus eorum.* Recipe olibani aur. x, mastiches aur. quatuor: squinanthi, aristolochiæ, ana aur. ij: ligni aloes, laccæ, ana aur. j: radicis lilij cœlestis drach. j: rosarum, rhu barbari, ana aur. v: anisi aur. vj: puluerizentur, & cum melle conficiantur: & detur ex eo quasi auellana. ℭ *Medicamen Nonum, quod dicitur Electuarium Gafit, valet ad Hepar, quia confortat ipsum, et aperit oppilationes eius: et valet Hydropicis, et contra corruptionem complexionis.* Recipe ga-

B fit aur. xx, laccæ aur. x, ligni aloes aur. vi, gariophyllorum aur. ij, cinnamomi aur. xxi: squinanthi, cubebæ, rhu barbari, ana aur. xvi: rosarum aur. xviii, aloes non abluti aur. ij, agarici aur. iij, mastiches aur. x: puluerizentur, & confice cum syrupo facto ex melle & agarico: & est medicamen valde nobile. ℭ *Medicamen Decimum, quod dicitur Electuarium Rhu barbari, maxime valet Fluxibilitati stomachi, et confortat Hepar, et valet Hydropicis: et non est neq; fuit aliquod simile in hoc: et Zenon nemini uolebat dare. Cuius compositio non lateat medicos, quoniam eius compositionem acquisiuit eius compositor cũ magna solicitudine.* Recipe rhu barbari aureos centum, laccæ aur. xx, ligni aloes aur. xxxvi, cinnamomi aureos xi, aristolochiæ longæ & rotundæ aureos triginta, fistici aureos quinquaginta, squinanthi aur. lxxx: maioranæ, anisi, luti sigillati, ana aur. xx: agarici, folij, ana aur. vi: gafit aureos triginta, spicæ nardi aur. xvi: trium piperum, zingiberis, ana aur. decẽ: stœchados, origani, ana aur. ix: radicis lilij cœlestis, radicis endiuiæ, ana aur. vi: hyssopi sicci, mastiches, croci, ana aur. vij: carpobalsami, xylobalsami, ana aur. xvii: puluerizentur, & conficiantur cum melle: & detur à † drachmis tribus vsque ad quatuor.} ℭ *Medicamen Vndecimum, quod dicitur Electuarium Capparis, valet ad Duritiem splenis, et aperit oppilationem eius: et est optimæ operationis.* Recipe capparis aur. xx: opopanacis, scolopendriæ, marrubij, ana aur. quinq;: gafit aur. xvii, ammoniaci aur. decem, sagapeni aur. octo: puluerizentur, &

C conficiantur cum bono aceto: & da drachmas duas cum decoctione carui & capparis & gafit. ℭ *Medicamen Duodecimum, quod dicitur Electuarium Scolopendriæ, valet ad Duritiem splenis, et est expertum.* Recipe capparis drach. xx, marrubij drachmas quinq;, scolopendriæ aur. xvi: confice cum aceto, & fac trochiscos: & da drachmas duas cum decoctione tamarisci & gafit. ℭ *Medicamen Decimũtertium, quod dicitur Electuarium Turbit, valet ad Febres chronicas, et Laxat humores viscosos, et calefacit Renes, et est optimum ad Passionem colicam ex ventositate, et prouocat Vrinam: et est mirabile.* Rec. turbith aur. quinquaginta, agarici aur. xvi: croci, mastiches, ana aur. vi: squinanthi, aristolochiæ rotundæ, stœchados, ana aur. viii: confice cũ melle: & detur à drachmis duabus vsq; ad tres. ℭ *Medicamen Decimũquartum, quod dicitur Electuarium Ellebori, valet contra Vertiginem.* Recipe ellebori nigri aur. xx, ligni aloes aur. i & ß, croci aur. j, anisi aur. ii, mastiches aur. iiii, maioranæ aur. i, agarici aur. vi: radicis lilii cœlestis, stœchados, ana aur. viii: turbith albi & gummosi aur. iiii: confice cũ melle, & da drac. iiii. ℭ *Medicamen Decimumquintum, quod dicitur Electuarium Agarici, valet contra Cephalæam veterẽ: et Stomachum confortat et Hepar.* Recipe agarici aur. xvi, pæoniæ, centaureæ minoris, ana aur. vi: laccæ, ligni aloes, ana aur. viii: gafit, anisi, chamædryos, chamæpityos, squinãthi, floris chamæmeli, mastiches, ana aur. vii: rhu barbari, spicæ nardi, ana aur. ii: turbith aur. iii: confice cum melle, & da drac. j & ß

D vsq; ad drach. ii cum aqua calida. ℭ *Medicamen Decimumsextum, quod dicitur Electuarium Scillæ, valet ad Asthma, et ad Oppilationes, et Ventositates: sed non debet dari habentibus vulnus in membris interioribus.* Recipe scillæ assatæ aur. vi, † stœchados aur. iii, agarici drach. † xvi, mastiches ʒ ii: gafit, costi, triũ piperum, ana aur. x: radicis lilii cælestis aur. v, capillorũ veneris aur. iii, floris chamæmeli aur. iiii: confice cum decoctione agarici & melle: & da ʒ ii cum aqua calida. ℭ *Medicamen Decimumseptimũ, quod dicitur Electuarium Gummi, et valet contra Passiones frigidas, et Ventositates crassas, et ad Dolorem iuncturarũ, et Ischiadem.* Recipe ammoniaci, sagapeni, opopanacis, ana aur. x: sarcocollę aur. ii, mastiches aur. iiii: anisi, cymini, assę fœtidę, ana aur. iii: euphorbij † ʒ ii: aristolochiæ longę, & rotũdę, radicis lilii cælestis, ana aur. iii: pone gummi in succo fœniculi, vel in decoctione eius: & reliqua terantur, & conficiantur cũ melle: & da à ʒ ii vsq; ad tres cum aliquo quod cõueniat passioni. ℭ *Medicamen Decimumoctauum, quod dicitur Electuarium Luti: et est vtile contra Venenum.* Rec. luti sigillati, anisi, salis indi, agarici, ana ʒ ii: rhu barbari, auellanarũ, radicum pęonię, ana aur. iii: pulueriza, & confice cum melle: & detur quasi auellana. ℭ *Medicamen Decimumnonum, quod dicitur Electuarium Assæ fœtidæ, valet contra morsum Scorpionis, et contra Febres chronicas, et Liquefacit phlegma viscosum, et dissoluit Ventositates.* Rec. assę fœtidę, costi amari, & dulcis, ana aur. v: aristolochię rotundę, zingiberis, asari, ana aur. ii: castorii, cinnamomi, aloes, ana ʒ iii: radicis lilii cælestis, sarcocollæ, ana ʒ i & ß: aristolochię, gẽtianę,

* Aliter Zeno

* Al. longæ.

† Al. drac. duabus vsque ad tres.

† Al. aloes aureum vnum

† Al. aur. vj.

† Al. aur. j.

ana drachmas vj: pulueriza, & confice cum bono vino & melle rubro: & dentur drachmæ tres. E

¶ *Medicamen Vigesimum, quod dicitur Electuarium Rosarum, valet in fine Quotidianæ, et Hydropicis, et dissoluit Ventositates.* Recipe rosarum drach. lx, radicis lilij cœlestis drach. j & ß, agarici aur. ij, marrubij drach. iiij: laccæ, rhu barbari, ligni aloes, cinnamomi, anisi, seminis fœniculi, cymini, absinthij, mastiches, ana drach. vj: spicæ nardi, aristolochiæ rotundæ, ana aur. j: cõfice cum melle: & da drac. iij. Istæ ergo sunt medicinæ Zenonis: & iam probauimus ipsas. Nunc volumus scribere medicinas quas multoties experti sumus, & deinde abscindetur tractatus. ¶ *Medicamen Subtilians humores, et præparans ad exitum, in principijs ægritudinum frigidarum ante acceptionem laxatiui.* Recipe absinthij, anisi, seminis fœniculi, aristolochiæ rotundæ, squinanthi, carpobalsami, folij, cyperi, agarici, radicis lilij cœlestis, ana: pulueriza, & confice cum melle: & detur quantum auellana. ¶ *Electuarium quod dicitur Euadens, valet ad Dolores chronicos, et confestim.* Recipe spicæ nardi aur. xvi: myrrhæ, opii, laccæ, opopanacis, castorii, olibani, ana aur. septem*: galbani aur. vi, mastiches aur. v, folii aur. vi, piperis lõgi ii, croci aur. x, squinãthi aur. ix: ammeos, cinnamomi, ana aur. iiii: scorodi aur. ii, bdellij aur. i: radicis lilii cœlestis, agarici, ana aur. xvi: pulueriza, & confice cum melle. Istud electuarium expertum est multoties, & confestim aufert dolorem: Sed non debes dare plus, quàm drachmas duas.

* Aliter xij.

¶ *Medicamen Amoronis Regis, valet contra Podagram, et Dolores iuncturarum ex phlegmate viscoso, quo destruitur motus: et valet ad Repletionem, et ad Debilitatem neruorum: et est optimum Mulieribus in quibus abundant superfluitates phlegmaticæ: et etiam valet contra Lapidem. Et generaliter dico, quòd compositio huius electuarij est per adiuuamen diuinum: quod infinitis vicibus probaui, et à me non separaui nec in ciuitatibus, nec in villis.* F Recipe radicis lilij cœlestis aur. xx: galbani aur. vi, & danich. iiii: ammoniaci aur. x, & drac. ii: ellebori nigri aur. vi, aristolochiæ longę aur. v, rosarum aur. xx, turbith aur. vi, liquiritiæ aur. x, stœchados aur. viii: satureiæ, centaureę minoris, ana aur. viii & ß: squinanthi aur. viii, croci aur. i, meu, aur. vi, phu aur. iiii, gafit aur. i, eupatorii aur. xvi: zirungem aur. xx, & drach. viii: xylobalsami, carpobalsami, ana aur. viii: olibani aur. ij, chamępityos aur. xvi, chamædryos aur. ij, mastiches aur. vi: anisi, asari, granorum iuniperi, ana aur. v: spatanæ, hyssopi, ana aur. v: harmel, cymini agrestis, maioranæ, scillæ assatæ, ana aur. viii: sagapeni, ammoniaci, aloes succotrinæ, ana aur. v: costi, gentianę, ana aur. ii: origani aur. vii: nasturtii, calami aromatici, ana aur. iiii: confice cum melle: & submittatur in hordeo per sex menses: & detur quasi auellana cum aqua calida decoctionis satureiæ & duarũ aristolochiarũ. ¶ *Medicamen Asiritæ Romani, valet ad Lapidem vesicæ, et prouocat Vrinã.* Recipe amygdalarum dulcium, seminis cucurbitæ & cucumeris, lapidis iudaici, agarici, floris chamæmeli, gentianæ, ana drach. iiii: aristolochiæ, capillorum veneris, saliuncæ, sanguinis hirci sicci, vitri combusti, lapidis qui inuenitur in felle vaccæ, anisi, radicis apii, bdellii, myrrhę, ana aur. v: pulueriza, & cõfice cum melle: & dentur drachmæ quatuor cum aqua decoctionis radicum apii & fœniculi. G

Dixit Galenus, iam dicimus in hoc libro nostro, quem vocamus librum experimentationis medicinarum, quas probauimus, & accepimus à sapientioribus hominibus, & habentibus solicitudinem erga artes: & nos iccirco composuimus hunc sermonem, vt semper medicus habeat considerationem ad ipsum. Scias autem ꝙ medici altarium curabant per cibos sacrificiorum: vnde nobiliores probantur alijs medicis. Optime enim debemus laudare virum, qui illa facit per cibum, & plus quàm illum qui curat per medicinam: quia corpora quæ curantur per exhibitionem diętæ, reducuntur melius ad temperantiam, quàm quę curantur per medicinam. Et medicus pro virili sua debet considerare, vt cibus & materię quæ debent propinari, sint proprię naturę patientis vel accipientis: Et sint boni saporis, vt ęger delectetur in ipsis & diligat. Et non debet vti eadem medicina diu, ne fiat ei quasi naturalis. Et caue ne præbeas medicinas mali saporis, quoniam medicina, quam infirmus habet in odio, plus nocet quàm prosit. Vnde & medici dignum duxerunt cũ medicinis miscere res dulces, & res saporitas, sicut nos fecimus in rob nucum, quod accepimus ad anginam. Et similiter ingeniati fuerunt in medicinis laxatiuis ponere aliqua quę stomachum cõfortant. H Et debes cauere in curatione malitię complexionis sine materia, ab euacuatione, & è conuerso. Et debes laxare naturam à leuioribus consuetis generaliter, sicut diximus in libro interiorum. Sed semper quando volueris euacuare, primo subtilia, post euacua parum, deinde mediocriter, deinde fortius. Et caueas à medicinis non expertis, sed vtaris expertis & vsitatis à bonis physicis & expertis. Et scias quòd omnes istę medicinæ sunt bonę in locis suis, scilicet vbi conueniunt: & sunt venena in suis contrariis. Nos autem iam diximus in hoc tractatu de istis medicinis plures expertas: & si postea acquisiuerimus alias, scribemus eas in fine huius tractatus.

Galeno

DE MELANCHOLIA EX GALENO RVFO ET POSSIDONIO

Caput Nonum Libri sexti Aetij.

Iulio Martiano Rota Interprete

SIcut in apparentibus corporis membris interdũ eadem omnibus tẽpe-
ratura cõspicitur, velut in deprauato corporis habitu, vocata q́; elephan
tiasi, & aqua inter cutem: interdum vnũ aliquod membrũ vel biliosum
vel melancholicum vel pituitosum humorem suscipiens, ipsum suã tñ
B temperaturã immutat. Ita contingit & cerebrum lædi, quandoq; totius
ratione, quia sanguis qui in omnibus venis continetur, melancholicus
effectus est: qñq; partis, quia reliquo sanguine illęso permanente, is qui
cerebro continetur, solus immutatur: hoc q́; duobus modis, aut quia ta
lis in cerebrum aliunde fluat, aut quia melãcholicus in cerebro reddat̃:
redditur aũt ab eius caliditate, vel flauam bilem, vel crassum & nigrum
sanguinem, adurente. Ferè semper aũt partes quæ in præcordijs sunt, ita prius affectæ cerebrũ taci
to quodã consensu in eundẽ affectũ trahunt, atq; ita desipere hominẽ faciunt, vel atra bile cerebrũ
occupante, vel melancholico vapore in idem ascendẽte: quemadmodũ fieri consueuit in eo mor-
bo quem flatuosum & hypochondriacũ nominamus. Neq;.n. propositæ tractationi quicquã ob-
stat, aliunde, atq; ex alio membro, huiusce affectus initiũ originẽ q́; esse, cũ facile ostiolũ ventriculi
quiduis patiens in similẽ affectum cerebrum ducat, nimirum ob conuenientiã quã cum eo habet,
propter duos neruos qui desuper à cerebro ad ipsum maximi descendunt. In eosdem affectus cor
quoq; idem trahit propinquitatis ratione: itẽ & septũ trãsuersum, cui adnatũ est. Conuenit quoq;
ventriculi ostiũ cũ spinali medulla, qua parte ipsi adhęret & colli vertebris adnexũ est. Principiũ
C aũt hmõi melancholiæ vtplurimũ ex cruditate consurgit: nã flatus plurimi consequuntur, & quo
cunq; cibo assumpto, sublimes, & ferè semper in præcordijs obuersantes: ructus insuper acidi, fœ
tidi, ac veluti piscẽ olentes subsequuntur, quãuis eiusmodi nihil comederit: aluus vtplurimũ ipsis
est sicca: somnus exiguus atq; diuulsus, & ꝑ somnũ visa perturbãtia enormia q́;: saltus toto corpo
re alij atq; alij: capitis vertigines, & in auribus ventorũ sonitus: putãt q́; se alij caput repletũ aggra
uatũ q́; habere: cõtra alij vacuũ & leue: quidã ne caput quidẽ prorsus sibi esse, cui Philotimus ad
alia remedia, plũbeã galeã imposuit, qua oppressus caput sibi adesse intelligeret. Euadunt pleriq;
melancholici in venerẽ proniores, obliuiosi, timidi, misericordes, ad fletũ prõpti, solitudinũ aman
tes. Dæmones ab inimicis veneficis immissos sibi quidã suspicant̃. Alij noxiũ quippiã se deuoras-
se credũt: quã opinionẽ id ipsis confirmat, ꝙ mox abominabilia & mõstrosa vomunt. Videntur
aũt alijs alia: prorsus q́; morbus hic varius ẽ & inexplicabilis. Velut ecce, vt de timore loquar, qui
dã amicissimos formidat, alius oẽs ẽt alios hoĩes metuit: hic in lucẽ prodire timet, ille tenebrosum
aerẽ sectatur, alius eundẽ refugit: ferè oẽs tñ in obscuris locis versari gaudẽt sepulchris q́; & solitu-
dinibus. Non nulli ẽt vinũ, oleũ, aquã quoq;, & oĩa liquida metuunt, vt qui à cane rabido demorsi
sunt. Atq;, vt paucis me expediã, melãcholiæ & insaniæ multas spẽs habent, siquis vniuersas earũ
D imaginationes consectari velit: verũ ex eis oĩbus duæ communes sunt, timor & mœstitia: mæsti
nanq; sunt oẽs præter rationẽ, nec si percõteris causam ob quã tristes sint, reddere valent: metuũt
enim nõ pauci mortẽ, & quędã alia, quę metu digna nõ sunt, quãuis non nulli mortẽ ẽt vehemen
ter appetãt. Cęterũ cũ rationalis animi sedẽ atra bilis occupauerit, mirandũ nõ est si metus, si tri-
stities, si mortis expectatio obnascatur: cũ ex ijs quę extra corpus nostrum posita sunt, nihil adeo
nobis formidolosum sit vt tenebræ: quãobrẽ, cũ veluti obscuritas quædã rationalis animæ sedem
occupauerit, necesse est semper hoĩem terreri, eo ꝙ terroris cãm secũ quocunq; deferat: nã vt in te-
nebris pueri timent, & ex adultis nõ cõsueti, sic & atræ bilis color, tãquã nox quædã rationalis ani
męsedem obumbrans metus procreat. Oẽs itaq; causas accidentium quę cuiq; contingunt expli-
care nemo põt, cũ pleraq; dubitationes haud paruas contineãt, vt cur aliqui quędã fugiũt tãquam
molesta, cũ tñ molesta nõ sint, & quędã quę bona non sunt tanquã bona sectantur: item, cur alius
domesticos timet, alius omnes hoĩes, atq; id genus alia. Medico tñ pluriũ accidẽtiũ causas expone
re difficile nõ ẽ, velutis q se figulinũ vas arbitrabat̃, ob siccitatẽ arbitrabat̃: frigidus.n. & siccus est
melãcholicus humor, qua de causa & alius cutẽ suã pellẽ siccã opinabatur. Nã qui caput se non ha
bere putabat, fortassis ob leuitatẽ capitis id arbitrabat̃: leuitatẽ aũt capitis, flatus qui attollebat̃, effi
ciebat. Sed cur melãcholici plurimos cibos appetunt? an q̃a frigidũ os vẽtriculi habet? Cur vinũ

eorum aliqui plurimum hauriunt? an quia calefieri frigidus humor desiderat? Cur se ipsos perimunt? an quia putant se à maioribus malis explicare? nisi talis opinio pridem ipsis indita sit, vt mortem sibi inferre pulchrum existiment, qua in opinione pleriq; barbari perstant. Cur aũt assiduecrudita te laborant? an quia turbulẽtũ plenũ q; excremẽtis corpus habent? atq; ideo eorũ ventriculus male temperatus semper ob humorem melãcholicum friget. Cur ipsis ferè semper aluus stricta est? an quia flatus ipsis circa pręcordia vagatur, nec deorsum admodũ inclinat, atq; idcirco eorum aluos astrictas esse oportet? interdum tñ ex longa detentione multa repente & colliquata remittunt. Conniuent aũt, oculis q; prominẽtibus & labris crassis sunt vtplurimũ, ob spirituum crassitiẽ. Fusci sunt, qm̃ humor ad cutim effundit. Pilosi euadunt istorum plurimi, quia multis & crassis excrementis abundant. Linguam velocem ferè semper habent, sed & balbe & exili voce loquuntur ob linguæ incontinentiam: nam vehementes linguæ motiones à spiritu crasso fiunt, omne aũt quod vehementer mouetur, celeriter quoq; motũ suum absoluit. Sed finẽ faciamus, nã hisce excitatus poterit quisquis voluerit aliorũ quoq; accidentium causas indagare. Nigret aũt humor iste quandoq; calefactus plusq̃ deceat, qñq; frigefactus magis q̃ coueniat. Quod .n. carbones accensi patiuntur (nã lucidissimi cũ sint extincta flãma nigri fiunt) id hilaris sanguinis color patitur, frigiditate sublatus: cuius rei exemplum habere possumus in quibusdã membris quæ frigore liuida primum, tum nigra fiunt. Nimia quoq; caliditas cum exiccet & consumat humorem, quo naturalis calor nutritur, humores nigrefacit, non aliter atq; Sol fructus & hoĩum corpora. F

Hactenus quæ medicũ scire oportet prius, quã curationẽ aggrediatur, diximus: Nũc quę noscere debeat is qui hoc morbo laborantibus succurrere velit, subiungemus. Non minimũ aũt interest scire vnde morbus originẽ ducat. Nã cum vniuersum corpus, totum sanguinem melancholicum habet, principium curationis à missione sanguinis auspicandum est: cum autem solum cerebrũ, sanguinis missione æger non eget, modo plurimo sanguine nõ abundet, & præseruandi cã sanguinem detrahere nolimus. Ex his aũt cognosces, vtrum totum corpus melancholicũ sanguinem contineat, an in cerebro tm̃ is sanguis aceruatus sit. Nam qui nigri & hirsuti sunt, venas q; latiores habent, facile melancholicum humorem gignunt. Interdum tñ & homines rubicundi repente in melãcholicam temperaturam deueniunt. Et ab ijs, qui fuluo colore sunt, præsertim si vigilijs, laboribus plurimis, solicitudinibus, victui tenui, melancholicis cibarijs, se diu exposuerint: Insuper si se vena aliqua in sede suppresserit, aut aliqua alia consueta sanguinis euacuatio, velut in mulieribus menstrua. Non parum quoque ad hoc facit anni tempus, aeris constitutio, regionis situs, ęgrotantis ętas, & eiusdem ars. Hæc omnia ubi perspexeris quoties in omnibus venis corporis sanguinem melancholicum contineri dubitabis, firmissimam dignotionem conficies, si cubiti venam secueris: mediam vero secare melius est: quam statim supprimes, si sanguis qui effluit melancholicus esse non videatur: sin erit, tantum detrahes quantum laborantis habitum expostulare censueris. G Tertia melãcholię species, quam principium à ventriculo habere dicebamus, quã q; hypochondriacam, hoc est pręcordia infestantem, appellabamus, ex antedictis plerunque dignoscitur. Primo nanque superius dicta accidentia circa ventriculum incipiunt, inflationes dico, gurgulationes, ructus acidos & virulentos, astrictam aluum, atque id quod egerendo vel euomendo excernitur supernatans: tum ipsi ęgrotãtes in præcordijs turbari omnia & commisceri sentiunt. Quemadmodum igitur plerũque vapore quodam fuliginoso fumoso ve aut crasso sursum ad oculos eleuato cæcutire sibi nonnulli videntur, vt qui suffusionem patiuntur: ita & nunc in cerebrum ascendente melancholico vapore tanquã fuligine quadã aut fumo, melancholici ęasus menti obuersantur. Quoties igitur melancholicæ dementię propria signa magna non apparebunt, & circa ventriculum aut nihil turbulentum affuerit, aut parum admodũ, existimãdum erit cerebrũ primo affectum esse, quemadmodũ dictũ est. Quæ igitur cerebro primũ affecto melancholia consistit, assiduis balneis, victu boni succi & humido, nec flatuoso, procuranda est, omisso quouis alio potenti remedio, qñ noxius humor diuturnitate tẽporis non dum euacuationi rebellis erit: tũc .n. varias & valentes magis conuenit adhibere medicinas. Oportet aũt incipiente morbo mederi, H nam inueteratum & auctum medentis manus respuit. RVFI. Cõmunia aũt remedia siue cerebrum, siue præcordia primum patiantur, sunt quæ aluum subducunt. Sed in primis studiũ adhibere oportet, vt cõcoctio probe fiat, postmodũ purgare epithymo & aloe: siquidem ex his vel exiguũ quiddã singulis diebus sumptũ plurimũ iuuat, & leniter aluum subducit. POSSIDONII. In quibus sanguis abundare videbitur à principio statim venam cubiti incidere conuenit, pręsertim in quibus consueta aliqua sanguinis euacuatio retenta est: in mulieribus aũt quibus mẽstrua defecerunt, tali venam aperire confert. Quisq; vero pro habitus sui ratione inaniendus est. In quibus autem mali succi potius abundãt, vbi prius ægrotantem rectè cibaueris, vtere Rufi hiera vel Archigenis aut Iusti. Quod si & sanguis & praui succi abundauerint, primum venam incide: tum purgationem exhibe: postea diebus aliquot interiectis, clysteribus aluum subducas, primo cremore furfurum, spuma nitri, & melle: deinde filiculæ radicem contusam vel epithymum surfuribus incoques: ab hoc clysteri diebus tribus interpositis hieram dabis amaram, quæ aloen recipit, & præ cæteris omnibus epithymũ habet. Conficies aũt ipsam, sicut Themison docet: im-

A pones q; aloes ʒ centum: mastiches, croci, spicæ nardi, cinnamomi q;, & casiæ duplum: assari vero & carpobalsami, singulorum ʒ i: addes q; epithymi duas vncias. Ex aqua mulsa hanc dabis quantum magnum cochlear capit bis aut ter, ex modicis interuallis. Hinc vbi laborãtem rursus victu conuenienti recreaueris hieram Rufi denuo exhibebis, aut Archigenis, aut Iusti. Quãtitas autem quę exhiberi debet, sunt drach. ij, ex aqua mulsa, & salis cochlearium paruum. Melius est autem aluum inanire ijs quæ leniter vnius diei spatio subducunt. Nigram autẽ bilem ducunt amaracus, & quam cunilam vocant, inspersæ mulsę, & ebibitę duûm drachmarum pondere. Confert etiam sero lactis aluum inanire, sed non id quod è caseo fluit dandũ est, melius est enim quod feruefacto lacte seiungitur ab alio. Sit autem potus lac equinum, sin minus, bubulũ: imponatur q; nouę ollæ, agitetur q; ramo ficus: ac dũ efferuescit, ter aut quater aqua mulsa irroretur: postea colatum exhibeatur, melle primum admisto: tum vbi venter fluere cœperit, non amplius addito melle: sumatur autem ad cotylæ mensurã, nec minus quinq; cotylis. Post omnes autẽ alui subductiones maluæ semen valde lęuigatum ex aquæ cyathis tribus dandum est, duarum drachmarum pondere: summopere nanq; ad rem facit: quamobrem eo frequenter vtendum est. Optimum est etiam pulegij decoctum crebro bibere, tam ante quã post purgantia medicamenta. Idem & centaurij mino-

B ris decoctum potest. Nam absinthij decoctum & frequenter & subinde præbebis, cum & aluo & ventriculo æque prosit, ac pręter hoc multam in ventre ventositatem gigni prohibeat, nec in totum siccari aluum permittat: lotium insuper prouocat, & concoctionem impesius adiuuat, adeo vt hoc solo quosdam viderim ipse liberatos. Exhibẽda sunt etiam quę vrinam mouent, anisum, daucus, petroselinum, nardus, & asarum, atq; præ omnibus his hippomarathri semen & radix: quãquã chamæpityn & trixaginem sumere promptius sit: quodcunq; vero ex istis aut ex aqua elixum dabis, aut cõminutum poculis aridum insperges. Bonæ sunt etiam inanitiones quæ per sudorem fiunt, siue laboribus, siue balneis procurentur, siue inunctionibus in Sole factis, veluti ex oleo chamæmelino, nitro oleo admisto. Quibus peractis, vbi ægrotantis habitus melior esse videbitur, ad hieram denuo redi. Curam quoq; præcordiorum habere conuenit cum eum qui curare quempiam incipiat, tum eum qui in curatione multum processerit. Fomenta itaq; conueniũt quæ ex oleo fiunt, in quo rutę, anethi, serpilli, absinthij, artemisiæ, pulegij, viticis q; semen & lauri baccæ aut folia tenera bullierint: hoc enim & dolores mitigat, & inflationes minuit. In ventositatibus autem quæ ventriculum mordent, cuminum & pulegium aceto incoquenda sunt & spongijs admouenda: aceto quandoq; alumen inspergimus. Cataplasmata oleo constent, in quo deco-

C ctum sit vel anisum, vel apium, vel cuminum, vel cyperum comminutum, irim q; & libanotidem adijcies: conferunt autem vt plurimum tam ante quã post cibum facta. Cataplasmate autẽ ablato præcordia contegenda sunt, vel lana quã latissima, vel agnina pelle leuissima & pura, vbi prius nardino pigmento locum inunxeris. Vnctionibus cucurbitulas adijcies, aduersus inflationes quidem leues: aduersus inflammationes autem & tumores duros, scarificatas: quibus ablatis cyprino ceroto vteris, & polyarchio, & eo qui ex styrace constat, & alio præcipue qui è seminibus conficitur, atque alijs id genus. Procedente vero curatione proderit admodum vti rubificante quod è ficubus & sinapi componitur: concoctionem enim reuocat, ventriculo q; robur addit: & siquis dolor in pręcordijs remanserit, ipsum aufert. Vtemur & acriter abstergentibus præcordia, medicamentis q; picem recipientibus, hoc est pice sicca per se ipsam liquefacta, vel cum modico oleo: calida vero cuti imponitur tam ante, quàm in dorso, quoad sponte decidat: quare & cum ea lauetur, & siquid parum à cute recedat, auferendum est forfice. Summe autem iuuantur qui siccum bouis stercus aceto mulso commistum sibi indiderint: bulbi q; cum nitro vel alumine lęuigati magnopere prosunt: hæc q; bubulo stercori commista vtilia sunt, maxime cum mordicationis sensus in ore ventriculi ipsis aderit: nam quibus corpus frequenter conuellitur, expedit bibere casto-

D rium, & eodem in oleo sicyoneo dissoluto corpus inungere. Conuenit etiam ipsos ante cibũ ambulare, & exerceri quantum vires tolerant: nam balnea bene concoquenti non admodum sunt necessaria, nisi lassitudinem quampiam sedare velis: quicunq; vero ventriculum habet ad concoquendum non idoneum, huic frequenter balneis vti prodest, vel ieiuno, vel peracta iam concoctione. Post balnea dabimus cibaria concoctu facilia, nõ inflantia, bonam aluum faciẽtia: diligenter q; obseruabimus, quomodo à singulis ægrotus afficiatur: neq; enim omnes eodẽ modo, ijsdẽ cibis afficiuntur. Verum qui ferè omnibus cibi cõueniunt, sunt panis recte confectus in furno coctus: aues quæ nec pingues sint, nec edaces, & in mõtibus degant: oua gallinacea leuiter cocta. Pisces saxatiles, qui q; carnes teneras habeant: echini vero marini plurimum excellunt cũ gratia, tum vtilitate: reijciendæ sunt, quæcunq; in cœno & paludibus viuunt. Carnes hœdinæ cõueniũt, & lactentium animalium: horũ præcipuæ partes sunt, quæ multam carnem non habent, elixę: inutiles quoq; non sunt vuluæ, sumen, & pedes porcini. Ex oleribus quo ad cõem victũ prosunt dulcia: nã quę acria sunt, vt medicinæ exhibeãtur, velut palustris asparagus, petroselinum, & similia. Quantitas omniũ quæ assumuntur moderata sit. Vinũ autem album, tenue, nec valde antiquum. Non oportet autem inter cibũ repẽte multum bibere, neq; plurimum sit id quod bibit, ne cibus in ventriculo fluitet. Placet etiam, vt præter hæc omnia aceti acidissimi cochlear vnum post cœ-

nam

nam sorbeat, cum dormitũ vadit, & eo inter comedendũ obsonia intingat. Præstat aũt aceto scillæ E parũ & rutę & aristolochię tenuis admiscere. POSSIDONII. Ad inflatiões Oxyporiũ tale cõuenit: Ligustici, seminũ apij, zingiberis, thymi, singulorum vncia: mellis despumati quantũ sufficit: dato cochlearis dimidium, tã mane quã vesperi. Quod si mellis dulcedinẽ auersent, aliud quod concoctionẽ iuuat ita cõficies: Scillæ tostæ ℥ i, salis ammoniaci ℥ v: seminum apij, fœniculi, thymi, petroselini, anisi, sisonis, zingiberis, singulorum ʒ iiij: panis sicci & puri ℥ v, piperis ℥ i & ß: ex hoc dato ad comedendum quantum cochlear capit, cum cibo, quo pacto vult ægrotus. Dandum est insuper per quædam interualla quantum cochlear cõtinet theriacæ, præsertim hyeme & veris initio. RVFI. Vomãt ex lõgioribus interuallis à cibo & ieiuni pręsumpto raphani origani've aut thymi decocto: nequaquã vero sumant quæ vehemẽtius vomitũ concitant, noxia sunt enim eiusmodi, ventriculo q́ꝫ & eius ori debilitatẽ addunt, in ijs qui iãdiu morbo laborarint: nã quidam ob vomitum acrius cõcitantia, visi sunt melãcholia capi. Illud quoqꝫ nouisse conuenit, plerosque hoc morbo infestatos, quo tẽpore curabãtur, nihil profecisse, sibi dimissos conualuisse, propterea, quia recte prius à medicis tractati, postea vires aduersus morbũ maiores acceperint, cum antea remedijs attriti forent. Quãobrẽ naturę quies cõdonãda est: quã pluribus auxilijs affligi, quiete refici, videmus, atqꝫ iã extenuatos morbos superare. Qui canina lupina've melancholia tenentur, Fe F bruario mense noctu domos exeunt, in cunctis q́ꝫ lupos & canes imitantur, vsque ad diluculũ vagantur, sepulchra q́ꝫ præcipue recludũt. Ita affectos his notis dignosces. Pallidi sunt, segniter aspiciunt, oculos aridos habent, concauos, nõ lachrymantes, linguam siccã proferunt, saliuam nunquã reijciunt, siticulosi sunt: in tibijs vlcera gestãt, quæ sanari non possunt, & quia crebro offendũt, & quia à canibus mordentur. Hęc eorũ indicia sunt, est q́ꝫ hoc morbi genus melancholię spẽs: Quã curabis cũ se cõstitutio aereis immutabit, si venã incides, & vsqꝫ ad animi deliquium sanguinem effluere sines, ægrotantẽ q́ꝫ boni succi cibis ales, in balneas dulces adduces: & vbi tribus diebus sero lactis vsus fueris, ægrotãtem hiera quæ colocynthim habet purgabis, Rufi, Archigenis, aut Iusti, bis aut ter ipsam per interualla prębens. A purgationibus theriacã propinabis, quæ viperas habet. Alia quoqꝫ remedia, quorũcũqꝫ supra meminimus, admouebis. Vespere demũ aduẽtãte morbi violentia soporiferis medicamentis caput irrigabis: odoramẽta somnũ procurãtia porriges, nares q́ꝫ papaueris succo inunges: & interdũ aliquid quod somnũ conciliet, bibendum exhibebis.

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE CVRA ICTERI

CENSVRA

Multa hic vera & ex Authoribus doctis ex scripta.

AD Icteri curã prima quidẽ duo sunt maxime necessaria auxilia, s. phlebotomia & purgatio. Sed purgatio quidẽ est propinqua, eo q̃ cholera & nõ sanguis abũdat in ictericis. Fiet aũt & aliqñ phlebotomia ꝓpinqua, qñ simul cũ cholera abũdat sanguis, & qñ hepar vel splen ab inflammatione tẽdit & dolet, sicut multoties accidit: nihil.n. est aptius phlebotomia in dolore viscerũ. Alius aũt & phlebotomãs curabat, sicut & Praxagoras: sed nõ distinguebat qui erat phlebotomãdus, & qui nõ. Purgationes vero magis appropriatæ sunt huic ægritudini: & plus iuuãt patiẽtes, qñ purgant̃ iuxta prĩcipia. Ego aũt euphorbio miscẽs epithymũ, & aloen, & petroselini & dauci semen, & piper albũ, purgo ictericos: & H vt plurimũ qdẽ solũ hoc sufficit. Bene vero purgat & scãmonia cũ aloe, & sicyoma, & q̃cq̃d aliud acutius euacuat, maxime aũt quæcunqꝫ cholerã ducũt. Debiliora vero subductoria fortassis nõ cõferũt, eo q̃ nõ curãtur facile icterici ꝓpter vẽtris siccitatẽ, nec omnino descẽdit cholera ad intestinũ. Quibus aũt in impedimẽto est aliquid vt purgent̃, his cõfert vomere ꝑ raphanidas frequenter, aliqñ aũt & post cœnã: etenim hepar ad ambas euones, eã s. quæ ꝑ subductoria, & eã quæ ꝑ vomitus, nõ improprie ducẽdũ est. Et hypochõdriũ, vt vtiqꝫ mollius existẽs, cataplasmãdũ, miscẽdo farinæ hordei de rore marino, & scico, & artemisia, & absinthio, & abrotano, & gramine, & ruta, & cardamo, & chamæpitye, & allio, & cẽtaurea: hæc.n. alterutra vrinas mouẽt, qđ ægritudini ẽ maximũ bonũ, & cõtrahit̃ viscus. Vẽtosarũ aũt appositionẽ vidi prę manibus existere in medicis, qñ carẽt eis quæ propria sunt ægritudini: non tñ valde laudo neqꝫ vitupero eã, sed ẽm tẽpus. In eis.n. s. ictericis qui à ventre, post eos qui ab hepate, puto cõferre: secũdario vero eis qui ab hepate quando tumorem aut dolorem habet. In eis autem qui à splene, nihil prodest vẽtosa: hepar.n. & vẽter

applicata

A applicata phrenibus,possunt euacuari per ventosam versus hypochondrium, propter continuitatem: splen aũt nullũ cõe habet cum phrenibus,sed multum ab eis distat. Nequaquã igitur oportet eos qui à splene icteros curare ventosis. Mitigatis vero febribus,cerotum apponere, primum quidem cerã & resinam coquendo cum cyprino i.alcãna, & meliloto, & bdellium & ammoniacum miscendo. Ignita vero hypochondria nequaquã lædes & farinã hordei cũ floribus vitis albę & meliloto cataplasmans: coquere autem oportet melilotum in dulci,& terere cum farina,effundendo de ipso dulci: fit autem id & absque farina per panem mollem. Bibere autem oportet pharmaca in hac ægritudine, succum absinthij infundens in aqua cum nardo. Fortius aũt oportet coquere absinthium in aqua,& colatum dare ictericis: optimum.n. est pharmacũ siquis animose offerat,non attendens ad amaritudinem.Et nimirũ apparebit tibi magis dulce,quã amarũ,esse absinthiũ,amariora.n.noui hoc aristolochiam,gentianam,centaureã,& alia multa.Nępe & pętermittere quid iuuatiuum propter gustum,ingenerosum est: sicut & assumere quid nocuum propter delectationem,nefandum. Et nimirum patiuntur icterici quid inconueniens: amara enim eis apparent quæ sunt dulcia: vnde amaritudo quæ inest absinthio,à passione obtusa erit. Bonum autẽ est bibere ad icterum & hoc, Calaminthen: peristereonem, vocant aũt sacram herbam: acetosu-
B lam: lapathium acutum,quod est rubrum in stipite & frondibus, & stipes est quardangularis, plenus semine,radix vero eius est lutea: hoc autem per se comestum,& decoctio radicis bibita,cito iuuat. Iuuat autem & domesticum lapathium similiter: comedere autem oportet & de ea in prandio, & de decoctione radicum bibere.Nullo autem minus est anchusa, & silphium,& chamæpitys,& erythrodani radix,& rosmarinus,& vocatum hemionium, & subtilis aristolochia, & adiantum,& serpyllum,& hypericon,& struthion: horum enim singulum bibere licet coquendo in aqua vel cum vino: vel incisum permiscere cum melicrato,vel vino antiquo: vt plurimum vero pondus vniuscuiusq; est ʒ i.Bonum autem est & terere ipsa in aqua, vt in magnitudine fabæ. Expurgant autem bene in icteris & sulfur cum ouo sorptum: & allia,assa & cruda comesta, & cæpæ, & raphanides: & melicratum per se est optimum,& cicerum decoctio,& cichorium cum vino,& caulis succus,& staphylini radices,& cornu cerui abrasum & in vino bibitum,& amygdalæ amaræ coctæ in ptisana, & petroselini & smyrnij molles radices,& anisum, & meu, & acorus,& radices de ponto odoriferæ, maximè autem asarum, & nardus: & solatri succus, & chamæmelũ,& mercurialis, & tamariscus. Hæc enim omnia sunt pharmaca ictericis purgatiua: & offerre ipsa oportet sicut ego cum multa experientia scripsi. Non autem in solis pharmacis faciebam curam, * Al.amaracus.
C sed diætans quàm maxime: aliquibus enim sola diæta præbuit quod quærebatur. Optimum autem est post exurrectionem mane à somnis,tentare fricari moderate cum oleo puro. Coquatur autem in oleo saluia,vel amaricinum, vel artemisia, vel bacca lauri, vel chamæmelũ, vel iris, vel nardus,vel casia lignea,vel costus: expurgant enim prædicta colorationes,& sudores mouent. Dein de absterso suauiter,vt remaneat pinguis,apponere hypochondrio cerotum vel malagma Amathonis,vel Polyarchi,vel alicuius talium,quæ primo quidem remittere habent: deinde cyprinum cerotum: & tecto hypochondrio,& superaccincto patiente,ad deambulationem oportet exire: modicum vero moto bibere de pędictis pharmacis. Supra potum autem, modico motu quiescere: deinde ire ad balneum: & ibi prius moto & vocitante balneari cum aqua multa & calida,simul enim sudores sic conferunt: simul autem & pruritus cessant,& maxime si nitro & fæce vini vsta abstergatur cutis. In balneo autem & melicratum bibitum confert. Cibaria vero ictericis & pulmenta,sunt panes bene fermentati, & non multum puri, ad secessiones enim ij conferunt. Pulmenta vero,præsuccum gaziricum, vel byzanticum antiquum, & raphanides, & capparis cum oxymelite: & pisces mollium carnium, & petrini assi, & cum cocco cnidio & coriandro & aniso cocti,& ericio,& cum melicrato: hæc autem & vt pharmacum prosunt,ducentia ad vrinas.Quan
D do autem & terrestris fuerit ericius,non oportet abstinere. Quando autem pisces non adsunt,cicera coquendo,bibere oportet aquam: comedere autem salsuginosa,& bibere vinum album odoriferum. Neq; ab oleribus oportet abstinere,sed & horum proprie quàm maxime oportet sumere, quæ suauissime mouent mictionem: sunt autem talia,pastinaca, & cartamum,& struthij germina,& scandix idest endiuia,& cyminum,& sesamũm,& molles cardui,& fœniculus, & eryngij radix,idest vitiale porrum,& asparagus,& smyrnij stipites, & mercurialis,& omnia talia: bonum est autem & origanum viride. Domesticorum vero olerum, aptissimum est caulis & orinibum eius,& sicium,& raphanis,& rapa,& cæpa hortẽsis,& germen sinapis, & tritio quæ est de semine eius & de allio. Carnium autem,syluestres sunt meliores domesticis: & elixæ magis, quàm assę: appendant autem selini semen,& anẽthi, & cymini. Domesticas vero assas oportet comedere, quę sint iuuenescentium.Excipere autem oportet omnia paludosa,& aquatilia,& gallos,nisi moderate carnosi fuerint.Fructuum vero vẽtosi quidem omnes non sunt apti,sed qui sunt visceribus familiares,& vrinas prouocant, absque quod sint bene cibabiles. Dactylorum vero balani id est fructus,ita sunt diuretici,vt siquis virides comederit,sanguinosas vrinas copiose faciat. De tragematibus autem,frixa cicera sunt optima. Vinorum autem,alba,& substyptica,& subtilia, & non valde antiqua.Et iuuenum melius est oblationem facere post labores & balnea, cauendo à reple-

* Al. sisarum.
* Al. anisi.

tione,

tione,sicut & ab indigentia: ambæ.n.ictericis sunt pessimæ,repletio quidem, propter indigestio- E
nes,& eo ꝙ obstruit hepar: indigentia vero,propterea ꝙ choleriсiores ostendit humores,& propter inanimositates quæ sequuntur ægritudinem secundum multam necessitatem. Vbiq; igitur quod est moderatum est optimũ: hoc autem magis,vbi & excessus & defectus nocumentum non paucum infert,semel aut bis assumpti. Oportet autẽ & tardante ægritudine,peregrinationes tentare,& appensiones,& equitationes,& in Sole nudari,& per se natis balneis vti: maximum enim est ab vnoquoq; eorũ iuuamentum. Venerea vidi quosdam quidem medicorum laudantes in hac ægritudine: manifestum autem est,ꝙ si quidem vtendum est eis, in vltimis declinationibus competunt.Melius vero est magis sobrie diætari in alijs,& in venereis: non enim possunt tãtum iuuare remissione & lætitia mentis,quantum nocent imbecillitate & infrigidatione corporis: vltra autem ꝙ infrigidant,tristiores faciunt.Omnino autem bonum animum & mansuetudinem sistunt, excitando quod contristat. Hæc quidem est diæta ictericorum. Scire autem oportet timendum esse,si hoc te faciente,& pharmacis & adinuentionibus,nihil ad melius addunt,sed magis fiunt peiores habitibus,hi quidem aquosati,alij autẽ exiccati. Duę enim sunt euersiones malignæ & difficile tractabiles ſm ægritudinem: iccirco & alonge prohibere oportet,& obuiare eis, & obsistere,humidiores quidem,per purgationes quæ per diuretica,& labores,& solares stationes, & per F
sudorum eductiones siccando: sicciores vero,per bonam nutricationem humectando. Si autem quid remanet in vultu de ictero,quod fieri solet,effusionibus quæ ad nares, oportet vti. Fortissimum autem est ad hæc elaterium & cyclamini succus permisti cum lacte, vt non molestent repleto ore aqua: debilior autem est anagallis,& sicium,& nigella, non tamen sunt inutilia. Eligat vero medicus quæ conueniunt ægritudini. Purgentur autem primo quidem mucilago,deinde cholera crassa,sicut vitellina. Licet autem his & post balneum vti: citius enim euacuant, & simul balneum consolatur,& est minus mordax. Et hæc est cura ictericorum.

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE CVRA LAPIDIS

CENSVRA

Vtilia etiam & hæc esse possunt, quæ hic Arabs scripsit, si cum iudicio legantur.

CAnon quem scripsit Alguazir Albuleizor filius Abumelech Filuzer Imperatori Saracenorũ Anly filio Ioseph filij Resaphin de curatione lapidis. Accidentia à quibus cõuenientius est cauere,& à quorũ tractatione cautela est adhibenda, sunt dolores, propter timorem, qui est in eis: debilior nãq; eorũ ꝓsternit virtutẽ,& soluit inter hoiem & inter suas salutes.Et ipsi quidẽ non sunt sicut accidẽtia,in quorũ curatione interuenit latitudo. Et ego iã multoties eo præsente dixi,ꝙ hoc accidẽs est sicut inimicus. Et oportet licet det iducias,vt abscindat in ipsis suis inducijs, propter suam debilitatem in resistendo: & nõ sit contẽtus in debilitãdo ipsum, sed abscindat ipsum cũ eo ꝙ acquirit ei vires, aut pręparationẽ. Et canon conferens in segregatione causæ hmõi accidentis, per cuius assiduationem confido ꝙ securabitur ab eo, est iste. Dũ tẽpus ęstatis perseuerat vsq; quo pertranseat plurimũ tẽporis autũ- H
ni,& descẽdat pluuią multa,tũc acceptio ℥ j ʒ de syrupo acetoso,facto cũ aceto expressionis vuę puræ: & medietatis eius de syrupo violato cũ ℥ v aquę, in qua bullierint cortices radicũ fœniculi ʒ i ʒ, & cubebæ cõtritæ ʒ i, donec cõsumpta sit aquæ pars quinta,& colata, est conuenienter: sumat hoc omnibus modis in oibus xv diebus. Et acceptio aquæ ciceris secũdũ quod dixi, est bona & benedicta. Et si inueniatur aqua,& misceat cũ ea in decoctione eius acetũ,quod destruat ipsius caliditatẽ,& roboret eius incisionẽ,& ipsius abstersionẽ: & ad vltimũ qñ inuenit in acuitate cõplexionis, exquirat studium in infrigidando: sumat hũc syrupũ,siue medicinas decoctas in aqua quã narraui,& vtatur syrupo endiuiæ,& syrupo acetoso,& syrupo nenufaris. Et ponatur in oibus tpibus in aquã cibariorũ factorũ ei aqua ciceris nigri,nisi apud vehementiã caliditatis aeris: decoquatur ergo cũ aceto quod decoquatur cũ aqua ciceris,& sit cũ aceto cucurbita: verũ in cibarijs de cucurbita multiplicetur origanũ. Qñ ergo aduenerit autũnus (& nõ intelligo per autũnũ illud de quo absolute dr̃ hoc nomen,qm̃ tota autũni natura est ex natura tpis æstatis,sed volo per ipsum qñ cõplectit cõplexio aeris gradatim ad frigus,& associat ad illud vt humectet aer per descensionẽ pluuiæ) sumat de cõfectione quã feci ei nũc quatuor drachmas cũ decoctione ciceris nigri,cõdita cũ sale & pauco piperis, die vna,& interpolet diẽ, quatuor vicibus, aut quasi illis. Qñ ergo vehemens

fit frigus

A fit frigus aeris & figitur hyems, accipiat de theriaca magna oībus decē diebus aut quasi illis ʒ i, cū tanta aqua calefacta, quātā capit os semel, pmisto ei de syrupo de corticibus citri. Et quādo possibile est vt vtatur cibario facto ex olere vrticæ, fiat ei cibarium olerum, decoctū factū cū carne hœdi, quod sumat in principio suæ comestionis. Hoc regimen sufficit ad auferendas causas hmōi accidentis. Et de illis quę oportet ipsum in cibo sumere, est lepus, postquā cōfirmatur hyems, & defectus pluuiæ: & in vere die aliquo in diebus. At vero adolescens est multo melior quā aries binus* in istis duobus tpibus proprie. Et de illis, quibus oportet conseruari sanitas ab oībus accidentibus, quę de proprietate caloris est vt faciat accidere, aut vt accidant causa eius in tempore autūni, est vt sumat in mense Maij circa finem eius, & in principio Iunij, istud: Hordei excorticati & contriti, & florū nenufaris, & oculorum vaccę mundatorum ex suis interioribus, omnium añ ʒ viij: seminis scariolę, & volubilis exiccatę, & medullę seminis croci hortulani, & medullę seminis melonis, omnium ana drach. iiij: florum violarū, & capill. veneris, corticum radicis apij recentis, omniū ana drach. ij: rhu barbari electi recentis, quartam ʒ vnius: terantur quæ sunt terēda, & infundātur omnia nocte vna in mensura librę aquę feruentis, & in mane ponantur super ignē leuem: qñ q; inceperint bullire, confricentur manibus calida, & colentur: & cōfricētur manibus in colatura de cō-

*Al. hmōi.

B dito rosato ex saccharo drach. xij, & de medulla casiæ fistulæ mundatę à suis interioribus & suis tunicis drach. iiij: & coletur, & misceatur cum eo tertia ℥ de syrupo iuleb, ex saccharo: & sumatur mane alto: & quiescat die assumptiōis eius, & secūda. Illud vero quod aufert esse lapidis, & eius prohibet generationē, est esse contentū in cibo, pane fermētato spongioso, cuius farina molita fuit in proximo, cum auibus laudabilibus, sicut pullis, & perdicibus, & interpolatione lepore, & asparago, quando possibile est: & cibariū olerū ex vrticis, & sicla est benedictū. Et nō repleat comestione multū, immo dimittat de saturitate sua parū: & nō laboret post comestionem penitus. Et si est necessarium vt frangat illud quod generatū est ex eo, & extrahat illud, sumat de hac confectione, Recipe corticū radicū asparagi exiccatarū, & corticū radicum fœniculi exiccatarū, & polij, & scolopendrię, & cubebę, omnium ana ʒ v: ebeni, & gūmi prunorum, & lapidis iudaici contriti super cotem, & casię, & cyperi de harach, & bdellij varij, & ammeos, oīum ana ʒ ij: terātur singulariter, & cribellentur, & conficianť cū syrupo de saccharo: & sumatur ex ea ex tribus ʒ vsq; ad illud quod est quasi illud, cum aqua calida in qua bullitum fuerit parum fœniculi. Et silr ad ventositatem, & dolorem lapidis, & dolorem capitis, & stricturā anhelitus, & dolorem brachiorum cōfert ei. Ad ventositatem sufficit regimen quod ego pręcepi ad prohibendā eorum generationem penitus.

C Ea vero ex quibus generantur sunt permistio in cibo, & intromissio cibi super residuum cibi, & labor post comestionem. Illud autē quo est vtendū apud vehementiā doloris, nā dolor prędictus nō accidit nisi à gñatione lapidis stātis in aliquo meatuum vrinę, & quod ego determinaui ei, prohibet eius generationē, si ei alligetur ita, vt de eo nunquā cōqueratur: & nō accidit aliquid ex eo, si alligato ceciderit iteratio mundificationis renum: veruntamē nō est possibile, nisi imperiū mandati auditur administratum in hmōi dispositionē, & est istud. Rec. fœnugręci ʒ iiij: seminis apij, seminis dauci, amborū ana duas tertias ʒ i: bulliat totū in ℥ vij aquę, donec redeat ad medietatē: deide confricetur manibus, donec aliquantulum viscosum fiat: & in colato fricetur manibus de condito violato ex saccharo ℥ i ß, fricatione vltima, & coletur: & sorbeatur in hyeme super medietatem ʒ i de theriaca magna, & in æstate & suo simili de temporibus aereis calidi, sine theriaca penitus. Et vaporetur locus totus cū hoc: Olei anethini ℥ iij sumantur, in quo liquefiat adipis gallinæ ℥ i: demū submergatur in eo lana succida, & vaporetur cū ea tepefacta locus multis vicibus post potum medicinę præcedentis: demum administretur sternutatorium bis vel quater. Dolor vero capitis qñ inuenitur, tūc si fuerint in tēpore caloris, sumat istud quod narro: Conditi rosati ex saccharo ʒ xij, medullæ casiæ fistulæ mundatæ à suis interioribus & à suis tunicis drach. vi: fricentur ambo in

D ℥ v aquę calidę, & colentur: & addatur colato syrupi violati de saccharo ℥ i ß: sumatur in mane, & vngantur frons & anterior pars capitis cū oleo rosato, concusso cum tertia parte sui ex aceto forti, & infrigidetur: & sit effusio eius super caput cum vase stricti oris ab altitudine mensuræ palmi, quoniam est melius & velocioris iuuamenti. Si autem accidat in tempore frigoris, sumant hanc medicinā: Agarici vehementis albedinis drach. i & tertia, raued seni drach. i: terātur ambo, & cōficiātur cū syrupo acetoso de saccharo: & sumat super illa duo, istud quod ego narro: Casię contritę, & anisi, vniuscuiusq; drach. i: ferueant cū ℥ vi aquę, donec consumatur ex ea mensura tertiæ, & coletur: & misceatur in ea syrupi acetosi ℥ i ß, & sorbeatur. Et bulliant chamæmeli & meliloti vniuscuiusq; ma. iiij, in aqua quæ cooperiat ea donec vehemens fiat eius calefactio: demum inclinentur frons & tempora super illum vaporem ascendentem ex ea. Cum ergo tepuerit aqua in qua bullitum fuit illud quod dixi, submergatur in eā pannus lenis, & vaporetur cum eo vbi inuenitur dolor in capite. Stricturę vero anhelitus nō est causa nisi additio carnis, & dimissio exercitij in ieiuno, & cōseruatione illius eleuatur. Illud vero quod accidit de dolore brachijs & membris, inūgantur quando inuenitur illud, cum oleo anethino, quoniam destruet illud.

Ad Lapidem.

Et est ei iterum descriptio Suffuf ad Lapidē. Rec. gūmi prunorū, & cubebę, & lapidis iudaici, ana

añ.drach.iiij: corticis radicis asparagi, & ebeni, añ.drach.ij: seminis dauci, drach.ß: terant, & cribel E
lētur, & adiūgatur ei media ℥ sacchari: & bibatur de eo omni die ex drach.ij vsq; ad circuitū eius, cum aqua in qua misceatur syrupus acetosus. Et sit cibus tafea ex lepore, aut fœniculum, & cibarium olericum ex vrticis. Et est ei descriptio infusionis illa ad illud. Recipe corticum radicum apij, corticum radicum fœniculi, ana drach.ij: corticum radicum asparagi, drach.iiij, rubię tinctorum drach.i: terantur omnia, & bulliant in vi ℥ aquæ, donec minuatur medietas eius, & coletur: & misceatur cum ea de syrupo acetoso scillitico ℥ i ß, & bibatur.

Ad Lapidem in Vesica.

Valet lapidi in vesica, i. frangit illum in vesica, hoc modo. Accipe cortices radicum petroselini, fœniculi, semina eorū, milium Solis, semen maluæ & maluauisci, fœnigræci: omnia vniuersaliter habere poteris: & bulliant in aqua, & colabis. In parte istius colaturæ pones ℥ j prædicti olei: & totum tepidum dabis ad bibendum, siue in balneo: & hoc ieiuno stomacho post aliquam horā post cibum: & hoc frequenter, quousq; totū lapidem emittat. Veruntamen si fuerit iuuenis, & siccus, aut macilētus, & in æstate, dabis ei cū decoctione seminis melonis, citruli, cucumeris & cucurbitæ, lactucæ seminis, malue vel maluauisci, omniū ęqualiter. Valet ęgritudinibus vesicę qñ impeditur vrina ex humore frigido oppilante collū vesicæ: quod percipies, qñ non sentit calorem circa partes illas, nec ardorem in vrina: & ꝙ calidis iuuatur, & frigidis lęditur: & qñ sentit frigiditatem circa pectinem, certior eris. Item quando sanies vulnerata, vel sanguis congelatus est in vesica, dabis cum aqua mellis: sed caue ne vulnera recentia sint in renibus: de antiquis ne timeas. F

Ad Incontinentiam Vrinæ.

Item si vrina præter voluntatem emittatur, da ad bibendum de vino, vbi decocta sint ruta, castorium, cupulę glandium, semen myrti, & thus: ista eadem facias si mingat lente, partes illas frequenter vngens. Prouocat vrinam ex humoribus frigidis, vel sanie, vel sanguine congelato, aut lapide in collo vesicę, meatus vrinales aut ipsum collum vesicæ oppilantibus: vniuersa curabit, sicut scriptum est. Item valet doloribus frigidis, passionibus auriū frigidis. Valet paralysi, tremori membrorum, & torturæ oris bibitū: debes vngere membrum lęsum in his tribus prędictis passionibus, sed primo & pręcipue principia membrorū patientium, s. occipitium, & totam spinam dorsi frequenter. Sed in paralysi, non in principio, sed post iiij vel quinque dies: tunc pręsumitur, ꝙ humores non sint superflui. Verum in paralysi sanguinea nequaquā fiat nisi in declinatione: & tunc cum cautela, ne sanguis aduratur, & febricitet infirmus, & periclitetur: in alijs duabus in ipso principio vsque ad finem. Aut bibitur in hunc modum. Mentam, saluiam, calaminthen, nu- G
cem muscatam, galangam, facies bullire cum pingui gallina: & in ipsa bullitione pone de oleo: si copiam non habes olei, ad medietatem ponas olei cōis. Postea de illo iure bibe ieiunus: & differas prandium per duas horas: deinde ipsam gallinam comedas cum suo iure: si tantam copiam non habes olei, in parte illius iuris si quod habueris facias bullire, & haurias. Prędicta disciplina poteris cum piscibus vti, addens cum prædictis herbis & speciebus origanum & pulegium: si etiam piscem eo vnctum assaueris, vtile erit. Item hoc idem oleum cum aceto calido sumat in ore qui patitur torturam oris vel paralysin & colluat os frequenter: maximum enim consequitur iuuamentum. Valet etiam ischiadicæ passioni, quando frequenter locus lęsus vngitur, & per clystere mittitur. Valet etiam podagricis, & arthriticis, ex frigida causa, cum quo fiat frequens inūctio pedum vel articulorum, addito modico aceti calefacti, & postea in fine ęgritudinis sine aceto. Valet dolori dorsi emplastrum ex eo: & ammoniacum in eo dissoluitur, & dorsum emplastretur cum eo: hoc etiam emplastrum apostema splenis & eius duritiem dissoluit modico spacio temporis, & omnes duritias, & omnia apostemata dura. Iniectum naribus, valet epilepsiæ: & quando epilepticus cadit, destilla in aures eius cum penna aliquas guttas, & apprehende nares cum manu tua, & agita caput, & si agitatur, sinatur post vnam horam: in tempore interpolationis iniectum, multum H
confert. Valet oppilationi narium, quādo nares oppilantur ex frigido humore, quod intelligas per absentiam caloris: & ipse infirmus sentit nares frigere, & asserit istud sibi accessisse. Et calefacit cerebrum quando ex eo vngis pollicem, fricans palatum, vel coronam & tempora eo inungis, aut cum cibo sumis, aut cum iure parum ex eo vsque ad ij drach. bibas. Valet contra obliuionem, i. delet eam, quando tu radis occipitium, & vngis frequenter illud: & etiam sumptum per os, siue in cibo, siue in vino, in quo bulliat castorium & saluia & olibanum. Ista frequentare debes quousque iuuamentum sentias: & hoc intelligas in omnibus operationibus istius olei. Et sedat dolorē dentium, quando est ex frigido humore, vel ex frigiditate cuiuslibet rei: & inungendo dentes vel gingiuas eo, parum calefacit. Et iniectum in matricem prouocat menstrua, quando in matricem cum pessario immittitur, prius ad ignem calefactum. Aperit orificia venarum, sumptum scilicet per os, sicut superius diximus. Et dissoluit sanguinem congelatum in stomacho & in vesica, quando sumitur sicut diximus, vbi locuti sumus qualiter iuuat renes, & soluit vrinam, & frangit lapidē in vesica. Valet anhelosis ex frigidis humoribus in pulmone contentis, sumptum cum decoctione hyssopi & ficuum siccarum & liquiritiæ, aut alicuius istorum ad pondus drachmarum duarum ieiuno stomacho.

GALENO ASCRIPTA QVAESITA IN HIPPOCRATEM

CENSVRA

Ex Prognosticorum & Aphorismorum commentarijs,
sed ieiune pleraq; desumpta sunt.

QVid significat tenuis & pallida vrina? nempe incoctam substantiam,
colore concoctã, imbecillitatem q; naturæ: colore nanq;, quòd facilem
B concoctu concoxit: non vtiq; substantia, ꝙ sit collatu difficilis. Quòd
si ita diu feretur, à periculo immunis perdurare homo non potuerit,
quoad morbus concoquatur: admodum nanq; tenuis vrina pernicio-
sam significat cruditatem, quatenus calor quod tenuium partium est,
depascitur. Quid significat tenue & fuluum? nempe tenue substãtia,
& fuluum colore, melius est pallido: sed tamen substantia inconcocta.
Quid significat rufa vrina? nempe inconcoctionem, non interitum:
sed non tam cito concoquitur, est nanq; ex sanguine putrido, qui nec
dum perfectam accepit concoctionem, nec etiam suum colorem: ob hoc morbum significat diu-
turniorem. In continuis autem febribus vi multa sanguinis excitatis excernitur vrina rufa & craf
sa cum hypostasi rufa: manifestum q; ex colore & profusionis substãtia quod assistit incoctũ esse:
ægritudinis certe incoctæ vrina flaua quidem colore, substantia vero tenuis. Quid significat te-
nue mictum, & foris turbulentum? vtique inconcoctum ex circunfluentia crassi flatus: signifi-
cat vero naturam incepisse concoquere. Quid significat crassa mictura & permanens crassa? talis
mictura ita permanens est vt iumentorum: pubescere ac vigere significat crassos humores & spi-
C ritus vt feruorem. In his capitis dolor aut iam præstò est, aut mox affuturus, propter perturbatio-
nem, ac fumidas exhalationes, quæ sunt in humoribus. Quid significat crassum emictum, & dein
de perdurans? quiescere quidem in humoribus ebullitionem & attenuari: moderatã enim signi-
ficat quantitatem: hinc discernendi esse principium. Quid significat mictum tenue, & idem per-
durans? extremam inconcoctionem idsignificat: nam si natura ad concoctionem inclinare ten-
tasset, neutiquam tale excreuisset. Hoc autem fit aut virium imbecillitate, aut obstructione oppila
tione q;, aut ob ægritudinis longitudinem. Nam quoniã longa quartana est, in principio ob mul-
titudinem & materiæ difficultatem, vrina directu difficilis tenuis mingitur: verum tenuis min-
gitur ob oppilationem iecoris, aut renum: cæterum ex loci dolore dignoscitur. Mingitur sanè te-
nuis & alba etiam in æstuosis febribus, quæ causi nominantur: significat q; amentiam imminere.
Causus nanq; febris, copiam significat bilis: at diuturna vrina non est: manifestum q; facit in va-
sis bilem non manere, sed sua ad cerebrum euolui ac volitare leuitate: ac si amens non sit, hinc no-
ris fore: quòd si iam est, mingit q; tenuem & albam cum interclusa febri, mortem proximam fore
prædicito: neque enim cerebri vires sustinebunt per febrim æstuosam immissæ bilis acorem & di-
scerptionem putrescẽtis. Vndenam oleosæ gignuntur vrinæ? Consueuit febris primo quidem
D pingue liquefacere, deinde carnem, postremo solida exurit corpora: pingui ergo exusto, oleosæ ex
cernuntur vrinæ: sensim autem eliquescit pinguedo: inde principium habet, & ascensum, & vigo
rem. In principio itaq; colliquefactionis oleosi coloris vrinas facit, vt ambiguum sit aquosęne sint
an oleosæ. At in ascensu oleum esse apparet, vt olei mistionem iam habere videatur. Verum in vi
gore iam tam colore q̃ substãtia oleum esse dixeris: Id q; renum est duntaxat, aut totius corporis:
ac si renum sit duntaxat, aceruatim huiusmodi excernitur multitudo, cum multo caloris sensu cir-
ca renes: sin totius corporis, pedetentim sumit incrementum. Quid significant eruosæ hyposta-
ses? cum iam depasta pinguitudo est, & reliqua eliquescit caro, etiã eruosas in vrinis excernit hy-
postases. Cæterum aut renum est, aut totius corporis: ac si ex renibus fuerit, vrina etiam conco-
cta est, & eruosas excernit hypostases: si cruda, totius corporis est malum. Quid significant furfu
raceæ hypostases? cum febris depasta fuerit pinguedinem ad vasorum profundum in putrefactio
ne, tum tales euadunt, angustiores foliosis, eis tamen crassiores excernuntur quandoq; ex vesica:
at si febris affuerit, totius corporis est malum: sin minus, vesicæ solius. Ac si vrina fuerit inconco-
cta, morbus totius est corporis: sin concocta, solius vesicæ: verum locum suum obtinet dolor.
Quid pronunciant foliosæ? cum solida oblanguescunt, primo nanq; multum abraduntur: ac si

cum febri, vniuersum affligitur corpus: sin secus, sola vesica. Ex vesica quidem sunt concoctæ: ex E toto autem corpore, crudæ. Quid portendunt in vrinis hypostases crimnodes, idest farinæ crassiori similes? cum febris profundum vasorum comprehenderit, & maiorem latitudinem assumpserit, & longitudinem ampliorem, fiunt furfurum hypostases, vocantur q; crimnodes. Cæterum crimna duo significant: aut enim sanguinis torridam vim pronunciant, aut solidorum corporum validam colliquefactionem: Ac si alba sit hypostasis, solidorum est corporum languor: sin rufa, id à sanguine est. Quid significat grauiter olens? tabem, & naturæ futurã extinctionem. Quid atræ significant vrinæ? cunctæ profecto hæ & crassæ omnino sunt & perniciosæ. Rarissime, aut prorsus nunquam atra inuenitur tenuis vrina. Nigrum certe corpus aut propter tostum efficitur sanguinem, aut ob totius corporis refrigerationem, aut melancholico humore purgato. Trinę itaq; hæ sunt differentiæ, quæ crassissimas obtinent substantias: ac crassæ inueniãtur atræ vrinæ, necesse est. In acutis profecto ægritudinibus perniciosa vt plurimum atra vrina est. Cum male olens, & hypostasis atra fuerit, in ægritudinem acutam lapsum talem vrinam emingentem, non mori impossibile est. Si sublatio sit atra, minus malum: similiter si nebulam, vel subnebulam habeat similem, mitius est malum. Siquidem atrum quandoq; frigiditatem ostendit, quandoq; caliditatẽ, seu quoquo modo vim torridam. Si igitur liuidum prius mingat, deinde ita fiat atrum, frigiditatem F obtinet. Si fuluum antecesserit, inde in atrum conuertatur, tostum ex nimio calore ostẽdit sanguinem atrum euasisse. Nos vtiq; ne prætereat, quartana & melancholica dissoluta amentia, atras excerni vrinas & crassas: lienosi nanq; tales frequenter emingunt, cum languens ita lien apparet: nullam nanq; digestionem & apparitionem intendit in redundantiã melancholicam. At nos ista perniciosa esse pronunciamus in acutis ægritudinibus: cùm tam viris q̃ fœminis atræ vrinæ existunt, esse pessimas: at infantibus, si aquosæ. Minus vero erunt perniciosæ atræ vrinæ lienem habentium inualidum: ac nõ ex ęstuatione, at ex frigiditate, atratus liuescit quodam modo sanguis, sicut aliorum quorundam; at id ex humoris melancholici refusione.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE HVMORIBVS

Augustino Gadaldino Mutinensi interprete.

QVod in mundo elementum, hoc in animalibus humor: sicuti sanè & in tempore tempestas: non absolutam omnino identitatem vel similitudinem habentia: sed eadem quidem actiuis & passiuis qualitatibus, quibus ea habent ipsum esse, componẽtia q; sunt & principia eorum quæ sunt in nobis: differentia vero inter se tum multis alijs, tum ipsis etiam nominibus. Etenim elementa (ex quibus mundus) aer, ignis, aqua, & terra: Tempestates (per quas tempus) ver, æstas, hyems, & autumnus: Humores, bilis, sanguis, pituita, & atra: ex quibus animalia H constituta sunt, & homo. Humiditate autẽ omnia contemperata sunt, caliditate, siccitate, & frigiditate. Sanguis enim & aer, & sanè ipsum etiam ver, humida & calida. Bilium, quæ flaua est, & æstas, & ignis, calida & sicca: Atra, & terra, & autumnus, sicca & frigida: Pituita, & aqua, hyems q; etiam, frigida & humida. Vniuntur autem & inter se mutuo humor, elementum, & tempestas, distant q;. Aer enim & ignis, siccitate & humiditate differunt, caliditate vniuntur. Ignis & terra, frigiditate & caliditate discrepant: sicca vero omnino ambo. Sicuti terra, & aqua, frigida: distant autem siccitate & humiditate. Aqua etiam & aer humida quidem sunt, caliditate autem & siccitate differunt. Ita etiam humores & tempestates inter se constant, & distant: ac mixtionem illam φιλεχθρον quam vocant, hoc est ex amore & odio conflatam, perficiunt. Verum elementa quidem eadem omnino sunt, & in eodem singula manent loco: transmutatione q; mutua permansionem habent, proportionali q; nutrimento, quippe quæ, prouisoria quadam ratione, nutriantur. Eodem etiam modo tempestas motibus Solis ad Notum & Borrheam, & fit & dicitur. At humores non eodem modo, nec ijdem penitus sunt: sed inter se differunt loco, colore, consistentia, & qualitate. Ac transmutari quidẽ necesse est

A inter se humores, sicuti etiam elementa inuicem transmutantur: non semper tamē eundem transmutationis modum seruare, nec æqualiter ipsos augeri, necesse est: sed non nullis quidem à terreo in aqueum ordine quodam, & ab illo in aereum, à quo in igneum fit transmutatio: non nullis vero inordinate à pituita in flauam, & à sanguine in atram. Testimonia autem huius rationis sunt, terreus sanguis & atribilarius, salsa pituita, quæ proxima est bili isatodi, facile q; in eam transmutatur. Conspicitur autem & pituitosa bilis & mucosa, & sanguis eiusmodi, veluti nimirum in hyderis & cachecticis: sicuti etiam sanè in calidioribus & siccioribus, impermista flaua: atque si ij ipsi non concoxerint, porracea euomi & deijci cōspicitur. Ordine itaq; transmutationū ordo quoq; exuperationis progreditur: contrarium vero, ijs quæ secundum ipsum transmutantur. Augetur autem in alio atque alio alius atque alius subinde humor, temperamento, hora, regione, ætate, & victus ratione generascens: sicuti in omnibus omnes ordinatis circuitibus & suis ipsorum tempestatibus generascētes, & incrementū habentes. Æstate enim augetur Amara bilis, ætate quoq; & temperamento & victus ratione eiusmodi, adhuc q; etiam externis rebus: nam & curæ, & iracundiæ, & tristitiæ, & labores, & exercitationes, & vigiliæ, & inediæ, & indigentiæ, largiorem flauæ bilis humorem congerunt: Sicuti sanè somni, & aquę potiones, & marinorum humidiorū q; B omnium, & crassiorum & viscosorum esus, Pituitosum: Carnes vero, & volucrium pulpę, & oua, & concoctu facilia omnia, & bono succo prædita, Sanguineum: nisi forte aliquando proprietas aliqua oblatum cibum inuertat: Similiter quoque & Atribilarium. Quin & complicate quoq;, prout etiam complicatis vtimur alimentis, & consentanea sequuntur. Augetur autem adolescēti quidem Sanguis quare & gratiosi ij sunt, insane q; ad ludēdum animati: Bilis vero iuueni, iracundum ipsum, & animosum, & amarum reddens: Declinanti autem, Atra pessimus hic humor, & quocunque impetum fecerit, difficilis contentu, difficilis q; permutatu existens: ac subdolam suā ipsius ætatem, mali q; memorem, ac quoquo modo difficulter corrigibilem efficiens. Est autem & seni Pituita: segnis ipsa ętas, & obliuiosa, & comatosa, humida enim & frigida: sicuti declinans, sicca & frigida: & adolescens, calida & humida: & iuuenum, ea quæ est humoris proportione respondentis & vincentis. Loci vero ipsorum tum generationis, tum permansionis, tum motionis: Sanguinis quidem iecur, venæ, & ambæ nares: Flauæ vero, vesica ipsa propria, & circa iecur, & per aures, quod & conspicitur: Pituitæ autem, stomachus, & lumbi, & per os: sicuti Atræ, sub iecur & lienem, & per oculos, vt dicitur. Color vero ipsorum: Sanguinis quidem, ruber: Pituitæ autem, albus: Flauæ vero species septem: nam alia quidem est flaua, quę & elemētaris dicitur: C alia, pallida: alia, rubra: alia, porracea: alia, vitellina: alia, æruginosa: alia, isatodes. Atræ autē, oleosus color peculiaris, & hic, qui μέλαινα idest atra dicitur. Est autem & gustui Sanguis, dulcis: amara, Flaua: acida, atra: pituita vero qualitatis quidem expers primo, postea salsa, postea acida, ac præterea dulcis. Sunt autem Atrę, quatuor differentię: nam alia est à fęce sanguinis, alia ex superassatione flauæ, alia bituminosa, quòd bituminis instar splendeat: alia autem * *

Ex his autem Sanguis & Pituita, & Atra, crassa sunt consistentia. Tenuis, & leuis, & sursum tendens, Flaua: sicuti alij duo humores, graues. Sanguis vero medium tenet, quòd caliditatis sit particeps. Videtur autem charactere obsignari sanitas, horum æqualitate & symmetria. Deficientibus vero his vel redundantibus præter modum, vel quantitate, vel qualitate, vel locorum mutatione, vel complexu inordinato, vel putredine vitiatis, morbi contingunt. Sicuti etiā dicitur morbos accidere humorum ametria: Quemadmodum etiam sanitatem reuerti ablatione, & adiectione, & tenuitate, & crassitudine humorum, & breuiter eucrasia & symmetria ipsorum. At in sexto Epidemiorum ab Hippocrate optime dicitur, ‖ Humores, hos quidem expellere, hos vero exiccare, hos vero imponere, tenuare, incrassare, contemperare, partim quidem sic, partim vero non. Pro affectuum enim causa, remediorum sequelam comparant. Oportet autem vt humores exquiD site sint tum qualitate temperati, tum quantitate æquales, vt & sanitas præsens permaneat, & absens reuertatur: vnde etiam denominationem sortiti sunt, vt qui χυμοὶ παρὰ τὸ χεῖσθαι ἅμα, idest liquores à liquescendo simul dicantur. Manifestum enim est, si hoc sit sanitas, id quod non eiusmodi est, morbum vtique esse, sicut etiam ostensum est. Quoniam vero morbus genus, in diuersas species diuiditur, necesse est differentias à quibusdam differentibus causis prouenire. Causæ vero, humores & symptomata, hæc quidem, extrinsecus superuenientibus: hi vero, incrementis & decrementis, & ætatibus, & tempestatibus, & victus rationibus, & temperamentis permutati, vt prius dictum est. Hoc autem & Hippocrates significare videtur, ‖ alios in alia hora florere dominari q; in corporibus humores asserens, colores q; differentes esse dicens corporibus pro exuperantia eorum humorum, qui in temperamento dominantur: Morbos q; pro redundantis humoris natura gigni solere. Quin & in procœmio libri de Humoribus, Color (ait) humorum, vbi non est eorum turbatio, sicuti florum. Pro exuperantia enim humorum, solet in ætatum successione hominibus immutari: Sicuti sanè & mores animi: moratum enim animum faciunt humores. Ac sanguis quidem hilariorem reddit: Flaua, iracūdiorem, vel audaciorem, vel terribiliorem, vel etiam vtrunque: Pituita, pigriorem & stupidiorem: Atra, iracundiorem & impudentiorem.

6.Epid.com.2. t.2.3ª.160.f

Lib.de Humo. com.2.t.26.

E Immutantur autem animi mores & in morbis ad speciem redundantis humoris, vt in vacillationibus. Quæcunque enim ipsarum à Sanguine fiunt, cum cantu accidunt & risu. Quæcunque vero à Flaua, audaciores & amariores: ob id etiam Hippocrates dicit, [a]‖ Quę cum risu fiunt delipientiæ, securiores: quæ vero cum studio, periculosiores: studium, audaciam intelligens. Quæcunque vero ab Atra, toruiores, & taciturniores, & fixiores. Quæcunque autem à Pituita, nugatoriæ, & instabiles. Et alicubi ipse testatur, qui in primo Epidemiorum ait, [b]‖ Silenum quidem cum cãtu & risu vacillasse: In [c]‖ Philistē vero in tertia Epidemia audacem fuisse vacillationem: vehemēter enim insaniuit (inquit) circa meridiem: Flaua enim erat morbi occasio. [d]‖ Mulierem autem, quæ Cyzici gemellas filias difficulter pepererat, insaniuisse ait, vacillationis vero speciem tetricam fuisse ac mœstam: tacita enim erat mulier, ac neminem auscultans: Atra autem, erat causa morbi. [e]‖ Pithionem vero, qui propter Telluris ædem habitabat, nugacem factum esse insanum: Pituitosa autē illi erat ipsa occasio passionis. Post hæc oportet, vt, qui morborū varietates curaturus sit, eorum causas præcognoscat. [f]‖ Si enim quis (vt Hippocrates ait) causam morbi nouerit, poterit sanè conferentia adhibere corpori, ex contrarijs morbo obsistens. Et in primo de morbis: [g]‖ Qui de sanatione vult rectè interrogare, & interroganti respondere, rectè q; contradicere, eum hæc animaduertere oportet. Primum quidem à quibus omnes morbi omnibus fiant &c. F Noscuntur igitur morborum occasiones, primum quidem ab ætate. nam si ægrotans sit adolescens, præcipue sanè à sanguine ægrotabit, sicuti tum superius ostensum est, tum deinceps quoque ostendetur. Secundo ab horis: si enim vernalis fuerit hora, sanguis præcipue est, qui molestat. Tertio à victus ratione: nam esculentorum & poculentorum aliud alium humorem procreat: & vinolentias & edacitates, sanguineæ affectiones insequuntur. Sic agnouit Hippocrates: [h]‖ Silenū, ex potu edoctus ipsum ægrotasse: & [i]‖ olitoris vxorem, suborta illi mensium suppressione, nimis enim largiter cibis se repleuerat. Quarto à regione: siquidem calida calidiores passiones inuehit. Quinto ab exanthematis: nam rubra & rotunda, sanguinea: lata, pituitosa: & alio modo alia, vt in Aphorismis ostendit. [k]‖ Sudamina vere & æstate euenire inquiens, tanquam à sanguine & bile existentia. Et sanè etiam à colore, sicuti humoris exuperantia, sic & morbi, dignoscitur. Est autem hæc ipsa, nihil minus quàm maximę dignotiones, exquisitissima: ac à Diogene alijs q; eius seculi sapientibus tanquam diuinatrix quædam iudicata est. Multum enim viri illi de coloribus sermonem fecerunt: qui eorum differentijs morbos etiam partiuntur, rubicolores q; sanguineos: ruficolores, quibus amarus abundat humor: atricolores, quibus ater: albicolores, phlegmatias ipsos, idest pituitosos, nuncupant: rubicolores q; & ruficolores, morbos ab his perfectos, & atricolores, & albicolores, dicunt. Nescio tamen quomodo multa artis testimonia omittentes, ea q; magis, quę morbi exquisitum discrimen præbere possunt, coloribus solis perfectum infirmitatis discrimen tribuerint. G

Galeno

A 6. Aph. 53. Ext. or. 53. a
B 1. Epi. cō. 3. t. 19. 3ª. 121. e
C 3. Epi. cō. 2. t. 1. 3ª. 135. c
D 3. Epi. cō. 3. t. 85. 3ª. 151. c
E 3. Epi. cō. 1. t. 2. 3ª. 127. c
F 2 li. de Nat. huma. t. 1. 7ª. 181. e
G In pricipio libri.
H 1. Epi. cō. 3. t. 19 3ª. 121. e
I 5. Epid. historia prima.
K 3. Apho. 21. Ext. ord. 24. c

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE PLANTIS

Et est de Medicinis Occultis, quas noluit propalare, nec consignare in libris suis alijs: quæ sunt experimentatæ, & probatæ.

Per Dominum Grumerum Iudicem de Placentia, & per magistrum Abraham medicum, de Arabico in Latinum Marsiliæ translatus.

CENSVRA

Licet Spurius videatur, tamen Iacobus Forliuiensis, & Gentilis de Fulgineo, inter Galeni opera, vnà cum Humain, recensent.

Glossa Humain, idest Ioannitij filij Isaac.

C *Dixit Humain*, Velle Galeni in hoc libro est repetere, quæ aggregauit in vita sua de medicinis mirabilium proprietatum: & ego pluries sum expertus, & nunquam fefellit experientia. Ideo q̃3 occultauit vt plurimum gentibus, ne alicui certificarentur, nisi speciali homini digno sapientia & sapienti cognitione: & ideo non sunt notæ cõmuniter omnibus. Et venit ad meam notitiam non translatio vna: & aggregaui ex eo solummodo quod verũ est, & quod expertus sum: & curaui ex eo plurimos. Et quia iam me præcessit alius Glossator huius libri nõ intelligẽs ipsum, propterea, quòd addebat & imminuebat quod non intelligebat in libro, cum proposui glossare hunc nobilem librum, fui valde sollicitus & frequens in addendo ipsum secundum posse meũ, postquàm ipsum examinaui cum alijs multis translationibus ante me factis de lingua Græca in Arabicam adhabi.2. ia iafar Maomet filium Moisi: & à Domino habeamus auxilium. Glossa tãtarum & medicinarum occultarum, & proprietatum ipsarum. Et sunt quadragin ta sex plantæ.

Prima, *Dixit Galenus*, Arbor, quæ appellatur Alatelis zinzi nomine loci. Confert epilepsiæ, & tristitiæ cordis quando suspenditur in collo hominis, nec redit epilepsia penitus. Et multũ confert venenis mortiferis & morsibus venenosis: & quando quis morsus est vel venenatus, & ex ea bibit, cõfert ei. ℂ *Dixit Humain*. Intẽdit Galenus dicere in dicto huius plantæ, Alatel zinzi, quę est illa planta quæ inter nos appellatur Pæonia, quòd sicut planta ista eius quæ bona vna est, quacunq3 forma frangatur, crux interius reperitur, sic crux quæ reperit̃ in planta Alatel, nisi ꝙ Pęonię est nigrum lignum deforis sicut ebanus, & ideo appellatur Alatel zinzi: & istud lignum Pęoniæ appellatur Salcanebe. Et dixit Galenus, quòd quando istud lignum appenditur personæ habẽti epilepsiam, confortat. Et dicit quòd est multum magni iuuamenti, & fortis odoris, & cinerosi coloris deforis, & intus multæ albedinis: & melius ex eo quod intus habet cruces. Et dixit Galenus per veram experientiam hominis empirici, cuicunque cito in collo suspẽdit, cessauit paroxismus eius. Et quando amici infirmi crediderunt eum curatum remouerunt appensum, & statim redijt ægritudo. Et tunc cum ægro redierunt in eadem nocte ad Galenum, & iussit appendi iterum dictam pęoniam super ægrum, & statim iterum recessit accessio: & iterum remouerunt, & redijt: & reposuerunt, & recessit. Et ego Humain hoc opus sum plurimum expertus, & repperi verum quod dicit Galenus. Et Ruffus de hac planta fecit librum. *Pæonia.* D

Secunda planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ fluit sanguinem menstruorum, confert dolori stomachi, & matrici, & ventositati grossæ, quæ est in matrice: & confert impetigini. ℂ *Dixit Humain*. Intentio Galeni in dicta planta quæ fluit sanguinem menstruorũ, est quædam planta, quæ est appellata Hygailem: & est planta multum spinosa, & suæ spinæ sunt satis maiores spinis plãtæ rubei, idest rumicis: & multũ nascitur in locis petrosis. Et habet rosas rotundorũ capitum aggre- *Hygailem.*

gatorum non expansorum confectorum: & sua rosa habet pediculum, i. gambum, subtile sicut pe E diculum violæ, sed est breuius pediculum pediculo violæ: & habet odorem odoriferũ vinosum & mirabilem odoratus huius rosæ delonge: & fit inde puluis odoriferus quem tenent apothecarij in Yrac. Et habet gummam rubeam, quod appellatur adendam, & est menstrua suę plantę. Et multoties contingit ꝙ fluit super stipitem suæ plantæ quoddam rubeum, quod assimilatur sanguini, quod restringit fluxum sanguinis vndecunqȝ sit.

Cicuta. Tertia planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ nascitur in fossatis. Confert dolori iuncturarum & ventositatibus frigidis: excitat partum: & confert ventositati matricis, et dolori dentium, & podagrę antiquæ. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus plantã quæ nascitur in fossatis, & est quæ appellatur in arabico Harmel id est cicuta maior: in Catalonia vocatur Stacoranzi: & intrat in magnis confectionibus, & in magnis pilulis.

Barba hircina. Quarta planta, *Dixit Galenus*, Planta, cuius semina comedunt columbi agrestes, & caret folijs. Restringit fluxum sanguinis, & incarnat vlcera statim, & nõ indiget cum ea alia medicina, & fortificat mẽbra fluxibilia, & confert veneno. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus cum dixit planta, cuius semina &c. est planta quæ appellatur barba hircina, & in græca lingua appellatur Ciosatos: & eius radix appellatur in Arabico Carapit. Et quando pistatur carapit, & miscetur cum pul F ueribus competentibus circa fluxum ventris, confert fluxui ventris, & fluxui sanguinis.

Gentiana. Quinta planta, *Dixit Galenus*, est Planta, quæ quando cum ea lauantur manus cum alcanarle, stringit fluxum menstruorum: & confert morsibus venenosis: & aperit oppilationes, & specialiter splenis: & abstergit visum. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ est Gentiana appellata.

Anacardus. Sexta planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ nascitur in India, quam non audent appropinquare scarabei. Augmentat intellectum & etiam memoriam, & rectificat colorem, & augmentat coitũ, & erigit virgã si ex ea epithimetur virga. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quę appellatur Anacardus, quam si scarabei appropinquent, statim moriuntur. Et eius mel, si ex eo fiat epithima super virgam, fortificat eam, & clarificat semen.

Lignum Balsami. Septima planta, *Dixit Galenus*, Arbor quę quando inciditur, confert eius granum & lignum, et quod inde exit, venenosis, & morsibus venenosis, & doloribus auris, & epilepsię: & facit descendere superfluitates de capite: & confert omnibus infirmitatibus frigidis & humidis. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus, dum dixit arbor &c. est arbor quę ante ꝙ̃ euellatur, inciditur, est balsamum. Et cum inciditur, fluit oleum: & qñ scinditur & oleum inde exit, statim moritur arbor. G

Arbor salicis. Octaua, *Dixit Galenus*, Arbor longa quæ nascitur in ripa fluminis, & habet folia aliquantulũ pilosa. Euellit verrucas, & cõfert quartanę succus eius, & aperit oppilationes. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus dum dixit, arbor longa &c. est arbor salicis. Si ex salice fiat aqua sublimata, & detur quartanario, eius elongat accessionem paroxismi: probatum est.

Arbor Derdelis. Nona, *Dixit Galenus*, Arbor qua vtuntur pictores, confert morbillis: & fortificat stomachum, & gingiuam: & stringit fluxum ventris: & quando fluxibilia cum ea emplastrantur, confert exituræ longaonis. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit, dum dixit arbor qua vtuntur &c. de arbore Derdelis.

Agnus castus. Decima planta, *Dixit Galenus*, Plantã quæ nascitur in riuis, amputat sperma & ipsum desiccat: & acuit visum: & confert fluxibilitati membrorum. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus in hoc suo dicto, arbor &c. quæ vocatur Agnus castus, & quandoque appellatur arbor Mariæ, & arbor Abraham.

Planta Xillocarapte. Vndecima planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ habet fætentem odorem, cuius grana non assimilantur faseolis. Cum mulier capit ex ea vnum granum integrum, toto illo anno non impræ-gnatur: & si plus capit, tot annorum differtur impręgnatio quot granorum facit captionem. H ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus, dum dixit, arbor &c. est planta Xilocarapte.

Arbor Ellebori albi. Duodecima planta, *Dixit Galenus*, Planta, quæ in medio continet racemos, sicut arbor pomorum paradisi. Occidit vermes, & alia animalia: & quando colligatur cum vno grano ex suis granis, confert ophthalmiæ, & hemicraneæ: ferenda aufert lachrymas oculorum. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Ellebori albi.

Granum Iuniperi. Decimatertia planta, *Dixit Galenus*, Cum qua curantur iumenta. Quando ex ea capit quis tria grana, & ligat in aliqua ligatia, & suspendit in suo collo, facit hominem sibi obedientem de eo quod petit: & istud granum cõfert epilepsiæ, & malę memoriæ. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore quę appellatur Aratir, & vocatur lingua romana Ymbralicas, & vocatur grana Iuniperi.

Solatrum. Decimaquarta planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ nascitur in vineis, cuius lignum est quadrangulatum. Cum pistantur eius folia, & pistantur cum aceto, & patienti tenasmonem datur in potu, curatur: & qui biberit de succo huius arboris, nullo vino quod bibat inebriabitur: & similiter si pręgnans inde bibit, abortit. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Solatri, quam vocamus Maurellam.

A Decimaquinta planta, *Dixit Galenus*, quæ naſcitur in foſſatis ciuitatum. Quando appenditur collo epileptici, curat eum: & ſi ex ea fiat ſuffumigatio epileptico, dum adeſt paroxiſmus, ſtatim recedit. Et quando decoquitur cum ſapa & melle habenti retentionem vrinę, & dolorem lateris, curatur ægritudo. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore quæ vocatur Yringnis, & eſt appellata lingua romana Archanus. *Yringnis.*

Decimaſexta Planta, *Dixit Galenus*, Planta ſuper quam quando cadunt aues maſculi, cadunt inde ſtatim mortui. Confert morſibus venenoſis, & ventoſitatibus frigidis, & apoſtematibus duris: & diſſoluit podagram: & augmentat ſperma, & fortificat virgã: & quando ex ea fit ſuffumigatio, confert febri quartanę. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ eſt Albeam in lingua Græca vocata dorſogiara, & eſt ſpecies Iuſquiami indici, & in lingua perſica vocatur Alſmear, & eſt arbor indiana. *Species Iuſquiami.*

Decimaſeptima planta, *Dixit Galenus*, eſt planta, quæ quando eam mulier prægnans videt, ſtatim abortit, & moritur in eius ventre fœtus. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta in lingua Arabica appellata occidens patrẽ: & ſignificat in græca Aconiton: & dicit Iudęus quod eam vocamus herbam Lupanariam. *Herba Lupanaria.*

B Decimaoctaua planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ quando eam comedunt ſcarabei, ſi eius odorem ſentiunt, ſtatim moriuntur. Confert apoſtematibus calidis: & eius cinis cõfert vlceribus antiquis. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Fuſteci. Dicit Iudæus quòd eſt lignum glaucum, quo tingunt tinctores. *Arbor Fuſteci.*

Decimanona planta, *Dixit Galenus*, Arbor quę appellaẽ Portulaca agreſtis. Et aperit oppilationes, & tollit ſuperfluitates humorum, & confert quartanæ, & apoſtematibus calidis. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Cuſcutę: & habet nomen Iteroc, quòd non habet radices: & habet venas quę circumuoluuntur alijs arboribus, ſine radice. *Arbor Cuſcutæ.*

Vigeſima planta, *Dixit Galenus*, Arbor quę quando aues ſuper eam ſedent, adhęrent ita quòd eleuari non poſſunt, & vocatur Digil. Diſſoluit apoſtemata, & deſiccat vlcerationes, & confert dolori aurium, & augmẽtat ſperma, & fortificat membra. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta viſci, & vocatur lingua græca aliſcat. Et hoc nomine vocatur, quia quãdo interius fructus eſt aſſiuntur, & inde tingitur lignum vel planta, ſi poſtea ſuper ſic tincto ſedeant aues, capiũtur: & ea multum vtuntur aucupes. *Planta viſci.*

Vigeſimaprima planta, *Dixit Galenus*, Plãta quæ vocaẽ Amidela indica, Augmentat virtuC tẽ membrorum, & augumentat coitum & memoriam, & confortat neruos, & confert cerebro. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta quæ naſcitur in India, & vocatur in lingua Arabica Aſel: & Sel eſt fructus interior mali granati indici, et exterior pars dicti mali granati vocatur Bel: in Auicenna reperies, vt dicit Iudęus. *Fructus Mali granati.*

Vigeſimaſecunda planta, *Dixit Galenus*, eſt planta quæ dicitur Planta crepatorum. Deſiccat humiditatem, & confert apoplexiæ calidæ. Et vocatur planta crepatorum, quia quando piſtatur & ſuperponitur loco crepato, conſolidat, & ei confert. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore quæ vocatur nux Cupreſſi. *Nux Cupreſſi.*

Vigeſimatertia planta, *Dixit Galenus*, eſt planta quæ vocatur Rubicundam, virtutis magnę. Confert apoplexię calidę, & retinet fluxum ventris, & incipit materiam cholericam, & vtimur ea in pluribus cibarijs. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur Coriandrum humidum. *Coriandrum.*

Vicesimaquarta plãta, *Dixit Galenus*, eſt planta quæ vocatur Lingua loquens, & verbum trãſiens. Quando comburitur, & ponitur ſuper venam fluentem ſanguine, reſtringit fluxum citò: & confert prurituí dentium, & deſiccat vlcus: & retinet fluxum menſtruorum, quando ex ea fit peſD ſarium in vulua. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta quæ vocatur arabicè Burdi. Dicit magiſter Abraham, quòd eſt intus ſuper palea, quo papiri loco vtuntur apothecarij in Alexandria: quæ quando comburitur prodeſt, vt dicit Galenus. Et ideo habet dicta nomina, quia per papirum loquimur, & verba tranſmittimus, ſcilicet in epiſtolis. *Burdi.*

Vigeſimaquinta planta, *Dixit Galenus*, eſt planta quæ vocatur planta menſtruorũ. Confert retentioni vrinæ, & morſibus venenoſis confert, & confert ſciaticæ, & diſſoluit ſanguinem compactum in veſica. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore quæ vocatur Mederat, i. planta deaurata, quia eius folia habent colorem auri: & vocatur planta menſtruorum, quia quando piſtantur eius folia, inde fit peſſarium in vulua, & confert fluxui menſtruorum. *Planta Menſtruorum.*

Vigeſimaſexta planta, *Dixit Galenus*, Planta eſt, quę vocatur Palpebra oculi. Confert dolori dentium, & deſiccat vlcera, & incidit ſuperfluitates, & incarnat, & eſt mirabiliter abſterſiua, & ideo multum facit macreſcere. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta quæ vocatur Arabicè Mamiren ideſt Chelidonia, quæ habet virtutem curãdi oculos propriè: quę quando piſtatur curat omnes ęgritudines palpebrarum, ſiue ſit ibi ſcabies, ſiue lippitudo, ſiue grauitas, vel quid ſimile. *Chelidonia.*

Vigeſimaſeptima planta, *Dixit Galenus*, eſt planta quæ vocatur Lampas oculi. Et eſt de mortiferis *Condiſi.*

tiferis medicinis, qñ homo non vtitur ea sapienter: & est de medicinis, quę faciunt vomere: & nō E vtuntur ea nisi pauci medici. Et expellit omnes humores phlegmaticos de stomacho: & inde fiūt caputpurgia. Et quando traditur in potu, prouocat vrinam, & menstrua, & si inde aliqua quantitas sumatur. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta quę vocatur Condisi. Ideo appellata Lāpas est, quia sua plāta translucet de nocte, ita quòd quādo itinerantes eam de nocte vident, non indigent alio lumine: & cum plus appropinquant ipsi plantę, ipsius minuitur lux, adeo quòd quando illuc venerunt vbi est, defecit lux.

Vigesimaoctaua planta, *Dixit Galenus*, est planta quę vocatur Deceptor hominum. Confert cardiacę vel tremori cordis, & fortificat cerebrum: & confert epilepsię, & paralysi, & torturæ oris, & ęgritudinibus antiquis, quando miscetur cum aliis medicinis temperantibus eam. Et quando sola capitur in magna quantitate, occidit: & si in parua, inebriare facit. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de Iusquiamo, ideò quia deceptor aliquis cum discurrit per orbem, ingeniatur miscere cum suis cibis: & quando obuiat mercatori in itinere, inuitat eum ad sua cibaria, & ad potandū secum, quousque inebriatus est, & postea depredatur eum: & propterea vocantur ea vtentes aues quia * mancos.

Papauer nigrum. Vigesimanona planta, *Dixit Galenus*, est planta, quæ vocatur insipidi odoris. Confert omnibus, quibus proxima superior: & oportet quòd debeas adæquare super æqualitatem, quia malitiosa est, sicut superior. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta Papaueris nigri, de cuius succo fit opium. Sed appellatur hoc nomine, quia quando eius succus qui est opium, datur in potu vsq; ad quantitatem quæ occidit, & superuenit medicus sic potato, inuenit potatum impotentem ad loquendum, & ad membra mouendum. Et si medicus est subtilis intellectus, faciat inungi membra & fricari forti fricatione, quousq; palma fricantis sentiat membra fricata calefieri: & deinde tradat ad odorandum odorifera: & cum multum fricauerit, odoret palmas proprias, & sentiet odorem Opii: sic q; cognoscet infirmum opio potatum: & tunc curet eum cum medicinis remouentibus malitiam opii: & ita facit bonus medicus. F

Granum indicum. Trigesima planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ reperitur inter alia sata. Retinet fluxum sanguinis, & desiccat vlcera: & quādo pistantur eius folia, & supponitur apostematibus, dissoluit ea: & est de fortibus laxatiuis. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta cuius granum vocatur Granum indicum. Et eius sunt duæ species scilicet syluestris quę non est bona ad vtendum, & alia domestica: & vt plurimum nascitur inter alias arbores, & propterea dicto nomine vocauit eam Galenus. G

Qualula. Trigesimaprima planta, *Dixit Galenus*, Auis est quæ appellatur Auis quę occidit à tonitruo. Et est auis cuius fel confert quinto de. i. cephalicæ: & eius sanguis confert dolori auris: & quando comeditur confert cordi, & lætificat ipsum. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de aue quę dicitur Curue, quę nunq̄ est foris quando sentitur vel audit tonitrua. Et quando est tempus pluuię, hęc auis cum aliis suę speciei venit ad ripam maris, & abscondit se in conchis ne audiat sonū tonitrui, quoniam si audit statim moritur: & quando tempus pluuiæ & imber recedit, exeunt, & remanent, & morantur in locis humidis. Credit Iudęus, quòd sit qualula.

Lapis Aquilæ. Trigesimasecunda species, *Dixit Galenus*, Lapis qui vocatur generans aquileum. Ligatur coxę parturientis, vel cum ipsum in manu tenuerit, facile educit partum sine labore. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de lapide qui intus habet lapillum paruum ad instar armillæ, & sentitur cum vibratur, & est grossitudinis vnius nucis. Et cum aquilæ fœminæ non possunt parere, masculi portant de terra Indiæ hunc lapidem de loco ignoto, & ipsum supponunt aquilę, & parit statim oua. Et hic lapis non reperitur nisi in nidis aquilarum: & vocatur lingua Romana Immarion, credo quod sit lapis pręgnantis.

Caminar. Trigesimatertia planta, *Dixit Galenus*, est planta quę est appellata Infrigidatrix inflationis. H Confert Sodę i. cephalęę quę est ex fumositate cholerae: & quādo supponitur loco dolenti, statim curatur, & aufert dolorem: & cum ponitur in camera alicuius febricitantis, statim tollit febrem.

ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta quę vocatur in lingua græca Cominar. Et appellatur hoc nomine quia refrigerat inflationem. Cum homo capit ex ea, & intrat in balneum bene calidū, videtur ei, quòd nullus ibi sit calor, immò quòd aer sit frigidus. Et vocatur Darseni Desen.

Lapis Adamas. Trigesimaquarta species, *Dixit Galenus*, Lapis dæmoniacus. Cum apponitur alicui parti corporis, nunq; sinit illud corpus pati apoplexiam, paralysim, vel torturam oris: nec operabuntur in tali corpore medicinę venenosæ, nec patietur minutionem sensus. ℭ *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de lapide qui vocatur lapis demens, qui incidit alios lapides: & artifices nō possunt sculpere alios lapides sine isto. Et de his lapidibus multi inueniuntur, & maiores ipsorum non excedunt magnitudinem vnius barat. Sed ideò appellatur lapis demens quia in ea parte, vbi est, nemo est epilepticus: & est lapis, qui non cedit ferro, nec comburitur igne. Et vocatur in lingua gręca Catidion: & est Adamas vt dicit Iudęus.

Auis quæ nūquā satiatur. Trigesimaquinta species, *Dixit Galenus*, Auis est, quę vocatur in lingua græca Aaron, & lingua persica Exquicobion. Est talis naturæ, quòd qui comedit de eius hepate, inuenit augmētum

magnum

A magnum virtutis appetitiuę,& fortificatur corpus eius. Et ideò comedūt eam pugiles ad eorum corpora fortificanda,& idem faciunt mulieres. ℂ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de hepate auis quæ sua natura nunquā satiatur propter fortitudinem suæ digestionis: quæ bene egerit,quicquid comedit & citò. Et de natura eius est quòd vult quietē,& stare in locis altis,& non vult stare prope terrā, immò super arbores vbi sunt boni fructus: quibus fructibus deficientibus recedit.

Trigesimasexta species, *Dixit Galenus,* est Cerebrū auis quæ facit vigilias. Quando de suo cerebro sicco,& puluerizato capitur ℨj, & inde fit caputpurgium cum oleo ex amygdalis,non sinit hominem dormire de nocte. ℂ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de aue quā Græci appellant Anron, quæ auis nunquā dormit de die vel de nocte: nam de die sibi quærit victum suum, & de nocte vigilat: & habet magnam vocem,& non sinit de nocte cantum vsq; ad matutinos, deinde aliquantulum quiescit: & vocatur Alchigar. *Auis, quæ nūquam dormit.*

Trigesimaseptima species, *Dixit Galenus,* est planta quæ nascitur in ripis fluminum. Multum cōfert tenasmoni, & extinguit caliditatem hepatis,& lenificat siccitatē palati cōtingentē ex fluxu cholerę, & confert apostematibus calidis. ℂ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de planta psillij. *Psillium.*

Trigesimaoctaua planta, *Dixit Galenus,* est planta quę vocatur Honor exercitus. Augmentat B sperma,& rectificat erectionem virgæ,& frangit lapidem qui est in vesica,& confert dolori dorsi, & dolori neruorum,& paralysi,& torturæ oris. ℂ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de planta, quę appellatur Alasat,idest tribuli marini, vel cicerum Imperatoris. Et vocatur hoc nomine quia sternitur circa barbas exercitus,ad fortificandum exercitum contra inimicos. *Tribuli marini.*

Trigesimanona planta, *Dixit Galenus,* quæ vocatur Arbor cantharidum. Purgat phlegma, & humores grossos,& mundificat corpora repleta. Et nominatur arbor cantharidum ratione qua alibi in alio libro dicemus. ℂ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de planta Turbit,& vocatur arbor cantharidum, quia cantharides morantur iuxta turbit. Et cum homines volunt incidere & euellere turbit,incidunt & projciunt ad partem,& sinunt siccari ad Solē,& tunc cantharides intrant in suis cannulis: & ideò turbit non est bonum nisi cannulatum. Et propterea cum peruenit in manus periti medici,non vtitur eo in suis medicinis vsq; quo aperiat cānulas,& ipsas mundet à cantharidibus. Et cū peruenit ad manus imperiti medici,pistat ipsum sine dicta apertione & mundificatione,& eo vtitur in suis medicinis,& tūc facit magnas tortiones,& damnum magnum: & ex tunc peritus medicus tales curat cum ijs, quæ curant malitiam cantharidum. *Turbit.*

Quadragesima species, *Dixit Galenus,* Lapis Iudaicus,qui expellit aquam citrinā hydropico-C rum. ℂ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de lapide Indico qui appellatur Arlas,& est cognitus inter sapientes. Et nomen huius lapidis est quòd quando superponitur hydropico, desiccat aquā citrinam & eam tollit, ita quòd si homo ponderetur, anteq; ei superponatur, & post iterum ponderetur, inueniet manifeste diminutum,quantum de aqua citrina diminuit: & subtiliat corpus quousq; de dicta aqua nil remaneat. Et est hic lapis de sua natura leuis,natans super aquam. Et cū hic lapis desiccauit dictam aquam,& postea ponitur ad Solem,& ibi relinquitur, Sol trahit inde quicquid ibi est de aqua,& sic redit ad pristinum statum. *Lapis Iudaicus.*

Quadragesimaprima planta, *Dixit Galenus,* Planta quæ appellatur Occidens pulices. Dissoluit humiditates ex corpore: & cū ex ea fit gargarisma,purgat paulatim caput ab humiditatibus, & calefacit corpus. Et intrat in multa vnguenta vtilia paralysi & torturæ oris. Et quando epitima fit ex ea virgæ,tempore quo quis vult coire,facit appetitum coeundi,& statim adiuuat ad spermatizandum. ℂ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de planta sic nominata,quia quādo pulices super eam cadunt,statim moriuntur. *Herba pulic*

Quadragesimasecunda species, *Dixit Galenus,* Planta basilitonica. Augmentat sperma, & augmentat voluptatem coeundi,& erigit virgam. ℂ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de planta D Vntar,i.vrticæ. Et quando ex ea tangitur corpus humanum,rubefit & ampullatur, & facit pruritum,qui tollitur post cum vnguentis frigidis. Et illud quod tollit hanc suam malitiā,est iusquiami quarta pars ℨj, cum ℨ xx secani abiy,i.sirupi acetosi: & habet magnam amaritudinem. *Vrtica.*

Quadragesimatertia species, *Dixit Galenus,* Piscis, qui vocatur Prouocator menstruorum. Confert fel eius epilepsiæ,quando ex eo fit caputpurgium ad quantitatem vnius grani hordei. Et quando pistatū hepar eius,desiccat,& inde fit caputpurgium: & confert hæmorroicis, & stringit fluxū sanguinis vndecunq; fluat. Et nodus medius nodorum spinæ huius piscis quando sumitur in ore,tempore,quo quis appetit coire,statim desinit appetere coitum. Et vocatur sic,quia prouocat menstrua,vt prædictum est. ℂ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de pisce,qui vocatur Caras, & dicitur quod est cete. Sed ideò sic vocatur,quia est magnus piscis: de quo nauigantes timent, ne rumpant nauigia. Et propterea nauigantes secum deferunt pennas tinctas de sanguine menstruorum,quas proiciunt in mare,cum perpendunt hos pisces,& statim pisces sentientes pennas fugiūt,& nauigia relinquunt. Et dicitur quod est piscis qui vocatur Alchautias: & dicitur quod est tinham, qui reperitur in flumine babilonico. *Piscis cere.*

Quadragesimaquarta species, *Dixit Calenus,* Gummi caudarum. Mollificat dura apostematā, & membra dura,& omnem duritiem remouet vesicæ,& confert dolori pectoris,& superponitur *Hyssopus humida.*

in locis

in locis conquaſſatis, & ſtatim cōfert. ℭ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de hyſſopo humida, E
i. vnctuoſitate quæ aggregatur in caudis ouium tam diu, donec aſſimiletur nigro gummi: & propter ea hoc nomine vocatur.

Mumia. Quadrageſima quinta ſpecies, *Dixit Galenus,* eſt planta quæ vocatur Menſtrua montium. Et confert ad mollificandum duritiem, & omnem conquaſſationem & dolorem neruorum, & rupturæ oſſium, & quod de oſſibus rumpit iuxta coſtas, & mollificat corpora. ℭ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de mumia ideò, quia mumia defluit de iſtis altis montibus ad minus altos: & defluit paulatim ad inſtar menſtruorum. Et dicitur quòd exit de vna Crotta inter duos lapides ab altiori loco ad minus altum: & aggregatur in terra ſuper vas, quod ei paratur ad ipſam recipiendā. Et illis crottis ſuperſunt cuſtodes magnatum, qui cuſtodiūt quod ex ipſa aggregatur propter magnam penuriam. Et quando ex ea bibit ruptus vel conquaſſatus, conſolidatur inde vſq; ad viginti tres horas. Et ex ea quando datum fuerit in potu multis animalibus ruptis & conquaſſatis, per veram experientiam repertum extitit medicamen accedere ad locum rupturæ, & circumuoluere ſe ei circa rupturā in modum filorum ligatorum. Et dicitur, quòd quando ex ea quid modicū diſſoluitur cū axungia porcina recenti & bene incorporatur, & ponitur in aurē ſurdā, curat eā.

Aſpaltum. Quadrageſima ſexta ſpecies, *Dixit Galenus,* Filius aquæ. Mollificat duritiem, & exiccat vlcera, & confert morſibus venenoſis, & mollificat membra dura. ℭ *Dixit Humain,* Intelligit Galenus de Aſpalto Iudaico. Et ideo hoc nomine vocatur quia reperitur in marina ferē te in terra Iudeorū. F

ℭ *Dixit Humain,* Hæ ſunt ſpecies plantæ, & gummi, & animalia, quæ Galenus occultauit, & etiam abſcondit in ſuis libris medicinalibus. Et ſunt in numero Quadragintaſex.

FINIS

Aα Bβ Cγ Dδ Eε Fζ Gη Hθ Iι Kκ Lλ Mμ Nν Oξ Pο
Omnes ſunt quaterniones, præter Kκ quinternionem & Pο ternionem.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNTAE.